

శ్రీ స్కాంద పురాణాంతర్గత

నాగరఖండము.

షష్ఠ సప్త మాష్ట మాశ్వాసములు

గుంటూరుజిల్లా పల్నాడుతాలూకా జానపాడు

నామక గ్రామ నివాసియు, అభినవసరస్వతీ

పత్రికాధిపతియు నగు

జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రిచే

ఆంధ్రీకృతము.

గుంటూరు

చంద్రికాముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రితము.

శ్రీ విభవన వత్సర చైత్రమాసము

1928.

సర్వస్వామ్యసంకలితము.

[వెల రు. ౧-౮-౦.

విషయసూచిక.

| | |
|--|----|
| అజాగృహహోత్పత్తి | ౨ |
| ఖండశిలా సౌభాగ్యకూపికల యుత్పత్తి | ౬ |
| దీర్ఘ కయను నొక పతివ్రత చరిత్రము | ౯ |
| మాండవ్యచూహమునిని గొల్లవాండ్రు కొఱతవేయుట | ౧౬ |
| యముండు దాసీగర్భంబునం బ్రభవించుట | ౧౭ |
| మరణించిన విప్రబాలకుఁడు మరల జీవించుట | |
| యధిష్ఠిరోపాఖ్యానము | ౨౧ |
| అన్నోదకదానఫలము | |
| పార్వతి గణపతిని సృష్టించుట | ౨౫ |
| రంభ జాబాలి తపోవిఘ్నం బొనరించుట | ౨౭ |
| జాబాలికి రంభాగర్భంబున ఫలవతి జనించుట | ౩౦ |
| ఫలవతి చిత్రాంగదుల సమాగమము | ౩౧ |
| చిత్రాంగదేశ్వరుఁడు ఫలవతికి వరములిచ్చుట | ౩౫ |
| స్త్రీల యుత్కృష్టత్వాపకృష్టత్వప్రశంస | ౩౭ |
| హవలబ్ధవరులైన యమరు లనురులఁ బాఱదొలుట | ౪౧ |
| వసురుద్రాదిత్యుల పేళ్లు | ౪౨ |
| కుకవ్యాససంవాదము | ౪౩ |
| వ్యాసునకు వటికయందుఁ గపింజలుఁడు పుట్టుట | ౪౪ |
| త్రిపురాసురసంహారము | ౪౯ |
| జారసింహమంత్రిప్రభావము | ౫౭ |
| చక్రపాణి ప్రతిష్ఠి | ౫౮ |
| అప్పరఃకుండనిర్మాణము | ౬౧ |
| మణిభద్రోపాఖ్యానము | ౬౫ |
| మణిభద్రుఁడు పుష్పఁడను బ్రాహ్మణుని గొట్టించి యవమానించుట | ౬౭ |
| పుష్పఁడు సూర్యునివలన వరంబును బడయుట | ౭౦ |
| మణిభద్రుఁడు రాజభటులచేఁ జంపబడుట | ౭౩ |
| పుష్పఁడు మణిభద్రుని గృహక్షేత్రాదులు స్వాధీనముచేసికొనుట | ౭౪ |
| పుష్పఁడు పాపపరిహారార్థము హాట కేశ్వరంబున కరుగుట | ౭౯ |
| పుష్పాదిత్యమాహాత్మ్యము | ౮౦ |

| | |
|--|-----|
| పురశ్చరణసప్తమీవ్రతవిధానము | ౮౧ |
| సూర్యవరమునఁ జండశర్మాదులు బ్రాహ్మనాగరులగుట | ౮౫ |
| సాగరేశ్వరోత్పత్తి | ౮౭ |
| చండశర్మభార్య కాకంభరిం బ్రతిష్ఠించుట | ౮౯ |
| గంగాజలంబుల శ్యామకర్ణంబులగు గుఱ్ఱంబులు పుట్టుట | ౯౦ |
| విశ్వామిత్రుఁడు రాజ్యమును వదలిపెట్టుట | ౯౩ |
| విశ్వామిత్రుఁడు వసిష్ఠుని సంహరింప శక్తిని బుట్టించుట | ౯౭ |
| ధారాతీరోత్పత్తి | ౧౦౨ |
| వసిష్ఠవిశ్వామిత్రుల పోరాటము | |
| విశ్వామిత్రుఁడు సరస్వతీనదిని శపించుట | ౧౦౩ |
| సరస్వతీ కాపవిమోచనము | ౧౦౫ |
| పిప్పలాదజననము | |
| యాజ్ఞవల్క్యుఁడు హాటకేశ్వరమున శివలింగమును స్థాపించుట | ౧౧౧ |
| పిప్పలాదుఁడు కంసారీశ్వరంబును లింగంబును స్థాపించుట | ౧౧౨ |
| పద్మావతీచరిత్ర | ౧౧౩ |
| పద్మావతి పంచపిండికం గొల్చి దేవత్వంబు వడయుట | ౧౧౬ |
| పుష్కరత్రయవర్ణనము | ౧౨౧ |
| బ్రహ్మనారదసంవాదము | |
| బ్రహ్మ లోకరక్షార్థమై భూతలంబునకుఁ గమలమును వదలుట | ౧౨౩ |
| బ్రహ్మ యజ్ఞార్థ ముపకరణంబులం గూర్చుట | ౧౨౪ |
| యజ్ఞప్రారంభము | ౧౨౫ |
| బ్రహ్మ నాగరబ్రాహ్మణులకు వరమిచ్చుట | ౧౨౭ |
| నారదుఁడు సావిత్రిందోడ్కొనిరా బ్రహ్మలోకంబున కేగుట | ౧౨౯ |
| బ్రహ్మ యింద్రుని గన్య న్వేషణమునకుఁ బంపుట | ౧౩౦ |
| ఇంద్రుఁడు గోపకన్యకం బరిశుద్ధజేయుట | ౧౩౧ |
| బ్రహ్మచేఁ బ్రార్థితుండై శివుఁడు కపాలంబులఁ బోదోల్చుట | ౧౩౩ |
| ప్రథమదివస యజ్ఞవృత్తాంతము | ౧౩౫ |
| బ్రహ్మచారి కాపవిమోచనము | ౧౩౭ |
| సాగతీర్థ మాహాత్మ్యము | ౧౩౮ |
| బ్రహ్మయజ్ఞంబున కొక యతిధివచ్చుట | ౧౩౯ |
| పింగళోపాఖ్యానము | ౧౪౦ |

అతిథి పెన్నడపులుఁగువలన గుణగ్రహణము నేయుట

౧౪౧

సర్పములవలని గుణగ్రహణము

౧౪౩

యతిధర్మనిరూపణము

౧౪౪

భ్రమరాదులవలని గుణగ్రహణము

౧౪౫

అతిథికడకు విష్ణ్వంద్రాదిదేవతలు వచ్చుట

౧౪౮

అతిథిపూజామహత్త్వము

౧౪౯

ప్రస్థాత విశ్వావసువును శపించుట

౧౫౧

రాక్షసులు భుజించు శ్రాద్ధములు

౧౫౩

యజ్ఞవాటికి నాదుంబరి వచ్చుట

౧౫౪

జౌదుంబి ద్యుద్ధాతృ సంవాదము

౧౫౫

జౌదుంబరి షుద్ధాత వరమిచ్చుట

౧౫౬

జౌదుంబరి శాపవిమోచనము

౧౫౭

బ్రహ్మయజ్ఞంబునకు మాతృగణంబులు వచ్చుట

౧౫౮

సావిత్రి మాతృగణంబుల శపించుట

౧౫౯

జౌదుంబి పూర్వజన్మవృత్తాంతము

౧౬౦

బ్రహ్మ అవభిధానమునకుఁ బోవుట

౧౬౧

బ్రహ్మ యింద్రాదులకు వరములిచ్చుట

౧౬౪

యక్షుత్థోత్పత్తి

౧౬౫

సావిత్రి యజ్ఞమండపమునకు రా నపశేతునంబులగుట

౧౬౬

సావిత్రికి నారదుఁడు గాయత్రీవివాహవృత్తాంతము చెప్పుట

సావిత్రి బ్రహ్మపాలికిఁ బోయి దూషించుట.

౧౬౮

సావిత్రి బ్రహ్మను శపించుట

౧౬౯

సావిత్రి యింద్రాదుల శపించుట

౧౭౦

సావిత్రి యొంటికాలఁ గొండయెక్కుట

౧౭౧

గాయత్రీ సావిత్రిశాపమును మరల్చుట

౧౭౨

దేవతలు గాయత్రీని స్తుతించుట

౧౭౪

నిమేషాది కల్పాంతపర్యంత కాలప్రమాణము

౧౭౫

బ్రహ్మక్షత్రియకన్యల వృత్తాంతము

౧౭౮

బృహద్బలుఁడు చనుత్కరపురమునకు వచ్చుట

౧౮౦

పరావసువు జలభ్రాంతిని మద్యమును ద్రావుట

౧౮౧



| | |
|---|-----|
| పరావసువు బ్రాహ్మశ్చిత్రమునకుఁ దలిపఁడు బ్రాహ్మశ్రీశించుట | ౧౮౩ |
| రత్నవతి స్తనంజులనుండి పాలుఁగాఱుట | ౧౮౪ |
| రత్నవతి వివాహమును మోసుకొనుట | ౧౮౮ |
| బ్రాహ్మణీరత్నవతులు తపస్సుచేయుట | ౧౯౧ |
| నాగరాష్ట్రకుల శ్రైవ్యవర్ణవము | ౧౯౪ |
| నాగరబ్రాహ్మణులు పతితులై నవిధము | ౧౯౯ |
| విప్రవేషముతో నొకచండాలుఁడు చమత్కారపురిఁ బ్రవేశించుట | ౨౦౦ |
| చండాలస్పృష్టదులకుఁ బ్రాహ్మశ్చిత్రము | ౨౦౪ |
| నాగరప్రశ్ననిర్ణయము | ౨౦౭ |
| భర్తృయజ్ఞవాక్యనిర్ణయము | ౨౦౯ |
| ప్రేతశాస్త్రము | ౨౧౧ |
| గయాశాస్త్రఫలము | ౨౧౪ |
| ఇంద్రుఁ డప్తకులనాగరులఁ దోడ్కొని వచ్చుట | ౨౧౫ |
| ఇంద్రుఁడు విశ్వేదేవతల శపించుట | ౨౧౮ |
| బ్రహ్మ విశ్వేదేవతల ననుగ్రహించుట | ౨౨౦ |
| ఇంద్రుఁడు బాలమండనమున లింగప్రతిష్ఠ సేయుట | ౨౨౩ |
| ఇంద్రుఁ డప్తకులనాగరుల శపించుట | ౨౨౫ |
| గౌతముఁ డింద్రావల్యుల శపించుట | ౨౨౬ |
| ఇంద్రగౌతమ సంవాదము | ౨౨౯ |
| అవల్యాకాపవిమోచనము | ౨౩౧ |
| సిద్ధసేనుఁడు రాజ్యభ్రష్టుఁడై చింతించుట | ౨౩౬ |
| లిఖితుఁడు శంఖునిచేతులు తెగఁగొట్టుట | ౨౩౯ |
| తాంబూలప్రభావము | ౨౪౧ |
| సిద్ధసేనుఁడు నాగరబ్రాహ్మణుల సన్మానించుట | ౨౪౭ |
| రత్నతోపాఖ్యానము | |
| సాంబోపాఖ్యానము | ౨౫౨ |
| సాంబుని దీర్ఘయాత్రకుఁబంపుచుఁ గృష్ణాదులు దుఃఖించుట | ౨౫౫ |
| విశ్వామిత్రుఁడు బ్రాహ్మణ్యమును సాధించుట | ౨౫౬ |



శ్రీ యశ్వంతర,
జానపాద పట్టాభిరామశాస్త్రి,
అష్టావధాని,
జానపాదు, పల్నాడు తాలూకా.

నాగరఖండము.

—శ్రీ పృథ్వీశ్వాసము శ్రీ—

- క॥ శ్రీయాడవరవిమృష్టన్యాయాన్యాయా ! విమర్శనావసరధృతా
మేయసమవర్తికాయ ! మహాయా ! వరబాకరాట్పరాంకుశరాయా ! ౧
- క॥ అవధారు, నైమిశక్షేత్రవసచ్ఛానకముఖాఘ్రధాత్రీదేవుల్
వివిధపురాణార్థవిదుండవు సూతుంగాంచి యిట్టులనిరి మునీంద్రుల్, ౨
- తే॥ “యాజ్ఞవల్క్యునిపేరట నతనిపాత్రుడైన వరరుచిపేరట నతనిచేత
సుప్రతిష్ఠితుడై కడు శోభిలెడి వినాయకునిపేరటను బుణ్యదాయకములు ౩
- తే॥ తీర్థములు మూడుగలవని తెలియఁబలికి తనఘ ! యాయాజ్ఞవల్క్యుని యాత్మజాతుఁ
డైన కాత్యాయనునిపేర నట్టితీర్థ మేల్లలేకుండినదియొ యూహింపఁబడదు. ౪
- తే॥ సిద్ధిదంబగు తీర్థ మాత్రేత్రభూమి నతఁడె నిర్మింపకుండినయట్టివాఁడొ
నిర్మితంబయియున్న ను నీవె దానిఁ జెప్పమఱచితొ వివరించి చెప్పుమయ్య” ౫
- వ॥ అనియడిగిన సూతుండిట్లనియె,
శా॥ “ఆకాత్యాయనమహాని వాస్తుపదమం చం దొక్కతీర్థంబు ను
ష్లోకంబుం బొనరించె, వాస్తుపదమంచుకొ దాని కిబ్బంగి పేర్
రాకంగూర్చి వినుండు కారణము, ఘోరంబైన భూతంబొకం
డాక్రవ్యాదులు సృష్టిసేయుడు సురల్ వ్యగ్రాత్ములై యెల్లరుకొ ౬
- సీ॥ బ్రహ్మసృష్టంబైన ప్రజచేతఁ బూర్వమెన్న దుగూడ నీక్షింపఁబడనియదియు
నీక్షితంబగుమాత్ర నెడఁద బ్రద్దలుచేయు నురుభీషణాకార మొనరునదియు
రంగునఁ బదనునం గొంగగుద్దలితోడఁ దులఁదూఁగు బలుకోఱ లొలయుననియు
శస్త్రాస్త్రములచేతఁ జంపశక్యముగాక పీనుఁగు మొగముతోఁ బెనఁగునదియు
మోడులట్టులఁ గడునిక్కఁబొడుచుకొన్న చెవులుఁ దలవెండ్రుకలుఁగల్గి యవనిజనులఁ
దమ్ముఁ గబళించునదియునౌ నమ్మహాపిశాచమునుజూచి యాయుధా ల్వైచి రపుడు,
వ॥ అట్లువైచినను నొక్కటియు దానికిఁ దగులదయ్యె, నయ్యది యాధగ్వణ
సూక్తంబుచే నమృతబిందువునం బ్రభవించి దైత్యులచేఁ బంపఁబడినదికావున వేయి
యేండ్ల పర్యంతము నట్లయుండుటయుఁ జంపశక్తులుగాక క్రుద్ధులై తదుదరంబునం
బ్రవేశించి మహాయత్నంబున నుండిరి, యంత నయ్యసురులందఱు ౭
- అ॥ “కావ్యసృష్టమైన కడుభయంకరపు టీభూతమునకు నొకడె భూర్యపాయ,
మమరవరులఁబట్టి యసువులఁదీయఁజే యది తదన్యమింక ననవసరము” ౮

వ॥ అని యన్యోన్య మాలోచించి వివిధాశ్రయములం బ్రయోగించి కోలాహలం బొనరించుచుండుటయు హరి యరుదెంచి యాభూతంబు నాహ్లాదపెట్టుచు గగతే॥ “ నీకశేబరమునయందు నివ్వటిలెడి నిర్జరు ల్పాజలంబొంది నిన్నుఁ దృప్తి

పలుపఁజూచెద, రటువంటిపరమపూజ యెవ్వరికిఁగూడసిద్ధింప దిద్ది నీజము” ౧౨

వ॥ అని వాక్రుచ్చుటయు నవికల్పచిత్తంబుతో నది యిట్లనియె, ౧౩

అ॥ “కరముమంచినఁది కావించి, తిద్దాని కేను నిష్టపడుదుఁ, గాని నాకుఁ బూజచేయునట్టి పూరుషులంబట్టి తినుట నిక్కువంబు వనజనాభ!” ౧౪

వ॥ అనుటయుఁ జక్రధరుండు “వల్లె” యని స్వాస్థ్యంబుఁజెంది చతుర్ముఖుం దిలకించి యాభూతంబునకు “ నామంబువిధింపు ” మనుటయు నతండు ౧౫

క॥ “ ఏతద్భూతము నీతోఁ బ్రీతిని “ వాస్తువిది ” యనుచుఁ బ్రియవచనముకొన్ స్థితరవంబునఁ బలుకుటచేతం దా వాస్తువనఁగఁ జెల్లెడి నింకక” ౧౬

వ॥ అనిపలికి విశ్వకర్మ నాహ్వానించి విస్తరాన్వితంబగు పూజావిధానంబు బోధించుటయు యజ్ఞవల్క్యునుతుండగు కాత్యాయనుండు తద్దేవశిల్పిం గనుంగొని ౧౭

అ॥ “ హాటకేశ్వరమున నస్మదాశ్రమ మీవిధానమునను గట్టఁదలఁపుమయ్య,

యేను సకలమెఱిగి వృద్ధియొనర్చెద, తెమ్ము, పోదమటకు లీల నిపుడ ” ౧౮

వ॥ అని పిలుచుటయు విశ్వకర్మ హాటకేశ్వరంబునకేగి పరమేష్ఠిచెప్పినవిధంబున వాస్తుపూజ నిర్వర్తింపఁ, గాత్యాయనుండు విశ్వహితార్థ మద్దాని శాలాకర్మాదిపూర్వకంబుగా సహస్రధా విభజించె, వాస్తుపదంబు తత్త్వత్రయంబున నేర్పడినవిధం బియ్యది, యీవాస్తుపూజంజేసి మానవుండు పాపవినిర్ముక్తుండయ్యెడు, ౧౯

—శ్రీ అజాగృహకాత్పత్తి శ్రీ—

తే॥ అట్లజాగృహయను పేర నలరుచుండు మఱియునొకదేవతయు నందు మానులార !

యఖిలరోగక్షయపహ యది, తదుద్భవప్రకారంబు వచియించువాడె వినుడు,

వ॥ సకలరోగంబులు నెప్పు డజారూపంబులై వర్తించియుండెనో యప్పు డొకరాత్రి వాని నన్నింటిని గుంపుఁజేసి సర్వభూతహితరతుండగు నజాపాలుండు తత్త్వనంబున నుంచియుండె, నంత నాప్రదేశం బజాగృహంబని సర్వజనులచేతను జెప్పంబడుచు దర్శనమాత్రంబున వ్యాధినాశకంబైయున్నయది, యొకద్విజుం డొక రాత్రి యట కరుదెంచి ౨౦

సీ॥ ఎయ్యవి తమతమ యిచ్చవచ్చిన చోటులను హాయిగాఁ బండుకొనినయవియొ

యెయ్యవి నురుగు బొట్టిల స్రవించెడిరీతిఁ దిన్నగా నెమరుచుచున్నయవియొ

యెయ్యవి మృగభీతి యేమాత్రమునులేక సుఖముగా నిద్రింపఁజూచునవియొ

- ..య్యవి జడతమై నెవరును దము నేమియొనరింపరని నమ్మియున్నయవియొ
యట్టియజములబొడగాంచి యాతడచటఁబురుషుఁడొక్కరుఁడుండంగఁబోలుననుచు
భూత్కృతుల్నేసి కడుప్రాద్దుపోవువఱకు నెవరురామిని మనమునం దిట్టులనియె, ౨౨
- తే॥ :: ఎవ్వరునులేక విజనమా నియ్యరణ్యమునను చాతిరి యివి పండుకొనవుగాన
వీని రక్షణకొఱకుఁగా నేనరుండొ వచ్చు, భయమేని శయనించువాఁడ నిచట" ౨౩
- వ॥ అనిపరుండుటయు శ్రాంతుండగుటచేఁ ద్వరితంబుగనే తెల్లవాఁడ, గాని
తచ్చరీరంబు కుష్ఠవిశిష్టంబగుటయుఁ గాలుతీసి కాలుపెట్టఁజాలక ౨౪
- ఆ॥ ఏమికారణంబొ యిటు లకస్మాత్తుగా మామకీనతనువు మాజీపోయె,
నేమితెగులొ యిద్ది యెఱుఁగంగఁబడదయ్యె, గదలమెదలఁజాలక యిటులుంటి"
- వ॥ అనిచింతించుచుండ నొకపురుషుండు వచ్చి యయ్యూధంబును డగ్గఱకుం
జీటి పరామర్శించి రోగగ్రస్తుండైపడియాన్న బ్రాహ్మణుం దిలకించి ౨౬
- మ॥ :: ఎవరయ్యా మహిదేవ ! నీవు రహిమై నేతెంచినావిందు ? నా
యవనిక వేనికిలేవె, నీకు నెటులీవ్యాధుల్, తటస్థించె ? నీ
చెవులక మామకమైనయాఖ్య పడుచోఁ జెప్పంబడుకొ విన్ను, త
ద్రవివంశంబున నాదుజన్య, మజుడక, ధాత్రీతలాధ్యక్షుడక,
చ॥ అజములసల్పి రోగముల, నన్నిటి నొక్కడ గుంపుఁజేసితిక, ౨౭
- బ్రజలకు మేలుగూర్చుటకుఁ బాలనసేయుచునుంటి వాని, నో
ద్విజవర ! తావకంబయినదేహమునంగల జాడ్య మెయ్యదో
నిజముగ నాకుఁజెప్పకొను, నిగ్రహముంబొనరింతుఁ జెచ్చెరక" ౨౮
- వ॥ అని వాక్రుచ్చుటయు బ్రాహ్మణుండిట్లనియె, ౨౯
- ఆ॥ :: తీర్థసేవకొఱకుఁ దిరుగుచు నీహాట కేశ్వరమున కొజ నేగుదేరఁ
బ్రొద్దుక్రుంకుటయును భూనిశి ! యెటునైన వసతి చూచుకొనఁగవలసివచ్చె, ౩౦
- చ॥ ఇచటఁ బన్ను ల్కనంబడుదు నెవ్వరొ మానిసులుండఁబోలునరి
చచలుఁడనొచు వీనికడ నట్టెపరుండితి, దస్సియుంట సు
కుచితక శేబరుండనయి కూరుకుఁజెంది ప్రభాతమందు లే
చి చటుకునం గనుంగొనుడు క్షీత్యధినాయక ! యిట్టులుండితిక, ౩౧
- క॥ ఎఱుఁగనొకించుకయేనియను మఱియొకకత, మేల పెక్కుమాటలతోడక,
ధరణీశ ! యేమిజరిపెదో జరిపి ఘదామయముఁబాప సమకట్టుమికక" ౩౨
- వ॥ అనినవిని యజాపాలుఁ డజంబుల నిక్కుమొగంబై ౩౩
- ఆ॥ :: తెగుళులార ! యేమితెగులుపుట్టెనుమీకు, నాదుముదల కాఁటినార లిటుల?"

దీనిగూర్చి నేను వేసినిశ్చింపవలెనొ చెప్పుడు మాటుపలుకకుండ”

వ॥ అని పలుకుటయు నయ్యవియ్యట్లనియె,

37

క॥ “ కోపింపకయ్యమాపై భూపా ! యీదుర్ని వార్యపుంబనియెడలన్,

బాపనికిదాపరించిన పాపపుండెగుళులనుగూర్చి పరికింపుమింకన్

[ముల

తే॥ త్నయముఁ గుప్తము గజ్జయు ట్మోతలేంద్ర ! యంటురోగంబు, లందుమంత్రోషభ

కాద్యములఁబంటిఁ బోకార్ప నలవిగాదు, బ్రహ్మశపియిం చెనట్లు పూర్వమున నలిగి,

ఉ॥ కావున దీనిఁగూర్చి యెదికర్జ మొ యయ్యది యానరింపఁ గా

నీవ కడున్ సమర్థుడవు, నేరము మేమునచింప, నీధరా

దేవుడు చేతిమీఁదుగను దెచ్చుకొనెంజుమి యీతెగుళ్ళ నో

భూవర ! యంటురోగములఁ బోయి స్పృశించిన నూరకుండునే,

38

తే॥ అఖిలబంతువులును సౌఖ్యమందుపొంటె నీకు శ్రేయోభివృద్ధియై నెగడుపొంటె

మఱియు నొకమాటవచియింప హససుపుటై శ్రద్ధధానుడవై విను ట్మోతలేంద్ర !

మ॥ త్నయయుం గుప్తము గజ్జ కొంతవడి నేస్తానంబునందుండు న

య్యయనంబందుఁ దదీయవిష్టపడు తేడా ! యందుఁ గాలాంతరం

బ యగుంగాక సుఖార్థులెనమనుజు ల్పాదం బిడంగూడ, ద

ట్లయినన్ వారికి సంక్రమింపఁగల దావ్యాధిత్రయం బల్లనన్,

40

ఉ॥ మమ్ముల నీవువిడ్చినను మంత్రము లోషభము ట్రితమ్మ వ

శ్యమ్మునుజేసికోఁగలవు ట్మోతలనాయక ! యీత్నయమ్ముఁ గు

ప్తమ్మును నబ్జయోని వరశాపమునం బ్రభవించియుంట సా

ధ్యమ్ములుగావు లోకమున ధట్టులకేని యింకేమిచెప్పకా ”

41

వ॥ నావుడుఁ దత్సార్థివ్రండు బ్రాహ్మణుం గనుంగొని

42

తే॥ “ నిష్ఠురంబైన యీ రోగనిదయమునకు భయముపడకయ్య యింక నో బాపనయ

నిన్నురక్షించెదనుగానఁ గొన్ని దినము లెదురుచూచుచునుండుమీ నీళ్లమున ”

43

వ॥ అనిపలికి యహర్నిశంబులు నాత్మేత్రదేవత నారాధించుచు నీలరుద్రంబుల

వేల్చుటయు హోసుకుండంబునుండి తేత్రదేవత బయలుపెడలి

44

తే॥ “ అనఘ ! త్వత్క్రియమాణమౌ హవనపుం బ్రభావమునఁజేసి నేనిట్లు ప్రభవమైతి,

హర్షమయ్యెనుగాన నీయభిమతంబు చెప్పికొను, మిచ్చుటకుఁగాను సిద్ధముఁటి” 45

45

వ॥ అనవుడు రాజిట్లనియె,

46

తే॥ “ వ్యాధిసంసర్గదోష మీవసుమతికిఁ బొసంగకుండెడిరీతి నీస్తానమందు

నీవువసియింపవలయు నో దేవి ! యెప్పుడు, నేటినుత విధియింపనానీతి యనియ,

శా॥ లేకున్నం బ్రజ యీమహీసురుడువోలెం బాద మీనేలకున్
దాకింపంగనె రోగయు కమగు నోతల్లీ ! యటుల్కాకయున్
నాకున్ దోషముసంభవింపంగల దెన్నాళ్ళోయిటన్ వ్యాధులన్
మేకల్లాగనొనర్చియుంచుట నిక నీ కేమిచెప్పంగనా,

౪౮

అ॥ అటు భవదహగ్రహంబునంజేసి యీభూమిసురునిరుజయుఁ బోవుఁగాక,
నిఖిలజగమునిట్లు నీరోగముంజేయు చిట వసింపుమింక నీవు జనని ! "

౪౯

మ॥ అని యిట్లు వక్కాణించిన తేత్రదేవత ప్రసన్నయై.

౫౦

శా॥ " ఏతత్త్వానము వ్యాధిదోషములులే కెంతేవిరాజిల్లు సం
ప్రీతిన్ నేను వసించు చిచ్చట నదా పేర్దాంచి కుష్టాదికా
న్వీతుండయ్యును భక్తితోడ నెటకున్ జేవచ్చి నన్ గొల్చు నా
పూతాత్మున్ గతరోగుఁజేసి దయాతోఁబోషింతు రానోత్తమా !

౫౧

ఉ॥ కావున సమహీసురుడు కాదన కిప్పుడలేచి స్నాతుండై
భూవర ! భక్తితోడ ననుఁ బూజయొనర్చునుగాక, యిచ్చటన్
బావనవారియైన యొకబావిచెలంగును, దానిలోననే
యీవిబుధుండు ప్రత్యహము నెంతయుశ్రద్ధ మునుంగుఁ గావుతన్,

౫౨

ఉ॥ దక్షునిచే శపింపబడి తా క్షయరోగవికీర్ణుఁడౌచు వ్యా
ధిక్షుతిగోరి చంద్రముఁడు విని రచింపఁగఁజేసి క్రుంకి వే
యక్షయుడయ్యెఁ బూర్వమున, నప్పటినుండియు నోవసుంధరా
ధ్యతుండ ! చంద్రకూపికయటన్న ప్రభంగనె స్థానకంబుగన్,

౫౩

తే॥ కుష్టరోగక్షయార్థమై కుసుమశరుడు త్రవ్వ సౌభాగ్యకూపకన్, దాన నాడి
ఖండశిలయనుజేవత నిండుభక్తిఁ గొలిచె, నితఁడును కటుచేయఁ గుప్త మెడలు,

౫౪

తే॥ ఉండెనుతీయొండు నప్పరఃకుండమనఁగ దండితారాతితండ ! యేతత్స్థలము
భానువాసరమునఁ గృతస్నానుండై నఁ దీటుబాపెడి నది యొక్కపూటలోనోగి

మ॥ అని యనుగ్రహించుటయు సాబ్రాహ్మణుఁడు చంద్రకూపికం గృతాభి
షేకుండై యాడేవి నర్చించి రాజయత్నుచేతను సౌభాగ్యకూపికం దీర్ఘమాడి ఖండశిలను
దర్శించి కుప్తవ్యాధిచేతను భానువాసరంబునం దప్పరఃకుండంబునఁ గృతావగాహుండై
విషయాత్మకుండు బుద్ధిచేతంబోలె బామచేతను మాసంబులోఁబరిత్యక్తుండై యవనీ
శ్వరు వాశీర్వచించి ఖండశిలా తేత్రదేవతలకుఁ బునఃపునఃప్రణామంబు లాచరించి
యభిమతప్రదేశంబున కరుగం గలిగె, నజాపాలభూపాలుండు హాత్య కేశ్వరులో వైక్యం
బు చెందనయ్యె, నిప్పటికిని యక్షకుష్టపామాన్వీతు లావిధంబున నేవించిరేని నీరోగు
లగుదురు.

—: ఖండశీలా సౌభాగ్యకూపికల యుత్పత్తి :—

క॥ మౌనివరులార ! పూర్వము వానప్రస్థాశ్రమమున వర్తిలి యట న

న్యూనతపమాచరించెను బూనిక హారీతుడనెడి భూమిసురుడు తాక, ౫౭

వ॥ ఆయనకు విష్ణువునకు సాక్షాత్కృత్యవలె బూర్ణకలయను నుందరి ధర్మపత్ని,
యావిడంజూచినఁ దమ్మిచూలీయును దత్తుణమ కామవశుడయ్యెడు, గామేశ్వర
సందర్శనార్థ మాత్మేత్రంబున కొక్కయెడ నరుదెంచిన కామదేవుండె వివస్త్రయై జల
కమాడు పూర్ణకలంగని మోహించి రహస్థస్థమగు నొక్కచెట్టుకింద బ్రహ్మను
ధ్యానించు యోగినాఁ దదేకదృష్టియై, జలంబులనుండి వెలుపలి కేతెంచి ముసిముసి నగ
వులతో వసనంబుధరియించు పూర్ణకల సమీపమునకు మెలమెల్లబోయి కృతాంజలి
పుట్టుండె ౫౮

చ॥ “ వివసనవౌచు నీసరసి వేడుక నడుచునున్న దాన పి

వెవరవౌ యేమొకాని మదిరేక్షణ ! ప్రాణములకొ హరించుచుం

టివి, యటుగాన నేనొకనుడికొ వచియించెద విన్ను, కేవతా

ప్రవరుల మోసగించుసుమబాణుడ నేను, జగత్ప్రసిద్ధుడకొ, ౫౯

సీ॥ మద్బాణనిహతిమై మహిధరాత్మజ శూలి యర్ధాంగమునఁజేర్చి యాడినాడు,
మద్బాణనిహతిమై మతిశూన్యుడై బ్రహ్మ కన్న కూతు యధేచ్ఛగలసినాడు,
మద్బాణనిహతిమై మఘన యహల్యకై దొంగకంతలలోన దూతినాడు,
మద్బాణనిహతిమై మహనీయులౌ సురలో వారిబాక్కుల కాళ్ళ ప్రాళినారు,
ఇంక నరుడనంగఁ బంకేజముఖి ! నాకుఁ జీడపురుగ, వేళచెప్పనేల !

పద, పిపీలి కాదిబ్రహ్మపర్యంతము మచ్చరాగ్ని కేత మండఁబడెడి, ౬౦

ఉ॥ ఈవిధ మెల్లలోకమును నేను మదీయసుమాస్త్రపావక

ప్రావృతముం బొనర్పంగ నపాంగులలోకనపావకంబుచే

నీవు ననుకొ దహించుటకు నేర్పడి, తందున నాధుప్రాణము

వోవకమున్న తిన్న సురతోత్సవసేచన మాచరింపుమి” ౬౧

వ॥ అనినవిని యాయమయుఁ దద్బాణనిర్భిన్నహృదయయై యేమియంబలుక
నేరక బొట్టననేల భూమిరాయుచుఁ దలవాంచి తడవునిలువఁబడుడు నకృతాశనుండగు
హారీతుండు తదాగమనంబున కెదురుచూచిచూచి యందందు వెదకుచు నాస్థలంబు

నకుఁ జని యొక్కపొదమాటున దాఁగియుండి భ్రాతుండై బహుభావలాడుప్రద్యుమ్నుని

ప్రీడావనతవదనయై వినుచు నిలుచున్న తనపెండ్లమును బొడగొంచి కోపంబున ౬౨

క॥ “ పాపాత్మ ! యెదియెఱుంగని నాపెండ్లాయును భ్రమించినా విదితగురా ?

చీ పో కువ్యవిశిష్టుడవై పోకిరి ! నీదురూప మడుగంటు నికకొ ౬౩

చ॥ నినుఁగని సానురాగయయి నేలను వ్రేలను రాసికొందు ని
ల్చినయదికాని యీచెడిపె లేశముగూడ ననిష్ఠజల్పనం
బొసరుప, చట్టిదాని నిక నొల్లను నేను, శిలాకృతిక భజిం
చినదయి యెల్లకాల మవనిబడియుండెడుఁగాక యీకెయుకె”

౬౪

వ॥ అని శపించుటయుఁ గాముండు కేలుమోడ్చి యిట్లనియె;

౬౫

ఉ॥ “ ఎఱుఁగ నొకించుకేనియు మునీశ్వర ! యాయమ నీదుభాగ్యయం,
చెఱుఁగకె యాసెచక్కదన మెంతయు నన్ను భ్రమింపజేయ నీ
తెఱుఁగున మాటలాడితిని, దీక్షునుదీయశరంబు లీకెపె

గురిసితి, నాపె దోష మొకకొంచెముగూడ నెఱుఁగ దిందునక,

౬౬

ఉ॥ మామకపుష్పబాణములు మర్మము ధేదిలఁజేసియుంట నీ
రామ సహింపలేక యనురాగమునూనె నెడంద నాపయిన్
మోమును లేవనెత్తి యొకముచ్చటయేనియుఁ జెప్ప, దింతకే
యేనునిశాపమిచ్చితి మునీంద్ర ! పదంపడి చింతఁజెందఁగక,

౬౭

శా॥ రుద్రేంద్రాదిమరుచ్చరీరముల నారూక్షంపుఁబూముల్కులన్

భిద్రంబుల్పడుచుండ బిట్టబల యీసింగారి, తాదృక్షనే

క్షుద్రగ్రావముగా శపించితిటు లోకీ! జీసురాధ్యక్ష ! బల్

కాద్రంబియ్యది, పిట్టపిల్లపయినా బ్రహ్మాస్త్రమున్ వైచుటల్,

౬౮

క॥ అపరాధం బొనరించిన కృపణుడనే, నొప్పుకొంటి, గృపమాలి ననున్

శపియింపు, మంత్రకానీ, చపలాక్షుల నిగ్రహింపఁజన దెయ్యెడలన్,

౬౯

ఉ॥ పాపము ముత్తెఱుంగుల విభాజ్యము, మానస మొండు వాచిలో,

నాపయి వాచికంబు, మఱియావలఁ గర్మజ, మాదిమద్వయిన్

నాపయిమోపి కొంట కొకనాటి కసమ్మతముండఁబోదు నా,

కీపెకుఁజెందఁ దగ్గయఘ మెన్నఁగ మానసికం బదొక్కడే,

౭౦

ఆ॥ ధర్మపత్ని నీకుఁ, ద్రైలోక్యసుందరి, మానవతి, యఘంబు మానసికము,

అట్టిదానిబట్టి చట్టుగాఁ దిట్టితి, పాపభీతివలదె తాపసేంద్ర !

౭౧

క॥ విలయించు మనస్తాపమువలనను మానసిక మఘము, వాచికము కృతాం

జలివలన మాయు, స్మృతులంగల ప్రాయశ్చిత్తమునను గర్మజ మడఁగున్

౭౨

వ॥ అనియిట్లుపలుకుటయు వెండియు హరీతుం డిట్లనియె,

౭౩

చ॥ “ మదన ! స్థలాంతరస్థమగుమాట వచింపకు, మన్యసంగమా

గ్ధమగు దీనమానసమ తద్ద ప్రధానము, గాన నీపెకి

య్యదియ సుశిక్ష, పెక్కునుడులాడను నేనిక, నీకుఁ జేతనే

నది యొనరించుకొమ్మ చను, మక్కఱమాలినమాట లేటికికొ,

౭౪

తే॥ మొదట మనమునఁ జింతించినదియె నోటఁబలుకుఁ బలికినదానినే సలుపుఁగాన
మనమె సకలార్థములఁ బ్రథమ ప్రమాణ, మందునం బూర్ణనిగ్రహ మాచరితము'

వ॥ అనిపలికి హాసీతుండు వెళ్ళిపోవుటయుఁ దత్తణంబు పూర్ణకల ఖండాకాకార
శిలయయ్యె, గుసుమాస్తుండు కుస్తావిష్టుండై నిరుత్సాహంబున వర్తిలుటయు జగం
బున సృష్టినిరోధంబు వాటిలై, నంత వేలుపులు

సీ॥ మత్స్యకూర్మగ్రాహమకరకర్మటముఖ్యజలజంతువులజాడ తెలియఁబడదు,

సురనరోరగనిశాచరఖగమృగకీటకాదులయభివృద్ధి యాఁగిపోయె,

ద్రీజగంబులందుండు స్త్రీలలో నొకతెయు గర్భంబుధరియించి కానఁబడదు,

స్వేదజంబులఁదొట్టి చినచిన్న జీవాలపిల్లలే కఱవయ్యెఁ బృథివియందుఁ,

గుసుమధన్వి యంతకుం గుశలంబుగా మన్న వాఁడో, మృతిని గన్న వాఁడో,

యిట్లుగాను మరల నేమియునింగెనో, యీవిపత్తు తొలఁగు టెట్లా యంక 22

వ॥ అనిచింతించి వ్యాధిగ్రస్తుడై యతఁ డాక్షేత్రమందుంట గుర్రెటింగిపోయిమాచి

కం॥ “ ఏమిది కామా ! చెడుకుస్తామయయుక్తుండవైతి ? వకటకటా ! నీ

యామోద మేలతలఁ నె? నభోముఖమునఁజూచె దేమి తొందర కలిగెనె ” 23

వ॥ అనియడిగి తన్ముఖంబున శాపవృత్తాంత మెఱింగి

ఉ॥ “ యద్విషయంబునం బరుసమాడి యథుంబును వేసియుంజివో

తద్వధువున్ శిలానుయ యథావిధిఁగొల్పుము కుష్టమేదు, నా

పద్విత ! నీవుచేసినది వాచిక పాపమ, గాదు కాయకం.

బాద్విజుఁ డోర్పులేక కరమాఱిడిపుచ్చినవాఁడు నిన్నిటుల్,

౨౦

తే॥ కాయకంజా మహాపాపకర్మమునను సంభవించినయట్టి కుష్టంబుగూడ

నీదుసౌభాగ్యకూషిక నీరమాడి యీశిలం దాఁకఁగలుగునో నాశమొందు” ౨౧

వ॥ అనిచెప్పి వెళ్ళిపోవుడుఁ గాముండు తచ్చిలంబూజించి పూర్వరూపంబు

పడసి దానికి గుడికట్టించి జగత్సృష్టివిధానంబున దిగె, నట్లుభక్తిచేఁ ద్రయోదశి నాఖండ

శిల నేవించినఁ బరపురుషపరదానసంబంధాపవాదము గలుగ దని కారి కేయుండు

వాక్రిచ్చె; నట్లుకామప్రతిష్ఠితుండగు కామేశ్వరుఁ గుంకుమపుష్పంబులచేఁ ద్రయో

దశేనాఁ డర్పించిన నభాగ్యుండు సౌభాగ్యంబును విరూపుండు సురూపంబును

బొందెధరు, పతియుక్తయు సపత్నీ జనసంవృతయుఁ గళత్రసంయుతుండగు నాదేవు

నట్లు కుంకుమకేసరంబులం ద్రయోదశి నర్పించిన సౌభాగ్యవతియుఁ బ్రజాపతియు

ధనధాన్యసమృద్ధయు దుఃఖశోకవినిర్ముక్తయు సర్వదోషవివరితయునై భ్యాతిం

గాంచెడి.

౨౩

షష్ఠాశ్వాసము.

—: దీర్ఘి కయను నొకపత్నిత చరిత్రము :—

ఆ॥ అట్లు దీర్ఘి కాశ్య నచ్చట మఱియొక్కడందె సరసి, సూర్య నుదయవేళఁ

జొచ్చి యందు జ్యేష్ఠశుక్లచతుర్దశి నీరమాడఁ దొలఁగు నిఖిల మఘము, ౧౪

వ॥ వర్ధమానపురవరంబునఁ దొల్లి వేదవిద్యావ్రతస్నాతుండై వీరవర్మయను నొక
చాహ్మణుఁడు లోకవిఖ్యాతిం గాంచుచుండ నతని కొకప్పుడు ప్రజ పరిహాసింపఁ
దగినంత పొడవుగలిగి దురక్షణంబులతో నొకబిడ్డపుట్టి యట్టిరూపంబుతోన యశావన
వతియయ్యె, ౧౫

క॥ అతిసంతోషి పృథివీజయు నతివీగవపుష్కతియును నతివామనయుకై

క్షీతి నవివాహ్యలు, వారల పతులకు మఱ్యాసములకె పొిప్తించు మృతుల్, ౧౬

వ॥ అట్లు గావున నెవ్వండును బ్రతిగ్రహింపమి నాకె విరక్తయె ౧౭

సీ॥ చాంద్రాయణంబులఁ జరియించె నెన్నియో, కృచ్ఛ్రంబులొనరించి కృశయనయ్యె,

పారాకములఁగూడఁ బలుశ్రద్ధఁ గావించె, సొంతపనంబుల సలిపెఁ బెక్కు,

వ్రతములనన్నింటి పరులదెట్టి పొనరె, నియమంబులన్నియు నెఱపఁజాలె,

సత్కర్మచునఁజెల్లు సకలంబు విడువక యత్యంతనిష్ఠమె నాచరించె,

ఉగ్రతపముండియిట్లు లయ్యువిద కడకు ముసలిదేయయ్యెఁ గాని తన్ముఖవికాస

మెచ్చగాఁజొచ్చె దినదిన మేమనందు సూరులార ! నెఱా జడదారులార! ౧౮

వ॥ ఆయను దేవర్షిచతుంబువినుటకై నిత్యంబును నిలింపనాధుసభకుఁ బోయి

వచ్చుచుండెడిది, కాని లేచివచ్చినపిదప నింద్రసేవకులు తదాసనంబు గడుగుచుండెడి

వారలు, తద్విధం బొకదిన మావెకంటఁబడుటయు నలుకవహించి యింద్రుని దిక్కు

మొగంబై ౧౯

ఉ॥ “ఏమిదొసంగు గానబడె నియ్యెడనీకు మహేంద్ర ! నాకడక ?

మామకమాసనంబు పరిమార్జితమాటకు హేతువెద్ది ? నేఁ

దామసురాలనె జరుపు దండియఁగు బెదో చెప్పవేని నీ

యామునదంటు కాపమిడి, నూడుదియంచుదలంప కీ వెదక” ౨౦

వ॥ అనివాక్రుచ్చుటయు నింద్రుండిట్లయె,

ఉ॥ “ఒక్కదొసంగు గానబడుచున్నది నీకడ నోకుమారి, యా

యొక్కటిచేయబట్టియె త్వదుజ్వలవీతముమీఁద నీరముల్

చిక్కఁగఁ జల్లుగావలసె, జేకొనఁ దెవ్వఁడు నిన్నుఁ బట్నిఁగా,

నక్క-ట! యట్టికన్యకకు నార్తవమూరుట తప్పుగాదొకో, ౨౧

ఉ॥ ఇప్పటికేని కన్నె చెఱి యాఁగుట యెంతయు నీకు లెస్స, యీ
 త్రిప్పలకన్న నొక్కమహిదేవుని బెండిలియాడు పొమ్ము, నా
 చెప్పినచొప్పు దప్పితివా చేకురఁబోవదు నీకు శుద్ధి, యి
 ట్లెప్పటికిం ద్వదంగమున కీయపవిత్రత యుండియుండెడికొ" ౯౩

వ॥ అనియిట్లువక్కాణించుటయు దీ గ్రకన్యక లజ్జపడి పుడమికి దిగివచ్చి వర్ధ
 మానపురస్థ చతుష్పదంబుల నిలువఁబడి కుడిచేయి లేవనెత్తి యటుంటుం దిరుగుచుకొన
 కం॥ " కులమున బ్రాహ్మణులగువా రెలమిని ననుఁ బెండ్లియాడుఁ డెవ్వరొయొక, లే
 సలిపినతపమున సగమిడి బలుభక్తిం గొలుచుదానఁ బతియగు నతనికొ" ౯౪

వ॥ అని చాటుచుంటఁగని పిచ్చిదానిం గా భావించి జను లొందొరు పరిహా
 సింపంగడంగిరి, యిట్లు కొంతకాలంబు గడవఁ గువ్వరోగియగు నొకబన్నిగట్టు చను
 బెంచి మెలమెల్ల నాయమం బిలిచి ౯౫

అ॥ " పడఁతి! నేను నీదు పాణిని గ్రహించి పెండ్లియాడువాడఁ బ్రీతితోడ,
 నస్మదుక్తమెల్ల నత్యంతనియతిమైఁ జేయఁగలుగుదేని చేయి యిమ్ము" ౯౬

వ॥ నావుడు దీర్ఘికయిట్లునియె, ౯౭
 కం॥ " భవదాజ్ఞ లేశమేనియు జవదాటక నలుపుదాన త్మోసురవర! య

వ్యవధానంబుగ నను శాస్త్రవిధిం బెండ్లాడు, వలదు సందేహ మిటకొ" ౯౮

వ॥ అని యిట్లుపలుకుటయు నతండు గృహ్యోక్తవిధానంబున దేవాగ్నిగురు
 సన్నిధిం దత్కుమారికపాణి నిజదక్షిణపాణిచే గ్రహించె, నంతఁ గృతవివాహమంగళ
 యగు నాపె ౧౦౦

అ॥ " ప్రాణనాథ! యేమిపనిచేయవలయునో యాలసింపకుండ నాజ్ఞయిమ్ము,
 చెప్పినట్టిదెల్ల శిరసావహించినే నిర్వహించుచుంట నిశ్చయంబు" ౧౦౧

వ॥ అనివక్కాణించుటయుఁ బతియిట్లునియె, ౧౦౨

కం॥ " అరుఁదియెనిమిదితేత్రాల్ దరిసించి మునుంగవలయుఁ దత్తీర్థములకొ,
 విరిబోడి! సాధ్యమగుచోఁ ద్వరగం గొనిపొమ్మునన్నుఁ దత్థలములకుకొ" ౧౦౩

వ॥ అనవుడుఁ దత్పతివ్రత వల్లెయని రయఁబ ౧౦౪

సీ॥ తచ్చరీరమునకుఁ దగినంత వైశాల్య మాయామముచుగూడ నచ్చుకట్టి
 చిర కాలమును జెక్కుచెదరకుండెడియంత శిల్పనైపుణ్యంబుఁ జేరిపించి
 చూచువారల మనస్సులు హరింపఁగఁజాలు చక్కనికుదిరిక సంతరించి
 కడు మెత్తనగుచు సౌఖ్యము నొడఁగూర్చెడి బాగైన బలు దూదిపలుపు వైచి
 వింతవింతగాను వేణుదండంబులచేత డోలియొకటి సిద్ధపఱచి
 ఫాలతలమునందు మేలైనకేల్లోయి యెలమిఁ గీలుకొలిపి యిట్లులనియె, ౧౦౫

క॥ “ ఈ రమ్యకుటీరము నీ కె రహిఁ జేయించియుంటి, నాలస్యంబే
లారోహింపుము, శిరమునఁ జేరిచికొని యేగుదాన తేత్రంబులకుఁ ” ౧౦౬

వ॥ అనవుడుఁ గువ్వరోగి సంతసించి భూతలంబునుండి మెల్లగా లేచి తొట్టలొఁ
బరుండుటయు నది మస్తకంబునం బెట్టుకొని తేత్రంబులుతిరుగుచుఁ దీర్థమ్ములముంచిన,
కొలఁది నతనియంగంబు తేజోవంతంబయ్యె, నట్లు త్రిప్పిత్రిప్పి ౧౦౭

నీ॥ బలువైన యెండదెబ్బకు వాడఁబాటుచు మోటుదేలిన ముది మొగముతోడ
బహుదూరగమనసంభవమైన తీపుచేతను దూలు చాస్తపాదములతోడ
నతిభారవహనసంహతిఁ గునియంబడి నరములుసడలిన శిరముతోడ
నిడువోటఁబడక యొండెడఁబడి నడక బొత్తిగ సాఁగనీని యడుగులతోడ
వేడినిట్టూరుపులతోడ వివశఁజేయు నిదురకన్నులతోడ నాముదినెలంత
హోట కేశ్వరమున కొక్కనాఁటి ప్రొద్దుగ్రుంతుతఱిఁ జేరఁబోయెఁదాఁగొనకు నెటులొ,

వ॥ అక్కాలమ్మున కచట శూలారోపితగాత్రుండై శోకించుచుండు మాండ
వ్యుండు తత్పత్రితాశిరస్థు డోలాసంస్పృశనంబునఁ జలితుండై బాధసహింపనోపక
తే॥ “ శూలమున గ్రుచ్చఁగాఁబడి చాల బాధఁబొందుచున్నాడ నే నితఃపూర్వముననె,
మేని గదలించి నుతికొంతబాధపెట్టుచుండె, నెవ్వఁడురా పాపిముండకొడుకు? ”

వ॥ అనివిలపించుటయు దీర్ఘి కయిట్లనియె, ౧౧౧

అ॥ “ నిద్రమబ్బుతోడ నేనరుదెంచుచుఁ జూడనైతి నిన్ను ట్కోణిజేవ !
యధికపాపకారి వస్పృశ్యుడవు నైన నిను స్పృశింపవలసెఁ గనుక నిపుడు, ౧౧౨

క॥ కొఱడున దిగ వేయఁగఁబడి కఱకఱ తఱుగఁగఁబడుచుఁ గటకట! యసువుల్
ధరియించియుంటి, నీతోఁబురుడగు దురితాత్ముఁడున్న భూలోకమునన్, ౧౧౩

ఉ॥ నేను బతివ్రతఁ, మగని నెత్తనిచాలించి యంగహీనుఁ గ
ప్తానకునోర్చి తీర్థముల స్నాతు నొనర్చుచునున్నదాన, న
తైనను నీవు గుత్తెఱుఁగ కజ్జనుబోలె ననుం నిరస్కియా
ధీననుజేసె దెందులకొ తెల్పుము మూఢమతీ ! రయంబుగఁ ” ౧౧౪

వ॥ అనియిట్లువాక్రిచ్చుటయు మాండవ్యుండు ౧౧౫

తే॥ “ నేను భవదుక్తవిధమున సిశ్చయముగ ముట్టరానట్టివాఁడను మూఢతముండ
నధికపాపాత్ముఁడనే యగుట కించుకయును సంశయముండ దోకలికి ! కాని

తే॥ ప్రాణములు వోవునంతటిబాధనాకుఁ గలుగఁజేసెను నీపతి, కాన నతఁడు
సూర్యకిరణంబు లొడలిపె సోకఁగానె ప్రాణములఁబాయుఁ, దప్పదీపలుకుపొమ్ము ”

వ॥ అనిశపించుటయు దీర్ఘ క యిట్లనియె,

క॥ "నూర్యుని కిరణంబులు మా యూర్యునిపై బాటి నిలయ మందించెడివో,

గార్యము మఱిమిమిగులదు, నూర్యుం డెటుపొడువగలడో చూచెదనింకన్" ౧౧౯

వ॥ అని యిట్లుపలికి యా పతిసమేతయగు డోలికం బుడమిపెనుంచి యొకవో,

నూరుచుండుటయు నాకుష్టమోగి

౧౨౦

క॥ దప్పికబాధించెడినను, జప్పున నెటకేనిపో యచల్లంజలమీ

విప్పుడ నొనితేవలయును, దప్పక ప్రాణములువోవు దడవనయెడలన్" ౧౨౧

వ॥ అనితొందరించుటయు నాయమ పానీ యిట్లునటుం బరికించి

యెచ్చటంగానక యట్టియశక్తుని బలులబారిం బడద్రోసి చూరంబు చనొల్లక కూ

ర్చుండి పెనిమిటిపొదంబులు స్పృశించి విలపించుచు

౧౨౨

తే॥ "తథ్యమైన పతివ్రతాధర్మ మేను జరిపియే యుంటి నేని యాస్థలమునందు

నిర్మలజలంబువెడలి యీనిముసమున పరీయశ్చారయేశ్వరుని దగ నిర్వహణక ,,

వ॥ అనిపలికి పతిభక్తిం బురస్కరించుకొని తజ్జీవితంబు నిచ్చయించుచుం బొడం

బున నేలం దన్నుటయు మాండవ్యుండు చూచుచుండ స్వచ్ఛంబును స్వాదువు నగు

జలంబు బయలుపెడలె, నాజలంబుల శ్రీమాతురుండగు మగండును నావిడయు స్నాన

పానాదికంబుల సంతృప్తికెందిరి, యంతః గాలాత్మికమంబైనను నూర్యుం డుదయింప

వెలుచుటయు దీర్ఘంబగు రాత్రిని విలోకించి

౧౨౩

సీ॥ ఘోరంబు లపగతశోకంబులై కూడె, శీలః కి శాంతిః శ్రేచియాశః,

గన్న ముల్వాడువ దొంగలకుఁ గాలంబబ్బె, విటఁ టీజనములవేడ్క లుబ్బె,

స్నానాదులొనరించునమయంబు గాదాయె, బైత్తకకృత్యముల్పడియపోయె,

ధర్మకర్మంబుల తలఁపులు తుదముట్టె, వ్యవహారమంతయు నకుగువట్టె,

బూర్వదేవతాళి పూర్తిగాఁ జలరెన్, భూమిదేవతాళిబుద్ధు లాఁగె,

దేవతాళి యట్టితీరును దిలకించి యనునిమోలకేగి యిట్లులనియె,

౧౨౪

తే॥ " ఏలయుదయింపవైతివో యీవునూర్య! లోకమెల్లను ననువినా వ్యాకులితము,

కాన లోకహితార్థమై క్రమ్మట నుదయింపు మధ్వరములుసాగ నిద్ధరితి , ౧౨౫

వ॥ అనవుడు నూర్యుండు

౧౨౬

తే॥ " ఒకపతివ్రతయాజ్ఞచే నుదయమంద కిట్లులుంటిని సురలార! యేను, గాన

నీర లాసాధ్యమోలకే యేగియస్మదుదయముంగూర్చి యత్నింపుఁ డోపినంత, ౧౨౭

ఉ॥ ఆయనుయానతిన్ శిరమునందు ధరించుచునుంటి, నన్యథా

సేయ శపించు, మేల్తపముచేసి తదంగన తాఁ బతివ్రతా

త్వాయతకి రియయ్యె, నటులొటఁ దదు కము వేలు నెయ నే
ధీయుతుఁడే నశక్తుఁడగు, దీనన భీతిలి వెళ్ళకుండితిన్,

౧౨౯

క॥ ప్రీతిం గ్రతుశతమొనరిచి భ్యాతింగయిశాన్తి వారిక బృడి ఫలమున్
బాతివ్రత్యముచే లలనాతతి గడియించుఫలమునకు సరియగు నే,

౧౩౦

ప॥ అనివివరించుటయుఁ దెలిగఁటులెల్లరు ను తమంబగు తనై ఆరిబునకుం
బోయి దీ రికయగ్రంయననిలిచి

౧౩౧

ఉ॥ భూమిని భర్మకర్మములు బొత్తిగ నన్వములొటఁజేసి యో
శ్రీమతి! నీవు భాస్కరు నిషేధముచేయుటఁజూడ నెంతయున్
క్షేమముగాదు, కాన మఖకృత్యము లెప్పటియట్లసాగ నా
ధామనిధిన్ మహాప్రజకు దర్శనమిచ్చి వెలుంగనిమ్మిఁకన్ //

౧౩౨

ప॥ అనుటయు నాపతివ్రతయిట్లనియె,

౧౩౩

తే॥ “ ప్రాణములకంటె బ్రియుఁడు, నాభిర్త యీతిఁ

డతఁడు మార్యోధయంబైన యాక్షణమునఁ
బ్రాణములఁ బాయఁగలఁ, డిట్లు పాపియైన
యట్టి మాండవ్యముని కార్గ్య మరయకుండ

౧౩౪

ప॥ శిషియిం చెన్ మరలార! యెట్లొక జగచ్చుతున్నువుం బ్రాజ్ఞహీ
ధ్రపుశ్యంగంబున నెక్కుమందు? నవలం బ్రాణేకు ప్రాణంబువో
నిపుడా జన్మము లాబ్ధికంబులని నా కీర ల్పబోధించు? టీ
యుపదేశంబులతోడ నేమిపనిలే, దుందుండు కేలొక్కొక్కదన్ //

౧౩౫

ప॥ అనియిట్లువాక్చుచ్చుటయు వేలుపు లొకరిమొగ మొకరు చూచుకొని
శోకించుచు వినయోపేతుడె

౧౩౬

మహాస్థగ॥ “ ఉదయించుంగాక మార్యుం, దునెతుఁడయినపై నోజ నీభర్త మూరిన్
వదలుంగా, కీవు శోకింపవలదు పతిపై వత్సలత్వముచేతన్,
బ్రదికింపన్ సిద్ధమున్నారము, మఱి యతఁ డాపంచబాణుండునా ని
ర్వదియైదేడు ల్లలాడె, వఱిలెదు తిథిసంవత్సరప్రాయ వీవె //

౧౩౭

క॥ ఈమునిశార్దూలుండును సీమంతిని! మూలవేధచే నిమ్మకుం

డై మహితసౌఖ్యమందును దా ముం జేసినయభిరుచు దగ్ధముగాఁగన్ //

౧౩౮

ప॥ అనివక్కాడించి యాయమచే వల్లెయనిపించుటయుఁ దత్తణరెబ యతివే
గంబుగా మార్యభగవానుం డుదయించె, దదంశుపంస్పృహండై కుష్మరోగి మర

ణించియు విబుధకరస్వరూపమున మరలలేచి పంచవింశతివర్షప్రాయమున రెండవమన్న
ధుండునాఁ గనంబడియె, దీర్ఘకయు సాక్షాచ్ఛంభునిచేతనే స్పృశింపబడి ౧౩౯

నీ॥ అదితినందనయోషి దనవద్యతమభవ్య నవ్యసర్వసులక్షణములతోడఁ

బరిపూర్ణచంద్రబింబము గేలి నేయుచు ముద్దుగాఁ జూడి లేతమోముతోడఁ

కరికుంభములతోడఁ బరిహాసమాడెడిరమ్య పీన పయోధరములతోడఁ

బద్మపత్రముల శోభను జేరలకుమిటి కళలూరు కాటుకకనులతోడఁ

బిడికిటం బట్టఁదగిన నెన్నడుముతోడ డంబువహించు గౌరవగంజుతోడఁ

గాంచువారల మనముహరించుకొనుచుఁ బదియునైదేండ్లవయసుదై యెదుటనిలిచె,

వ॥ అంత నమరవరులు మాండవ్య శూలాగ్రంబునుండి దింపి హస్తంబున ౧౪౦

అ॥ ౧॥ త్వత్సమీరితం బతధ్యంబుగాకుండ సలిపినాము, మాటనిలిపినాము,

మృతినిగన్న కుష్టి బ్రతికించి పరువంబుగూర్చినాము, కోర్కితీర్చినాము, ౧౪౧

క॥ మాదర్శనంబు వ్యర్థముగాఁ దలఁపఁ దటస్థపడెదు, కాపున నీవి

ష్టేదేనియుఁ గాంక్షింపుము, కాదన కీఁగల మదెట్టికాంక్షితమైనకా , ౧౪౩

వ॥ అనివచించుటయు మాండవ్యుండిట్లనియె, ౧౪౪

ఉ॥ “ఈరిడువాంఛితంబు గ్రహియింతునుగాని సుపర్వలార ! నక

గూరిచి యీకృతాంతూఁ దొకఁగింత పచింపఁగనున్న, దేమనక

ధారుణిలోన నెవ్వ రెది తా రొనకఁతుకొ పుణ్యపాపముల్

వారలు తత్ఫలంబు గుడువం దగియుండుట నిశ్చయంబయ్యె ౧౪౫

క॥ కొఱిడునవేయఁగఁబడుటకు జరిపినఘోరాఘు మెద్ది ? సత్వర గువుల్

దొరఁగక వ్యధనొందుచు నీకరణిని వసియించుటకును గారణ మేమకా? ౧౪౬

వ॥ అనియడుగుటయు యముండు ౧౪౭

చ॥ “తొలిజని బాల్యమందుఁ గదఁబూర్తుడవై యొకకొంగఁదెచ్చినీ

వలఘుతరంపుశూలమున నయ్యది హియన గుచ్చియుంటి, నీ

కొలకయిఁ గూలఘాలమునఁ గూలఁగ నెనది యిప్పు డిట్లు, ల

ప్పులుఁగును నపు ప్రాణములువోవక కూలమునందుఁ గుండదే” ౧౪౮

వ॥ అనివాక్రుచ్చుటయుఁ గోపఘూర్ణితలోచనం దైమాండవ్యుండిట్లనియె, ౧౪౯

ఉ॥ “ఈయధమాపరాధమున కింతటిదండనమున్ విధిం తె దు

ష్టా ! యమ ! తత్ఫలంబుగ రసాస్థలి కూద్రకుఁబుట్టు, మెన్నిదా

హియనమేగులోపల మహాఘమొనర్చినవారుగూడ నా

చేయువ్యవస్థమూలమున శిక్షకుఁ బాత్రులుకాదు పామ్మికన్” ౧౫౦

ప॥ అనిశపించి వెళ్ళబోవుటయుఁ గ్రతుభుజులు గడగడవడంకుచు

౧౫౧

క॥ “ భగవానుడే! యాయంతకుఁ డగుఁగాక కృతాపరాధుఁ, డంతకే శూద్రుం
డుగ శపియించు టన గ్రము, మగుడించి వరంబుగొనుము మావలన నికన్”

౧౫౨

ప॥ అనిష్కార్యించుటయు మాండవ్యుండు వెండియునిట్లునియె,

౧౫౩

క॥ “నానోటం బలుకంగబడ్డనుడి యేనాఁడున్ వృధాగా, డటుల్

గానన్ భానుతనూభవుండు వృషలీగర్భునినం బుట్టుటే

నూనం, బైనను నూనుహీనుడగుదుం గొన్నాళ్ళ కేతత్సమి.

చీనంబైన స్వధన్మరాజపదవిన్ సేవించుఁ దాఁ గ్రమ్ముటన్.

౧౫౪

క॥ ఈసుత్రేత్రమునన దిగ్వాసు నచలచలత నితఁడు భజియించునుగా,

కాసర్వేశ్వరుకృపచే వాసిం ద్వరలోనె మృత్యువళుడయ్యెడుఁ దాన్,

౧౫౫

క॥ నాకు వరంబీవలెనని మీకుం గలదేని నాదుమెయిలోడఁ జిరం

బాకలితమైనశూలిక ప్రాకటచహిమంబుగలిగి పరఁ గెడుఁ గాతన్”

౧౫౬

ప॥ అనినవిని దేవతలు మాండవ్యునుద్దేశించి

౧౫౭

క॥ “ ఏతచ్ఛాలమునెవ్వఁడు ప్రాతఃకాలంబునందు భక్తి స్పృశించున్

ధూతాఘుడగుచువాఁ డీధూతలమున దేహయాత్ర పొనరుపఁగలుగున్ ”

౧౫౮

ప॥ అనిపలికి భర్తయుక్తయగు పతివ్రతదిక్కు మొగంబై

౧౫౯

క॥ “ నీవును వరవర్ణినికా! మావలన వరంబొకండు మానకకొను, నీ

భావము వెలిపుచ్చినచోఁ గావలసిన దిపుడె తప్పకయ యీబడెడిన్ ”

౧౬౦

ప॥ నావుడుఁ బతివ్రతయిట్లునియె

౧౬౧

క॥ “ నాపెనిమిటి దగదీర్చుటకై పదమున నేలదన్న నటు నొకగర్తం

బై పానీయమునిడియెను, నాపేరట నదియె పుణ్యనదమగుఁగాతన్ ”

౧౬౨

ప॥ అనియిట్లు కోరుకొనుటయు నిగరులు

౧౬౩

క॥ “ ఇదిమొదలీగర్తము పుణ్యదమై మహి దీర్ఘి కాఖ్య నలరారుచు ర

వృదయమునఁ దన పవిత్రపుటుదకములం దాడువారి యుర్వఘమణఁచున్

౧౬౪

క॥ రవి కన్యనుడఁ బంచమిఁ దవిలి యపుత్రకులువచ్చి తత్తీగమునం

దవగామానమొనరించినఁ బువుబోడి! సపుత్రులగుచుఁ బోలిచెద రంతికో ”

౧౬౫

ప॥ అనిచెప్పి స్వర్గమునకు వెళ్లిపోవుటయు

సీ॥ రతనంపుగనులతో రమణీయతమములై చెలువారు భూమిభృచ్చ్యంగములను

జలచల్లగవీచు నీలగాడుపులకు వెల్లవైన ఘన నదీపులినములను

మల్లికా చాంపేయ మాలతీముఖగ ప్రసూనతూరిత మహాద్యానములను
 శుకపికారావ విస్ఫురణః జెన్నొందుచు విభ్రమంబునుగొల్పు విపినములను
 జేరి నూతనమన్మథా కాయుడైన మగనితోడుత నేప్రాద్దు మనసువీర
 రతులఁదేలఁ బతివ్రతారత్న మెనవీర్థికాదోష ధృతరత్న దివ్యభూష,

౧౬౭

వ॥ అంతః గొంత కాలంబునకుఁ బశ్చిమవయస్సు ప్రాప్తిమరుటయుఁ బతియుం
 దానును నాత్మీయంబగు తత్త్విగ్ధంబున సేపించుచుఁ దత్తోయంబులన కాయంబుల వదలి
 బ్రహ్మలోకంబునకరిగిరి,, యని యిట్లువక్కాణించుటయు శౌనకాదులు

౧౬౮

— మాండవ్యమహామునిని గొల్లవాండ్రు కొంతవేయుట —

తే॥ “ మునివరేణ్యుడు, నత్యంతముం దపస్వి, యట్టిమాండవ్యుఁ డెవనిచే నకట! యిట్లు
 కొంతవేయంగఁబడె? నింతఘోరశిక్షనంద నేయపరాధంబు నాచరించె? ”

౧౬౯

వ॥ అనియడిగిన నూతుండిట్లనియె,

క॥ “ ఆ మాండవ్యమునీంద్రుడు తా ముం దీడ్గాటనంబు దలపడి యొకచో
 నీమహితహాట కేశ్వరసానిాప్యమునకువచ్చె శ్రద్ధాన్వితుడై,

౧౭౦

వ॥ అట్లువచ్చి విశ్వామిత్రీయంబను విశ్రుతతీర్థంబున బాస్కరుంగూర్చి వ్రత
 స్థుండై విభ్రాట్టును సూక్తంబును జపించి పితృతర్పణయుఁజేయచుండుటయు నొక
 తస్కరుం డొకగొల్లని ద్రవ్యంబు వారియించి జనులు తలుముకొనినచుండఁ బరు
 వెత్తివచ్చి మానవ్రతమానియాన్న యమ్మునిసత్తము నగ్గింబునఁ బడవైచి గుహంత
 రంబునం బ్రవేశించె, నింతలోపలఁ దల్లోప్తంబునకై వాని వెన్నంటిన జనంబులాయన
 యగ్గిమందున్న యద్దానివీక్షించి

౧౭౧

తే॥ “ హస్తచుందున నొకలోప్త మమరఁబట్టి యీపథంబున నొకచోరుఁడేగుదెంచె,
 నిచటచుండి మఱిచ్చటి కేగినాడొ శిశుముగమాకు బాపఁడాచెప్పవయ్య,

౧౭౨

వ॥ అనిపలుమాలు ప్రశ్నించినను మలియుచుండు తిలంబునందుండుట యెఱింగి
 యుఁ దజ్జీవితంబుఁ గాపాడుచు మానవ్రతంబూని పరచింతాపరాయణుడై యుండు
 నాప్రాజ్ఞుఁ డొకించుకయు మాటుపలుకమికిం గినిసి యాగొల్లలెల్లరును

తే॥ “ హస్తవముగ మదీయమా వస్తు వెత్తుకొని యిటుల్పునుదెంచిన మాశ్చర్యఁడె,
 మనము వెన్నంటివచ్చుట మాటుపలుక వెదియుఁదోపక మునివేష మేసినాడు,,

వ॥ అనియూలోచించి దురాత్ములై యావివారంబుగా వనారంతరంబునకుం
 గొనిపోయి శూలంబునం బడఁద్రోసిరి, దోషహీనుండును బుద్ధిచుంతుండును నగు
 నమ్మునికిఁ బూర్వకర్మవిషాకంబునంజేసి కఠినంబగు దండనంబు సంభవించుటకుండు
 కారణం బియ్యది” యని యిట్లెఱింగించిన విని వెండియు నమ్మనార్చుట

౧౭౩

—* యముండు దాసీగర్భంబునం బ్రభవించుట *—

కం॥ “ మాండవ్యునిశాపంబుననుండి విముక్తుండుగా మహోద్ధండుండౌ
దండధరుం డెవ్విధిఁ దపముండుచు ధ్యానంబుచేసెనో చెపుమయ్యా!” ౧౨౨

వ॥ అని పృచ్ఛఁజేయుటయు సూతుండు వెండియునిట్లనియె, ౧౨౩

కా॥ “ మాండవ్యుండు శపింప దుఃఖయుతుఁడై మార్తాండసూనుం డట
న్జండీనాథున కాలయంబు మరల న్గట్టించి యవ్యగ్రచి
త్తుండై పుష్పసుగంధధూపముల సంతృప్తాత్మఁగావించు చు
ద్దండంబైనతపంబు సల్పసలుపం దచ్చాలి ప్రత్యక్షమై ౧౨౪

వ॥ వరంబడుగుమనుటయు నతండు ౧౨౫

కా॥ “ నే నోయీశ! స్వధర్మమందు మమచుక్ నిర్దోషి నైయుండఁగా
మానీంద్రుండు నమర్ష పూరితుఁడునా మాండవ్యుఁ డంఘ్ర్యుద్భవా
యోనింబుట్ట శపించె, జ్ఞాతిజనము ల్యుద్ధంబునక్ మంద న
న్యూనంబౌ వ్యధగూడఁ గల్గునట, యయ్యో! యేమిచేయంగనా, ౧౨౬

అ॥ శూద్రయోనింబుట్టి శోకింపకుండంగఁ గరుణతోడనన్నుఁ గావలయు,
నందుకొఱకె నిన్ను వాశ్రయించినవాడ, నంబరీకృతాశ! యథువినాశ!” ౧౨౭

వ॥ అని యధ్యర్థించుటయు భగవానుండిట్లనియె, ౧౨౮

అ॥ “ అమ్మునీంద్రవాక్య మన్యధాయోనరింపఁ దరముకాదునాకు ధర్మరాజ !
కాన నీవు శూద్రగర్భంబునం బుట్టి జ్ఞాతిజనులవధయుఁ గాంచవలయు, ౧౨౯

అ॥ శూద్రకులమునం బ్రసూతుండవయ్యును బుత్రపుత్రికలను బొందవీవు,
జ్ఞాతిజనవధంబు కనులారఁ గాంచియు నుమ్మరికము నొందకుండఁగలవు, ౧౩౦

చం॥ వలదని నీవు చెప్పినను వారు త్వదుక్తము నాలకింప, రం
దులకె సపిండనాశనము దుఃఖకరంబయి కానుపింప, ద
ట్టిలపయి నూలువత్సరము లీవు జఘన్యజుఁడై వసించి య
త్యలఘుతరంపుధర్మమున నాస్థవహించి చెలంగు దెంతయుక్, ౧౩౧

తే॥ సర్వదా పాపకర్మము ల్జరుపుకొనుచు శ్రద్ధలేకయయున్నను జ్ఞాతిజనుల
మేలుకై యుపదేశము ల్బాలచేసి వర్ష శతపూ ర్తియగుటయు వసుధ గోసి ౧౩౨

కం॥ బ్రహ్మద్వారమునుండియు బ్రహ్మధ్యానమున వదలి ప్రాణంబులు త
ద్రుహ్మమున నైక్యమొందెడు బ్రహ్మదిసుపర్వలెల్ల బాగనియనఁగక ” ౧౩౩

వ॥ అని యిట్లువాక్రుచ్చి భగవానుఁ డదర్శనంబుఁజెందుటయుఁ బరేతరాట్టు
వ్యాసునివలన దాసీగర్భంబునం బ్రభవించి విదురరూపంబునఁ బృథివీస్థలం బలంకరించె ౧౩౪

—♦ మరణించిన విప్రబాలకుండు మరలజీవించుట ♦—

హాటకేశ్వరంబునఁ దొల్లి యుపాధ్యాయుం డను బ్రాహ్మణుండు కశ్యపాన్వ
యాభరణంబునా జనించి వేదవిద్యాపరాయణుండై వర్తలుచుండుటయు నపరవయ
3

సునం దతని కొక యాత్మజుండుదయించి తలదండ్రుల దాటరాని దుఃఖసాగరంబునం
బడఁద్రోసి పంచమవత్సరంబునన పంచత్వంబునొంద నయ్యవనీసురుండు హాసని వాపో
వుచు యమునిపై నలిగి హస్తంబున నంబువులఁ బట్టి ౧౮౯

తే॥ “నను నపుత్రకుఁగావించెఁగనుక దుష్టుఁడైన యముఁడు నపుత్రకుం డగునుగాక,
యన్యదేవతలకుఁబోలె నతని కిలను బూజ నైవేద్యమును లేకపోవుఁగాక, ౧౯౦

తే॥ అతని నామంబుసహిత మియ్యవనిజనము లొక్కమాటును గీర్తింపకుండ్రుగాక,
ప్రాద్దుపాడుపునఁ దన్నామమును స్మరింపఁ గార్యవిఘ్నంబు వాటిల్లుఁగాకప్రజకు”

వ॥ అని శపించుటయు జముండు చింతించుచుం దాతపాలికి. హాస ౧౯౧

శా॥ “నాధర్మంబున నేను వర్తిలుదు, నన్యాయంబునా నెట్టిదో
బోధింపంబడియుండ, దట్టులయినక భూదేవుఁడొక్కండు న
క్రోధుండై శపియించెనన్ను, గను మీఘోరంబు నోభారతీ
నాథా ! కావున నీదుకాసనము నీనాఁడే విసర్జించెదకొ, ౧౯౨

తే॥ మున్ను మాండవ్యమునికాపముననుజేసి యుద్భవించితి నల శూద్రయోనిలోనఁ
బ్రస్తుతి మపుత్రకుఁడఁ జేయఁబడినవాఁడఁ, బూజనీయుండ. గావుండఁబోయినాఁడ”

వ॥ అనిచెప్పకొనుచుండుటయుఁ దత్కాలోచితంబుగా శత్రుకతువిట్లనియె, ౧౯౩

ఉత్సాహము॥ “వాగధీశ! త్వన్నియోగవర్తియాటఁజేసి బ
ల్బాగుగా వచించినాఁడు పాకకాసనుండుతాఁ,
బ్రాగుపార్జితాఘవశేత బాల్యయావనాదులకొ
వేగ వధ్యమాను జనము, వింతయేమి యిందికకొ, ౧౯౪

తే॥ మర్త్యలోకంబునం దెల్లమానవులు నవశ్య మీసమయంబున వర్తిలుదురు,
అందుకైకాదె ధర్మరాజాఖ్యయిడితి వీవు సమమిత్రశత్రువా నీతని కార్య! ౧౯౫

శా॥ కాలాకాలవివేచనంబు సలుపంగాబోక తత్తత్కృతా
భీలాఘంబుల లెక్కవేసి యెవఁ డేవేళకొ వధోర్హుఁడొ యా
వేళకొ హాసని ద్రుంచుచుంట విధిగా విప్రార్భకుం జంపు టిం
కేలాతప్పగు ? దోషియేలయగుఁదా నీతండు చర్చింపఁగకొ, ౧౯౬

కం॥ కావున బాగుగ యోజనగావించి యితండు దోషకలితుఁడుగాన
టీవ విధింపు ముపాయము తావకమగుకాసనంబు తల ధరియింపకొ” ౧౯౭

వ॥ అనినవిని బ్రహ్మదేవుండు ౨౦౦

తే॥ “బ్రాహ్మణోత్తముఁడిడిన కాపంబు ద్రిప్ప నాకుమాత్రము వశమౌనె నాకనాథ!
యెడఁదయోజించి సదుపాయమెదోవచింతింతుఁగూరుచుండుఁడుమీరిందుఁగొంతతడవు”

వ॥ అని సమాహితుండై కూర్చుండి కొంతతడవు ధ్యానించుటయు భయంక
రంబులగు వాతగుల్మకఫా ద్వష్టోత్తరశతజాడ్యంబులు సశరీరంబులై చనుదెంచి ౨౦౧

అ॥ “ఎందుకొఱకుమమ్ము నీవు సృజించితిో యాలసింపకుండ నాజ్ఞయిచ్చి
దేవ! తావకీన దివ్యపదంబురుట్సేవనంబు కరుణ సేయుమయ్య” ౨౦౨

ప॥ అని విన్నవించుకొనినఁ జతుర్ముఖుండు

౨౦౪

క॥॥ చనుఁ డవనికి శిఘ్రంబుగ, మనుఁ డచ్చట సంశయంబు మదినుంపక యీ
యినతనయుముదల మానవతనువులలోఁజేరియుండఁ దలఁపడుఁ డింకన్"

౨౦౫

ప॥ అంపక్కాణించి యథోముఖుండైయున్న ధర్ముం బొడగాంచి

౨౦౬

ఉ॥॥ ఈ సకలామయంబులు మదీరితమున్ శిరసావహించి నీ
చేసెడి యెల్లచేతలను జేయుచునుండును సహ్యా, మాయువున్
బొసినయట్టిమానవులపజ్జకు వానిన పంపుచుండు, మీ

మోసముచేత నజ్ఞే పొరిపుచ్చెనటంచుఁ దలంతు భూజనుల్,

౨౦౭

క॥ లోకాపవాదమంతయుఁ బ్రాకటరంగములపైని బడుఁగాని నినున్
సోక దొకించుకయేనియు, నీకృత్యం బెప్పటట్ల నెఱవేలు నొగిన్,

౨౦౮

క॥ నాయానతి తలఁదాలిచి నీయుద్వోగంబునీవు నెఱవేలుచు పొ,

మ్మోయమ ! హంతకుఁడెతఁడని యేయవనీజనుఁడుగూడ నిం కనఁడు నినున్,

౨౦౯

ప॥ అని వాక్రుచ్చుటయు వ్యాధులందోడ్కొని స్వలోకంబునకరిగి

౨౧౦

చ॥॥ అడుగుఁడుచిత్రగుప్తు, నతఁ డాజ్ఞయొసంగినవారి మోలకున్
వడిఁజని తచ్చరీముల వాసముఁజేసి వధింపుచుండుఁ, డ
పుడమిని హాటకేశనును పుణ్యపుత్రేత్రమునందు నే నొక
పుడు శివలింగము న్నిలిపి పూజయొనర్చినవాడ భక్తిమై

౨౧౧

ఆ॥ అభిలకలుషహారియైన తల్లింగంబుఁ గల్యణుడదలేచి కాయజనుల

వదలి దూరమంద వర్తింపుచుండుడీ తెగుళులార ! నేను వెలుపురీతి"

౨౧౨

ప॥ అనిబోధించి బ్రాహ్మణవేషధారియై బ్రాహ్మణబాలుం దోడ్కొని తన్మం

దిరంబున కరుగుటయు నుపాధ్యాయుండు సంతోషంబుతో సకళత్రంబుగా హాకుమార
యని యెదురేగి కాఁగలించుకొని కనుల నీళ్లుగార్చుచు శిరంబుమూర్కొని

౨౧౩

చ॥॥ యమపురినుండి యెప్పగిది నాగతుఁడైతివిరా కుమార ! యీ

క్రమమున నెంతగట్టిఁడును గ్రమ్మటిరాఁ గనియుండ, నింద్రజా

లమొయిది, దృష్టిదోషమొ, కలంగనినాడనో యేమొ, నీదుపా

ర్శ్యమునను దివ్యతేజమున వర్తిలు విప్రుఁడెవండు చెప్పుమా "

౨౧౪

ప॥ అనియడిగినఁ బుత్రుండిట్లనియె.

౨౧౫

ఉ॥॥ ఈయన యంతకుండు, కరమేడ్పుచునుంటివి నీవటంచు న

త్యాయతమాకృపన్ మహిసురాకృతిఁదాలిచి తా స్వయంబుగా

నీయిలు సేరవచ్చె, మరణించినన న్గొనితెచ్చియిచ్చె, నో

నాయన ! శాపమోక్షణమొనర్చి సమాదరణంబు సేయవే,

౨౧౬

ప॥ అనినాట్రచ్చుటయు బ్రాహ్మణోత్తముండు యమానకు నమస్కరించి

౨౧౭

తే॥ “ ఇపుడు నాజన్మసాఫల్య మెనయనయ్యె, జీవితముగూడ నిపుడు సుజీవితంబు,
మడసినటువంటివాడను మగుడబడయుకంటె వేరైనభాగ్య మొకండుగలదె”

ప॥ అనినవిని యాతనిజ్ఞామరుండు

౨౧౯

కం॥ “ నీవు సహపుత్రకుడవయి కావలసినయంతముదము గాంచితిగానన్

జైవస్వతుని సపుత్రకుఁగావింపుముజనక! పూర్ణకరుణామర్తివై ”

౨౨౦

ప॥ అనుటయుఁ దండ్రుఁడయిట్లనియె,

౨౨౧

తే॥ “ హాస్యమున నేనుబలికినయట్టిమాటగూడ నన్యతంబుగా, దింకఁ గొడుగుమృతికి

గోడుమని యేడుచుచుఁ గిన్న నాడినట్టి హకు నెట్లు లబధమౌరా కుమార! ౨౨౨

ఉ॥ కావున నీకృతాంతునకుఁ గల్గఁడుపుత్రుఁడు దేవయోనిలోఁ,

గావలెనన్న నింక నరకామినిగర్భమునకొ జనించు, స

ర్వావనికిం బ్రభుండునయి యాతఁ డొగర్చెడి గావమామముకొ,

దేవచియింప నేమిటికి విన్ము శరీయకరిష్యమాణముకొ

౨౨౩

కం॥ హయమేధపురోగములొ నయములఁ బెక్కింపఁజెలెఁ యొక్కఁడ నాదయం

బయి చేయందగు పనియంతయుఁ బూర్తియొనర్చుఁ దండ్రీ తరియించునటుల ౨౨౪

అ॥ పూజ్యతయును తీకపోతఁగాకయటించు నితకనొక్కశాప మిచ్చియుంటి,

దానిఁగూర్చికూడఁ దనయా! కదిలెదెడి, ననుచు నాపథాశమనసుడగుచు, ౨౨౫

కం॥ ఊరి మర్త్యమంత్రముల నర్చితుఁడేతురుగాని తక్కుత్రదకులఁదోలెకొ

కుఁగిరిమంత్రంబుల నీపితృపతిపూజం జేయ రెట్టిపట్లను మనుజులొ”

౨౨౬

ప॥ అని యిట్లువక్కాణించుటయుఁ బుత్రుండు

౨౨౭

కం॥ “ తక్కుంగలపేల్పులతో నక్కట నా కొక్కయింతయైననులే, తీ

దక్కినపుంబతి ప్రతిచును జక్కఁ బ్రతిష్ఠించి పూజలెప్పద నింకకొ,

౨౨౮

అ॥ భవదనుగ్రహంబు పరిపూర్ణముగఁగన్న మానవీయమా విధానముననె

మానవీయమైన మంత్రంబులే పంఁ గుమఁ దదర్పనేయొ, నామతండ్రీ!”

౨౨౯

ప॥ అని “ సుగంధఃపంథా ” యను మంత్రంబును జపించుచు నర్చించుటయు

యముండు ప్రసన్నుండై హర్షగద్గదస్వరంబున నుపాధ్యాయునితో నిట్లనియె, ౨౩౦

కం॥ “ ననుదొట్టివేలుపులదర్శన మెప్పటికిని వృధాగ నుపాప్తముకా,

దనపూర్త్య! యేదియోయొక భువనరముం యోగొనుము కాదన కిత్తుకొ ”

౨౩౧

ప॥ అని నొడువుటయు నతండు

౨౩౨

కం॥ “ భవదీయవిగ్రహంబును దవిలి ప్రతిష్ఠించె నాదుతనయుం డిచటకొ,

గవినందన! పూజితమై యవని నభివృంబునిడిన నది సార్థకమా,

౨౩౩

ఈ కావున నొక్కయబ్బ చుట్టిరింబగుభక్తిని బంజమితిథికో
నావకమైన తత్ప్రతిమ బ్రవతబుద్ధి భజించుమానవుల్
తీవములుండుగాకను గృహింపంగజేసెడి పుత్రదుఃఖముకొ
ర్రవకుండేరనీక కడువ్రీతిమనంగ వరంబొసంగజే

౨౩౪

ఈ అని వేడుకొనుటయు నతం దవుఁగాకయు యాత్మీయలోకంబునకరిగి తన
యువోగంబునఁ బాబ్రవేసించె, భూసురడింభకుండు నొప్పు నోవెలం గట్టించి తన్ను
భ్యంబున దండధరుం బ్రతిష్ఠించి పూర్వోక్త చుంత్రీంబునన భూజించి పౌత్రులంగూడఁ
బడసి బహుకాలంబునకుఁ బంచత్వంబునొందె, బంచమిదిగంటన నెవఁ డీకథఁ
గీర్తించు వానికిఁ బుత్రదుఃఖంబు వేకుండెడి నని యిట్లు వాక్రుచ్చుడు పహర్షులిట్లునిరి,

—• యుధిష్ఠిరోపాఖ్యానము •—

కం॥ యవనికి మానుషవిగ్రహుఁ డమలగుణుం డుదయమందెననిచెప్పితి, ప
య్యమరనరేణ్యునకుం బ్రియతముడై యెవ్వండుగలిగె దయ నుదావంగజే

౨౩౫

మ॥ అనియిట్లుప్రశ్నించిన సూతుండు

౨౩౬

కం॥ అతనికిఁ బాంశుశ్చైవధునతిస్థిమూలం బిందె నున్నచుండ, త
త్ప్రతిపతి యుధిష్ఠిరోఖ్యుఁడై ప్రతిగాక యుధిః భూనిభరము పోంచెకొ,

౨౩౭

మ॥ మనయు నతండు శౌర్యాతిరేకంబున సకలశ్మృపాలుకవలనను గప్పంబు
పుచ్చుకొ, సంపూర్ణదక్షిణంబగు రాజమూయం బొకండును ధరయంతయుం దుర
గంబును జరింపజేసి యశ్వమేధంబు బైదును గావించి సద్గతింబొందె, నొక్కడైనను
గయకుఁబోయి పిదపంబుజేయునుగానఁ బడసిన శౌర్కంఢుగ్రాడుకులనే పడయ
వలయు, వేసిన నశ్వమేధంబునే వేయవలయు, వేసిన నల్లయెద్దునే వేయవలయు, పా
హ్మకాసుగ్రహంబునఁ బుత్రవంతుడైవండులకుఁ దత్పుత్రుఁ డనేకాశ్వమేధయాగంబు
లాచరించుటందేసి శ్రాద్ధదేవుండు తన్నుఁ గృతకృత్యుం గాదలంచుకొనియొ, గన్న
నట్టికొడుకులఁ గనవలయుగాని మంశముద్ధరింపలేనివారి నెంతమందిని గన్న నేమి,
తొల్లి బృహత్కల్పంబునను ననుదనునొకయొడయఁ దానర్థదేశంబునుకాలించుచు

—• అన్నోదకదానఫలము •—

సీ॥ సమధికాష్టై శ్వర్యమహితుడై మహితుడై యశులభోగంబుల సమభినించె
గజవాజరధపత్తికలితుడై లలితుడై యనుబట బుచ్చెద్యుడై రహించె,
విజితాభిలద్విషద్యుడై ధీమడై నిఖలేంద్రియంబుల నిగ్రహించె,
ధర సాటిలేని వదాన్యుడై మాన్యుడై సంచితమఖిలముం బంచినెట్టె
గ్రహణసంక్రాంతిముఖపర్వకాలములను వజ్రవైడూర్యమాక్తికవ్రజముచేత
భూనిగింపుల కభిషేకము ల్పొనర్చి కరులఁ దద్ధారసీమలఁ గట్టివెచె,

౨౪౦

వ॥ కాని సులభంబుగాదలంచి యన్నోదకంబులమాత్ర మొక్కనికేని యొ సంగక చిర కాలంబు ధరాతలంబుం బాలించి కొడుకులకొడుకులంగూడఁ బొడ గాంచి కాలధర్మంబునొందుటయు మంతు లతని తనూజు సత్య సేనుడనువానిఁ దద్రా జ్యంబునకుఁ బట్టంబుగట్టిరి. వసు సేనుండు తా సలిపిన దానధర్మంబులవలన స్వర్గంబునకుఁ బోయి దివ్యాంబరధరుండును దివ్యరత్న విభూషితుండునునై విమానశ్రేష్ఠం బధిరోహించి సకలలోకసంచారంబును జలుపఁగలిగెం గాని యాకలిదప్పికలచేమాత్ర మత్యంతచింత నొందవలసినవాడై వాడఁబాటినవధనకంజంబుతో నెటు చూచినను నన్న భక్షకులుగాని యుదకపాయులుగాని యన్నోదకంబులుగాని కానరామిని సహస్రాక్షుపాలికి జని మొగంబువ్రేలవేసికొని

ఉ॥ ఏనొకరుండఁదప్ప నిటు నింకొకఁ డేతుధకుం బిపాసకుక

లోనయి తాఁ గనంబడఁడు, లో జరరాగ్ని దహింపఁజేయఁగా

నీ నగలేల చేలముల నేమిప్రయోజనముండె ? దేవతా

యానముతోడ నేమిపని, మంతయు వ్యర్థముగాక కృతహా !

౨౪౨

ఉ॥ ఏమయియుండునిద్ది యమరేశ ! త్రివిష్టపరూప నారకం

బై నుది నిప్పువెట్టినటు వ్యాకులపెట్టె, తుఢోపశాంతికై

శ్రీమదనుగ్రహంబు ప్రసరింపఁగఁజేయు, మటు ల్పానర్పఁగా

నీమన సొప్పడేని పడఁకట్టుము దుగ్ధతిలోనె కూలెదక

౨౪౩

వ॥ అనియిట్లు వక్కాణించుటయు నిండుండు

౨౪౪

చ॥ నిరయమునకొ వసించుటకు నీవెటు లర్హుడవౌదువయ్య ? నీ

జరిపినదానధర్మములు చాలఁగనున్నవి, కాని యేరికికొ

గరము సుసాధ్యమంచు నుదకమ్మిడ, వన్నముగూడఁబెట్టె, వా

దురితమ తుత్తిపాసలయి తోనరుదెంచె నిఁకేమిచెప్పుదుక,

౨౪౫

సీ॥ గుఱ్ఱంబు లేనుఁగుల్కొల్లవెట్టితికాన దేవయానములెక్కి తిరుగుచుంటి,

మంచి సేల్జోడులం బంచివెట్టితి కాన దివ్యాంబరాలట్టి వేజరిలెదు,

హేమంబు వీధులం దెగఁజల్లితివి కాన స్వర్ణభూషణ మోయఁజాలకుంటి,

మణులు దోసిళ్ళనే మఱి పెట్టితివి కాన మణిహారములఁదాల్చి మసలుచుంటి,

నీచమనియెంచి చెంబెఁడు నీరమేని పిడిచెఁ దన్నంబు నేనియుఁ బెట్టుకుంటు

నిట్లు లాకలిదప్పిక లృట్టినిన్నుఁ గరము వేధించుచున్న వోధరణిపాల !

౨౪౬

క॥ అన్నోదకంబు లెన్నఁగఁ జిన్నవియొకొ, యవియ పెద్దఁజేసెడి దాతక,

ద న్నుద్ధరించుకొనఁ దలఁపున్నకొ వానిన యొసంగు నున్నకుఁ దెపుడుక,

౨౪౭

క॥ మన్నీడ ! యహపరంబుల నొన్నత్యమునొందగోరునటువంటి జనుం
డన్నము సదక్షిణముగను సొన్నముగ జలంబు నొసంగనగు నతిథులకుక ౨౪౮
వ॥ అనిచెప్పిన రాజిట్లనియె,

క॥ నా కాధినాథ ! మందులు మాఁకులు నున్నయవి యెన్నో మదినారసి నా
యాఁకలిదప్పికలకు వెసఁ బోకాల్పగదయ్య కేలుమోడ్పులొనర్తుక ౨౪౯
వ॥ అని యిట్లనొడువుటయు మఱియు నమ్మహేంద్రుండు ౨౫౦

ఉ॥ “ నీకొక పుత్రుఁడుండి యవనికొ నినుఁగూరిచి ధ క్తియుక్తుడై
యాఁకలిగొన్న పేదలకు నన్నమునీకులఁ దృప్తిసేయుచో
నీకును దృప్తియొనిచట, నీచమటంచని యొక్కఁగింజయుకొ
గాకికి నేనియూని నినుఁ గాల్పదె యాఁకలి కాకయుండినకొ, ౨౫౧

క॥ నీకు జలాంజలిసీయక యాఁకలిగొనువారి కుదక మన్న మిడక యె
ట్లో కాలముగడపినచో నీకొడుకును దా ట్టుధార్తి నీవలెఁ గుడుచుకొ, ౨౫౩

వ॥ అనివాక్రుచ్చుచుండ బ్రహ్మలోకంబునుండి నాగదమహాముని యరుదెం
చుటయుఁబాకకాననుండు దిగ్గునలేచి యర్ఘ్యంబొసంగి ౨౫౪

క॥ ఎచ్చోటనుండివచ్చెదో యెచ్చోటికిఁబోవుచుంటా యెయ్యదొపసి వా
క్రుచ్చుటకును వీలుండినఁ జెచ్చెఁజెపు మేను సంతసించు మునీంద్రా ! ౨౫౫

వ॥ అనియడిగిన నతండిట్లనియె, ౨౫౬

తే॥ “ బ్రహ్మలోకంబునుండినేఁ బ్రస్తుతమున పెడలివచ్చుచునున్నాడ, వేల్పుతేడ !
తీర్థసేవార్థ మవనిపై దిగుదునింక, నింతకన్న నుగలచైద మేది నాకు,, ౨౫౭

వ॥ అనవుడు వసుసేనుండు హృష్టుడై ౨౫౮

కా॥ “ దీనాత్ముండ, ననుగ్రహింపవలయుకొ దేవర్షి ! భూలోకమం
దానర్తంబనుదేశమేలు పురుషుం డస్మత్త నూజుండు, త
త్త్వానాథుం డట సత్యసేనుఁడను సత్సంజ్ఞం బ్రవర్తిల్లు, న
వ్యానింగూరిచి వత్స్యమాణమగు నీవాక్యంబులం జెప్పనా, ౨౫౯

సీ॥ నీతండ్రీ వసుసేనుఁ బ్రీతిఁగన్గొని మాటలాడి నేనరుదెంచి నాఁడననుము,
స్వర్గంబునం దింద్రసభలోనఁ దెఱగంట్లదండఁ దాఁ గూర్చుండియుండెననుము,
క్షేమంబకాని యాభూమికు నచటను తృప్తిపాసలు వీడఁజూడవనుము,
సత్యముంబాలించు సత్పుత్రుఁడవయైన నతనివెవ్వఁడీర్చు టర్హ మనుము,
పిలిచి చీదల కన్నంబుఁ బెట్టుమనుము, ఉదకమిప్పించి తద్దాహ ముడుపుమనుము,
అట్లుకావింపకున్న నీయయ్య యచట నాఁకటను దప్పి కడువంత నందుననుము”

మ॥ అనుటయు నతండు భూతలంబున కవతరించి యాన ర దేశంబునకుం జని
సత్యసేనుం గని పితృసందేశంబు వాక్రచ్చుటయు నాతడు చలిపందిరులు సంస్థా
పించి నిత్యసహస్రబ్రాహ్మణభోజనంబు నిర్వర్తింప మొదలిడియెఁగాని కొంతకాలంబు
నకు ద్వాదశవర్ష తామంబురా సంకల్పితమ్ము సాగింపమని జనకుండు స్వప్నంబున
వచ్చి
ఉ॥॥ నీవుసుతుండవొకతన నేను దివంబుననుండియుండియున్

దేవురుగొట్టుఁగావలసె దీఱనియాకట దప్పిఁ గుందుచు
న్దావున నీవు నిక్కముగ సాకె జనించితివేని నాకుఁగాఁ
జావనవారియుక్తముగ పాపల కన్నముఁబెట్టు లెమ్మికన్”

౨౩౨

మ॥ అనిపల్కుటయు నతండు మేల్కొంచి యంతయు మంతురులకు వినిపించి
కం॥॥ ఏను వృషధ్వజుఁ గొల్తును, బూని సుభిక్షంబొనర్తుఁ బుడమిని, మగుడన్

నేనరుగుదెంచువఱకుఁ బ్రధానులు! విారేలుఁడయ్య ధాతృతలమున్” ౨౩౪

మ॥ అనిచెప్పి హాటకేశ్వరంబునకేతెంచి యాశ్వరుం బ్రతిష్ఠించి పూజింప నాతఁ
డబ్దాంతంబున నరుదెంచి వరంబడుగుమనుడు రాజిట్లనియె,

౨౩౫

కం॥ అన్న ప్రదానమునకుప నన్ని యమముపట్టియుంటి, ససోఽష్టితమై

యున్నది పంటవలంతి, యిక న్నాకు సువృష్టికన్నఁ గాంక్షితమున్నే, ౨౩౬

కం॥ జలసస్యసమృద్ధంతై యలయెల్లఁ జెలంగవలయు, నేబట్టిన యా

బలునియమము సాగించుడు నల స్వర్గతుండైన తండ్రి యలరంగవలయున్” ౨౩౭

మ॥ అనియిట్లుకోరుటయు భగవానుండు

౨౩౮

చం॥ “ కురియుఁ బ్రభూతవృష్టి ధరఁ, గోరిన సస్యజలాదు లన్నియున్

విరివిగఁగల్గుఁ గాన నిజవేశ్మముఁ జేరఁగఁబొమ్ము నీవికన్,

మఱియును ద్వత్ప్రతిష్ఠితము మద్వరలింగ మహర్ముఖంబునన్

చొరి దరిసించువాఁడు ప్రితిపుట్టువునం దిను మృష్టమన్నమున్,

౨౩౯

మ॥ అనిపలికి యంతర్ధానంబుఁజెందుటయు నయ్యోడయందు స్వస్థానంబునకుఁ

జేరంజని యన్నోదకదానంబునం గన్నతండ్రి కడుపుమంటఁ జల్లార్చె, గవ్వతరంబగు

కలికాలంబుననైత మామృష్టాన్న దేశ్వరుఁ బ్రొద్దుప్రొద్దున దర్శించిన సకాముండు

మృష్టాన్నంబును నిష్కాముండు శివపదంబును జెందఁగలిగెడిని,

౨౪౦

— పార్వతి గణపతిని సృష్టించుట —

సీ॥ యత్సేవనంబున నైహికాముష్మికాల్ సమకూరుచుండు భూజనములకును
యత్సేమర్చనము సర్వాంతరాయంబుల వారింపఁ బెట్టినపేరు జగతి
యత్పదయుగము సర్వార్థసమారంభమునను వాగీశాదులును భజింతు
యత్పూజనము నిరయాధ్యముం దప్పించి దేవతానగరికిం ద్రోవఁజూపు
యత్సుకీర్తన మవనిపై యశము విద్య మొదలుగాఁగలవాంఁభితరిబుల నొసంగు
దన్మహోత్తమ గణపతిత్రయముగూడఁ దత్ఫలంబున వర్తించు ధన్యులార! ”

వ॥ అనిచెప్పటయు ఋషులిట్లనిరి,

౨౨౨

ఉ॥ “ఉత్తమమధ్యమాధమత నుద్భవమందుచునుండు భూజనం,
బుత్తమ మెత్తతీక్ మరల నుర్వికిఁదాఁ జనుదేరకుండ న
త్యుత్తమమైనమోక్షమున యొంద యతించును, మధ్యమంబు స
ద్వృత్తి సురాంగనారతుల దివ్యసుఖానుభవంబుఁ గోరడుక్,

౨౨౩

చ॥ అధముల కేమిపుట్టె, విషయాత్మకులై విషకీటమట్టు లీ
పృథివియె స్వర్గమంచుఁ గడుఁబ్రీతి వసింతు? తదర్చ్యమాణుడై
మధువును మాంస మాదియగు మర్త్యసుఖంబులొసంగిప్రోవ నే
విధముగ నీగణాధిపతి వేడ్కపడుం గృపఁజేసి చెప్పవే,

౨౨౪

అ॥ హుటకేశ్వరమున నా గజవదనులం బూర్వ మెవఁడు నిల్పి పూజచేసె?

ననఘ! యెప్పుడెపుడు జనము తద్దర్శన మాచరింపవలయు? నానతిమ్ము ”

౨౨౫

వ॥ అనవుడు నూతుండు

౨౨౬

కా॥ “ఉర్విం బూర్వము సర్వమానవగణం బుద్యత్తపశ్చర్యచే
స్వర్వాస్తవ్యులు కాఁదొడంగుటయుఁ దత్సంబాధమిక్షించి యా
గీర్వాణేశుఁడు పర్వపర్వనను దాఁ గ్రేవ ల్గుర ల్పర్వఁగాఁ
బార్వత్యన్విత మొక్కయాసనముపై భాసిల్లు గం గాధరుక్

౨౨౭

వ॥ చేరంజని యిట్లనియె,

౨౨౮

కా॥ “దేవా! కావవె, నీవె మాకు జగతికొది, క్కెల్లమర్చుల్ తపః
ప్రావీణ్యంబున స్వర్గమంతయును దా ర్వాపింపఁగంజొచ్చినా,
రేవేశ్మంబున కేగిమాచినను వారేయెరి, మా కచ్చటక్
దావే చిక్క, దిఁకేదొ ముందుగతి నిర్ధారింపు మీవే దయక్”

౨౨౯

వ॥ అనినవిని విరూపాక్షుండు గౌరీవదనచంద్రుం గనుంగొనుటయు నాయమ
యొడలంతయు నలిచి యటవెడలినమట్టిచే

౨౩౦

సీ॥ టేటలయరితేసిచెవులుఁ దొడముఁ గల్గి నగవుపుట్టించు నేనుఁగు మొగంబు
గుడుముల నుండ్రాళ్ళఁ గొట్టెరకాయలఁ బూర్ణంబుల నాల్గు పొట్టిచేతు
లీక్షించువారల కెంతవెంతోయొనర్చుమఁ బొల్పు వాటెఁడు స్థూలకాయ
మాకంతవూర్తిగా నన్నంబుదిన్నట్లు పరఁగుమండెడు వెద్దబానపొట్టు
పెట్టి యొకబొమ్మఁజేయ నాపొట్టివేలు పట్టె సప్రాణుడైలేచి యమరు లలర
సవినయఁ బుగ్రనుక్కి - “యోజనం! నన్ను నేలపుట్టించి”తన నాకె యిట్టులనియె,
కం॥ “తన గూ! బనమంతయు నివమునకుఁ బనుదెంచుమండెఁ బుణ్యపుగ్గుతులక,
గొనసాగుమండ నీవప్పసులకు విఘ్నఁ బుణుపఁ బొల్పుడు మింకె, ౨౫౨

సీ॥ తనుచ! ముప్పదినముద్రముల పెట్టిగియేడుశంకుల యలువగిన నిజముల
యలువగిభిర్వల మఱియును బగినేలయర్బదంబుల తొంబదెరుక్కొట్ట
యేలగేన్లక్షల యలువదే న్వయల యలువతోమ్మిదియశతముల
గణములున్న వియి య గణియి పలుకొని, గణియిపలుకొని కలవికెన్నో,
నందియిను నుహాకాలుండు నందుఁ బెద్ద, లింగమును నీకుఁ దెవన, మీనమేటి,
వాధిపత్యం దొంగితి, నగవహించి యుర్వి విఘ్నంబులొనరించుమండు మింక”

మ॥ అనియిట్లునాకుచ్చి యాదేవి యోషధిధరితంబులును దీర్ఘాంభివూరితంబులును
మహోదయంబులును నగు బంగరుకుండలంబులం దెప్పించి గీతవాద్య విసోదంబులతో
దను నృత్యచంగళజస్వనంబులతోదను దళచేతిమీఁదిగా నభిషేకంబుగావించె, ద్రయ
స్త్రొంశతోక్ర.టిదేవతులునుదక్కిమయంబునం దరుదెంచిమంగళాశీర్వాదంబులొసంగి,

సీ॥ కఱకై నగొడ్డలి కఱకంసుడును దండకుకుములపశ్యేముం గుధరతనయ
మానకవాహనమ్మును గుమారస్వామి జ్ఞానముం ద్రైకాలికము విధాత
ప్రజ్ఞావిశేషముం బంకజనాభుండు సౌభాగ్యమును బాకశాసనుడును
సుందరాకారంబు మానకోదండుండు వైభవంబును నరవాహనుడును
భూరితరమా ప్రతాపంబు వాటిబాప్తుఁ డూర్జితంబగు కాంతి నయ్యోషధీశుఁ
డెవరికుండినయది వారల్లెసురలు గణపతి కభీష్టములనీయఁగలిగి రపుడు, ౨౫౩

మ॥ దేవీదేవులసంతుష్టికె యెవరివస్తువులు వా రట్టులిచ్చుటయు లబ్ధవరుండగు
గణనాథుండు దేవకృత్యపరత్వంబున నిత్యము నానుష్ఠికార్థమైయత్నించు భూజనుల
పుణ్యకార్యంబుల విఘ్నంబునేయంగడంగె, నంతఁ గొంద తాగణేశున కొనితెచ్చి హాట
కేశ్వరంబున స్థాపించుటయు స్వర్గకాములు సర్వార్థోపక్రమంబునను విఘ్ననివార
తార్థ మానుసంబూజించిరి, కొందఱు సత్యగణపతిని నిల్పిరి. మఱికొందఱు మర్త్యద
గణపతిం బ్రతిష్ఠించిరి. తద్దేవుఁబూజింప నెన్నటికిని నరకాదికంబుగాని తిర్యక్త్వంబు

గాని కృమిత్యంబుగాని స్థావరత్వంబుగాని సంభవింపదు, భాద్రపద శుక్లచతుర్థి నతనిఁ
బూజించువారి కొకయేడాదిపర్యంతము విఘ్నంబులు కలుగనేరవు, ౨౮౬

—* రంభ జాబాలి తపోవిఘ్నం బొనర్చుట *—

తే॥ అట్లు లాహోటకేశ్వరమందుఁ జిత్రపీఠమధ్యస్థలస్థుడై పేరుగాంచి
యందుఁడె జిత్రేశ్వరుండను నొక్కడేవుఁ డొసఁగుచుం జిత్రసౌఖ్యంబు లుర్విఁ బ్రజకు

వ॥ ఆదేవున కభిషేకంబుఁజేసినను బూజించినను దర్శించినను బరభార్య
సంగమపాతకంబును నుపపాతకంబులును నాశంబునొందు, మఱియును ౨౮౭

సీ॥ పుత్రవత్సలతమైఁ బూర్ణానురాగయా గురుపత్నిఁ జపలుడై కోరుఁగాక,
పక్కలఁకొక్కలంబడి బిడ్డవలెనుండు జ్ఞాతికన్యకతోడఁ గలయుఁగాక,
కనుముక్కు చక్కనై కానుసించెనటందుఁ గడజాతిదాసిపైఁ బడునుగాక,
వ్రతవర్ధమానసుద్యుతితోడహవణించు స్త్రీని బలాత్కృతిం దెఱచుఁగాక,
చైత్రశుక్లచతుర్దశిం జిత్రపీఠసంస్థుఁ జిత్రేశ్వరుని బూజనల్పునెడలఁ
బాతకమునుండి విడువంగబడుటె కాక స్వర్గలోకంబునకుఁగూడ నరకు నరుగు,

వ॥ అట్లు తత్త్వేత్రంబున వివస్త్రుఁడగుచున్నాడోదంగూడ జాబాలియు జాబాలిచే
శపింపబడిన చిత్రాంగదుండును నున్నవారు. తచ్చతుర్దశినందులకు దామువ్వరిం బూ
జించు పురుషుండు కోకులొన్న నారీమణిని మనోభీష్టంబును బడయు” ననినవిని మును
లిట్లనిరి, ౨౮౮

తే॥ “ఏల చిత్రాంగగుండు జాబాలిచేత శస్త్రుడయ్యెను? తత్తనూజాతయచట
నిప్పటికిని వివస్త్రుయై యేలయుండవలసె లోకులుహాసియింపఁ? దెలుపుమయ్య”

వ॥ అనియిట్లుప్రశ్నించిన కౌముదగ్గఁ జి యిట్లనియె, ౨౮౯

స్రిగర్॥ “కౌమారబ్రహ్మచర్యాకలితుడగును మత్సాంతి జాబాలి తా ముక్
శ్రీమత్త గ్ధాటకేశస్థితుడయి తపముండేయ ఘోరంబుగా న
గ్ధాము న్భీతాత్ములై తత్తపమున కనియో దండివిఘ్నం బొనర్చున్
దామాహేమాద్రిపై నందలునొకటయి మంత్రంబుగానించి రిట్టుల్ ౨౯౦

ఆ॥ “దినదినాభివృద్ధిగనినవో చితప మింద్రుఁ గ్రిందుపయిచు, నిదినిజంబు,
గాన రంభ నితనికదకుఁబంపంగనా బ్రహ్మచర్య మదుగుఁబట్టఁజేయ ౨౯౧

క॥ తపమున కెల్లనుమూలము విఫలయగుబ్రహ్మచర్యవిధి, యనితే
యుపగాసంబులతోడనొ జపములుగానింప రిత్తశ్రమను ఫలంబు ౨౯౨

వ॥ అనియిట్లునిశ్చయించుకొని మహేంద్రసహితంబుగా సకలదేవతలు నప్పర
శ్రేష్ఠయగు రంభను జేరంచిలిచి ౨౯౩

తే॥ “తరుణి! జాబాలిముని యుగ్రతపముఁజేయు హాటకేశ్వరమునకు నీవరుగు సరగ,
నీటు గోటునుజూపి నీ నేర్చుకొలది మోహమునముంచి చెలుపు మమ్మునితపంబు”

ప॥ అనిపలికిన నదియిట్లనియె,

౨౯౯

క॥ “అముని యిదివఱ కెన్నడుఁ గాముకథర్మంబు నడపఁగడఁగియెఱుంగం,

దేమని యరసికుపైబడి నామరిపెముదీర్తు నమరనాయక! చెపుమా”

౨౯౯

ప॥ అనియిట్లునొడువుటయు మహేంద్రుండు

300

మ త్తకోకిల॥ ఈవసంతుఁడు నీకుఁదోడుగ నేగుదెంచి మద్యాజ్ఞచే

భావజాతవికార మావెడబాపనయ్యమనస్సునం

దావహింపఁగఁజేయుఁగావున యామినీఙ్ముఖి! యేగి వే

దేవకార్యము నిర్వహింపుము, దీన నీకు యశంబగుక ”

300

ప॥ అనిసెలవిచ్చుటయు వాచిడ యతనికి దండమర్పించి సహవసంతంబుగా

త్మాతలంబునకుఁ బయనంబయ్యె, నంత

301

సీ॥ స్త్రీపాదపాతిలేక స్థిర నకస్మాత్తుగాఁ బూసె నశోకము ల్బాసురముగఁ,

దీరుతీరగు దండితయ్యమామిడుతెల్లఁ బూగుత్తులం బరివూర్ణమయ్యె,

శరదృతువునయంద సరసులం దెల్లెడ వికసించెఁ బద్మము లేవలకొలది,

మలయానిలమువీచె మందమందంబుగాఁ గమ్మనివాసనల్లలదియగుచు,

నట్టియెడ రంభ యొకసలిలాశయంబుదరిని రుద్రాక్షమాలికం దాల్చి చాల

శ్రద్ధమై నిష్ఠమఁత్రంబుజపముసేయు ఘనుఁడు జాబాలియెదుట సాక్షాత్కరించె, 303

ప॥ అట్లు సమీపించి యయ్యప్పరోవర యాయన యవలోకించుచుండ నభోంకు

కంబువిడిచి యవగాహనార్థ మంబువులం బ్రవేశించుటయు నతండు యామ్యానిల

స్పర్శంబునంజేసి యనంగవకుండు నఖిలార్థసంగతపులకుండు నై హస్తంబునుండి

యత్నమాల జాతీపో నక్షులనుండి యత్యుష్ణంబులగు నక్రవులంగార్చుచు నవనీతలంబు

నార్ద్రంబు గావించె, నంత నంతరంగవేదినియగు నచ్చరమచ్చెకంటి పానీయంబులనుండి

పైకిఁబఱతెంచి పరీధానంబు మరల భరియించి తత్సకాశంబుఁజేరి దండంబువెట్టి తగు

నాదరంబును గనంబఱచుచుఁ దదీయహృదయవికారంబు పెంపొందించు మధురభాష

ణంబులతో నిట్లనియె,

304

సీ॥ “స్వాధ్యాయపాఠము ల్చక్కగా నేప్రాద్దు జరుగుచున్నవటయ్య త్మగురాగ్ర్య!

యేవిఘ్నములులేక యీవొనర్చుతపంబు సాగుచున్నదికదా! సంయమిక!

శిష్యులెల్లరు నీవుచెప్పివవిధముగా వర్తిండుచుండె విపశ్చిదింద్ర!

పదులు మృగము లేబాధలులేకుండఁ జక్కనున్నవియ్యోహో సదయహృదయ!

తే॥ శ్రీమదాశ్రమ మాశ్రయించి వసియించు ప్రాణివర్గంబు కుశలంబు భావితాత్మ !

పెక్కులేటికి నినుఁగూర్చి ప్రీతినడుగ సకలమునుబా గెగా మునిపార్వభామ!" 301

వ॥ అనియిట్లు పృచ్ఛఁజేయుటయు నమ్మనివయ్యండు

301

తే॥ "అన్నిటంగూడఁ గుశలంబు యంబుబాచీ. ! యఖిలసల్లక్షణాన్విత వై ననీవు

స్వయముగా నిట కాగతవయితకాన నెంతయుం గుశలంబిపు డేరుపడియె, 302

సీ॥ భూభువనస్థితు ల్పాడఁగాంచవచ్చిన దై వతసుందరీతల్లజమవో,

కాంతుతోడంగూడి కాంతారభూములొ దిరుగవచ్చిన పూర్వదేవసతివో,

కేళకూళిఁజరించువేళ నెట్టులొ తప్పి పైకివచ్చిన భోగిపద్మముఖివో,

వనవిహారమొనర్పఁ జనుదెంచినటువంటి మానవాధీశుని మానవతివో,

యెవ్వరవో నీవు వచియింపు మిందువదన! మోహవారిధిలోన నమ్మించుచుంటి,

కానఁబడవోకొ నీకు నాకనులనుండి పడెడి యశ్రులు గగ్గురుపాటు వణఁకు?" 303

వ॥ అనినవిని రంభ మఱియునిట్లనియె,

303

కం॥ "కనఁబడుచున్నదికానీ, మునివర! యది నీదుకాయమునకు స్వభావం

బో నలియొ స్వాస్థ్యంచే తప్పెనో యని యనుకొంటిఁగాని వెద్దగఁదలఁపక" 304

వ॥ అనియిట్లు లెఱుంగనిదియుంబోలె వాక్రుచ్చుటయు మఱియు నాజాబాలి

కం॥ "కాయస్వభావముంగా, దీయది వ్యాధీయునుగా, దిఁకేమన నీమై

చాయఁగనుంగొనుటాదిగ శ్రీయుత! నాకీయశ్శ సిద్ధంఁ మౌన్,

305

తే॥ బ్రహ్మచర్యవ్రతంబును బట్టినట్టి దిట్టనగునన్న లలన! త్వదీయదగ్గ

నంబొనర్చుటయాది మన్మథగ్రహంబు పట్టి బాధింపఁగఁజొచ్చె నెట్లునెఱుకొ?"

వ॥ అనిచెప్పటయు రంభయిట్లనియె,

306

తే॥ "అట్టులగుచో ద్విజోత్తమ! హాయిగాను భోగమొనరింపు నాతోడ బుద్ధివీర,

గణికనగుటను నాతోడికలయికొక్క తప్పుగాగణియింపరు తద్దబనులు,

307

తే॥ సర్వసాధారణులనుగా ప్రప్త మమ్ము జగతి సృష్టించు వఁకఁ బాతులకు వి

శేషబాధ్యతయుండంగఁజేసె గాన నాదుఁగంబంధ మొకతప్పుగాను నీకు,

308

క॥ నేనును నూనశరాంగుడవో నినుఁగని వాఁడెఱ్ఱావుటమ్ములచేతన్

మేనెల్లగుచ్చఁబడితిని, యానంబొనరింపఁజాల నావలకింకన్,

309

సీ॥ అల జయఁతుందొట్టి యమరకుమారులం బొడఁగాంచుచుందు నేప్రొద్దు నేను,

గిన్నరకుందరుల్ కిన్నెరల్మీటుచు వెన్నంటియే యొంద్రు నన్ను సతము,

విద్యాధరు ల్నాదువిద్యావిదోదముల్లని నెబాసనుచుందు రనుదినంబు,
యక్షగుహ్యాక సిద్ధచక్షుశ్శ్రీవోయువ ల్వీక్షింపబడుచుందు రేక్షణంబు,
మానవులనంగ నొకలెక్కలోనెలేరు, కాని నినువంటిసుందరాకారుడొక్క
రుడును పీఠలలోఁ గనంబడఁడునాకుఁ, గనుక నినునేను వలచితి, మునికుమార !

తే॥ వలచి తనకయితావచ్చు కలువకంటిఁ గలయనొల్లనిమూర్ఖుండు కాలదండ
నిహతుడై కడుఘోరమానిరయమందుఁ గూలి కలకాల మంద తాఁగుంచుచుండు”

వ॥ అని యిట్లు వక్కాణించి మునివర్యుఁ గౌఁగలించుకొనుటయు సతండు వలదు
వలదని వాక్కుచే వారించినను హృదయంబున నిష్టపడియ యూరకుండె, సంతనాపె
యాయన నొకలతానికుంజంబునకుం గొనిపోయి కామశాస్త్రోద్దితకృత్రిమభావంబులన్ని
యుం గనబఱచుచుం గ్రీడించె, ననంగసంగరాసక్తి సతడట్లు సంత్యక్తాశేషసత్క
ర్ముండై సాయంకాలంబువఱకు నాయమంగూడియుండి యపుడు నిష్కాముడగుచు
నన్యులు కనుగొందుగన్న సిగ్గుచే నప్పరసం దిగనాడి యవగానానార్థ మవలనరిగె, పట్టత
నిచేత విడువంబడి యవ్విలాసిని కృతకృత్యురాలగుట సంతసించుచు స్వర్గంబునకుంజని
ససురుండగు శక్రుంగని

320

—గృ జాబాలికి రంభాగర్భంబున ఫలవతి జనించుట గృ—

కం॥ “దేవా! దైవవశత సద్భావుఁడు జాబాలి కష్టపడిసల్పిన యా

యావ త్తపమును నష్టముగావించితి, హృదయమెల్లఁ గలఁచితి, గానఁ 321
సుముఖి॥ సుగముగనుండు సురేశ! యిఁకక, దిగులెదఁబాసి దివానిశముల్,

మొగమునఁ దేజమువోయి కడుం బొగులుచునుండె మునీందుఁ డటక, 322

వ॥ అనిచెప్పి బర్హిర్ముఖులచేఁ బ్రశంసింపబడి యమోఘరేతస్కుండగు నమ్ముని
వలన గర్భంబుధరించియుండె, జాబాలి పలువిధంబులఁ బశ్చాత్తాపపడి యయ్యాశ్ర
మంబునన మరలఁ దపంబునకు దొరకొనియె, సంత దశమమాసమం దాయస్సరప్రకాం
డము పద్మప్రతాపీయు దివ్యలక్షణలక్ష్మితయు నగు కన్నియతగని తదాశ్రమంబున
కేలేంచి ఋషిసమక్షంబున విడిపించి

323

కా॥ “నీవీర్యంబుననుండి భూమిసురమానీ ! నాచుగర్భంబునం

దావిర్భావముఁజెందినట్టినినుఁ గీయంభోజప్రతాపీ, దే

వానాసంబున మర్త్య లుండఁజన, దల్లెటక సమర్పింతునీ,

కీఫే దీనిని బెంచి పెద్దయగు నయ్యోర్పాటుగావింపనా”

324

ప॥ అనివాక్రుచ్చి యాక్షణంబ స్వర్గంబునకు వెడలిపోవుటయు జాబాలి యక్క-
న్నియం బొడగాంచి సన్నేహుండై గుప్తంబగు నొకపొదరింటనుంచి సమృద్ధఫలరసం-
బులచే రాత్రిందివమ్ములుం బోషించె, నక్కన్నియ శుక్లపక్షచంద్రకలంబోలి దినదినప్రప-
గ్ధమానయగుచు జాబాలిప్రేమంబును వృద్ధినిబొందించె, నట్లు శోభాయుక్తయగు నా-
బాల మచ్చికగలమృగంబులతోడంగ్రీడించుచు సంయమినిసంతోష పెట్టిపెట్టిబాల్యంబు
చాటుటయు నారచీరలం గట్టమొదలిడి యడవినుండి యత్కించిత్సమిత్కుశఫలపుష్ప-
దికంబులం దెచ్చియిచ్చుచును సర్వకృత్యంబుల సాచుపడుచును బ్రీతి పెచ్చుపెరిగించి
యొకయిండ్ కాలంబునం బొడూలుత్రెంపలొనిరా దూరంబగుగ నయ్యడఁ జిత్రాంగదుం-
డను గంధర్వుండు విమానంబునై నేగచుఁ బూర్ణచంద్రనిభాననయై విజనప్రదేశంబున
ధరాతలపతితచంద్రలేఖిభంబున నున్నదాని నీక్షించి మోహించి భూతలంబున కవత-
రించి యంబులిఘటించి

327

—॥ ఫలవతీచిత్రాంగదుల సమాగమము ॥—

క॥ “ ఎవ్వరితెవె బాలామణి! పువ్వుబోడవయికూడఁ బొరుగున సాయం

దెవ్వరునులేక తిగి - ద వివ్వనమధ్యంబులోన నేకాకినివై ”

328

ప॥ అనియడిగిన నాకయిట్లనియె,

329

తే॥ “ నేను జాబాలినామకమానినాథు ముద్దుకూతుర! ఫలపుష్పములకుఁగాను

వచ్చితిరుగుచునుంటి నివ్వనమునందు, ఫలవతీ యంచు ననుఁ దండ్రడి పిలుచుచుండు”

ప॥ అనియిట్లనిన వెండియునతండు

330

ప్రేడ॥ “ కుమారబ్రహ్మచారింగా క్షమణ నేనాతనికొ విందుకొ,

సుమాంగీ! పెండ్లమేలే కేకమం బాతండు నిన్దాంచెకొ ? ”

331

ప॥ అనవుడుఁ గన్యకయిట్లనియె,

332

తే॥ “ సత్యమియ్యది, యమ్మునీశ్వరుఁడుతాను బరిణయములేని నైష్ఠికబ్రహ్మచారి,

యట్టివానికి నేనెట్టుపుట్టినానో యవధరింపుము వైమానికాగ్రగణ్య!

333

తే॥ రంభయనియెడి యప్పరోరమణి యొకపు రాముషీశ్వరుద్బంధులం దట్టెపడుడుఁ

గానువకుడయి యాపెతోఁ గలసెనతఁడు, పుట్టితినినేను దద్గర్భమునను దివిని, 333

క॥ దివమునబ్రభవించిననను భువికింగొనితెచ్చి భుక్తవూర్వుడు జాబా

లివశంబుఁజేసి చనె నయ్యవిద, యింకేమనివచింతు నోషహనీయా!

334

చ॥ ఫలములతోడ సంతననుఁ బాయనిప్రేమను బెంచి పెద్దఁగా

జలిపినవాఁడు కష్టపడి సంయమివర్యుడు, సార్థకంబుగా

ఫలవతియంచు ముద్దునకుఁ బల్మరుఁ బిల్వఁగఁ బిల్వ నాదుపే

రిల నదెయయ్యె, నాకుఁబిత యీగతినయ్యె నతండు ఖేచరా!”

335

- వ॥ అనియిట్లువాక్రుచ్చిన విని చిత్రాంగదుండు వెండియునిట్లనియె, 336
- క॥ " నీరూపుగాంచి మారునిబారినిబడినాడె, నన్ను బాలింపవె రం
భోరూ! చిత్రాంగదుడను పేరిటిగంధర్వుడను, లభించితి నీకున్" 338
- వ॥ అనవుడుఁ గన్యక మఱియునిట్లనియె, 339
- ఉ॥ " పెండిలి గాకయున్న పృథివీసురపుత్రక నేను, మన్ని యా
తండ్రియధీనమందు, సుమధన్యునిచేప్వ లెటుంగ బొత్తిగాఁ,
గొండికదానఁ, గాన మునికుంజరుపాలికిఁబోయి వేడు, మా
తండ సురూపయావననిధానమవైతగునీ కొసంగెడిన్, 339
- క॥ నాకును హృదయంబున నీవా కభిమతమయ్యెఁ, బుణ్యవతినగుచో నో
యాకాశచర! యథేచ్ఛగ నీకంతాలింగనంబునేఁ గావింతున్" 340
- వ॥ అనియిట్లునొడువుటయుఁ జిత్రాంగదుండు 341
- చ॥ " ఒకకడనుండి కామశిఖి హోరున నాదుక శేబరంబు గా
ల్చుకొనుచు వచ్చుచున్నయది, చూడఁగఁజాలనిఁ కంతదాఁక, నో
సకియ! యనుగ్రహింపఁగదె సంగమదానమునన్, భవత్పితృ
ప్రకృతియుఁ గీదృశంబుదో యెవండెఁజుఁగంగలఁ డింత కిచ్చటన్" 342
- వ॥ అనినవిని కన్యక మఱియునిట్లనియె, 343
- క॥ " కోపిష్ఠుఁడు నాజనకుం, డీపాటచు నన్నుఁగూడి యీవుండుట యా
తాపసున కెటుకయగుచో కాపాగ్నికి నీదుతనువు సమిధనుజేయున్" 344
- వ॥ నావుడుఁ జిత్రాంగదుండు 345
- క॥ " నీయయ్య కాపశిఖిఁ బడఁద్రోయుం గా కెపుడొవచ్చి తోయజముఖిరో!
యీయతనువహ్ని బూడిదెచేయుం దానిపుడ, యేమిచెప్పెద వింకకొ, 346
- వ॥ అని లజ్జచే వడఁకుచున్న యాబాలికను జేయిపట్టి సమీపస్థశివాలయమ్ము
లోనికిం దోడ్కొనిపోయి కామజ్వరపీడితుండగు నతండు గ్రామ్యధర్మంబున కుపక్ర
మింప నావిడయుఁ దత్కాలజాతరాగాంధయై సిగ్గువిడిచి యందులకియ్యకొనియె,
నిట్లతనింగూడి కీడించు కన్నియకుఁ బెద్దకాలఁబు నిమిషంబువోలెఁ జనుటయు రవి
యస్తమించె, నంత జాబాలి బిడ్డ యాశ్రమంబునకురామికిం జింతించుచు 347
- మ॥ " అకటా! పాములె పట్టిపీకినవో, లోఁ తజ్జాతమైయుండ వీ
ర్షికకుక నీశ్యకుఁబోయి ముగ్ధిఁగియో, వృక్షగ్రమందుండి నే
లకుఁదాఁ గూలెనో, యేమియైనయదో, నాలావణ్యవారాశి పు
త్రక, చానింగనుఁగోకయున్న నిక నీపృథ్విక మనక నేర్తునే, 348

వ॥ అనివిలపించుచు గహనంబగు వనమంతయుం గుమ్మటి కుశకంటకవిధ్ధాం
గుండును తుత్పిపాసాసమాకులుండు నై రాత్రయగుట ఖగమృగరుతంబువిన్నను ఫల
వతిభాషితంబుగాఁ దలంచి యచ్చోటికెల్ల జరిచని క్రమంబుగా సంశయంబుడిగి
కన్యకాజనంబులకును విశేషించి బ్రహ్మజాతలకు ననర్హంబులగు నానాప్రకారరాగ
వాక్యంబులు భాషించుచుఁ జిత్రాంగదోపేతంబుగా నక్కన్నెమిన్నయున్న శివాల
యంబుచెంతకుం జని వాని నన్నింటిని దూరస్థుడై సాశ్వర్యంబుగా విని తచ్చేష్టి
తంబుం గని కోపఘూర్ణితలోచనంబుడై రయంబుమైనారి నిరువుగం గొట్టిచంపుటకుఁగాఁ
గట్టియం బట్టుకొని బిట్టు బెదరించుచు

౩౪౯

స్పృగ్ధర॥ “ చీచీ నీచాత్మురాలా ! చెడిపెవగుచు నీచెట్టు జేపట్టినావే!

నీచేతం గన్యలెల్లక నిధువనరతులక నిందకుం బాత్మలెనార్,

ప్రాచీనోద్యత్సుకే రిప్రశమనచణమై బల్కశంకంబు నా.కీ

త్మోచక్రంబెల్ల నిండెం, గనుక నికనినుం జంపెదక రమ్ము ముందా!” ౩౫౦

వ॥ అని యెప్పుడు దెబ్బవైచెనో యప్పుడ చిత్రాంగదుండు గగనపథంబున
కెగసి కానరాకుండనయ్యె, రతిమధ్యంబుననుండుటంజేసి యూడిపోయిన వస్త్రంబు
తోడను మెయియెల్ల దిగజాతుడి చెమ్మటలతోడను గూడి యక్కన్నియ పడుకొన్న
చోటనుండి లేచి యడుగేని యిడఁజాలక పడియుండుటయుఁ గ్రోధపరివూరితుండగు
జాబాలి కట్టియలువిలుగం గొట్టికొట్టి యూపిరివీడిచినదానిం గాఁ దలంచి యంత
నత్యంతభీతుండై యంబరమార్గంబునం బఱచు చిత్రాంగదుం గనుంగొని ౩౫౧
క॥ “ ఎవ్వఁ డస్మత్పత్రిక రవ్వలపాల్గొఁగఁ బట్టి రతమొనరిచెనో

యవ్వఁ డెఱకలువితీగిన గువ్వగతిం బుడమిఁబడెనుఁ గుప్తయుతుండై” ౩౫౨

వ॥ అనిశపించి యాక్షణంబ యాక శమాగ్ధంబునుండి యవనింబడి కుప్తవిశిష్టతం
గుల్కిన యవయవంబులతో నడుగుదీసి యడుగువెట్టఁజాలకుండు చిత్రాంగదు సమీ
పించి కాష్ఠోద్యతకరుండై కరంబు కోధంబున ౩౫౩

క॥ “ ఎవఁడవురనీవు పాపీ ! యవివాహిత నాదుబిడ్డ నక్రమముగ దా

నవుడట్టు పట్టి చెఱచితి?, భువి కింక బలియిత్తురమ్ము పాలియించి నినుక” ౩౫౪

వ॥ అంవాక్రచ్చుటయుఁ జిత్రాంగదుండిట్లనియె, ౩౫౫

తే॥ “ ఏను జిత్రాంగదుండన నెఱుఁగునట్టి యొక్క గంధర్వవరుడను యోగిచంద్ర !

తీర్థసేవాప్రస క్తిమొందిరుగుకొనుచు వయస నీత్రేత్రమునకును వచ్చినాడ, ౩౫౬

డ॥ వచ్చుటలోని చుక్కవలెవచ్చి భవత్సుత నాదుదృష్టులక

జొచ్చుటయుక భ్రమించి బిసనూనశరాహవమందుఁ దేలితిక,

జెచ్చెర నకొ క్షమింపుమికి, జేసినపాపము చెప్పదీరె, యు

ష్మచ్చరణాంబుజంబులకు సల్పెద వేయినమస్కృతు ల్పభూ !

312

శా॥ మానీంద్రుండవునీవు, సజ్జనుడవుకొ, జ్ఞాదేవవర్యుండ, వె
ల్లెనం గ్రోధము చాల న్యూనముగ నీయందుండు, నల్లటచే
దీనుకొ నకొ గృహజూచి యెప్పటివలెకొ దీవ్యద్విమానంబుపై
నానాలోకములం జరింపుమని రుక్మాశంబు గావింపవే

313

ప॥ అనియిట్లు ప్రార్థించుటయు నత్తపస్వి

314

తే॥ “ ఇట్టిరూపంబుతోన నీ విటవసింపు మంచు నింకొక్కమాటంటి నరుగు దుష్ట !
కడుపుచెడఁబుట్టినట్టి యీచెడిపె యిట్లె దిసమెలం బడియుండు నిద్రసను సతము,
కం॥ బ్రదుకదు వేవిధములకిది, బ్రదికిన నీదిస్సమెలయ ప్రాప్తం, బటుగా
కెదఁ బటను తాల్పఁదలఁచినఁ బదిపదివిధములయి శరము పడుఁ బుడమిపయికో 315

ప॥ అనిపలికి నిజాశ్రమంబునకుఁజనియె, జిత్రాంగదుండు ఫలవతీసహితంబుగా
నచట నదేవిధంబునం బడియుండె, నంతఁ గొంతకాలంబునకుఁ జైత్రశుక్లచతుర్దశి
దినంబునం దాక్షేత్రంబునకుఁ నత్రేశ్వరవంశసందర్శనార్థమై శకశేఖరుండు గణంబుల
తోడను యోగినులతోడను గూడుకొని చనుదెంచుటయు నర్ధరాత్రంబునం దయ్యో
గినులు మహామాంసంబు మహామాంసంబు పెద్దయెలుంగున నర్తమానులగు గణంబుల
తోడి స్పర్శమై దేవదేవుముందఱి నర్తనంబునఁబడి, మయ్యద సాబాలితనూజయగు
ఫలవతియుఁ జిత్రాంగదుండును సమీపించి

316

అ॥ “ అస్మదీయమైనయట్టి మాంసంబు మే మిచ్చుచున్న వార మెలమి మీకు

బాగుగా గ్రహించి యోగినులారా ! మీయిచ్చవచ్చినట్లు లిని తినుండు ” 317

ప॥ అనిపలుకుటయుఁ గుప్తవ్యాధిసమావృతుండగు నప్సరుకుని వివస్త్త్రయగు
కన్యకం దిలకించి యోగినులును గణంబులును మహాభవుండు నందఱును వేఱఁగఁదిరి,
యందుఁ ద్రిలోచనుండు చిత్రాంగదుఁ జేరఁగిలిచి యిట్లనియి,

318

ఉ॥ “ ఏమలకుం ద్రియంబయిన జీవమ యిచ్చెరచుంచుఁ బూన్కిమై

వేనులుఁ జాటుదుంటిరటు, పిమ్మయనయ్యెను జూడ మాకుఁ గు

స్థామయపిడ్యమాన ! యవరయ్యెదవీవు ? వివస్త్త్రయైన యీ

భామిని దా నెవర్త ? తెలుపంగదే వేడుకయియ్యెడెకొ వినకొ ”

319

ప॥ అనియి ట్లడుగుటయు నతండు కన్యాసంగమ మునీశ్వరశాపప్రభృతి స్వకీయ
వృత్తాంతం బంతయు వక్కాణించి, నంత దేవతలలోఁజేరిన గంగిర్యుండగుటవలనఁ
దధారూపుండగు చిత్రాంగదుడెడఁ గృపాశుండై శంకరుండు

320

కం॥ :: ననుదర్శించితి రీగలు, చెనయదుమిము నృత్యవింకఁ జిత్రాంగద ! య

ట్లునుగాక నాదు సందర్శనము వృధాగాదు, కోరు సమ్మత, మిత్తుకా "

312

వ॥ అనిపలుకుటయు నతండ్రిట్లనియె.

313

ఆ॥ :: వ్యాధి నన్ను బట్టి వేధించుచున్నది, వదలదద్ది తనువువదలువఱకుఁ,

గాన వ్యాధివీడి గగనచరుండఁగాఁ గరుణసేయు, మమగఘరికిఁ జనుడు "

314

వ॥ అనియట్లు వేడిన విని శంకరుండు.

315

— చిత్రాంగదేశ్వరుండు ఫలవతికి వరములిచ్చుట —

ఉ॥ :: నీవిట నాదులింగమును నిల్పి యొకబ్బము పూజసేయు మో

దైవతయోని ! యెట్టులెటు దానికిఁ బూజలొనర్చి యట్టుటల్

తావకమైన బాధ్యమును దా తుయమందును, భేదరత్నముకొ

నీవశమా ననంతరము, నీవు త్రివిష్టపమొందు దోయ్యనకొ,

316

ఆ॥ పీఠమధ్యమునఁ బ్రవేశించుటంజేసి ఫలవతియును యోగపట్టదాల్చి

వస్త్రహీనముగనె ప్రజ కర్పనీయయై త త్సమస్త కాంక్షితముల నొసఁగు,

317

శే॥ ప్రథమ మీయమఁ బూజించి భక్తితోడఁ బిదపఁ జేయఁగవలయును వీరపూజ,

యట్లుగావించువారల కర్థసిద్ధి ఘనమె యరచేతి యుసిరిక కాయగాక "

318

వ॥ అని వచించుటయు ఫలవతి యత్యంతసంతోష్టస్వాంతయై యోగినీబృంద మధ్యంబున నిలిచి యాడందోడంగె, నానృత్యంబునకు మహేశ్వరుండు మహామోదం బునం దేలుచు నావిడం బిలిచి

319

కం॥ :: నీయాటయు నీపాటయు నాయంతటివాని నధికనవ్యా మోద

శ్రియుతుఁ గావించెను, వత్సా ! యందున నస్మదుక్తి శ్రవణింపు మింకకొ, 320

కం॥ ఎవఁ డాగమమంత్రంబుల నవనతుండై కల్లు మాంస మర్పించుచు నీ

దివసంపు టర్థరాత్రము భవదర్శనసేయు వాఁడు పగరం నెలుచున్,

321

సీ॥ గగనచారికి నేని గట్టుగట్టి యతండు కదలకుండఁగఁజేయు గడియలోన,

మతిమంతునకు నేని మంతిరించి యతండు తెలివిదప్పఁగఁజేయుఁ దలఁచుమాత్ర,

బ్రహ్మరాక్షసు నేని పట్టుబట్టి యతండు పాఱఁదోలును తేప్పపాటులోన,

మేది నీశ్వరు నేని బూదిఁజల్లి యతండు తనవశంబుననుంచుఁ దత్త ణమునఁ,

దిట్టి యతఁ డెట్టిశ్రీమంతుపట్టి నేని బిచ్చమెత్తించుచుటి విడ్చి నెట్టు నవల,

దీవనమొసంగి యతఁ డెంతదేబ నేని సచుధిక్తశ్వర్యవంతుని సలిపితరు,

322

సీ॥ ఇంద్రాగ్నియమనైర్వతేశాన యాదసాంపతిముఖ-రాష్ట్రదిక్పాలకులను
గంటిని తెప్పవైఖరి ననుక్షణమును దలగకుండెడి తేత్రదైవతమును
బ్రత్యహంబునువచ్చి పైపరామర్శంబు గావించు నాకాశదేవతలను
సఖిలసత్కర్మంబు లాచరించుటకు మూలాధారమైన యాయంగణమును,
నిన్ను విధియుతముగ నిష్ఠఁ బూజించి త్రికోణకుండనుండు గుగ్గులమునఁ
గాని వైరి యెడమకాలి ధూళింగాని వేయిపరు లెవండు వేల్పు వాఁడు 32౮

క॥ శత్రుస్తంభనమొనరిచి ధాత్రిం బృథుయశేముగాంచుఁ దన్వంగి ! యింకన్
శత్రూచ్ఛాటనమోహనసూత్రములను వినుతు వినుము శ్రుతిపేయముగన్, 3౨౯

క॥ శాత్రువు మదినిడుకొని తత్ఫత్రూద్వర్తనమలాక్త ధాత్రీఫలమున్
పాత్రముగ వ్రేల్చునాతఁడు పుత్రీ ! సమ్మోహనంబు పూర్తిగజరుపున్, 3౩౦

క॥ శివనిర్మాల్యముతో శత్రువు స్నానముచేసికట్టి తోయముబుగదన్
భవదగ్గిమ్మున వ్రేల్చుఁగనపు శత్రూచ్ఛాటనమున కబలామణిరో ! 3౩౧

క॥ ఈచిత్రాంగదుఁడును దా నీ చెట్టుంబట్టి ఖట్టు నెచ్చెలియయ్యెన్,
నీచెలిమి నీతఁడును సరికోచములే కర్హ పూజఁ గొనుఁ బ్రజచేతన్ 3౩౨

వ॥ అనివక్కాణించుటయు ఫలవతియిట్లనియె, 3౩౩

క॥ “నాపై నీకు ననుగ్రహవే పాదమిం మఱియునొకటి యిమ్ము వగమ్మున్,
శ్రీపార్వతీమనోహర ! యాపని న న్నధికసమ్మదాంబుధి ముంచున్, 3౩౪

తే॥ నాదుజనకుండు జాబాలి నావిధమున నుత్తమైలతోడ నీటఁ బడియుండుఁగాక,
బ్రహ్మవర్ణవిరుద్ధమై పరఁగు నాదు నాటగాంచి తపించు చహర్నిశములు, 3౩౫

క॥ కలు మాంచుచును, వండినపొలఁ బాడగాంచును, యథేచ్ఛఁ బొలుపొరెడి నా
చెలువున కలమటగుడుచును గలకాల నుతెంచు నాదుకట్టెదుట శివా !” 3౩౬

వ॥ అనినవిని మహాదేవుండు 3౩౭

క॥ “ప్రకృతము నీవాక్రుచ్చిన సకలము నేతద్విధమున జరుగునుగానన్
సుకముండు మింక శుభాంగిరో ! స్వకీయలోకమున కేను జనుచున్నాఁడన్” 3౩౮

వ॥ అనిచెప్పి యంతగ్ధానంబుఁజెందుటయుఁ జిత్రాంగదుం డవోట గొప్ప
దేవశంబుగట్టించి దేవదేవుండగు శంకరుని లింగంబును సంస్థాపించి దివారాత్రంబు
లతంద్రితుండై యర్చించి సంవత్సరాంతంబున శమితజాన్యుండై సురూపంబుధరియించి
విమానంబుపై స్వర్గంబునకుఁజనియె, జాబాలి ప్రజ పరిహసింప దిగంబరుండై యా
పీఠంబున కేతెంచి నిజపుత్రప్రదర్శ్యమాన తత్తద్వికారవీక్షణసంజనితదుఃఖయుతుండై
షర్షదా యుండుచు 3౩౯

— శ్రీల యత్కృష్టత్వాపకృష్టత్వశంస —

శా|| ఇస్సీ ! బ్రాహ్మణవర్ణమంద మనెగా యీదృగ్గురాచార, మే
నస్సంపన్నుడ యాఁడుగుంతుఁగను, దన్నారీసకృత్సంఘమే
నీస్సీమానుదమయ్యెనాకు, నధము ల్నిత్యంబుఁ దద్యోని రే
తస్సీ కంబును జేయుచుందు, రెఱుఁగం వద్దమృతా దుగతుల్ ||

3౯౦

ప|| అని యాఁడుపుట్టువును గర్హించుటయు యోగినులు లోపాన్వితలై
ఉ|| “యోగముఁబూనినాఁడనని యుద్ధగర్వముతోడ మూర్ఖ ! ను

3౯౧

శ్రీగణమెల్లఁ దిట్టకుము, స్త్రీలకృ పుట్టిరి శేషకూర్ము, లా
భోగిపకూర్మరాజముల భూమి భరించుచునున్న, వాభువిక

బాగుగ నిల్చియున్నది ప్రపంచమునర్వము, నట్లుగావునక

3౯౨

తే|| స్త్రీలచేతన సుప్రతిష్ఠితము విశ్వ, మల్పకాలంబులోనన యధికయోగ

మెనసి యున్నతపదమున కేగనున్న యుష్మదాత్మజయును జాల యోగ్యురాలు,

తే|| నీవ యింకను ఛాందసభావమూని శుద్ధమూర్ఖుండవగుచుంటి చూచుకొనుము,

నీవ యింక విద్యాప్రభావమునను ఘోరసంసారవారిధిం గూలుచుంటి”

3౯౪

ప|| అనినవిని జాబాలియిట్లనియె,

3౯౫

ఉ|| “స్త్రీలు వివింద్య, లేపనిని, దీఱఁదుఃఖము దెచ్చిపెట్టుచు,

ద్రీలలనాఘమిచ్చుసుఖ మిందును నందును గానరాదు, న్నా

చ్చలము పూయపాలికిది, శుంభనిశుంభదశాననాదులీ

శ్రీలనుగూర్చికాదె మును తీతినవారయి రెందఁబందతో,

3౯౬

క|| తాదృగ్బ్రాహ్మణు గౌతము గాదిలి పెండ్లా పహల్య, కడ కావిడయుక

దా దేవేంద్రుతోడం బోదలపడె, శ్రీస్వభావమును గనుగొనుడీ”

3౯౭

ప|| అనియిట్లు వక్కాణింప ఫలవతియతనిదిక్కు మొగంబై యిట్లనియె,

3౯౮

శా|| “మూఢాత్మా ! యబలాజనమ్ము సకలమ్మున్ నింద్యమం చెద్దియో

గాఢంబైన ప్రసక్తి యోగినులతోఁ గోవించుచున్నాడ, వా

ప్రాధిక నాకడఁగానిపింపు, మిపుడే ప్రత్యుత్తరంబిచ్చి నీ

యాధాహంకృతిపెల్లడఁతు నెట నూరుం బేరు లేకుండఁగక,

3౯౯

శా|| “శ్రీహత్వాఘము స్థంభుటించునాయుం జింతింప కం దాత్మిక

దేహంబెల్లను వాయఁగొట్టితివె, యీదృక్కర్మ మస్పృశ్యుడే

నాహా! చెయు నె బుద్ధియున్నె యిసుమం తైనక మదిక నీకు, నీ

మాహాత్మ్యం బదుగంబై బ్రేలకు మికక మత్సన్నిధానంబునక,

౪౦౦

- తే॥ ఊసినంగూడ నీమెయిం గొంచెమేని కరుణయన్నది యేహారం గానబడదు,
మరల నేమంచు సిగ్గును సెరములేక ధర్మపన్నులం జెప్పందరలినావు ౪౦౧
- క॥ పోవును బ్రాయశ్చిత్తము గావించినపిదప నెట్టికలుషములైనన్,
స్త్రీవధపాపముఁబాడెడి తోవం జెపు మీవ మిగిలె గోచినయెడలన్ ౪౦౨
- క॥ నీచే చెబ్బలుతిన్నయందులకు నేనిక నేను జింతిల్లరా
నీచా! నన్ను శపించి దిస్సుమొలదానింజేసి, తాపాతకం
బాచంద్రార్కము నిన్ను వీడిచన, దక్షిణాటం దదేనకఫలం
బీదోటం బడియుండుచుం గుడువు మే నేకాకిఁ గాకుండఁగొక, ౪౦౩
- క॥ తిట్టవు స్త్రీల నికెన్నడుఁ గొట్టవు కట్టియలతోడఁ గూతుండ్రీ నికన్,
దిట్టుటకుం దగినంతటి చెట్టతనం బేమిగలదో స్త్రీకడఁ జెపుమా, ౪౦౪
- క॥ నెలనెలకుం బ్రవహించెడి యలఘుతర రజఃప్రవాహమందునఁబడియే
కలుషంబుఁ గొట్టుకొనిపో నలినేలులు నింద్యతెట్టులగుదురు మమదీ! ౪౦౫
- మ॥ అని యిట్లు వాక్రుచ్చుటయు జాబాలి ౪౦౬
- క॥ “పరపురుషసంగమంబునఁ దరుణులు చాండాలులగుట తప్పనియని, యా
దురితాత్మురాండ్ర నిష్ఫలఁబొరలిచియైనను విశుద్ధి పొనరుపవశమే” ౪౦౭
- మ॥ అనుటయు మఱియు నక్కనన్యకయిట్లనియె, ౪౦౮
- ఆ॥ “ధీవిహీన! మరల స్త్రీజన మపవిత్రమనుచు బిట్లు పేరిల కాలకింపు,
మనువు దీనిఁగూర్చి మును రచియించిన పద్దియంబొకండు పఠననేతు, ౪౦౯
- ఆ॥ విప్రపాద మావుపృష్ఠ మ్మజాహయముల ముఖంబుఁ బ్రేగుతములు ధరిత్రి,
సంగనాశరీర మాపాదమస్తకమ్మును బవిత్రీమగుచుఁ బొగడఁబడెడు” ౪౧౦
- మ॥ అనవుడు మఱియు జాబాలి ౪౧౧
- ఆ॥ అంతటను విశుద్ధు లరయ గోబ్రాహ్మణు, లజను హయము ముఖమునందు శుద్ధ,
మంగనాశరీర మాపాదమస్తకమ్మును నశుద్ధ, మద్ది ముట్టనగునె ౪౧౨
- మ॥ అనిపలుకుటయు వెండియు ఫలవతియిట్లనియె, ౪౧౩
- ఆ॥ “కాంతయున్నయిల్లు కల్పకావాసంబు, ధనదుఁ డాగృహస్థు ననుచగుండు,
వానికరమునంద వజులుఁ జింతాముడి, లేవాడ కాంతలేవాడు” ౪౧౪
- మ॥ అనినవిని మఱియు నమ్మునీశ్వరండు ౪౧౫
- తే॥ “కామినీభూత మేయింటఁ గదలకుండు నప్తకప్తంబులను దాని నంకియించుఁ
దద్దుహాస్థుండు సకలసంతాపములకు నాస్పదంబయి నారక మనుభవించు” ౪౧౬
- మ॥ మరల నక్కన్నియ యిట్లనియె, ౪౧౭
- క॥ “ధర్మార్థ కామమూలక శ్రమములన్నియును భోగసంస్థాయములుక ౪౧౮

నిర్మించువార లల సహధర్మిణులయినట్టి స్త్రీలు ధారుణిలోనన్"

౪౧౮

వ॥ వెండియు జాబాలియిట్లనియె,

౪౧౯

క॥ "ధర్మార్థకామనాశకకర్మములును సమధికంపుఁ గట్టశతములున్

దుర్మార్గురాండు) స్త్రీలు వినిర్మింతురు గాన వాండ్ర స్నేహము తగునే" ౪౨౦

వ॥ ఫలవతి యిట్లనియె,

౪౨౧

క॥ "నాలుగు పురుషార్థములును నాలుగు వహ్నిప్రదక్షిణంబులచేతన్

బాలలగు స్త్రీలు పరిణయవేశనె మాపించుచుందు) విభులకు నెలమిన్ " ౪౨౨

వ॥ జాబాలి యిట్లనియె,

౪౨౩

ఆ॥ "వహ్ని చుట్టు బిట్టు వైవాహికములోనె త్రిప్పమెదలువెట్టు స్త్రీ స్వకాంతు

సంతతంబు నిన్ను సంసారవం నిట్లు త్రిప్పచుందుననుచుఁ దెలుపుపొంఁటె" ౪౨౪

వ॥ ఫలవతి యిట్లనియె,

౪౨౫

తే॥ "కర్ణములదాఁక వ్యాప్తమా కన్నుగవయు బలిసినటుకంటి చన్నులుం గలవధూటిఁ

గాంచి సుజ్ఞానియైనను గామవశుఁడుగాక యేమానవుం డుండఁగలుగు నిలను" ౪౨౬

వ॥ జాబాలి యిట్లనియె,

౪౨౭

ఆ॥ "రంతుకాముడగుచు రమణి డగ్గఁజెడి యేయజ్జబనుఁడు నాశమందకుండుఁ

బండటన్నభ్రాంతి మండెడియగ్నిలో మ్రొంగనెంచిదూకు మిడుతవోలె" ౪౨౮

వ॥ ఫలవతి యిట్లనియె,

౪౨౯

సీ॥ "మొనలుండుచోఁ జెదో కనుగొనరానంత బలుపుమై నునుపుమైఁ కలఁగునవియు

బలుగుండురాతికిం దులయనం, దగినంత కఠిన్యమును గల్గి క్రొలునవియు

రొమ్మున వలయంపుదిమ్మలేర్పఱచిన ట్లుద్భృతాకృతితోడ నుండునవియుఁ

బొడగన్నమాత్రానఁ బరుషులహృదయము ల్లరియింప దక్షమై యలరునవియు

నైన స్త్రీస్తనముల నాసక్తి సేవించువాడఁ పుణ్యజనుఁడు వాస్తవముగఁ,

బుణ్యజనతముండుపో మధుమాంససేవనమునా జరించువాఁడు మఱియు,, ౪౩౦

వ॥ జాబాలి యిట్లనియె,

క॥ "మండలులును నాభోగు లభిండాకృతి నపుడ ముక్తకంచుకములు నా

కుండలులఁదాఁకుపనియును దండిద తాదృక్స్పనములఁ దాఁకుటకంఁజెన్" ౪౩౧

వ॥ ఫలవతి యిట్లనియె,

౪౩౨

క॥ "హృదయంగమాంగులగు నీసుదతుల సంభోగమొకటె సుఖదముకా దె

న్నఁ దదుపగూహనమును సమ్మదముంగలిగించు, మేన మొలిచెడుఁ బులకల్"

వ॥ జాబాలి యిట్లనియె,

౪౩౩

క॥ "మదమత్తలన యేతత్సుధతులసంభోగ మొకడె దోషముగా దె

న్నఁ దదంగస్పర్శనమును దుడిగూర్చును నరకమునను ద్రోయను బురుషున్"

వ॥ ఫలవతి యిట్లనియె,

౪౩౪

అ॥ అంగనానురాగ మౌక్తికచతుర్థాత సెవ్యః డధికసౌఖ్య మెనయతుండు,
నెవడు కాఁడుప్రజకు నెంతయు స్పృహణీయుఁ, దేవనిసుకృత మోజవృద్ధికాదు"

వ॥ జాబాలి యిట్లనియె,

౪౩౯

క॥ స్త్రీలంపటుడగువానికి నేలీలను ము కిగలుగు, నెటులాతెనికిన్

మేలొనఁగూడెడు, నెవ్వఁడు చాలబ్రశంసించు వాని సజ్జనుడనుచున్

౪౪౦

వ॥ ఫలవతి యిట్లనియె,

౪౪౧

క॥ సంసారంబునఁజొచ్చి రిరంసుతమను కీటుమునకు రమణీయస్త్రీ

మాంసలతనువు రుచించుఁ, బుమాంసునకెక్కఁ జెప్ప నేల మతియుతుడగుటన్

వ॥ అనవుడు జాబాలి వేడియునిట్లనియె

౪౪౩

క॥ "మలమునఁబుట్టిన క్రిమికిన్ మలము సదా యభిరుచించుమాదిరిగా ని

చ్చలు సంసారమునంబడి పలవించెడి కాముకునకుఁ బడఁతి రుచించుక"

౪౪౪

వ॥ నావుడు ఫలవతి

౪౪౫

క॥ "పురుషుల కత్యంతము సుఖకరమగుస్థానం బొకండు కనఁబడమిని ద

త్పరమేష్ఠి యరసియారసి స్థిరముగనుండక సృజించె స్త్రీరత్నంబుక"

౪౪౬

వ॥ అనినవిని మునియిట్లనియె,

౪౪౭

క॥ "జగమునుబంధించుటకుం దగుసాధన మెదియటంచుఁ దడవారసి యా

వగలాడుల సృజించెను భగవానుఁడు బ్రహ్మ పురుషపదనిగళముగన్"

౪౪౮

వ॥ అనియిట్లు మునిశార్దులుండు బదులుచెప్పియు మాటకుమాట తెగులను

పామెత ననుసరించి పదపడి ప్రత్యుత్తరంబునీయనొల్లక

౪౪౯

అ॥ "బాలవయ్యఁ బూర్వపక్షంబు సేయుచు నున్న దాన వస్మదుక్తులెల్ల

నట్లుగాన నా కనర్పంబు నీతోడ వాదులాడు టింక వాస్తవముగ,

౪౫౦

క॥ ఈదృక్పాస్త్రవిచక్షణ వీదృక్షువు నాదుబిడ్డ, వేధన్యుండన్,

లేడికనీపైఁగోప మ్మోదుహితకా! స్వేచ్ఛఁ గ్రీడనొనరుచు మింకన్"

౪౫౧

వ॥ అనిపలుకుటయు యోగినీమధ్యగతయగు ఫలవతి బిడియపడి స్నేహకర్తలుఁ

డగు తండ్రికి నమస్కరించి యిట్లనియె,

౪౫౨

క॥ "తెలిసియొ తెలియకా నే నీపలుకుల నన్ని టిని బూర్వపక్షము సేయన్

దలపడినదాన, నది మడినిలుపకు, తంతవ్యురాల, నేఁగడు బాలన్,

౪౫౩

క॥ ఈపీఠమందుఁ బ్రథమము నీపూజయచేయు భక్తి నిత్యంబు జనం,

బాపెని సకలపీఠశ్రీపూజన, మూర్ధ్వగతినిజెందుదు రవలన్"

౪౫౪

వ॥ అ యిట్లు వక్కాణించె, జాబాలియు నతని సుతయుఁ జిత్రాంగదేశ్వరుం

డును దత్తానంబున నిట్లువసించిరి, వారి మువ్వరేం బ్రత్యహంబును బూజించువాఁడు

సిద్ధింబొందెడు, భూతలంబున వాని కసాధ్యం బొకింతయు నుండదు, రాజముఖ్య

లచేఁ బూజింపఁబడి దివ్యభోగంబు లనుభవించెడి, నీయాఖ్యానంబుఁ జదివినవాడును

విన్నవారు నిరదు నందు సర్వకామంబులం బొందుదు రనుటయు ఋషులిట్లని,

—* హరలబ్ధవరులైన యమరు లనురులఁ బాఠిదోలుట *—

క॥ “అడిదములం దులఁదూఁగెడి బడితెలచేఁ బావమోదఁబడినదయియు నా
బిడ జీవించుటచూడఁగఁ గడువెఱఁగుజనించె, జెపుము కారణ మనఘా ! ”

వ॥ అనియడుగుటయు సూతుండు, ౪౫౭

తే॥ “నూఖకృష్ణచతుర్దశి మహితుఁడైనయట్టి గంధర్వుతోడ నా యవనిదేవ
తనయ పుణ్యదమైనట్టి తదమరేశ్వరంబునఁ బ్రవేశమొనరించె డంబుమీఱ,

ఆ॥ అది యకాలమృతిని హరియించుటయెకాక కాలమృతినిగూడఁ గలుగనీయ,
తదికతంబుగాఁగ నమ్మునికన్యక బిట్టుకొట్టఁబడియు గిట్టదయ్యె ” ౪౫౯

వ॥ అనుటయు మునులు వెండియునిట్లనిరి, ౪౬౦

క॥ “అమరత్వము కృపసేసెడి యమరేశ్వరుఁ డెవరిచేత నాస్థలమునఁ బూ
ర్వమునఁ బ్రతిష్ఠితుఁ ? డెట్టిమహిమగలఁ ? డంతయును జెప్పవే దయతోడన్ ”

వ॥ అని యిట్లడిగిన సూతుండు ౪౬౧

క॥ “దక్షప్రజాపతికి సుత లక్ష్మీణద్యుతిసమేత లదితియు దితి, యా

బుక్షేశముఖులఁ గశ్యపుఁ డీక్షించి వివాహమాడి యెంతయుఁ బ్రీతిన్ ౪౬౩

వ॥ కాఁపురంబుసేయుచుండుటయు నదితికి దేవతలును దితికి రాక్షసులును
బ్రభవించి రాక్షసులచే దేవతలుకొందలు ధ్వంసముచేయఁబడిరి, కొందలు పరాశితు
లైరి, కొందఁల దెబ్బలుతిని భయంబునఁ బాటిపోయి, రంత దేవమాత యచ్చోటికేలేంచి
నక్తందివంబులు తపంబుండుడు యుగచతుష్టయంబున కుర్విం బగుల్చుకొని శివలిం
గంబు వెలువడియె, బదపడి యాయమ ప్రస్తుతించి ప్రణిపాతంబొనరించుటయు ౪౬౪

క॥ “భవదభిమత మెయ్యదియో పువుఁబోడికొ ! వేడు, మిచ్చిపోయెదవేగన్,

ధవళాంకుశేఖరుడ, నీస్తవనములకు మెచ్చి సుప్రసన్నుడనైతిన్ ” ౪౬౫

వ॥ అని గగనాంగణంబున నశరీరవాణి వెడలుటయు నదితి ౪౬౬

ఆ॥ “మామకీనసుతుల నుదమున దితిసుతుల్ యుద్ధమునఁ బొకార్చుచున్నవారు;

వారు వారిచే నవధ్యులై మఱి నిరాయానులై వసింప నగు మహేశ ! ” ౪౬౭

వ॥ అని ప్రార్థించుటయు ధగవానుండు ౪౬౮

ఆ॥ “అస్మదీయమైన యట్టి యాలింగంబు సంస్పృశించి యెవరు సంగరమున

కరుగఁగలరొ వార లబ్ధంబువఱకు నవధ్యులగుచునుండ్రు వాస్తవముగ, ౪౬౯

వ॥ అని గగనముఖంబునం బ్రకటించి విరిమించుటయు నదితి హతశేషులగు
సుతులం దోడ్కొనివచ్చి యాలింగంబును గనంబఱచి తన్మాహాత్మ్యంబంతయు వక్కా
ణింప వారలెల్లరు నమస్కరించి శక్రపదం బాక్రమించుకొని స్వర్గభోగంబు లనుభవిం

చుచు నందనవనంబున విహరించు దానవులపైఁ గవిసి, రంత వార లదిగనుంగొని భృతశః
స్త్రాస్త్రవర్ములై యెదురునడచుడు నుభయబలంబులకును ఘోరయుద్ధంబుజరగె, నంత
నమరు లసురుల ఛిన్నభిన్నంబుగావించిన హతశేషు లచ్చోటువాసి పలాయితులై
పాథోధినాశ్రయించిరి, పదపడి పాకశాసనుండు స్వరాజ్య మఖిలంబును స్వాధీనపఱచు
కొనియె, దానవులు తత్తేత్రమహత్త్వమంతయు శుక్రముఖంబునవిని మాఖకృష్ణచతు
ర్దశీదినంబునం దామును దల్లింగంబు నర్చింపఁ బ్రయత్నించుటయు నింద్రుడయ్యది
నారదువలన నెఱింగి తల్లింగసంరక్షణంబునకుఁగా ముప్పదిమూఁడుకొట్ల దేవతలంగూడి
తత్తేత్రంబుఁ బరివేష్టించె, రాక్షసు లయ్యది వీక్షించి భయంబునం బాఠిపోయి, రంతఁ
బ్రభాతంబున మరల సురలెల్లరుం గూడుకొని

౪౨౦

తే॥ “ఈమహాత్తేత్రమునువీడి యిపుడుమనము స్వర్గమునకేగువో రాక్షసప్రవరులు
లీలఁజనుదెంచి భక్తి నీలింగమునకుఁ బూజచేసి యవధ్యతం బొందఁగలరు,

ఆ॥ కానఁ గోటికొకరుగా మనలోపలి వీరు లిచట నుండితీరవలయుఁ,

దక్కుగలిగినట్టి దైవతములు నింద్రుఁ డేగి స్వర్గలోక మేలవలయు” ౪౨౧

మ॥ అని యాలోచించి యష్టవసువులును ద్వాదశాదిత్యులును నేకాదశరుద్రులును
నశ్వినులును లింగసంరక్షణార్థ మందువసించి తక్కుంగలవార లింద్రఁడహితంబుగాఁ
ద్రదివంబునకరిగిరి, యిట్లుదితిచేఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడి దేహులకు మృత్యువుతేకుండఁజేయు
కతంబున నాలింగంబును దత్తేత్రంబును నమరేశ్వరంబునాఁ బ్రఖ్యాతంబులయ్యె,
బాబాలిచేఁ గొట్టఁబడియు నాకస్యక సమయమిక్కల కారణంబిది” యని వక్కాణించు
టయు నమ్మహర్షులు

౪౨౩

—• వసురుద్రాదిత్యులపేళ్ళు •—

కం॥ “వసురుద్రాదిత్యులయును నసమవయోరూపులైన యశ్వినులయుఁ బే

ళ్ళసదృశవాగ్దైవభవయుత ! విసువక వేర్వేరుఁ జెప్పనే దయతోడకా” ౪౨౪

మ॥ అని యడుగుటయు సూతుండిట్లనియె, ౪౨౫

తే॥ “త్ర్యంబ కాహ్వయుండును మృగవ్యానుండును వృషధ్వజుండు నజైకపాత్యంజ్ఞుడీశ్వ
రుండుఁ గపాలియు మఱి యహిర్బస్మన్యుండుం దీనాకి శర్వుండుదహనవృషాకపులని

మ॥ ఏకాదశరుద్రులయు భురుండు వ్రువుండు సోముండు మఖుండు ననిలుండు
ననలుండుఁ బ్రత్యూషుండుఁ బ్రభాసుండు నని యష్టవసువులయు సూర్యుండు భానుం
డుఁ దాపనుండు నర్యముండు ధాత భగుండు గభస్తి ధర్మరాజు స్వర్ణకేతుండు దివా
కరుండు మిత్రుండు వాసుదేవుండు నని ద్వాదశాదిత్యులయు నాసత్యుండు ద్రుసుండు
గని యశ్వినీదేవతలయు నామంబు, లీముప్పదిముగ్గురు సురనాయకులును దానవవధౌ

ర్థమై నిత్యంబు నీక్షేత్రంబునం దుందురు, పరమపదంబునభిలషించుచిత్తులు లష్టమీ
చతుర్దశీతిథుల రుద్రులం బూజించునది, స్వర్గంబువాంఛించువారు దశమీయందును
విశేషించి యష్టమీయందును వసువులనారాధించునది, సత్వంబుగోరువారు సప్తమీ
యందును మస్తియందును దీవాకరులసేవించునది, ద్వాదశినాడు దేవవైద్యులైన యశ్వీ
నుల నర్చించునది, దాన నీరోగులయ్యెదరని యిట్లు వక్కాణించి మతీయునూతుండు

— • శుక వ్యాససంవాదము • —

తే॥ “అట్లు వటికేశ్వరుండను నాఖ్యగలిగి యింకనొకదేవుఁ డచ్చోట నెసఁగుచుండు,
హరుఁడు పుత్రప్రదుండు నాపాపహరుఁడు ధీరవరులార! శౌనకాదిముచులార!

వ॥ శుకుం డరణ్యంబునకుఁజనుటయు హాటకేశ్వరంబునఁ దొల్లి వటిక తపం
బుండి వ్యాసునివలనఁ గపింజలుఁడను పుత్రుంగనియుండె” ననిన విని మునులిట్లఁరి,

తే॥ “ఎవ్వరీవటికాహ్వయ ? యెందుకొఱకుఁదపముజలిపెను ? శుకుఁ డేల తల్లిదండ్రు
విడిచి యడవికిఁజనియె ? నావెనుక వ్యాసునెనసి వటిక కపింజలు నెట్లుకనియె ?”

వ॥ అనియిట్లు ప్రశ్నించుటయు వెండియునూతుండు ౪౨౧

సీ॥ స్వాంతంబులోన నీషన్మాత్రమేరియు నభిలాషములులేని యతివిరాగి

త న్నొరు ల్దూషించుచున్న పృథ్వీనను నలుకవహింపని యధికశాంతుఁ

డదియిదియనకుండ నభిలవిద్యలఁగూడఁ గొనవెళ్ళఁజదివిన కోవిదుండు

ఎదఁదలంచినమాత్ర నెటువంటిపని నేని లీలఁ గావింపఁజాలినమహాత్ముఁ

డట్టి మహనీయతముఁడైన వ్యాసునకును మదిని గార్హస్థ్యమునెఱుఁగి మంచిదైన

గతినిసాధింపఁ గోరికగలిగె, వంశ మంతరింప నుపేక్షించు టర్హమగునె, ౪౨౨

వ॥ జాతాలికడ కేగి యతనిసుతను వటికయనుదానిఁ బింజలాపదనామధేయ
నిమ్మని ప్రార్థించి యొసంగినఁ బరిణయంబై తత్సమేతంబుగానుండ నావిడ గర్భంబు
ధరియించె, బండ్రెండువత్సరంబులు గతించినను శిశు వుదయింపక గర్భస్థుఁడయియె
విన్నవానినెల్ల హృద్గతంబుచేసి, ౪౨౩

సీ॥ అభ్యసించెను జతురామ్నాయముల శ్రద్ధ సస్వరంబుగ నంగసహితముగను,

మనుయాజ్ఞవల్క్యుది మహనీయకృతములౌ ధర్మశాస్త్రములను దగఁ బఠించె,

స్కాందాది కాష్టదశమహాపురాణంబు లుపపురాణంబులు నొగి గ్రహించె,

సుజ్ఞానబోధకసూత్రోపనిషదాదిమోక్ష శాస్త్రములును గుఱినిలిపె,

నవ్యమైనట్టి యుచ్చస్వనమున సలిపె రమణ స్వాధ్యాయపారాయణమును సతముఁ

గడుపులోనన యంతయు నడపెఁగాని యివలకరుదేరనెంచఁ డొకింతయేని,

వ॥ జతరమాశ్రయించి యతఁ డట్లు వృద్ధిఁజేందిన కొలందిఁ దల్లి యత్యంత బాధ
తయై యుమ్మలికంబుగుఱుచుటయు వ్యాసుండు విఠాకుపడి ౪౨౪

అ॥ “ఎవడవీవు? నాదునింతిగర్భంబునం జొచ్చి బాధవెట్టుచుం గరంబు
నివలకరుగుదేర వెన్నాళ్ళకుం, బిశాచంబువోలెనుంటి సత్యముగను”

౪౪౬

వ॥ అనినవిని గర్భంబిట్లనియె,

౪౪౭

సీ॥ నీచాతినీచపిశాచంబునేనాదు, జనులఁబీడించు రాక్షసుడనాదు,
నేవనీయంబైన దైవతంబునునాదు, నవనిప్రాప్తైన మానవుడనాదు,
దండికాయముగల దంతావళమునాదు, రయమునఁబాటు గుఱ్ఱంబునాదు,
గుజనభక్త్యుంబైన కోడిపుంజునునాదు, మిక్కిలిససువైన మేకనాదు,
వృథ నెనుబదినాల్గువేలయోనులలోనఁ బుట్టి బిట్టుతిరుగునట్టిచెట్టు
నేనెవండననుచు నీతోడఁజెప్పికొందును మునీంద్ర! జ్ఞానధూతతంద్ర!

౪౪౮

ఉ॥ ఇయ్యెడలక నరుండనయి యీనరగర్భమునాశ్రయించి యి
ట్లొయ్యననేను వృద్ధియగుచుంటిని, నావలకేగుదేరఁగా
నియ్యకొనకృష్ణదబ్జమున, నెంతయు సంస్కృతివార్ధిముస్కలక
గుయ్యిడులేకదా యవలకుం జనుదెంచి యొనర్చుచెదముక,

౪౪౯

కా॥ అత్రత్యుండనయై నిరంతరము యోగాభ్యాసముంజేయుచుక
శత్రుప్రాయపుసంస్కృతింబడక మోక్షుంజేను సాధింతు, ని
ద్ధాతిక గర్భములోననుండువలకే తద్జ్ఞానవైరాగ్యప్రా
గ్గాత్రజ్ఞపులు సర్వజంతువులకుం గల్గుక నిజంబారయక,

౪౫౦

ధృవకోకిల॥ ఎపుడు గర్భమునుండి యీవల కేగుదెంచునో జీవుడ
ల్లపుడె వానిని విష్ణుమాయ సమావహించెడు, నంతటక
విపులమై మునుపున్నయట్టి వివేకమంతయు విచ్చిపో
సుపథదూరగుడౌచు సంస్కృతిజొచ్చి వందురు నిచ్చలుక,

అ॥ కాననెంత మాత్ర మేనుగర్భమునుండి నిష్క్రమింపఁదలఁప నిశ్చయముగ,
నిటనెయుండిమోక్ష మే గడియించెద త్మనురాగగణ్య! జనశరణ్య!”

౪౫౧

వ॥ అనియిట్లు పలుకుటయు సాత్యవతేయుండు

౪౫౩

మత్తకోకిల॥ “అవహింపదు విష్ణుమాయ త్వదింగ మింతయుఁ బుత్ర! నిం
దావహంబగు గర్భనారక మంద కీవలకేగుదె,

మృవలక ఘనయోగమూని భవాబ్ధిదాటుదు, వౌడునే

దావకాననదర్శనంబునఁ దత్పితృణవిముక్తుడక”

౪౫౪

వ॥ అనవుడు మరల గర్భంబిట్లనియె,

౪౫౫

అ॥ “విష్ణుమాయనన్ను వేస్వశింపకయుండ నీవు విష్ణుఁ బూటయిమ్మునాకు,
నట్లులితువేని యావలకరుడెంతు, లేకయున్న నిదియె నాకువసతి”

౪౫౬

వ॥ అనియిట్లు నొడువుటయుఁ బారాశర్యుండు ద్వారక కేగి సమాచారమంతయు
జక్రపాణికి నివేదించి తనగృహంబునకుఁ దోడ్కొనివచ్చినఁ దద్వాసుదేవుండు
ఆ॥ “ మామకీనమైనమాయ నికొ స్పృశియింపకుండఁ బూటవడితి నోకుమార !

నాదుమాటయందు నమ్మకముంచి యీవలకురమ్ము, ముక్తివడయఁగలవు ” ౪౯౮

వ॥ అని వాక్రచ్చుటయుఁ గుక్షిష్టుండు తత్తణంబ వెలువడి దైత్యారికిని దలి
దండ్రులకును జోతవెట్టి వనవాసంబునకుఁ బయనమైన వ్యాసుండిట్లనియె, ౪౯౯

ఆ॥ జాతకర్మముఖరసకలసంస్కారమ్ము లొసరుపంగవలయు ఘనతనీకు
నాయనుంగుగొడుక ! నీయింటనీవుండ కకట ! యడవి కేలయరిగెదయ్య ” ౫౦౦

వ॥ అనవుడుఁ గుమారుండు ౫౦౧

క॥ వెనుకటి జన్మములందున ననఘా ! సంస్కారశతము లైయున్నవి, యీ
ఘనసంస్కారంబులెకా నను సంసారార్ణవమ్మునకు నీడ్చు నలల్, ౫౦౨

వ॥ అనిన విని శ్రీకృష్ణుండిట్లనియె, ౫౦౩

క॥ “ శుకమువలెనీభవత్సుశుఁ డకలంకుఁడు పలుకుచుండె, నాహేతువునకొ
శుకుడను పేగఁ బరంకెడునిక జగతిని యోగవిద్య నెంతయుఁగృత్యై, ౫౦౪

ఉ॥ ఈతఁడు మోహమాయల జయించినవాఁడు, స్వగేహమందు సం
ప్రీతివసింపఁ, డట్లుగుటఁ బృథ్వీమరేంద్ర ! యథేచ్ఛ నేగుఁగా,
కీతనిపుట్టువుకొ గుణించి రెంతయుఁ బ్రేమమునుంపఁబోకు, నీ
మైతృకమైన యాబుణము పాసె నుతాస్యముఁ జూచుమాత్రనే ” ౫౦౫

వ॥ అని యిట్లు చెప్పి హృషీ కేశుండు వెడలిపోవుటయుఁ బుత్రుంగాంచి
వ్యాసుండు ౫౦౬

క॥ “ గార్హస్థ్యంబుననుండకున్నఁ బితృవాక్యంబుం బ్రపోషింపరా,
దర్శనైవతదుక్తి చేయక యెవం డజ్ఞానసంయుక్తక
గర్హించుంగడు వాఁడు దుర్గతిబడుం గాబట్టి యోపట్టి ! నీ
దుర్హత్యాఘము గట్టిపెట్టి చనకందుకొ మామకీనాజ్ఞచే ” ౫౦౭

వ॥ అనుటయు శుకుండిట్లనియె, ౫౦౮

ఉ॥ “ ఎట్టిపు డేను నీకు జనియించినవాడనొ యోగిచంద్ర ! నా
కట్లుజనించియుండితిని యన్యభవంబుననీవు, నీకున
ప్పట్లను నేనుగూడఁ బితృపాదుడ, నీనుడినాకుఁగార్యమై
నట్లు మదుక్తి నీకును సమాచరణీయము ధర్మమైనచోకొ, ౫౦౯

కం॥ కానఁ దపోవనమునకుఁ బ్రయాణంబొనరించునాకు నడ్డముచెప్పం

గా నీవుప్రయత్నింపకు మానీశ ! సదావిరచ్యమాణసుకోశా ! ”

గీ०౦

వ॥ అని యిట్లు వాక్రుచ్చుటయు వెండియు వ్యాసుండు

౫౧౧

కం॥ “ పున్నెములెన్నియొ యొనరిచియున్న నె బ్రాహ్మణునియింట నుదయించునరుం,

దున్నతి నట శ్రుతిసంస్కృతియలన్నియు జరుపుకొని ముక్తినందునుగానన్ ” ౫౧౨

వ॥ అనినవిని శుకుండు మఱియు నిట్లయె,

గీ०౩

అ॥ “ జ్ఞానిగాక యుత్త సంస్కారములతో నె పూరుషుండు ముక్తిపొందునెడల

వ్రతముఁబూనినట్టి సామండ్జనమెల్ల ముక్తి నొంది బిట్టుమరియఁగలదు ”

గీ०౪

వ॥ నావుడు వ్యాసుండు

౫౧౫

సీ॥ “ ఉపనీతుడై విప్రుఁ డుచ్చైస్త్వనంబుతో స్వాధ్యాయపాఠంబు జరుపవలయు,

నటుమీఁదటను గృహస్థాశ్రమముంబూని దయతోడ నతిగులం దనుపవలయు,

నంత వానప్రస్థుడై ఘోరతపముండి యణిమాదిసిద్ధుల నందవలయుఁ,

బదపడి ముండియై బ్రహ్మవస్తువెఱింగి జనులకు సద్బోధసలుపవలయు,

నిటుక్రమక్రమముగ నెల్లయాశ్రమముల ధర్మములనుగూడఁ దప్పకుండ

నడపఁగలిగినట్టి నరుడె మోక్షంబును బొందుఁగాని యొరులుపొందఁగలరె ”

వ॥ అనుటయు మఱియు శుకుండిట్లనియె,

గీ०౬

సీ॥ బ్రహ్మచర్యమున నిర్వాణంబుగలుగుచో లలి నపుంసకులకుం గలుగవలయు,

నలగృహస్థుండు ముక్తుడగుచో జగంబెల్ల ధవబంధమున కిందఁబడఁగవలయు,

వనవస్తులకు నపవర్గంబుదొరకుచో దుష్టసత్వములకు దొరకవలయు,

సన్యాసులకు మోక్షసామ్రాజ్యమబ్బుచో నతిదరిదుగ్రిలకును నబ్బవలయుఁ,

గాన బ్రహ్మచర్యగార్హస్థ్యవనవాససన్యసనము లెట్లుసాధకంబు

లగునుమోక్షమునకు నవనీసురశ్రేష్ఠ ! నిజయశోధవతినిబల కాష్ట ! ”

౫౧౭

వ॥ అని యిట్లువాక్రుచ్చుటయు మరలఁ బారాశర్యుండు

౫౧౮

కం॥ “ రెండవయాశ్రమమందున నుండుచు సత్సరణినరుగు నుర్వీప్రజకున్

దండిగ నియ్యహాపకములు రెండును గీర్తిం చె మనువు సృష్ట్యాది సుతా ! ”

వ॥ అని పలుకుటయు శుకుండు వెండియుఁ డట్లనియె.

౫౧౯

కం॥ “ గృహకారాగారంబున బహుబాంధవబంధనముల బద్ధంబగుచున్

సహమోహరాగమగుప్రజ కహహా ! సత్సరణినరుగ నగునొకొ యరయన్ ”

౫౨౦

వ॥ అని యిట్లు వాక్రుచ్చుటయు సాత్యవతేయుండు వెండియు

గీ०౩

ఉ॥ “ కష్టము సార్వకాలమును గాననభూములనున్కి పుత్రకా !

కష్టమెకాక దేవపితృకర్మములెవ్వియు సాగనేర, వీ

నష్టికిఁగుందుకంటె సదనంబుననుండి సుఖంబుగానె యా

త్కేష్టము చింతచేసికొను తెంతయు మంచిపథంబుగాదొక్కో”

౫౨౪

వ॥ అనినవిని శుకుండిట్లనియె,

౫౨౫

ఉ॥ “ భావమునం బరాత్పరుని భావనసేయుచునుండునట్టి స

ద్భావులకుఁ సకాలమునఁ బ్రాప్తములౌను దపఃఫలంబు, లే

భావనలేక గేహమునవర్తిలువారికి సజ్జనాననం

బేవడిఁ గానఁగాఁబడ దిదే యనుభావ్యఫలంబు వారికిఁ”

౫౨౬

వ॥ నావుడు వ్యాసుండు

౫౨౭

ఆ॥ “ తనదునింటిలోనఁ నానుండుచునుసదా ధనముఁగూడఁబెట్టి దయ దరిద్ర

తతికి నింత పెట్టి తానింత తినియెడి గృహియె సుఖముఁగాంచు నిహపరముల,

౫౨౮

వ॥ అనుటయు శుకుండు మఱియు నిట్లనియె,

౫౨౯

తే॥ “ దైవవశమునఁజేసి చంద్రమువలనఁ నాపముజనించు, వీతిహోత్రంబువలనఁ

గలుగుశీతము, ధనపక్షిహమువలన సౌఖ్యమును లేకపోవు నోసంయమింద్ర”

వ॥ అనినవిని పారాశర్యుండు వెండియు

౫౩౦

కం॥ “ బలుపున్నెంబులచేతనె యిల దుర్లభమైనయట్టి యీనరదేహం

బలయు, నదిగలుగుపై నెది గలుగకయుండును గృహస్థు కాఁగల్గినచో

వ॥ అనివచ్చించుటయు మఱియు శుకజేవుండిట్లనియె,

౫౩౩

తే॥ “ జనుఁడు జనియించినప్పుడు జ్ఞానయుక్తుడగుచునున్నను గృహమేధియైనవెన్న

దారపుత్రాదులంగూడి తానుబడు నవస్థఁగనుగొన నయ్యది వాసిపోవు”

౫౩౪

వ॥ మఱియుఁ బరాశరసూనుండు

౫౩౫

ఉ॥ బూడిదలోపలంబడి ప్రమోదమునం బొరలాడునట్టి యా

గాడిదపిల్లకోమలత గన్గొనువారికె ప్రీతిపుట్టఁగా

బూడిదమిస్సనాకృతిని బొల్పుచు నాడుచుఁ బాడుచుకొ సదా

కూడఁజరించునర్భకుని క్రొన్నుడి బిట్టుముదంబుగూర్పదే”

౫౩౬

వ॥ అనవుడు శుకుండు మఱియునిట్లనియె

౫౩౭

కం॥ “దుమ్మునఁబడిపొరలాడుచుఁ గమ్మగఁబొక్కుచు నశుద్ధికరుడగుబాలుకొ

రమ్మని యొద్దకుఁజీటి ముదమ్మునఁబడువాఁడు మూర్ఖతముడనవలదే”

వ॥ నావుడు సాత్యవతేయుండు

౫౩౮

కం॥ “పున్నామంబగునరకం బున్నది యమపట్టణమున నొక్కటిభయదం,
బన్నరకంబునఁ గూలు సమున్నతఁడెడి పుత్రహీనుఁ డోతనుజాతా!” ౫౪౦
వ॥ అనివచించుటయు శుకుండు వెండియు నిట్లనియె; ౫౪౧

తే॥ “పుత్రువలన నె స్వర్గంబుపొందు నెడల శునకములు శలభంబులు సూకరములు
నన్నియుం బొందవలయు సంయమివరేణ్య! యింక మానుష్యనుండేమి హెచ్చుగలదు
వ॥ అనినవిని వ్యాసుండు వెండియు ౫౪౩

కం॥ పుత్రుఁడు పితరులఋణమును పాత్రుఁడు వేలుపుల ఋణము ప్రభవించు నహా
రాత్రుల నె తీరిచెదరు ప్రపాత్రుఁడు స్వర్లోకమునకుఁ బంపును మనుజున్
వ॥ అని వక్కాణించుడు శుకుండు వెండియు నిట్లనియె, ౫౪౫

ఆ॥ గద్దగూడఁ జాల కాలంబుజీవించుఁ, బిల్లలను మఱిన్ని పెట్టి పెంచు,
నదియుఁ దాను మోక్షమార్జింపఁగలదొకో యభిమేఖలామరాగగణ్య! ౫౪౬
వ॥ అనివాక్రుచ్చి వనమ్మునకుఁ జనుటయు ౫౪౭

—• వ్యాసునకు వటికయందుఁ గపింజలుఁడుపుట్టుట —

ఆ॥ ఇట్లు తనతనూజుఁ డింటిపై నిస్సహూఁడగుటయెఱిఁగి పింజలాభిధాన
కనులనిండ నీరుగమ్మ నేడ్చుచు వ్యాసఋషివరేణ్యతోడ నిట్లులనియె ౫౪౮

కం॥ “పుత్రునిబడయుటకై నే గాత్రముతోఁపింపజేసి కావించుదపం,
పాత్రిణయను మెప్పింతు, ధరిత్రీసురవర! యనుజ్ఞ కృపసేయఁగదే” ౫౪౯

వ॥ అని తననిశ్చయంబుఁజెప్పి తదనుజ్ఞవడసి హాటకేశ్వరంబునకరుగుదెంచి శంక
రుంబ్రతిష్ఠించి తదగ్రంబున నిర్మలాదకంబును విస్తీర్ణంబును నైన యొకవాపిం ద్రవ్వించి
తపంబుండి భగవంతుండగు త్రిపురాంతకుండు సంతুষ్టుండై వరంబడుగుమన ౫౫౦

తే॥ ‘జననముద్ధరించు సౌశీల్యమును నస్మదీయహృదయహృద్విధేయతయును
గలిగి లలింజెలంగఁగలిగిన శుకుమారు నొకకుమారు నొసఁగు మోగిరీశ!’ ౫౫౧

వ॥ అని యిట్లు ప్రార్థించుటయు శంకరుండు ౫౫౨

మ॥ ‘కలుగున్ నీకు నభిష్టుండైన శుతుఁడోకల్యాణి! జేతొక్కతో
య్యలియైనం బ్రతిశుక్లపంచమిని నొక్కబ్దంబు త్వన్నిర్మితో
జ్వలవాపీసలిలాభిషిక్తయయి యుష్మత్థాపితాస్మద్విని
ర్మలలింగార్చన సేసెనేనియు శుపుత్రప్రాప్తియా రూఢిగన్’ ౫౫౩

వ॥ అని యంతర్ధానంబుఁజెంద వ్యాసునివలనఁ బింజల కపింజలుంగనియె,
నతండు హాటకేశ్వరంబునఁ గేశీశ్వరింబ్రతిష్ఠించి యారాధించె” ననిన విని ఋషు
లిట్లనిరి,

—శ్రీ త్రి పు రా ను ర స ం హా ర ము ధీ—

కం॥ “ కేశీశ్వరీప్రభావం బోలిం దజ్జనన మేటికుదయించెనో యే

కాలమునందో యిదంతయు నాలింపఁ దలంపుగలిగె ననఘా ! మాకున్, ౫౫౫

కం॥ శ్రీమాతయుఁ గాత్యాయనిచాముండులయుం జరిత్ర శ్రవణించితి, మీ

వే మాకుఁ జెప్పియుంటివి, యీమాతచరిత్రగూడ నెఱిఁగింపు దయన్, ౫౫౬

ఆ॥ నమనమాదియైన నానావిధోపచారములచేతఁ దన్ను రహి భజింప

నేమిధలమొసంగు నీదేవతేశి? కేశీశ్వరాభిధాన మేలవచ్చె? ” ౫౫౭

వ॥ అనియడిగిన నూగుండిట్లనియె, ౫౫౮

మ॥ “ ఒకఁటేదేవత దేవదైత్యనివహం బోమన్ వధింపన్ ధరన్

బ్రకటించున్ బహురూపముల, త్రిదశు లెప్పట్లన్ వ్యధోపేతులై

సుకముంబాయుచునుండఁగాఁగలరొ యహో నప్పరాశక్తి కొం

చక లోకత్రయ మాక్రమించి యొకచో సంజాతయోచుండెడిన్, ౫౫౯

వ॥ మహిషాసురవధార్థమై కాత్యాయనీరూపంబునను శుంభ శుంభులంబరి

మార్పఁ జాముంబారూపంబునను గాలయకనుబోకార్ప శ్రీమాత్యరూపంబునను నంధ

కాసురుసమయింపఁ కేశీశ్వరరూపంబునను నవతీర్ణ మయ్యెననిన మునీశ్వరులు ౫౬౦

తే॥ “ అంధ కాసురుఁ డెవ్వనియాత్మజుండు? కింప్రభావుం? డెటుల్వాఁడు కీర్తిశేషుఁ

డైనవాఁ? డెందుకొఱకుఁగా నంబ వానిఁ బిలుకుమార్చెను? సకలంబుఁ దెలుపు

వ॥ అనియడుగుటయు నూతుండిట్లనియె, ౫౬౧ (మయ్య) ౫౬౧

ఆ॥ “ దక్షుబిడ్డ దితికిఁ దనయుఁడైజన్మించి యలహిరణ్యకేషు వసుసురారి

యింద్రుఁడొట్టిసురల నెల్లరనోడించి స్వయమయేలియుండె స్వర్గమతఁడు, ౫౬౨

వ॥ తద్వధార్థ మచరులు వర్మచర్మయుతంబులగు నతిముఖ్యానేకశస్త్రంబుల

నిర్మించియుఁ బంపఁజాలమిని విష్ణుండు నొడల్పజేసిడుకొని గోశ్యచేఁ బీల్చివైచె, వాని

కిరువురు కొమరులు, త్ర్యేమండు ప్రహ్లాదుండు, కనిష్ఠుఁ డంధకుండు, హిరణ్యకశిపువు

మృత్యువువాతఁబడినపిదప నమాత్యులు ప్రహ్లాదుంగూర్చి వినయోపేతులై ౫౬౩

కం॥ “ పితృపైతామహమగు నీవితతాఖిలరాజ్యభరము వేడుకమై ను

న్నతభుజపీడి వహించుచుఁ గ్రతుభుజులజయింపుమయ్య కదనములోనన్ ” ౫౬౪

వ॥ అనుటయుఁ బ్రహ్లాదుండిట్లనియె, ౫౬౫

ఉ॥ “ చేయసురాజ్యమేను నరసింహునిసాక్షిగ నెంతమాత్రమున్,

జేయమికుండు హేతువును జెప్పెద శ్రద్ధమెయిన్ వినుండు, దై

తేయులదైనరాజ్యమున దేవత లాశనుబెట్టికోరుతా,
మాయసురారులందఱికి నంబుజనాభుఁడు రక్షకుండుతాన్,

౫౬౭

తా॥ విడుతుఁ బ్రాణంబులైనను, విడుచువాఁడ నింటనుండిన సర్వస్వమేని గాని

భక్తి నర్పించి కేల్మోడ్పఁబడిన చక్రితోడ సంగరమొనరింప నోడువాఁడ ” ౫౬౮

వ॥ అని వక్కాణించుటయు మంత్రు లన్యోన్య మాలోచించి రెండవపుత్రు
రాజ్యంబున స్థాపింప వాఁడు రాజ్య మమాత్యులపైనుంచి పితామహు ధ్యానించుచు

సీ ॥ పండి వెన్నాఁకుల నుండిరాలిన పండ్ల విరచితాహారుఁడై వేయియేండ్లు

అగ్గలంబుగ జీర్ణమైన పర్ణములనె విసువక మెసవుచు వేయియేండ్లు

కడుశ్రద్ధఁ బలుపరు ల్వడియఁబోసినయట్టి తోయింబుద్రావుచు వేయియేండ్లు

యాదృచ్ఛికంబుగా నగ్రభాగముఁజేరు వాయువుంబీల్చుచు వేయియేండ్లు

తపముఁజేయఁజేయఁ దచ్చతుర్వర్ణ సహస్రములకుఁజివర నంతరంగ

మతిదయాసమేతనుగుటయు సుప్రీతి హంసవాహుఁడచటి కరుగుదెంచి ౫౭౦

వ॥ “ నీతపంబునకుమెచ్చి వరమియవచ్చితి ననుగు ” మని యతండు జరామర

ణంబులు లేకుండ ననుగ్రహింపుచునుటయు,

౫౭౧

తా॥ “ ఉండునె యొక్కఁడేనియును నుర్వి జరామరణోజ్ఞు తుండు ? బా

తుండగువానికెల్ల నవి తో నరుదెంచెడి, నైన నేమి, ధ

న్యూండవు, నీకు నీదగని దుండదు, కావున నిచ్చినాఁడఁ, బ్రీ

తుండవుకమ్ము, లెమ్ము, పరితుష్టిగ రాజ్యముఁజేయు, పొమ్మికన్ ” ౫౭౨

వ॥ అనిపలికి యంతర్ధానంబుఁజెందుటయుఁ గొంత కాలంబున కంధకుండు,

తా॥ “ మాజనకుం బితృవృత్తఁ బరిమార్చిరి వేల్పులు మాయఁబన్నితా,

మీజగ జెట్టులం గపటమే యొనరింపకయున్నచో నురల్

తేజముచేత నాలమునఁ దీర్పఁగఁజాలరు, కాన నట్టి దు

ర్బీజులఁ బట్టి యందఱి వీచమడంచెద, సంహరించెదన్,

౫౭౪

తా॥ స్తవ్యములైనకార్యముల సల్పి స్వకీయకులాన కంతకున్

నవ్యయశంబు తేకమను నరిదనుఁ డాలయసన్నిధాన వా

స్తవ్యమహాధ్వజంబువలె ధారుణి నెంతయు నిష్ప్రియోజకుం,

డావ్యవహాగశూన్యఁగను నయ్యయు భాగ్యవిహీనుఁ డారయన్ ” ౫౭౫

వ॥ అనినదిని మంత్రసత్తములు ౫౭౬

తా॥ “ యుక్తంబియ్యది దానవేంద్ర ! మన కెంతో వైరు లవ్వారు, దో

శ్చక్రిం బట్టి వధింత మందఱిని, యుష్మత్పాల్యమా స్వర్గ మా

సక్తిం బాలనసేయ వీరెవరు, యజ్ఞంబందుఁ బూజించి త్వ
దోభక్తవ్యంబును వీరికిచ్చుటకు నా భూదేవు తెవ్వారిలకొ,
క॥ లోకంబులెల్ల బలిమిని గైకొని సంరక్షణంబు గావించెము, త

౫౭౭

న్నాకిస్వీక్రియమాణములొ క్రతుభాగంబులెల్ల హరియింత మింకొ” ౫౭౮

వ॥ అని సమయంబొనరించి శక్తునిపై వాడివెడలుటయు నతండును సకలా
మరులతో నెదురునడచి సహాధ్యాయంకరంబగు వజ్రంబు నంధకునుద్దేశించి విడువ నా
దనుజోత్తముండు దానిచేఁ గొట్టంబడి హాసంబొనర్చుచు ౫౭౯

క॥ మాచితి బహు కాలమునకు నీచేతులదైనలావు నేను మహేంద్రా!

నాచేతిలా వదెట్టిదొ మానెనుగా కరుగుదెమ్ము నాపింతు నింకొ,, ౫౮౦

వ॥ అనిపలికి

గీ॥

సీ॥ గణగణమంత్రాయు గంటలే యొకనూలు మట్టును జెలువారునట్టియదియు
విశ్వకర్మయై తాను విశ్వప్రయత్నంబులొనరించి నిర్మించి యొసంగినదియు
యమదిహ్వాచాక్షున నత్యంతభయదమై గుండె జల్లననేయుమండునదియు
గూల్వెట్టికొలిచిన నూలుమూరలకును దరుఁగనిపొడవునం దనరునదియు
పలుక కాలయినముకిలిపి కన్నులమై యెత్త నలవిగాక యెగఁగునదియు
నైన గదనువై వనద్దానితాఁకుచే నట్లెమూర్చునొని యమరవిభుఁడు ౫౮౧

వ॥ కెంతాకట్టియం బట్టుకొని గజమూర్ధంబున నొరగుటయు సహాసేనుండు
శక్తినివిడువ దానవుండు గ్రమ్మఱించె, నంత నా వడాననుండు విల్లందుకొని హస్త
లాఘవంబున నుపరిచుచు ననేకబాణంబు లవ్వనిపై నేయబ్రారంభించుడు నఖిలా
మరులు నామె నందుచేసికొని బాణాక్షంబున దానవానీకిని గప్పివైచిరి, పదపడి
రాక్షసులెల్లరును దేవతానైవ్యంబునంబడి ప్రహరణంబులం బీడవెట్టి వారు పరువెత్తిరి,
తాదృగ్భంగపాటుకొనిన సురల విలోకించి వృషవాహనుండు నగలుండైవచ్చి
భయపడకుండని యాశ్వాసించి యాధర్వణమంత్రంబులఁ బరాశక్తి నాహ్వనించి సహ
దైవతంబుగా సాష్టాంగపడి స్తుతించుటయు దేవి యిట్లనియె, ౫౮౩

తే॥ “నను నధర్వణమంత్రంబులను బఠించి యేలయాహ్వనమొనరించి తిందుమాళి !

దెప్పు మేరకేయవలసిన వేతయున్న నిపుడె యద్దాఁ నెఱవేర్చి యేగుదాన” ౫౮౪

వ॥ అనియిట్లు వక్కాణించుటయు మహేశ్వరుండు, ౫౮౫

క॥ “ఈ యింద్రాదిసమస్తదేవతల దైత్యేశానుఁడౌ నంధకుం

దాయుత్సేధులఁజేసి వెళ్లనడఁచెకొ హా స్వర్గమందుండి, యా

న్యాయాపేతుని సంహరింపఁ జనుచున్నాడట శుచీ! కావునక
సాయంబీవుపానర్పఁగావలయుఁ దత్సంగ్రామరంగంబునక,

గీ. ౧౬

క॥ కేళీమయంబవగుచును వేలకుమించినటువంటి వికృతాకృతులక
దాలిచి వైశ్వానరమున హేలం బ్రభవించియుంటివీ వటుగానక,

గీ. ౧౭

క॥ కేళీశ్వరియనబరఁగుచు హాళిఁ జతుర్దశిని మఱియు నష్టమి నీదృ
గ్గీలాన్విత నినుఁగొలిచెడి త్రైలోక్యస్థితుల కిమ్ము తదభీష్టంబున్ "

గీ. ౧౮

వ॥ అని వక్కాణించుటయు నాకేళీశ్వరి,

౫౮౯

సీ॥ శ్రవణించుమాత్రాన జనులు దిగ్భ్రమఁజెంది భువిమీదఁబడిపోవ నొబ్బలిడుచు
వీక్షించుమాత్రాన వెఱపుఁజెంది భటారి వెనుకఁగ నొడఁగ్గు వెంచికొనుచు
సమరమకమాత్రాన శస్త్రాస్త్రములఁబట్టి బర్హియ్యులగులపైని బడుచు
ననిఁజొచ్చుమాత్రాన సత్యంతమును బొంగి విఱిచి కల లోనటఁ బెట్టుకొనుచు
మాతృగణములు తన కలిమాత్రముగను సాయమొసరంప నీశానసైన్యములకు
నగ్రభాగంబునంజేరి యాహవంబు జరుపఁదలపడుటయు దైత్యసముదయములు గీ॥

వ॥ హసించువారును భర్తించువారును స్త్రీబలంబను లజ్జచేఁ గొట్టునుంకింపక
పారుపంబున నిలుచువారును నై యుండునెడ నానందు డంధకుఁకాశంబునకుం జని

తే॥ " యుద్ధమొనరింప సిద్ధమైయున్నవీర స్త్రీలుకా నంధకాసుర! స్త్రీలందఱు

సహితయు చక్రిచిహ్నితశయమతోడనున్న కేళీశ్వరీనామ్ని యొక్కకృత్య, ౫౯౦

క॥ హరుఁడు తనమేనికండలు కఱికఱనుఁజేరిగి నప్పుకలవ్రేలిచి యా

పరమేశ్వరిఁ బట్టించెను, దురమొనరుచు తఁడు నానె నోడుగ నీతోక, ౫౯౧

తే॥ మంత్రబలమున స్త్రీజనమహిళముగను వహ్నికుండలంబునకు నీ నాహయగుచు

జననమందిన యానెతో సహితుఁడయియె యుగ్రుఁ డుగ్రాకృతిని వచ్చుచున్నవాడు,

కా॥ " మీమియింద్లవసింపుఁడీ కృతుభుజుల్ ! మీరంచు దైత్యులక

క్షేమాపేతులుగాఁగనుంచి వెన నీజీవంబులం దీయనా

కామధ్వంసి విరించిముఁదఱఁ బ్రతిజ్ఞంబట్టెఁ గాఁబట్టి నీ

వేమాలొచనచేతో చేసి తగుచెయింపేయు మోయంధకా ! "

గీ. ౧౯

వ॥ అనివాక్రుచ్చుటయు నంధకుండటనియె,

౫౯౨

క॥ " దుద్రునకును జడియను, దుద్రుద్రునితాతకును జడియ నూడ్చినే, నీ

తుద్రలగు స్త్రీలతోడ నంద్రీతిగ నాచరింప సంగ్రామంబుక "

౫౯౩

వ॥ అనియిట్లు వక్కాణించుటయే తడవుగా శక్తిమంతులై యుద్ధమొనరించు
చును మాతృగణంబులచే సాయుధంబుగను ననాహవంబుగను నర్థభక్షితులై కొంద

ఋను బూర్ణభక్షితులై కొందఱును వధింపఁబడి కొందఱును మహాక్రందనంజొనరింప
విని యంధకుండు క్రోధమూర్ఛితుండై ఖడ్గంబు కేలనందుకొని పరువెత్తి విధ్వంసులను
భక్ష్యమాణులను బలాయనపరాయణులను నిహతుల నికటంబునంబడి ప్రలపించు
తత్త్వియభార్యలను సమరోద్యతలగు యోగినులను వీక్షించి యదలించినను వార
తెంతమాత్రము భయపడక దానవులం బట్టి సంహరించుచును భక్షించుచును బ్రవర్తిం
చుటయు నతండు తనశరీరంబు దాఁ గాపాడుకొనుచుఁ బెద్ద బొబ్బవెట్టి తమోస్త్రం
బుం బ్రయోగింప ముల్లోకంబులును నంధకారబంధురంబులయ్యె, నట్టిది మిఱ్ఱనికాని
యిది పట్లనికాని తాఁదప్ప నితరుఁ డొకించుకయుఁ దెలిసికొనఁజాలక పరితపించుడు
నయ్యోగినులఁ దీక్షణశరంబులం బ్రహరించుచుఁ దాదృగ్రూపలగు తరుణులు పదిరెట్లు
ప్రభవించుటం దిలకించి యస్త్ర ముపసంహరించి శుక్రాచార్యుపాలికింజని

ఉ॥ “యోగిను లేచి యెప్పగిది యుద్ధమొనర్చుచునున్న వాఁ యీ

భాగమునం గనుంగొనుము భాగవ ! మంత్రబలంబు పేర్చి నీ

స్త్రీగణ మస్మదస్త్రములచేత నవధ్య, పెటో వధించినన్

వేగజనించి క్రమ్మఱ ననిం దెగటార్చెడి మద్బలంబులన్,

౫౯౯

క॥ కావున వెను దద్విద్యను నీవును సాధింపవలయు నే శ్రీయుతుడన్

గావలెనని నీకుండిన నీవిధమొనరింపు మాన్య ! హితమతిగనుచున్ ”

౬౦౦

వ॥ అనిప్రార్థించుటయు శుక్రుండు సిద్ధిప్రదాయకమ్మగు హాటకేశ్వరతేత్రమ్ము
నకుం జని త్రికోణకుండంబును నిర్మించి విధ్యుక్తంబుగా వీతిహోత్రంబున స్వమాం
సంబు వ్రేల్చిన రుద్రునకుం బోలెఁ గేళీశ్వరి సంతుష్టయై వచ్చి

౬౦౧

తే॥ “ మాంసముంగోసి కృష్ణవర్త్యులనందు వ్రేల్చి కోభార్దవశ్రేష్ఠ ! వితగనీవు,

ప్రచుభపతిచేత భావింపఁబడినదానఁ, జేయవలసినదెదొ నీకుఁ జెప్పుమద్ది ”

౬౦౨

వ॥ అనియడిగిన శుక్రుండిట్లనియె,

౬౦౩

ఆ॥ శ్రీణయనునకుఁబోలె దేవి ! యంధకునకు నొగిని సాయపడుచు నుండవలయు,

మాతృగణముతిన్న మనుజాశనులఁ గ్రన్న మరల నెట్టులేని మనుపవలయు ’

౬౦౪

వ॥ అనియిట్లు వాంఛించుటయుఁ గేళీశ్వరి

౬౦౫

ఆ॥ మాతృగణముతిన్న మనుజాశనులఁదొట్టి సమరనిహత సర్వసైన్యములును

బ్రతుకఁగలవు శుక్ర ! మృతవతివిద్యామహాత్త్వమునను, శాంతినందు మింక ’

౬౦౬

వ॥ అనిచెప్పి మృతుల బ్రతికింపఁజేసెడి యావిద్య నుపదేశించుటయు శుక్రుండు

ప్రస్ఫుష్టాంతరంగుండై యంధకుపాలి కేగి,

౬౦౭

తే॥ “ శంభునకుఁబోలె నాకుఁ బ్రసన్నయగుచు నొసఁగె గేళీశ్వరీదేవి యొక్కవిద్య,

తన్మహత్తను హతులైన దైత్యవరులనెల్లరను బ్రతికించెద నింకఁజూడు, ౬౦౮

ఉత్సాహము॥ పరమశక్తియగుచు జగముఁ బర్వయుండు నీపైవె

నరసి భ కినిలుపుచుండు మన్వమిం జతుర్దశిన్,

సురవిరోధి ! భక్తిచేత సులభసాధ్యగాని నీ

జరుపుదండనమున కాపె సాధ్యగా దెఱుంగుమా ” ౬౦౯

వ॥ అని బోధించుటయుఁ దద్దానవేంద్రుండు భావభక్తి సమన్వితుండై యాదేవిని మాతృకల నందఱిని యథాజ్యేష్ఠంబుగఁ బూజించి నానావిధస్తోత్రంబుల స్తుతించి,

క॥ “ అజ్ఞానంబున నీతోఁ బ్రజ్ఞలు భాషించి కోపపడితిని, ద్విజగ

ద్రాక్షి ! తమియింపుము నావిజ్ఞప్తంబాలకించి, వినతుడనయితిన్ ” ౬౧౧

వ॥ అని యభ్యర్థించిన దేవి యిట్లనియె,

క॥ “ ఉశనఃప్రభావమున నను వశురాలనుజేసికొంటి వత్స ! యగును నీ

కు శుభంబు, కాదు నాదుదరిశనము వ్యర్థముగ, నడుగు ప్రీతి వరంబున్ ” ౬౧౩

వ॥ అనవిని యంధకుండు,

మత్త కోకిల॥ “ ఈసురూపముతోడి నీదగు నిద్ధవిగ్రహ మెంతయున్

భాసురస్థలమందుఁజేరిచి భక్తిఁ బూజయొనర్చు నా

ధీసమేతుల వాంఛితంబులఁ దీర్చి ప్రోచుచునుండినన్

నీ సుకీర్తి జగంబునందను నిల్చియుండెడి నిచ్చలున్ ” ౬౧౫

వ॥ అనవుడు వెండియు దేవియిట్లనియె,

ఉత్సాహము॥ ఎవఁడునా కిదేసురూప మేరుపఱచి యొక్క స

దృవనమునఁ బ్రతిష్ఠఁజేయు భాగ్యమును గడించునో

భవవిముక్తియుఁ ద్రివిష్టపంబుఁ బ్రాప్యరాజ్యమున్

ద్వివిజ్ఞవై ! వాని కేను దృష్టిమె నొసంగుదున్ ” ౬౧౭

వ॥ అనియిట్లువాక్రుచ్చి యాదేవి మాతృగణంబులతోడఁగూడి యంధకుండు

చూచుచుండ నంతర్ధానంబుఁజేందుటయు శుక్రుండు సిద్ధించిన యావిద్యచే మృతులగు

రాక్షసులనందఱను బ్రతికించె, వారిం గూడుకొని దానవేంద్రుండు ప్రహృష్టాంత

రంగంబున సురపురంబుం బ్రవేశించి నిత్యంబును విశేషించి యష్టమీచతుర్దశులను

దద్దేవిని ధ్యానించుచును బూజించుచును నింద్రవైభవం బనుభవించె, నంతఁ దత్ప్ర

భావంబువిని వ్యాసపుత్రుడగు కపింజలుండీస్థానంబునఁ గేళీశ్వరింబ్రతిష్ఠించి పరమ

సిద్ధిం బడసె, బరమేశ్వరియగు కేళీశ్వరీదేవి యావిధంబున నేర్పడినది, కావున

స్థాప్యయు ధ్యేయయుఁ బూజ్యయు నయ్యెడి ౬౧౯

ఆ॥ అంధకుడును దనదు నాచార్యుడిడినట్టి మృతవతీసమాఖ్య మేటివిద్యఁ
గీర్తనీయమైన కేశీశ్వరీకృపాబలము నలువయిదు నవధ్యతయును

౬౧౯

వ॥ చూచుకొని మహేశ్వరుపై ద్వేషించి దూతంబిలిచి

౬౨౦

క॥ “చను కైలాసంబునకుం, జని శంకరువంకఁదిరిగి చక్కగ నేఁజె

ప్పిన సందేశంబంతయు వినిచి మరలిరమ్ము పొమ్ము వేగమ దూతా !

౬౨౧

ఉ॥ ఇంద్రుని జంకఁబెట్టుకొని యేమొ యొనర్పఁగఁజూచుచుంటి, వా

యింద్రుని విడ్చివెట్టిన యధేచ్ఛ వసింతువునీవు, లేనిచో

నింద్రుని నిన్ను నీదుసతి నీవువసించు గిరిన్ గణంబులన్

సాంధ్రమదీయభాణహతి నాశమొనర్తుఁ బ్రమాణపూర్తిగన్”

౬౨౨

వ॥ అనియిట్లు వక్కాణించుటయు నాదూత ద్రుతంబుగం బోయి యప్పరుష

వచనంబుల వినిపింప వృషభధ్వజుండు కుపితుండై

౬౨౩

సీ॥ దత్తయజ్ఞవి నాశనక్షముడగుచుఁ దా వినుతికెక్కినయట్టి వీరభద్రు

గణములలో నగ్రగణనీయుండై చాల ఖ్యాతిగాంచిన మహాకాలసంజ్ఞా

వాహనాకృతిఁ దన్ను వదలక యేప్రొద్దు నమ్రసేవకుండైన నందికేశు

బ్రహ్మాదిసురలకుం బ్రథమపూజ్యుండౌచు సిద్ధులనొడఁగూర్చు సింధువదను

ఘోరనాదు మహాబలు ఘోరకంఠు నయ్యఘోరు నొకొక్కరుఁ డనుచరులను

గోటికోటిగఁ గైకొని కుమతియైన యంధకాసురుఁ జంపిరా ననుపుటయును ౬౨౪

క॥ తద్గణంబులు బలవంతుడగు నా దానవునిచే నానాదింపఁబడిన యింద్రపురికి

భృతాయుధులై యరిగిన దానవులును భృతాయుధులై కదంబున కెదురునడచి, రంత

గణంబులు దైతేయులతో క్రాందంబుగం బోరి జితులై శత్రుకంఠుకడకు, బాటిపో

నతండు తాన బయలువెడలుటయుఁ దక్కుంగల దానవులు దశదిశలకుం బఱచిరికాని

యంధకుం డెదుగుచనియై, నంత,

౬౨౫

సీ॥ కఱకఱమని గొంతు తఱుగుకొం చవలకు గ్రక్కునఁజనెడి చక్రములతోడ

గుఱిచూచివిడిచినంత రయంబ పోయి వర్మముగూడఁ జించు బాణములతోడ

నొరనుండిపెఱుకఁ గన్ మిటుమిట్లుగొలిపెడి యమలాతిశిత ఖడ్గములతోడఁ

జేకొద్ది యెత్తివైచినయంతమాత్ర శిరముఁ బగుల్చెడి ముద్గరములతోడ

నన్యతోమరాదికాయుధంబులతోడ వృత్తిగోత్రభిదుల విధముదోప

నొండొరు ల్పొణంబు నొనరించి యొనరించి ముష్టియుద్ధమునకు మొనసిరపుడు,

వ॥ అప్పటికిని నంధకుండు చంపకవ్యధుగాక తనపట్టునం ద్ర్యంబకు బం

ధించి మూర్ఛితుం గావించుడుఁ జిటిక సేపటిక శత్రుకంఠుండు తెలివినొంది వింతగదం

దచ్చిరంబునవైచె, వాడును ఖడ్గంబున వ్రేయుటయు ఖండపరశువు కాబేరాస్త్రం
బుం బ్రయోగించి తద్బదయంబునఁ దాడనంబొనరించె, నంత నతండు నెత్తురుగ్రమ్మ
చుఁ దలక్రిందుగా ధరణింగూలుటయు శూలంబున గుచ్చియెత్తి గిరగిరం ద్విష
దానవుండు వినుతించుటయు హరుండు పరితుష్టుండై

౬౨౭

కం॥ “ పగవానిచేతఁబడియును బిగివిడి సామంబుగొనుట పెరవీరునకే

మగటిమిగా, దనురుడ, వీవగఁబొగడుట నీకు వీరవ్రతమగునొక్కొక్క,

౬౨౮

వ॥ అనినవిని యంధకుండిట్లనియె,

౬౨౯

కం॥ “ శూలాగ్రంబునఁజేరిచి భేలన మొనరింపకుండ గెడపుమునను, మా

ర్జాలముచెరలాటమహా! చాలగ నెలుక కగుఁ బ్రాణసంకట మెపుడున్, ౬౩౦

వ॥ నావుడు భగవానుండు

౬౩౧

ఉత్సాహము॥ “ తేదునీకుఁ జావు గాన లీల శూలమున నిటుల్

నీదువత్సమునను గ్రుచ్చి నింగికెత్తినాడ, మ

ర్యాద ! యందువలన నీవిఁ కఘసముర్ముతుండవై

నాదుగణములందుఁజేరి నన్ భజించుచుండుమా,

౬౩౨

వ॥ అనుటయు నంధకుండిట్లనియె,

౬౩౩

ఆ॥ “ నేటినుండినీకు నేను నాతోడుమా కింకరుండనగుచుఁ గలననుండు,

నపగతంబు మామ కాసురభావంబు, గిరిని నేర ! ఘోరమృతినాశ ! ”

౬౩౪

వ॥ అని యిట్లువక్కాణించిన వెండియు శంకరుండు

౬౩౫

కం॥ “ నీయెడలఁ జాల సంతసమామెను వత్సా ! వచింపు మభివాంఛితమీ,

వీయఁగఁదగనిదె యగుఁగా, కేయభ్యంతరముచెప్ప కిచ్చెద నీకున్ ”

౬౩౬

వ॥ అనవుడు మఱియు నంధకుండు

౬౩౭

కం॥ శూలాగ్రస్థాపిత మత్తాలోపచుతనుడవగుచుఁ దనరెడి నీ యా

భీలార్చఁ బ్రతిష్ఠించు సుశీలున కపవర్గమిమ్ము శివ ! కృపగలవేన్,

౬౩౮

వ॥ అని యభ్యర్థించుటయు మహేశుండు వల్లెయని యస్థితేషుండును గృహం
గుండును నగు నయ్యసురుని శూలాగ్రంబునుండి తప్పించె, నంత వాడు గణంబులంజేరి
దేవదేవునిముందర గీతంబుఁబాడుటయుఁ దద్రుటనంబు భృంగరటనంబువోలె శ్రోత్ర
సుఖావహమగుటంజేసి త్రిపురారి భృంగిరిటుండని నామంబువిధియించె, నిట్లతండు
దేవదేవుని గణంబులలోఁ జేరి సర్వకృత్యంబులయందును విశ్వసింపఁదగినవాడయ్యె,
నదిమొదలుకొని యీలోకంబున దేవదేవుండగు మహేశ్వరుండు తాదృగ్రూపంబుననె
జనులచే స్థాపింపఁబడుచు నలౌకికంబగు పరమసిద్ధి ప్రసాదించుచున్నవాడు, ౬౩౯

—• నా. ర. సి. ం. హ. మ. ం. త్ర. ప. భా. వ. ము. —•

చం॥ అవతలఁ గొంతకాలమున కంబుజమిత్రకులప్రసూతుడై

తవుననఁదేజరిల్లు సురధక్షితిపాలుఁడు భ్రష్టరాజ్యుడై

యవనిసురాగ్రగణ్యుడగు నాత్మపురోహితు నవ్వసిష్ఠు పా

దవనజయుగ్మమందుఁ బడి తాఁ గడుదైన్యముతోడ నిట్లుచున్,

౬౪౦

ఉత్సాహము॥ మామకీనమైనయట్టి మంచిచెడ్డలరసి బి

టోముచుండునట్టిసీవి టుండఁగానె విద్విష

దూభిపతులు నాదురాజ్యమున్ హరించి రయ్యయో!

యేమటంచుఁ జెప్పుదున్ మహీసురేంద్ర! కావునన్

౬౪౧

తే॥ భాగ్యహీనుండనైన నాపయి ననుగ్రహించి రాజ్యము మగుడ లభించుమార్గ

మెడఁదయోజింపవలయును ఋషికులాగ్రగణ్య! నీకన్న గతి నాకుఁగానబడదు౬౪౨

వ॥ అనియిట్లువచించుటయు వసిష్ఠుండు

౬౪౩

తే॥ “అట్టులగుచో మదుక్తంబు నాలకించి యభిలసిద్ధిప్రదాయకమైనయట్టి

హోటకేశ్వరమునకునీ వరుగు సరగ సురధభూపాల! యత్యంతసుగుణజాల! ౬౪౪

తే॥ ఆరిగి ద్విభుజోద్యతోగ్రశూలాగ్రవిద్ధవీరపీనాంధకాసురదేహుడగుచు

భైరవాకారముననుండు పార్వతీకు నటఁ బ్రతిష్ఠించి పూజింపు మధికభక్తి, ౬౪౫

ఆ॥ రక్తపుష్పములను రక్తానులేపనంబులను ధూపములను బూసి నార

సింహమంత్రమునను జేయుము తత్పూజ, బలయుతుండవగుచుఁ బగరఁద్రుంతు౬౪౬

కం॥ కరముశుచియగుచునుండుము సురధా! తత్పూజసల్పుచో, లేకున్నన్

దొరలెడుఁ బ్రత్యూహంబులు, చిరమువిచారించి నిజముచెప్పినవాడన్” ౬౪౭

౬౪౭

వ॥ అనినవిని యారా జతిత్వరితంబునఁ దత్త్వేత్రంబునకుంబోయి భైరవుర

ప్రతిష్ఠించి శుచియై బ్రహ్మచర్యంబునఁ బదివేలనారసింహమంత్రంబు జపించుటయు

భైరవుండు సంతুষ్టుడై

౬౪౮

కం॥ “ఏతస్మంత్రజపంబునఁ ప్రీతింబొందించితీవు పృథివీధవ! నన్,

నాతోడఁజెప్పుకొనుమిక, నీతలఁపు నొసంగువాడ నిశ్చయముగ నేన్” ౬౪౯

౬౪౯

వ॥ అనివక్కాణించుటయు సురధుండిట్లయె,

౬౫౦

ఉ॥ “వైరులు నాదురాజ్యమును వచ్చి బలాత్కృతిమై హరించి, ర

వ్వారల సంహరించి యది వైశేష నాకు ననుగ్రహించుచున్

వేటొకఁడేని యీమనువు వేయిపరు ల్జపించుచోనిటన్

గూరిమి వారివాంఛితముగూడ నొసంగుచునుండు భైరవా!” ౬౫౧

౬౫౧

వ॥ అని వేడుటయు భైరవుండు వల్లెయని యంతర్ధానంబుఁజేందె, సురభుండు రణంబున రిపువుల రూపుమాపి నిజరాజ్యంబు గైకొనియె ” ననిన విని మునీశ్వరులు.

— చ క్ర పా ణి ప్ర తి వ్త —

సీ॥ “ఇంద్రాదిక శ్రేష్ఠబృందారకులు లోకహితమునకై సృజించినవియు నల విభీషణపురోగామరారులచేత భక్తిమై రచియింపఁబడినవియు మానుషుదాది కపీశు లరుదెంచి సంప్రీతి మంచిగా నేర్పఱిపించినవియు భీష్మాదులెందఱో పేర్నిల్పుకొనుటకై మిగులశ్రద్ధను వినిర్మించినవియు నైన తీర్థదేవతాయతనంబులు వేనవేలు మాకు విశదపఱచి నావు, మఱియు దర్శనస్పర్శనములనే యెవి యభీష్టదములూ యీవు చెపుమ ”

వ॥ అనవుడు సూతుండిట్లనియె,

తే॥ “ వాస్తవంబిది సంయమివర్యులార ! యచటఁగల యాలయంబుల యాశ్రమముల లింగముల లెక్కఁ జెప్పంగలేను నేను, బ్రహ్మకేని యసాధ్య మిప్పని తలంప,

వ॥ అందు శంఖతీర్థంబున సమాహితుండై యేకాదశిని స్నాతుడగువాఁడు సమస్తఫలంబులం బొందఁగలిగెడిఁ, బ్రొద్దుపొడుపునలేచి శ్రద్ధాభక్తి సమన్వితులై జనులు సిద్ధేశ్వరసమానులగు నేకాదశరుద్రుల దర్శించిన సకలరుద్రులను వటాదిత్యుని దర్శించిన ద్వాదశాదిత్యులను మాహిత్యనుదర్శించిన సకలదుర్గలను స్వర్గద్వారప్రదుండగు వినాయకుదర్శించిన సకల వినాయకులను శర్మిష్ఠప్రతిష్ఠించిన జ్యేష్ఠగౌరినిదర్శించిన సకలగౌరులను జక్రపాణినిదర్శించిన సకలవిష్ణుమూర్తులను దర్శించినవారలగుదు ” రని యిట్లు వాక్రుచ్చుటయు శౌనకాదులు

తే॥ ‘ఈవుచెప్పినవానిలో నింతవఱకుఁ జక్రపాణి చెలంగఁ డాస్వామి నెవఁడు

తాఁ బ్రతిష్ఠించె ? నెట్టిది తత్ప్రభావ ? మెపుడుతద్దేవు దర్శించి యెరఁగవలయు ?

వ॥ నావుడు సూతుండిట్లనియె,

ఆ॥ “ అర్జునుండెనిలిపె నాచక్రపాణిని, శయనబోధనములఁ జని యుపస్సు

నందు నీరమాడి యాదేవు నీక్షింప బ్రహ్మహత్యయేని బాఱఁగలదు,

వ॥ భూభారోత్తరణమునకును ధర్మసంస్థాపనమునకును నరనారాయణులు భయము బ్రహ్మచే నవతరింపఁజేయఁబడిరి, యీనరనారాయణులే ద్వాపరాంతంబునఁ గృష్ణార్జునులై ధరాపృథ్వంబునం దవతరించి పరస్పరాత్యంత స్నేహంబునం బ్రవర్తించిరి. రక్షోవినాశార్థమై దశరథాత్మజుండగుచు రాముండువోలేఁగృష్ణుండు నవతరించినవాఁ, డయ్యెడ యుధిష్ఠిరుచే నాజ్ఞాపింపఁబడి యింద్రప్రస్థపురంబునుండి యర్జునుండు తీర్థ

సేవసంబునకు వెడలియుండె, ధర్మజుం డ స్థేలయాజ్ఞాపించెనన్నఁ జెప్పెదవినుండు,
ద్రౌపదీసహితుండై రహస్థులమందున్న యన్నయగు యమనందను సందర్శించి యింద్ర
నందనుండు ప్రణతుండును వినయావనతుండును నై

౬౬౦

తే॥ “ మానవాధీశ ! విపులధేనువులను దోలుకొనిపోవుదున్నార దొంగవాండుగ్గి,
ఆదురాత్ములసధియించి యాల మలప, వలయు నాయుధ, మందుకై వచ్చినాడ”

వ॥ అనివిన్నవించుటయు యుధిష్ఠిరుండిట్లనియె,

౬౬౧

క॥ “ పొమ్ముధనంజయ! యచటికిఁ, జి మ్మాతస్కరుల నీదుశితశస్త్రమునకొ,
దెమ్ము మహీసురగోవుల, సమ్మతియిచ్చితిని లెమ్ము సత్వర మింకకొ,

౬౬౩

చ॥ పరసతిఁ గన్నతల్లివలె భావనసేయు వివేకి యానుగా,

కొరుండు వివిక్తదేశమున యుగ్మలిఁగూడి వసింపఁ గాంచుచో

హరహరయంచుఁ దొల్లవలె నావల, కట్లు తొలంగఁడేని దు

ష్పరుషుండె వాడు, పాపియును, జుట్టమెయైన నీకేమిచెప్పనా,

౬౬౪

తే॥ కాన నేకాంతమందునఁ గాంతతోడఁగూడిన ర్తించువానిని జూడఁగూడ,

దందు బంధువుఁజూచుట యతివిగర్హ్య, మాతృహితకాంక్షి పాటింపనగునుదీని,

క॥ ఏనుకొ ద్రౌపది యొక్కశయ్య మనుచో నేతెంచితి, వందునకొ

ధేనువ్రాతము గ్రమ్మతించుపిదపం దీర్థంబులం గ్రుంకిర,

మీనస్సంతయు ద్వాదశాబ్దములుగా నీఁగుకొ, ధరిత్రీజనం

జానానంచు నుతించు నిన్ను విజయా ! యావీరకఁ గావించుటకొ”

౬౬౬

వ॥ అని యిట్లు వచించుటయు వల్లెయని ధనుర్బాణంబులం గైకొని తత్క్షణంబ
రథం బధిరోహించి శితశస్త్రధరులై ద్విజులఁ దిరస్కరించి దొంగలు గోవులఁ దోలు
కొని, పోవు మార్గంబునం జని వేగంబ వారి సంహరించి మహాత్ములగు బ్రాహ్మణు
లకు ధేనువుల సహర్షించి యనేకతీర్థంబులం దాడుచును ననేకాయతనంబుల
దర్శించుచును బాండునందనుండు క్రమంబుగా నీ తేత్రంబునకు నరుడెంచె, నతఁడు
పూర్వ మాతేత్రమును దఱచుగా నవలోకించియున్నవాడె, దుర్యోధనువివాహంబున
కేగుచు నటు వచ్చియుండుట వినియుండరొకో, యంత మున్ను తాఁబ్రతిష్ఠించి
యున్న యర్జునేశ్వరలింగంబును బుష్పధూపానులేపనంబులం బూజించి కౌరవులును
బాండవులును స్థాపించిన తక్కటిలింగంబులకును మోక్కువెట్టి యాత్మగతంబున
క॥ “ నేను నరుండను, గృష్ణుఁడు శ్రీనారాయణుండు తాను, సిద్ధమిది, యటుల్

గాన నిటఁ జక్రిపాణిని బూని ప్రతిష్ఠింతు జనులు పూజయెనర్హకొ,

౬౬౮

తే॥ ఉర్విఁ గనివినియెఱుఁగని యొక్కగుడియు రాణఁ గట్టింతు నీచక్రపాణికిచటఁ
జెడదు కల్పాంతమునను నీక్షేత్రరాజ, మట్లె శాశ్వతమైయుండు నాలయమును”

వ॥ అని నిశ్చయించుకొని యాపాండవానుజుండు విష్ణ్వలయంబు వినిర్మింపించి
చమత్కారపురస్థులగు భూసురులఁ బిలువంబించి తస్మతానుసారంబుగాఁ జక్రపాణిం
బ్రతిష్ఠించి యనేకదానంబులం గావించియు ననేకశాసనంబుల వేయించియు నా
బ్రాహ్మణులకుఁ బరమసంతోషప్రదంబులగు మఱికొన్నింటి సమర్పించియు వారిం
గూర్చి దోసిలి యొగ్గి నిల్వఁబడి

చ॥ “నరుడని పూర్వజన్మమున నన్ను వచించెడివార, లొక్క భూ
గురునకు వాత్మజుండఁ, గడుసుందరమా బదరీవనంబునక
జరము తపంబొనర్చితిని, సిద్ధినిగాంచితి, నంతఁ బొందు భూ
వరసతి కుంతి గర్భమున వచ్చి జనించితి మానవుండనై,

౬౨౦

భుజంగప్రయాతము. జగత్ప్రసిద్ధమై రహింప శ్రద్ధ నస్మదాఖ్యతో
నగోపమానమైన మూలయంబుఁ గట్టఁజేసి యం
దగణ్యతోభమైన విగ్రహంబు నిల్పినాడఁ గా
నఁ గొల్వొడిరు చక్రపాణినా వచించుచుకొ సదా,

౬౨౧

ఉ॥ సూర్యుడఁ జంద్రుడొక మతయుఁ జుక్కలు వ రిలుదాక నాదుపే
రార్యులు విష్ణులోకమున నన్వహముకొ స్మరియింపఁ జేయుఁడి,
భూర్యఘమిఁగెడికొ, శయనబోధనవేళలఁ జైత్రమాసపుకొ
హర్యహమందు నుత్సవము నాచరితవ్యము మీకు భక్తిమై,

౬౨౩

చ॥ బదరినిపీడినేను బహుభక్తియుతంబుగ నీయుపేంద్రు స
త్పదములు పూజసేయుదును బ్రాహ్మణులార ! మదుక్తమైన నై
యదనుల నీచతుర్భుజుని యర్చనచేయుజనం బఘంబులకొ
వదలి వికుంతలోకమున వాసముచేయుచునుండు హాయిగకొ,

౬౨౪

క॥ ఏవంవిధముగ మతయును నీవిష్ణుక్షేత్రమందు నెసఁగెడి తత్త

దైవతములఁ గడుభక్తిని సేవించెడిజనముగూడ శ్రేయముగాంచుకొ”

౬౨౫

వ॥ అనికీ రించుటయు నమ్మహీసురులు వల్లెయని, రట్లు పొందునందనుండు
తద్భరము వారలపైఁబెట్టి ప్రకాంతమైన యంతరాత్మతో నన్యతీర్థంబులును సేవించి
కృతకృత్యుడయ్యె, హృషీకేశుం డిట్లు చక్రపాణివపుర్ధారయై జంతువుల పాపంబులం
బోదోలుచు నందు వెలసియున్నవాఁ, డిప్పటికిని నవ్విష్ణుకల చైత్రాపాథకార్తిక
కాదశులం బూర్వోక్తవిధానంబునఁ బూజనీయయు విశేషించి వందనీయయు నయ్యెడి,

— అ ప్స రః కు ం డ ని ర్మాణ ము. —

తే॥ అట్లునుటియొక్కటియుఁగల దాస్థలమున రూపతీర్థంబనం గడు రూఢమగుచు,

నట విరూపుండు భక్తి నీరాడెనేని యగుసురూపుండు సరవి మహర్షులార ! ౬౨౨

వ॥ తొల్లి లోకకర్తయు భగవంతుండును నగు బ్రహ్మ విస్తృతంబగు చతుర్విధ
సృష్టిం గావించి రూపసంచయసంయుతయగు నొక్క దివ్యాప్సరసం బుట్టింప నుద్దే
శించి సకలదేవతాశరీరంబులనుండియు నొక్కొక్క నువ్వుగింజయంత రూపంబును
దీసె తన్నుఁగూడ మోహింపఁజేయఁగల యత్యాశ్చర్యకరశరీర సృజించి కైలాసంబున
కరిగి మహాదేవునకు జోహోగొనర్చిరమ్మని యనుపుటయు నయ్యది సత్వరంబుగం
బోయి పార్వతీపరివేష్టితుండగు శంకరుదర్శింప నతండును నావిడం గనుంగొని పర
మాశ్చర్యభరితుండై పార్వస్థుడుగు పర్వతరాజపుత్రివలని భయంబున దృఢదృష్టిం
బఱపఁడయ్యె, నంత నయ్యచ్చరణచ్చైకంటి మహేశ్వరునకుఁ బ్రణామంబొనర్చి శ్రీధా
పురస్సరంబుగం గృతాంజలిపుటయై ప్రదక్షిణంబొచరించుడు. నాదేవుండు తదాకృష్ణ
లోచనుండై యాపె యేదిక్కునకుఁదిరిగిన నాదిక్కుననెల్ల ముఖంబుగల్పించుకొని
శారీభీతచిత్తంబునఁ గంతంబు నొకించుకయుం గదల్పకయై వర్తిలఁగాని యాసమయ
మం దందున్న నారదమహాముని హైమవతి కభివందనంబొనర్చి

౬౨౩

కం॥ “నీమగని కాముకత్వం దేమాదిరి నున్నయదియొ యీక్షింపు ముమా !

యీమగువ సొగసునంతయుఁ దా మొగములు నాలుగింటిఁ దాలించి కనెడికొ,

చం॥ జగములమూట దివ్యటులు చాలరహిణి వెలిగించి కాంచినకొ

సొగసున నిన్నుఁబోలఁగల సుందరియండమి నే నెఱుంగుదుకొ,

మిగిలినవారికందటికి మిక్కిలివేద్యమె యిద్ది, ప్రానగల్

దగిలిచి మేనినిండఁ దెయితక్కను బోగము దెంత నీకడకొ,

౬౨౪

శా॥ వారస్త్రీయట, పార్వతీసహితుడైవర్తించు గంగాధరున్

జేరకొవచ్చినదరట, యాపెపయిఁ దచ్చిత్తంబు లగ్నంబట

య్యారే ! తా నటనుండఁగానె శివుఁ డన్యాసక్తచిత్తుండుగా

శారీరూప మదెంతయంచుఁ గ్రతుభుక్కాంత ల్కడున్ నవ్వరే,

౬౨౫

చం॥ మనసట నాటిపోయినది, మానక యాయన ప్రాజ్ఞకోటిచే

ననయము దూరముంచఁబడు నగ్గణికం దనమేడమీదనే

యనుపఁగలాడు, నీదుపని యుత్తదియేయిఁక, సిగ్గుచేతఁ గి

మ్మన కిటుకూరుచుండెనిపు డంబరొ ! బెల్లముఁగొట్టి రాయినాన్”

౬౨౬

ప॥ అనిబోధనేయటయు ముఖచతుష్టయంబుచే వికృతుండైయున్న నిజనాథు
వీక్షించి యాపర్వతాత్మజ బిట్టుకోపంబున మహిషీధర్మమాశ్రయించినదై యాయన
కన్నులన్నియుం గప్పివైచె, నంత నఖిలశైలంబులును విరిసిపోయె, సప్తసముద్రంబు
లును జెలియలికట్టలుదాఁటె, నట్లు ప్రళయంబుతోఁచుటయు నిమిషమాత్రంబున
బ్రహ్మకు దినక్షయమై రాత్రిసంప్రాప్తించె, సకలంబును జలమయంబయ్యె, నంత
భృంగినందిపురస్సరులగు సర్వగణంబులును దత్కలహాశనుండును భయంపడి యాగురే
శ్వరిదిక్కుమొగంబై

౬౮౩

క॥ “ విడువుము విడువుము జననీ ! మృదుని కనుల్కూసి యేలమిడికింతుచుమున్

విడువకయుండినచో నిప్పుడె నాశమునొందఁగలదు భువనత్రయమున్”

౬౮౪

ప॥ అనిప్రార్థించినను విడిచిపెట్టమిఁ బ్రాణంబులకంటె గరియసియగు నాయ
మను వారింపనేరక మహాదేవుండు లోకంబులపైఁగల కృపాశుత్వంబున లోకరక్షా
కరంబై చెలంగ లలాటంబున నొకనేత్రంబు సృష్టించె, నంతదేవతలు

౬౮౫

అ॥ “ త్ర్యంబకములచేత నలగారుచుంటుండే ద్ర్యంబకుండటంచు నధికభక్తిఁ

గీ ర్తనీయుఁడింకఁ గృత్తివాసుండుతా నఖిలసురనరోర గాదులకును”

౬౮౬

ప॥ అని వాక్రుచ్చి, రంతఁ బర్వతపుత్రిక యాదేవుని కనులమీఁది చేతులుదీసి
కోపసంరక్తలోచనయై ముందఱునుండు తితోత్తమం దిలకించి

౬౮౭

క॥ “పాపాత్మురాల ! యుష్మద్రూపముచేతను విడంబితుండయ్యె నీసీ

నాపతి, నాలుగుమొగములు ప్రాపించె, విరూపనగుచుఁ బడియుండు మిఁకన్”

ప॥ అని శపించుటయు

సీ॥ చతికిలఁబడి చూడఁ జాల నసహ్యమై జలుబునీళ్ళుస్రవించు చట్టిముక్కు
విరియఁబాటినయట్టి కుటుచవెండుకలతోఁ జెలువును గోల్పోవు చిట్టనెత్తి
నిసువులు బెదటిపో నిమ్నొన్నతములొచుఁ బాచివీడని పెద్ద బట్టెపండ్లుఁ
గుండెఁడు ముదిజొన్న కూడేని క్షణములోఁ బట్టింపఁదగినంత పానకడుపుఁ
గలిగి యొకనిమేష కాలంబులోపలఁ జారుదేహమెల్ల మాటిపోవ

వేపమానయగుచు నాపె యాపార్వతి కెఱఁగి దోసిల్లాగి యిట్టులనియె,

౬౮౮

చ॥ “ననుసృజియించి తత్తుణమె నల్వ గిరీశునకున్ భవానికిన్

బ్రణతియొనర్చి రమ్మనుచుఁ బంపఁగ వచ్చినదానఁగాని నీ

పెనిమిటిమీఁదికోర్కి భవపెట్ట సమాగతఁగాను, దోషహీ

నను శపియించి తంబ ! యేది న్యాయముకాదు, మరల్పుకాపమున్”

౬౮౯

ప॥ అని యిట్లు వేడుటయు సత్యంబును దీనంబును నగు తద్వాక్యంబును విని
భవాని పశ్చాత్తాపసమేతయై ౬౯౨

తే॥ “స్త్రీస్వభావముననుజేసి శీఘ్రకోప మాగతంబయ్యె, నగుఁగాక యరుగుదెమ్ము,
భూస్థలంబున కిప్పుడే పోద, మచటఁ గలదు రూపదమనుతీర్థ మలఘు వబల! ౬౯౩

అ॥ మాఖసితతృతీయ మజ్జనమొనరింప నేరుపఱచియుంటి నేనెదానిఁ,
బోయిదానఁ బ్రొద్దుపొడువకమున్నె నీరాడుచేడె సుందరాంగియగును, ౬౯౪

క॥ నిరతము మాఖతృతీయను జరుపుదుఁ దత్తీర్థమందు స్నానము, నేఁడా
వరతిథి, యచటికి స్నానముకొఱ కేగఁగ నిశ్చయించుకొంటిని గలికీ! ” ౬౯౫

ప॥ అని చెప్పి యతిలోత్తమను హాటకేశ్వరక్షేత్రమందలి రూపతీర్థమునకుఁ
దోడ్కొనిపోయి విధిపూర్వకంబుగా మొదటఁ దాఁ దీర్థంబాడి యావిడచేత నాడించు
టయుఁ దత్త ణమ యాభామిని యథాపూర్వంబుగాఁ గాంతిమతియై సంతసించి సురే
శ్వరికిఁ గేలుమోడ్చి యాశ్చర్యపడుచు హర్షగద్గదభావణంబుల నిట్లనియె, ౬౯౬

క॥ “ మున్నున్న యట్టి నాదగు సన్నతరూపంబు నాకు సమకూరెను గా
న న్నులువపట్టణమునకు నున్న తిమియి నేగుదాన నొసఁగు మనుజున్ ” ౬౯౭

ప॥ అనియిట్లు వక్కాణించుటయు గౌరి ౬౯౮

క॥ “ ఏదేని యొక్కవఁమును నీదలఁచినదాననీకు నందునిభాస్యా!
నాదగుదర్శన మెపుడును గాదు వృధా, కోరుకొమ్ము గ్రమ్మన, నిత్తున్ ” ౬౯౯

ప॥ అనినవిని తిలోత్తమ మఱియునిట్లనియె, ౭౦౦

క॥ “ నేనీక్షేత్రములోన భవానీ! నాపేర నొక్కవరతీర్థంబున్
వే నిర్మింపఁగదలఁచినదానను, ఖ్యాతంబొనర్పు ధర నద్దానిన్, ౭౦౧

తే॥ అఖిలకాంతలు రూపభాగ్యములుగలిగి యలర నటఁగూడ వర్షాంతమందు నీవు
స్నానమొనరించుచుండఁగాఁజను మహేశ! కరుణసేయు మిదే నాకు ఘనవరంబు”

ప॥ అనిప్రార్థించుటయుఁ గ్రమ్మఱగౌరీదేవి ౭౦౩

అ॥ “ చైత్రసితతృతీయ సర్వదా మధ్యాహ్నమునను నీదుతీర్థమునను స్నాన
మాచరించుదాన నఖిలకాంతాజనక్షేమమునకు నీవుచెప్పినట్లు, ౭౦౪

ఉ॥ ఎవ్వతె యాతృతీయఁ గర మెక్కుడుభక్తిని నేగుదెంచితా
వివ్వతీర్థమందునను నెంతయు నాచరిత్యావగాహయా
నవ్వనితాశిరోమణి సుఖాన్విత రూపసమేతగూడ నై
నివ్వటిలున్ సమస్త రమణీస్సహణీయతమై ధరాస్థలిన్, ౭౦౫

క॥ పురుషుం డేనియు నెవఁ డెవ్వరతీర్థమునను మునుంగు వాఁడును సప్తా
తరజన్మంబుల సుఖియును దరుణీభ్రమకృత్సూరూపధరుఁడును నగుదాన్ ” ౭౦౬

వ॥ అనివాక్రుచ్చుటయు నయ్యచ్చగమచ్చెకంటి విస్తీర్ణంబును విమలదక
పూరితంబును నగు నొకకుండంబు ద్రవ్వించి తత్సవిధంబునఁ బార్వతిం బ్రతిష్ఠించి
సంతుష్టాంతరంగయై బ్రహ్మలోకంబునకుఁజనియె, నదిమొదలుకొని యయ్యప్పరః
కుండంబు స్నానమాత్రంబున సకలజనులకును సౌభాగ్యంబొసంగుచును జలజాక్షులకు
విశేషించి సంతతిప్రదమగుచును జగత్ప్రఖ్యాతంబయ్యె ! ౨౦౨

శ॥ ఏమీనాంబక భక్తి రూపమయమా నీ యప్పరః కుండమం
దామూర్ధంబును దీర్ఘమాడి సితకంఠార్థాంగి దర్శించి యి
శ్రేణు ముమ్మాలులానర్చుఁ దత్తుణమ యాయేణాక్షి జన్మాదిగాఁ
దా మున్జేసిన ఘోరపాపములచేతన్ ముక్తయై క్రాలెడిన్, ౨౦౩

వ॥ అచ్చటనే గౌరీకుండసమీపమం దాయమ కింకరియగు జయ యొకకుండ
మేర్పఱచియున్నయది, తృతీయాదివసంబునం దందుఁ గృతాభిషేకయగు నబల సంతతి
సౌభాగ్యసంపన్నయుఁ బతివల్లభయు నయ్యెడి, నట్లందు విజయాకుండమని మఱి
యొక తీర్థంబునుం గల, దందు గొడ్డురాలైనను స్నానమొనర్చిన బిడ్డలంగని స్వప్న
మందైనను బుత్రమరణదుఃఖంబునుగాని పుత్రవియోగదుఃఖంబునుగాని పొందకుండెడుఁ
గాక వంధ్యయైనను దత్తీర్థంబునం గ్రుంకఁజెక్కఁగ్రుంకొడుకులంబడసి స్వర్గంబున
వసించు”నని యిట్లు నొడువుటయు ఋషీశ్వరులు ౨౦౪

కం॥ “శుద్ధాంతఃకరణులు ప్రతిషిద్ధప్రాణివధులై న క్షితిసురులకు సం
సిద్ధి తడవైనయప్పటి కుద్ధతి సుకుమారుమార్గ మొగిఁ జెప్పఁగదే” ౨౦౫
వ॥ అని వక్కాణించుటయు మరల సూతుండేట్లనియె, ౨౦౬

ఆ॥ “మాఖమాసమునను మాని విశ్వామిత్రు వ్రాదములో నుపస్సునందుఁ గ్రుంకి
ద్విజున కధికభక్తిఁ దిలపాత్రమిచ్చుచో బ్రహ్మలోకమొందుఁ బాపమెదలి, ౨౦౭
వ॥ మఱియు సుపర్యేష్యరుమోల నుపవసించి ప్రాయోపవేశంబునఁ బ్రాణంబులు
వదలువాఁడు జన్మరహితుండయ్యెడు, నియ్యవి బ్రాహ్మణులకు దేవతలుగూడ మెచ్చఁ
దగు సాత్వికసిద్ధులు, తక్కటితీర్థంబులును దక్కటి దేవాలయంబులును స్వర్గప్రదంబులే
కాని మోక్షదంబులు కానేరవు. సకలతీర్థంబులవలనను సకలదానంబులవలనను గలుగు
ఫలంబును శ్రద్ధాసమన్వితులై యాయాఖ్యానంబు శ్రవణించువారు కాంచుదురు, జను
లేతచ్ఛ్రవణంబువలన జన్మకోటి సంసిద్ధంబులగు కలుషంబులు వదలి నూరుతరముల
వారి నుద్ధరింపఁగలుగుదురు, శ్రవణాంతంబున గోభూషారణ్యవస్త్రాలంకారాది వివిధ
దానంబులం గథకుండు పూజనీయుం, దేవఁడట్లు పూజించు వాఁడు సాక్షాత్సత్యవతి
సూనుండగు వేదవ్యాసుఁ బూజించినవాఁడెయగు, ౨౦౮

— మణిభద్రోపాఖ్యానము —

- కం॥ “తనరెడుఁ బుష్పాదిత్యుండను మఱియొక దేవుఁ డచట, నాదేవుఁడు తా
మును యాజ్ఞవల్క్యునామక మునిచేతఁ బ్రతిష్ఠితుండు మునివరులారా ! 2౧౪
- సీ॥ పుత్రసంతతిఁగోరి పూజించుమనుజుండఁ సత్పుత్రులంగాంచి సంతసించు,
నర్థంబుఁగాఁగ్గించి యర్చించుమర్తుండు లక్షాధికారియై లలివహించు,
నరివినాశముగోరి యజయించు సుజనుండు హతసమస్తారియై యశముఁబెంచు,
విద్యార్థియైకొల్చు విమలవంశభవుండు విద్యద్వరిష్ఠుఁడై విపులమించు,
మిత్రవారసప్రమీకృత తద్దేవదర్శనంబువలనఁ దద్దినంపుఁ
- బాపమెల్లఁ దొలఁగు బ్రాహ్మణవరులార ! తద్దఁ బెద్దదయ్యుఁ దత్త ణమున, 2౧౫
- వ॥ ఆ సప్తమీభాను వాసరంచునం జేయు పుష్పాదిత్యపూజచే నూర్జ్యోదయం
బునఁ జీకట్లువోలె సంవత్సరకృతంబగు పాతకంబును సంక్షయంబుఁజెందెడి, ఫల
హస్తులై యాదేవునకు నూటయెనిమిది ప్రదక్షిణంబు లొనరింపఁ బుట్టినది మొదలు గిట్టు
వఱకుం జేసిన యెట్టికలువంబులును విలయంబునందు, నిదియునుం గాక యాప్రదక్షి
ణంబులుచేయు జనం బేకోర్కులుగోరిన నాకోర్కులెల్ల సిద్ధించు, నిష్కామునకు
మోక్షంబే ఘటియిలెడు, మేషసంక్రమణంబుగాని తులాసంక్రమణంబుగాని యాదిత్య
వాసరసంయుతందైనప్పు డాదేవునకు స్నానక్రియ యొనరింప నభీష్టంబు సిద్ధించుఁ
గావునఁ బుష్పాదిత్యుండు పూజనీయుండును దర్శనీయుండును నయ్యెడి, జమత్కార
పురస్థ సర్వదేవతాదర్శనంబునంగలుగు ఫలం బీయొక్కని దర్శనంబుననే చేకూరెడు ”
- నని యిట్లు వక్కాణించుటయు బుఁమలిట్లనిరి, 2౧౬
- ఆ॥ “వాస్తవముగ యాజ్ఞవల్క్యువాచంయమవయఁడు తత్ప్రతిష్ఠ జరిపియున్న
నీ సుదైవతమున కిట్లు పుష్పాదిత్యనామ మేరుపడుట కేమికతము ? ” 2౧౭
- వ॥ అనిన వెండియు నూతుండు 2౧౮
- కం॥ “ ఏతద్విషయంబున నొకయైతిహ్యముఁ జెప్పవారే, నదివినుపైఁ ద
ద్దేతువు తెల్లంబగుమీ కోతాపసపర్యులార ! యూక్తోట్టుఁ డింక, 2౧౯
- సీ॥ తొవలరాయిడికానిత్రోవ కడ్డంబాచుఁ గోటగోడలు చాలఁ గొమరుమిగుల,
గురుతల్పమెక్కిన కూశ వీడని శకిం బ్రాసాదముల సతు ల్బందినుంప
నారామతరుశాఖలందలి పుష్పము ల్పగటిచుక్కలుగ నభ్రమునఁ దోఁప
సింధువు ల్చుట్టును జేరివనించెనాఁ గమలాకరములు లెంకలను వెలయు
వైదిశంబని విఖ్యాతివడయు నొక్కపట్టణంబునఁ దాఁ బట్టభద్రుడగుచు
వ్యాధిదుర్భిక్షచోర వివర్జితముగ వసుధాబాలించె మును చిత్రవర్మనృపతి, 2౨౦

వ॥ ఆపురంబున జాతిచే త్కృత్యుండై మణిభద్రుండని యొక్కడండెడు,

సీ॥ తెంపలిచెట్లకే వేసి దోటిలను గుంజంగడగు మరుగుజ్జతండు,

కాయమంతటఁగూడ ఘనమైనముదతలు గలిగియున్నట్టి దుర్గలితుడతఁడు,

తలయును మొలయును దెలతెలగా మేనిపస గోలుపోయిన ముసలియతఁడు,

సౌష్ఠవశూన్యమా సర్వాంగములతోడ రోతఁబుట్టించు విరూపుడతఁడు,

వలసినంత ధనముగలిగినవాడయ్యుఁ దానుదినక యొరులకేని యిడక

వడ్డిఁబెంచి బీదవారల కొంపలమ్మించిమించుచుండు కిం చతండు,

299

సీ॥ ఎద్దానియధరోష్ఠ మీక్షింప దొండపం డెద్దానివిగ్రహం బించుకోల

యెద్దానికనుదోయి యిందీవరవిశాల మెద్దానిగుల్ఫంబు లెఱుఁగరాని

వెద్దానినెన్నడు మెన్న ముష్టిగ్రాహ్య మెద్దానియందంబు హృదయహారి

యత్స్వప్తగాత్రంబు లత్యంతరక్తముల్ యన్నారి మూఁడింట నతిగభీర

యట్టి యఖిలలక్షణాన్విత నిజజాతికన్య యొకతె తనదుకంటఁబడఁగ

నట్టివికృతుడయ్య నమ్మణిభద్రుఁ డాతన్వీఁ బెండ్లియాడఁదలఁచి యపుడు

వ॥ దారిద్ర్యపీడితుండగు దానితండ్రి బిలిచి తన కిమ్మని యదుగుటయునాతఁ
డాసంగతి భార్యకు వినిపింప నాయమ దుఃఖితయై మూర్ఛితైసంత నానిరుపేద యాపె
సేదదేర్చి

సీ॥ “ధనవంతునకుఁ గన్యధారవోయఁగలేని విత్తహీనునివిద్య విద్యయొక్కొ,

యైశ్వర్యసంయుతు నల్లుఁగాఁబడయని నిర్భాగ్యునేరుపు నేరుపొక్కొ,

యర్థవంతునియింటి కాత్మజం బంపని యర్థశూన్యుని యర్థ మర్థమొక్కొ,

భాగ్యవంతున కాత్మభవం బత్నిఁజేయని భాగ్యహీనుని ప్రజ్ఞ ప్రజ్ఞయొక్కొ,

భాగ్యయుతునకుఁ జుట్టమాఁ బరుఁడుగూడఁ, జుట్టమును బరుఁడగు భాగ్యశూన్యునకును

గిరులనుండి సరితులక్రియఁ బెరుంగు నర్థములనుండి పనులెల్ల నగుచునుండు,

ఉ॥ పూజ్యుఁడు కానివానికిని బూజయొనర్చుచునుండు పోయి సం

త్యాజునిగూడ శ్రద్ధమెయి దగ్గఱఁజేరి నాతింతు రన్వహం

బిజ్యానక ట్లవంద్యునకు నెంతయు వందనమాచరింతు త

త్రాజ్యధనప్రభావమున ధారుణిలోపల సర్వమానవుల్,

299

చ॥ అశేనమునుండి యింద్రియముల ట్లఖిలక్రియ లెనుగానఁ దా

దృశ్యమగు కార్యసాధనము పృథ్విఁ గనంబడ దెంచిమాడఁగా,

శిశువులుమున్న గాఁగలుగు జీవులు సర్వులుగూడ దానికిఁ

వకులయి నిష్ఠులోనయిన వచ్చి పడఁ గమకింతు రెంతయున్,

299

కం॥ ధనవిరహితు లగునోఁ దమ జననీజనకులనుగూడ సంత్యాగముఁజే

యను సాహసింతుఁతక్కినజనులను విడుచుటకు నేమిసంశయముండుకొ" ౭౨౮

—• మణిభద్రుండు పుష్పఁడను బాహ్మణుని గొట్టించి

యవమానించుట •—

వ॥ అనియిట్లు రహస్యంబుగా బోధించుడు నాయమయు నందుల కియ్యకొనియె
నంత నాక్షత్రియుండు మణిభద్రుని పాదంబులుగడిగి వాస్తంబున సాక్షతంబగు
జలంబు విడుచుటయు నతండు ౭౨౯

ఆ॥ “ పెండ్లిసేయు మిపుడె పీఠి నాకును నీదుకూతునకును నెలమిఁ గూడియుండఁ,
దన్ని మిత్తముగ నె త్వద్వహంబునకేను వచ్చినాడ మమ ! వాస్తవముగ” ౭౩౦

వ॥ అనిపలుకుటయు నా క్షత్రియుఁడిట్లనియె, ౭౩౧

కం॥ “ దినవార్ష్యము లియ్యెడ ననుకూలములై రహింప, వదియుక గా కి
ప్పని దక్షిణాయనమునను బొనరింపఁ రాదటంచు భూసుకవర్ష్యం, ౭౩౨

ఆ॥ ఇట్టిసమయమునను నెవఁజెలివాఁడొంటి జరుపబడునో వెన విచారముఁజేసి
దాని కొక్కయేడు వాటకమున్న వైధవ్యమేరుపడును దప్పకుండ, ౭౩౩

ఉ॥ జ్యోతిషికు ల్వచింప నిటు సంశ్రవణంబొనరించినాడ, నా
హేతువుచేత వేగపడ కీవు శుభ్రురదినాదికాన్వితం
బై తగు నుత్తరాయణమునం దరుదెంచి వివాహమాడి సం
ప్రీతినిబొమ్ము, కల్లుదురు పిడ్డలనీకు, శుభంబుచేకునుకొ” ౭౩౪

వ॥ అనియిట్లువాక్రుచ్చుటయు మణిభద్రుండు ౭౩౫

ఆ॥ “ అగ్ని దేవతాక మగుఁగాక నక్షత్రమగునుగాక దక్షిణాయనంబు,
మంచిమూర్తమునకు మనము యోజింప సంవత్సరాంతమగును వాస్తవముగ, ౭౩౬

ఆ॥ మన్మథాగ్ని లేచి మామకదేహంబుఁ దగులఁబెట్టఁజొచ్చె, దాశఁజాలఁ,
గరుణయుంచి యిపుడె కల్యాణమొనరింపు, మడిగినంత విత్త మిడుదునీకు” ౭౩౭

వ॥ అని వేగిరించుటయు నాక్షత్రియుండు ధనలోభంబునంజేసి యిష్టంబు
లేమి దుఃఖార్తయు నశ్రుపూర్ణక్షణయు నగు నాత్మజాత నన్నిసాక్షికంబుగా నతని
కంటఁగట్టి యాక్షణంబ యంపించె, మణిభద్రుండు తత్సందరాంగిని దనయింటికిం
దోడుకొనిపోయి వలదు కుయ్యో మొట్టో యని వాపోవుచున్నను బలాత్కారంబున
సురతంబున కుపక్రమించి యనేకవిధంబుల బెదఱించియుఁ బీడించియుఁ దెల్లవాలు
వఱ కెట్లెట్లో తన వ్యసనంబు తాఁ దీర్చుకొనుచు నిదియేమియంత్యకాలమని యెక్కడఁ

జీవాట్లు పెట్టుదురోయను నీన్వయం బరిచారకుల నందఱిని వెడలనడచి పుంస్తవ
హీనుండగు పురుషునొక్కనిమాత్ర ముంచుకొని ౭౩౮

సీ॥ “ పూర్వంబు మద్భహంబున జీతమునకుండి ప్రీతిపాత్రుండైన భృత్యునేని
కడుపు కాటుకకట్టఁ గట్టినకడ వెల్లఁ గలయఁదిగైడి బిచ్చగానినేని
యింద్రియపాటవం బిసుమంతయునులేక వర్తించు ముదుసలివానినేని
వ్రతశీలుడై యెల్లవాంఁధల నిగనాడి చరియించుచుండెడి సాధునేని

గీ॥ నాదుకడపలోనఁ బాదంబునిడకుండ నీ వహర్నిశములు నిటవసింపు”

మనుచుఁ గాఁపువెట్టి తనదైన వడ్డివ్యాపారమునకు రాచబాటలోన ౭౩౯

వ॥ ఒక్క మేడయేర్పఱచుకొని మంత్రులుం దానును బగలెల్ల నందయిండుచు
దురాత్ముండై పిల్లనిచ్చిన మామకుంగూడఁ బిడిచెడన్నంబువెట్టక కట్టు పుట్టంబులం
దప్పఁ గాంతనేని కనకాభరణంబులంగై నేయక యామద్వయంబున కావాసంబున కరు
దెంచి భార్యకును దనకును బ్రాహ్మణున కొక్కనకిని సరిపోవు తండులంబులం
గొలిచిపోసి యన్నంబు తిన్నతోడన వ్యావహారికమందిరంబున కరిగి మరల సాయంకా
లంబున కరుదెంచుచుండుటయు ౭౪౦

సీ॥ పాథఃప్రపూర్ణమా సల్వలంబుననుండి మహిమిందఁబడినట్టి మత్స్యభంగి

రవి శుస్తమించినయవలె నెట్లొ త్యక్తవల్లభయా చక్రవాకిపగిదిఁ

బతినంచరించెడి పథమెఱుంగఁగలేక యల్లాడు నల రాజహంసిమాడ్కి

నతిభయంకరమైన యటవీస్థలంబులో మగఁడు మార్పడఁ గుందు మృగవిధమునఁ

దద్దురాత్ము పత్ని తాదృ జ్ఞహాహర్మ్యమంతటికిని నొకతయగుచు నెంత

వజకుఁగూడఁ బ్రొద్దు జరుగమికిని నిత్య ముమ్మలకము గుడుచుచుండవలసె, ౭౪౧

వ॥ అతం డహరహంబును నన్నమున కరుదెంచెడి యవనీసురుంగూర్చి ౭౪౨

తే॥ “బాపఁడా! మద్భహమున సాపడెడియంతసేపుఁదలవంచుకొనియుండు, చెప్పినాడె,

నట్లుకాకుండఁ దలయెత్తి యస్మ దబలవంకఁ జూచితివేని నీ చింక మనవు” ౭౪౩

వ॥ అని చెప్పుచుండెడివాఁడు, చెప్పటయేకాక తలయెత్తి తనతరుణిం బరికించి
నందులకై యనేకుల తలలు బ్రద్దలొనరించికూడ నున్నవాఁడు, దానంజేసి భీతిల్లియెవ్వ
రును వానియింటికి భోజనంబునకుఁ బోవకుండిరి, యంతఁగొంతకాలంబునకుఁ బుష్పం
దను భూసురుండు తీర్థయాత్రాప్రసంగంబునఁ దత్పురంబున కరుదెంచె, నతండుచూడ
సాంప్రదించినవాఁడును బూర్వవయస్కుఁడును, దారి నడచినడచియాకలిగొని మట్టమధ్యా
హ్నంబున నం దరుదెంచి యాయా గృహస్థులయిండ్లకన్నార్థియై యరుగనరుగ నంద

ఱును మణిభద్రునింటికిం బొమ్మని మాపుటయు నతనిఁ గదియనేగి భోజ్యంబును
యాచించి 2౪౪

కం॥ “తలకాయ వంచుకొనియే సలుపఁగవలె భోజనంబు తొమరవర! యా

లలి సలుప కస్మదంగనఁ దిలకించితివేని పైని దెబ్బలువడెడిక” 2౪౫

వ॥ అని తానును నాజ్ఞాపింపఁబడి 2౪౬

కం॥ వేదాధ్యయనమొనర్చితఁ, బోదలఁచితఁ దీర్థసేవఁబొనరింపఁగ, నా

మీఁదట నాకలిగొంటిని, దాదృశుడ నీకేల యన్యదారనుఁ జూతుక” 2౪౭

వ॥ అని వాక్రుచ్చుటయు మణిభద్రుండు మంచిదిరమ్మని తనవెంట రాజమార్గం
బునం దోడ్కొనిపోయి ద్వారపాలకుండగు కొజ్జావాని సమీపంబునం దాబాపనిం
గూర్చుండఁబెట్టి గృహంబునం బ్రవిష్టుండై పరిమితధాన్యంబు భార్యకుం గొలిచియిచ్చి
దేవతార్చనచేసికొని వైశ్యదేవాంతంబున వసుధామరు నాహ్వనించి చరణంబులు గడిగి
యర్ఘ్యపాద్యాదులాచరించి యన్నంబువడ్డించుటయు నతండు కూర్చుండి భుజించుచు
సథోముఖుండయ్యె యంబుజసన్నిభంబులగు నతని యగ్ధాంగి యంఘ్రు లవలొకించి
యవలొకించి వయోవంతుడగుట కలపుపట్టునేరక ముఖంబువీక్షించె, నంత మణి
భద్రుండు కుపితుండై నపుంసకుండైలిచి వీని విడంబింపుమనుటయు వాడువచ్చి ధరా
మరు శిరస్సొప్పటనంబుగావించె, దత్తుణంబ యతఁడు నెత్తురుగ్రక్కుచు నేలంగూ
లుడుఁ దద్భృత్యం దాయన పాదంబులు రెండుం బట్టుకొని జనసంచారభూయిష్ఠం
బగు చతుష్పథంబువఱకు జఱజఱ నీడ్చుకొనిపోయె, నప్పు డప్పురవరంబునంగల ప్రజ
లెల్లరు నది విలొకించి యత్యంతము హాహాకారంబునొనరించి, రండుఁ గొందఱు జాలిం
దూలి చలనీశుచలి చెవులుమూసిరి, యంతఁ గొంతవడికి నెట్టకేల కాబ్రాహ్మణుండు
తెలివినొంది 2౪౮

అ॥ “ఎవనిముల్లెఁగూడ నే నొంగిలింపను, నెవనియాలిమీఁదనేని పడను,

నిట్టివానిబట్టి కొట్టించె మణిభద్రుఁ, ధార్యులార! చూడుడయ్య మీరు, 2౪౯

అ॥ తీర్థములనుగుంకఁ ద్రిమ్మఱుచున్నాడ, బ్రాహ్మణుండను, మతీయు బ్రహ్మచారి,

నట్టివాని నింటి కన్నంబునకుఁబిల్చి యిట్లొనర్చినాఁడు, హితమెయిద్ది? 2౫౦

కం॥ క్షేదేవ్యుడు నీపురమున లేడొకొ జనులార! యున్న లేశముగూడక

గీడొనరింపనిబాపని మా డేలా పగులఁగొట్టు మణిభద్రుఁ డిటుల్” 2౫౧

వ॥ అని విలపించుటయు జన్మలిట్లనిరి, 2౫౨

శా॥ “రాజానుగ్రహపాత్రుడైన యితఁ డీర్వ్యాపూరితుండౌచు నీ

యోజం బెక్కురుజన్నిగట్టులను గుర్రానాఁగఁ గొట్టించె, ని

స్నీ జాల్మా ! యనలే దొకండు, గనుకం జింతిల్ల కేతెమ్ము, నిక
బూజింపంగలవార మన్నమిడి యోభూదేవ ! మేమియ్యెడక" 213

—* పుష్పండు సూర్యనివలన వరంబును బడయుట *—

వ॥ అనియిట్లు బోధించుటయుఁ బుష్పండు క్రద్ధుండై 214

అ॥ " ఈదురాత్మకునకు నేను బ్రతిక్రియ యాచరించుదాక నన్నమును భు
జింపఁ గానఁ దెలియఁజెప్పఁడి యేదేవుఁ డిటు వరప్రదుండొ యిద్దమతులు!" 215

వ॥ అనియడుగుటయు మఱియుఁ బ్రజలిట్లనిరి, 216

తే॥ " ఒక్కఁడే దేవుఁ డిచ్చోట నున్న వాఁడు శీఘ్రసిద్ధిప్రదుండయి క్షీతిసురాగ్ర్య !
మఱియునొక దేవతయు నిందుఁ పగఁగుచుండె, భక్తులకు నానెగూడ శుభంబు

వ॥ అనినవిని క్రమ్మఁ బుష్పండు 217 [లాసఁగు, 212

తే॥ " ఎవ్వరాదేవి? దేవుండు? నీస్థలమున కెంతదవ్వుననున్నార? లేదిస్థాన?
మంతయునుమీర లోజనుల్! సుంత కరుణయుంచి వాక్రువ్వఁడయ్య, నుతించువాడ,

వ॥ అనివేడుటయు వెండియుం బ్రజలు 220

తే॥ " అల చమత్కారపుగమున యజ్ఞవల్క్యసుప్రతిష్ఠితుండైనట్టి సూర్యదేవుఁ
డున్న వాడని మును వినియున్న వార, మనఘ ప్రత్యయకాగకుండఁట యతండు,

అ॥ సవిత్సవారయుక్తసప్తమి నూటయెన్నిదిప్రదక్షిణములు మిగులఁబ్బడి
హస్తధృతఫలముగ నాదేవునకుఁ జేయ నభిరాతాన్ధసిద్ధి యగునటండ్రు, 221

తే॥ అట్లు కాశ్మీరసంస్థితయైనయట్టి శారదాదేవియుం నఱఁ జాలభక్తి
నుపవసించినయంతనే యొనరుసిద్ధి, యేమిగలదింకఁ జెప్ప మహీసురేంద్ర!" 223

వ॥ అనినవిని యష్ట దిచ్చోటనుండి చమత్కారపురంబునకరిగి సప్తమిభాను
వాసరంబున స్నానంబొనరించి శుచియై సమాహితమతిం దద్యాజ్ఞవల్క్య పరిష్ఠితుం
డగు నాచిత్తున కేకైకనారకేశఫలప్రదానపూర్వకంబుగా నస్తోత్రరశత ప్రదక్షిణంబు
లాచరించి కృత్వామకంకుండును బరిశ్రాంతుండును దృఢభక్తియుతుండును నై తదగ్రం
బునం గూరుచుండి "యదేతన్మండలంబపతి, సప్తయుంజంతి రథమేకచక్రం" మొద
లగు మంత్రంబులును మఱియు సూర్యప్రీతికరంబులగు స్తోత్రంబులును మఱియొక
భానువారంబువఱకు నుచ్చైస్వరంబునం బఠించినను వద్దేవుండుపరితుష్టుండుగాకునికిరి
చార్ణమాసీదినంబునఁ ఒరమవైరాగ్యమాని భూనామమంత్రంబున స్థండిలార్థంబుగా
భూమి నుపార్జించి హస్తమాత్రంబగు స్థండిలంబు స్థండిలంబునం గల్పించి యగ్నిమీ
శేయను మంత్రంబున నం దగ్ని నాహోపించి తృణైః పరిస్పృణామి యను మంత్రంబున

బ్రహ్మసనంబొసంగి సుత్రామాణ మను మంత్రంబున సమిధల స్థాపించి ప్రోక్షణ
పాత్ర లాసాదించి సకలపాత్రలను సుగ్రవాదులను యథాక్రమంబుగం బ్రోక్షించి
యంత హవిస్థానంబున నిజతనువుం గల్పించి యాచార్యవిధానంబుచే నూర్జాయత్వా
యనుమంత్రంబున దేవతాస్థానమందు న్యాయమైన గ్రహప్రోక్షణంబులుగావించుచు
“అనుంతరధర్మతత్త్వా” యనుమంత్రంబున సమిధల మంత్రించి “అగ్నయేస్వాహా,
సోమాయస్వాహా, యను రెండుమంత్రంబుల రెం డాభ్యాహుతులు వ్రేల్చి భూర్భువ
స్వయని వ్యాహృతిహోమంబొనరించి ‘ ఏతేశత”మున్నగు మంత్రంబుల దారుణంబుగా
వ్రేల్చి దేవా ! పత్యక్షుచుగుమని యాహ్వానించి పదపడి శస్త్రులుచే ఖండించి
లోమంబులనుండియు దిశలనుండియు విదశలనుండియు నిజమాంసములు హవిర్భుజాని
యందు వ్రేల్చివ్రేల్చి తుద కాత్మనుగూడ వ్రేల్చిబోవుటయుసూర్యుండుప్రత్యక్షుండై
సాదరంబుగా స్వకరంబునం బట్టుకొని

౭౬౪

చం॥ సలుపకువిప్ర ! సాహసము, డ్మోస్థల నెవ్వఁడు నెప్పుడేని యే

స్థలమున నిట్టిహోమమును నల్పియెటుంగఁడు గాన నేను ని

సలిపినదాని కెంతయును సంతసమందినవాడ, నేమిగా

వలయునో చెప్పు, మీఁదనివాంఛితమేని యొసంగిపోయెదన్”

౭౬౫

వ॥ అని యనుక్రహించుటయుఁ బుష్పండిట్లనియె,

౭౬౬

కం॥ “తుష్టింజెందితివేని మదిష్టం బొడఁగూర్చెదేని యి మ్మిరుఘటికల్,

దుష్టాత్ముడొకఁడు నాకు ననిష్టముగావించె, జని జయింపఁగవలయున్, ౭౬౭

సీ॥ క్షత్రియజాతినే జననమందచుగాని కులమున కయశెన్ను గూర్చినాఁడు

అర్థార్జనంబునం దాటితేటనుగాని పసినిగొట్టుతనముఁ బెంచినాఁడు

నామనుండమఖ్యాతి వడయుఁగల్గెనుగాని కరము వైరూప్యముం గాంచినాఁడు

ముదతలువడ నొడ ల్కుదకఁడయ్యెనుగాని స్త్రీమోహమునఁ బట్టు చిక్కినాఁడు

సాడుదేహాభిమానంబు వీడలేక పరమనీరాత్మకుం దనంబడుచు సకల

జనులచే మాన్యమాణుడై ఒగతి వైదిశాఖ్యపురమున మణిభద్రుడనెడివాఁడు

తే॥ గుటికలనురెంట నొకదానిఁ గొంచునేను బుక్కిటం బెట్టుకొని యెన్ని పూటలుందు

నన్ని పూటలు మణిభద్రుడగుచు నుండవలయును వికల్ప మొక్కింత గలుగకుండ,

తే॥ వెండియును దాని నానోటినుండి వీసి యెపుడు రెండవదానిని నే ధరింతు

నపుడు నారూపమును నేన యందవలయు వాని చెడురూపు వానికే వదలిపెట్టి,

చం॥ ఇదియునుగాక వానియిలు నేజని చూచినయంతమాత్ర నే

పదిలముచేసిగొంపబడు బంగరు వెండి ధనగబు ధాన్యమున్

- విధితములై చెలంగవలె, వేయివచింపఁగ నేల, వాని యా
స్వద మఖిలం బెఱింగి ప్రజ వాఁడెయనంగ మెలంగఁగావలెన్, 220
- ఆ॥ వానిరూపుదాల్చి వానిగృహంబులో నుండునపుడు తత్పురోత్తమమున
నెవనికేని భేదమేర్పడరాదుమా సకలవర్తనమున సవిత్పదేవ! ” 221
- వ॥ అనియిట్లు వరంబుఁగోరుటయు భాస్కరుండు 223
- తే॥ “నోటధరియించుమాత్రన నూత్న రూపమలవడంజేయుఁగుటి కాద్యయముగ్రహింపు,
మొకటి నల్లని దందులో, నొకటి లెల్లనిదిగనుండును బుష్పవనీసుపర్వ! 224
- క॥ నల్లనిఁగుటికం బుక్కిట నల్లనధరియింప నతనియాకృతి వొడమున్,
దెల్లనిదిదాల్పఁ గ్రమ్మఁ ద్వల్లలితాకృతి ఁటిల్లుఁ దప్పకనీకున్ ” 225
- వ॥ అని వక్కాణించుటయు వెండియుఁ బుష్పండ్రిట్లనియె, 226
- ఆ॥ “అస్మదీయవృద్ధయమం దొక్కసందేహమేరుపడియె నోసురేశ! యిపుడు,
దానిఁ దీర్చి తేని తప్పక నీకీర్తి విస్తరించు, తానినిను వచింతు, 227
- మత్తకోకిల॥ ఆదివారపుసప్తమిన్ ఫలహస్తుడై యొకనూటికి
నీడ నెన్నిదివారములహినీకుఁ దా వలగొన్నచో
నేదురాత్మునకేని మెచ్చి యభీష్టమిత్తువటంచు నే
వెదిశేస్థజనుల్యచింప దివాకరా ! శ్రవణించితిన్, 228
- ఉ॥ పాపికి మూఁఁచిత్తునకె వైశమ సిద్ధియొసంగు నీవు యా
త్రాపరతం జతుశ్చక్రితులఁ దప్పక పాతమునే నీనట్టి యీ
బాపని సప్తరాత్రు లుపవాసయులం గృశియింపఁజేసి హా
మోపరి దర్శనంబిడి, తహా! యిది యేమికతంబో చెప్పుమా” 229
- వ॥ అని యిట్లు ప్రశ్నించుటయు సూర్యుండు 230
- క॥ “తామసభావముతోడను నోహహిసుర ! నీ విదంతయును జేసితి, విం
కేమనిచెప్పుదు నీతోఁ, దామసమునఁజేయుపని వృధాయగుచుండున్ ” 231
- వ॥ అనివాక్కుచ్చి సూర్యుండు ఖండితంబులగు నతని యవయవంబులు నిర్వ
ణంబులుగా స్వకరంబున స్పృశియించి ప్రసన్నవదనుండై మఱియునిట్లనియె, 232
- ఉ॥ ఇట్లులె సౌమ్యభావమున నెంతయు నర్కసమిత్కు శాత్రుతల్
వెట్టి సహస్రవారములు వ్రేల్చినవాని మనంబులోన ను
న్నట్టి సమస్తవాంఛలను నాతఁడు కోరనివానిఁగూడ నే
బట్టుమటంచు నిత్తుఁజుమి బ్రాహ్మణ ! యున్న నిజంబుఁ జెప్పితిన్ ” 233
- వ॥ అనియిట్లుపలికి సహస్రాంశుఁడేమార్గంబునఁ జనినదియు నేర్పడకుండ దీపంబు
నోలఁ గనఁబడక యచ్చటనే యంతర్ధానంబుఁజేందె, 234

—శ్రీ మఃశిథద్రుఢు రాజభటులచే జంపబడుట శ్రీ—

- అ॥ పుష్పదేవులు తమ్మిపూనే స్తివలనను ఘటికలను గడించి కొలదిమీలు
చిరబుభుక్షదీతి విరివిగా భుజియించి వైదికాశ్వాపురికి వచ్చి యంత, 252
- వ॥ నీలఘటికిం దన తాలువునఁ బెట్టుకొనుటయుఁ దత్క్షణంబు మణిభద్రుడై
కనుపట్టె, నంత సంతసంఘనం బొంగుచు రాజమాన్యంబునం జని మణిభద్రునింటం
బ్రవేశించి ద్వారపాలుండగు మండు దండకుజేరి వసనములు పసదనం బొసంగి
తే॥ “మండ! బహుయాపములవాఁడొకండువచ్చి నాదువేషము వేయుచున్నాఁడు వీట
వాఁడు మనయింటిలోనికి వచ్చు నెడల నడ్డగింపుము, మోసమా నరుగుడె” 253
- వ॥ అని యాజతిచ్చుటయు వాఁడు వల్లెయని ద్వారంబు గాచియుండె, నంతఁ
బుష్పండు మాహికానామ్ని మణిభద్రు మగువం గాంచి 254
- ఉ॥ “మాహిక! యీపురంబునను మాజనకుండగు వీరభద్రుడై
శ్వాహము దూలియుండెడి, నతండు ధరించినప్రాతేలముల్
నాహృదయంబుగూడ మలినంబునొనర్పఁగఁ గానవచ్చినే
డీ హితబోధజేసెఁజుమి యుత్తయుఁ గోపమునక బజాటునక,
255
- కా॥ “చీచీ! తండ్రిని మోసగించి మిగులక సింగారియాకన్య నో
నీచా! పెండిలిసేసికొంటి, వొక కానిక వాని కీజూడ,వా
నూచీరుధ్యమ ముఁదమోపి కరణిక శుక్లాంశుకచ్చన్నగా
నీచేఁ జేయఁగబడ్డ, దింత తిన నేనిక దాని కీరాదోహో,
256
- ఉ॥ కావున దానితండ్రికిడు గట్టిగ వే పదివేలమాదనీ,
వావిరిబోడి సంతసల నాత్మ రుచించినయన్ని కొన్నగల్
తీవినొసంగు, సంతసములేనిది గర్భముదాల్చు, చాత్మజా
భావముచేత వంశము దివంబుననుండియుఁ గ్రిందికింబడుక,
257
- కం॥ చిరకాలమునుండియు సత్పురుషులకుక నిలయమైన పూలొన్వయముక
గొఱవివరె దగులఁబెట్టకు, కొఱమాతినవాడవోదు కొడుకా! తుదకుక”
కం॥ ఏతత్పితృపదేశము నాతిరా! నాలొభ్యమునకు నాశకము, భవ
చ్చేతఃప్రీతింజేతును, దేతెమ్మిక నింటిలోని దివ్యాంబరముల్,
258
- కం॥ వ్యవహారంబులలోపల నవనీపతి మెప్పువడసి యార్జించిన వ
య్యవి, యతనికరుణ నాపయి యువతీ! పంచాంగమగుచు నుండెడి నెపుడుక,
ఉ॥ ఈనిక వాని నంగముల నెల్ల ధరింపుము, వస్త్రభూషణ
ప్రావృతచారుదేహవయి నార్జ పయోధిని నోలలాడు, మి

ప్రీతును నేను గూడి యొక పేరుగు బంగరుపల్లెకంటునకొ
సావధిగా భుజింతము శుభాస్యకొ! వజ్రనకాజ్ఞచొప్పునకొ

౭౯౬

౩॥ అనినవిని యావిడ సంతసించుచు దదు క్తధరబున భోజనాచ్చావనంబు
లొనరించి నివ్వకల్పచిత్తంబున వర్తిచుటయు బహుండు మోహపదవశుడై తదనంతర
కృత్యంబునకుఁ దానుకొనియె, సంతసో వడిగ్రుంగుఁ దానినికొని వ్యవసారగృహంబు
నండి లేనినచ్చి తియిరిటఁ దాఁ బ్రవేశింపఁబోయి వ్యాపారండుగు కొజ్జావానిచే
నిషేధింపఁబడియు పాఠంబునఁ గడపహోపలఁ గాటఁ దానిని పాఠం కట్టించిసి కొని
బుట్ట బ్రద్రుగఁగఁచె, సంత నేలంబడి కర్తవ్య మెఱుంగి లేక మూర్ఛాక్రాంతుండుగాఁ
దన్యాంగంబునంజను జనులు చచ్చెఁ జచ్చెనని కలకలఁబోసరించి

౭౯౭

తే॥ “ ఫీఖలా! యేమి కార్యంబుఁ జేసితివిర, మొద్దువై మాటిలో మన్నుఁబోసికొంటి,
పీయొనర్చినపనియండి యిపుడు నీవు చచ్చితివి రాజుచేతిలో సత్యముగను ”

౭౯౮

౪॥ అని చీకొట్టుటయు వండుండిట్లనియె,

౭౯౯

కా॥ “ నా యాకొల్వును దీయఁజూడఁ దత్తఁ, దెన్నె క్యంతరాపీడితం
తై యస్మన్మన ముండలేను, బహుమాపాశ్చ్యండుగానీ యతం
డీ యిల్మెట్టెకి నా యను గునొరగాఁ, చేలాగొ తిద్వేవముకొ
వేయకొ నేరిచి యాచ్చ సేయుటకుఁ గా వేసె చొప్పుకొ, ”

౮౦౦

తే॥ ఇంటిలోపలికిం బోకుమియటంచు నజదుయన్న ను సరక సేయక ప్రవేశ
మొనరుపంబోవుటయు నట్లె యొక్కదెబ్బఁ గొట్టి నాడను దలమిఁదఁ గోపవశత,
కం॥ మణిభద్రుఁ డెపుడు బలభిష్మణిహార్యములోని భోజనముఁజేసి సభ
ర్మిణి కాళులొత్తి బహుశానె, నా మూత్రమెఱుంగఁ దీనిని యాగమనంబుకొ ”

౪॥ అని యిట్లు పలుకుచుండుటయు నా కలకలంబువిని పుష్పండు మణిభద్రు
రూపంబునం దలవాకిటికిఁవచ్చి

౮౦౧

చం॥ “ అనుదిన మస్మదీయమగు నాకృతిదాలిచి వచ్చుచుండు పీఠ,
దనుచితమాచరించెఁ గడు యాచమఁగొట్టి నపుఁసకుండుతా,
దిన మొకతీరువేషమును దీరిచి రంజిలఁజేసి భూస్రజకొ
ధనముగడించు నర్థి జనతండముఁగొట్టుట ధర్మమానోకొ ”

౮౦౨

౪॥ అని వక్కాణించుచుండుటయు మణిభద్రుండు లేచి యగ్రభాగంబున
జాత్యసముండగు పురుషుఁ గలనువిలాకించి

౮౦౩

కం॥ “ ఎక్కడివాడవురా యోతెక్కలికాడా! దృఢాస్మదీయాంగుడవై
రొక్కమున మండు వలలోఁ జిక్కఁజేసికొని యిటుఁజిరితి విటులకొ ”

౮౦౪

అ॥ ప్రభువుపాలికేగి పాపీ! నపు సర్వం నిను వధింపజేయదనుకనుండ
కెచట కేనిచని యిసీ తలదాచుకొని, మేమిటికి వృథాగ నీలిగెదవు " ౮౦౬

వ॥ అనిచించుటచూచు బుప్పండిట్లు యె, ౮౦౭

క॥ నానూపంబును నీవెదాల్చి, కవచకొ నాయుంటికేతెంచితి,
ట్లో! నేనపు డెందు లేననుచురా నున్నాడె, గొప్పోయి నికొ
మా రాజేంద్రున కొప్పుజేప్పెదను, జంపంబుచు నాతండు, పో
పోరా క్రూర! వితాగ నేల యనువు చొప్పగొట్టుకొందీగతికొ, ౮౦౮

వ॥ అయి ట్లొడొరులు బాహుబాహి, బోం దొరకొనటము నితరులునచ్చి
యెట్టుకేలకు విడిపించిరి, పదపడి మణిభద్రు బండుగు లం దరుదెంచి తారాగ్రమిపోయి
వాలిసుగ్రీవులుంబోలె ప్రాధతామ్రాయతాక్షులె నీవుదొంగవన్న నీవుదొంగవని వివదిం
చుకొను వారియిరువురిలో మణిభద్రు గుఱుతిరిపలేక తదుభయలం దోడ్కొని రాజ
ద్వారంబుసొచ్చి ద్వారపాలు ద్వారంబునఁ బోలగరింబుండు పృథివీపతికి విన్నవింప
నయ్యెడయందు నడతెంచి వేషభాషలలో నుభయలకుంకల విభేదంబు దెలియనేరక
విచుర్చింపమొదలిడి రహస్యం బును ప్రత్యక్షంబులును నగు నంశంబు లిరువురిం
బ్రష్నించి యిరువురికలనను యథార్థమైన ప్రత్యుత్తరంబువడసె, నంత బండుగులం
దఱు నొక్కొక్కరి విడచిసె గోత్రనూత్రంబులు పుష్పింప నుభయలుం దప్పక
చెప్పి, రంత నయ్యలారముణుం డెల్లం దెలికించి ౮౦౯

కం॥ “ఇహుణిభద్రునియిలు వేగముగఁజని యతనికడిని కైకొనిరం, డా
కొమ్మయె తనపతిఁ దెలుపఁ గొమ్ము ప్రమాణము, దెలియరావేక దేనకొ” ౮౧౦

వ॥ అనిసెలవిచ్చి తద్బంధువులం బంప వార లాసె కఖిలంబు నెఱిగించి
తోడ్కొనివచ్చిరి, పదపడి యామను ప్రచ్ఛానితశిరస్సుయు వ్రీడావనతాననయునై
రాజసమ్మఖమ్మన నివ్వించుటయు నాయన ౮౧౧

అ॥ “విజయేంగలేము నీరేజసుఖికో మే, మిష్టబ భువును నెలుగఁజాల,
రీవె చాలసేపు భావించి నీప్రియభర్త యెవకో యిగమ గుర్తుబట్టు” ౮౧౨

వ॥ అనియాశ్లాపింప నాప్రతీపదర్శిని ౮౧౩

కం॥ “మణిభద్రుఁడు తన యాశ్వాసుణునహ్నిని నన్నఁ గాట్చుకొని తినుచున్నా,
డణుమాత్రసుఖములే దీకణపముకడనామఁ, విసినిగొట్టు కరంబుకొ, ౮౧౪

కం॥ నాతండ్రిని వంచించి వృథాతురతను నన్వివాహమాడినవాఁడీ
ప్రేత, యపు డిత్తునను కలధాతం బిప్పటికి నీయడలఁపఁడు మదిలోకొ, ౮౧౫

ఉ॥ చెందవపూరువుండు పోనరించెడు నైహికసౌఖ్య మెంతయుకా,
బెండిబరీచెఱంగుగల వింతదుకూలములు బసిండితో

నిండిన దండి కొన్నగలు నేడె యొసంగినవాడె, రేపు మా
తండ్రికి నిత్తునన్న కలభాతము నీయగలాడె, కావునకే

౫౧౬

క॥ ఇతడే నా పెనిమిటియని కుతుకంబునఁ జేయిపట్టుకొనియెద నికక

మతిహీనుడైన ప్రథముని బతియని నేఁ బడయుఁజ్జి భాగ్యములేమిక

౫౧౭

వ॥ అని తనలోదా ననుకొని రక్తశక్తాంగుండు ప్రథమమణిధన్యుఁగాఁ దెలిసి
కొని ద్వితీయుని కరంబు గ్రహించి జనలందఱు శ్రవణింప

౫౧౮

క॥ "నను నాతండ్రి యథావిధి, దనకొసఁగిన వహ్నినన్నిధానమున నీ
యనఘుడ ననుఁ బెండ్లాడెను జననాథ పత్రవంశజుఁడధిశాంకా!

అ॥ ఈద్వితీయుఁ డథముఁ డెంతయు వేషము వ్రీచ్చి కడపకడపఁ దిరుగుచుండు,
నింటిలోకినచ్చి యేమేమొయడిగి కొం చగడువిడిచి తుదకు మగడ యయ్యె

వ॥ అని వాక్రుచ్చుటయుఁ బార్థివుండు మణిధన్యుఁ జెట్టునకు వేలొడఁగట్టి
నాజ్ఞాపించి వధకులవశంబుగావించె, నతఁడు వృక్షసమీపమునకుఁ గొంపోవఁబడుచు
సీ॥ "కలుగ నే కలుగదు కలిగెఁబో నిలువదు కరుణ దంతానశ గాఢునలకు,

విడువ నే విడువదు విడిచెఁబో వడియదు దోహచింత వృక్షాలబాహువులకుఁ
దొలఁగ నే తొలఁగదు తొలఁకెఁబో నలుగదు కుటిలభావము పుష్పకోమలులకు,
నుడ నే యుండ దట్లుండెఁబో నిండ దాచారము భామినీ సంఘమునకుఁ
దొయ్యలుల, కివి తోఁబుట్టు దుష్టజయులు వెకి గురిగిరిజలంబోలే బాగుగానె
యుండుదుగు కాని లోపలనున్న దంతయుఁ బెనుఁబు పరీక్షింప యుగ్మంజలకు.

తే॥ శుక్రనీలి సాంగీరసు స్మృతులను బ్రకట మహ్వానిధ్యకాస్త్రములయందు
మఱచియైనను స్త్రీబుద్ధి నుంచివచ్చుఁ జెప్పఁబడియుండ దహ్వరిచేత నచట,

తే॥ అమృత వధకోష్ఠమున హృది హాలహలము నగ్గడియుండు సదాయాదుముండలకును,
దానఁజేసిను యధకోష్ఠపానమునకుఁ బూని హృదయుంబు మోర్చింతు పురుషవరులు

తే॥ లక్ష్మకంబోలి రక్తండ్రి లలింపిను కాముకుని స్త్రీవిశాచముల్ కాళ్ళపైని
బలిమిఁ బడవైచికొందు, రాపాపకాఠిణుల కకర్తవ్య మెయ్యది గలిగియందు,

తే॥ దుష్క్రియాసుమధితంబు దుగ్గతిఫల మైన సాగవిష కాఖి కబల మూల,
మట్టియాడుది కడు దూరమందు నేని గానఁబడ వేని కింకర బీడ గలుగకుండు,

తే॥ సంస్కరిమహాటనీస్థలీసంచరణము నన్ని దేవద్రక్షిణవ్యాజమునను
దనదు ప్రథమసమావేశముననె వనిత చూపు మగవాని, కద్దానిఁ జూడనగునె,

- అ॥ నిత్యవర్తయైన నిర్దయత్వమునను జాడ్యకృత్యమునను స్వకులమెల్ల
నిందపాలుసేయునుందు రీనుందరులో, కుందవలదె వీరిగుణములకును,
- తే॥ పూర్వికల్గడియించిన భూరికీర్తి ధనశితములగు నిజకులత్రయగృహముల
నల్లజేయు నక్ష్మిశ్శంఖులెలువలన దీపపుంగడివిధమునఁ దీగఁబోడి,
- సీ॥ పురుషహృద్వద్ముల్ పొంపొరి ముకుళింపఁగఁజేయఁ జంద్రమఁకాఁతిగాఁగ
ధ్మనున్ వెనుమాక ధణిసై బెఱ్ఱుఁ గూలద్రోయుట కోరుగాలిగాఁగఁ
గామాన్దంబులోఁ గాలువెట్టుటయును వెన లోపలికినీడ్వ మొసలిగాఁగఁ
మోక్షంబు పేరిటి ముఖ్యమౌ నగరంపు మాన్దంబునకు గడిమానుగాఁగ
సంతతిచయంబునకుఁ జెఱసాలగాఁగ ఘన త్రివిష్టపస్పతి కొక్క గర్తగాఁగ
ఘోరసంసారబసినవాగురయుఁగాఁగ బ్రహ్మచేత సృజింపఁగఁబడియెఁ బడఁతి
- కం॥ మగవారిని బంధింపఁగఁ దగుసాధన మింతయేని దక్కఁటి చేత
దృగవాసున కగుపడమిని వగలాడి సృజించె సుదృఢపాశముగాఁగన్" ౮౩౦
- ప॥ అను పద్యంబులు చదువుచు బహుప్రకారంబుల విలపించి శ్రీనిగూర్చి
చింతించి ౮౩౧
- సీ॥ " సంసారంబంధి సౌఖ్యంబులేనియు ననుభవింపఁగనైతిఁ దనివిదీఱఁ,
గడు లోభిఁగుచు నొక్కడ నేని యింత దానముఁజేసికొనెతి విమలచుతిని,
నొక్కనినాచేరి జక్కఁగాఁ గూర్చుండి జపియింపఁగానైతి శైవమనవు,
జ్వలితాగ్ని నాజ్యాహుతుల ధిక్తి నేనాఁడు వ్రేల్చబూనఁగనైతి విధియుతముగఁ,
గావలసినంత విధవంబు గలిగియుండియును బొనర్పఁగనైతి నే నొక్కసుకృతి,
గడియ లీరికలేకుండఁ గాలమెల్ల వ్యర్థపుచ్చితి నకట ! ధనాగ్ధనమున, ౮౩౨
- తే॥ లోభికిం దుల్యుడగు దాత లోకమునను ట్టియుండఁ, డింకన్నదుం బట్టఁబోడు
తాను దన ధనమును జేతఁ దాఁకినైనఁ దాక కితిరులకర్పించు ధన్యుడతఁడు, ౮౩౩
- కం॥ దానము భోగము నాశము మానుగఁవి మూడుగతులు మహి ధిమునకున్,
దేని నిడఁడో భుజింపఁడో దానికి మూడవదియైన ధ్వంసమే గతియా, ౮౩౪
- అ॥ ద్రవ్యకరుడయ్యు దాతగాకుండఁచో క్షీతి దరిద్రులందుఁ జేర్వబడును,
దాహమాగ్ధునికిఁ దత్సముద్రము నిర్జలప్రదేశముగఁ దలంపబడదే, ౮౩౫
- కం॥ ఎపుడును వచ్చుచుఁ బోవుచు నుపయుక్తంబయి ధనంబు యోగులయొద్దకు
విఫలవ్యధాన్వితంబగు, గృహణవికడ నినురవోవుఁ గిమ్మనకుండన్, ౮౩౬
- కం॥ దీనుల కీవలెఁ దినవలెఁ గానీ సంచయము తగదు కలిమి ఘట్టిల్లన్,
మానుల నీగలుకూర్చిన తేనియై పెరజనులత్రావి తృప్తులుకాశే, ౮౩౭

తే॥ ఏది యాచింపబడి యర్థి కీయబడదో యేది యజ్ఞం లోన వ్యయింపబడదో

యా కదర్శసురక్షితం బైః ధనము చోరపార్థివగృహములఁ జేయఁ దువకు,

ఆ॥ దానమే గుణంబు ధనవంతులకుఁ జూడఁ దాతలకు గుణంబు ధనసమృద్ధి,

రెండుగూడ నొకట నుండక మున్న చోరగునుమోన, మిది యథార్థ మరయ,

ఆ॥ సదఘ్నఁజెలివిధమునఁ పథివలకుం గూడ భోగ్యగాక భార్యపోల్కి నెపుడు

నొకనియింటిగా నె యుండెడి బక్షియే నేమివేయబడెద నెంచిమాడ, ౮౪౦

కం॥ యమలకుఁ బ్రాణాధారము ధనమే యగుఁగాని భక్త్యతతిగా దరయన్,

ధనియైన లోభి యతిశయమున నే ధరియింపబడెడి భూమి నిజముగన్ ౮౪౧

తే॥ పిసిడిగొట్టులకృపచేతఁ బృథివిఁ దాను మోయుచున్నాఁడు గూఢపాన్నా యకుండు

తత్ఫణిదుగ్రిం యూష్మచేతను ధనంబు భూగతం బొనరింతురు పూనివారు ౮౪౨

వ॥ అని తన్నుఁదాఁ దిట్టుకొని బహుభంగులం బ్రలపించు వణిఞ్ద్రుం బట్టు

కొనిపోయి రాజభటులు నిష్ఠురంబుగం దిట్టునుఁ జెట్టునకు వేలఁగట్టుటయు ౮౪౩

— పుష్పంబు మణిభద్రుని గృహక్షేత్రాదులు స్వాగతము చేసికొనుట —

తే॥ పుష్పంబు మరుశం, తూర్పును లోబులఁగ మాహి కాభి వ్యమైంబు ప్రిగువఁగూడి

బంధువులు వెంటగా మోవఁజువకును సంగనంగెను మణిన్ద్రు సద్మయినకు,

వ॥ ఆదిత్యు ననుగ్రహంబున నొక్కండును నతని వాస్తవస్థితి యటుంగకయుండ

నట్లు పితృనైతామహంబును మదిరఁబునకు బోలె నరిగి తన్మన్యంబునం గూరుమండి

బందుకుల నందఱు జిలిచి ౮౪౪

ఉత్సాహము॥ ప్రాచుర్యవరనుండి యొకరి తా మవీగాలక్షియే

దీసు ధన్య మాటవలన నెట్లు నిల్చెఁ బ్రమృజన్,

ధీఃముగ్ధులు దవగుచు నేను లాభ్యమూనుటన్

బాపిపోవను డెలక్షి బాగుగా నెఱింగితిన్, ౮౪౫

కం॥ కావున మద్బంధువులకు దేవప్రాప్తా లుకును మదీమైశ్వర్యం

చే విధించి మొసం గెదఁ, బోధించెదఁ దనితనము పూర్తినింకన్,

వ॥ అని యెవరికిఁదగినరీతి వారికి వస్త్రధూషణంబు లొసంగి వేదవిదులకు

విప్రసం చేరు చేరువరుల విలువబంచి యుగ్మకరిగొక్కొక్క నేనుజోడు నదక్షిణం

బుగాసరుర్పించి యాటపాటలవారికిని విశేషించి యంధపంగ్యానులకునున్నంబు వెట్టిం

చియు నంకుకంబు లిప్పించియు నందఱు బుచ్చివైచి తరుణియుం దానును భుజిం

చిరి, పరకీను మైన విభవం బివ్వించుగా నకనికి సంహృష్టమగుటయు భార్యాసహితం
బుగా స్వేచ్ఛమె నవధించె, ౨౪౨

— : పుష్పంబు పాపపరిహారార్థము హటకేశ్వరంబున కరుగుట : —

ఆ॥ మరునిసంపుగాత్ర మాహిక పుష్పంబు నిద్దురి చునప్పు డొద్దఁజేరి

యెఱుంగఁగొరపవర మెనరుచువినకుండ ముట్టుకొని పద్మంబు లిట్టులనియె,

శా॥ పుష్పంబున మన శయంబుగనునా కై పీఠ నాథుడ, వా

దేనానాంప్రియు సంత్యజించితిని ధృష్టి త్యజమైన నీ

ప్రాప్తి ల్యం బది యై ద్రాజాలిక మొ మత ప్రాప్తమో దేవతా

సేవాలభ్యమొ చెప్ప, మీదృశుడవై చెన్నొందె దబ్రంబుగన్, ౨౪౦

తే॥ నగలు నాణెము లిడినాకు సొగసుఁజేసినట్టి తొలిదినముననె నీ యఖిలవార్త

కపటసంభవమని యెఱుంగఁగఁగలిగితిని వనోనాయకా ! నేను నిశ్చయముగ

ప॥ అని యిట్లువక్కాణించుటయు నలందు పక్కున నవ్వి కాఁగిటగుచ్చుకొని ౨౪౧

చ॥ “బలిబలి పాణినాయకినొ బాగుగ నమ్మనువంతమంతయున్

దెలిసికొనంగఁ గల్గితి, త్వచీయముఖాజ్ఞము మాచిన దుకై

ఖలమణిఁదమ్రచేతిఁ దల కాయపయిం బ్రహరింపఁబడ్డ యా

సులలిత కాముడన్ ద్వీజుడ సుందరి ! నే నిక నేమి చెప్పునన్, ౨౪౩

తే॥ హటకేశ్వరమున కేగి యటఁజెలంగు సూర్యభగవానుఁ గొల్వనాయామృతంక

నాకు మణిభద్రరూపమున్ జ్ఞానమును బ్రసన్నుడై దయచేసె నొ చంద్రవదన ! ”

ప॥ అని మధుగాక్షరంబుగా నుడువుటయు నప్పడంతి మఱియనిట్లనియె, ౨౪౪

చ॥ “నిమగ్నమగొన్న తత్తణు నీరజబాణున కగ్గమెతినాఁ

డినుఁడు తదాకృతిన్ మరల నీయకయుండఁడు, గాన నేగి య

య్యోగము భజింతు, నిట్టినిను నక్కునఁజేష్వకయున్న నాకు నీ

సునుపమరూపమేమిటికి, యావనమేమిటికిన్ వృథా విభూ ! ” ౨౪౫

ప॥ అనినవిని పుష్పంబు నోటనున్న ఘటకందీసి యా యన్నమిన్నమున్న

గన్నరూపంబును ధరించుటయు నాపె సంతసంబునం బొంగుమఁ బులకాచిత

గాత్రయె యతనిని గాఢంబుగం గొఁగలి మిఁకొని ౨౪౬

తా॥ “ఇపుడు సఫలమయ్యె నెంతయు నా జన్మరూపయావనములు రూఢముగను,

మదినిగోచినట్టి మన్మథవిగ్రహ మీవు మగఁడవై తింకేమిఁకొదర, ౨౪౭

అ॥ ఇంతవఱకునే నొకించుకమైనను బంచదాణసుఖముఁ బడసియెఱుఁగ,
ముసలియొద్ద నేమియుచ్చటఁదీరు, నీ కగ్గమైతి స్వేచ్ఛ ననుభవింపు॥

౧౫౯

వ॥ అని వాక్కుచ్చటయుఁ బుష్పండ్లటనియె,

౧౬౦

అ॥ “యొమ్మదవయనముల నొగిఁ బ్రవేశింతునా? యొక్కఁడుదున త్వదంగమందఁ

బెద్దకాలమునకుఁ జేసినానీ! లభియిచి, తేమిసేయఁదోష, దేమనందు”

౧౬౧

వ॥ అని పలికి మన్మథవశుండై మైధున బున కుపక్రమించి యెంతెప్రొద్దు చని
నదియు నెప్పుడు తెల్లవాటినదియు నెఱుంగ నేరక యింతయుఁ దానును నేకాకృతిని
భజించి యిటువనుకలొకఁడొదత్తులై యిను దుదయించుటయు నల్లయుండ మెల్లన
నోటందెట్టుకొని మరల మణిభద్రమూపంబు ధరియించి యట్లు పగలెల్ల మణి, ద్రుం
డును రాత్రిఁ బుష్పండును నై బెద్దకాలముండి కొడుకులను బిడ్డలను గొడఁకుల కొడు
కులను గాంచి వృద్ధుండై

౧౬౨

అ॥ “మాయఁబన్ని నేను మణిభద్రుఁ జంపించి మగఁడనైతి వాని మానవతికి,
సంతుగూడఁ గంటి, నెంతయఘమ్మిది, హాటకేశ్వరమున కరుగువాడ,

౧౬౩

—+ పుష్పాదిత్యమాహర్ణవము +—

వ॥ అని చింతించి కొడుకులకు వేఱువేఱ భాగంబులు పంచియిచ్చి లెక్కలేని
రోక్కంబును గొంచుఁ బమత్కారపురంబున కరిగి యాదిత్యున కాలయంబుగట్టించి
సర్వాంగక్షరంబుఁ జేరించుకొని చాతుశ్చరణబ్రాహ్మణులకు సతీసహితంబుగా
సాష్టాంగపతి ప్రాయశ్చిత్తముచేయించుటకును దద్దేవునకుఁ బుష్పాదిత్యసంజ్ఞం బొన
రించుటకును బ్రార్థింప వారలు

అ॥ “త్వన్విశుద్ధికొఱకుఁ దగిన ప్రాయశ్చిత్త మాచరించువార మంతెకాని

యాజ్ఞవల్క్యకీర్తి హరించుటకుమాత్ర మేము నిశ్చయముగ నిష్టపడము”

వ॥ అని చెప్పుటయు నందు మధ్యస్థవృత్తులగు మఱికొందఱు

౧౬౬

కం॥ “ప్రాయశ్చిత్తనిమిత్తము దేనుం బొకలక్షధనము ద్విజతతి, కటులే

యాయాధిత్యుని నృత్తికినై యిమ్ముకలక్షతీర్తు నభిలషితంబుక”

౧౬౭

వ॥ అని యందఱుంగలసి లక్షద్వయపరిమితధనంబు పుష్పనివలనం

౧౬౮

తదారాధితుడగు దేవుఁ బుష్పాదిత్యసంజ్ఞం బిలువఁదొడంగిరి, యాజ్ఞవల్క్యప్రతిష్ఠితం
దైనను నాదేవునకుఁ బుష్పాదిత్యసంజ్ఞ యావిధంబుగా నేర్పడినది,

౧౬౯

—శ్రీ బుర్రశ్చరణసప్తమీవ్రతవిధానము శ్రీ—

శా॥ పుష్పదిత్యుడటఁచుఁ బేరుకొని యాభూదేవు లాభాస్కరుఁ
బుష్ప ద్యర్చితుఁ జేయుచుండుటయు సంపూర్ణప్రమోదంబుతోఁ
బుష్పం డమ్మణిభద్రు భూమిపతిచేఁ బోకార్పగంజేసి త
త్పుష్పంగిఁ హరియించుటాది సకలంబుఁ స్వీయవృత్తాంతముఁ
వ॥ వక్కాణించుటయు వార లలిగి

౮౬౯
౮౭౦

కం॥ “చీపాపిష్ఠుడ! నీకిక నేప్రాయశ్చిత్తముండ, ధీనీవత్తం
చీపాటఁ దీసికొనిచను, నీపాలిట బ్రహ్మహత్య నిలఁబడియుండెఁ,
తే॥ భూసురుఁడు త్నత్రియుఁడు బేరి మూవురును ద్విజాతులని స్మృతికాస్త్రవిచక్షణులు వ
చించుదురు కాన త్నత్రియుఁడై చిహ్న యీవు బ్రహ్మఘ్నుడై తివిసీ కుశీల! ”

౮౭౧

వ॥ అని నిందించుటయుఁ బుష్పండు దుఃఖించుచు బ్రహ్మస్థానంబునుండి
బయలుపెడలె, సోమాయమాణుండగు నతని విలోకించి నాగరబ్రాహ్మణులు కొందఱు

శా॥ “సర్వజ్ఞప్రతిమండుగానిద్విజుఁ డీస్థానంబునం నుండఁ, డా
య్యవ్వీదేవులయిండలేని స్మృతిముఖోద్ధృఙ్గము ల్లానరా,
వీర్వీంక్షింపుఁడువానిబ్రాహ్మణుకకం, కేదేవిసంశుద్ధి యా
పూర్వాచార్యులుప్రాసెట్టిసుకృతు లోబ్ధింపఁగంగలెడిఁ”

౮౭౪

వ॥ అ వామృచ్చుటయుఁ జండశర్మయను నొకబ్రాహ్మణుండిట్లనియె, ౮౭౫
తే॥ “ఏను స్కాందపురాణమం దెప్పుడును బురశ్చరణసప్తమియటఁచు రమణఁ జనువు
చుందును, బురశ్చరణముననుండిపోలె దాననుండియుఁ బోవుఁ బాతకము, నిజము,

కం॥ కానఁ బురశ్చరణాభిధమై నెగడెడి సప్తమిని మహాశ్రద్ధమెయిఁ

౮౭౭

దానొనరించునుగావుత, మేనఁ త్నయమగును వెంటనే గూఢముగఁ,
తే॥ ఇదియునుంగాక తన్నేనీశ్వరుండె భటులచేతను మణిభద్రు ప్రాణముల హ

రించెఁగావున బాప మేతెంచునెడల దాకిఁ బాధ్యుఁ డాతండె తధ్యముగను,
తే॥ ఎవఁడు న్నాయాధికారియై వ్యవహృతిఁగల నిజమెఱుంగక నేరంబు నిర్ణయించి

౮౭౯

శిక్షఁజెప్పును దాన సంసిద్ధమైనపాతకంబున కాతఁడే బాధ్యుఁ డరయ,
తే॥ మఱియు నాతఁడె భూసురమధ్యమునను బ్రీతి నీతనికిచ్చి నాపెండిచేసె

ననుచు వదియించె నాతని య్ధేహి యాపెకేకాక యెవరి కాయఘముచెందు ?

కం॥ అపకృతుడైయీతఁడుతా నపకృతిగావించెచుగుడ, నాహేతువునఁ

౮౮౧

విపరీతముగాదిది, యింక సుపథముగ నె నిశ్చితంబు సుజ్ఞానులచేఁ,

కం॥ కృతమునకుం దగుమాదిరి ప్రతికృతియును హింసమునకుఁ బ్రతిహింసనముఁ

గృతమైన దోషముండదు, హితమ యగును నుష్టు దౌష్ట్యహృతుఁడేత కనక”

వ॥ అనిపలుకుటయుఁ జందశర్మ యతని కదివచ్చియిం చె, నతండు దాని నాచ

౧౮౩

తే॥ “అట్టలగువో ద్విజోత్తమ ! యా పురశ్చరణసమాహ్వా యసప్తమి రమణ మీ వ

రాకునకు నీవు వాకోను, రమణ దానివలన సంశుద్ధుడయ్యెడు వడి నితండు” ౧౮౪

వ॥ అనిపలుకుటయుఁ జందశర్మ యతని కదివచ్చియిం చె, నతండు దాని నాచ
రించి యొక్కసంవత్సరమునకు గతకల్మషుండయ్యె” ననిన మునుల్లిట్లనిరి, ౧౮౫

ఆ॥ “ఆ పురశ్చరణాభిధమైనయట్టిసప్తమిని నెట్టివేశను సలుపవలయు ?

సలుపువేశను దానికి వలసినట్టి విధియదెట్టిది ? చెపుచుయ్య నిస్తరించి” ౧౮౬

వ॥ అని యిట్లు వాక్రుచ్చుటయు నూతుండు ౧౮౭

తే॥ “రోహితాశ్వుడడుగ రూఢి నా మార్కండముని వచించెఁ బూర్వమునను కీని,

నిపుడు మిమ్ముఁగూర్చి యే వచియిం చెద, వినుఁడు శౌనకాదిమునులు! మీరు, ౧౮౮

వ॥ మార్కండమహామునిని వారిశ్చంద్రకుమారుండగు రోహితాశ్వుండు దగ్గటి

కం॥ “తెలిసియొ తెలియకొ జన మియ్యిలపై నొనరించుపాప మేమార్గమునక

దొలఁగంగలదో యిందుక తెలుపంగ నాయమింద్ర ! తేజస్సాంద్రా! ” ౧౮౯

వ॥ అనియడుగుటయు మార్కండేయుండిట్లనియె, ౧౯౦

ఆ॥ “మానసిక మొకండు మఱి వాచికము రెండు కాయికంబు మూడుగా నగుంబు

మూడువిధములుగను భువిలోన జనులకుఁ గలుగుచుండుఁజుమ్ము కాశ్యపీశ! ౧౯౧

కం॥ వాని వినాశమునకై భూనాయక! మూడుపాయములుగల, వని నీ

కేనువచించెదఁ గర మవధానముతోఁ గూరుచుండి తప్పక వినుమా, ౧౯౩

కం॥ మానసమై యేపాపము మానవులకు సంఘటించుమహిఁ బశ్చాత్తా

పానంతర మదియుండదు త్మోనాయక! నిముసమేని సత్యంబిదిమా, ౧౯౪

ఆ॥ వాచికంబు వేగపడి యాచరింపక మది విమర్శచేసి మానవుండు

మానుకొనినయెడల మానెడి నయ్యది యర్కతేజ! రోహితాశ్వరాజ! ౧౯౫

ఉ॥ కాయికపాతకంబు ద్విజకాండమునొద్దకు నేగి చెప్పి యా

ధీయుతు లాజ్ఞ యిచ్చినవిధిం గృతనిష్క్రుతి యైయొ లేక భూ

నాయకుచే విమృష్టుడయి న్యాయ్యపుబద్ధతిఁ ద త్సుశిక్షితుం

డైయొ లొలంగఁద్రోసికొననాను యథార్థముగక వహివిభూ ! ౧౯౬

ఆ॥ సిగ్గుచేత ద్విజులఁజేరి వచింపక రాజదండనంబు నోజనొంద

కవఁడు మేననున్న యేనస్సుతోడనే కూలు వానిశిక్షకుండు యముఁడె, ౧౯౭

కం॥ కావునఁ బాపాత్మకుఁ డిల జ్యోవిబుధులనడిగి వారియానతి యెటులా

నావిధిఁ బ్రాయశ్చిత్తము గావించుకొనంగవలయుఁ గడాయత్నమునక” ౧౯౮

వ॥ అని యిట్లు చెప్పటయు రోహితాశ్వుండు

౮౯౯

అ॥ “అఖిలపాతకముల నపనయించుటకుఁగా నుపకరించు వ్రతము హోమవిధియొ

దానమో వచింపు దయఁ బురశ్చరణవివర్జితముగ నఘముఁబాయుపొందె,

౯౦౦

అ॥ అనుదినంబుమర్త్యు డఖిలకార్యములలో నలుపు నింతో యంతో కలువ ముర్చి

వానికన్ని టికిని వరుసఁ బ్రాయశ్చిత్తమాచరించుకొనఁగ నలవియగునె? ”

౯౦౧

వ॥ అనినవిని పెండియు మార్కండేయుండిట్లనియె,

౯౦౨

క॥ “కలదు పురశ్చరణంబను కలువఘ్నవ్రత మొకండు, గ్రహపతిహితమై

చెలఁగుఁ బురశ్చరణాహ్వయమిలితంబై నట్టి సప్తమీతిథి యధిపా!

౯౦౩

అ॥ అచరింపఁబడిన యద్దానిచే మేనఁజెలఁగుచున్నయట్టి చిత్రభానుఁ

డపనయించుఁ బ్రాగ్భవార్జితపాపంబ, యేతద్బద్ధవాఘు మేమిలెక్క,

౯౦౪

క॥ కవున నేవాక్రచ్చిన యావిధమునఁజేయఁగడఁగుమీ నరనాథా !

తాపకదేహమునంగల యావత్కలుషమున ధుతుఁడవయ్యెడు వేగఁ

౯౦౫

వ॥ అనవుడు రోహితాశ్వుండు

౯౦౬

క॥ యమివర ! పురశ్చరణసప్తమి యేవిధిచేతఁజేయవలయునో మఱియుఁ

శ్రమమన కది నలుపందగు సమయంబెదో యానతిమ్ము శ్రవణింతు లలిఁ

వ॥ నావుడు మఱియు మార్కండేయుండిట్లనియె,

౯౦౮

అ॥ “మాఘశుక్లసప్తమీఘస్ర మర్కవాసరసమేతమగుచుఁ బరగునెడల

మకరరాశిలోన మార్తాండుఁడుండఁగా నావ్రతంబుఁజేయనగును రాజ !

౯౦౯

శ్లో॥ పురశ్చరణకృత్యాయాం సప్తమ్యాం దివసాధిప !

ఉపవాసం కరిష్యామి అద్య త్వం శరణం మమ

౯౧౦

తే॥ అనెడిమంత్రంబు జపియించి యరుణుపాడుపుకంఠెఁ బూర్వమ పలుదోమి యధిక

బలితపాపండ్జనములఁ బలుకరింపకుండ నుండంగవలె నాఁ డహో నృపాల! నిష్క్ర

తే॥ అంత నపరాన్న సమయమం దధికభక్తి స్నానమొనరించి శుభ్రవస్త్రములుదాల్చి

చిత్రభానుని ప్రతిమను సిద్ధపఱచి దానికిం బూజగావింపఁదగు ధరేశ !

౯౧౧

సీ॥ మఱి పతంగాయ నమయని పాదములను మార్తాండయని జానుమధ్యమునను

దివసనాథాయని దీప్తగుహ్యమునను ద్వాదశాత్మాయని తత్సనాభి

పద్మహస్తాయని బాహువులను దీక్షుదీధితేయనుచు హృద్వీధియందుఁ

గనులాభయంచును గంతంబు తేజోమయాయయంచును మస్తకాంతరమున

పాదమాదిగ శీర్షపర్యంత మిట్లు రక్తపుష్పంబులను సమర్చనముచేసి
విధియుతంబుగ ధూపంబువేసి యవల నెలమిఁ గప్పురహారతి నీయవలయు,
కం॥ ఎఱ్ఱనివసనముచేతను బిఱ్ఱుగజుట్టంగఁబడిన పృథుపాత్రములొ

నెఱ్ఱని బెల్లపుటన్నము నొఱ్ఱుగ నై వేద్య మవల నొసఁగఁగవలయున్,
ఆ॥ ఎఱ్ఱదారములను నెంతయు వింతగా వత్తిఁజేసి తెల మెత్తిపోసి
వేడ్కతోడ జోతివెలిగించి యారా రికంబొసంగవలయు డ్మౌతలేశ !

తే॥ శంఖముననుండి యుదకంబు సంగ్రహించి సఫలమును రక్తచందనసంయుతమును
నాచరించి యథావిధి నర్ఘ్యమియవలయుఁ దదనంతరంబున నమమతీశ !

కం॥ “తెలిసియొ తెలియకొ నాచే నలుపంబడియున్న యట్టి సకలాఘములున్

దొలఁగింపు మర్మముంగొని బలుప్రాయశ్చిత్తమిది దివాకరదేవా ! ”

కం॥ అనియిటు సూర్యుం బూజితునొనరించి యనంతరమున నుర్వీసుపూ

జన మాచరింపవలయును ఘనముగఁ బుష్పానులేపగంధాదులచే,

ఆ॥ కుండువఁబెట్టి శక్తికొలఁది దక్షిణనిచ్చి తృప్తుఁజేసి యవనిదేవునిట్లు

పుచ్చుకొనఁగవలయుఁ బో పంచగవ్యంబు కామశుద్ధిఁగొఱుఁగాను దాను

ఆ॥ దోసిల్లాగ్గియంత నాసూర్యభగవానువంక నిశ్చలముగఁ బఱపిదృష్టి

వక్ష్యమాణమంత్రవరమును బఠియింపవలయు నోహితాన్యవసుమతింద్ర !

శ్లో॥ “ఇదంత్రతం మయాదేవ గృహీతం పురతస్తవ

ఆవిఘ్నం సిద్ధిమాయాతు ప్రసాదాత్తవ భాస్కర, ”

ఆ॥ మాఘమాసమాది మాతృదేవున కావిధమునఁ బూజయాఘరించి

ఫాల్గునాది పుష్యపర్యంత మట్లులే చేయుచుండవలయు ప్రితిబిడోజ !

ఆ॥ కుందకుసుమపూజ గుగ్గులుఘాప మన్నము నివేదనంబు విమలగోమ

యంపుఁ బ్రాశనంబు నర్హంబులయ్యెడి ఫాల్గునంబులోనఁ బార్థివాగ్ర్య !

తే॥ చైత్రమందున సురభిచే జరిపి పూజ గుణిక నైవేద్యమునుబెట్టి కోరి సర్వ

రసముతో ధూపమునువేసి లహరి గుళోదకమును బ్రాశన మొనరింపఁ గలుగు శుద్ధి,

కం॥ మోదుగుపూలం బూజయుఁ గాదనక వ్వివేదనంబు కలు మాంసంబున్

గా దధి ప్రాశన మొనరించి యీదగు నైకాఘమునను ఘృతధూపంబున్,

కం॥ కలిగొట్టుపూలచేతను బెలుచన పూజించి పేలపిండి నివేదిం

చి లలిం గపిలాఘృత ముత్కలికం బ్రాశనముచేయఁదగు జ్యేష్ఠమునన్,

ఆ॥ అవిసెపూలఁ బూజ యగరున ధూపంబు విమలధారికను నివేదనంబు

నలిపి ఘృత మొ మధువో యెలమి నాసాఘమాసమునఁ బ్రాశనంబు జరుపవలయు.

ఆ॥ కడిమిపూలఁ బూజగావించి దగరపుంబొగల నెగయఁజేసి మోదకములు

లలి నివేదనంబుసలిపి గోమయజలాశనముచేయవలయు శ్రావణమున,

తే॥ జాజిపూవులచేతఁ బూజనముచేసి నఖిసముదూభితధూప మెంతయునువేసి

పాలు నై వేద్యమొనరించి భాద్రపదములోనఁ బాలనె త్రావనాఁ దానుగూడ, ౯౨౯

తే॥ ఆశ్వయుజమాసమందున నంబుజములఁ బూజ ఘృతపూరి నై వేద్యమును బొనర్చి

కుంకుమంపుఁబువుం బొగకుఁవిధించి కప్పురము ప్రాశనముచేయనొప్పు భూప!

కం॥ తులసిం బూజ నివేద్యము కలకండయుఁ బొగకు రమ్యకాసుంభికముఁ

వలయు లవంగప్రాశన మల కార్తికమాసమున మహావీరన్యపా !

౯౩౦

తే॥ గుంటగలిజేరుపూవులు గుడము పేణి వేడ్క నర్చనధూపనై వేద్యములకు

నోలి నుపయోగపఱచి కంకోలభోక్త కావలయు మార్గశిరమున గహ్వరీంద్ర !

కం॥ శతపత్రికచేఁ బూజన మతులితసహజంబు ధూప మల పావమునఁ,

దతకుమ్మలి నై వేద్యం బతిబల ! ప్రాశ్నక్తమెల్లఁ బ్రాశ్యమ్మగుఁబో,

తే॥ ఇట్లు పండ్రెండుమాసంబు లినుభజించి యంతఁ దనయింటనుండిన యర్థమందు

సరిగ నాఱవభాగంబు సర్వసాపశుద్ధికై యాయవలయు భూసురున కధిప!

కం॥ తరువాత శక్తికొలఁదిగ దరణీసుగవరుల కన్న దానముగూడఁ

జరుపునది, యివ్విధము భాస్కరస్థ ప్తమిఁజేయఁ దొలఁగు సకలాఘములుఁ

వ॥ అయిట్లు మార్కండేయఁడు రోహితాశ్వనకుం జెప్పినచొప్పునఁ జండ

శర్మ పుష్పనకుం జెప్పుటయు నతండును దద్రవతం బాచరించి నిజగృహంబునఁగల స్వర్ణ

రజతంబులను నితరంబునను నాఱవపాలు సమర్పించె, నావిత్రభాజనంబు నాగర

బ్రాహ్మణులు తిలకించి

౯౩౬

—: సూర్యవరమునఁ జండశర్మార్థములు బ్రాహ్మణాగరు లగుట. —

ఆ॥ ద్రవ్యలోభమునను దక్కటిభూమిదేవులఁ దిరస్కరించి పుష్పనితఁడు

తానె పెద్దయగుచుఁ బూని ప్రాయశ్చిత్తశుద్ధిఁజేసెఁ జూడుఁ డిద్దగుతులు !

ఉ॥ ఆఱవపాలు తద్ధనమునందు గ్రహించినవాఁడుగాన నీ

వీటిడి బాహ్యభూతుఁడెక, వీనిగృహంబునకేగి యన్నముఁ

నీరముఁ బుచ్చుకొన్న యవినీతులుఁ జుట్టరికంబుఁజేయు న

వ్వారును నేఁటినుండి కులబాహ్యులుగా గణనీయులెంతయుఁ

వ॥ అనీసమయంబుచేసి స్వనికేతనంబుల కేగుటయుఁ జండశర్మ పుష్పనుద్దే

శించి

౯౩౯

- కం॥ “ ఈయర్వీసురులదిదలుఁ బ్రాయశ్చిత్తమునకిష్టపడుటనె నీకే
జేయించినాడ, నైనను న్యాయమె ననుఁ బతితుఁజేసినారలు పీరల్, ౯౪౦
- అ॥ కాన మండు నిష్పకలలోనఁ బడి నేను వేగఁ బ్రాణములను విడుచువాడ,
స్వజనులందఱిని విసర్జించి బ్రదుకుట కెంతమాత్ర మింక నిష్టపడను” ౯౪౧
- వ॥ అని వాక్రుచ్చుటయుఁ బుష్పండ్లిట్లనియె, ౯౪౨
- ఉ॥ ఇందులకై విచారపడ కీవు ద్విజోత్తమ! భూమిదేవతా
బృందము ద్రవ్యలోభమున నెగ్గొనరించినవారు నీకు, వా
రందఱు నెంతవత్తమును యాచనచేతురొ యంతయిచ్చి నిక
జెందినయట్టి నింద్యతను శీఘ్రమపాపెద, నీర్ణయపాపెదక ” ౯౪౩
- వ॥ అనియిట్లు వాక్రుచ్చి సత్వరంబుగా బ్రహ్మస్థానంబునకుఁబోయి ౯౪౪
- కం॥ ధనలోభంబునమీరలు ననుఁగూరిచి చండశర్మనామకుఁడై నిం
దనుమోపితి, రటుగావునఁ గొనుఁడి ధనమిత్తు మీరుకోరినయంతక ” ౯౪౫
- వ॥ అనుటయు నాగరబ్రాహ్మణు లెల్లరుం గనులెఱ్ఱఁజేసి ౯౪౬
- కం॥ “ చీ చీ పాపాత్మా ! నీ వాచాదోషమున జిహ్వా వ్రయ్యలగువా బొ,
మీచండశర్మ సవిధిగఁ బాచితమునరింపమనిఁ బాహ్మ్యంపయ్యెక, ౯౪౭
- కం॥ ఒక్కండె ప్రాయశ్చిత్తము నిక్కుచు నొనరించి యితఁడు నింద్యుండయ్యెక,
బెక్కురుబ్రాహ్మణులకుఁగా కొక్కనికిం బాచితంబు నొనరుపవశమే, ౯౪౮
- అ॥ ఈయకార్యమునకు నెల్లపురాణముల్ స్మృతులు ధిక్కృతమ్ము లితనిచేత,
వత్తమునకు నితని వెలిచేయ దానికి మొగమువాయలేదు మూర్ఖ ! పొమ్ము.
- కం॥ ప్రాయశ్చిత్తము నలుగురుధీయుతులను గల్గిపొని విధింపఁగవలెనం
చాయా స్మృతులు వచింపఁగఁ జేయించెనితని చొకండె శ్రేష్ఠుడననుచుకొ, ౯౪౯
- అ॥ కాన యుష్మదీయకల్మషమంతయు వచ్చి యితనియొడలు చొచ్చెనిపుడు,
దానఁజేసిమేము పూని బహిష్కారమును విధించినాము చనుమిడేవు, ౯౫౦
- వ॥ అనివచ్చించి స్వనికేతనంబులకుఁ జనుటయుఁ బుష్పం డింటికేగి
- కం॥ “ ఎందఁకసాహసింపదొ యందఁకం బ్రజకు సిద్ధి యలవడ, దటుగా
నం దద్ద సాహసింపెద నెందుఁ గృతఘ్నతకు స్థానమేర్పడకుండక ” ౯౫౧
- వ॥ అనినిశ్చయించి సప్తమీభానువాసరంబురాఁ బుష్పదిత్యునకు నూటయెని
మిది ప్రదక్షిణంబులొనరించి నిజాంగంబులు శీఘ్రంబున ఖండించి వీతిహోత్రంబున
వ్రేల్చికాయశేషంబుచేఁ బూర్ణాహుతిం బొనరింపఁబోవుటయుఁ బూవ ప్రత్యక్షమై

అ॥ “ వుష్ప ! సాహసమును బొనరింపకోయి నీమొడఁ బ్రసన్నుడైతి నిపుడు నేను,
మరల నీకు నేమివలయునో చెప్పుకొ, మ్మిచ్చిపోవువాడ నీహితమును” ౯౫౫

వ॥ అనివాక్రుచ్చుటయుఁ బుష్పండ్రిట్లనియె, ౯౫౬

తే॥ “ డ్మాసురశ్రేష్ఠుడైనట్టి చండశర్మ నాగరబ్రాహ్మణులచేత నానిమిత్త
మై బహిష్కృతుడయ్యె, నాయనను వారితో సమానునిజేయు మోతోయబాప్త

తే॥ శాస్త్రముంజూచియేనాకు శ్రద్ధతోడఁ బాచితబొనరించె వాబ్రాహ్మణుండు,
అట్టులైనను వెలిపెట్టి రకట యతని నందఱుంగూడి యసహిష్ణులగుచువారు”

వ॥ అనవుడు సూర్యభగవానుండు ౯౫౯

తే॥ “ నాగరబ్రాహ్మణుం డొక్కడే గరిష్ఠుఁ, డతనినుడి కన్యధాచేయ నలవిగాదు,
అందఱును నేకమై పల్కినట్టిమాట యన్యధాయాచరింపంగ నగునె వశము, ౯౬౦

అ॥ అగునుగాక, యీతఁ డవని బ్రాహ్మండన ఖ్యాతినంది కరము పూతుడగును,
నితనినుతులుగూడ నెంతయు విఖ్యాతి రాజమాన్యులగుచు రాజిలుదురు,

అ॥ ఇతనిచుట్టములును హితులును నిట్టిరే యై చరించువాఁడ లకనియెల్ల,
మత్స్యసాదమునను ద్వత్ప్రత్యవయశము నవ్రణంబగును ధరామరేంద్ర ! ” ౯౬౧

వ॥ అనిపలికి యంతగ్ధానంబుఁడెందుటయుఁ బుష్పఁ డక్షతాంగుడై చండశర్మ
యింటికరిగి విష్ణు వదనంబుననుండు నతని విలొకించి ౯౬౩

—: నా గ రే శ్వ రో త్ప త్తి: —

అ॥ “ నీనిమిత్తముగను నేఁ దనుత్యాగంబుజరుపుటకునుగూడ నమ్మరించి

సరసిజాప్తు సుప్రసన్నుని గావించుకొన్నవాడ, మెప్పుగన్నవాడ, ౯౬౪

శా॥ నీపాతిత్యము తత్కృపాబలముచే నేడేఁ తొలంగుంజుమీ,

నీపుత్రుల్మాదలైన నీకులజులుక నిన్బొలి యీనాగర

డ్మాపీయూషభుగాళికంఠె ఘనులై సంతుష్టినుం, ద్రందుచే

నా పుణ్యంపు సరస్వతీనదితటంబంగుండు లేలెమ్మికక ౯౬౫

ఉ॥ ఉండుట కొక్కయాశ్రమము యోగ్యముగక రచియించి యందు నీ

యండను నేన యుండఁగల, నగ్గలపుక ధనముండెనాకు, నీ

దండవసించునందఱిని దప్పక పోషణసేతుఁ గాన నీ

కుండిన మానసజ్వరము నో ద్విజవర్య! త్యజింపుమీ యికక ” ౯౬౬

వ॥ అనిన విని చండశర్మ పుత్రపౌత్రబంధుసమన్వితంబుగా నగరంబుఁజుట్టివచ్చి
నమస్కరించి కనులవెంట నీళ్ళుగార్చుచుఁ బుష్పరిగూడి యుత్తరాభిముఖంబుగం



నాగరఖండము.

—♦ సప్తమా శ్వాసము. ♦—

కం॥ శ్రీమల్లక్ష్మీగంగానామసుతాపాణిపీడనమహోత్సవ ద

త్తామూల్యసమపథాచయ ! సామాత్యనికాయ ! శ్రీపరాంకుశరాచూ ! ౧

అ॥ అవధరింపు, మవలియాభ్యానమును జెప్పుమనుచు శౌనకాది మునివరేణ్య

లదుగుటయును రోమహర్షణ పరమేతు హృదయమున స్మరించి యిట్లులనియె, ౨

—: చండశర్మభార్య శాకంధరిం బ్రతిష్ఠించుట :—

మ॥ చండశర్మభార్య, శాకంధరి సరస్వతీతటంబున దుర్గం బ్రతిష్ఠించి కేయం
బవల్గు భక్తచే గొలుచుటయు నాయమ ప్రసన్నయై ౩

తే॥ “ దిద్ద ! నీచేయు తపమునఁ బ్రీతురాలనై నదానను, మంగళమగును నీకు,

“ నేమికోరెకొ కోరుమి పితృణమున నర్హుచెప్పక సమకూర్చి యరుగుదాన ” ౪

మ॥ అనవుడు శాకంధరి యిట్లునియె, ౫

తే॥ “ హాస్యమునఁ దీర్తిఁజెందెడి హాటకేశమధ్యమస్థ చతుష్పత్తిమాతృగణము

లను బలులనిచ్చి భజియింప నొనరుసుకృత మీ త్వదర్చనకృజ్జన మెనయఁగాక ”

మ॥ అనివేడుటయు నాదేవి ౬

అ॥ “ ఆశ్వయుజశుక్లపక్షమం దరుగుదెంచు నలమహానవమీదిన మధికభక్తి

నను సమర్పించువాఁడు నీమనసులోని ఫలము సకలంబుఁ చొందు నప్పటికి నపుడె ”

మ॥ అనిచెప్పి యులతగ్ధానంబుఁజెంది శాకంధరియును పేరఁ బ్రభాతయయ్యె,
నది మొదలుకొని సరస్వతీతీరంబునఁ బుత్రపౌత్రదౌహిత్రులతో వృద్ధిఁజెంది బహిష్కృ
తనాగర బ్రాహ్మణులు విద్యాధనంబులఁ జమత్కార పురబ్రాహ్మణులకుఁ దీసిపోక
మహోత్కృష్టులై వర్తించిరి, కొంతకాలంబునకు విశ్వామిత్రుండు శపింప సరస్వతి
రుధిరవాహినియై రక్షోభూతప్రేతపిశాచంబులచే నేవింపఁబడుటయుఁ దదృశ్య
జూలై బహిష్కృతనాగర బ్రాహ్మణులు నర్మదాతటస్థ మార్కండేయాశ్రమంబు
నకుఁబోయి వసించి ” రని యిట్లుచెప్పుటయు ముగియ ౭

— : గంగాజలంబుల శ్యామకర్ణంబులగు గుట్టములు పుట్టుట : —

కం॥ “ ధీమచ్ఛ్రేష్ఠుండగు విశ్వామిత్రుం డేల నదికి శాపంచిడెదా ?

నేమి యపరాధ మొనరిచె నామునికి మహానది ? దయ ననఘా ! చెపుమా ” ౧౦

వ॥ అని ప్రశ్నించుటయు సూతుం డిట్లనియె, ౧౧

కం॥ “ కలిగెను విశ్వామిత్రున కలఘువసిష్ఠునకుఁ బూర్వ మత్యంతంశా

కలహము బ్రాహ్మణ్యముకై యిలామరవరేణ్యులార ! యేమందు నికకా,

వ॥ విశ్వామిత్రుండు త్నత్రియుండయ్యు బ్రహ్మదొడ్డి బ్రాహ్మణులందఱి చేతను
బ్రహ్మరిగాఁ బేర్కొనంబడియెఁ గాని వసిష్ఠునిచేతమాత్రము పేర్కొనం బడఁ, డం
దుచే నుభయులకును వైరంబుఘటిల్లె ” నని యిట్లు వాక్రవ్య వేండియు శౌనకాదులు.

కం॥ “ త్నత్రియుండయ్యును విశ్వామిత్రుండు బ్రాహ్మణులలోన మేటి యెటయ్యెకా,

ధాత్రభిమతుని వసిష్ఠుండుమాత్రము విప్రుడని యేలమన్నింపఁడు తాక ” ౧౨

వ॥ అనియడుగుటయు వేండియు సూతుం డిట్లనియె, ౧౩

ఉ॥ “ ఉండెను ముక్ బుచీకుడను నొక్కమహాముని, ధాత్రసుంతయుక

నిండఁగన్వీయకీర్తి వ్రతనిష్ఠితుడై యతఁ డెంతయుం దపం

బుండుచుఁ దీర్థ సేవ కనియోజఁ బ్రయాణముసేసి యేగె నొ

క్కండ యొకప్పు భోజకటకంబను గాధిమహీశు వీటికిన్, ౧౪

వ॥ ఏగి యటనుండు కాశికీనదిం గ్రుంఁ తత్తరంబునం దపించుచు సర్వావయవ

శోభనయై యరుదెంచిన రాచకన్నియం బొదగాంచి మరుబారి కగ్గండై ౧౫

అ॥ “ ఎవరికూఁతురీపె ? యెందునిమిత్రమై యేగుడెంచియుండె నీస్థలమున ?

కెచటికేగుచున్న ? దింతయుఁజెప్పఁడి వినఁగవేడుకయ్యె జనములార ! ”

వ॥ అనియడిగిన జనులిట్లనిరి. ౧౬

కం॥ “ ఏతత్త్రిలోక సుందరి ఖ్యాతుండగు గాధితనయ, కడుగుణవంతుం

డై తగు పెనిమిటిఁ బడయుటకై తా నేతెంచె గౌరి నారాధింపన్, ౧౭

ఉ॥ ఈనదియొడ్డునండెలఁగు నెంతయు నున్నతమాచు దేశతా

మానితయైన హైమవతిమందిర, మచ్చటికేగి యామె

ద్భానముఖోపచారములఁ దద్దయు సల్పి శ్రవస్సుఖంబుగా

గానముఁబాడి మాపటికిఁ గ్రచ్చుట నేగుచునుండు నింటికిన్ ” ౧౮

వ॥ అనినవిని యతండు గాధిగృహంబున కరుగుటయు నాపార్థివుఁడు సమ్మ

ఖంబుగం బోయి కృతాంజలిపుట్టుండై

తే॥ “ నిస్సృహఃదవైన నీకును నేఁ దడేలా రాకఘటియించినది మునిరాజ! యిటకు”
 నుడువు మదియంతయును నాకుఁ దడయ కిపుడ, శ్రీమదిష్టంబునెఱవేర్ప సిద్ధముంటి?
 వ॥ అనినొడువుటయు ఋచీకుండిట్లనియె, ౨౪

కం॥ “ వరవర్ణనియగునీసుత సరగుననర్పించి పెండ్లిసల్పు మహీశా!
 గిరిజగుడికడల నాలిడ దరిసించి స్మరార్తిబడితిఁ దాళఁగఁజాలక ” ౨౫

వ॥ అనినని గాధి యయ్యది యనవర్ణవివాహమనియు నతఁడు దడ్రుండు
 వృద్ధుండు ననియు నర్పింపకున్న నలుగుననియు నాలోచించి ౨౬

తే॥ “ కన్యకాదానమున మాకుఁ గలదు కుక్క, వద్ది యొసఁగదవేని వహత్య! నీకు
 నాదు పుత్రికనర్పించి న్యాయ్యమైనకద్దతి వివాహమొనరించి పంపువాడ ” ౨౭

వ॥ అని వ్యాజంబుఁబన్నుటయు ఋచీకుం డిట్లనియె,
 కం॥ “ చెప్పము కన్యాకుల్కుం బెప్పగిదిని దీసికొనుట కేర్పఱచితివో,
 గొప్పనెయగుఁగాకది, నేఁ దప్పక యీ సిద్ధముంటి ధాత్రీనాథా! ” ౨౮

వ॥ అనియిట్లువాక్రుచ్చుటయుఁ బార్థివుండు
 ౩౦

చం॥ “ ఒకచెవి నల్లనై మిగిలియుండిన మై యభిలంబుఁ దెల్లనై
 ప్రకటితవాయువేమునఁ బాటెడిగుఱ్ఱము లేడునూరు లో
 డక యెవఁడిచ్చు వానికి నిడంగలవాడను నాదుబిడ్డ, దీ
 నికినిక భిన్నమాగ్గమున నేను బ్రవర్తిలఁజాల సంయమి! ” ౩౧

వ॥ అని వక్కాణించుటయు నమ్ముని వల్లెయని కన్యాకుబ్జంబునకుంజని గంగా
 తీరంబునం బ్రవేశించి “ ఆశ్వాశోభ ” యను సూక్తంబును జపింప సర్వశ్వేతంబులును
 శ్యామైకశ్రవణంబులును నగు నేడునూఱుల గుఱ్ఱంబు లేడునూఱుల సాదులతోడం
 గూడి గంగాజలంబునుండి బయలువెడలె, నాటగోలె నయ్యది యశ్వతీర్థంబని విఖ్యాత,
 మంత ఋచీకుండు హయోత్తమంబుల భోజకటకంబునకుఁ దోలించుకొనిపోయి గాధి
 కొప్పుఁజెప్పటయు నాతఁ డవ్వారిఁ దీసికొని కూతునిచ్చి వివాహంబుగావించె, నట్లు
 పాణిపీడనంబు పరిసమాప్తిగా మునివయ్యఁ డావెతోఁ గాపురంబుచేయుచు సంశోవ
 సమయంబున వరంబుగోరుకొనుచు నాకె పోయి తల్లికిఁజెప్ప నాయమ యిట్లనియె,

కం॥ “ తనయూ! నీపతి నీ కత్యనుకూలుండగుచు వాంఛితార్థం బిడుచో
 ననఘంబగు బ్రాహ్మణ్యము నెనసిన యొకయాత్మజాతు నిమ్మను మిలమిక్, ౩౩

కం॥ పుత్రకులులేకయుంటిని బుత్రీ! నే, నవిమలనఁ బోయి త్వదీకుక్
 మైత్రంబుగలిగినర్థిలుపుత్రుని నాకును నొసంగఁ బురికొల్పఁగడ ” ౩౪

వ॥ అనినవిని యాయువతి ఋచీకుని సమీపించి జనని చెప్పినదంతయుం జెప్పినవిని
యతండు పుత్రేష్టియందు బ్రహ్మతేజస్సహితంబుగా నొకటియు తుత్రతేజస్సహితంబుగా
నొకటియు రెండు చరువులు సిద్ధపఱచి బ్రాహ్మ్యచరువు భార్యకిచ్చి 3౫

క॥ “ దీనిం బ్రాసించి కరీడ్యానా ! యశ్వత్థపాదపాలింగనముక

బూనికఁ గావింపుము, సత్సూనునిగనె, దతఁడు బ్రాహ్మ్యశోభితుఁడగుఁ దాక,
క॥ రెండవచరువు త్వదంబ, దఖండన్యగ్రోధతరువుఁ గౌఁగిటనిడ నా

ఖండేందుఫాలకుం బుత్రుం డుదయించెడిని త్కౌతరూపముతోడక, 36

వ॥ అనిచెప్పిపంపుటయు నత్తరుణు లిరువురును సంతసంబునం బొంగిరి, పదపడి
తల్లి బిడ్డంగూర్చి 3౭

క॥ “ సామాన్యంపు స్వకార్యమందును జనుల్ శ్రద్ధాకులైయుండి తా

మేమాత్రంబొ విశేషముంచుదురు పుత్రీ ! కాన నమ్మాని పెం

డ్లామా నీకిడియున్న యట్టి చదువుక మంత్రప్రభావాన్వితం

బై మీఱం బొనరింపకుండఁ, డిది సత్యంబయ్యెడిం, గావునక 3౮

క॥ నాచరువు నీవుగొనిమును నీచరువున నాకొసంగు నీరేజముఖీ !

నాచెట్టును నీనేకొని నీచెట్టును నాకొసంగు నేస్తముతోడక, ౪౦

అ॥ దాన సామ్రాజ్యధౌరేయుఁడైనయట్టిసుతుఁడు నాకుజనించెడి శూరుఁడగుచు

భూమిసురమాత్రుఁడైనచోఁ బుత్రీ ! నీకు భూరిసంతోషమిఁజాలుఁ బుత్రుఁడరయ”

వ॥ అని చెట్లయెడలను జరువులయెడలను వ్యత్యయంబుగావించె నంత నయ్యింతు
లిరువురును ఋతుస్నాతలై భర్తృసంమోగంబున గర్భంబులు ధరియించిరి, గర్భిణీయైన
యాత్రిలోకసుందరి చేష్టితంబుం దిలకించి ఋచీకుండు ౪౨

క॥ “ చీ పాపిని ! నీచేసిన యాపని యేమిటిదె ? నీకు నిచ్చినచరువుక

నీ ప్రసువునకిడి యాపెది సాపడితి యథేచ్ఛనీపు శ్రమ విఫలముగాక ౪౩

నీ॥ అపెకుంజెప్పిన యల వటవృక్షముం జేరి నీకాఁగిటఁజేర్చినావు,

వారచీరల మూలఁ బొజ్జవైచి యమూల్యచీనాంబరములఁ గై సేసినావు,

కన్నూరిమొదలైన గంధవద్ద్రవ్యంబు లొడలినిండంబూయఁగడఁగినావు,

అవనీనుర్వార్షమా నాచారములవీడి రాచకీవివహింపఁ జూచినావు,

వరుస జపముం దపంబును వదలినావు, అరుణుపాడుపున స్నానంబై మఱచినావు,

ఈదృశంబగు నీచేష్టలెల్ల నేను దెలిసి చీయనునందాఁకఁ దెచ్చినావు, ౪౪

నీ॥ శమదమంబులులెస్స సాధించి నీతల్లి పృథివిఁ దాపనీనాఁగఁ జేయమాన,

జపహోమములఁ జాల సర్పి యెప్పుఁ ద్వదంబ యథువినిర్ముక్తయం చనఁగఁబడియె,

గొప్పతీర్థములందుఁ గ్రుంకి నీజనయిత్రి పరిశుద్ధురాలునాఁబడియె జగతి,
 స్వాధ్యాయపాఠముల్ శ్రవణించి నీయమ్మ ధీచుతియని పేరుదెచ్చుకొనియె;
 త్నత్రియాంగన యిటు బ్రహ్మచర్యబూన బ్రాహ్మణివి రాచరీవికిం బాలుపడితి,
 కాన త్నత్రియుఁడే నీకుఁగలుగుఁబొమ్ము, బ్రాహ్మణునిగాంచనాపెయే పాత్రురాలు,
 తే॥ వేకటిధరించు స్త్రీలు వేవిశ్వనసుసరించియే తారు సంతతిఁ గాంచుచుందు,
 చెట్టిభావంబు లయ్యెడ నేరుపడునొ యట్టిపుత్రుండుగలుగుఁ దదంగవలకు,
 వ॥ అని వాక్రుచ్చుటయు నాయమ చేతులుజోడించి దీనవదనంబున నిట్లనియె,
 మ॥ “భవదు క్తంబు యథాగ్రమయ్యెడిఁ బ్రభూ! బ్రాహ్మంపుఁజిహ్నంబులె
 య్యవియుం జూడక చెప్పుచుంటివి యతీతానాగతోదంతముల్,
 భువిరాడ్బాలున కీపు తండ్రివగు టెప్పుం గూడ, దట్లాటచే
 ప్రవరుండైన ద్విజుండె నాకు సుతుఁడై క్రాలం బ్రసాదింపుమా” ౪౮
 వ॥ అని యిట్లు నొడువుటయు ఋచీకుండు ౪౯
 తే॥ బ్రహ్మతేజోయతంబాచుఁబరగ నీకు త్నత్రతేజోన్వితముగ నీజననికిని జ.
 రుద్యయం బొడగూర్చ మాటుపునొనర్చితింక దీనికి వ్యత్యస్త మెట్లొనర్తు, ౫౦
 తే॥ అబల! కాస్త్రవ్యతిక్రమ మాచరింప నధముఁడని నన్ను నిందింతు రవనిజనులు,
 ఏమిచేసితిో చేసితి, వింక దీని కన్యధాయొనరింపఁ గా దరుగు మవల
 వ॥ అని పలుకుటయుఁ దత్పత్ని మఱియు నిట్లనియె,
 తే॥ అట్టులగుచోఁ ద్వదాహృతమైనయట్టి త్నత్రతేజంబు మత్స్వత్ర గాత్రమునఁబ్ర.
 విష్ణుమగుఁగాక, నీకన్న వేత్తయైన బ్రాహ్మణుండె కుమారుఁడై పరఁగవలయు ౫౩
 వ॥ అనవుడు ఋచీకుండు ౫౪
 అ॥ “అట్లే నీదుపుత్రుఁ డవనీసురశ్రేష్ఠుఁడగును సంతసిమ్ము చిగురుఁబోడి!
 పాత్రుఁ డధికమైన త్నత్రంపుఁడేజాతో యుద్ధదుర్ధరత్వ మొందఁగలఁడు ” ౫౫
 వ॥ అని పలుకుటయు నాయమ యంతయును దల్లికి నివేదించి పదియవమాసం
 బున బ్రాహ్మ్యలక్ష్మీసమేతుండగు కుమారుంగనియె, నాయన జనుదగ్గియను విశ్రుతుం
 డయ్యె, దత్పుత్రుండు రాముండన మహాయశుండ్లె యరువదియొక్కమాఱులు ధాత్రి
 నిఃక్షత్రియంబొనరించె, గాధిభార్యయు దళమ

— విశ్వామిత్రుఁడు రాజ్యమును వదలిపెట్టుట —

మాసంబున బ్రాహ్మ్యలక్ష్మీసమార్యతుండగు పుత్రుంగాంచె, నతండు విశ్వామిత్రుండన
 దినదినప్రవర్ధమానుండై యావనంబువహించియుఁ బితృవైతామహంబగు స్వరాజ్యంబు
 నిచ్చగింపక నిత్యంబును వేదాధ్యయనసంపన్నుండై బ్రాహ్మణోచితమార్గంబున నుండు

చున్నను గాధి స్వరాజ్యంబున నియోజించి సకళత్రంబుగా వనంబునకుఁజనియె, విశ్వా
మిత్రుండు రాజ్యస్థుండై కొంతకాలంబునకు మృగయావ్యసనంబునం దగిలి యడవి కరిగి
సీ॥ దుష్టులనన్నింటిఁ దునుమాడి తునుమాడి యడవిదున్నలఁబట్టి యవనిఁగూల్చి

ఖడ్గమృగంబుల ఖండించి ఖండించి పృథువరాహంబులం బిలుకుమార్చి
మదపుటేకుంగుల మ్రుండించి మ్రుండించి క్రూరసర్పంబులం గూల్చివైచి
పులులమొత్తంబులం బోకార్చి పోకార్చి బలుసివంగుల నేలఁ బండఁబెట్టి
సింహములమోడఁబడి బిట్టుసంహరించికరభములఁద్రుంచి మధ్యాహ్న సమయమునకు
తుత్తిపాసలకుం జిక్కి సోక్కిమిగుల నల వసిస్తాశ్రమంబున కరుగుటయును, గీ२

వ॥ అమ్మని యెదురేగి యర్ఘ్యమిచ్చి యాగవనకారణమడుగ, గీ३

ఆ॥ “ వేటలాడియలసి గాటంపుదప్పిచే మంచినీళ్ల కరుగుదెంచి నాడఁ,
జల్లనీరుఁద్రావి శ్రమఁబాసినాడఁ, నిం కాజ్ఞయిడిన నింటి కరుగునాడఁ ” గీ४

వ॥ అని నొడువుటయు వసిష్ఠుండిట్లనియె, ౬౦

తే॥ “ మట్టమధ్యాహ్నమైనది, చట్టు లగల వెలుఁగుచున్నాఁడు ననువీధి నేడివేల్పు,
కాన భుజియించి యపరాహ్నమైనవెనుకఁ బయనమొనరింతు నిలువు నృపాల! నీవు ” ౬౧

వ॥ నావును విశ్వామిత్రుండు ౬౨

కం॥ “ చతురంగ సైన్యములతో యుతముగ నిట కరుగుదెంచియంటిని, నది ద్వా
ర్గిత, మట్లుగాన ననిలంబితముగ నా కాజ్ఞయిమ్ము మెల్లగఁ జనెదన్, ౬౩

కం॥ తనసేవకు లొకలిగొని కనుగొనుచుండంగ వారిఁ గాదని యొకఁడే
తిరువాఁడు గుణవిహీనుఁడు, ఘన నరకములోనఁగూలుఁ గడ కతఁ డరయన్ ”

వ॥ అని పలుకుటయు వెండియు వసిష్ఠుండిట్లనియె,

ఉ॥ “ ద్వారమునందు నీళ్లటులు తారు బుభుక్షితులై వసించుచో
వారలనందఱుం బిలువు, వెళమ తృప్తులఁజేసిపుత్తు, మ
దూభరితపఃప్రభావమునఁబొందిన నందినియన్ సుధేను వేఁ
గోరిన యేపదార్థమును గొంకక యిచ్చుచునుండు నిచ్చులన్ ” ౬౬

వ॥ అనినవిని సైన్యంబును రప్పించి స్నాతుండై కూరుచుండుటయు నందిని వసి

ష్ఠుచేఁ బిలువంబడి యేమియాజ్ఞయనిన నమ్ముని ౬౭

మ॥ “ సబలుండైచనుదెంచి నాఁడు మన విశ్వామిత్రరాజుని, యా
పలువున్ భృత్యులు సంతసింపఁ దొరగా భక్ష్యంబులున్ భోజ్యముల్
సబహూకారముగా నొసంగి త దిభాశ్వగ్రాససంస్పృష్టిఁజే
య బళీయంచు భవన్మహాత్మ్యమును దా నుర్వికుఁ డగ్గించెడిన్ ” ౬౮

మ॥ అనిచెప్పటయు నయ్యది వల్లెయని తత్తణుల పదివేలమందికి సరిపడు పదా
ర్థమును సృష్టించె, నంతః దద్భృత్యులు వడ్డించిరి, తుణకాలంబులో నిట్లు సపరీవా
రంబుగా సంతృప్తిపొంది విశ్వామిత్రుఁ డాశ్చర్యపడుచు మంత్రులంజూచి

మ॥ “ అహహా ! యెంతవిచిత్రమయ్యది, కరం బాకంటికిఁ జిక్కియు

న్న హయేభోష్ట్రముఖాఖిలాస్మదురుస్యైః బేను మీరందఱుకొ

బహుధా తృప్తిపడంగ మృష్టమగు నన్నంబుం బ్రసాదించి భూ

రిహితంబుం బొనరించె నిమ్మొదవు మంత్రితేష్ఠు ! లీక్షింపుడీ,

౭౦

క॥ కావున నీయావును గొనిపోవుద మెట్లేని మనము కొంక, కరణ్యా

నీవాసి భృత్యహీనుఁడు నా నిప్రుండితఁడు చేయునది యేముందున్ ”

౭౧

మ॥ అని వసిష్ఠుం బిలిచి

౭౨

ఉ॥ “ నందిని నాకొసంగు మునినాథ ! యరణ్యముననే వసించునీ

కందులకిద్ది యొక్కనికి ? నిచ్చెద దీనికిఁగాను నీకు నీ

డెందము చందముందెలుపు, తీర్చెదెలంగు బాంబులలో నీ

దృష్టందమొ యగ్రహారములొ యేకొ త్వష్టములన్ వచింపుమా ”

౭౩

మ॥ అని యడుగుటయు నతఁడెట్లు యె,

౭౪

అ॥ “ హాహా ధేనువిని నృపా ! మాకుఁ గామదోహినియు, నందువలన నీయనేను,

త్మాసురునకుఁ దలఁప సామాన్యమాగ్నోవె యమ్మదగదు, దీని నమ్ముటెట్లు,

అ॥ అవునమ్మియెవ్వఁ డథ్థంబు గ్రహించు వాఁడు పంచముండు వాస్తవముగ,

జననినమ్మిఁజ్ఞి చండాలుడే యతం దని వచించె మనువు విను జనేశ !

౭౫

అ॥ దానసామభేదదండంబులకు నేను సాధ్యపడెడునట్టి జనుడఁగాను,

వేయునేల దీని నీయ ముమ్మాటికిఁ, జనుము తిన్న గాను స్వగృహమునకు ”

౭౬

మ॥ అనవుడు విశ్వామిత్రుండు

౭౭

అ॥ “ రసఁకెలంగునట్టి రత్నంబులన్నియు రాజకీయములుగ రహివచింతు,

రిదియు రత్న భూత, యే దండమున నేని గొనుదుఁగాన సామమున నె యిమ్ము ”

మ॥ అని పలికి పట్టుకొనుండని భటుల కాజ్ఞాపింప వారు లగుడపాపాణంబులం

గొట్టి కట్టివేయుటయుఁ దన్నుందిని యామచుం బోయి

౭౮

క॥ “ ఇచ్చితివొకొ నను తేనికి సచ్చిరితా ! యతనిభటులు స్వాములువోలెన్

వచ్చి ప్రసారింపఁజొచ్చిరి, నొచ్చె మదీయాంగమెల్ల, నోరాడ దిశన్ ”

౭౯

మ॥ అని యడిగిన వసిష్ఠుం డెట్లనియె,

౮౦

తే॥ “ పాణిమ ల్కంఠగతమరౌ పట్లనేని యిచ్చుటకుఁగాఁ బ్రయత్నింపనేమనిన్నఁ
గాన నీచేహమును నీవు కాచుకొమ్ము పొమ్మునందిని ! మత్ప్రభావమ్మువలన ”

వ॥ అని చెప్పటయు నయ్యావు నిష్కరంబుగా నటవఁ దచ్చబ్బంబులనుండి సాయు
ధులై మేచ్చశబరపులిందులు లెక్కకు మిక్కిలియై యుదయించి విశ్వామిత్రబలంబుల
బెనుకకుఁదఱిమి, తంత నమ్మహీపతి చతురంగసైన్యసహితంబుగా సమరంబుసలుపు
టయు నామేచ్చు లశ్వగజపదాతుల హతముచేసిరి, హతశేషు లవలకుఁబాటిరి,
నామేచ్చులు మేదినీశ్వరుం జాట్టుకొనిరి, వసిష్ఠుఁ డది విలోకించి నందినిం దిలిచి ౧౪
కం॥ “ తురకలచే నావృతుఁడగు నరపాలుని గావుచుమ్మ నందినిరో ! త

త్కరుణంబ్రజ సత్పథమునఁ జరియించు, నమార్గమునను జను లేకున్నన్ ”

వ॥ అనుటయు మేచ్చాదుల వారించుటకుఁగా వచ్చుదాని విశ్వామిత్రుండు
కత్తిచే వ్రేయమొదలిడియె, వసిష్ఠుఁ డతని బాహుస్తంభనంబొనరించె, వంత నతండు
వసిష్ఠు నుద్దేశించి ౧౬

కం॥ “ కఱకుం దురకలచేతను బారిగొనఁబడునన్నఁగాచి భూసురకర ! న

త్కరుణను బాహుస్తంభన పరివర్జితుఁజేయుచుయ్య, ప్రస్తుతిసేతున్,

అ॥ మదపరాధమునను సదమదమయ్యె నాసైన్యమెల్లఁ, గానఁ జనుదులింకఁ,
గానఁబడదునాకుఁ గాసంతయేని ప్రయోజనంబు చూడ యుద్ధమునను,

అ॥ దుర్విసేతుకడకుఁ దోలెంచు సిరి విద్యచాలకాల ముండఁజాలదచట,
నతిమదమున గర్వి నై యున్నయట్టి నే నాలమునను నిల్వఁజాలనట్లు” ౧౭

వ॥ అని ప్రార్థించుటయు నట్లుకావించి వసిష్ఠుండు నవ్వుచు నిట్లనియె, ౧౮

కం॥ “ మన్నీడ! స్తంభిదోషము చన్నది నీభుజమునందుఁ జనుమింటికిఁకెక్క,
దిన్నయిబ్రుద్దలింపకు, మెన్నడుఁ బగఁబెట్టుకొనకు మిఁక విప్రులతోక

వ॥ అని విడిచిపుచ్చుటయు విశ్వామిత్రుండు క్రీడాయతుండై వీటికరిగి

అ॥ “ ఔత్రబల మిసీ! యసారంబు, తద్వీర్య మంతకన్నఁ గడు నిరర్థకంబు,
బ్రహ్మబలమె బలము పరికింప, నవ్వారి తేజమే యమోఘతేజఃపరయ,

క॥ ఏతద్బ్రహ్మబలంబును నేతీరుననైన నేను నెవయఁగవలయుకొ,

తాతలనాటి స్వరాజ్యము ప్రీతిం ద్యజియించి తపము పెంపఁగవలయుకొ”

వ॥ అని నిశ్చయించుకొని రాజ్యమందు విశ్వసహృదము తన కుమారు స్థాపించి
తపోవనంబునకుఁ జనియె, ౧౯

—♦ విశ్వామిత్రుండు వసిష్ఠుని సంహరింప శక్తిని బుట్టించుట —

కం॥ ఈవిధి రాజ్యత్యాగము గావించి సులజ్ఞుడైన గాధితనూజుం

డావల శ్రీమద్ధిమవ ద్ధ్రావమునఁ దపంబుసలిపెఁ గడుదీప్రముగన్,

౯౬

ప॥ వర్షాకాలంబున నిరాచ్ఛాదిత స్థలంబునను గ్రీష్మకాలంబునఁ బంచాగ్ని
మధ్యంబునను హేమంతంబున సలిలంబునను నుండి ఫలమూలకృతాహారండ్లై మున్నూ
తేండ్లును శీర్ణపర్ణాశనుండ్లై మున్నూ తేండ్లును జలాహారండ్లై మున్నూ తేండ్లును
వాయుభక్షకుండ్లై పదివేల యేండ్లును బరబ్రహ్మమును ధ్యానించుచుండుటయు నతని
తపశ్శక్తిం దిలకించి త్రిదశాధిపుండు తన్నతండు తన స్థానంబునుండి పడఁద్రోయునని
తత్సమీపంబునకుఁబోయి కడు భయపడుచు సామవచనంబుల నిట్లనియె,

౯౭

కం॥ “విశ్వామిత్ర ! త్వదాచరితేశ్వరపూజనమువలన నెంతయు నీవై

విశ్వాసమొదవె నాకు సమాశ్వాసితుడైతి, వడుగు మభిమతవరమున్”

౯౮

ప॥ అని యిట్లు వాక్రుచ్చుటయు విశ్వామిత్రుండు

౯౯

కం॥ “బ్రాహ్మణ్యమిమ్ము నీమది జహ్నుముగా కధికత్వప్రీతి జెందినచోఁ, ద

ద్భ్రహ్మత్వముకొఱకే యీ బ్రహ్మధ్యానంబు సులపఁబడియెడిఁ గానన్”

౧౦౦

ప॥ అని యడుగుడు పెండియు నింద్రుం డిట్లనియె,

౧౦౧

కం॥ “ద్విగుణముల నిరువదినాలుగు సంస్కారములుగూడ లోపములేకుం

డఁగఁ బుట్టవలయుఁ గానీ, యగునే బ్రాహ్మణుండు భిన్నమగు మార్గమునన్,

కం॥ క్షత్రియుఁ డీగాత్రమునను ధాత్రిని బ్రాహ్మణుండుగాఁడు, తథ్యము విశ్వా

మిత్ర ! యిది, కావునం దగుమాత్రపువరమడుగు మిడుదు మాతాడ కిఁకన్”

ప॥ అనవుడు మరల విశ్వామిత్రుండు

౧౦౪

తే॥ “తక్కుగలవానినెల్లను లెక్కచేయ కుండు టట్లుండ బ్రహ్మత్వ మొకటిదక్క

నీవు పాలించు స్వారాజ్యమేనియెల్ల, నింద్ర ! యేటికిఁజనుమింక నింటికివు.”

కం॥ పడసిన బ్రహ్మత్వమునే పడయఁగవలె వదలకుండఁ బట్టినపట్టున్,

బడయఁగ లేకుండినచో విడువఁగవలెఁ బ్రాణములను, వేయేలయిఁకన్

౧౦౬

ప॥ అనిన విని దేవనాయకుండు సర్వదేవసమావృతుండై స్వర్గంబునకుఁ జను
టయు విశ్వామిత్రుండు ముగుడ నొక వేయివత్సరంబులు తపంబు గావించి యంత
ననిలభిక్షకుండ్లై యధికతపంబు మొదలుపెట్టి దగ్ధకిల్బిమండగు నతనికడకు బ్రహ్మ
స్వయంబుగా దేవర్షి సహితుండై చనుదెంచి,

౧౦౭

కం॥ “విశ్వామిత్రమసాధరణీశ్వర ! తుష్టండవైతి నీ తపమునకు
శాశ్వతసుఖమగు నీకు, మహాశ్వర్యంజేనియిత్తు, నడుగు వరంబుకొ ” ౧౦౮

వ॥ అనుటయు విశ్వామిత్రుం డిట్లనియె, ౧౦౯

కం॥ “తుష్టండవైతి వేని మదిష్టం బొడగుర్యేదేని యిడు బ్రాహ్మణ్యం,
బహ్మేశ్వర్యములేని మదిష్టంబులుగావు దీని కితరము లేవియుకొ ” ౧౧౦

వ॥ నావుడుఁ గ్రమ్ముట బ్రహ్మదేవుండు ౧౧౧

తే॥ “క్షత్రియుండయి ధాత్రిలో జాతుఁడైనవానికి ద్విజత్వ మేరీతివచ్చునరయ,
శ్రుతికి స్మృతికి విరుద్ధ మీకృతి, యదేల యిట్టివరమును గోరెద వీ విలేళ ! ”

వ॥ అని వాక్రుచ్చుటయు వెండియు విశ్వామిత్రుం డిట్లనియె, ౧౧౩

అ॥ “చను మను తమంపు సత్యలోకమునకుఁ దడయకింకనీవు తమ్మిచూలి !
బ్రాహ్మణత్వమేని పడయుదు, లేనిచోఁ గాయమేనివిడుతుఁ గడకు నేను ” ౧౧౪

వ॥ అనవుడు దేవర్షి మధ్యగతుండగు ఋచీకుం డిట్లనియె, ౧౧౫

ఉ॥ “ఈతని పుట్టువుకొ గుటిచి యే నల బ్రాహ్మనుమంత్రరాజిచేఁ
బూతముగాఁగ నొక్క చరువుకొ మును సిద్ధముచేసి దానిలో
నాతతమైన బ్రాహ్మణతయంతయు యోజనచేసి నాడె, నా
హేతువుచేత బ్రాహ్మణుఁడె యీతఁడు క్షత్రియజాతిఁ బుట్టియుకొ ” ౧౧౬

అ॥ రాజ్యమం దితండు రహిమిఱునుండియు బ్రాహ్మ్యమంత్రముల ప్రభావమునను
బ్రహ్మకర్మములనె ప్రచురించుచున్నాఁడు, బ్రాహ్మణుండటంచుఁ బఱకఁదగఁడె,

కం॥ కావున నో చతురానన ! యీ విశ్వామిత్రు బ్రహ్మఋషియని పిలువం
గావలయునీవు, మేమును నావిధమునఁ బిలుచునార మందఱ మింకకొ, ౧౧౮

వ॥ అని యిట్లు వచించుటయు బ్రహ్మ పెద్దయుంబొద్దు విచారించి ౧౧౯

కం॥ “నిను బ్రాహ్మణునొనరించితి ననఘా ! మనుదీక్షితంబు నాలించియింకకొ
దనువుకృశింపఁ దపింపకు, తనువే తొలిసాధనంబు ధర్మంబునకుకొ ” ౧౨౦

వ॥ అని విశ్వామిత్రు నాశ్వాసించుటయు ఋచీకుందొట్టి దేవర్షు లందఱును
బ్రహ్మర్షియని ప్రతిపాదించి, రంతఁ దన్మధ్యగతుండగు వసిష్ఠమహాముని ౧౨౧

తే॥ “తెలిసియుండియు క్షత్రియవలనఁ బుట్టి నట్టివానిని బ్రాహ్మణుడనను నేను,
అల ఋచీకునియందలి యాదరమున నట్లు నాక్రుచ్చుచున్నాఁడ వనఘ ! నీవు ”

వ॥ అని పితామహునిచేతను నారదాదులచేతను వశేకభంగులం జెప్పబడియు
వందఱం బరిత్యజించి వెల్లిపోయి హాటకేశ్వరక్షేత్రంబున బ్రహ్మశిలయుండు సరస్వతి

తీరంబునం దాశ్రమం బేర్పఱచుకొని తపంబు సేయుచుండె, విశ్వామిత్రుండును నతని జంపుటకుఁగాఁ దదాశ్రమంబునకుఁ గొంతదూరంబున నాశ్రమంబుగట్టుకొని ఛిద్రంబులు వెదకుచుఁ బెద్దయుంబ్రొద్దు వపించె, గాని యట్టిఛిద్రంబు లేవ్వియు దొరక, వంత నాయనవై నాభిచారికహోమంబు ప్రారంభించుటయు నాగుండంబునుండి నీ॥ బహువికారంపు రూపముతోడఁ బ్రతిజనుం గఱవఁబోయెడి కోఁతీస్కుంధ మెక్కి

తగిలినమాత్రానఁ దఱగుకొం చవలికిఁ బఱచు నాయుధములఁ బట్టి కేశ్యఁ గడునిష్ఠురంబైన కంఠస్వనంబుచేఁ బ్రద్దులుగా మహాప్రజలచెవులు విరియఁబోసిన నెత్తివెండ్రుక లిటునటు ఘనపరాగము నూడ్చికొనుచురాఁగ శ్రద్ధదేవు జిహ్వాచాద్వున నత్యంతభయద యొక్క శక్తి బయలువెడలి తను సృజించినట్టి ఘనుని విశ్వామిత్రు నెదుర నిల్వఁబడఁచు నిట్టులనియె. ౧౨౪

తే॥ “చెవుము మునివర ! నే నేమిచేయవలయు, మూఁడులోకంబులంగూడ మోహరించి సంహరింపఁగవలసిన సంహరింతు నాలసింపక యిపుడ త్వదాజ్ఞవలన ” ౧౨౫

వ॥ అని యిట్లు పలుకుటయు విశ్వామిత్రుండిట్లునియె, ౧౨౬

క॥ “నాపగవాఁడుం గుత్సితతాపసియను నగు వసిష్ఠు తలదలుగుము పా మ్మౌపుత్రి ! నినుసృజించుట యీపనిగూరిచియి, యింక నేమడిగెదు నక ”

వ॥ అని చెప్పుటయు నయ్యది వసిష్ఠాశ్రమముగూర్చి పయనమయ్యె, నింతలోనన వసిష్ఠాశ్రమంబున వనేక దుర్నిమిత్తంబులువొడమె, గొప్ప యగ్నికణంబులురాలె, నస్థిమిత్రతంబై రుధిరంబు వర్షించె, నక్కలు దిక్కుదిక్కులంజేరి యాక్రందనముఁజేయ మొదలిడియె, నట్టిమహోత్పాతంబులం దిలకించి వసిష్ఠుండు ముందఱఁ గనుంగొను టయు జ్వాలామాలాసముజ్వలంబగు కృత్తి కనఁబడియె, నంత దివ్యచతుస్సువునఁ జక్కగా విలోకించి తన్నుఁ జంపుటకుఁగా విశ్వామిత్రునిచే సృజింపఁబడిన కృత్య యియ్యదియని యెఱింగి నిజనిలుమనుటయు నది కదలమెదలనేరక పడియాండె, నట్లధర్మణమంత్రంబులచే 'స్తంభింపంబడి శ్రీ రూపమును ధరించి ౧౨౭

తే॥ “సోమము నాల్గువేదములఁ జాలగర్విష్ఠము, తన్మహోమను

గ్రామముచేత వ్రేల్చి యల గాఢిసుతుండు ననుకొ సృజించె, ని

ష్ఠామను వప్రమాణమగు, నందున నైపుము మత్ప్రహర మీ,

నోముని ! నీదుప్రాణముల నోముదు స్వల్పతరంపు స్పర్శచే ” ౧౨౮

వ॥ అని ప్రార్థించుటయు వసిష్ఠుం డిట్లునియె, ౧౩౦

తే॥ అట్లయిన నాదుమర్మంబు నంటకుండ వచ్చితాఁకుము, మఱుమాట నుచ్చరింప,

మఱియు నాధర్మణములైన మంత్రములును దద్దకృపతోడ నుపసంహృతంబులయ్యె,

నా గ ర ఖ ం డ ము.

మ॥ అని యిట్లు పలుకుటయు విశ్వామిత్రప్రయుక్తయగు తద్దూరుణశక్తి యవ్యసీష్ఠు శరీరంబు స్పృశించి క్రిందఁబడియె, సంత నతండు సంతసించి దానిందిలిచి ౧౩౨

ఉ॥ “ఇప్పటినుండి పంచజనులెల్లరు మిక్కిలి భక్తితోడ నిజ్

దప్పక కొల్చుచుండ్రు శుభదాయని ! చైత్రసితాష్టమితిథిన్

గొప్పగ నీదువిగ్రహము కోరి భజించుచునుండు భూజనం

బప్పటినుండికూడ నొకయబ్దముదాక నిరామయంబగున్

౧౩౨

క॥ అదికారణముగ నీవికఁ గదలక యీస్థానమునన కలకాలంబున్

సదయంబుగ వర్తింపుము ముదమున నాగరులు సేయు పూజలుగొనుచున్”

౧౩౩

మ॥ అని వాక్రుచ్చుటయు నాకృత్య నాఁటినుండి యచ్చటనే వసించి భూ జనులయు విశేషించి నాగరులయు నర్చనంబు లంగీకరించి ఫలప్రదయగుచు ధారాభి ధానంబున విఖ్యాతయైయుండె” ననుటయు మునులిట్లనరి, ౧౩౪

—* విశ్వామిత్రస్మష్టకృత్యకు ధార యనుపేరు వచ్చుట *—

భుజంగప్రయాతము॥ “చమత్కారపూర్ణ ద్విజన్మాభి తా మి
యమం గోల్వ నున్నట్టి యాహేతు వేమా ?
నమేయాకృతింబొల్పు నాశక్తి మున్నే
క్రమం బట్లు ధారాఖ్యగా సంఘటించెన్ ? ”

౧౩౫

మ॥ అని యిట్లు ప్రశ్నించుటయు వెండియు నూతుండు

౧౩౬

తే॥ “ఆపురంబున ధారాఖ్యనలరు నొక్కనాగరప్రాన్మాణాంగన యోగులార !

సతి తపస్విని యైన యాచానకును నరుంధతికి స్నేహముదయించి రూఢమయ్యె”

మ॥ అరుంధతి వసిష్ఠసహితంబుగాఁ జమత్కారపురస్థ శంఖతీర్థంబున స్నాన మొనర్ప నగుచుదెంచి వాయుభక్షణంబుతో నంగుష్ఠాగ్రంబుననిల్చి యుగ్రతపంబొన ర్చుచు దివ్యవపుర్ధరయైయున్న యాదిడం బొడగాంచి ౧౩౭

క॥ “ఎవరియనుంగుంగూతుర ? వెవరవునీ ? వెందుకోస మీజ్ఞేత్రమునన్

మివులఁ దపంబొనరించుచు నివసించితివమ్మ యధికనిష్ఠాన్వితవై ? ”

౧౩౮

మ॥ అని యడుగుటయు ధారయిట్లనియె,

౧౩౯

తే॥ దేవశర్మాఖ్యనాగరద్విజవరేణ్య నాత్మజను నేను, బాల్యంబునందె నాకు

నేరుపడియెను వైధవ్య, మిందువలన దేవతాసేవఁజేయంగఁ దివురుచుండి

౧౪౦

అ॥ శంఖతీర్థమహిమ శంఖేశుమహిమయు నాలకించి యిచటి కరుగుదెంచి

యానుహానుభావు నారాధనములోన నున్నదాన, దీక్షగొన్నదాన,”

౧౪౧

ప॥ అని యిట్లు నొడువుటయు నరుంధతి

౧౪౪

ఉ॥ “ నీపయః జాచుమాత్రమున నెమ్మిజనించె గరంబునాకు, ర
మౌప్రియ ! యస్మదాశ్రమమునొద్దకు, నీవును నేను రేపునున్
మాపు సరస్వతీతటమునన్ వసియింతము, శాస్త్రచింతనం
తే పనిగాఁగఁ బెట్టుకొని యాశ్వరుఁ గొల్చుచునుండ మెంతయున్ ”

౧౪౫

ప॥ అని వక్కాణించుటయు నా నాగరబ్రాహ్మణ వితంతువు జననీజనకులను
బంధువులను వీడ్కొని యరుంధతితోఁ బయనమెచనియె, నట్లాపెటం జెలియె పెద్ద
కాలంబుండి వసిష్ఠవధార్థమై విశ్వామిత్రవిశ్వప్రయగు తచ్ఛక్తి యటకురా నాయమకుఁ
గైలాసశిఖరోపమంబును నానారత్న విచిత్రితంబును నగు దేవళంబు గట్టించి చైత్ర
శుక్లాష్టమిదినంబున నవీజలంబుల స్నానముచేయించి బలియొసంగి సంస్తుతించు
టయు నాదేని

౧౪౬

తే॥ “ బిడ్డ ! నీస్తోత్రమునకు సంప్రీతనైతి, నెంతయును భద్రమయ్యెడు నింకనీకుఁ,
గోరుకొను మేదో వరమును, మాటుమాట నుడువకుండఁ ద్వదిష్టంబు నిడుదునేను ”

ప॥ అని వచ్చించుటయు ధారయిట్లనియె,

౧౪౭

ఉ॥ “ నాగరుఁ డీసితాష్టమిదినంబునవచ్చి ప్రదక్షిణత్రయిన్
బాగుగఁజేసి మంచినగు పండులుమూఁడు నివేద్యమిచ్చిరా
సాగిలిమొక్కినీకుఁ గడు సంస్తవనంబొనరించెనేని నీ
రోగుఁడేసి ప్రోవవలె రూఢిగ నోజనయితి ! యాతనిన్ ”

౧౪౮

సీ॥ గొడ్డురాలగుకాంత కోరి నిన్దొల్చుచోఁ బుత్రవతింజేయఁ బూనవలయు,
దౌర్భాగ్యవతి నిన్నుఁ దద్దనేవించుచో సౌభాగ్యవతిఁజేసి సాకవలయు,
సౌందర్యహీన నీసంస్తుతిజరుపుచోఁ జక్కనిచుక్కగాఁ జలుపవలయు,
నామయగ్రస్త నీయడుగులవ్రాలుచో నారోగ్యవతిఁజేసి యనుపవలయు,
ధారయనెడిపేర ధరణి విభ్యాతవై నెమ్మి నాదుపేరు నిల్పవలయు,
నిది మదిష్ట మంబ ! యీవు నాచేతకు సంతసించి వర మొసంగుజేని, ”

౧౪౯

ప॥ అనవుడు దేవియిట్లనియె,

౧౫౦

ఆ॥ “ నేను ధారనాఁగ నీవుకట్టించిన యాలయంబులోన నధివసించి
ఘనయశంబునీకు గడియించిపెట్టెద నిచ్చలుం దపస్వినీ ! నిజముగ,

౧౫౧

తే॥ ఇచటి కేనాగరుండుతా నేగుదెంచి భక్తి ముమ్మాటు వలగొని ఫలము లొక్క
మూఁడు నాకు సమర్పించు నాఁడు రోగరహితుఁడైయుండు నొకవత్సరంబునకు

వ॥ అనివాక్రుచ్చి యంతర్ధానంబుఁజెందుటయు ధార యకుంధతీసహితంబుగా నందు నివాసంబుఁజేసి, నిప్పటికిని నాకాశంబున నరుంధతికి సమీపంబుగాఁ గానవచ్చెడు,

—శ్రీ ధారాతీర్థోత్పత్తి శ్లో—

విశ్వామిత్రవిస్ఫుష్టయగు తచ్చక్తి పదతాడనంబున భూమి బ్రద్ధలుకా గంగ ప్రత్యక్ష మైన విధంబున నచట శీతలజలధార బయలుపడెలె, నందు స్నాతయైన వంధ్య పుత్రవంతురాలయ్యెడు, నన్యులు స్నానమొనర్చి దేవీదర్శనంబు గావించిన ధన ధాన్య పుత్ర రాజ్య సుఖంబులు గలిగెడి, ధారాదేవి నూటయేనిమిది గోత్రాల నాగర బ్రాహ్మణులకును గులదేవత యగు కతంబునఁ దద్ధ్వారంబుననె యయ్యాత్రం జేయవలయు, నట్లు కానినాఁడు తత్సరేశ్వర తుష్టింబొందదు, స్వస్ఫుష్ట

—* వసిష్ఠవిశ్వామిత్రుల పోరాటము *

యగుశక్తి యిట్లు తనకోర్కీ-దీర్ఘక వ్యర్థమగుటకుం గినిసి విశ్వామిత్రుండు బ్రహ్మ స్త్రం బభిమంత్రించి వసిష్ఠమీఁదికి వదలె, దాని ననుసంధించు మాత్రంబుననె మహానిదానంబు బయలుపడెలె, నెబరంబునుండి యగ్నికణ్ఠంబులు రాలె, వసిష్ఠుఁ డదియెఱింగి ముండ్లమచ్చన బ్రహ్మస్త్రంబు యోజించి విశ్వామిత్రు నేమియుం జేయక తదస్త్రంబు ప్రహరింపుమని పనుపుటయు నయ్యది చని దాని నణఁచివైచె విశ్వామిత్రుండు క్రమ్మఱ వజ్రాస్త్రంబువైవ నది వజ్రాస్త్రంబుచే వినాశితంబయ్యె, నట్లేయస్త్ర మాయస్త్రంబుచే హతంబగుచుండుటయు సముద్రంబు శోషించె, గిరి శృంగంబులు క్రిందఁబడినవి, నెత్తురువాన విరిచె, నకాలంబునఁ బొడము నాప్రళయ చిహ్నంబుల నవలోకించి మునురులెల్లరు నంబుజాసను నంతికంబున కరిగి విన్నవించు టయు నతండు పెద్దయఁబ్రొద్దు విచారించి

౧౫౪

క॥ “విశ్వామిత్రవసిష్ఠులు విశ్వాసవిహీనులగుచు వివిధాస్త్రములన్

శక్త్యద్యుద్ధమునలిపిరి విశ్వమునకు మనకు మిగుల వేఱపుజనింపన్”

౧౫౫

వ॥ అని యుధ్యమానులగు నయ్యుధయులపాలికిం జని

౧౫౬

క॥ “చాలింపుడయ్య జగములు కూలకపూర్వంబె మానికుంజరు ! లాలం,

బేల మహాస్త్రములన్నియు నోలిఁ బ్రయోగించుకొందు రొండొరు లిటులన్”

వ॥ అని వాక్రుచ్చుటయు వసిష్ఠుండిట్లునియె,

౧౫౭

అ॥ “అత్మరక్షపొందె నస్త్ర మస్త్రమునఁ బ్రకాంతమగుచునుండె నంతెకాని

గాధిసూనుఁజంపఁగాదు నే నస్త్రప్రయోగమాచరించు టోమహత్మ !”

౧౫౮

కం॥ ఈయన నను దనుమాడనె వేయుచునుండెను మహాస్త్రవిత్తని నాపై

న్యాయముగాదిది నీకని యాయుపదేశంబు లటనె యుపయోగ్యంబున్ ౧౬౦

వ॥ అనవుడు బ్రహ్మదేవుండు విశ్వామిత్రుదిమ్మమొగంబై ౧౬౧

కం॥ “విశ్వామిత్ర! వసిష్ఠుని విశ్వంబును నాదుమాటవిని కావుము, మా

నీశ్వర! దివ్యాస్త్రంబుల శశ్వనోక్షణము వలదు, చాలింపు మికన్” ౧౬౨

వ॥ నావుడు విశ్వామిత్రుండు ౧౬౩

ఆ॥ “ఎంతకాలమునకు నీతండు నను బ్రాహ్మణునిగఁ బేరుకొనఁడు ఘనాడననుచు,

నట్లుగాన మిగుల నాగ్రహముదయించె నితనిమీఁదఁ, జంప నిదియె కతము, ౧౬౪

కం॥ కావున నను బ్రాహ్మణుఁగా వేవేవచియుంపుచునుము, వెంటనె నేనున్

గావలెనని యీతనిపైఁ బోవిడిచిన యస్త్రవిత్తని బోరి వారింతున్” ౧౬౫

వ॥ అనవుడు బ్రహ్మ వసిష్ఠునితో నిట్లనియె, ౧౬౬

కం॥ “అనుమువసిష్ఠ! నీ వీతని బ్రాహ్మణుడని మదాజ్ఞదాటక యిపుడే,

అన నితఁడు బ్రాహ్మణుండగు, మచుచు చిరంజీవివగుచు మహిమై నీవున్”

వ॥ అనినవిని వసిష్ఠుండు ౧౬౭

కం॥ “విను నేను క్షత్రవంశజు నన బ్రాహ్మణుడని నురేశ! యస్మద్వధమున్

బొనరింపలేడు క్షత్రియుఁ, డనుమానమువలన దేతదగ్ధము లోనన్” ౧౬౮

ఆ॥ బ్రహ్మతేజమెపుడు పరతేజమున వినాశంబునొంద దిద్ది సత్యమనుచుఁ

దెలిసికొనుము మొదలు నలువ! యనంతర మున్న మెదియొ యది సమాచరింపు”

వ॥ అనుటయు నతండు విశ్వామిత్రువంకదిరిగి ౧౬౯

కం॥ “విశ్వామిత్ర మహీదేవేశ్వర! దివ్యాస్త్రసమితి యిటులుంచి యిఁకీ

విశ్వంధరామరుని నని ‘కాశ్వాగచ్ఛ’ యను, మొట్టె యటు లనకున్నన్”

వ॥ అని పలుకుటయు నతండు ౧౭౦

ఆ॥ “ఆస్త్రములప్రసక్తి యటువెట్టి నేనింక ఛిద్ర మెదియొ వెదకి శీఘ్రముగను

నీదురాత్ములెట్టి యెటులేని వధియింతుఁ, జనుము నీవు నీదుస్థానమునకు” ౧౭౧

— విశ్వామిత్రుండు సరస్వతీనదిని శపించుట —

వ॥ అని వాక్రుచ్చుటయు వల్లెనుని చతురాననుండు స్వలోకంబునకుఁ జనియె,

విశ్వామిత్రుండు మళేకంబు గజవధరంబునకుంబోలె వసిష్ఠవధకై రంధ్రా న్వేషణంబు

నేయుచు నొకశాఁడు శ్రీరూపిణియగు సరస్వతీనదింబిలిచి ౧౭౨

తే॥ " అవ్యసిష్ఠుఁడు తా భవదంబువులను మున్లునపుడు మహావేగమునవహించి
నాదుపాలికిఁగొనితెమ్ము నది ! వధింతు, దొరక దంహికఁచిదంబు సరిగ నాడు "

ప॥ అని యిట్లు పలుకుటయుఁ దన్నది తద్వాక్య మంగీకరింపనున్న శపించునని
భయపడియు ౧౦౭

ఉ॥ ఏనొనరింపఁజాలను మునీశ ! మహామహుఁడైన యాత్మభూ
నూనున కవ్యసిష్ఠునకుఁ జూచుచుఁజూచుచు ద్రోహ, మెన్న, నీ
కైన ననర్హ మియ్యది, స్వమంబుగ బ్రహ్మముషీ ! యటంచు నిన్
దాననె బ్రహ్మదేవుఁడె, ముదంబును జెందఁగరాదె దానితో, ౧౦౮

క॥ నిను బ్రాహ్మణుఁగాఁ జేర్కొనఁడనికద నీకున్నక్రోధ మాయనమిఁదన్
జనకుం డనుతర్వాతను దనయుం డనకున్న నేమిలఱుఁ గరయంగన్, ౧౦౯

ఆ॥ మనసుచేతనేని మహి బ్రాహ్మణుంజంపఁ దలఁచునట్టివాఁడు తప్తకృత్
ముననుగాని శుద్ధినెనయఁడంచని యిట్లు మనువు నుడువఁదొక్కొ మోనినాథ !

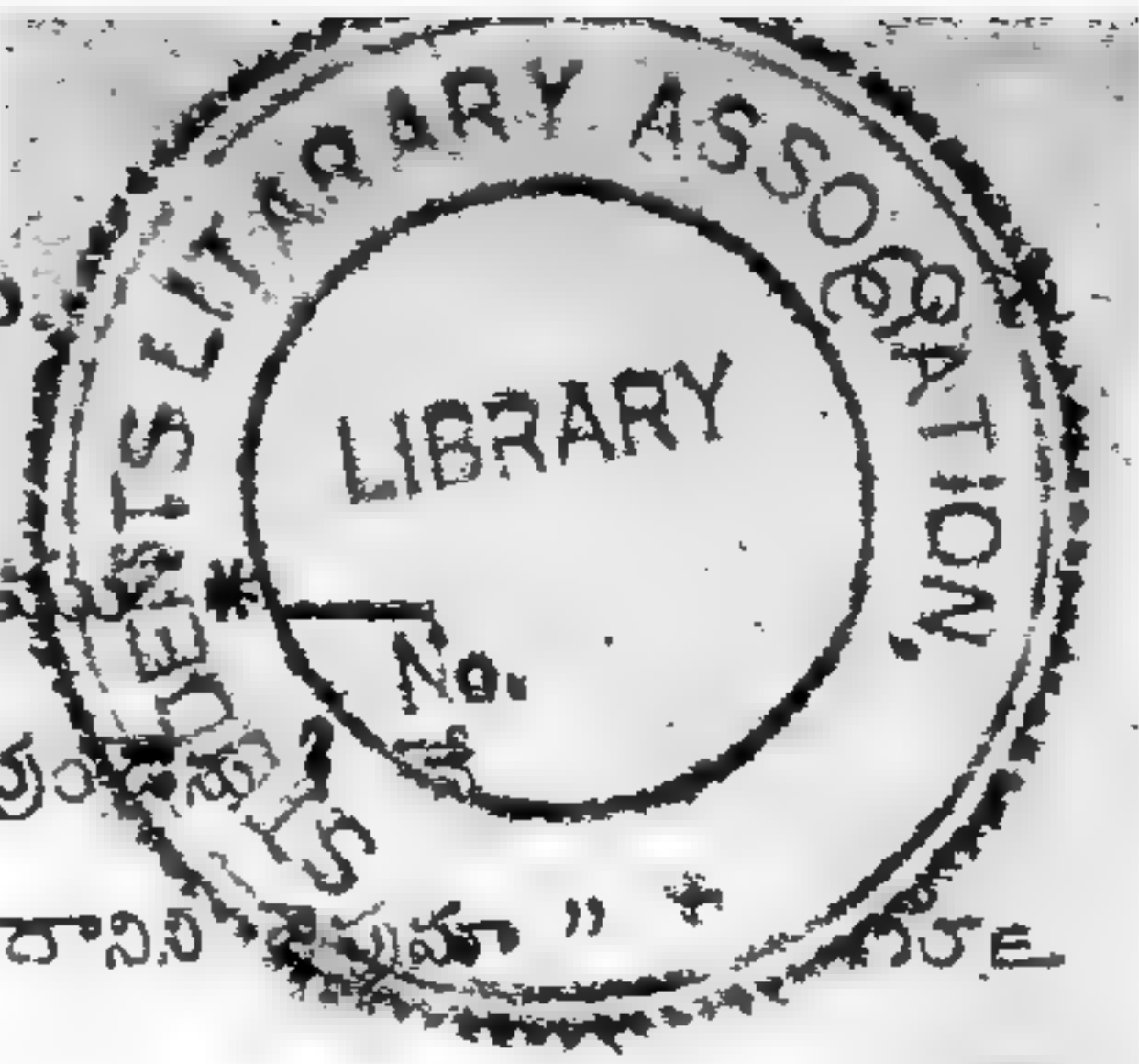
తే॥ బ్రాహ్మణుం బరిమార్చెదఁ బాపమనక యనుచు వాక్కున వచియించునట్టివాఁడు
సరవిఁ జాంద్రాయణంబును సలుపవలయు నని మహాదేవుఁ డిట్లు వాకోనినవాఁడు,

క॥ కాన వసిష్ఠవిషయమై నీనుడివినయట్టిదాని నే నొనరింపన్
తే నెంతమాత్రమైనను, నీనచ్చినవిధ మొనర్పు నీవిక నార్యా ! ౧౧౦

ప॥ అనినదిని విశ్వామిత్రుండు కుపితుండై ౧౧౧

క॥ " నావాక్య మాదరింపక యీవిధిఁ బ్రత్యుత్తరంబు నిచ్చితిగానన్
దానకజలమంతయు దుశ్శైవలినీ ! రుధిరమగును జను మిటుమిఁదన్ " ౧౧౨

ప॥ అని శపియించి సప్తవారాభిమంత్రితంబగు జలంబు తజ్జలంబునం జల్లుటయుఁ
పావనంబును శంఖసన్నిభంబును నగు నాసారస్వతోదకంబు రక్తమయంబయ్యె, నంత
భూతప్రేతపిశాచంబులు చేరవచ్చి యయ్యది త్రావి యాడుచును బాడుచును నవ్వు
చును వసించె, దత్తీరంబునఁ దపముండు తాపసులును బహిర్భూతులగు చండేశ్వర్
ప్రభృతులును లేచి దూరమేగిరి, విసిష్ఠుఁ డర్బుదపర్వతంబునకుఁజనియె, విశ్వామిత్రుండు
మాటకేశ్వరంబున కరిగి యాశ్రమంబుగట్టుకొని సృష్టికణదతుండై బ్రహ్మతో స్పర్ధఁ
జేయఁదగు దారుణతపంబు నేయంగడంగె " నని చెప్పుటయు ఋషులిట్లనిరి, ౧౧౩



—* సరస్వతీ శాపవిమోచనము *

కం॥ “సారస్వతనీరంబటు తా రుధిరంబగుచు నెంతతడవునానె?
 ధీమని కారుణ్యమున యథారూపంబయ్యె మరల? కానినీశ్వరమా” * ౧౮౬

మ॥ అనియిట్లుడుగుటయు నూతుండు ౧౮౭
ఆ॥ “పెద్దకాలమట్లు పృథులమౌ తన ప్రవాహంబు రక్తచుగుచు రాక్షసాళి
 చేతఁ ద్రావబడుదుఁ జింతించి యాసరస్వతీ వసిష్ఠమౌని సవిధమునకు ౧౮౮
మ॥ చేరంజని యిట్లనియె, ౧౮౯

మ॥ ‘భవదర్శంబుగ నాకుఁ గౌశికుఁడు శాపంబిచ్చె, వాచరియమ
 ప్రవరుం జొక్కరుఁడేని నాదువరికిఁ రాఁజూడఁ, దట్లెటచే
 బ్రవహద్రక్తగ నుండఁజాల, విమలాంభఃపూరఁగావించి మా
 నివరా! నీదుకృపార్ద్రదృష్టి సరవిత్ నింపంగదే నాపయిత్, ౧౯౦

కం॥ త్రైలోక్యంబు సృజింపఁగ నేలోపములేకయుండ నెంతయుఁ బెంపన్
 గీతెఱిగి త్రుంప శక్తత నీలో లేకుండలేదు నిజముగఁ దపసి! , ౧౯౧

మ॥ అనియిట్లునచించుటయు నతండు వల్లెయని యర్చుదపర్వతంబునుండి క్రిందకి
 దిగి సరస్వత్యుత్పత్తిహేతువగు జువ్వివ్రాను సమీపించి సమాధిగతుండై వారుణమం
 త్రంబుల జపించుచు నీక్షణరంధ్రయుగళంబున నిలాతలంబు నీక్షించుటయు చెండు
 రంధ్రంబులుబేసికొని యుర్వినుండి యుదకంబు బయలుపడె, నందు సరస్వత్యుద్భవ
 మూలమగు ప్లక్షవృక్షమూలమందలి రంధ్రంబునుండి వెడలిన వారివేగంబుచే రక్త
 మంతయుఁ దద్రంధ్రంపుటడుగునండేరె, చెండవరంధ్రంబునుండి సుభ్రమంబుగా వెడలిన
 జలంబు సాభ్రవతియనుపేర వేటొకననియయ్యె, నట్లు పిప్పలాదప్రతిష్ఠితంబగు

—* పిప్పలాదజననము *

కం॥ సారీశ్వరలింగంబు నందున్నయది, తద్దగ్ధనంబున నొకనాఁటి పాతకంబును నను
 స్కారంబున నాటునెలల పాతకంబును బూజనంబున సంవత్సరకృతపాతకంబును
 నశించు” నని వాక్రమ్యుటయు శౌనకాదులు ౧౯౨

ఆ॥ “పిప్పలాదుఁడెవరు? పితనాశమయ్యది? యాతఁ డేలనిలిపె నచట లింగ?
 మద్ది యెటుల భ్యాతమయ్యెఁ గంసారీశ్వరాఖ్య? నానతియుమార్గ! మాకు”
 మ॥ అని యడుగుటయు వెండియు నూతుండిట్లనియె. ౧౯౩

తే॥ ప్రశ్నభారంబునామోదఁ బడియెనిపుడు, పడునుగాక, సరస్వతీప్రాణనాథు
 సంక్రమిసరసిజయలకు సాష్టాంగమెరఁగి చెప్పెదను భూమిగురులార! చేరివినుఁడు,

వ॥ యాజ్ఞవల్క్యుని చెలియలు కంసారియనునది కుమారబ్రహ్మచారిణియై పావ
చంబగు నన్నయాశ్రమంబునఁ దపంబుండుచుండుటయు నొకనాఁడు యశావనవంతుఁ
డగు నయాజ్ఞవల్క్యువీర్యం బొక్కయప్పరస్త్రీదర్శనంబున స్థలించి పరిధానంబు
పరిపుతంబుగావించె, నంత నతనిచే విడిచి యవలజైవబడిన యాకట్టుపుట్టమును బ్రభా
తంబున ఋతుస్నాతయగు కంసారి యెలుంగక మొలకుఁజుట్టుకొని జలకమాడుటయుఁ
దద్వీర్యవిశిష్టంబగు సలిల మాపె భగవద్ధ్యంబునం బ్రవేశించి గర్భహేతువయ్యె,
నాగర్భంబు శుక్లపక్షమఁదలి యుడురాజుంబోలె దినదిన ప్రవర్ధమానమగుటయు
నాతపస్విని యగ్గలంబగు కంభంబున లజ్జితయై గర్భమగుట కాశ్చర్యపడుచు వ్రత
చర్యామిషంబున నేరికిఁ గడంబడక రహస్థలంబునం దాత్మగోపనంబు గావించుకొనియె,
నట్లు పదియవమాసంబు ప్రాప్తంబగుటయు నర్ధరాత్రంబునం దగ్భకార్కసదృశద్యుతి
యగు నర్భకుంగని కొలఁదిపాటి వలువంగప్పి మనుష్యసంచారంబులేని యరణ్యంబు
నకుం గొంపోయి కనులనిండ నీడుగ్రమ్మఁ గరుణంబుగా నేడ్చుచు నొక్కపెనురావి
మొదట నాబొట్టెంబెట్టి

౧౦౫

శా॥ “అశ్వత్థద్రుమ ! విష్ణురూపమగువీ, వస్వప్నవర్గంబునకొ
కశ్వత్క్రిగడించి, తందువలనకొ సర్వత్ర పాపాత్మకకా
విశ్వాసోన్ముతనైన నాదుకొమరున్ వీక్షించి రక్షింపు, మీ
శిశ్వర్థంబుగ నిన్ను నేను మిగులం జేమాడ్చి ప్రార్థించెదన్”

౧౦౬

వ॥ అని యావృక్షరాజంబుక్రిందఁ గంటికిఁ గడవెడు నీరంబుగా నేడ్చు తత్త
పస్విని నుద్దేశించి

౧౦౭

ఉ॥ “ఏడువకమ్మ వీనికయి, యీనిను వ్రగజుడొ నుతన్యుడన్
వాఁడుశపింప భూస్థలికివచ్చి జనించిన దేవమంత్రి, యో
చేడె! శతప్రకారములఁ జెల్లునుగాంచు నధర్వవేదమున్
వీఁడు నవప్రకారముల వే యెనరించి ప్రసిద్ధిఁ గాంచెడిన్,

౧౦౮

అ॥ పిప్పలద్రువము వీతహా వీనిచేఁ గాన బ్రతికినంత కాల మితఁడు
పిప్పలాదుడన్న పేరును ధరియించి భ్యాతిగాంచఁగలఁడు భూతలమున;

౧౦౯

చ॥ పురుషుఁడులేక నాకు నెటు పుత్రుఁడుకల్గెనటంచుఁజాల న
బ్బురపడుచుంటి వీవుమది, బోధయొనర్చెదవిన్ము కారణం,
బెలుంగక యుమ్మదగ్రజుని యెచ్చగువీర్యముచేత సిక్తమై
ధరమను స్నానవస్త్రమును చాలిచి స్నానముసేయ నీ వటన్

౧౧౦

కం॥ జలములఁగలసి తదీయోజ్జ్వల వీర్యము తావకీనభగమునఁజేరిన్,

జేలి! ఋతుకాలము నీకది యలమటపడెదేల, కల్లె నాత్మజుఁడంతన్” ౨౦౧

వ॥ అని మేఘనిస్వనంబుతో నాకాశవాణి బయలువెడలుటయు వజ్రపాతోప
మంబగు తద్వాక్యంబువిని హాహాకారంబుసేయుచు నాతపస్విని ఛిన్నవృక్షయగు తీర
వడుపున భూతలంబున కొరగె, నట్లొక యచటఁ బడియుండుడు యాజ్ఞవల్క్యుండు
శూన్యంబగు స్వాశ్రమంబు వీక్షించి ౨౦౨

కం॥ “ఎక్కడికేగిన యదియో యక్కట! నాయనుఁగుఁజెలియ, లద్దాని వినా

యొక్కడిదిక నాకాశ్రమ, మొక్కడిబందుగులు. సర్వ మింక శూన్యమయకా”

వ॥ అనివిలపించుటయు నొకతాపసుండిట్లనియె, ౨౦౪

తే॥ “నీకనిష్ఠసహోదరి నిశ్చలత్వమూని పడియున్న యది రావిప్రమానియొద్ద,

నేను బ్రత్యక్షముగఁ జూచినాను, గాన వేగముగలేపి తోడ్కొని రాగదయ్య”

వ॥ అని యిట్లువక్కాణించుటయు ససంభ్రమంబుగం దదుక్తస్థలంబునకుఁ బరు
గెత్తుకొని పోయి యాయాసపడు ననుజ నవలోకించి చిరకాలము శీతలజలంబుల సేచనం
బొనరించి చెవులు మూయ నాయను కిండుక తెలివినచ్చె నంతలోఁ గాల్యాణనియు
మైత్రేయియుం జనుడెంచి ౨౦౬

అ॥ “సర్పదష్టవగుచు క్షమఁబడిపోయితో నన్ని పాతవోషసహితవైతో,

గ్రహమె సోకినదియొ, గట్టిగాఁజెపుమమ్మ యేమివచ్చినదియొ యిపుడువదిసె!”

వ॥ అనియడుగుడు భార్యాసహితుండై పజ్జ నిలబడియున్న యన్న గన్నడై
యాకంసారి సిగ్గిలి పలుకనేరక ప్రాణింబులు విడిచె, బదపడి ప్రాణరహితయగుట
యెఱింగి బహుకాలంబు పనవిపనవి దహనంబుగావించి నీళ్ళువిడిచి సభార్యుండగు
యాజ్ఞవల్క్యుండు స్వాశ్రమంబునకుఁ జనియె. రావిపండ్లనంబున రక్తంబువెట్టి మెల్ల
మెల్లఁ బిల్లండు వెరుఁగుచుండుటయు నొకకాలంబునకుఁ దీర్థయాత్ర తత్పరుండగు
నారదుండు మార్గవశంబున నచటికేతెంచి విప్పలాస్వాదనతత్పరతమై నిర్జనారణ్యమం
దేకాకిగా ద్వాదశార్క సమద్యుతిం దురంగలించు నబ్బలుంగని యాశ్చర్యపడుచు
తే॥ “సింహశార్దూలయుత వనసీమలోన నొంటిమైనంటి వెనడవీ వోమమార!

తండ్రి యెచ్చటనున్నాఁడు? తల్లి యెచట? ఘోరవనమున మననేమి కారణంబు?”

వ॥ అని యడుగుటయుఁ బిప్పలాదుండు ౨౦౮

సీ॥ “అస్మదుద్భవమున కాదికారణమైన నాదుతండ్రి పవిత్రనామమేము

నవమాసములుమోసి ననుఁగాంచినటువంటి జనయిత్రి యెచటికిఁ జనినయదియొ

పితృమాతృసంబంధి పృథుబంధుసముదాయ మొగి నెవ్వరెచ్చోట నున్నవారొ

- యిచటికిం జనుడంచె యిట్లు పృశ్నించుచు హితమత్తివైన నీ వెవ్వరగుదో
యెదియు నేనెటుంగ, నెట్టులో యిచ్చోట బ్రదుకుచుంటి రావిపండ్లు మెసవి
యని వచించుటయును నాదేవముని విని జ్ఞానదృష్టి నతని కథయెఱింగి ౨౧౧
- ఉ॥ “నాకు సుబోధమైనయది నాయన ! నీదుచరిత్రమెల్ల, సు
శ్లోకుఁడు యాజ్ఞవల్క్యుముని శుక్రమునుండి తవీయసోదరీ
ప్రాకటగర్భమందుఁబడి భ్రాత యుతధ్యుని కాపసత్త భూ
లోకమునన్ జనించిన త్రిలోచనతుల్య గురుండ వీవుమా, ౨౧౨
- క॥ సురకార్యార్థంబై యిక్కరణిని ధరఁబుట్టితీవు, కావున నిక నీ
కరణీయంబు వచించెద, స్థిరమత్తివై కూరుచుండి తిన్నగ వినుమా, ౨౧౩
- క॥ శతకాఖలు గలయదియై శతకల్పముగాఁగనుండె సరిగ నధర్వం,
బతిగూఢార్థంబగు తచ్చురితి సంకుచితం బొనర్పఁ జూడఁగవలయున్, ౨౧౪
- క॥ తొమ్మిదికాఖలు వఱి కల్పములు నైదును నమర్చి బహుగుఱుముగ న
ర్థముగు రీతిని సంస్కరణమొనరింపంగదోయి నాయన ! వేగన్, ౨౧౫
- ఉ॥ నీయను యాజ్ఞవల్క్యు ధరణీసురువీర్యముచేఁ బరిపుత్రం
దైయలరారు వల్వ తన యంగమునందు ధరించి స్నానమున్
శేయ నమోఘవీర్యయుతవీర్యము యొనినిజేరె, నందునన్
నాయన ! యంతనీవు జననంబును గాంచితి, వేమిచెప్పదున్, ౨౧౬
- చ॥ అనమత్తిసైపలేక భవదంబ బలాత్కృతిఁ దత్తణంబునం
దవనికిఁ బాసిపోయినది, యయ్యయు మావయు యాజ్ఞవల్క్యుఁడే
యవుచును హోటకేశ్వరమునందు వసించుచునున్న వాఁడు, త
త్సవిధముఁజేరఁబొమ్ము, కడుసాధువతండు, సమాదరించు నిక, ౨౧౭
- క॥ ఎనిమిదవయేడు నీకిపు, దనఘా ! యుపనయనయోగ్యమగునీడిది, త
మ్మని యాయుపనయనముఁజేయును, జను, మాలస్యమేలయొనరుచు దింకన్” ౨౧౮
- వ॥ అని వాక్రుచ్చుటయుఁ నిప్పలాదుండు సిగ్గుచేఁ దలరంచుకొని కొంత
తడవుండి పదపడి దీనగదనుండై యిట్లనియె. ౨౧౯
- అ॥ “ఇట్టిచెట్టపుట్టు వేఁబుట్టి మాతృవియోగజనితదుఃఖ మొందుటకును
బ్రాగ్భవమున నేమి సాపంబుఁజేసితి నుడువు, ప్రాణములను విడుచువాఁడ” ౨౨౦
- వ॥ అని యడిగిన నారదుండు ౨౨౧
- అ॥ “పూర్వజన్మమందుఁ బొనరించియుండ వీ వెట్టియసుము, నింక నేమియనిన
జన్మమునకువచ్చి కనియుండఁ బుట్టితి, వీయరథ కదియె సోకువయ్యె” ౨౨౨

వ॥ అనినవిని కనులెఱ్ఱఁజేసి పైకిఁజూచుటయుఁ దద్వృష్టిపాతంబునఁ దత్తు నమ
శ్చైశ్చరుండు స్వవిమానంబునుండి క్రిందఁబడి జనకునాదేశంబున సభోవక్తృండయి
యుండె, నంత నారదుండు శనింజూచి ౨౨౩

అ॥ “బాల్యభావమునను బడఁద్రోసె నితఁడు నిజ గాంచ కఠనిఁగోపగించు మిగుల,
నేనుజెప్పినాడఁ గానఁ దదీతిగా నవనిఁబడక యభయమంద నిలువు” ౨౨౪

వ॥ అని స్తంభింపఁజేసి బాలుండగు పిప్పలాదు దిక్కుమొగంబై ౨౨౫
తే॥ కోపపడకయ్య యీతండు కుగ్రహంబు, తప్ప కష్టమమందున్న దైవతముల
నేని వీడించు, జన్మమందే వసింప నధికపీడాకరుఁడు; ద్వితీయమున నల్లె ” ౨౨౬

ఉ॥ ఈతఁడు క్రోధదృష్టి నిను నీక్షణచేసిన భిస్మమాదు, సం
ప్రీతి నుతుండుగల్గెనని వేడివెలుం గరుదేరఁ బుట్టిన
దే తన దృష్టులంబఱపి యెంతయుఁ జర్మసినద్ధమైన త
త్తాతపదంబుజద్వయము దగ్ధమొనర్చి, “కేమనకవలెక ” ౨౨౭

వ॥ అనినవిని యాబాలకుండు సుహృదయంబున నారదుంగూర్చి యిట్లనియె,
అ॥ “ఎటుప్రసన్నుడగునో యీతండు నాయెడం దెలియఁబలుకుమయ్య దేవమాని!
ఇంతనాడటంచు నెలుఁగక పడఁద్రోయఁబడినవాఁడు గగనపథమునుండి ” ౨౨౮

వ॥ నావుడు నారదుం డిట్లనియె, ౨౩౦
సీ॥ “స్వకచారమునన యీజగమంతటికిఁ గూడఁ గృతకుభాశుభములౌ భేటములును
క్షీరంబు మొదలైన సారవస్తువులచే మానవులం దన్ను ధేనువులును
మంచుచెడ్డల విచారించి భూప్రజలను సరిగ నేలఁగఁజూచు త్కృపకులును
ధర్మ మభివృద్ధింబు దగ నెఱింగి ప్రజాళి బాగోగులరఁపిడి బ్రాహ్మణులును.
బూజ్యమానులగుదుఁ బూజింతు, మఱి యవమానితులగుదు నవమానపఱతు,
రందువలన వేగ నరిగి యగ్గింపును, సుప్రసన్నుడగును సూర్యునుతుఁడు ” ౨౩౧

వ॥ అని యిట్లు నుడువుటయు బాలకుం డతిభయంబునఁ గేలుమోడ్చి ౨౩౨
క॥ “దండమునీకు శ్చైశ్చర ! దండము యమసంజ్ఞ ! నీకు, దండముసౌరీ !
దండమునీ కోసింగల ! దండం బోబభ్రురూప ! దండము కృష్ణ ! ౨౩౩

అ॥ క్రోధసంస్థ ! నీకుఁ గోటినమస్కృతుల్, కాద్రదేహ ! నికు రహిఁ బ్రణామ,
మంతకా ! గ్రహింపు మస్మన్న మస్కృతి, మందసంజ్ఞ ! యిదే నమస్సునీకు”
వ॥ అని వినుతించుటయు శని యిట్లనియె, ౨౩౪

క॥ “అనందమయ్యో నర్భక ! నీనుతివలనం గరంబు, నీహృదయమునక
దేనిపయి వాంఛయున్నదో దానిం బ్రార్థింపు మిచ్చెదను కీఘ్రముగక ” ౨౩౫

వ॥ అనవుడుఁ బిప్పలాదుండు

౨౩౭

అ॥ “ఈదినంబునుండి యీవు బాలకులకు నెనిమిదేండ్లవఱకు నెట్టిబాధ
గలుగకుండఁజేసి కాపాడవలెఁ జూచి యస్మదీయసూక్తి యాదరించి,

౨౩౮

క॥ ఏతత్ స్తోత్రము నెవ్వఁడు ప్రాతఃకాలమునలేచి పఠియింపఁగలం
దాతనిఁబీడింపక సంప్రీతుం జేయంగవలయు మిత్రతనూజా !

౨౩౯

క॥ భవదీయవాసరంబునఁ దవిలియెవం దర్హ రీతిఁ దైలాభ్యంగం
బు విధించుకొనునొ వానికి దినసాష్టక మెట్టివ్యధయుఁ దేవలదు శనీ !

౨౪౦

అ॥ ఇనుముచేత నీదుతనువు నేర్పఱిపించి కర మధోముఖంబు గాను దాని
నూనెలోన నునిచి దాన స్నానమొనర్ప నిడుములుడిపి లాభనియవలయు,

౨౪౧

అ॥ శనీ! త్వదీయసార్థసప్తాబ్దయోగంబు రాఁ ద్వదీయవాసరమ్మునందు
సతిలలోహ మెవఁడు ట్మోదేవునకునిచ్చు వాని బాధపెట్టవలదు నీవు,

౨౪౨

క॥ భవదుద్దేశంబుగఁ దా నెవఁ డర్థిం గృష్ణధేను విడు బాపని, కో
రవినుత ! యధ్యర్థాష్టమ భవమఖం బాతసికిని బాపఁగవలయున్,

౨౪౩

అ॥ నల్లవలువగట్టి నల్లనివూలచేఁ బూజ గుగ్గులంపుఁబొగ యమర్చి
చల్లనువ్వులనొ ఘనంబగు జమ్మిపుల్లలనొ వ్రేల్చునతనిఁగలఁచవలదు ”

౨౪౪

వ॥ అని కోరుకొనుటయు శనైశ్చరుండు వల్లెయని నానదుని వీడ్కొని

స్వస్థానంబునకుఁజనియె, నారదుండు కరుణాన్వితుండై బాలకుం దోడ్కొని చమత్కా
రపురంబునకరిగి యాజ్ఞవల్క్యున కొప్పఁజేప్పి దివ్యదృష్టిం బొడగాంచిన యతనియాభ్యా
నం బఖిలంబును నివేదించి మఱియును

౨౪౫

శా॥ “ ఈపిల్లండు త్వదీయపీర్వమునఁ దా నిర్ధాత్రి జన్మించుటన్
నీపుత్రుండు, స్వస్థప్రజాతుఁడగుటన్ నీమేనయల్లుండు, మి
మ్మేపాపంబును జెంద, దెన్నిదవయే జేతెంచె, నేలాలసిం

తోపుణ్యా ! యుపనీతుఁజేయు మితనిన్ యోగ్యత్వముం గాంచెడిన్ ”

౨౪౬

వ॥ అనిబోధించి యంతర్ధానంబుఁజేయెనుటయు యాజ్ఞవల్క్యుండు తత్పాపంబు
దలంచుకొని తేయుంబవళ్ళును దన్నుఁదాఁ దిట్టుకొని వివాదపడుచు శాంతింబొంద
నేరక యాపిల్లనియందుఁగల యాయాచిన్నంబులవలన నాత్మజుం గాఁ దెలిసికొని
పోషించుచు నుపనయనంబుగావించె, నంతఁ గొంతకాలంబునకు బ్రహ్మ యచటికి
స్వయముగా నేతెంచి

౨౪౭

—యాజ్ఞవల్క్యుఁడు హాటకేశ్వరమున శివలింగమును స్థాపించుట—

క॥ “ ఈపిల్లవానిఁగూరిచి యోపాటుడ ! నీవు చింతనొందం బనిలే,

దేపాపమెఱుంగ వీవిట, నైపోయెను దైవవశత సంతయు నిటులక ”

౨౪౮

వ॥ అని చెప్పుటయు యాజ్ఞవల్క్యుండెట్లనియె,

౨౪౯

తే॥ “ అట్టులెసను దేవ ! నా కాత్మశుద్ధిగలుగకున్నది, యేమంచుఁదెలిసికొందుఁ,

గాన నిష్కృతి యేదేనిగలిగియున్నఁ, జెప్పుమి చేసికొనియెద శీఘ్రమేను ”

౨౫౦

వ॥ అనియిట్లుడుగుటయు బ్రహ్మ మతీయు నిట్లనియె,

౨౫౧

అ॥ నీకుఁ జిత్తశుద్ధి నిక్కంబుగా నెటుం గలుగకున్నదెడలఁ దెలియఁబఱు,

నాలకించిదాని హరలింగముం బ్రతిష్ఠింపు, వేగ త్తయముఁజెందు నభుము,

౨౫౨

చ॥ ఎఱిగియొ లే కెఱుంగకయొ యెట్టులా బ్రహ్మవధాంగనావధా

ద్యురుతర పాతకంబులనె యోజనొనర్చునుగాక, యాతఁడే

హరునకు నైదురాల్ని లిపియెసను దేవశముకొ గచింప నా

దురితము లంతమొందు రవిఠోఁచిన గాఢతహంబుచాన్పునకొ,

౨౫౩

క॥ కలికాలం బేతెంచుడుఁ గలుషములకుఁ జొరంగరాక కడుఁ బావనమై

వెలయు నల హాటకేశ్వలిఁ గట్టఁగఁబడెడిగుడికిఁ బాలఫలంకా,

౨౫౪

చ॥ కలిసనుదెంచునన్న భయకంపముచేతను నెంతఁదాఁకఁదా

ఫలగహితంబుగాక యల భాసిలుచుండునొ యంతదాఁక నే

నలఘుతరాధ్వరక్రియల నం దొనరింపఁదలంచుమంటి, నిం

దులకయి తేఁగనుంటిఁ జని తోడనె పుష్కరతీర్థమొద్విజా !

౨౫౫

క॥ కలికాలమువచ్చుటయును నలఘుతరంబై నయిట్టి యాత్మేత్రముగా

కిలఁగల బలుతీర్థములును ఫలరహితములై నశించు బ్రాహ్మణవర్యా ! ”

౨౫౬

వ॥ అనియిట్లువాక్రుచ్చి చతుర్వదనుఁ డంతర్ధానంబుఁజెందుటయు

యాజ్ఞవ

ల్క్యుఁడాత్మేత్రమహిమయెఱింగి శివలింగముం బ్రతిష్ఠించి

౨౫౭

క॥ “ అష్టమినాఁడుఁ జతుర్దశి నిష్టదమగు నాదులింగ మెవ్వఁడు తా సం

తుష్టిగ నభిషేకించునొ నష్టమగును వాఁడొనర్చినయఘములెల్లకొ,

౨౫౮

అ॥ జననిచెట్టబట్టు చండాలుఁడేని యీ యస్మదీయలింగ మధికభక్తి

న్నపనపూర్వకముగ సరిగఁ బూజించుచో త్కాలితాఘుఁడగును త్తణములోన,

క॥ ఒకదినమొనరించిన మామకలింగార్చనమువలన మాయునుదాఁద

ప్పుక యొకపక్షపుఁబాపము, ప్రకటిక్రియమాణమిట్లు బాగుగనాచేక ”

౨౫౯

వ॥ అని మేఘగంభీరనిస్వనంబున వాక్రుచ్చుటయు నాటగోలె నాహాటకేశ్వర

త్వేత్రింబున యాజ్ఞవల్క్యేశ్వరుండని యొకదేవుండు విఖ్యాతుండయ్యె, నదియంత

— పిప్పలాదుండు కంసారీశ్వరంబును లింగంబుఁ బ్రతిష్ఠించుట —

యను నిలకించి పిప్పలాదుండు తనతల్లి శుద్ధురాలగుటకుఁ గాఁదన్నామంబున లింగం
బును స్థాపించి గ్రాతీర్థసముద్యాకుండును మధ్యగుండును నాహితాగ్నియఁ గోవర్ధ
నాభిధానుండును నగు నొక నాగరభ్రాహ్మణు రావించి ౨౬౧

కం॥ “ ఏతన్నగరస్థానము భారతి దీక్షితుడవైతి బ్రాహ్మణ ! నీవుక,
భ్యాతాష్టవప్తిగోత్రప్రీతికి నాయకుడవగుచుఁ బెంపొందెదిలక, ౨౬౨

కం॥ వివిధక్రియలందును నోయవనీసుర! యరువదెనిమిదగుగోత్రములుక
భవగుక్తిమీఁదనర్తిలు రవిశశితారకలు నింగి రాజులుదాఁకె, ౨౬౩

కం॥ గోవర్ధనాభిధానా ! నీవే తల్లింగమునకు నిచ్చులుఁ బూజి
గావించుండని నాగరభూవిజయగులఁగూర్చి బిట్టు బోధింపవలెన్, ౨౬౪

అ॥ వృద్ధిబొందఁగలదు జీవికంబుల నీదు వంగసంబు దీనివలనఁజేసి,
క్షయముగాంచు నట్లునలుపకయున్నచో, లేదు సంశయంబు లేకమిందు, ౨౬౫

కం॥ భవదన్వయసంజాతులు శివలింగంబునుభజించి చేసెడియాయా
వివిధకృతు ల్నిద్దించినయవియగు దీక్షిత ! తదీయమగు ననుకంపన్ ” ౨౬౬

మ॥ అనివక్కాఁగించి యతని యంగీకృతిం బడసి మఱియును ౨౬౭

కం॥ “ గోవర్ధనాభ్య ! నాగరభూవిజయగులఁ దోడితెమ్ము, పొ న్మఠికిఁపురిం,
బావారి కభిమతింబుగ దేవునకుం జేరువెట్టి తృప్తుడనగుదున్, ౨౬౮

మ॥ అని తద్వారంబున విచక్షణులును శ్రుతార్థ్యయనసంపన్నులును యజ్ఞకర్త
పరాయణులును నగు నాహితాహ్మణులఁ బిలిపించి ననుక్యరించి ౨౬౯

కం॥ “ మాయమ్మ వచ్చిపోయిన, దాయమ కంసారి నాఁగ నలరారెనుము,
న్నాయను నుద్దేశించియె యాయెడ లింగప్రతిష్ఠ యేనొనరిచితిన్, ౨౭౦

మ॥ మూవలననెట్టి భ్యాతమై పొయినయె, యాజ్ఞావక్తాశ్లోకము నిది యప్తమౌన
తుద్ద శుల నభిషేకసంతుష్టులులయ శ్రీయమొదలగువాఁడల, విది సిద్ధమరయ ”

మ॥ అని పలుకుటయు నాహితాహ్మణులెల్లరు వాఁలింగంబునకుఁ కంసారీశ్వరుండని
జేరు వెట్టి, కేవడిపుణ్యపాఖ్యాన మాదేవు నెదుటఁ బఠించు శ్రీవడించు వాని మాన
సికపాపంబును బరదాగకృత పాపంబును బిప్పలాదోక్తవిధంబున విలయంబుగాంచుఁ,
తదగ్రంబున నీలరుద్ర ప్రాణరుద్ర భవరుద్రంబులఁ బఠించిన బ్రహ్మహత్యా పరచక్రా
నావృష్టి భయంబులు నశించు, నభర్వణవేదం బభిలంబును బఠింప నరిక్షయంబు
నాటిల్లు, వానలుగురియు, రాజదౌస్థ్యంబుగా నారాజు ధార్మికుండును సర్వకోగ
వినిగ్మకుండును బ్రహ్మపాలనతత్పరుండును నగు, నుపనన్దభయంబు వచ్చినను బిప్పలా
దోక్తవిధంబున మెలమెల్లఁ దద్దోషంబును పొరించు, వేయెల, యేవ్యసనము సంభవించి
నను నాదేవు సగ్రంబున నభర్వణవేద పారాయణంబొనరించుచోఁ ద్వరితంబుగవళించు,

—♦ పద్మావతీ చరిత్ర ♦—

తే॥ అట్లు మానుష్యమైననీన యభితనయ నిల్వినటువంటి పంచపిండికయు నచటఁ

జెలఁగుఁ, దద్దారి నీక్షణసేయమాత్ర స్త్రీలు సౌభాగ్యమునుబొంది చెలఁగఁగలరు,

వ॥ నూర్చుండు వృషభరాశిగతుండై యుండ జ్యేష్ఠశుక్లచతుర్దశీతిథిం దత్పంచ
పిండికాగౌర్యపరిభాగంబున రేయుంబవళ్లును దోయంబున్రవించు యంత్రంబుగట్టించు
స్త్రీకిఁ బరమసౌభాగ్యంబు ప్రాప్తించు, గౌరీసంబంధములగు సమస్త వ్రతంబులును
సమస్త దానంబులును గావించిన నెంతఫలంబుగల్గు నంతఫలం బీయంత్రమూలంబున
సిద్ధించుఁ, గావున నాడువాండ్రు సౌభాగ్యంబుపొందెఁ బ్రయత్నపూర్వకంబుగా
జ్యేష్ఠమాసంబున జలయంత్రంబును గట్టించునది, ౨౭౩

సీ॥ తత్ప్రీతిదములెయ్యెతనరు వ్రతంబుల నెన్ని గావించిన నేమిఫలము,

కాయకష్టము బిట్టుగలిగించునియమంబు లెన్ని గావించిన నేమిఫలము,

చిత్త మేకాగ్రంబుఁజేసి మంత్రజపంబు లెన్ని గావించిన నేమిఫలము,

అభ్యాసాతులతోడ నధికమా హోమంబు లెన్ని గావించిన నేమిఫలము,

సప్తజన్మములును సౌభాగ్యయురయకామ వంశ్యగాకయుండ వారికాక్ష

జ్యేష్ఠ సితచతుర్దశిం గాశీపై జలయంత్ర మునుపవలయు నంతెకాని " ౨౭౪

వ॥ అనవుడు శౌనకాదిమహర్షులు ౨౭౫

క॥ "గౌరి చతుర్భుజయని భువి సూరిజను ల్చేష్టచుండ్రు, చూచిన నదియే

తీరునఁ గనఁబడియెడి, నిక నేరీతిం బంచపిండ యాయమ యయ్యెకా ?" ౨౭౬

వ॥ అని ప్రశ్నించుటయు సూతుండిట్లనియె, ౨౭౭ [గౌరి

తే॥ "ఎపుడు ప్రళయంబుగాఁగల దపుడు పంచపిండమయనుగు మెయి దాల్చుచుండు

పరమశక్తి తదీశ్వరి పాటులార ! నిచ్చలును ముజ్జగంబుల నిలిచియుండు ౨౭౮

వ॥ ఈయమ పృథివ్యాపస్తేజోవాయ్వాకాశంబుల సృష్ట్యర్థమై రక్షించుఁ

గావునఁ బంచపిండికయగుచుండెడుఁ, గేవలగౌరీపూజనంబున కన్నఁ బంచపిండికా

గౌరీపూజనంబున వేయఁజెట్లు ఫల మధికంబు, జ్యేష్ఠమాసంబున ధారాపాత్రం గట్టి

పూజించుచో మఱియు విశేష, మీ విషయమై కాశీరాజభార్యవృత్తాంతరూప

పురాతనేతిహాసంబు విష్ణువు ప్రశ్నించిన లక్ష్మీ యిట్లనియె, ౨౭౯

క॥ " కాశీపుట భేదనమున కీశుఁడు జయసేనుడనఁగ నెసఁగెను మును, పా

ధీకాలికిఁ బదినూలుల యాశీవిష వేణులుండి రర్ధాంగు లహా ! ౨౮౦

అ॥ మద్రదేశమేలు మహిపు విష్వక్సేను ననుఁగుఁగూఁతు రస్మదంశజాత

పరమసుందరాంగి పద్మావతీనామ్ని పతికిఁ గరము ప్రీతిపాత్రమయ్యె, ౨౮౧

- కం॥ అనుదిన మా యంగన ప్రాద్దుననే వెస లేచి పూతతోయంబగు గం
గను దాయచుఁ దత్తీరంబునఁ జెలఁగెడి పుట్టమట్టి ప్రోవొనరిచి తాళ ౨౮౨
- సీ॥ పంచపిండాత్మిక భగవతి రచియించి పంచమంత్రము లుచ్చరించుకొనుచుఁ
జీనాంబరముగట్టి శ్రీగంధముం బూసి పూల్వెట్టి సాంబ్రాణి పొగలువేసి
నానాసుభక్ష్యము ల్పై వేద్యమొనరించి సంగీతముంబాడి చక్కనాడి
దళవర్నలగు విప్రతామరసాత్ముల కాయాయిదానంబు లాచరించి
భూరివాదిత్ర నిస్వనంబులు నెలంగ పెండియును నింటికేతెంచుచుండుటయును
దినమొకింతగఁబెరింగి యాతీగఁబోడి కగ్గలంబయ్యె సౌభాగ్య మంబుజాక్ష !
- కం॥ తమకంటె నధికసౌభాగ్యముగాంచి తదబ్జనయన యలరారుటయుకొ
గ్రమముగ సపత్ను లెల్లరు నమితంబగుదుఃఖమొంది యాత్మలలోనకొ ౨౮౪
- మత్తకోకిల॥ పంచపిండభజించి యాద్యశభాగ్యముకొగడియించెదా
నంచుఁగొందఱు మంత్రసత్తయ నయ్యెనిట్లని కొందఱుకొ
సంచితంబునట్టిపుణ్యము చాలనుండుటచేత ని
ట్లంచుఁగొందఱుఁ బల్కచుకొ బహుహయనంబులు చచ్చెనెకొ ౨౮౫
- కం॥ భాగీరథీతటంబున నాగుణవతి పంచపిండ నర్చించు నెడకొ
దా గుమిగూడినదై మాస్త్రీగణ మటుచనియెఁ గతము తెలిసికొనంగకొ, ౨౮౬
- చ॥ పనివిను వారినందఱను బాగుగఁజూచి తదబ్జనేత్ర తా
నొనరుచు పూజ నైత మటులుంచి కృతాంజలిపూర్వకంబుగా
వినయవిధేయత ల్సేలఁగ వే యెదురేగి “ యిటేగుదెంచు నా
పని యదియేమి ” యంచుఁ దగు ప్రశ్న మొనర్ప సపత్ను లెల్లరుకొ ౨౮౭
- కం॥ “నీసౌభాగ్యముచేతను మాసౌభాగ్యంబు దన్యామానంబగుటం
జేసి విషణ్ణులమై ని న్దాసితి మెటుతోఁప కిటుల నాశీకముఖీ ! ౨౮౮
- ఆ॥ అనయమీపు మృణ్మయంబైన పంచపిండను భజించి దీని నెనసినావా ?
మంత్ర మెదో జపించి మఱి యిట్టులెతో ? గోప్యంబుగాకయున్న నది వచింపు ”
- కం॥ అనుటయుఁ బద్మావతి యిట్లను, “ యుష్మత్ప్రవృత్తమైనయది గోప్యమ, నా
కొనఁగూడ చేరికిని, నై నను మీకు వచింతువినుఁడు నలినదళాత్ముల్ ౨౯౦
- ఆ॥ గారిపూజ నేను గావించుచుండంగ నేగుదెంచినార లీర లిటుకు
నదియుఁగాక యాదు రక్కలుఁ జెల్లెండ్రు, నేలయీర్ష్య మీపయినను నాకు,
- ఆ॥ నేను బ్రాగ్భవమున మానినీమణులార ! కుసుమసంజ్ఞ మైన గొప్పవీట
నీర నేనుఁడనెడివేరఁ జెలంగెడి యవరజునకుఁ దనయ, నధికవినయ, ౨౯౨

కం॥ అట్టినను నొక్క వణిజునిపట్టి కిడెను నాదుతండ్రి, పంచాక్షరముల్

పెట్టెను హరణంబుగ నప్పట్టున మాతల్లి, నాదుభాగ్య మదేమా,

౨౯౩

ఉ॥ పెట్టుచు నాపె నన్లుటిచి “ బిడ్డరొ ! యియ్యవి గౌరిపూజలో

బిట్టుపయోజ్యముల్, మఱియు పీని బఠించి భజింపకుండ నె

ప్పట్టున నేనియుక్ సులిలపానము నేయకు, తన్మనాత్త నీ

పట్టినపట్టు నెగు ” నని బాగుగఁ దత్క్రమమెల్లఁ జెప్పుదున్

౨౯౪

ఉ॥ పెండిలిసేసి నాదుపిత పెన్నిటివెంబడిఁ బంపినాఁడు న,

న్నండజయానలార ! యట నత్త కడుంగడు మాధురాలు, నా

కుండిననోము నోచుకొన నొప్పక యేవో పనుల్విధించు చు

ద్దండతఁజూపఁగం నొడఁగెఁ దజ్జరతాంగన యేమిచెప్పుదున్,

ఆ॥ ఆపెచూడకుండ ననుదినం బే నీళ్లకరిగి నప్పు డచటి బురదమట్టిఁ

బఁచపిండికలను బాగుగాఁ గావించి పంచమంత్ర మల సమంచితముగ

౨౯౫

తే॥ భక్తిఁ బూజించి మరల నాపంచపిండికలను జెలువునఁబడవైచి నిలయమురకు

వచ్చుచుండెడిదాన నీవహిని రహిని, నట్లు లొకకొన్ని యబ్దంబు లరుగుటయును ౨౯౬

తే॥ మండువేసవిలోన నాచుగఁడు బేరమునకునై మారదేశంబుఁజనుచు నన్ను

వెంటఁగొంపోయె, బెనుకూపముంటఁజూచి విడిసెను ససార్థముగ నొక్కవిసినమందు

కం॥ ఆనూయిచుట్టు న్గలమైన బిడా రుంటఁజేసి యవతిల నొకచోఁ

బానీయాకృతితోడం గానంబడెడి మరుభూమి కడకరిగితి నేన్,

౨౯౭

చం॥ అరిగి నిరాశనై మరలునంతకు నెత్తికిఁ బ్రొద్దువచ్చె, ద

త్కరములు మేనఁబాటి కడుఁగాఁచుపెట్టెను, గార్ల బొబ్బలై

చుటుకుచుటుక్కునఁ బొడవ జొణిపయిం బడిపోతి, లోన్దశం

బరత్పణవర్జితంబయిన బావి నిపాతితుడై నృగుండు మున్

౨౯౮

కం॥ ఇసుమున యజ్ఞంబొనరిచి వెన భక్తిగ్రాహ్యులైన వేలుపులను సం

తనమునఁదేచ్చుట మన్మాననమున స్ఫురియించె నేమనంగల దింకన్,

౩౦౦

ఆ॥ అంత నేనుగూడ నైదుదోసిల్ల సికతమునే మహేశిగాఁగఁజేసి

యైదుమంతరముల నర్పించి ప్రాణము ల్విడిచితిని రయంబ పడఁతులార !

౩౦౧

ఆ॥ ఆవిశేషమున దశార్ణభూనాయకు ననుఁగుబిడ్డనగుచు జననమంది

విదితపూర్వజన్మవృత్తాంతనైతి, నింకేమిచెప్పవలయు నింతకన్న,

౩౦౨

కం॥ వయసున మీకంటెను జిననయియును సౌభాగ్యమునకు నైతిని బెద, ని

శ్చయమిది, యటుగావున పృణ్మయపిండము లైదొనర్చి మఱినుటిభక్తిన్

౩౦౩

కా॥ గౌరీభావన నిత్య మర్చనములం గావించుచున్నాను, నా
 కీర ల్పాజ్యలుగానఁ జెప్పితిని మీ కీగోప్యవృత్తాంత, మో
 నారీరత్నములార ! నాదయిన యాన్నత్యంబు సర్వంబు త
 ద్గౌరీదేవి యనుగ్రహోత్తమచుడే, తథ్యంబు వాక్రుచ్చితిన్ ” 308

కం॥ అనియిటు వాక్రుచ్చుటయును వినయము పెనఁగొన నమస్సు విధియించి తదం
 గన లావెతోడ నంజలియొసరిచి వెన నిట్టులనిరి యోవనమాతీ ! 309

కం॥ “ ఏమంత్రపంచకముచే నామాహేశ్వరి ప్రసన్నయయ్యెనో మాకీ
 వామంత్రపంచకంబును బ్రేమను వచియింపుమమ్మ ప్రియమొనగూడన్ ” 310

కం॥ నావుడు “ యథేచ్ఛగం దద్దేవిని బ్రార్థింపుఁ ” డనుచుఁ దన్నగ నాప
 ద్మావతి మంత్రము లైదును వే వక్కాణించె ” ననుచు వివరించుటయున్ 311

కం॥ “ మును పద్మావతిచేత సమనుష్ఠితంబయి సపత్నులందఱికిని శ్రీ
 తిని జెప్పఁబడిన మంత్రములను జెప్పుమునాకు, వాఁ లావెట్టిదియో ” 312

వ॥ అని విష్ణుదేవుండు ప్రశ్నింప లక్ష్మీదేవి 313

శ్లో॥ “ నమఃపృథివ్యై షాంతీశి నమ ఆపోమయే శుభే
 తేజస్విని నమ స్తుభ్యం నమ స్తే వాయురూపిణి
 ఆకాశరూపసంపన్నే పంచరూపే నమోనమః ” 314

వ॥ అనుమంత్రంబు లుచ్చరించి 315

తే॥ వీనితోడఁ బద్మావతి తాను బూర్వ మిశ్వరీపూజయొసరించి యితరసరులు
 పొందఁ గారాని రాజ్యంబు పొంది హోటకేశమున రత్నమయగౌర నెలమి నిలిపె,

కం॥ ఆగౌరిం గొలిచిన యెలనాగను బెనిమిటి ప్రియంబునం గాంచును చా,
 నోగరుడవాహ ! మఱియును వేగమ నశియించు దాని వృజినములెల్లన్, 316

— పద్మావతి పంచపిండికం గొల్చి దేవత్వంబు వడయుట. —

కం॥ ఈవిధమునఁ బద్మావతి దేవీపూజనమువలనఁ దీజుని రాజ్య
 శ్రీవడసియు సౌభాగ్యము యోవనముం గలదియయియు ననపత్యతమై 317

కం॥ రేయంబవలును దుఃఖము కాయము దహియింప నుండు కాలమునఁ దప
 శ్శీయుతుడగు దుర్వాసుం డాయంటికి నేగుదెంచె “ హరహర ! ” యనుచున్

అ॥ ఏగుదెంచునతని నీక్షించి తద్భర్త యెదురునడచి యర్ఘ్యమిచ్చివేగ
 నాసనంబువైచి యందుఁ గూర్చున్నపై స్వాగతంబుజరిపి యధికభక్తి 318

అ॥ “ నీదు కాశ్యపాళి నిజశిరోజములచేఁ దుడిచినట్టివాడుఁ దులితుఁడైన
 ధన్యతమవిభుండు ధరణీతలంబున మఱియొకండుగలఁడె మానివాధ ! ” 319

- క॥ చెపు మస్మదీయగృహమున కిపు డీవరుదెంచుకార్య మెద్దియొ, యేత
ద్వీపుల సమస్తం బిమ్మనునపుడైనను వెనుకదీయ కర్పింతు వెనక 3౧౮
- క॥ అనియిటు వాక్రిచ్చుటయును “జనవర ! నీ యింటిలోనఁ జాతుర్మాస్యం
బును మృత్తికాగ్రహణమును బొనరుతు, శుశ్రూష చేయఁబూనఁగవలయుకా”
- చ॥ అని ముని యాజ్ఞయిచ్చుటయు “నల్లెయొనర్చెద” మంచు నాతఁ డ
ప్పని తన భార్యకుఁ నుడువ భక్తిఁ దదంగన బిడ్డ తండ్రికిన్
బొనరుచున ట్లుపాసనము పొద్దును మాపును జేసె మానికిన్
దనయెడలం గృహారసము తద్దజనింపఁగ జీవితేశ్వరా ! 3౨౦
- క॥ చాతుర్మాస్య ముగించి యేగునెడఁ దచ్చాపాయుధుం దాయమన్
బ్రీతిన్ దగ్గఱఁ జేరఁజీటి “చెపుమి బిడ్డా ! త్వదిష్టంబు” నాఁ
జేతుల్మోడిచి యిట్లనున్, “విను మునిశ్రేష్ఠా ! మహారాజ్ఞయన్
ఖ్యాతిం గాంచియుఁ బ్రాయమందు మనియున్ సంతానముం గాంచమిన్, 3౨౧
- క॥ చేయుంబవలు దహింపఁగఁజేయంబడుచుంటిఁగానఁ జెప్పు మపత్య
శ్రీ యొనగూడు నుపాయం, బోయనఘా ! వ్రీత మొ నేమమో దానంబో” 3౨౨
- చ॥ అనవుడుఁ జాలసేపు తన యాత్మను యోజనచేసి యాతఁ డి
ట్లనియెను, “బూర్వజన్మమున నమ్మరొ ! నీ యవసానకాలముం
దునను బ్రీత ప్రవాలుకలతోడను గౌరి నొనర్చి కొల్చి, తం
దున నిట దహ్యమానవయి దుఃఖమునందెదు రాజ్యమొందియున్, 3౨౩
- క॥ తేవత మనుసరియు క్తిని భావములందుండుఁగాని పాపాణమునన్
దా పసియింపదు, మఱియును బావన మృత్కాన్యములను భాసిల దెపుడున్, 3౨౪
- తే॥ భక్తిగలభావమున మంత్రబలమునుండి యరుగుదెంచిన యీశ్వరి నరుణకిరణ
తప్తవాలుకలంజేర్చి తద్దఁగొల్చి తందునను నీదుమెయిఁ దాప మధికమయ్యె, 3౨౫
- అ॥ కాన రత్న మయముగాఁజేసి పంచపిండాఖ్యగౌరి భక్తి హాటకేశ్వ
రమున నిల్చి యంత రవి వృషభగుఁడుగా వారియంత్ర మామెపైని గట్టు, 3౨౬
- క॥ రాత్రిందివములు ధారాపాత్రంబుననుండి జలము పైబడుకొలఁదిన్
గోత్రాధీశ్వరతనుభవగాత్రంబున శైత్యమొదవుఁ గమలదళాక్షీ ! 3౨౭
- అ॥ అచటఁ జల్లఁబడుడు నల్లె నీదాహంబు శాంతిఁబొందఁగలదు సక్రమముగ,
దాహమాట గర్భధారణమొనరించి ఖ్యాతుఁడైనపుత్రిఁ గాంచఁగలవు” 3౨౮
- క॥ అనియిటు వాక్రిచ్చుటయును విని పద్మావతి “మహాత్మా ! వితథంబగు నీ
మనుజత్వముతో నాకీకఁ బనిలేదు, మదిన్ విరక్తి ప్రభవించెఁ గడుకా, 3౨౯

- అ॥ సకలదేహధారి నికరంబు బ్రదుకును నేటివజ్రదవంటి దెంచిమాడఁ,
గాన మామకీన మానుషభావంబు తొలఁగువ్రత మెదేనితెలుపుమయ్య" 330
- క॥ అనియడుగుడు దుర్వాసోమునివర్యుఁడు కొంతసేపు ముటుచివరను దృ
ష్టినినిల్పి ధ్యానమొనరిచి మనుజాధిపురాణితోడ మఱి యిట్లనియెన్,
క॥ "కలదొకపుణ్యవ్రతమో యలివేటి ! గౌరికన్ది యతితుష్టికరం,
బిల దానింబొనరించిన యెలనాగలు దేవభావ మెనయుదుగోజన్,
తే॥ గోమయాఖ్యమహాదేవి గోమయమునఁ జేసి గోలోకమొదిరి స్త్రీలు కొంద,
తామహాదేవిఁగావింపు మబ్జవదన ! దేవతాభావముంబొంది తేజరిలెడు" 331
- క॥ అనియిటు వక్కాణించుడుఁ గనుగొని మునివర్యు "నెట్టికాలంబున నీ
ఘనవ్రతము చేయఁగావలయును? విధియెది? చెప్పుమయ్య యోబుషి!" యనినన్,
క॥ దుర్వాసుఁడు పద్మావతి గుర్వనుకంపామతిఁ గనుగొని యిట్లను, "నో
చార్వంగి ! దేనినొనరిచి నిర్వృతిగాంచెదరా స్త్రీలు నీకడివినుతున్,
తే॥ భాద్రబహుళతృతీయను భాస్కరోద్భవమునకుం బూర్వమే లేచి పండ్లుదోమి
శ్రద్ధమై గౌరినామము ల్చురువుకొనుచు సలుపవలె నుపవాసంబు జలజనయన !
క॥ అంత నిశాగమమున నో కాంతా ! మృణ్మయములైన గౌరమ్మలునా
లైంతయొ బాగుగ నొనరిచి యంతఃపరిశుద్ధితోడ నర్చింపవలెన్,
శ్లో॥ "హిమాచలగృహే చాలా దేవి త్వం శంకరప్రియే
మేనాగర్భసముద్భూతా పూజాం గృహ్లా నమోస్తు తే" 332
- క॥ అనుమంత్ర ముచ్చరించుచుఁ దనయా ! తొలిజామునందుఁ దద్దేవికిఁ బూ
జనమొనరింపఁగవలయును, విను పూజాద్రవ్యములను వినిచెద నింకన్,
క॥ ధూపము కర్పూరంబున, దీపము ఘృతసిక్తర క్తదృఢనూత్రమునన్,
దాపురెయన నొనరిచి జాతీపుష్పాలంకృతిని విధింపఁగవలయున్,
క॥ కుడుములు నైవేద్యంబుగ నడి యెఱ్ఱనివలువఁగట్టి యెంతయుమోదం
బొడగూడ మాదిఫలమున నుడురాజనిభాస్య ! యర్ఘ్య మొసఁగఁగవలయున్,
శ్లో॥ "శంకరస్యప్రియే దేవి హిమాచలనుతే శుభే
అర్ఘ్యమేనం నయాదత్తం ప్రతిగృహ్లా నమోస్తు తే" 333
- మ॥ అనునీమంత్రమ యర్ఘ్యదానమున యోజ్యంబౌను గ్రాల్గంటి ! యే
ఘనవృక్షంబునఁ బూయుపూవులను దద్దోరీమహాదేవి య

- ర్చనముంజేతురొ యామహీరుహాపుఁ గాన్తంచేమమీ దంతధా
వనముం జేయఁగ నర్హ్య మావ్రతమునక వర్తించునవ్వారికిక,
అ॥ అర్హ్యమునకు నుక్తమగు మాదిఫలము ప్రాశనముఁజేసి యవలి జామునందు
నగరుధూపమునను నొగిగుణ కాని వేదనమునను గువలయమునను భక్తి 383
- శ్లో॥ “వామమర్ధంశరీరస్య యా హరస్యవ్యవస్థితా
సామేపూజాం ప్రగృహ్లాతు తస్యై దేవ్యైనమోనమః” 384
- క॥ అనునీమంత్రముచేత స్థునముగఁ బూజించి యర్ధసారీశ్వరయం
చును జెప్పఁబోవు మంత్రంబునఁ గొబ్బెర నర్హ్యమిచ్చి భుజియింపవలెక,
శ్లో॥ “అర్ధసారీశ్వరాయాచ సంస్థితాపరమేశ్వరా
అర్హ్యమే గృహ్యతాం దేవా స్యాతంసర్వసుఖప్రదా” 385
- క॥ తిగజామున శతపత్రములఁ గడుం గై నేసి గుగ్గిలంపుఁ బొగ లై
కఁగఁబ్రొక్క ధారికాత్మకమగు నైవేద్యంబుతోడ నధికశ్రద్ధన్ 386
- శ్లో॥ “ఉమామహేశ్వరాదేవా యాతాస్పృష్టిలయాన్వితా
తాగృహ్లాతా మిమాంపూజాం మయాదత్తాం ప్రభక్తితః” 387
- అ॥ అనెడిమంత్రమున నర్పించి యటుపైని జాడికాయతోడ సరిగనర్హ్య
మొసఁగి యదియె తాను మెసవంగవలయుఁజూ మద్రరాజతనయ ! మహితవినయ!
- శ్లో॥ “ఉమామహేశ్వరాదేవా సర్వకామసుఖప్రదా
గృహ్లాతా మర్హ్యమేతంమే దయాంకృత్వా మహత్తమాం” 388
- క॥ అనునిది త్రిప్రసారార్హ్యపు మనువగుఁజూ రాజతనయ ! మఱి నాల్గవజా
మునఁ బంచపిండికాగౌరిని మార్కవపుష్పములఁ బరివృత్తఁగాఁగన్ 389
- క॥ కావించి గ్రంధిరజ మాదేవికిఁ బొగవేసి నేతఁదేలెడి పూరిక
నై వేద్యంబొనరిచి నిజభావము పరిశుద్ధమగుచు భాసిలుచుండన్ 390
- శ్లో॥ “పృథివ్యాదీనిభూతాని యానిప్రోక్తాఃపంచచ
పంచరూపాణిదేవేశి పూజాంగృహ్లా నమోస్తుతే ” 391
- క॥ అనుమంత్రమునఁ బూజనమొనరిచి యందుగుఫలంబు నొగి నర్హ్యముకై
వినియోగింపఁగవలయును, దనయా ! యదియేఫలంబు దాఁ దినవలయుక, 392
- శ్లో॥ “పంచభూతమయీదేవీ పంచధా యా వ్యవస్థితా
అర్హ్యమేనగ మయాదత్తం సా గృహ్లాతు సురేశ్వరీ ” 393

- కం॥ అనునీమంత్రము తునిజామునఁ జేసెడియర్ఘ్యదానమున వినియోజ్యం,
బనుకూలగీతవాద్యస్వనముల నాదై వతములసాన్నిధ్యమునన్ 3౫౭
- తే॥ ఈవిధంబున నారాతిరెల్ల భక్తి నిదురవోకుండఁగడపి యోనీరజాక్ష !
ప్రాద్దుపాదుపున నీరాడి భూమిసురుని సహపటుంబముగం బిల్చి శక్తికొలఁది 3౫౮
- ఆ॥ వస్త్రభూషణముల శాస్త్రోక్తవిధినిచ్చి పూజసేయవలయుఁ బూవుఁబోడి !
మిగులభక్తి గౌరి మృష్టాన్నభక్ష్యనివేదనమునఁ దృప్తివెట్టవలయు, 3౫౯
- ఆ॥ అంత దంతిపైనో యశ్వంబుపైనో గౌరీచతుష్టయంబు ప్రీతినుంచి
గీతవాద్యములును భ్యాతకుఁగ్రీతిభవనల్ సెలఁగ నుత్సవంబు సేసికొనుచు 3౬౦
- శ్లో॥ “ ఆహూతాసి మయాదేవి పూజితాసి మయాకుభే
మమసాభాగ్యదానాయ యథేష్టంగమ్యతామితి ” 3౬౧
- కం॥ అనుమంత్రముపరియించుచు ధునిలోనో తటాకముననో తోయజయుతవా
పినో వైచి మరలనింటికెఁ జనుదేరఁగవలయుఁ బూర్ణచంద్రనిభాస్యా ! ” 3౬౨
- కం॥ అనివాకొని దుర్వాసోముని యేగుటయును నభిస్యమునను దృతీయా
దినమున నాపద్మావతి పానరిచితద్వితము కెందుపూటలు చనువై 3౬౩
- క॥ పాత్రఃకాలంబునఁ దత్పూతనక్షితీరమునకుఁ బోయి యచట ను
స్నాతయగుచుండ మును తనచేతం బూజింపఁబడిన శివవిగ్రహముల్ 3౬౪
- కం॥ నాలుగు రత్నమయములై చాలుగఁ గనఁబడియె, నపుడు సర్వేశ్వరి యా
బాలం గనుగొని “ బిడ్డవో ! నా లలితార్చనలనిటేల నారమునడుమన్ 3౬౫
- కం॥ ఉంచెదు ? కైకొనిపోయి సమంచితమగు హాటకేశమందున రహిస్థా
పించుము సకలస్త్రీలకు మంచితటస్థించు వీనిమహిమమువలనన్, 3౬౬
- కం॥ వరమడుగు మిడుదు ” ననవుడుఁ “ బరమేశి ! మనుష్యగర్భభవమింక నాకీ
ధర లేకయొండవలయును, బురుషోత్తము మగనిఁగాఁగఁ బొందఁగవలయున్ ” 3౬౭
- చ॥ అనపుడు గౌరి వల్లెయని యడ్డై యదర్శనమొందుడుం దదం
గన రతనంపుగౌరమల నాల్గిటి నిల్పెను హాటకేశ్వరం
బున, నదియేకతంబుగను బొందెను నిన్ బతిఁగాఁగ, నేనచూ
వనరునానాభ ! యాసతిని, ద్వత్పదపద్మములంటి చెప్పితిన్ ” 3౬౮
- వ॥ అనినవిని చక్రధరుండు నన్ని లక్ష్మీంగౌరిలించుకొని సంతుష్టచిత్తుం
డయ్యె, జతుర్భుజయగు గౌరి పంచపిండికయగుట కుండు కారణంబియ్యది, మఱియును

— పుష్కరత్రయ వర్ణనము —

అ॥ ఆప్రికారముగను హాటకేశ్వరమున మూడు పుష్కరములు గూడఁ గలవు,
సకలపాపములకు సంక్షయకరము లాతీర్థములు, మహత్త్వ వీర్తములును, ౩౨౦

వ॥ అయ్యవి దృష్టంబులయియో స్పృష్టంబులయియో కీర్తితంబులయియో భా
స్కరుం డంధకారంబునుంబోలె బాతకంబుల విలయంబునొందించు, సకలతీర్థంబు
లును స్నానదానంబులఁ బవిత్రముచేయుఁ గాని పుష్కరతీర్థ దర్శన మాత్రంబుననే
యభిలకలుమంబులును నాతంబునొంగు”నని యిట్లు చెప్పుటయు శౌనకాదిమునివర్యులు
సీ॥ “బ్రహ్మదేవుడు తా నె ప్రిథకు మీతీర్థము ల్మూడును సృజించినాడటనియుఁ
చాల స్త్యదశఁ జంద్రిభాగా స్రవంతియు యమదశఁ గరణోయ హద్దులనియు
నాసరస్వతిదాక నామదమారముం దిన్నగా వ్యాపించి యున్నవనియుఁ
దిబ్రజంబులంగూడ దేవతలందొట్టి యందఱుం గొనియాడుచుండురనియు
నినుచున్నారమే, మీవె వెనుక నవ్వి యాకసంబున వసియించునని వచించి,
తేవిధంబున మఱి హాటకేశ్వరమున కేగుదెంచెనొ వచియింపవే మహాత్మా!” ౩౨౧

వ॥ అని యదుగుటయు సూతుఁడిట్లనియె, ౩౨౩

క॥ “భవదు కరుంతయును వాస్తవ మవనీదేవులార! తజ్జీవనరు
ద్భవునకుఁ బ్రణామమొనరిచి నివర్తింతు నకృతస్నానముగను, విరుడీ శ్రద్ధకా,

వ॥ అవ్యక్తజన్మండగు బ్రహ్మ నిజలోకంబున వసించునెడ దేవర్షియగు నార
గుండు త్రిలోకంబులం దిరిగివచ్చి తదంఘ్రిలను జోతవెట్టి సన్నిధిం గూరుచుండు
టయు నమ్మునినుద్దేశించి యతండు ౩౨౪

—* బ్రహ్మ నారద సంవాదము *

క॥ “ఎన్నాళ్ళకొ కనబడితిని, యన్నా! యిపు డెచటినుండి యరుదెంచితి? నే
పున్నెపు భూసులు తిరిగితో యున్నది యున్నటులఁజెప్పు మోయికుమారా!”

వ॥ అని ప్రశ్నించుటయు నారదుం డిట్లనియె, ౩౨౭

క॥ “భూలోకమునుండి నిభూ! యాలస్యంబయ్యెనని రయంబున నే నీ
కాశ్యపానువంగవచ్చితి, నా శౌల్యము నైఘవలయు నాతో డింకక” ౩౨౮

వ॥ అనవుడు వెండియు నంబుజాసనుండు ౩౨౯

క॥ “తలొకవ్యవహారము లలన నెఱిగింపుమయ్య, యచ్చటి ధరణీ
వల్లభులెట్టికొ భూసుకతల్లజు లెటువంటివారొ తనయా! చెపుమా” ౩౩౦

వ॥ అని యదుగుటయుఁ గలహాశెనుండు కృష్ణునిట్లనియె, ౩౩౧

త॥ “కలిప్రవేశించె మరుజలోకమున దేవ! రాజులెల్లరు లోభపరాయణులయి
సత్సథంబును విడనాడి జనులబట్టి కరము పీడించుచున్నాడు కరుణమాలి, ౩౩౨

కం॥ శౌర్యముగనబడ, దితరులభార్యల బలిమిని హరింపఁ బాల్పడి రకటా!
యార్యబ్రాహ్మణవిబుధాచార్యులఁ బూజించుటన్న సరిపడ దెడఁదక, 3౮3

సీ॥ వివిధజాతులచేత వేదముల్పదివించి యథార్థముసేయు నల్పమతులు
కడు నీచుఁడేని కల్గడిగియిచ్చినదాని నాసక్తిగ్రహించు నర్థలోభు
లాచారమునువీడి యగుపడినదియెల్లఁ దృప్తిమొసవెడి తిండిపోతు
లాల నెద్దులఁ బెంచి వ్యవసాయవృత్తిచే గాదెలనింపు నిష్కరుణచిత్తు
లాచమనమేని చేయని యలసులగుచు భూమిసురు లుండుచున్నార భూతలమున,
వైశ్యజాతులు మొదటికే వసుధలేరు, పాడు కలి వచ్చుకతమునఁ బ్రకృత మార్య!

తే॥ శూద్రులే ధర్మకాములు ఖోణినిపుడు, శూద్రులే సుతపస్వులుం జూడఁజూడ,
లోకయాత్రాక్రియలనెల్ల లోపములనుజూపి నవ్వెడివారును శూద్రజనులె, 3౮4

కం॥ ధనము వయోయుతమగు శ్రీజనమును నెవ్వనియింట సాంద్రంబుగనుం
డునో వానితోనె సఖ్యము పొనరించుచునుండి రిపుడు భూస్థలి మనుజుల్,

తే॥ బ్రహ్మచారులు విధవలుం బారికాంక్షు లాదిగాఁగలవారికే యధిక కామ,
మకట! పైవేషభాషలే యగయఁ గాని నీతిబాహ్యంబు లవ్వారి చేతలెల్ల,

కం॥ పాపాక్రాంతంబయి యిస్సీ! ప్రకృతము తీగ్ధవితతి చెఱుపంబడె, వా
ణీపతి! యవి కలిభయమున వాపోవుచు దెసలకడలు వట్టుఁగవలసెక, 3౮5

సీ॥ స్వల్పనీరములైన జలదము ల్తఱచుగా వర్షింపవయ్యె నవ్వసుధలోన,
వృష్టిలోపముచేత వేసినసస్యము ల్పెరుఁగవయ్యెఁ గరంబు బరివిగాను,
సస్యముల్పెరుఁగమిఁ జాల కాహారంబు సురభులు పోలీయఁజూడవయ్యె,
నిచ్చినపాలలో నెంతయు జిగిలేక కొల్లగా నాజ్యంబు వెళ్ళదయ్యె,
నీ నొసంగినట్టి హెచ్చైనవరముచేఁ గలి ప్రవిష్టుడగుచుఁ గ్రాలుచుండ
మనుజులొక మెల్ల మలమల మాడిపోయెను బితా! యిటేలయొనరిచితివో, 3౮6

మ॥ కలికాలంపుమహత్త్వ మేమనుచు వక్కాణింతునీతోడ, యు
గ్గులు లుచ్చాటనవిద్య నేర్చి మిగులక గయ్యాళ్తులై భర్తతోఁ
గలనాంబాడుచు నందగాండ్ర బటువుం గౌఁగిళ్ళలోఁజిక్కి వ
ర్తిలుచుం జేయఁగడంగి రుత్తంతము లేవేళ! యాలించితే, 3౮౭

సీ॥ ఏకుటుంబములోను శోకారవాఙ్మయై పెండ్లాముమగలకుం బెనఁగులాటె,
యేయగారములోను న్యాయావిశిష్టమై తండ్రికొమాళ్ళకుం దగవులాటె,
యేయితిమిందును నీర్వాసమేతలై యత్తయుం గోడలు మొత్తుకొనుటె,
యేవాడయందును నిహిహీయనం బ్రజల్ చుట్టంబు లొందొరు ల్కొట్టుకొనుటె,
యేబజాటునఁ గనుగొన్న నింటివారు జీతగాండ్రును బోరికి సిద్ధమగుటె,
యేపురంబునఁజూచిన నేలికలును బోరులును బోరులొనరింపఁ దారసిలుటె! 3౮౮

తే॥ ఇంత కాలంబునుండి నే నిటకురాక మెలగుటకు హేతు వేమనితలచినావొ,
కలహములఁగంచు మర్త్యలోకముననుంటి, నెడఁద జలవుట్టె, గ్రమ్మజ నడతు నటక
కం॥ గులగులవెట్టెడిఁగడు నిచ్చలు నస్మ స్మార్థహృదయ చరణంబుల, నా
గులగుల సురనరహరులకుఁ గలహంబులుగలిగినపుడు క్రమముగ నణఁగుట " ౩౯౩

— బ్రహ్మ లోకరక్షార్థమై భూతలంబునకుఁ గమలమును వదలుట. —

ప॥ అనియిట్లువాక్రుచ్చుటయుఁ బితౄమహునిడు పుష్కరంబుపొంటెఁ జింతా
వ్యాకులితేంద్రియుండై

ఉ॥ " భూమిని మామకీనపుగు పుష్కరతీర్థము తప్ప కేత దు
ద్దామకలిప్రభావమునఁ దా లయమందును గాన దాని నే
దో మఱియొక్కచోటఁ గలియుండమిఁజూచి ప్రవేశపెట్టెదన్,
క్షేమముపొంటె నచ్చటికిఁ జేరును దక్కటి యెల్లతీర్థముల్, " ౩౯౪

కం॥ కలికాలం బంతయు నిర్మలజలములతోడ నచట మని యాతీర్థ
ములు కలిసనుపైఁ దమతమనిలయములనుండు మరల నిరపాయముగన్ " ౩౯౬

ప॥ అని హృదయంబున నిశ్చయించుకొని ధ్యానించి కరగతంబగు కమలమును
విలొకించి ౩౯౭

కం॥ " కలిసొచ్చినట్టి ధాత్రీస్థలమునకుం బోయి పడుమ జలజమ ! వేగన్,
లలిఁ బుష్కరతీర్థముఁ దత్స్థలమునకుంజేర్తు నీకు సహవాసముగన్ " ౩౯౮

ప॥ అనిచెప్పిపంపుటయు నయ్యది మహితలంబెల్లఁ గ్రమ్మటి ౩౯౯

సీ॥ నిరశనవ్రత మెచ్చనియతిమైఁ బూనియు దినమున కొకపూటఁదినియు మఱియు
రెన్నాళ్ళకొకసారి యన్నంబు మెసవియు మాన్నాళ్ళకొకమాటు భోక్తలయియుఁ
గృహచాంద్రాయణకృత్యంబులూనియుఁ బారాకసువ్రతభాక్తులయియు
మాసోపవాసముల్చేసియు నశ్మశుట్టకులయ్యుఁ బగ్గభక్షకతమనియుఁ
బండ్లుదినియు భయముపడక దంతోలూఖిలులయియును ద్విజేంద్రు లలఘుతపము
నాచరించుచున్న యాహుటకేశ్వర క్షేత్రసవిధమునకుఁ జేరఁబోయి ౪౦౦

సీ॥ పావన భూదేవపాపత్యమానమై మేటిశ్రుతిధ్వను ల్మిన్నముట్టఁ
దత్త్వవిత్సందోహతంతస్యమానమై శాస్త్రార్థపాఠము ల్పొందడింప
శ్రౌతానలత్రయజాజ్వల్యమానమై క్రతుభూమి సంప్రీతిగలుగఁజేయ
దేవాధ్వపర్యంతదేదీప్యమానమై బహుశయూపస్తంభపంక్తి యుండఁ
బావనంబుని యొకచోటఁబడియు లేచి మఱియునొకచోటఁబడి వడి మగుడలేచి
యొకనొకచోటఁబడియె మనోన్ద్రులార ! పడినకడనెల్ల గుంటలై పరిభ్రమిల్ల, ౪౦౧

ప॥ ఆగుంటలమూడింటను స్ఫటికసన్నిభంబును స్వచ్ఛంబును నగు జలం
బూబుటయు జలజాసనుండు స్వయంబుగంజనుదెంచి వేదవేదాంగపాఠగులగు వివిధ
విప్రులచే వేష్టితంబును వ్రతచర్యాపరాయణులగు ననేకతపస్సులచే నాక్రాంతంబును
నగు హోటకేశ్వరక్షేత్ర మంతటం గలయ నవలోకించి ౪౦౨

తే॥ “అనానా ! యీక్షేత్ర మంతరమ్యము కనంగ, బ్రాహ్మణప్రియ మత్యంతపావనంబు
గాన విప్రజనాశ్రయంబైనయిచట యజ్ఞ మొకటి యథావిధి నాచరింతు, ౪౦౩

క॥ ఆ పుష్కరముల మూడిటి నీపురికిందెచ్చి వాని నీగోతులలో
నాపూరితములేసెదఁ బాపపుఁ గలిదోష మెల్లఁ బాసెడిరీతికొ ” ౪౦౪

ప॥ అనినిశ్చయించుకొని ధరాతలంబునం గూరుచుండి తడవు ధ్యానించి జ్యేష్ఠ
మధ్య కనిష్ఠపుష్కరంబుల మూడింటిని రావించి సంతసంబు వెలిపుచ్చుచు ౪౦౫

క॥ “ ఏతత్పుష్కరనామతీర్థములు మూఁ డిహ్చ్ఛీటికికొ నేను సం
ప్రీతిం గైకొనివచ్చిరాండఁ గలిదౌభీతికొ, జనుల్వచ్చి సు
స్నాతుల్లానిట శ్రద్ధతోడ నెపుడున్ నాశంబులేకుండ వి
ఖ్యాతంబైతగు సిద్ధిబొందుదురు మత్కారుణ్యమేపారఁగన్, ౪౦౬

తే॥ ఎవరు కార్తికపూర్ణిమ నిచట శ్రాద్ధమాచరింతు సమాహితులగుచువచ్చి
యల గయాశీర్ష మందున నాచరించు శ్రాద్ధపుం బుణ్యమును వారు సంతరింతు,

క॥ ఆం దాద్యంబగుపుష్కరమందునఁ గార్తికిని గృతము యజ్ఞము నాచే,
నందొనరుచు స్నానాదులఁ బొందుదురు శతాధికంపుఁ బుణ్యము మనుజుల్, ౪౦౭

క॥ వైకాటపూర్ణిమాతిథి నే శాస్త్రోక్తప్రకార మింక రెండవదొ
నీశుభపుష్కరమునఁ గలి నాశమునకుఁ జేసెదరు భువంబుగఁ గ్రతువుల్ ” ౪౦౮

—♦ బ్రహ్మ యజ్ఞార్థ ముపకరణంబులు గూర్చుట. ♦—

ప॥ అని వాయుదేవు డిక్కుమొగంబై ౪౧౦

సీ॥ “ తిమిగప్ప ద్వాదశాదిత్యులతోడను శోభిల్లు నష్టవసువులతోడ
చౌద్రమాస్త్రులయిన రుద్రులతోడను విమలులైన మరుద్గణములతోడఁ
దౌర్వ్రతికాశ్య గంధర్వులతోడను సుకృతులౌ లోకపాలకులతోడ
బద్వద్వరేణ్యులౌ నిద్యాధరులతోడ సంసిద్ధులౌ సిద్ధచయముతోడ
ద్రుతముగా బిడొజుఁ దోడ్కొనిరమ్మ పా మ్మల ! యస్మదాజ్ఞ యవధరించి
యారభిష్యమాణ యజ్ఞకర్మంబున బాసటయి వసింపవలయుఁగాన ” ౪౧౧

ప॥ అని యానతిచ్చుటయు నతండు హరిహయు నగారంబునకరిగి యంతయు
నివేదింప నాయన సర్వగీర్వాణ గణంబులతోడ జనుదెంచి చతుర్ముఖునకు సాష్టాంగ
మొరఁగి యేమియాజ్ఞయన నతండ్రిట్లనియె, ౪౧౨

క॥ “నేను గలికాలభయమునఁ బూనికి సఫలంబుగాఁగఁ బుష్కరములుమాఁ

దానీతంబులు సేసితి, మానుగ వైశాఖి మాఁడు మఖములానర్తుక, ౪౧౩

ఆ॥ తన్నిమిత్తముగ శతక్రతూ! సంభారములను సిద్ధపఱచవలయు నీవు,
పిలువఁబంపు వేదవేదాంగపారగులయి తవర్హులైన యవనిసురుల ” ౪౧౪

వ॥ అని యిట్లు సెలవొసంగుటయు శతమఖండు సవినయంబుగా వల్లెయని
సత్వరంబ సంభారంబు లన్నిటిం దెప్పించి యర్జునులగు నవనీసురులరావించె, నంత
సంబుజాసనుండు యథాశాస్త్రంబుగను నర్హదక్షిణంబుగను యజ్ఞంబులాచరించె” నని
యిట్లు వాక్రచుచ్చుటయు ఋషులిట్లనిరి, ౪౧౫

౪ యజ్ఞ ప్రారంభము

తే॥ “సూత! యాత్మేత్రమందున ధాతవేతఁ గ్రతువుకృతచయ్యోననియెది కీర్తితంబొ
యని మహద్భుతమొదలించె, నధ్వరముల నాతఁడేకద యష్టవ్యుఁ డరసిచూడ,

క॥ యష్టవ్యుఁడైన యేతత్సప్తయే యజమానుడగుచు జన్మ మొనర్చె
విష్టపముల నాయనకిఁక యష్టవ్యుఁ డెవండొ చెపుచు యనఘా! మాకుక, ౪౧౬

నీ॥ ఏవరు ఋత్విజులైరి యీయనప్రత్యక్షమం దధ్వరక్రియ లాచరింప ?
నాయగ్రజన్ముల కంబుజాసనుండు తా నెఱుఁగి దక్షిణయిచ్చినాఁడు?
యజ్ఞముం జేయింప నధ్వర్యుఁడెవరు? హోతృత్వ మెవ్వరి కొసఁగఁబడియె?
నెవ్వఁ డాగ్నిధ్రుండు? నెవ్వఁడు బ్రహ్మగా సురిస్థితుండయ్యెఁ దత్సదమునందు?
నెవ్వ యద్ధాత? యాచార్యుఁ డెవ్వరచట? నబ్జరముగల్గఁజేయు నీ యజ్ఞగాధ
యంతయు సవిస్తరముగా నానతిమ్ము, వినఁ గుతూహలచుయ్యెడి మనమునందు”

వ॥ అని యిట్లు ప్రశ్నించుటయు సూతుండు ౪౧౭

ఆ॥ “నేను మీకుఁగాను నిఖిలమా యజ్ఞీయవార్త దెలియఁబఱుతు మరుస వినుండు,
ఏవరొ తత్సదస్య లెవ్వరో ఋత్విక్కు లేని దక్షిణార్థ మీయఁబడెనొ, ౪౧౮

వ॥ అవిధంబున యజ్ఞకాముండగు నతనిపాలికి నమరనాథుండును నష్టయూర్తి
యు నఖిలామర్త్యగణసహితంబుగా నడుగుదెంచుటయు మర్త్యధర్మసమాశ్రితులగు
నారి నిలోకించి వారిజాసనుండు వినయగావేతంబుగం గృతాంజలిపుటుండె ౪౧౯

ఉ॥ “స్వాగతమయ్యమీకు మరసత్తములార! యనుగ్రహింపుఁ, డీ

బాగగు నాసనంబులకుఁ బై నుపవిష్టులుకండు చక్కగా,
యాగములందు మంత్రముమహాత్మను గష్టముగామవచ్చుమీ
రాగతులైనవారలు స్వయంబుగ, ధన్యుడనైతి నేనికక” ౪౨౦

వ॥ అని పలుకుటయు దేవత లిట్లనిరి, ౪౨౧

- కం॥ “భవదీయాధ్వరపుంగ్రియ కేవ రేమియైనర్పవలెనొ యి మ్మావతి, గీ
ర్ధవ! తద్యాథార్థ్యంబును సనిశేషముగావచింపు, శ్రవణింతు మొగిజ్జ ” ౪౨౪
- వ॥ అని యిట్లు వచించుటయు వెండియు బ్రహ్మదేవుండు ౪౨౫
- అ॥ “విశ్వకర్మ! నీవు వేవేగఁజని యజ్ఞమంటపము రచింపు మంజులముగ,
యజ్ఞవేదికలును నట్లే పత్నీకాల ముచురుపుము మనోజ్ఞమై రహింప, ౪౨౬
- సీ॥ ఎట నెద్దివిహితంబో యటనద్దియుండంగఁ బృథుకుండము తీరిపింపుమయ్య,
గ్రహములు చమసము ల్సహిత మేమటకుండఁ బాత్రలన్నియు సిద్ధపఱచుమయ్య,
కాన్తచుయందైన కడియముల్బగిలించి యూపము రేయించి యుంచుమయ్య,
పాత్రలుంచుట కర్హభంగిగఁ గుదిరించి పాయలు త్రవ్వింపంగఁ బూనుమయ్య,
చందములకయి పదివేలుఁ బయి శతాన్తకంబు నిటికలఁగాల్పింపఁ గడఁగుమయ్య,
వరహిరణ్మయపురుషునొక్కరు రచించి తెచ్చియిమ్మయ్య నీవొయ్య దేవళిల్పి!
- సీ॥ సురగురూ! పదియాఱుగురు ఋత్విజుల నీవ యార్జింపు, మన్యుల కది యశేక్య,
మచరనాయక! క్రాంతులైనచ్చు ద్విజుల కీ కంగమర్దనసేయు మధికభక్తి,
నరనాహా! దక్షిణలనిచ్చుపని నీది తిలకించి యెపుడెద్దిదేయమగునొ,
హరి! నీవు బాగోగులరయుచుండుము సదా క్రియమాణమా ప్రతికృత్యమునను,
లోకపాలురార! మీకు సురక్ష్యముల్ దెసలు భూతవితతి తిరుగకుండ,
నెవరి తెదిప్రియంబో యిటిఁగి యజ్ఞేశ్వరా! యొసఁగుచుండు ధనమొ వసనములనొ
- క॥ వసురుద్రాదిత్యమరుద్విసరంబులతోడఁగూడి విశ్వేదేవుల్ !
మెసవఁజనుదెంచుజనులకు విసువక వడ్డించి తృప్తివెట్టుఁడు మీరల్ ” ౪౨౯
- వ॥ అని యాదేశించుచుండ ససంభ్రమంబుగా విశ్వకర్మసనుదెంచి ౪౩౦
- అ॥ “ సవనమంటపంబు సంసిద్ధమైనది యంచ తేజి నెక్కియాడుకౌత !
యన్యభవదుదీరితాభిలపరికరమ్ములును సిద్ధమయ్యె లలితముగను ” ౪౩౧
- వ॥ అనిచెప్పుచుండ బృహస్పతి యరుగుదెంచి ౪౩౨
- కం॥ “దేవా! పదియార్గుగుభూదేవతలను దోడితెచ్చితిని, వారలదా
ప్రావీణ్యంపుఁబరీక్షం గావించి వరింపు యజ్ఞకర్మంబునకుజ్జ ” ౪౩౩
- వ॥ అనిపలుకుటయు బ్రహ్మ స్వయంబుగా వారిం బరీక్షింది ఋత్విక్త్వంబున
నియోగించి యర్హణంబుగావించె ” నని వక్కాణించుటయు ఋషులిట్లునిరి. ౪౩౪
- అ॥ “ ఎవరికేమికార్య మేర్పాటుచేసెనో యాసరోజయోని యధ్వరమున
వారివానిపేళ్ళు వరుసగాఁగీర్తింపు రామహర్షణీ! కరంబుఁజేమ ” ౪౩౫
- వ॥ అని ప్రశ్నించుటయు వెండియు నూతుండు ౪౩౬
- సీ॥ “ భృగునకు హాత్రంబుఁ బ్రీతి గావస్తుత్వమును గాలవాహ్వామమునికి నొసఁగ,
మైత్రావరుణసంజ్ఞా మఱిఁ జ్యోతనుంజేసె సలిపెనచ్చావాకు లలి మరీచి,

నధ్వర్యుఁగావించె నల పులస్త్యమునీందు, నలఁ బ్రస్తాతగా నాచరించె,
నొసరించె నున్నేత నోడ సహతను, రహి నుంచె నేష్టగా రైభ్యమునిని,
బ్రాహ్మణాచ్చంసి గర్గుండు, బ్రహ్మ నారదుఁడు, భరద్వాజుఁ డాగ్నీధ్రుఁ, డడగ నేల
మనపరాశరసూనుండె మౌనులార ! శాతయజ్ఞంబునం దాను హోతయయ్యె, ౪౩౭

౪౦॥ జడదారులార ! శాండిల్యుఁడు దాఁ బ్రతిహర్తయచట, నుద్ధాత్పత్వం
బిడె గోభిలాఖ్యముని, కాతఁడు సామమునందుఁ జాల దక్షుం డరయ్యె, ౪౩౮

౪౧॥ కాధుమాభిధానఘనుఁడు దాఁ బ్రస్తాత యబ్జభవుఁడుజరుపు నధ్వరమున,
నంగిర స్తపస్వి యచట నుబ్రహ్మణ్యుఁడైనవాఁడు పుణ్యమానులార ! ౪౩౯

౪౨॥ యజ్ఞసిద్ధిపాంతు నాబుత్విజులఁ జతుర్ముఖుండు సవినయంబుగా వస్త్రా
భరణోభితులం గావించి గృహ్యోక్తవిధానంబునం బూజించి ౪౪౦

తే॥ “ ధరణిసురులార ! వీఁడు మీశరణుఁడొచ్చుచున్న వాఁడు ప్రసాదింపుఁ డూర్జితముగ
యజ్ఞదీక్షం బ్రవేశింప నాజ్ఞయిచ్చి వెనఁ గృతార్థునిజేయుఁడీ వేడుకొందు ” ౪౪౧

— ౪ బ్రహ్మ నాగర బ్రాహ్మణులకు వరమిచ్చుట ! —

౪౩॥ అనియిట్లు దీక్షారంభంబుఁ జేయనుండుట ను నాగరబ్రాహ్మణులెల్లరును
గర్వాతీర్థసముద్భవుండగుమధ్యగుం బిలిచి ౪౪౨

కా॥ “ ఓకీమధ్యగ ! నీవుపోయి ద్విజనృత్యచ్ఛేచి దక్షిణియా

నా రాజీవభవునొగుటించి చెపు మీవ్యాహర, మహ్యుద్భవం
తారంధ్రంబు సుపూరితంబయినపై వార్షింబి యీక్షేత్రమున్
గౌరీనాథుఁడు మాదుపూర్వికులకుంగా నిచ్చెఁ బూర్వంబునన్, ౪౪౩

తే॥ నూటయైదుగురబ్బజు లేక కైరి యరయ నిది మాకుఁ గెవసమైనదాది,
ధిక్కరించియెలుంగ నం దొక్కరేని నినువినా మమ్ము నోక్తూర ! నీతిమార !

తే॥ నాగరద్విజులకు వెలిగాఁగ నిచట యజ్ఞయాగామలంజేయునతఁడు వధ్యుఁ,
డందువలనిఫలం బాతఁ డొందఁజాలఁ, డిటుల నీక్షేత్రమిడునాఁడె యీకుండనియె,

తే॥ కాన నిటుజన్న మొసరింపఁబూనెదేని నాగరులఁబిల్చి కావింపు బాగుగాను,
తేనివో యజ్ఞఫలమును లేశమేని పడయఁజాలపు ధర వారు బ్రదికియుండ” ౪౪౪

౪౪॥ అని వాక్రుచ్చుటయు నన్మధ్యగుండు యజ్ఞమంటపమ్మునకు దూరమ్ముగా
బ్రాహ్మణపరివారితుండైయున్న బ్రహ్మపాలికింజని నాగదోక్తంబు వక్కాణింప
మానుషభావవిశిష్టుఁడైన యన్నటువ సాంత్యపూర్వకంబుగా నతని కిట్లనియె, ౪౪౫

తే॥ “ మధ్యగా ! నీవునొడివికమాట నిజమెకాని యిటుచేయవలెనన్న కాంతఁగాక
ప్రారపడి వరించివాడను బూర్వ మఖిలబుత్విజులఁ గాన నేనిక నేమిసేతు,

కం॥ కావున నీస్థానమునకు రావింపుము పోయి నాగరబ్రాహ్మణులకు,

నే వారిసెలవుగైకొని పోవుదు మఖమంటపముపొంతకు వేగక "

౪౪౯

వ॥ అనవుడు మధ్యగుడు

౪౫౦

తే॥ "ఈవు దేవత్వమునువీడి యిపుడు మనుజభాగముం బొందియున్నాడ నోవిధాత !

యట్టి సామాన్యుడైన నీయంతికమున కేగతి దద్విజాగ్రిణు లాగ్రలారు ?

కం॥ ఆవులు పశువులలోపల నేవిధమున శ్రైష్ఠ్యమును వహించెనొజగమం

దావిధమున నాగరులకు త్మోవిబుధసమూహమందు శ్రైష్ఠ్యముగలిగెక,

౪౫౧

ఆ॥ అట్లుగాన నీవు యజ్ఞసంపాత్ పిత చిత్తమందు వాంఛసేయుదేని

రాణవెలయు నాగరబ్రాహ్మణులయగుగ్రాహము వడయులెమ్ము కమలజన్మ ! "

వ॥ అనినవిని ధాత భీతుడై ఋత్విక్సహితంబుగాఁ దత్కుపితనాగర బ్రాహ్మణ సన్నిధానంబున కరిగి సవినయంబుగా సాష్టాంగపడి కరములు జోడించి

౪౫౪

కా॥ "ఏతత్తేత్రమునందు మీకు వెలిగా నేకర్మముం జేసినక

ఖ్యాతింజెందక వ్యర్థపశాట మదీకిక జ్ఞాతంబై, కానీ సమా

నీతం బిందుఁ ద్రిపుష్కరంబు, లవియే నిత్యేపకుల్లాను సం

ప్రీతిం గైకొని స్వీయతీర్థములుగం బ్రేమింపుడీ నాగరుల్ !

౪౫౫

కా॥ మీ యాధిక్యమెఱుంగ కర్త్విజులు సంక్రీతిక సురాచార్యుచే

చేయానీతులు, గాన నైచి క్రితువుక వీరే సమాసీనులై

చేయింపక సెలవిండు, రండు, కలిసంసిద్ధించినప్దేనియుక

నా యీ తీర్థము త్వత్కృతాఘములఁ జెండాడక సమర్థంబగుక "

౪౫౬

వ॥ అని ప్రార్థించుటయు నాగరబ్రాహ్మణు లిట్లనిరి,

౪౫౭

కం॥ " నాగరులకు బాహ్యముగా నీగతి మఖమీవు నేసెదేని క్రమముగా

సాగింతురు సెరసురలున, బాగుగఁ గావింతు భూమిపాలురుగూడన్,

౪౫౮

తే॥ విస నగుఁగాక నేనిది మాచరింపకుండ నుండనటంచని మొండిసఱచి

మమ్ములం జిన్న పుచ్చక మానవేని తరలు మాయొద్దనుండి యేతత్త ణమ "

౪౫౯

వ॥ నావుడుఁ జగురాననుండిట్లనియె,

౪౬౦

ఆ॥ " ఏతదాదిగాఁగ నివోట నాగరబ్రాహ్మణాగ్రణులకు బాహ్యముగను

కార్ధమో మఖంబో సలుపుచో నది వృధాయగునుగావి ప్రాప్య మట ముఖక్కి

కం॥ నాగరు లేతత్తేత్రము బాగుగలేదనుమ నెటకొ పనివిని క్రద్ధన్

యాగాదులు కావించినఁ గాఁగల వయ్యవియు వ్యర్థ కార్యము లింకన్,

౪౬౧

తే॥ ఇట్లు మృత్యుదచేసితి నేనుగానఁ గరుణయుంచి మదీయజ్ఞమున కాజ్ఞ

యిందు భూదైవతములార ! యిపుడపోయి సక్రమంబుగ దాని నుపక్రమింతు,

— నారదుఁడు సావిత్రిందోడ్కోనిరా బ్రహ్మలోకంబున కేగుట —

ప॥ అని వాగీశుండు వాక్రుచ్చి సంతుష్టులైన నాగరబ్రాహ్మణుల యజ్ఞం
గైకొని వృతులైన విప్రుల ద్వారంబున యజ్ఞంబొనర్ప యత్నించుటయు విశ్వకర్మవిచ్ఛేసి
నాగరానుమతంబున మస్తకమండనంబు గావించె, బదపడి బ్రహ్మదేవుండు వాద్య
మాన వాద్యంబులను గీయమాన గీతమ్ములను బర్యమాన వేదంబులను శ్రవణించుచు ససం
తోషంబుగానుండి పులస్త్యుఁ డరణిం బట్టుకొని పత్ని పత్నియని బహువారంబులు
పలుకుటయు వారం దోడితెచ్చుని నారదునకు సంజ్ఞ చేసె, నతఁడరిగి సమరప్రియుండగుట
సావిత్రికిఁ జతుర్ముఖునితో భేదంబుగలిగించువాఁడై

౪౬౪

కం. “నను నాజనకుఁడు నీకడ కనిపినవాఁ డోసురేశ! యాయన నీతో

డనుగూడి యజ్ఞ మంటపమునకుం జనవలయునంట, మూర్తముపెట్టెన్, ౪౬౫

ఉ. ఒక్కత వేగి యెట్టులట నుండెదవమ్మ యనాధవోలెనీ,

వక్కమలాశచీముఖసురాంగనలం బిలిపింపు, చుట్టునున్

గ్రిక్కిరియంగనుండి కడుఁ గీర్తనసేయఁగ వార లేగుదె

మ్మక్కడికిన్ విలాసముగ నధ్వరశాల యలంకరింపఁగన్ ”

౪౬౬

ప॥ అనిచెప్పి తండ్రిపాలికింజని

౪౬౭

అ. “జనక! నేను నాదుజనయిత్రపాలికిం బేరెమెత్తిపోయి పిలిచినాఁడఁ,

గాని కూరుచున్న కడనుండియేని యా కలభ యాన తాను గదలదయ్యె ”

౪౬౮

ప. అనినవిని యాత్మభువుండు పులస్త్యుదిక్కుమొగంబై

౪౬౯

ఉ. “పొమ్ముకుమారనీవు, మతివోయిన మీయమఁ దోడితెమ్ము, సో

మమ్ముభరమ్ముచేనణఁగు మత్స్రముం దిలకిమ్ము, యజ్ఞ కా

ర్యమ్మున వేళ దాటఁగల, దాచరణీయము మంటపప్రవే

శమ్ము, ముహూర్తమెంతయును సన్నిహితంబయియున్న దారయన్ ”

౪౭౦

ప. అనినవిని యమ్ముని యతిత్వరితగతిం జని యాటపాటలయం దనురక్తయైయున్న
యమ్మంగని

౪౭౧

కా. “దేవీ! నీవు విచారశూన్యవయి యీతరుంట యుక్తంబె? యా

దేవజ్యేష్ఠుఁడు సోమభారమున నార్తిం జెందుచున్నాఁడు, నీ

యావత్కార్యము లట్టెవెట్టి యరుదె మృచ్ఛోట్టి, కయ్యజ్ఞకా

లావస్తవ్యముహూర్త మిప్పటికి స్వల్పంచాచు కేషించెడిన్ ”

౪౭౨

ప॥ అని పలుకుటయు సావిత్రి యిట్లునియె,

౪౭౩

కం. “నాయన ! మీనాయన నారాయణముఖసకలనిర్జరప్రవరయుతుం

డై యుండ నే నొక ర్తను రా యోగ్యమే యడవోలె రాణచెడంగక, ౪౭౪

ఆ. కాన నొక ముహూర్తకాలంబు నుత ! నిరీక్షించుచుండుమనుచుఁ జెప్పమరిగి

యింతలోనె గౌరి యిందిర యింద్రాణి పెరసురాంగనలును నరుగుదెంతు, ౪౭౫

ఆ. వారితోడఁగూడి వచ్చెదనేను దద్యజ్ఞమంటపమున కర్హభంగి,

నపుడె గంధవాహు నాస్త్రీలఁ దోడితేఁ బనిచియున్నదాన ననుఁగుడనయ ! ”

ప॥ అని యిట్లు వచించుటయు నతం డతిత్వరితగతింజని సోమభారార్ధితుండగు
సురజ్యేష్ఠుంగని ౪౭౭

కా. “రా దేమందుఁబితా ! మదంబ, గృహకార్యవ్యగ్రియైయున్న, మ

న్మాదంబెత్తెనోయేమొ, దేవవనితామధ్యస్థయై వత్తునం

చేదో వాక్యము చెప్పిపుచ్చినది, యం దీక్షింప నాస్త్రీలలో

లే దొక్కర్తయు, నెపువచ్చెదరాయాలేమ ల్దురూహ్యంబగుక, ౪౭౮

కం. ఇయ్యది యున్న పరిస్థితి, యయ్యా ! తెలిసికొని దీని నాచరణీయం

బెయ్యదో యోజింపుముమది, నయ్యెం గాలాత్యయంబు యజ్ఞంబనకుక”

ప॥ అనిన విని బ్రహ్మదేవుండు సమీపస్థుడగు శక్రునిక్కుమొగంబై ౪౮౦

బ్రహ్మ యింద్రుని గన్యాన్వేషణమునకుఁ బంపుట

తే. “హరిహయా ! విను సావిత్రి యరుగుదేర దెంతయును బుద్ధిశూన్యయై యిప్పుడిచటి

కట్టిభార్య బలాత్కృతిఁ బట్టితెచ్చి జన్న మొనరింప నేనింక సమ్మతింప, ౪౮౧

కం. కాలాప్రవేశసముచిత కాలాత్యయ మించుకేని కాకుండఁగ నే

మేలైన యనుద్వాహితబాలికఁ గొనితె మ్మొకర్తఁ బనివిని మఘవా ! ” ౪౮౨

ప॥ అనినవిని శక్రుండు సమన్వేషించుచుం బోవువాఁడు ౪౮౩

సీ. గరిమ పోడకకళాపరిపూర్ణుడౌ నిశాకరుఁ బోల్పడగు నెమ్మొగంబుతోడ

నాకర్ణదీర్ఘంబులై చెల్వమీటుచుఁ గలువతేకులగేరు కనులతోడ

సాముద్రికాఖ్య సచ్చాస్త్రసమ్మతమైన కమనీయతమ లక్షణములతోడఁ

బ్రాయంపురాక బల్బగుగానూచించు స్తనపురోగాంగసౌవ్యవముతోడఁ

దక్రఘటమొండు లీలమైఁ దలధరించి యరుగుదెంచెడి గోపకన్యక నొకర్తఁ

గాంచి “యెవ్వర ? వెవరు నికగన్నతండ్రి ? యయ్యెనా లేద పెండ్లి”యంచడుగు

[టయును

తే. “మంగళమునీకుదేవ ! నేమజ్జగముకొనుటకై యేగుదెంచిన గొల్లపిల్లఁ,

గావలసియున్నచో నీకుఁ గాని కొక్కముంతచొప్పునఁ బోవెద, మూల్యమిమ్ము”

—• ఇంద్రుడు గోపకన్యకం బరిశుద్ధజేయుట —

వ॥ అనినవిని యింద్రుడు దాని గోపికఁగాఁ దలంచి రమ్మరమ్మని రయమ్మనఁ దచ్చిరమ్మనఁగల తక్రఘటమ్మ భూస్థలమ్మనకు దొల్లనేసి యేడుచుచున్నను విడువక గోవక్రొంబునఁ బ్రవేశపెట్టి గుహ్యమార్గంబున గుంజివైచి జ్యేష్ఠకుండస్థ శుద్ధజలంబుల జలకమాడించి పరిశుద్ధంగావించి చలువవలువగట్టించి సంతసించుచు సకలజేవతాసహితంబుగం జదురుదీర్చి కూరుచున్న చతురాస్యసవిధమునకుఁ బట్టుకొని పోయి ర౯౧

ఉ. “సర్వసులక్షణాఘ్యయయి చక్కనిచుక్కనఁ దేజరిల్లు నీ
పార్వికశర్వరీణ్ముఖి వివాహముగానిది, తక్రమమ్మకొం
చుర్విఁ జరింప గొల్లదని యొయ్యన గోముఖమందుఁ ద్రోసి వి
ట్టార్వ గుదప్రదేశమున నాగతఁజేసితి వెండి శుద్ధగాక”

ర౯౨

వ॥ అని చెప్పుటయు వాసుదేవుం డిట్లనియె

ర౯౩

ఆ. గోవులయును భూమిదేవులయును గులం బొకడె ద్విప్రకార మొందె జగతి
మంత్రసమితి యొకట మఱియొక్కచో హవిర్వితతి యుండి బిట్టు వెలయుచుండ.
కం. గోగర్భంబుననుండి సమాగతయగు నీపె బ్రాహ్మణాన్వయభవయే
యాఁగానఁ బెండ్లియాడుము యాగారంబార్హ కాల మరుదేశకమున్ ”

ర౯౪

వ. రుద్రుండిట్లనియె,

ర౯౫

ఆ. “విను గవీముఖప్రవిష్టయై పశ్చిమద్వారమునను మగుడబయలువెడలు
కతన నీదుపత్ని గాయత్రియును పేరఁ బూజనీయయగును భూతలమున ”

ర౯౬

వ. అనవుడు బ్రహ్మ బ్రాహ్మణులదిక్కు మొగంబై

ర౯౭

తే “గోపకన్యకయయ్య నీగోల తాను బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠయగు పెట్టా బాగుగా వి
మర్శనముఁజేసి చెప్పుడయ్య మఱియుమీరు బ్రాహ్మణోత్తములార! మీభావమేమొ

వ. నావుడు బ్రాహ్మణులిట్లనిరి,

ర౯౮

ఆ. “గోపభావమెడలి యీపెతా బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠయ్యె, మేముఁజెప్పినార
మట్టుగాన నింక నాలసింపక నీవు పెండ్లియాడుమయ్య ప్రీతిధాత ”

ర౯౯

వ. అని యిట్లందఱు సంగీకరించుటయు బ్రహ్మ యాయమ పాణిగ్రహణంబు
గావించె, బరమపవిత్రయై యమ్మహాదేవి సోమమ్ము దలఁచాల్చె, నిట్లుచతురాననుండు
గాయత్రిని భార్యఁగాఁబడసి పరమసంతోషంబునఁ బయనంబై యజ్ఞమంటపంబుఁ
బ్రవేశించె, గాయత్రియు గోపభావంబువదలి యాఁదల నరణిం బెట్టుకొని నాద్యంబులు
వాయింపఁబడ గంధర్వగానంబులు గావింపఁబడ వేదఘోషంబులు వియత్సభంబునుట్టు

సర్వజేవద్విజ్ఞోపేతుడగు చతుర్ముఖునితోడ నడచె, నంత విశ్వకర్మ యేలెంచి విధా
తకుఁ గేశనిర్వపణంబును గాయత్రికి నఖనికృంతనంబును గావింపఁచె, బులన్త్యుఁ డొదురి
బరదండంబును శృంగసహితకృష్ణాజినంబును జేతికిచ్చె, మాంజీమయంబగు మేఖలచేఁ
గటిం గైసేసి మానధారిణియగు గాయత్రితో నజుండు యజ్ఞశాలం బ్రవేశించి పరి
శిష్టంబు జరుపుచుండఁ బ్రవర్ణ్యసమయంబున దిగంబరుండొకఁడు కపాలపాణియై నిషే
ధింపఁ బడుచును సదస్సునం జొచ్చి గంతులువేయఁ గడంగుటయు సదస్సులు రూఢి

ఉ. “ ఎచ్చటినుండివచ్చితిర యీ వికృతాకృతితోడ మూఢ ! నీ

చొచ్చుట కీ మఖీయమగు తోణి యన్తము, వెల్లిపొమ్మువే,

వచ్చునుగోప మబ్జభవవాసవముఖ్యునురాశికిఁ ద్విజుల్

కచ్చెకుఁ గాలుద్రవి నినుఁ గట్టెలతోడను గొట్టి నెట్టెదర్ ”

౪౯౮

వ. అని యదలించుటయు వాఁడిట్లనియె,

౪౯౯

ఉ. “ అయ్యెడు బ్రహ్మయజ్ఞమని యత్యధికంబగు దూరమందునక

నెయ్యరు చెప్ప రోయుచును నేనరుదెంచితి నన్నచింతనిం,

దయ్యయ్య ! తిట్టఁబూనితిరి, యంధదశిద్రవినీచు లెంతయుక

నెయ్యయు నన్నముం దిని గణించినయజ్ఞమె యజ్ఞమయ్యెడిక,

౫౦౦

కం. అన్నసమృద్ధము కానిది జన్న మెకా దరయ, మఱియు సంతయమునకుక

దెన్నది, యద్దానికెఁగా నున్నది శాస్త్రప్రమాణ, మొగివినుఁ డీరల్ !

౫౦౧

శ్లో. అన్నహీనో దహేద్రాష్టం, మంత్రహీనస్తు ఋత్విజః,

యాజ్ఞికం దక్షిణాహీనో, నాస్తి యజ్ఞసమో రిషుః ”

వ॥ అని యిట్లునొడువుటయు బ్రాహ్మణులు

౫౦౩

ఉ. “ అన్నముఁగూర్చి నీవిటకు నాగతుఁడౌటయె నిక్కమైనచో

నున్నదిపొమ్ము సత్ర, మట నొక్కమొగిక భుజియించుచున్న వా

రన్నముఁ దాపసుల్ కృపణు లంధులు దీనులు, విత్తవస్త్రసం

పన్నతఁగోరినక ధనదుపాల లభించును దానశాలలోక,

౫౦౪

తే. అంతియే కాని యేలోప మరయ లేని బ్రహ్మయజ్ఞంబు దూషించి పాతకంబు

మాటగట్టుకొనబోకు మూర్ఖ ! నీవు, పొగడఁదగినది యిది, భూరిపుణ్యదంబు ”

—గ్గి దిగంబరుఁడు యజ్ఞమంటపమునఁ గపాలంబువైచుట గ్గి—

వ॥ అనినవిని యతండు కపాలంబు నేలంబడ్డవైచి దీపంబువోలె నంతర్ధావమగు

౫౦౬

కం సదమున వైవంబడి యిట్లెదురుగ నుండం గపాల మింక నెప్పగిదిన్

గుదురును యజ్ఞక్రియ, లియ్యది యవలకుద్రోయ నెవరు నగువడ రకటా ! " గీం౭

ప॥ అని సదన్యు లొకపురుషుని బహుభంగులం బ్రేరేచుటయు వాడు దండంబున దాని నవలద్రోయుటయే తడవుగా నట్టిదే మఱియొక్కతలపుట్టె యచటఁ గనంబడియె, నదియును దీసివేయఁబడుదు నింకొకటి సిద్ధమయ్యె, నిట్లు నూతులు వేలు లక్షలు కోట్లు వచ్చి యజ్ఞవాటమంతయు వ్యాపింప యజ్ఞకర్మ ప్రదూషకంబులగు తత్కపాల సంఘంబులం గనుంగొని యందఱును హాహా కారంబొనరించి, రంతఁ బితామహుండు కృతాంజలిపుటుండై

గీం౮

—* బ్రహ్మచే బ్రార్థితుండై శివుఁడు కపాలంబులఁ బోద్రోలుట *—

కం. " దేవా ! యజ్ఞం బీవిధిఁ గావు టనర్హంబుమిగులఁ, గాబట్టి కపా

లావిర్భావం బణఁచుమ యీవుండం గర్మలోప మేర్పడఁ దగమిన్ "

౫౦౯

ప. అని మహేశ్వరుఁ బ్రార్థించిన నతండిట్లనియె,

గీం౯

అ. " అది మదిష్టమైన యాహారపాత్రంబు, వైరమేల దానిపైని ద్విజుల,

కదియుఁగాక యొక్కయాహుతియేనియు వేయఁజూడ రకట ' వీరునాను, గీం౧౦

తే. కాన నిర్విఘ్నముగ నీచు క్రతుసమాప్తి యభిలషించెదవేని నీ వాత్మలోన

నురుకపాలంబులో నావ్యముంచుడంచు భూసురాధములకు వేగఁ బోయిచెపుమ,

చం. మఱియును నాలకింపు మొకమాటవచించెద, నెల్లవేల్పులన్

గుఱిచి యెటు ల్పావిస్సు శుచికుండమునందున వ్రేల్తు రట్లు నన్

గుఱిచియు మంత్రపూతమగు నూత్నహవిస్సును వ్రేల్వనాఁ, ద్వద

ధ్వర మటులైనఁ బూర్తియగుఁ, దప్పినఁ గాదు, నిజంబుచెప్పితిన్ "

గీం౧౩

ప॥ అని యిట్లువచించుటయుఁ బితామహుండు

గీం౧౪

కా. " నీరూపంబులు భిన్నరూపములుగ న్లెక్కింపరాకుండఁ బొ

ల్పారున్ లోకములోన, నన్నియును సంభావ్యంబు, లం ధీమఘా

కారంబొక్కటి, యట్లుగాన రహి నీకర్మంబు నిర్విఘ్న మై

మీఱంగావలెఁ గాని చేడ్పడుటలో మేలుండ దూహింపుమా,

గీం౧౫

కం శ్రుతికివిరుద్ధంబుగ నీక్రతువుం గావించుటన్నఁ గడుఁగవ్యము, నీ

కురుకముదీర్పక వేటొకగతి నేగను నుత్సహింపఁ గ్రతువిధ్యంసీ !

గీం౧౬

తే. నేటినుత యజ్ఞముల భూమినిర్జ రులకు నలపురోడాశరూపమా నావ్యమెల్ల

మృత్కపాలంబులను క్రొవ్య, ముత్కటంపుకాసనంబిది, దాఁటంగఁజనదు దీని, గీం౧౭

కం. నిన్ను దేశించియును మహాన్నత ! శతరుద్రయమున హాతవ్యము, మేల్

జన్నమ్ములనెల్ల జగత్సన్నత ! తన్మంత్రవరము జాప్యము శ్రద్ధక,

గీ౧౮

కం. సమ్మతిగపాలముల ద్వారమ్మున నీరూపమిచటఁ బ్రకటించితిగా

న మృపానీయ ! కపాలేశమ్మన నీలింగమొకటి సంస్థాపింతుక,

గీ౧౯

తే. ఈకపాలేశలింగంబు నెవఁడు మొట్టమొదటఁ బూజించి యజ్ఞంబు మొదలుపెట్టు

వాఁడు నిర్విఘ్నముగఁ దుదవఱకు దాని నిర్వహింపంగఁగలిగెడి నిశ్చయముగ "గీ౨౦

ప॥ అనివాక్రుచ్చుటయు నసంఖ్యాకంబులగు నాకపాలంబులన్నియు హరునిచే
నంతర్ధానంబుగావింపబడియె, నంతఁ జతుర్వదనుండు సంతసించి తత్త ణమ తత్తేత్రంబునఁ
గపాలేశ్వరలింగంబును స్థాపించి

గీ౨౧

తే. "నా త్రిపుష్కరములఁ గృతస్నానుడగుచు నీకపాలేశలింగంబు నెవఁడు భక్తిఁ

బూజనముసేయు వాఁ డతిపూజ్యుడగుచు నపునరావృత్తమగులోక మందఁగలఁడు,

కం. కార్తికశుక్లచతుర్దశి నార్త నీలింగసవిధమఁ దునఁ గృతసం

కీర్తనత జాగరము నిర్వర్తించిన జన్మసిద్ధపాపము తొలఁగుక "

౫౨౩

ప॥ అనివక్కాణించుటయుఁ ద్రిపురాంతకుండు సంతృప్తుండై యజ్ఞమంటపస్థ
వేదీమధ్యంబునం గూరుచుండె, బ్రాహ్మణులు విస్మయోత్ఫుల్లనయనులై యమ్మహేశ్వ
రునకు నమస్కరించి మగుడ యజ్ఞకర్మ మారంభించిరి, యీప్రకారంబునఁ దచ్చతుర్ము
ఖుండు యజించుచుండుటయు నాసమాచారంబువిని

౫౨౪

సీ. బ్రహ్మదేవుఁడుతాను బత్నీసమేతుడై యెటు యజ్ఞదీక్ష వహించినాఁడో

వైతామనాంబోమఁ బరఁగు నాజన్న మేతెన్నున వర్తించుచున్న యదియొ

స్వీకృతార్తిజ్యులై చెలఁగెడి తత్రత్య కాశ్యపీసురు లెంతగట్టివారో

హటుకేశ్వరసంజ్ఞ నలరారుచున్న యాతేత్రంపువిధ మద్ది కీదృశంబో

చూచివత్తమటంచు నచ్చోటి కాద్యవాసరర్ష సమేతవైవస్వతతిథి

మట్టమధ్యాహ్నమునఁ దప్యమానులగుచు దాక్షిణాత్యులకొంద టుద్ధతిని వచ్చి

ప॥ ఒక జలాశయంబున దిగి స్నాతులగుటయు

గీ౨౬

సీ. వక్రనాసంబుల వంకలన్నియుఁదీక్షే, బానపొట్టలు బిట్టు పలుచఁబాతె,

శంకుకర్ణంబులు చక్కనై కనుపట్టె, నక్షులందలిరోత యడుగువట్టె,

జేటచెవు ల్చాలఁ జిన్నవైరహిమించె, బెదవులదైర్ఘ్యంబు ప్రిదులఁగాంచె,

స్థాల్యంబువిడనాడి తలలు సొంపునహొచ్చె, నొడకులందలిసల్పు సడలఁ జొచ్చె,

నిడుపుకుతికెలు సమములై నివ్వటిల్లె, వ్రణకిణంబులఁ జరణము ల్వదలఁబడియె,

గోళ్ల వెడలును బొడువును సల్లసాగె, బట్టెపండ్లును గుందపుష్పంబులయ్యె. గీ౨౭

వ॥ అట్లు మన్మథాకారులై యమ్మునులు స్వాంగంబులఁ గలయవిలోకించుకొని
యది యొక్కతీర్థంబుగా నెఱింగి ౫౨౮

కం. “ ఇం దవగాహనమొనరిచినందున నే రూపవంతులైతిమిమన మి,
ట్లందునఁజేసి జగంబుల నందెడునిది రూపతీర్థచున విఖ్యాతికొ, ౫౨౯

కం. ఎవరిట శ్రద్ధాయుతులై యవగాహన మాచరింతు యవ్వారలుతా
రవుదురు రూపోపేతులు భవభవమున శతసమ స్తపాతకులగుచుకొ, ౫౩౦

కం. జలముల నేనియు నేతత్త్వలయునఁ బితరుల నెవండు సంతృప్తులుగకొ,
సలుపు గయాశ్రద్ధాధికఫలమును నవ్వాఁడు రూఢిఁ బడయంగలుగుకొ, ౫౩౧

కం. ఎవరిచట రత్న దానము లవనీదేవులకు భక్తి నర్పింతురొ వా
రవనీశ్వరులగుదురు ప్రతిభవముననుం దీర్థమహిమఁ బ్రభుత నెలంగకొ, ౫౩౨

కం. ఉండుద మేత తీర్థముదండనె మన మింక, నెంతదండిదియైనకొ
గొండొకతీర్థముకడ కిటునుండి చనకొవలవ దెంతయును రూఢముగకొ ” ౫౩౩

—• ప్రథమ దివస యజ్ఞవృత్తాంతము •—

వ॥ అని యొందొరు లనుకొని యొక్కొక్కరు మున్నో పవీతమాత్రంబుగాఁ ద తీర్థం
బును విభజించుకొనిరి, యిప్పటికిని జగద్గురువు ప్రథమ మాతీర్థోదకంబును నిత్యమ్మును
స్పృశించు, నిష్కాముడయ్య నందు నీరమాడిన మర్త్యుండు సిద్ధిలక్షణంబగు పరమ
శ్రేయంబు పడయంగలుగు, నివ్విధం బమ్మునులందఱు నా సరస్సుం బంచుకొని
సాయంసంధ్యాదికంబును నచటన నిర్వర్తించి నిశాముఖంబున దీక్షితుడై యజ్ఞాఁడు
మానమూని కూరుచున్న యజ్ఞమంటపమునకుఁ బోయి యాయనకు జోతవెట్టి పగటి
యజ్ఞక్రియాకరణంబునఁ బరిశ్రాంతులై యింద్రాదిసురలు కాళ్యుగుద్దుచుం బరిచరింపఁ
గూర్చుండియున్న ఋత్విజులకడకరిగి వారికందఱికిని నమస్కరించి తదగ్రంబునం
గూరుచుండి క్రతుగాధలం గాలంబుపుచ్చుచు సోమపానవిషయంబున మద్ధాతకును
నధ్వర్యునకును బరస్పరము పొడమిన వ్యత్యాసంబున ౫౩౪

నీ. వాస్తవార్థంబును వాక్రుచ్చి రొకకొంద టొకపక్షమునఁ జేరకుండఁదాము,
తుండుడుకొప్పంగ నిందసేసిరికొంద తెపక్షమున నేది యేర్పరింప,
కగ్గలంబగువాద మాచరించిరికొంద అదియెల్ల మీమాంస ననుసరింప,
మాధ్యస్థ్యమూని సమ్మతవెట్టి రొకకొంద అనుకూలపరిశిష్ట మాశ్రయించి,
తగవులాడిరికొంద తెంతయునుగినుకఁ గడుఁ బురోడాశచయనాదికములఁగూర్చి,
యిట్టి వాదోపవాదంబు లినుమడింపఁ బుచ్చి రారాత్రి యంతయు భూమినురులు,

-• రెండవదినమున యజ్ఞశాలలో నొకబ్రహ్మచారి పామునువేయుట. •-

వ॥ రెండవదినంబగు ద్వాదశీతిథి సఖిలదేవతలకును నాశ్చర్యజనకంబగు నొక కథ ప్రవర్తిల్లే, ద్విజోత్తములారా! దానితెఱంగు గెఱింగించెద సావధానులరై యాల కింపుడు, వేదపారగులగు విప్రులు యజ్ఞకర్మ మారంభించుటయు బ్రహ్మచారియొకం డొక నీరుకట్టియం బట్టుకొని వచ్చి సదంబునం బ్రవేశించి ప్రహసించుచు భయంకరం బగు నప్పామును బ్రాహ్మణాంతికంబునం బడవైచె, నంత నయ్యురగం బిటు నటు తొరతొరం దిరిగి సవనకర్మప్రసక్తులగు జ్ఞానులనడుమబడి ప్రేషం బ్రవర్తించు హోత శరీరమంతయుం జుట్టుకొనుటయు నతండు ప్రాయశ్చిత్త భయంబునఁ బదంబు గదలింపక చయనన్యస్తలోచనుండై నోరెత్తి పలుకకుండఁ గాని విషజంతుప్రశంసచే విప్రుల హాహాకారంబుమాత్రము విశేషించె, మైత్రావరుణకర్మస్థుడగు హోతకొడుకు సర్పవేష్టితుడగు జనకుం దిలకించి యప్పని వటుకృతంబాట తెలిసికొని భయాతిశయం బునం బ్రభవించు కోపావేశంబున

కం॥ “పాపాత్మా! సదమునందున హా! పామునువైచినాడ, వటుగావున నా శాపంబును గ్రహియించుచు నా పామవ యగుము పొమ్ము వ్యర్థుడ! యింకక ”

వ॥ అనిశేపించుటయు వటువిట్టనియె,

గీ౩౮

కం. “జలసర్పమిద్ది, సభలో విలాసముగ దీని నేను వేసితి, నీయ

య్య లలితదేహమునం గాదలిగి యిటు ల్కాపమియ నర్హమె నీకున్”

౫౩౯

వ॥ అనివాక్రుచ్చి సర్పాకారంబుధరియించి దుఃఖించుటయు బ్రాహ్మణు లతని చుట్టుం జుట్టుకొని, రతండు వైచిన పన్నగము హోతృశరీరమువిడిచి యన్యత్రచనియె, నంత నవ్వటువు బాష్పపూరితనేత్రుండై భృగువుపాలికింజని ప్రణమిల్లి గద్గదస్వరంబున

కం॥ “వనజాసను మనుమండను సనాతనుని నుతుడ నేను, జ్యోవనాఖ్యుడ నీ

తనయుడు శేపించె నిర్దోషిని, శాపవిమోచనంబు నేయు మహాత్మా!”

గీ౪౦

వ॥ అనివేడుకొనుటయు భృగువు కరుణించి చ్యవనుం దిలకించి

౫౪౦

శా. “తాతా! విప్రవటుక శేపించితివి, యుక్తంబానె నీకుకొ, విషా

పేతంబైనభుజంగమంబై ననుదాఁబీడింపఁగంజాల, దే

రీతికొ నిర్విషమా జలాహి యిక ధర్మించుకొ, ననుగూర్చియే

యాతం డియ్యది వైవ, డందునను శాపాంతంబు గావింపుమా”

గీ౪౩

వ॥ అనిపలుకుటయు నతండ్రిట్లనియె,

తే॥ “అబ్బి మర్యాదవీడుచో నర్యముండు శీతలత్వంబునొందుచో శీతభానుఁ

డధిగతోష్ణత్వంబుడైనచో నస్మదుక్తి యన్యతమగుఁగాని యందాఁక నట్లుకాదు, ౫౪౧

—+ బ్రహ్మచారి శాపవిమోచనము +—

ప॥ ఇట్లు భృగుసుతుండు పలుకుటవిని పితామహుండు తాన సర్వరూపధరుఁ
డగు మనుమఁడున్నచోటికి వచ్చి.

౨౪౬

చ॥ “ చిలువతనంబువచ్చుటకుఁ జింతిల కస్మదుదీరితంబు ని

శ్చలముగవిష్టు, తొమ్మిదవసర్పకులంబు సృజించుకోర్కి ని

ట్టలమయియుండెనా, కది దృఢంబుగ నీవలనం బ్రహ్మార్థమా,

బలమగు కట్టుబాటున విభాసిలుఁ దత్కుల మివ్వనుంధరన్,

౨౪౭

తే॥ మంత్రకాండ్రకు నోపధీమహితులకును బాధగలిగింపకుండ నీఫణికులంబు

భక్తిఁ బూజింపఁబడుచుండుఁ బ్రజలచేత నఖిలసర్వంసహాచక్రమందుఁ దనయ !

క॥ ఏతత్తేత్రస్థముఁ బరిపూతంబును నైనయట్టి పుష్కరమున సం

స్థితవ్య, మచట నియమాన్వీతంబుగఁ దపమొనర్చు నినుఁబిలిచి రహిన్

౨౪౮

ఆ॥ తనదుబిడ్డనొసంగి యొనరించుఁబెండ్లి కఠోక్తకాభిధానకుండలీంద్రుఁ,

డంత నవమమైన యహికులంబు సృజింపఁబడి చెలంగుఁ గట్టుబాటుగలిగి,

గీగీ౦

ఉ॥ శ్రావణకృష్ణపంచమిని జక్కగఁ బూజితమయ్యెడుంజుమి

త్వావలయంబునందు నవమంబగు సర్పకులంబు, త్వత్సరః

పావనవారి నేఁటిసుత పంచమహాఘృవినాశకారియై

కేవలనాగతీర్థమనఁ గీర్తిపొందు జగత్త్రయంబునన్,

గీగీ౧

క॥ ఎవఁశ్రావణపంచమి నవగాహనమాచరింతు రాతీర్థమునన్

భవనాశనములభయ మయ్యవనీప్రజ కుండ దొక్కయబ్బముదాఁకన్,

గీగీ౨

క॥ నిషముతలకెక్కినట్టిఁడు యువ సేవితమైనదీన స్నాతుఁడుగా ని

ర్విషుండై సుఖముంబడయును, మృషగాదిది యాలకింపుమి తనుజాతా !

గీగీ౩

ఆ॥ పుత్రకామయైనపూఁబోడి పంచమిభాస్కరోదయమున భక్తితోడ

ఫలక రాధ్యయగుచు జలకంబులాడుచో గొడ్డురాలుగూడ బిడ్డగనును ”

౨౪౯

ప॥ అని వక్కాణించుచుండ వానుకి తక్షక పుండరీక కృశోదర కంబ శాశ్వ

తర శేష కాళియులు యజ్ఞంబున కానూతులై యరుదెంచి యజున కభినాదమాచరించి

తే॥ “ నాగరాజుల మోశతానంద ! మేము, వచ్చితిమి జన్మమున సాయపడెను, గాన

సెలవొసంగుము కర్తవ్య, మెలమిమైని సిద్ధమున్నార మద్దానిఁ జేయుటకును ”

౨౫౦

ప॥ అనుటయు బ్రహ్మయిట్లనియె,

గీ౨౬

ఆ॥ “ నాగరాజులార ! నామాటమీఁద నీనాగరాజుతోడ వేగమీరు

నాగతీర్థమునను నయ మొప్పనుండుడీ, యిదియే మీసహాయ మిపుడునాకు, ”

౨౫౧

నా గ ర ఖ ం డ్ము.

— నాగతీర్థమాహాత్మ్యము —

సీ॥ కొటికి మానిసిరల ల్కుతికకానగమెక్కి సంచరించెడి దైత్యసముదయంబొ
యొంటిమైగనబడ్డ యువ్వీప్రజం గొట్టి యేచంగజూచు పికాచగణమొ
నుఖితులైమను గృహస్థులబట్టిపీడింపఁ బూనుచుండెడి ప్రేతభూతతతియొ
యరుభుజాబలముచే సరకు సేయకయేరి నతిశయించెడి మానవాధముండొ
దోష్ట్యమునువహించి తామిమఖంబున విఘ్న మాచరింప వెడలునెడల
రక్ష సేయుడయ్య చతుశ్రవోనాథు! లిదియెమీకుఁగృత్య మిటుఁదలంప, గీ॥౧౯

క॥ భాద్రపదబహుళపంచమిఁ గద్రూసుతులార! పూజఁగైకొనుచీరల్
భద్రముగమనుఁడు, చనుడనుపద్రవమగు నాగతీర్థపాదస్సులకుకొ " గీ॥౨౦

వ॥ అనియిట్లు నొడువుటయు వలెయని సర్పరాజులు సనాతనసుతయుతంబుగం
జని యాసరస్సునాశ్రయించియుండి, రదిమొదలుకొని స్నాతులగుజనులకుఁకలకామదం
బగుతీర్థంబు నాగతీర్థంబునా స్మృతంబయ్యె, గీ॥౨౧

సీ॥ భద్రముల్లిగించి చెనయఁజూడవు ప్రేతభూతపికాచము ల్భీతిదముగ,
క్షయకుప్తవిస్ఫోటకశ్లేష్మపితాని జాడ్యము ల్కూచాడఁజాల వెపుడుఁ,
గదలింపఁగాలేవు కాసంతయేనియుఁ జింతాభరంబులు స్వాంతములను
ధిక్కరింపఁజాల దొక్కింతయేనియు బలవంతమయ్యె సపత్న గణము,
నాగతీర్థమున సనాతనసుతముఖ్య నాగరాజపూజనం బొనర్చి
శిష్టభూనురులకు మృష్టాన్న మిడునట్టి జనములకును సప్తజన్మములను, గీ॥౨౨

సీ॥ ఆనాగతీర్థమం దవగాహనమునెయ్య ప్రజ యన్వయమె సర్పభయముచొండ,
దాతీర్థమాహాత్మ్య మాసక్తి శ్రవణింప నహిషదఘటియింప దబ్బమెల్లఁ,
దతీర్థమహిమంబు తానె పూనిపతింప ఫణిదప్తమెకూడ బ్రదుకుజనము,
భక్తి నేతత్కథాభాగంబులిఖియించి యుంచుచో నవోపిట నుండదురగ,
మట్లుగాన శౌనకాదిమునీశ్వరుల్! నాగతీర్థ మెంతయో గరిష్ఠ
మనియెటుంగుడయ్య యంతరంగంబులం, దింతకన్నఁజెప్ప నేమిగలదు, గీ॥౨౩

వ॥ మూడవదినంబగు త్రయోదశీతిథిం బ్రాతస్సవనంబుగైకొని ఋత్విజులెల్లరుం
దమతమ కార్యంబుల నప్రమత్తులై యుండుటయు గీ॥౨౪

ఉ॥ పట్టుఁడుపట్టుఁ దండలును బశ్చేరము ల్మహిజేవసంఘముల్!
పెట్టుఁడుపెట్టుఁ డన్నమును బ్రీతి భుజించినయంత తృప్తిగకొ
బొట్టలనిండ నెల్లరును బోయి తినుండు తినుండటన్న వి
స్మృతిపడికబ్బ మొక్కటియె ముఖ్యముగా విననయ్యె నయ్యెడకొ, గీ॥౨౫

—• బ్రహ్మయజ్ఞంబున కొకయతిథి వచ్చుట. •—

మ॥ హేమరత్నంబుల నెవఁడెయ్యదియొప్పించిన వానికది నాలుగురెట్లుగా లభించె, ఒర్వతోపమంబులై పక్వాన్న రాసులును నదీసంకాశంబులై ఘృతక్షీరంబులును దానార్థముంపఁబడిన ధనసముదయంబులును గలిగి యాబ్రహ్మయజ్ఞము సర్వకామ సమృద్ధమును సర్వగుణసముదితంబును నై కనుపట్టుటయు భూతభవిష్యద్వర్తమానవేది యగు నొక్కయతిథి యక్కడికరుదెంచి బ్రహ్మకు నమస్కరించి తదంతికంబునం గూరుచుండి తన యాబాల్యవృత్తాంతమంతయుఁ జెప్పఁజెప్పఁ గర్మాంతరప్రసక్తులగు ఋత్విగ్రహహ్మణులు విస్మృతంబులగు నిజవృత్తంబులు జ్ఞప్తికివచ్చుటంజేసి యత్యంత గర్హ్యంబగు నాత్మీయవృత్తంబు నభిమానశూన్యతఁ బ్రకటించినందుల కయ్యతిథి యాత్మజ్ఞానంబున కచ్చెరుపడి యగ్నించుచుఁ గొతుకావిష్టచిత్తంబులం దదభిముఖులై క॥ “ లోకోత్తర విజ్ఞానము, నీ కేగతియట్టువడెనొ నిజమును మాకుకొ

వాకొని నీ గురువెవ్వరొ యోకాశ్యప్యాదితేయ ! యొగిఁ జెప్పఁగదే, ౫౬౭
ఉత్సాహము॥ ఏమిజ్ఞాన మేమిజ్ఞాన మిచట నీకవకవలెకొ

భూమి నెచటఁ గనము నము భూసుకేంద్ర ! మేమహా !

తామకసభవుండు కీనిఁ దానుబోధఁజేసెనా ?

యామురారియా ? వారుడ ? యానతిమ్ము సర్వముకొ ” ౫౬౮

మ॥ అని యడుగుటయు నతండిట్లునియె, ౫౬౯

సీ॥ పింగళయనుపేరునం గరంబుఁజేలంగు నానర్తదేశేశు నంగనయును
బొలమిఁదఁగలయాస బొత్తిగావిడపాడి కడుసుభంపడిన పెన్నడపులుఁగును
నిదివాదునిలయమఁ జెట మమత్వములేక వీలైనకడనుండు విషధరమును
ప్రానికొక్కొకయింత మకరందరసమును సంగ్రహించెడి మత్తపట్టదమును
ఘటకుఁడై నట్టి యొక యిషుకారకుఁడును మామకీనయయైన కుమారికయును
నైరిగురువులువాకు, నీయాలుగురి విచేష్టితంబులుగన జ్ఞానసిద్ధియయ్యె ”

మ॥ అని యిట్లుపలికిన వెండియు బ్రాహ్మణు లిట్లునిరి, ౫౭౦

సీ॥ “ పింగళ మొదలైన వీరార్ధురునునీకు వరుస నేవిధమున గురువులైరి ?
వారిసన్నిధి నెట్టివర్తనములఁజూచి జ్ఞానంబు సాధింపఁగలిగితివు ?
ఏదేశమందుండు నేప్రదేశంబున నీ వుద్భవంబంది వృద్ధిఁగాంచి ?
తెయ్యవి నీపేర నెసఁగెడివర్ణంబు ? లేగోత్రమునఁ బుట్టువెనసితివు ?
అనుపూర్వముగను నంతయుమాకు సవిస్తరముఁజెప్పు ద్విజవరేణ్య !
త్వత్కథామృతంబు శ్రావంగ మా శ్రివోయుగళు లేదురుమాచుచున్న విత్తడు ”

— పింగళోపాఖ్యానము —

- ప॥ అనియిట్లు ప్రశ్నించుటయు నయ్యతిథి ౫౭౩
- క॥ “ఈపురముననుండి శునశ్శేపుఁడు మొదలైన విప్రసింహులు నలువుర్
కాపురమువీడిచని రేయాపదకో యగ్గమగుచు, నవ్వారలలోఁ ౫౭౪
- సీ॥ బాహ్మణకాఖిలం బ్రాధాన్యమువహించి యొప్పు నాగరులలో నుద్భవించి
ఛందోగుఁడను పేర త్కౌస్థలివిఖ్యాతిగనినట్టి ఋషి గోత్రమునకుఁజేరి
యత్యంతనిష్ఠ మడంగసంయుతముగా నాల్గువేదములు సాంతముగఁ జదివి
శమదమాదిక సర్వసద్గుణసంయుక్తిఁ బశ్చిమవసునునొ బరణియున్న
బౌద్ధుఁడనువానికిని నేను బ్రభమనుతుఁడఁ, బ్రాణములకంటె వతనికిఁ బరమహితుఁడ,
నాకు యావనమేతెంచునాఁటి కట్టిపిత మృతుండయ్యె, నేమంచు బేరుకొందు,
తే॥ ఇంతలోపల నానర్తమేలునట్టి సుతపుఁడనురాజు మామకసుగుణములను
గాంచి తనయంతిపురమునఁ గొంచుకొనిగ సొంచుకొనియెను నమ్మక బొదవ మదికి,
క॥ ఆయనకుఁగలరు నూర్గురుప్రేయసు, లవ్వారిలోనఁ బింగళయనఁ ౫౭౫
- ధీయుత యొక్కర్తుక,యానాయికచేష్టితమే కతము నా జ్ఞానమునఁ, ౫౭౬
- సీ॥ అత్తరుపన్నీర మాదిగాఁగలయట్టి తత్తత్సంగంధవద్ద్రవ్యములను
శ్రీవాసవృకధూపసిల్ప కాలాగురువంశకాదిక ధూపవస్తువులను
మల్లికాకేతకీమాలతీ చాంపేయపాకజాతాదిక ప్రసవములను
విలువగల్గినయట్టి వెండిబంగరుజరీ చెఱఁగులంజెలువారు చేలములను
నలఘుపరిమళముల కలపంబులను దమ పడుకటిండ్ల సిద్ధపఱచుకొని య
నంగబాధ కగ్దమైయుండఁజొచ్చి రారాణు లహారహంబు రాత్రివేళ, ౫౭౭
- క॥ “ఈరాతిరిననుబిలుచును భూరమణుఁడు పడుక ” కనుచుఁ బొంగనొకతెనఁ ౫౭౮
- జేరంగఁబిలుచు ” ననియొక సారసదళ నేత్ర బిట్టు జగదములాడుఁ, ౫౭౯
- క॥ ఈవిధముననొందురు లాదేవేరులు వాదులాడి తిట్టుకొనంగఁ ౫౮౦
- త్కౌవల్లభుఁ డందొకరితఁ దావలచి యలంకరించుఁ దచ్చయనంబుఁ, ౫౮౧
- క॥ అంతం దన్నిశఁ దక్కటికాంతలు నిట్టూర్పువిడిచి కన్నులు బాష్ప
క్రాంతములుగాఁగ నిద్దుర సుంతయులే కతనుబాధఁ జొక్కెడివారల్, ౫౮౨
- క॥ “అశ మహాదుఃఖంబు, నిరాశమహాసుఖ ” మటంచు నాపింగళదా
నాశాపాశముఁగోసి నిరాశను సుఖనిద్రఁజెందు యామినుల్గుఁ, ౫౮౩
- చ॥ ధవునిక పుంగిటకొమనుచు దర్పక లీలలనోలలాడు నా
సవతులతోడ నించుకయు స్పృహయొనర్పక మన్మథార్తిచే

నవశతనొంది చింతిలక యంబరమాల్య విభూషణాదులతో

దవిలిధరించి కుల్కకయుఁ దత్సతి హాయిగ నిద్దురించుచాక్ష,

౧౮౩

కం॥ నేనును బ్రతివాసరమున నీనారీచేష్టితంబు లీక్షించియొగిం

లూనాకాపాశౌఘుఁడనై నిద్దురవోవుచుంటి హాయిగనిశలతో,

౧౮౪

ఆ॥ ఎవరు రాత్రివేళ నెంతయునిద్దురింతో వారిజాతరాన్ని వర్ధిలెడిన,

దిన్నయన్న మెల్లఁ గ్రన్ననశీర్ణించి యగునుబుష్టికరము మిగులనంత,

౧౮౫

ఆ॥ అస్మదీయతేజ మభివృద్ధి నొందుట కిదియెకతము భూసురేంద్రులార !

పింగళాభిధాన పేర్మినీవిధమున నొయ్యనయ్యె మొదటియొజ్జనాకు,

౧౮౬

కం॥ ఆకావళులైపగ లయ్యాకాపూర్తికి యతించునట్టిరు రాత్రుల్

లేళెంబును బడుకొన రయ్యాశ తీరమినివగచు చాత్మలలోనక,

౧౮౭

తే॥ ప్రజ్వరిల్లుదు జతరాన్ని బాగుగాను, దాన నాహారవాంఛయే తగ్గిపోవు,

నాతఁ దేజోభివృద్ధిగా, దట్లుగాన నాశలనువీడియుండుట యర్హభంగి,

౧౮౮

ఆ॥ అభిలజనులకోర్కి కవధిగనంబడ దించుకంతయేని యెంచిచూడ,

ఘృతహవిస్సునుండి కృష్ణవర్తమవోలె నిచ్చతీరుకొలఁది నింకఁబెరుఁగు,

౧౮౯

కం॥ దుప్పి యెదిగినకొలందిని దప్పక కొమ్మెదుగుమాడ్కి ధరణీప్రజకుతో

జప్పునఁ దమతోపాటుగ నెప్పుడును వనోరథంబు లెదుగుచునుండుకొ,

౧౯౦

ఆ॥ ఈలెఱంగెఱంగి యెంతయు సుఖముగా రేయి నిదురవోవురీతిగాను

బవలె యున్న పనుల బాగుగాసవరించుకొనుట యర్హభంగి కోవిదునకు,

౧౯౧

కం॥ పింగళ నాకుకొ గురువగుసంగతియంతయును మీరు శ్రవణించితి, రిం

కం గురరంపుగురుత్వమ్ముంగూడ వచింతువినుఁడు భూసురవర్యుల్ !

౧౯౨

—• అతిథి పెన్నడపులుఁగువలన గుణగ్రహణము సేయుట •—

ఉ॥ తాతయుఁ దండ్రయుకొ వెనుకఁ దాము గడించియొసంగిపో నసం

ఖ్యాతధనంబు ధాన్యమును నస్మదగారము నిండియుండె, నా

జ్ఞాతులఁదొట్టి బంధుజనసంఘము బెల్లపుబుట్టమీఁది క

త్యాతురతం బిపీలికలయట్టు లెగంబడి రాధనంబుపైకొ,

౧౯౩

సీ॥ “ అవిపెట్టు మివిపెట్టు ” మని నాదుముంగిటం గూరుచుండిరవచ్చి కొంతమంది,

భేదముల్లర్పించి వాదముల్పచరించి రంతుచేసిరిహేచ్చి కొంతమంది,

“ యటుచేతు మిటుచేతు ” మని బిట్టుభయపెట్టి కొనసోవఁజూచిరి కొంతమంది,

కట్టియచ్చెపట్టి నెట్టుకొం చిలుసాచ్చి కొట్టంగడంగిరి కొంతమంది,

- ఇట్లు లెవ్వరని కే ధనధాన్యంబు లిడనో వారువారు నేగుదెంచి
బాధవెట్ట వారిపార్శ్వంబునుండి సౌఖ్యం బొకింతయేని కాంచనైతి, గీ॥౪
క॥ రేయం బవలును నేనటు లాయుడుములగడచుపాంటె యత్నించియుఁ జిం
తాయుతుండనై తిఁగాని యుపాయంబు లభింపదయ్యె బ్రాహ్మణులారా ! ౫౯౫
మ॥ అటు చింతించుచునుండనుండ నొకనాఁ డాకాశమార్గంబునకొ
జటులతోటిగృహీతమాంసమయి యత్నంబొప్పఁ బర్వెత్తు చు
దృఢపక్షివ్రజ మాపొలంగుటిచి యుద్ధంబాచరింప గ మి
క్కుటమాసంకటమొందు వెన్నడవులుంగుం గంటి నే నొక్కచోక, గీ॥౬
ఉ॥ ఈవిధ మాపత్రు ముదమేది తదామిషముం ద్యజించుడుకొ
బ్రోవయి పోరొనర్చు పెరపుల్లులు తత్పలలంబువడ్డ యా
క్రేవకు వెళ్ళిపోయె, నది కృత్స్నముగం దెలఁచినేను నా
కై వసమైనయర్థమును గ్రీక్కున వీడఁదలంచి యంతటకొ ౫౯౭
క॥ కొడుకుల మనుమలఁ జాట్టల వడివడిఁబిలిపించి ధనము వశమొనరిచి ము
ల్విడుతలు కృతశపథుండనై యెడలే కవ్వారితోడ నీవిధమంటికొ, గీ॥౮
క॥ “ లేదింతకన్న మిక్కిలి నాదుగృహంబున ధనంబు, నమ్మిచదుక్తికొ
వాదములాడకయందలు నీధనముం బంచుకొని గ్రహింపుఁడుమీరల్ ” ౫౯౯
క॥ అనియిటునొడువుడు వారలు పనివిని రర్థంబుగొందు బాధింపకనకొ, ౬౦౦
మనుచుంటి హాయిగానియు, కనుకం గురరంబునాకు ఘనగురువయ్యెకొ, ౬౦౦
క॥ మోహమునకుఁ గలమర్థము, మోహము దుర్గతికిఁగలము, మోక్షమునం ది
ట్టిహగలట్టిఁ డనర్థావాహనకర మర్థ మర్థి వదలఁగవలయుకొ, ౬౦౧
క॥ జలములఁ జేఁపలచే భూస్థలమందునఁ బులులచేతఁ దారాస్పృతిఁ బ
క్షులచేతఁ బలలముంబలె బలిమిని నెల్లెడల నర్థి భక్షింపబడుకొ, ౬౦౨
క॥ జనవాధప్రభృతులచే ధనికుఁడు నిర్దోషుండయ్యుఁ దాఁ బీడితుఁడొ,
ధనహీనుఁడు దోషంబుల నొనరిచియు నుపద్రవంబు నొందఁడు జగతికొ, ౬౦౩
క॥ పడఁబోవుచు నడుగడుగున నడచెద రితరావలంబనమునన ధనికుల్,
తడఁబడుదురు నుడివెడిచోఁ బుడమిని గలుద్రావినట్టి పురుషుఁడువోలెకొ, ౬౦౪
లే॥ కొంచెమో గొప్ప సద్భక్తకొటి యెడలఁ బ్రియముపడినను ధనికుండు పయికిఁదాను
లోన ద్వేషంబె, యవ్వని యాననంబు క్రూర్యయుక్తంబయై సదా కానబడును,
సీ॥ ఎన్నియొబన్నంబు లెనయకుండఁగ నూర కార్జింపఁగాబడ దర్థమవని,
వార్జితంబైన యయ్యర్థసంచయమును వెలలులేకుండ రక్షితము గాదు,

దోరలూ దొంగలూ దాని వారియింపఁగలుగుచో నేడ్వఁగావలసెడి నెంతయేని,
వ్యయముగావింపఁగవలసినయెడ నేని యుమ్మలికముఁ జెందకుంట కష్ట,
మట్లుగాన నట్టి యతిదుఃఖభాజనం బర్థ మేల కాల్పనా తలంప ?
నర్థకాంక్షి కాటికెననుజనుఁబ్రీతి, నర్థహీనుఁ గొమరుఁడైన విడుచు, ౬౦౬
తే॥ కొడుకునకుఁ దండ్రీ తండ్రీకిఁ గొడుకుఁ గూర్పు టర్థసంబంధముండనియంతవలకె,
యర్థసంబంధమెపుడు తా నంతురించు నపుడె యొందొరులకు వైరమంతురించు,
తే॥ ఇదికతంబుగ నాకున్న యెల్లభనము విడిచిపెట్టినవాడ నోవిప్రులార !
దాన సుఖముండుచున్నాడఁ దద్ద నేను గురరపత్యుపదేశంపుగరిమవలన, ౬౦౭

— * సర్పము వలని గుణగ్రహణము * —

తే॥ వినుఁడు మునులార ! నాకు దర్శకరంబు గురువయినభంగి చెప్పెద సరవిమోక్షుఁ,
దద్విచేష్టిత మీక్షించి తడయ కేను గృహమువదలిన తెఱఁ గఱిగించువాడ, ౬౦౮
కం॥ గృహమన దుఃఖంబులకుఁ గృహమ యగుంగాని సౌఖ్యకృ త్రెపుడుగా,
దహి యితరజంతుకృతమగు గృహమున మనికాడె సుఖము నడచెడినిచ్చలో, ౬౦౯
చం॥ ఒక గృహమందుఁ గొ రవడి యుండి సుఖంబుగ వెండి యట్టి నే
తొకగృహముకొ గుటించి చనుచుండును, నంతయ కాని యిద్ది మా
మకగృహమందు నెందును మమత్వము వెట్టుచు పన్నగంబు, దా
నికి స్వగృహంబులేదు నిజనిర్మితమెద్దియుఁ గాకయుండుటకొ, ౬౧౦
కం॥ పరిపరివిధముల శ్రమముల కిరవయి కట్టి త్రు మేమింకయు మనుషులొ,
మరణించు నెడల నేనియు నరుగవుకద వారివెంట నీ సత్యముగకొ, ౬౧౧
తే॥ గృహముతోడగృహిణి గృహిణితోఁగొడుకును గొడుకుతోడఁగూతుఁబడసియోజ
తన్ని విత్తముగను దత్తదకృత్యముల్ సలుపు చాత్మ నెఱుఁగఁజాలఁ దెవఁడు, ౬౧౨
చ॥ ఒకరివెండి నొక్క రొగి నేరుపడియెడి కొడుకులం గూతుండ్రఁ గూరిచియును
తత్పుత్రపుత్రికాత్యుత్పత్తిహేతువై కొమరాదు పెండ్లాలఁ గూరిచియును
నగ్దలంబగులిబ్బి వ్యయపెట్టికట్టిన గొప్పవా లోగిండ్లఁ గూరిచియును
ప్రీహిముద్దయవాని వివిధధాన్యములుండు పేరైన భూములం గూరిచియును
సత్తమగుచు క్షీణిం క్తంబులొ వనగజములట్లు లోభకన్దమాధి
మునిగి కష్టపడెడు ననయము జంతువు లవిదితాత్మతత్త్వమైనకతన, ౬౧౩
కం॥ ఒక్కఁడు పాపములొనరుచు, బెక్కఁడు ఫలంబుఁగుడిచి ప్రియపడుదురు, వా
రక్కొలలకు బాధ్యులుగా, రక్కట ! తన్దోషలిప్తుడగుఁ గర్తయతాకొ, ౬౧౪

తే॥ ఈకతంబునఁజేసి బుష్పింద్రులార ! యమృతమార్గార్థశంబగు నాత్మగృహము
నుజ్జగించి చరించుచునున్న వాడఁ జిరముఁ దిలకించి సర్వవిచేష్టితంబు,

౬౧౬

—+ యతిధర్మ నిరూపణము +—

అ॥ పల్లెనొక్కనాడుఁబట్టణమున మూడునాళులుండి యవలనడచువాడె
యతియనంగబడెడి, నన్యండు యోగవిడంబకుండు తా నెజంబుగాను,

౬౧౭

అ॥ పాయలలోనినిప్పు బొత్తిగాఁజల్లారి పొగ యొకింటఁగూడ నెగయనపుడు
మహినురాలయముల మాధుకరంబెత్తువారె కాని యతులు కారు పెరలు,

౬౧౮

ఉ॥ ఈదిన మన్న మెట్లాయని యెప్పుడుఁ జింతిలకుండ దండియె

భూదివిజుండుపిల్చునెడఁ బోయి గ్రహింపఁగవచ్చు భిక్షయుక,

గాదన రెవ్వ రద్దియును, గాని విరాగితనుండుటొప్పు, నిం

కేదోవిధింజరించునతఁ డెప్పటికికొ యతి కా నె కాఁడిలక,

౬౧౯

సీ॥ తమిఁ బట్టపవలె మెత్తనిసెజ్జఁ బన్నుండి బుసకొట్టుచుకొ నిద్రపోవుటయును

స్వాశ్రమార్థముగాని వ్యర్థహాసన్న మెక్కడో యొక్కెడఁజేరి కుడుచుటయును

స్త్రీకథల్వినుటకొ చెవియిచ్చి యవ్వారిపై మోహదృక్కులం బఱపుటయును

మల్లెపూవన్నియ మఱపింపఁగలయట్టి కడుతెల్లవల్వలం గట్టుటయును

స్వర్ణమయములైన వక్కనిభూషణం దమయొడళ్ళను మఁ దాల్చుటయును

బతనహేతువులుగఁబరికీర్త్యమానముల్గాన విడువవలయు వీని యగులు,

౬౨౦

చం॥ సమముగఁజూచుకొంచుమది శత్రుని మిత్రునిగూడ నయ్యదే

క్రమమున మట్టిపెల్లలటు తాళులఁబోలెఁ బసిండిఁ గాంచుచుకొ

గొమరులమీఁద నేనియును గూర్మివహింప కుపేక్షమై గత

భ్రమింపఁగూడకువాడె కాని యతి బ్రాహ్మణులార ! తదన్యఁడెట్లుగుకొ,

౬౨౧

అ॥ సరిగఁజూచుకొనుచు సన్మాన మవమాన మెలమి యుమ్మలికము నెనయకుండ

స్వపరదేశములను జరియింపఁగలవాడెయతి, తదన్యఁ డర్థరతి గణింప,

౬౨౨

కం॥ ఏగృహమున భిక్షాదులు బాగుగఁ గావింపఁబడునొ బహుమానముగా

నాగృహమునకుం గ్రమ్మఱనేగనివాడె యతికాని యితరుండగు నే,

౬౨౩

అ॥ పడగదారితీరు పలుమఱుం దిలకించి నేర్చినాడె నిట్టినీతి నేను

సలిపినాడె సర్వసంగపరిత్యాగమిదియె మోక్షమునకుఁగుదురటగుచు,

౬౨౪

అ॥ ఈప్రకారముగ నహిశ్రేష్ఠమయ్యె సద్గురువునాకుఁ బుణ్యచరితులార !

తత్త్వభావమునఁ బదంపడి యాతేజ మేరుపడినయది శరీరమందు,

౬౨౫

—♦ భ్రమరాదులవలని గుణగ్రహణము ♦—

- అ॥ అల వసంతసమయమందున వృక్షముల్ పుష్పఫలసుగంధపూరితంబు
తై రహింప నొక్కయళి చెట్టుచివర మున్నేరుపఱచియున్న యిరవునందు, ౬౨౬
- ఉ॥ మ్రాఁతునొక్కయింత మకరందముగైకొని తెచ్చిపెట్టుగా
నేకముగాఁగనాచునది యెన్నొదినంబుల కొక్కరాశియై
లోకు లనేకు లెంతయును లోలతఁ గ్రోల సమర్థుమాట యా
లోకనచేసి శాస్త్రములలోపలనుండిన సారమంతయున్, ౬౨౭
- క॥ ఒకచోఁజేరిచి నేనును బ్రకటించితి గ్రంథములుగ, భ్రమరకృత...నక
సుకముంబడసినచాడ్పున సకలజను ల్వానిఁజదివి సమ్మదమందక, ౬౨౮
- క॥ ఈకరణిం దుమ్మెదయును బ్రాకటగురువయ్యెనాకుఁ బదపడి మెయి న
స్తాకమగు తేజమేర్పడె నేకారణ మింతకంటె నిటలే దరయన్, ౬౨౯
- సీ॥ బ్రహ్మచుయం బీప్రపంచమంచెటిఁగెడి యుత్తమవేదాంతవేత్తలకును
సంకల్పశూన్యత సర్వవ్రతంబులం గావించుచుండు నిష్కలుషులకును
గనకంపుముద్దల గడ్డిపోచఁగఁజూచి ప్రాధవంబెనయు నిర్లోభులకును
బాప్తంబుతోడన పరితుష్టి నొందుచు జాత్యనీక్షించు నిరాకులసకు
భూరితేజ మొదవుఁ బూర్వోక్తగుణములఁ దొకటనేసి లోపమున్నయట్టి
మోహలోభయుతులు మాధవేతస్కతం బాపులుగను దలఁపఁబడుదు రవ, ౬౩౦
- క॥ కని వేదాంతములన్నియుఁ బొనరించి విమర్శనంబు భూజనుల హితం
బునకై వ్రాసినవాడను ఘనమతి సమరూపమైనగ్రంథంబుల నేన్, ౬౩౧
- అ॥ అవనిదేవులార! యాత్మావలోకనమభ్యసించుకొఱకునై యనేక
యోగవిదుల జ్ఞానయుతుల సంసేవించి యడుగ శక్తికొలఁది నుడువఁబడియె, ౬౩౨
- క॥ ప్రియశిష్యునకుంబలె నానయవిదు లాత్మావలోకనక్రమమెల్లన్
స్వయమ సమాధిద్వారమున యథావిధి బోధసేసి ననుబనిచి రొగిన్, ౬౩౩
- అ॥ సప్రమాణముగను జతురశీత్యాసనములను గూరుచుగట తెలిపి వార
లాచరింపఁజేసి రధ్యాత్మపఠనముల్ కానుపించి రెన్నొ కారణములు, ౬౩౪
- తే॥ అట్టులైనను నా కల యాత్మయందు నిలువదయ్యెను లక్ష్యంబు తొలఁగకుండ
నట్టిగురు వెందులభియించునాయటంచు నక్కడక్కడ నరయుచో నొక్కనాఁడు
చ॥ ఎదురుగవచ్చె నైనయంతమేలిక మా పురవీధియందునా
కొదిగి యొకింటివాకిటి మహోన్నతవేదికమీఁదికెక్క నే
నదివఱ కొక్కనేరుపరి యానతపర్వములై న యెన్నియో
ప్రదరము లొద్దవెచుకొని బాగొనరించుచునుండె నక్కడన్, ౬౩౬

ఉ॥ అయ్యెకిమిఁడు దవ్వరుగునావల భృత్యుఁడు వచ్చి “యెంతసే
పయ్యెడినయ్య రాజుచని” యంచుట చక్కగనిల్చి బాణముల్
చయ్యనఁజేయు నవ్వరుమ సుభ్రమ మొప్పగఁ బ్రశ్న సేయఁగా
నయ్యమకారుఁ డిట్లుయె నాతనిఁగూరిచి క్రిందఁజూచుచున్,

౬౩౭

క॥ “నారాచకర్మసత్తుడే, నేరాజును జూచియెటుఁగ నీదూరి జనన్
భారంబగుపనియొండిన వేటొక్కని నడుగు మఱియు వివరించును చాన్”

౬౩౮

క॥ అని యీ ప్రకారముగ నా జంపతిసేవకుఁడోడ శరకారుఁడు నే
వినుచుండఁగ వాక్రుచ్చుటయును నాతనిరీతి కెంతయును నబ్రమమగాన్

౬౩౯

క॥ “ఒకచిత్తముగలుగుటచేఁ బ్రకటితమయ్యెడిని నాకు బ్రహ్మజ్ఞానా
త్మికమైనయట్టియోగం బిఁకనొకవిధమున ఘటింప దిది యాభముగన్

౬౪౦

క॥ కావునఁ జిత్తనిరోధముగావించెద బ్రహ్మసిద్ధిగలుగుటకై” యం
చీవిధమున భావించి మనోవీధిం చాలించితి ఘను జగద్రాశున్,

౬౪౧

సీ॥ పాకారిముఖదేవ శరిపాల్యమానమై తేజరత్నెడి దళదిశలయందుఁ
గన నెంతసేపటికిని దర్శనంబీక తనరారు త ద్విగంతములయందు
నీరూపమయ్యును నీలవస్తుభ్రాంతి గలిగించు నంతయుఁ బునఁగు
గిరిసరి త్పురసర స్ఫురిదధీశారణ్య పరివృతంబైన యీ ధరణియందు
నందు నిందననేమిటి కఖిలమందు నాపరాత్పరుఁడప్పు నన్యమును దేని
నేనుజూచుటలేదు, నా కింత తేజ మేరుపడుటకు నయ్యదే కారణంబు,

౬౪౨

క॥ ఈచాడ్పుననయ్యెను నా కాచార్యుఁడు కాండకారుఁ దస్మత్సుతదా
నేచందము గురువయ్యెనొ వాచందయములార! వినుఁడు వక్కాణింతున్,

౬౪౩

తే॥ సర్వసంగపరిత్యాగపూర్వకముగ నెప్పు డిటువెడలితిని నే నప్పు డస్మ
దూఢయును బసిబాలకు నొకరుని నెడబిడ్డనుం గొంచు నావెంటఁ బ్రితివెడలి

సీ॥ “స్వాధ్యాయపఠన భిక్షాచర్యముల నెప్పు శ్రమములొందెడు బ్రహ్మచారియేని

పుత్రకళత్రాది పోషణాతురత్నమై నన్వస్తుడైన గృహస్థుడేని

కందమూలఫలాశిగం గృశించుచుననా వనటఁగూరెడి వనవాసియేని

దినమొక్కయూరికిం దిరిగి మాధుకరంబు యాచించుచుండు సన్యాసియేని

సంయతాత్ముడగుచు సరిగవర్తించుచో ముక్తియొందు నిక్కముగను గావ

నాదుమాటవినుము నాథ! యీగార్హస్థ్య ముద్ధరింపఁగలుగు నోజ నిన్ను,

౬౪౪

ఉ॥ కాదని నం ద్యజించి యెటొ కాలముపుచ్చఁ దలంచెదేని నే

నేదొవిధిం ద్యజింతుఁ దను, వీ పసిబిడ్డఁడు బిడ్డగూడ నా

మాదిరి మేనువాయుదురు, మంచియొ చెడ్డొ మదిరితంబు నీ

కాదరణీయ, మిందులకు నడ్డువచింపకుమీ కృపామతిన్,

౬౪౫

తే॥ స్వయముగా గుర్రెటంగియుఁ జనుటతగునె యన్యతీర్థంబునకు నాథ ! హాటకేశ్వ
రంబు తీర్థంబులం దుత్తమంబటంచు షీతిసురు ల్లాపసులు చాలఁ జెప్పవెందు. ౬౪౭

శ్లో॥ “ పునంతి సర్వతీర్థాన్ స్నానదాహ దసంశయం
హాటకేశ్వరజం తేత్రం స్మరణాదపి పావయేత్ ” ౬౪౮

ఆ॥ అని యథార్థహాదియైన విశ్వామిత్రు నాననంబునుండి యాలకించి
యేను దప్పకుండ నీళ్లొరమును సదా పతనసేయుచుండు భక్తితోడ ” ౬౪౯

కం॥ అనిచెప్ప నెట్టికేలకు “ వనిత ! గృహస్థుడనుగానో పానప్రస్థం
డనుగానో మనుదు ” నని యాఘనమగు తీర్థంబుదరిని గాఁపురముంటిన్, ౬౫౦

కం॥ కరయుగేశంబున గాజులు హరువగు చరణాబ్జయుగళి నందెలుకడియాల
మెఱయఁగ నాడుచుఁ బాడుచుఁ దిరిగెడి నాముద్దుబిడ్డ దినదినమునకున్, ౬౫౧

తే॥ కందమూలాశనంబునఁ గార్క్యమొదఁగడఁగుటయు జాతెగాజులు క్రమముగాను
నది కనుంగొనుకొలఁది నోయాయ్యలార ! కాతె నాకును బాన్పము ల్కనులవెంట ౬౫౨

కం॥ జాతీయుజాతీయు నవ్వి కుమారిక వాస్తముల మూఁడుమాత్రమునిలువన్
సారెకుఁ దత్సంఘర్షణఁ జారుతరంబైన యొక్కశబ్దం బొదవెన్, ౬౫౩

ఆ॥ పెద్దకాలమునకుఁబిదప నలదును రెండు గళితమగుచు నెట్టి ఘర్షణమును
లేక యొక డెమిగిలి వాకంటబడుడు నయ్యాశ్రమంబుగూడ నవలద్రోసి ౬౫౪

ఆ॥ “ వెక్కువందిక్కుడి యొక్కడనున్నచోఁ గలనా మిరువురైన ఘర్షణంబు
నొక్కడైన సౌఖ్యమొనఁగూడు బాలికావలయుమటుల నిద్ది, వాస్తవంబు ” ౬౫౫

కం॥ అని మనచున ననుకొనినే దనయను దనుజాళ్లు గృహిణిఁ ద్యజించి వెనన్
జనితిఁ గడుదూర మెటుపోయినదియు నాయర్థదేహి యెఱుంగకయుండన్, ౬౫౬

ఆ॥ ఎచటఁ బ్రొద్దుగ్రుంక నచటఁబరుండుచు నెదిఁకింపవేళ కదిభుజించు
చిలఁజరించుచుంటి నిబ్బంగి సంసారబంధమెడలి ప్రజలె బంధువులుగ, ౬౫౭

కం॥ అంత మెలమెల్లగనునా కెంతయు జ్ఞానంబుగలిగె, నిప్పు డతిరా
గంతవ్యవర్తమానోదంతంబంతయు నెఱుంగ దయ్యడనై తిన్, ౬౫౮

ఉ॥ ఈవిధ మస్మదీయసుత కేను ముశిష్యుడనైనవాడ భూ
దేవతలార ! యుక్మదుపదేష్టలతీ రెదియన్నప్రశ్నకున్ ౬౫౯

వావిరి యుత్తరంబిది, యవాస్తవమానుడి యెంతమాత్రమున్
నేవచియింప మీయెదుట నిశ్చయమిద్దియటం చెఱుంగుడీ, ౬౬౦

తే॥ ఇట్లు లోకోత్తరజ్ఞాన మేరుపడియె పట్పుకారంబులుగ నగ్రజన్ములార !
దానినుడివితి మీయెడందలకు నమ్మకంబుగలుగఁగ నిక సేమిగలదు చెప్ప ” ౬౬౦

ప॥ అనియిట్లువాక్రుచ్చుటయు భూసురులందఱును

౬౬౧

క॥ “వానప్రస్థాశ్రమమును సూనుని సుత సతిని విడిచి శుద్ధజ్ఞానం

బూని యెటుకరిగితివి ? నీవోనయవిద ! యెంత కాలముంటివి యచటనో ?”

౬౬౨

ప॥ అనిప్రశ్నించుటయు నతిథియిట్లనియె.

౬౬౩

సీ॥ కనుగొంటి వెనువెంటఁ గదలిపోయి యథేచ్ఛఁ దీరుతీరగు పుణ్యతీర్థములను

గైకొంటి దోయింట ఘనదేవతాలయస్థలములఁ దీర్థప్రసాదములను

దపముంటి ముక్కంటిదయగోరి యాపగాపరిసరభూములం బరమనిష్ఠఁ

బన్నుంటి నేనొంటిఁ బర్వతగుహలయం దాత్మస్వరూపంబు నరసికొనుచు

నట్లు లుంఠియిండి యజుఁడుదా జన్నంబుసలుపుచుంట స్వయమ తెలిసికొంటిఁ

దెలియఁబడుదుఁ దద్దిదృక్తు వారాణసివద్దనుండి యిపుడు వచ్చుచుంటి ”

౬౬౪

ప॥ అనియిట్లు ప్రత్యుత్తరంబు చెప్పుచుండుటయు

౬౬౫

—• అతిథికడకు విష్ణ్వంద్రాదిదేవతలు వచ్చుట :—

సీ॥ అధ్వరక్రియ సుంతయవకాశమొదవుడు నెలమిఁ బులస్త్యాదిఋత్విజులును

గార్హస్థ్యజినంబునం గై శేయఁబడి సోమయాజియై యందున్న యబ్జఘాడును

నాఖండలుం దమ యగ్రమం దిడుకొని గుమిగూడి తమ సర్వశుమనసులును

నలుగురితోపాటు నారాయణాయననది సార్థకముగాఁగ హరిహరులును

నచటికరుగుదెంచి “యతిథి ! నీజ్ఞానంబునకుఁ బ్రమాదమందినారమేము

అడుగువరము దుర్లభార్థంబైయగుటగాక యిడుదు ” మనుడు నాతఁడిట్లులనియె,

శా॥ “ సంతోషించితిరేని నాయెడల హంఘావూర్తి గావింతురేన్,

జింతింపం బనియేమి, యీ తనువునన్ దేవత్వముంబొంది మి

మ్మెంతో కూర్చుచు యజ్ఞభాగములఁగొం చే మీకుఁ బైస్థానమం

దంతక్కుద్దిగనుండ నిండు వర మోయబ్జాక్షమాఖ్యామరుల్ ! ”

౬౬౬

ప॥ అని యిట్లు కోరుకొనుటయు నిలింపులు

౬౬౭

ఆ॥ “ నిశ్చయముగనీవు నిర్జరవరుడవై దేవలోకమందుఁ దేజరిల్లు

మంతెకాని యధ్వరాంశంబు గోరకు మదియొసంగఁ గొంతయడ్డుగలదు,

౬౬౮

ఆ॥ నరున కధ్వరాంశ మరయక యిచ్చుచో నగును నప్రమాణతాపి శ్రుతికిఁ,

గాన దాని నీయఁగాఁజాల మీవును నరుడవగుచు ధరణిఁ బరఁగుకతన, ”

౬౬౯

ప॥ అనవుడు నతిథి మఱియు నిట్లనియె,

౬౭౦

క॥ “ కృతుభాగవివర్జితమగు కృతుభక్త్యముతోడ నాకుఁ గార్యములే, ద
క్కుతమున మోక్షముఁగూరిచి యతించి సాధించువాఁడ నద్దాని వెసన్ ” ౬౭౨

మ॥ అనినవిని యంబుజాసనుం డభిలాదిత్యుల కంజలిఘటించి ౬౭౩

మ॥ “ వినుఁడీ నాదుహితోక్తి యెల్లసుర ! లీవిపుండు నాయజ్ఞమున్
గన దూరంబుననుండివచ్చె మఱియున్ జ్ఞానాధ్యుఁడున్ నాగరుం
డును సత్పత్ర మభీష్ట మిత్తుమనుచుం దొల్తొల్ల నన్నార మం
దునఁ దద్వాంఛితపూర్తి సేత మనకుం దోడ్తోఁ బ్రకంశ్యంబగున్ ” ౬౭౪

మ॥ నావుడు మహేశ్వరుం డిట్లునియె. ౬౭౫

—♦ అతిథిపూజా మహత్త్వము ♦—

అ॥ “ యజ్ఞభాగభోక్తయైనయప్పటికంటె నెక్కుడైనతృప్తి యితఁడువొంద
నొకటి చెప్పఁదలఁచియున్నాఁడ దేవతల్ ! వినుఁడు సావధానమనసులగుచు,

ఉ॥ ఈక్రియమాణయజ్ఞమున కీకుండు విష్ణువు, యజ్ఞ పూరుష
ప్రాకటకీర్తి యాతనికిఁ బర్వత కిద్దియె హేతు, పట్టిసు
క్లోతునికన్న నియ్యతిథి శుద్ధమనస్కృతఁ గీ ర్తనీయుఁ డీ
లోకములోనఁ బైతృకము లోనగు కర్మములందు ముండికన్, ౬౭౭

తే॥ తనదునామముకీర్తించు వెనుక యజ్ఞపురుషునామముకీర్తించి భూసురునకు
నన్న మొసఁగిన యజ్ఞాంశమబ్బునపుడుపడయుతమి కెక్కుడొతమి పడయు నతిథి,

చ॥ అతిథికిఁబెట్టుకుండఁ గృతమయ్యెడి శ్రాద్ధముఖాభిలంబులున్
వితయయిపోవు భస్మమునవ్రేల్చు హవిస్సులువోలె భక్తిమై
నతనికి వైశ్వదేవవిధియాటయు వెంటనె విష్ణునామసం
యతముగఁ బూజ సేసియిడు నొక్కకణంబును నక్షయంబగున్, ౬౭౮

మ॥ అనిన విని బ్రహ్మ విష్ణు పురస్సరులగు బర్హిర్ముఖు లందఱుం దధాస్తని, రవి
మొదలుకొని యతిథిపూజ యేర్పడియెఁగాన యత్న పూర్వకంబుగా నతిథిపూజ యనవ
రతం పాచరించుచుండునది, యజ్ఞపురుషు గౌరవించి యతిథి నవలఁద్రోయు టనర్హం,
బతిథిపూజకన్న గృహస్థులకు వేటొక ధర్మం బుండ, దెవనియింటినుండి యతిథి
భగ్నాకుఁడై మరలు వానికిఁ దన పాపమొసంగి పుణ్యంబు గొనిపోయెడి. ౬౮౦

సీ॥ అతికష్టములువచ్చి నప్పుడేని యబద్ధమాడకుండునుగాక యధికదీక్ష
నిప్పుకర్తైతము నీశ్వోసికడుగు సకాచారవంతుండె యగునుగాక
తలక్రిందుగాఁబడి తపము సేయునుగాక యెడలు శుష్కింపఁజేయుచుఁ గరంబు

పరియించుగా కదేపనిగఁ బాఁ గూర్చుండి యొగిని సాంగోపాంగముగను క్షుతలు విద్యదవనీసురులఁ బిల్చి వేనవేలు బహుమతు లేయఁగాక యెప్పటికినపుడె యోలిసత్కార్యములేయించుందుఁగాక యతిథిఁబూజింపకున్న నయ్యవి వృధాయె.

మ॥ దూరంబునుండివచ్చి యతిథి లెవనియింట నుఖింతురో వాఁడె గృహస్థుండు గాని యన్యులు గృహరక్షకుల, పూర్వజన్మంబునఁ బుణ్యముచేయని పురుషులకు శ్రాద్ధ దాన ప్రియోత్తులు ఘటింపనేర, వతిథిని సంతోష పెట్టిన నఖిలాచరులును సంతోష పడుదు, రతఁడు విముఖుఁడైన నందఱును విముఖులగుదురు కావునఁ బుణ్యసమృద్ధిఁగోతు వోఁ బ్రాణప్రదానముచేసెనను నతిథి వానందపెట్టునది శ్రాద్ధీయుఁడు వైశ్వదేవీ యుఁడు సూర్యోధుఁడు నని యతిథి త్రివిధంబుల నర్తిలెడి. భోజనాగ్ధాగతులగు తక్కుటి వారందఱును సామాన్యులనంబడియెదరు. శ్రాద్ధసంకల్పానంతర మరుదెంచువాఁడు శ్రాద్ధీయుఁడు. దూరపథంబునుండి శ్రాంతుఁడై వైశ్వదేవాంతమున వచ్చినట్టిఁడు వైశ్వ దేవీయుఁడు, తత్పూర్వమరుదెంచువాఁ డతిథియనంబడఁడు.

సీ॥ ఆపత్తులనువచ్చి యక్కఱిల్లిర్చుచుఁ బాలఁగూర్చెడి ప్రాణసఖుఁడుగాని యింటిలోఁదినుచు నయ్యింటివాసా లెక్కపెట్టంగఁజూచు నప్రియుఁడుగాని పొట్టబొడ్చిన నొక్కపొడియక్షరముగూడ నుండఁ జుద్దమాన్యుండుగాని సభలలో మెప్పించి సత్కృతుండుగురు నుద్దండఁడైమను పండితుండుగాని వైశ్వదేవవేళవచ్చినవాఁడెపో యతిథి స్వర్గమిచ్చు నతఁడె గృహికి గోత్రనూత్ర మెఱుంగఁగోరక జందెముర గనియె కుడువఁబెట్టఁజనును నతిథి, ౬౦౩

మ॥ శ్రాద్ధవైశ్వదేవములయం దతిథి యరుదేరకున్న నతనిపేర నన్నియం దాజ్యా హుతి వ్రేల్చునది, యయ్యతిథి కన్న దానమాచరింప నశక్తుడగువాఁ డతఁడు తృప్తిపడునట్లల్పాహారమైన నర్పించి యనుపునది. భోజనానంతరమో రాత్రివేళనో వచ్చినయతిథి సూర్యోధుండని చెప్పంబడు. నతనికి యథాశక్తి నన్నమో ధనమో ధాన్యమో యర్పించునది. ౬౦౪

సీ॥ చామలు నివరి దూసరి గంటె గునుగులు మొదలైన తృణధాన్యములకు నేని ఛదసంచయముల నాచ్ఛాదింపఁబడి వినిర్మలత నొప్పారు భూస్థులకేని హ్రాదినీకమలాక రాంధువాపీముఖానీతంబులగు మంచినీళ్ళ కేని సత్యేతరంబులై స్వాంతంబురంజింపఁ గడుసమర్థములైన నుడులకేని లోప మెవరియింటిలోపల నుండఁ మి వానివానిచేత నేని యతిథి నాదరించిపంపనగుఁజూడి గార్హస్థ్యమూనియున్న సుజను లుర్వియందు, ౬౦౫

సీ॥ స్వాగతంబిచ్చిన సంప్రీతిపడుఁ గడుం జిత్రభానుఁడు తాను జితమందు నాసనంబొసఁగిన నానందముంబొందుఁ దచ్చతానందుండు తాగరంబు

పావనతమమైన పానీయములతోడ నర్ఘ్యమర్పించిన హరుడు తనియు

భక్తిమైబూజించి పక్వాన్నములతోడ నన్నదానముసేయ హరియుమరియుఁ

బాద్యమియంగబడ దివస్సతిమొదలగు క్రతుభుజు ల్పీఠులయ్యెద, రతిధి సర్వ

దేవతామయాఁ డటుగాన దినదినమును నర్చనీయుండతండుర్వి నధికభక్తి, ౬౮౬

ఆ॥ అర్చనీయుడైన యతిధి రాకున్నచో నతనిపేరుచెప్పి యన్యునేని

మడువఁబెట్టవలయు విడువక గృహమేధియైనయగ్రజన్ముడర్హభంగి " ౬౮౭

వ॥ అనియిట్లుచెప్పి సూతుండు వెండియునిట్లును. " విప్రోత్తములారా ! యట్లు

మహేశ్వరాదులు పలుకుటయు నతిధి ౬౮౮

ఆ॥ " హాటకేశ్వరాఖ్యులరు నీక్షేత్రమం దొకటఁ దపముసలిపియుంటిఁ బూర్వ,

మనురిపించియుంటి నటనొక్కతీర్థలిలు స్నానదానములను సలుపుకొనుట, ౬౮౯

క॥ మంగళవారముతోడను సంగతమగు చవితినాఁడు సకలామరులున్

బొంగుచుఁ దతీర్థంపుఁ గురంగట వసియింపవలయు రాత్రిందివముల్, ౬౯౦

ఆ॥ ఆనంబునందె యతీర్థమందున స్నాతులైనయట్టి జనములకును

సర్వతీర్థఫలము సమకూరవలయును ద్వత్ప్రసాదమునను దత్త ణమున " ౬౯౧

— ప్రస్తావన విశ్వావసువును శపించుట —

వ॥ అనిప్రార్థించుటయుఁ దత్సురోత్తముబెల్లరుం దథాస్తని రంత నాలవదినం

బన ఋత్విజులు యజ్ఞకర్మ మారంభించి సోమపాన పశుహింసాదికంబు నిర్వర్తించు

టయుఁ బ్రస్తాత యేకాంతంబుగా సదోమధ్యంబునం బ్రవేశించి తత్పశుగుదమాంస

హోమతత్పరత్వంబున వ్యగ్రుండైయుండ మాంసభక్షణలాలసుండగు నొక్కయువకుండు

సనుదెంచి యద్దాని భక్షించె భక్షమాఁడగు నతని విలోకించి ప్రస్తాత ౬౯౨

క॥ " చీచీ ! హోమముసేయను నీచా ! పశుగుదమునిచట శేఁబెట్టుకొనన్

నీ చాపల్యముచూపుచు మూచాదితి దూష్యమయ్యెఁబోయది యింకన్, ౬౯౩

కా॥ స్వచ్ఛందై నపదార్థసంచయమెకా సప్తార్చి హోతవ్య, మీ

యచ్చివ్వంబునుబెట్టి యెట్టులిక నే హోమంబుగావెంతురా ?

తచ్చిష్టేతరులైన రాక్షసుల వేతద్దుష్క్రియ ల్గాన నో

తుచ్చా ! నీవును రాక్షసుండవగుచున్ దుఃఖింపుపొ మ్మింతటన్ " ౬౯౪

వ॥ అనిశపించుటయు ౬౯౫

నీ॥ ఈక్షణంబులురెండు నెఱునై కనుపట్టె నెత్తివెండ్రుకలెల్ల నిట్టనిలిచె

తాచిపట్టికరంబు పండ్లు నల్లగనయ్యెఁ గర్ణము ల్మోడులకరణిదోఁచె

గడు భీష్మణంపు టాకారంబునాటిరె దిగజాతఁ గిరిందికి మిగులఁ బెదవి

కోలమొగం బొడ్డకున్ భీతిపుట్టించె మాంసంబు మేదస్సు చుంటుగలనె

- నరము లెముకలు చర్మముం గడకుమిగిలె దలపునకుఁదెచ్చెఁ జాముండ ద్రవ్యజనుల
 కీట్లు రాక్షసభావంబు నెనసెనతఁడు తత్తుణంబునఁ దచ్చాపసత్తయేమొ, ౬౯౬
- సీ॥ అఖిలప్రపంచంబు నవలీలస్పృశించి తనరారునటువంటి ధాతృపాత్రు
 సకలవాచంయమసంస్తాయమానుఁడౌ నల పులస్త్యమునీంద్రు ననుఁగుఁగొడుకు
 వేదవేదాంగాది వివిధవిద్యలుగూడ శ్రద్ధమైఁజదివిన సన్మనీషి
 త్నమను విశ్వావసుసమభిధానంబుచేఁ బిలువంగఁబడియెడి యలఘుచరితు
 మంత్రపూతమైనమాంసంబుదినుటకై యేగుదెంచి భూసురేంద్రుచేత
 శత్రుఁడైన యానికాచరాకారుని జూచి యచటనున్న తోఁజినురులు, ౬౯౭
- సీ॥ గొందలుచనిభీతి గోరాజవాహనుకాశ్యపైఁబడి రీశ! కావుమనుచుఁ
 గొందలుపోయి యాయందేవరాక్షుని శరణుఁబొందిరి రక్ష హరి! యటంచుఁ
 గొందఁటేగి రయంబ బృందారకజ్యేష్ఠప్రాపుఁజొచ్చిరి దేవ! పాహియనుచుఁ
 గొందలు గాయత్రికూరుచుండిన యజ్ఞ కాలడాఁగిరి యంబ! యేలుమనుచుఁ
 గొందలు జపించి రెంతయు గుండెపగిలి శుద్ధమనమున రక్షోఘ్ననూక్తములను
 నందఱిన్ని విధంబులఁ దొందరపడి వందురి యతఁడు తనదైనచందమునకు, ౬౯౮
- వ॥ కనులనిండ గిరగిర నీశుదీరుగ బ్రహ్మపాలికిం బరువెత్తి ౬౯౯
- క॥ “మనుమఁడ నీకుఁ బులస్త్యుని తనయుఁడఁ బ్రస్థాతృకాపదగుఁడనై యీ
 దనుకాకారముదాలించితిని జిహ్వాల్యమునను దిని పశుగుదమున్, ౭౦౦
- క॥ ఎఱుంగక హోమార్థముగం బరికల్పితమైనదాని భక్షించితి నో
 పరమేష్ఠి! తిరిగి నరత న్దరుణించుచు రాక్షసత్వనాశకుఁడగుమా ” ౭౦౧
- వ॥ అనినవిని పితామహుండు ప్రస్థాతతో సామపూర్వకంబుగా నిట్లనియె. ౭౦౨
- ఆ॥ బాలకుండు నాదుపాత్రుండు వీఁడు గు రైఱుగఁ దెదియుఁగాన నెంతయును స
 హించి రాక్షసత్వ మెడలంగఁజేయుము మహిసురేంద్ర! నాదుమాటవినుము” ౭౦౩
- వ॥ అనినవిని యమ్ముని ౭౦౪
- ఆ॥ “ పశుగుదం బశుద్ధపటేచి ప్రాయశ్చిత్తమునుజనింపఁజేసె ననఘ! యితఁడు
 గాన యజ్ఞవిఘ్న కరుని శపించితి నెపుడు రాక్షసత్వ మపనయింప ” ౭౦౫
- వ॥ నావుడు బ్రహ్మదేవుండు ౭౦౬
- క॥ ఏతత్క్రితుసిద్ధికిఁగా నాతత్తగోభూప్రదానహావనములెల్లన్
 జేతును బ్రాయశ్చిత్తం వీతని దైతేయభావ మెడలింపు దయన్ ” ౭౦౭
- వ॥ అనుటయు మరల నలండ్రిట్లనియె. ౭౦౮
- క॥ అనలము శీతలమగుచో వనజారికి వెచ్చదనము వచ్చెడిచో నే
 ననుమాట యన్యధాయో ననిమిషపరిభ్రాజితామలాంఘ్రిసరోహ! ౭౦౯

—• రాక్షసులు భుజించు శ్రాద్ధములు •—

వ॥ అనియిట్లు ప్రస్థాత పలుకుటయు రాక్షససూపుడగు విశ్వావసుం గని బ్రహ్మ యిట్లనియె. ౭౧౦

క॥ “ నీ వీరూపముతోడన యోవత్సా ! నేను నెలవునొసఁగెడిదాఁకక

బావనము చమత్కారపురీ వరుణదిశ న్వసించు. ప్రియముగఁ గలతక. ౭౧౧

అ॥ లంకనుండివచ్చి లక్ష్మీపలక్షల యసురు లచటఁ దపము నాచరించు

చున్నవారు కోరి యున్నతపద. మట రాజవగుము నాగర ప్రియముగ. ౭౧౨

క॥ భూతప్రేతపిశాచము లాతత కూశ్మాండములును నతిమర్మార్గో

పేతులగు దనుజులును గల రేతతేత్రంబునందు నింకను దనయా ! ౭౧౩

అ॥ అచటికరుగునట్టి యవనీప్రజల వారు నిగ్రహింతు రదియె నిమిషమునను,

నెమట నాగరుఁడు సమీక్షింపఁబడినచో భయముఁజెంది దవ్వు పొలుచుండు. ౭౧౪

తే॥ అట్లుగావున నచ్చటి యఖిలదానవులకు నేలికవగు పొమ్ము పుత్ర ! నీవు.

ఇపుడె రాక్షసరాజ్యంబు నేను నీకు నిచ్చినాడను బేర్చిమై నేలుమనుచు ” ౭౧౫

వ॥ అనియిట్లు చెప్పుటయు రాక్షసుండిట్లనియె. ౭౧౬

అ॥ “ అసురవరులమీఁద నాధిపత్యంబును బొందు నాకు నేని భోజ్యమచట ?

భృత్యతతికి నేమిపెట్టంగవలయును ? కరుణయుంచి చెప్పఁగదె నురేశ ! ౭౧౭

క॥ ఏరాజు భృత్యజనులను గూరిమిఁ బోషింపకుండు ఘోరతరంజా

రారవనరకమునఁబడు నారాజని విన్నవాడ నాద్యులవలనక ” ౭౧౮

వ॥ అనియిట్లు వక్కాణించుటయుఁ జతురాననుండు ౭౧౯

క॥ “ తిలదర్భహిరణ్యములం గలితముగానట్టి శ్రాద్ధకర్మము తీర్థం

బులఁ బెట్టఁబడినదై నను బలిమిని నీకొసఁగినాడ బాలక ! కొనుమా. ౭౨౦

సీ॥ కంపలవెంబడిగల యశుద్ధముదిని బలిసియుండిన యూరఁబందిగాని

పశుచర్మకృతముల పాదరక్షలుదెచ్చి కొలుకు చిల్లిలుదూలు కుక్కగాని

బూడిదలంబడి పొరలుచుఁ గడుఁ గఠోరంబుగాఁ గూయు గార్థభముగాని

ప్రవచార్తవాద్ధవస్త్రచ్చన్న మృదుతనూకలియై యున్న పుష్పవతిగాని

చూచుచుంథంగఁబెట్టెడి తోణిసురుల శ్రాద్ధములఁ బోయి నీవు సమృద్ధముగను

గుడుచుచుండుమి యవ్వార లిడుపదార్థములను భృత్యయుతంబుగం బుత్ర ! యెపుడు. ౭౨౧

తే॥ ద్వాదశాంగుళములుగూడ దాఁటిపోయి మూలరహితంబులై నట్టి మూరఁజేసి

పర్బలంజేర్చి విధిరహితముగ నెట్లా పెట్టుశ్రాద్ధంబులన్నియు బిడ్డ ! నీవి. ౭౨౨

అ॥ తిలలూ యవలూ లై లకలితంబులై నపూపములూ లేక పెట్టఁబడిడి శ్రాద్ధ

ములను బోయి నీవు లలి భుజియింపుమి యిచ్చినాడ వానినెల్ల నీకు. ౭౨౩

- అ॥ తలకుఁబోసికొనియొ తానంబునేయకో ధవళ మైనవలున చాలుపకయొ
పెట్టుబడినయట్టి పితృకర్మ మంతయు నీకుఁ గైవసంబు పో కుమార ! 2౨౪
- సీ॥ వ్యభిచార మొనరించు నంగన పెనిమిటి యొడలెల్లఁ దెల్లని పొడగలాఁడు
పుప్పిగోకులతోడఁ బొక్కడియాతండు గుఱ్ఱానుయంబునం ! గుఱ్ఱులనతఁడు
తస్కరత్వమునకుం దలపడినట్టిండు బలునడ్డి కప్పిచ్చి బ్రతుకునట్టిఁ
డంగలోపంబున నంగలారెచ్చిడివాఁడు బహుళాంగముల ముఖపడెడివాఁడు
కోతివన్నెపండ్లయాతండు నగ్నుఁడం గాఁపుచునితోడఁ గాఁపుఁంబు
సేయవాఁడు వచ్చి యేయాభికంబునం గుడుతు రద్దియెల్లఁగొడుక ! నీది. 2౨౫
- తే॥ ఏమఖంబున దక్షిణ యాయబడదొ, యెద్ది సాశాచకృతమగు, నెచట బ్రహ్మ
చర్య మాచరితముగాదు చక్కగాను వానివానిఫలంబు నీకాను బిడ్డ ! 2౨౬
- అ॥ శ్రాద్ధ వైశ్యదేవ సప్తతంతువులయం దతిథి యరుగుదెంచి యాదరింపఁ
బడకయున్నయెడలఁ దడయక యవియెల్ల నీయధీనమగును నిశ్చయముగ. 2౨౭
- అ॥ శ్రాద్ధమాచరింప సంకల్ప మొనరించి కర్తగాని భోక్తగాని తుదకు
మానమూనకుండ మాటాడఁ గడఁగుచో నదియు నీకు భోజ్యమగును వత్స ! 2౨౮
- అ॥ భిన్నపాత్రములనొ మన్ననం గానింపఁ బడినపాత్రములనొ పాకభోజ
నాదికంబొనర్చు నాశ్రాద్ధముంగూడ నిచ్చివాడె రాక్షసేంద్ర ! నీకు. 2౨౯
- సీ॥ యచ్చార్థిద్ధకృద్భోక్త లాదినంబున బ్రహ్మచర్యంబునడపను చపలులగుచు
యచ్చార్థిద్ధకర్మమం దెంతయు వికృతమైయెండును జ్జగయు నుప్పు
యచ్చార్థిద్ధమందలి యర్చనమంతయు జాజివూవులచేత జరుపఁబడును
యచ్చార్థిద్ధమందున నాయసపాత్రల భోజనంబిడుదురు భూసురులకు
గ్రహణసంక్రమణేతర కాలములను మావనభోజనములు రాత్రియగును దేన
నెద్ది మంత్రక్రియాహీన, మెది త్రిపాత్రరహిత మాశ్రాద్ధముఁగూడ రక్కసులవి"

—♦ ముజ్జనాటికి నొందుంబరిచుచున్నట్లు. —

న॥ అనిపలుకుటయు నవ్విశ్వాసమువు రాక్షసస్థానంబునకుఁ జనియె. నంత నెదవ
దినంబున ఋత్విజులందఱు నరగానానమాచరించి కుభ్రవస్త్రంబులం దాల్చి కుమతె
సదోమధ్యంబునం బ్రవేశించి పులస్త్యభోధమండి హోమంబు సేయుచును బ్రేష లుచ్చ
రించుచును నుండుటయు యజ్ఞాంశలాలసులగు నఖిలానురులును నధికానందంబున
నరుదేర నుద్ధాత సామగానసూచ్యమాన శంకువులఁ జలుపఁడుగు చెదంబున కుపక్రమించి
సప్తావర్తంబులొనరించె. నట్లు సురలు సోమపానంబుసేయ నుద్ధాతసామగానం బుపక్ర
మించుడు శంకుకర్ణజంబగు చిత్రంబును జూడఁగోర సామగాన ప్రీయయు సంఖ్యావతి

యు ఛందోగుడగు దేవశర్మసమభిధాను సంతానమును నగు నాదుంబరియను కన్యక
యరుదెంచి యుద్ధాత నుద్దేశించి 23౧

— జౌదుంబర్యుద్ధాతృసంవాదము. —

ఆ॥ “ సామనూచ్యమాన శింఖప్రవర్తన మెట్టులెట్టులగునో యట్టుపోయి
దక్షిణాగ్నివేల్పు. దాన నీపాపము వాయు. లేకయున్న వ్యర్థమిది ” 232

వ॥ అని సాభిప్రాయంబుగా ననిన విని యా యుద్ధాత తదుక్తార్థంబు నాలోచించి
యాశ్చర్యపడుచు నక్కన్నియతో నిట్లనియె. 233

క॥ “ ఎవ్వోటినుండినీవిపు డివ్వోటికి వచ్చితమ్మ యిభయానరొ ! యే
సచ్చరితు ననుగుబిడ్డవు ? పొచ్చెములేకుండఁజెప్పి పొగడఁగఁబడుమీ ” 234

వ॥ అనియి ట్లడుగుటయు నాదుంబరి 235

తే॥ “ ఒక్క గంధర్వు తనయనై యుండినేను కాపవశమున నిటు దేవశర్మయనెడి
తొనుగున కుద్భవించితి సంయమింద్ర ! విహిత పూర్వభవజ్ఞాన సహితనగుచు ” 236

వ॥ అనవుడు నుద్ధాత మఱియునిట్లనియె. 237

క॥ “ ఏగంధర్వునికొనుచితి ? నే సణవంతుఁడు శపించె నిటువంటి నినుకొ ?
బాగాయె. మానుషత్వత్యాగం బెపుడొనునీకుఁ దనయా ! చెపుమా ” 238

వ॥ నావుడు మరల నాదుంబరి 239

క॥ “ నారదుఁడు పర్వతుండను పేరుల గంధర్వవరులు విదితులెకద ! య
వ్యాకలలోపలఁ బర్వతు గాఁబుపుబిడ్డనేను గాశ్యప్యనురా ! 240

ఉ॥ నారదుఁ డొక్కవాఁడు ఈ నాతెపువీణియ తానధంగమా
తీరున మీఁట వ్రానినగు తీరు లెఱుంగనిదాననయ్య నే
నూరక నవ్వుడుం గనలునొంది యుతందు “ మనుష్యధర్మముకొ
గూరి హసించినందులకు గోల ! మనుష్యపుగమ్ము పొమ్మనెకొ. 241

ఉ॥ “ మానుషభావమొందినను తొనురవంశమునకొ జనించి ను
స్థానమునందుఁ దత్తనువు త్యాగము సేయనటు ల్విధింపు ” మం
చేనును నాదుతొడ్రియును నెంతయు వేడఁగ నాదుమార్ఫ్యముకొ
దాను తీమించి యిట్లనియెఁ దమ్ముని కాపవిమోచకంబుగకొ. 242

తే॥ “ శ్రీచమత్కారపురమున క్షితిసురేంద్రుఁడుం గులీనుఁడు వేదవేదాంగవిదుఁడు
నై చెలంగడి దేవశర్మాఖ్యు గృహిణి సత్యభామాఖ్య కడుపున జననమంది 243

ఆ॥ ఎపుడుబ్రహ్మదేవుఁ డీతేత్రమందున యజ్ఞమాచరించు నపుడుపోయి
యూరకుండ కచటియుద్ధాత శంకువిపర్యయంబుగాంచి భయముదక్కి 244

ఉ॥ “స్థానముగానిస్థానమున శంకువునుంచితి” వంచు దేవతా

మానివిశిష్టమా సమితిమధ్యమునం దను. శాపమోచనం
బా నపుడే” యటంచుఁ గలహాశనుఁ డిట్లువచించె మామకం

బైన యమ ర్త్యమూర్తిఁ బితయన్న విమానముఁ జూడు మియ్యెడకా. ”

౨౪౫

వ॥ అని వక్కాణించుటయొ మరల నుద్ధాతయిట్లనియె.

౨౪౬

ఉ॥ “తుష్టుడనైతి నీవలనఁ దోయజనేత్ర ! మదీయదర్శనం

బిష్టద. చుట్లుగాన వరమిచ్చెడఁ గోరుము. భూతలస్థులె

దుష్టులె నాదుదృష్టిఁబడి తోషితులయ్యెద. రీవు దేవతా

విష్టపజాత. వెంతయును వేడుక సేయఁగనాను నీకింకకా”

౨౪౭

వ॥ అనవుడు నాదుంబరి

౨౪౮

కా॥ “అనందంబునుబొంది నాకు వరమియం గల్గుచో విప్ర ! యిం

కా నేజన్మమునందు నేనియు మదీయార్చక సదోమధ్యమ

స్థానంబందున నిల్చి దానియెడుఱకా శంకు ప్రచారంబు నెం

తేనిం జేయఁగనాను స్వర్గగతనా నేఁబ్రీతయా చాక్షునకా”

౨౪౯

వ॥ అనినవిని యుద్ధాత క్రమ్మఱిట్లనియె.

౨౫౦

—• జేదుంబరి కుద్ధాతవరమిచ్చుట. —•

తే॥ “ఇదిమొదలుగాఁగ యజ్ఞంబు నెవఁడుచేసినను సదోమధ్యమందు నిన్నునిచిప్పీతి

గంధపుష్ప ద్యులంకృతంగా నొనర్చి నెఱపు శంకుప్రచారము తీదునెదుఱ. ౨౫౧

తే॥ అఖిలదేవసమాగమమందె యిట్లు ప్రీతినంటిని నాదుంబరీ ! మదు క్తి

యన్యధాగాదు. మంగళమగునునీకు. నగ్గలంబగుసంతోష మందుమింక. ౨౫౨

కం॥ సదమున నిను స్థాపింపక యెదిగావించినను వ్యర్థమే యయ్యెడి బూ

డిదలో ప్రేల్వఁగఁబడునయ్యదివలె నాదుంబరీ ! మఖావిఘ్నకరీ !

౨౫౩

సీ॥ కందళీ జంబీర ఖర్జూర దాడిమ సహకార పనసాది సత్ఫలములుఁ

కనకసూత్రస్యాత కాశేయరాంకవా ద్యత్స్వర్గ నూత్నదివ్యాంబరములుఁ

గ్రీవేయకాంగద కంకణకుండల ముకుటాదికలభౌత భూషణములుఁ

బారిజాతాశోక వకుళాది పరిమళమిళిత నానావిధ మృదుసుమములుఁ

ధూపదీపాదికంబులు నేపడంతి నెఱి సదోమధ్యగతయైన నీకొసంగి

కొలుచు నొక్కొక్కదానికిఁ గోటిగుణితఫలముగలిగెడిఁ దప్ప కప్పడఁది కనఁడు!

కం॥ ఫలసహితములగు దెసలును నలివేణీ ! యెక్క కపుడె యంబరయానం

బిలఁ గొంత నరీక్షింపుము. సలివెద నీపూజ యెదియొ సద్దేకువునకా ”

౨౫౪

వ॥ అనియిట్లు వాక్రుచ్చుటయు దేవతలిట్లనిరి.

౨౫౫

తే॥ “ యుక్తమైనవాక్య ముక్తము నీచేత భూసురాగ్రగణ్య! భూరిపుణ్య!

యస్మదీయమైన వ్యాహారమునఁగూడ సత్యమగును నిది యసంశయముగ ” ౨౫౭

— జౌదుంబరీ శాపవిమోచనము. —

ప॥ అనియిట్లు దేవతలు తథాస్తునుచున్నను నుద్ధాతయుండుముండు మనుచున్నను నాయమ విమానగృహీతయై వియత్పథంబున విలసిల్లుటయు ‘దేవశర్మబిడ్డ దేవియయ్యో’ నని నాగరస్త్రీలందఱు నాగుణవతిని జూచుటకు వేగంబుగం జనుదెంచి ఫలములర్పించి కొందఱును వలువలొసంగికొందఱును భక్తిచే బహుభంగులం బూజించిరి. దేవశర్మయు నాశ్చర్యపడుచుఁ బ్రహృష్టాంతరంగంబునఁ బత్నీసహితంబుగం జనుదెంచి ప్రణామమూచరించుటయు ౨౫౮

క॥ “ జనకా! జననీజనకులు తనయులకు నమస్కరింపఁదగునయ్యా? నేఁ

జనుచుంటిఁ ద్రిదివమున. కిప్పనివలనను మరల నాకుఁ బతనముగలుగుకొ. ౨౫౯

ఆ॥ ఉండుఁ డిటనె యమ్మయును నీవు నేఁడెల్ల. ననిమిషోత్తములను యాచ్చఁజేసి

యీయొడశ్శతోనె యేఁ దోడుకొనిపోదు స్వగమునకుమిమ్ము జనక! నమ్ము” ౨౬౦

ప॥ అని యాదుంబరీ యాశ్వాసించుటయు వార్షిించి యనేకజనులాచరించు నాత్మజాతార్చనంబు నవలోకించుచును నఖిలజనులకంటెఁ దమ్ము ధన్యులుగాఁ దలంచుచును దలిదండ్రు లిరువురుం దత్థలంబున వ్యవస్థితులైరి. బంధుజనులందఱు నా బాలం బ్రశంసించుచుం జనుదెంచి. రప్పడు భృగువు సదస్సునుండి చతురానను సవిధంబునకుం జని సాంజలిబంధుండై ౨౬౧

తే॥ “క్రతుసదస్సున కుద్ధాత కన్యఁదెచ్చి నెత్తివెఁబెట్టుకొను టేటి నీతియయ్యా?

యీ కతంబునఁ దనమార్గమెల్ల నతఁడు వేదబాహ్యంబుగాను గావించినాఁడు. ౨౬౨

క॥ తన్నాగరకన్యకకుం గ్రన్నన దేవత్వమిడియోఁ గ్రతుభుజులకడకొ.

దిన్న నిక సోమపానం బన్నారియు మేముఁ గలసి యటఁ జేయఁగనా” ౨౬౩

ప॥ అని చెప్పటయు విధి యాయుద్ధాతం బిలిచి ౨౬౪

ఆ॥ “ఎవ్వరీకుమారి? యేమిటి కీసదోమధ్యమునకువచ్చి మాటలాడె?

నేలగొప్పఁజేసి తీబాలికను నీవు? వాస్తవంబు నుడువవలయు నిపుడు” ౨౬౫

ప॥ అనవుడు నుద్ధాతయిట్లునియె. ౨౬౬

క॥ “శాపభ్రష్టత ధరణీప్రాపితగంధర్వి యీవె బ్రాహ్మణకులమం

దే పుట్టెను. నీమఖమున శాపాంతము చెప్పఁబడియె సమరాశనుచే. ౨౬౭

క॥ కోపమున శాపవిచ్చియు శాపాంతము నాతఁడే ప్రసాదించెను. నే

నాపయి వరమునొసంగితి నాపెకు శంకుప్రచార మగ్రంబునఁ గాక” ౨౬౮

ప॥ అనియిట్లు బ్రహ్మకు సదుత్తరంబుఁ జెప్పుచుండ ౨౬౯

— బ్రహ్మయజ్ఞంబునకు మాతృగణంబులువచ్చుట —

సీ॥ గంధర్వులందఱుం గడుభక్తిమై వేని నర్పించుచుండుదు రన్వహంబు
సిద్ధులు స్వాభీష్టసిద్ధిగోరి సతంబు వేనిని బూజింతు వివిధగతుల
సాధ్యసమూహంబు శ్రద్ధ వేనిభజించి సాధింతు రాత్మీయసంపదలను
మరుదౌఘములు వేని మఱిమఱిసేవించి మహనీయతములౌచు మనుదు రెపుడు
నట్టిమాతృగణము లొదుంబరీస్థితి వెండికొండనుండి విన్నవగుచు
హాటకేశ్వరమున కరుదెంచి యాడుచుం బాడుచును హాసింపఁబరఁగుటయును

మ॥ తత్కొలహలంబువిని బ్రహ్మవిష్ణింద్రాది సర్వగీర్వాణులును వితాకు
పడి 'యిదియేమి' యని యజ్ఞమంటపమునుండి లేచిరి, పదపడి మాతృగణంబులన్నియుఁ
బద్మజునకుఁ బ్రణమిల్లి 220

తే॥ "నాయుదేవుండు మముభిల్వ వచ్చినార మనఘ ! నీచేయుమఖమున. కధ్వరంబు
లను హవిర్భాగములులేవుకనుకమాకు రాకమసలితి మిన్నాశ్వదాక నిటకు 221

కం॥ జొదుంబరీప్రభావం బీదినమునఁ జెవులఁబడుదు నేలెంచితి మి
ష్టోదేవ ! యావెఁగని యభివాదనపూర్వముగఁ గొలిచివచ్చితి మిటకుక. 222

కం॥ పర్వతుడనుపేరిటి గంధర్వుడు మహనీయుఁ. డతని తనుభవయగు నీ
గీర్వాణసుప్రతిష్ఠిత సర్వాభీష్టంబు లొసఁగు సతులకు నింకక. 223

కం॥ స్థానంబుచూపు మాకు శతానంద ! యటక వసింతు మందఱమును మే
మానందమునను, నలువదిపై నెనిమిది మాగణములు. పరికింపు మొగిక" 224

మ॥ అనినవిని యంబుజాసనుండు యజ్ఞమంటపం బవ్వవష్టిమాతృగణంబులచేతను
ద్రయశ్రీంశక్తోక్తిదేవతలచేతను సంకీర్ణ మగుటయెఱింగి శ్రుతాధ్యయనసంపన్నుడను
నపరబృహస్పతియు నాగరజాతుండును నగు మధ్యగుంబిలిచి మానంబువీడి 225

ఆ॥ "ఈవుసోయి యలువదెనిమిదిగోత్రాల నాగరులనుగూర్చి నయముతోడ
నీగణంబు లలువదెనిమిదింటికి నొక్కొకరు సాంతస్థలము నొసఁగుడనియు 226

తే॥ దాన నీమాతృగణముల కానుబ్రీతి గాన నీసాయమునునాకుఁ గరుణయుంచి
చేయవలెమీరలనియును జెప్పమయ్య మధ్యగా ! వేగిరముగ నామాటగాను" 227

మ॥ అనివాక్రుచ్చుటయు నతం డతిత్వరితంబుగా నరిగి యా నాగరులందఱి
నాహ్వానించి యత్యంతవిసయోపేతంబుగా నభివాదనమాచరించి యంతయు వక్కా
ణించె. నంత నాగరు లదివిని యగ్దలంబగు హర్షంబున నొక్కొక్కగణమున
కొక్కొక్క రుచితస్థానం బొసరిరి. పదపడి మాతృకలు పరమేష్ఠికిం బ్రణమిల్లి
గాయత్రికిం గై మోడ్చి బ్రాహ్మణప్రదర్శితప్రదేశంబులం బ్రవేశించి తదాచరిత నానా
విభవలిపూజాదుల కానందపడి యాడుచుం బాడుచు నవ్వచు 228

కం॥ “చనము నుటియొక్కస్థలమున. కనయంబు వసింతు మిందె. యన్యత్ర యిటుల్
కనబడరు భక్తభూసురు. తనగా దెద్దియను హాటకేశ్వరమునకున్ ” 2౮౦

—! సావిత్రి మాతృగణంబుల శేపించుట. !

క॥ అని పలుకుచుండు సచయంబునను సావిత్రివచ్చి యజ్ఞశాలం బ్రవేశింపఁ
బోవుటయు బ్రాహ్మణులు నమస్కరించి 2౮౧

తే॥ “బ్రహ్మ గాయత్రియను పేరి పడతిమిన్నఁ బరిణయంబయి సవనంబు జరుపుచుండె.
నట్లుగావున సావిత్రి! యరుగకమ్మ యా సదోమధ్యమున కీవు వ్యర్థముగను” 2౮౨

క॥ అని నివారించుటయు నాయచు యత్యాశ్చర్యంబున ముఖసమోపేతయు
బాష్పవ్యాకులలోచనయు నై యాడుచురి బాడుచు నుత్సాహముం బ్రకటించు
మాతృకలం జూచి గద్గదస్వరంబున నిట్లనియె. 2౮౩

క॥ “నవతికి యుక్తగౌరవము నల్పి నమస్కృతిగూడఁజేయ కి
ట్లవడతి నాటఁ జేసితిరి. యందున మీరిక నెన్ని నాళ్ళకే
నవలకు నేగ కింద మనుఁడాలయ ముండెను మీ కొకప్పుడున్.
బ్రవిమలభక్తి నాగరకప్రాహ్మణ్యములందు నంద దెన్న నున్. 2౮౪

కం॥ చలికలం నం నలిచి బలప్రమ్మలునందు కన్మపటలముచేతన్
జలదాగమమున జలముల నిలఁ గ్లేశమునొందుచుండుఁ డీల మిగులన్ ” 2౮౫

క॥ అనియిట్లు శేపించి నాగరస్త్రీరత్నంబులు తనచుట్టుం జుట్టుకొని యోదార్పు
చుండ నందయుండుటయు యాశ్చర్యకవానుఁ డస్తంగతుడయ్యె. యజ్ఞచుంటపంబున
యాజ్ఞికప్రాహ్మణుల శాస్త్రార్థి కర్పారూపంబగు మహాధ్వని బయలుపడెదలె. నంత
శేపింపఁబడిన మాతృక లందఱును 2౮౬

కం॥ “ఈవికళాపము తప్పను కావున నొదుండుకీ సరాశంబునకున్
బోవుక మాచుచు భుజిముగ నీ వచ్చిన టుండుఁబాపి యెలమి పొనర్చున్ ” 2౮౭

క॥ అని యాయచు యంతికంబున కరిగి 2౮౮

కం॥ “మేనందఱును జేరిగొ! యీచుఱును కరుగుదెంచు హేతువునం గ
న్యాయుణివై పాలించెడి నీ ప్రేమ హరిస్థాగములు లభించెను బెలుచున్. 2౮౯

తే॥ నాగరస్త్రీజనంబుల నడుచుఁజేరి పరచుచోర్పాగ్యయుతయయి గరిచువీడి
యుండె సావిత్రియిందందు నొక్కయింతయేనియును మాకుఁ తెలియఁదికేమిగలదు.

అ॥ అదికతంబుగాఁగ నాడుచు బాడుచు నున్న వాకమేము తిన్న నిచటఁ.
గుడుముచేతికిడినఁ గడుఁ బండుగనుమేము యజ్ఞభాగమబ్జ హస్త పడమె. 2౯౦

కం॥ అందులకై శేపించెను నందఱి గాంధర్వసత్తమా! యాపె మమున్
నుందరు తనకుం జెందఁ టుందుం బొందంగవలసెఁ గొన కే మింకన్. 2౯౧

తే॥ వ్యోమయానంబు మొదలగు నున్న తస్థితులకు నెపుడును భంగంబుగలుగకుండ

నాచరింపంగవలయుఁ గల్యాణి ! నీవు, త్రిజగముల నీదుచుహిమంబు స్థిరతగాంచు

వ॥ అనవుడు నాదుంబరియిట్లునియె.

౨౯౪

క॥ “ సకలసురాసురులకు మఱియొకవిధమునఁ జేయరాకయుండెడి సావి

త్రికృతమునకు మాతొడ్డుట నుకరమే ? యైనను యతింతు శుభ మొనఁగూడక.

తే॥ అటువదెనిమిదిగోత్రాలయందుమీరు బ్రహ్మచేత నియోజింపఁబడినవార.

లట నిశావేళలందున హాస్యముఖరసంజ్ఞలం బూజగై కొని సంతసిలుదు.

౨౯౬

ఉ॥ ఈదినమాది నాగరులయి డ్ల శుభక్రిమిలందు మీకుఁ బూ

జాదిక మాచరింపఁబడు. నట్టులె ఱోటులు వీటివాకిటక

మోదముతోడ హాస్యరసముం గురిపించుచుఁ గొల్పుచుందు. రీ

చైదములందు వేల్పులకు జన్నములంబలె మీకుఁ దృప్తియా.

౨౯౭

క॥ ఎవ రీ యస్మదుదీరితమవు పూజన మాచరింప, రవ్వారలకుక

దేవులు లుదయించుఁగావున నవనాథం బుండుడమ్మ యన్నగరమునక.

౨౯౮

క॥ శాపవ్యాజంబున మీ కీపగిడిని వరముదొరకె నిక నేటికి మీ

రాపచ్చుకవహించెద. రీపురిఁ గాపురము సేయుఁడీ తమి దేవుల్ !”

౨౯౯

—• జౌనుంబరి పూర్వజన్మవృత్తాంతము •—

వ॥ అనియిట్లు చెప్పుచుండ దేవశర్మ పర్వతాఖ్యగంధర్వందై పత్ని సహితంబుగా నటకువచ్చె. నాదుంబరి కుపితుడైన నారదమహామునిచే శపింపఁబడినపుడు

౩౦౦

మ॥ “ మలమాత్రాదిక సర్వదోషయుతమా మానుష్యగర్భంబునం

దిల నేఁ బుట్టఁగఁజాలఁగాన జనకా ! యీ వంబతోఁగూడ భూ

స్థలికిక రమ్మ. నరత్వమొంది వరుసం ద్వత్పత్ని గర్భంబునం

దెలమి న్నన్ను సృజింపు. మట్లయిన నా కేకుందు లేకుండెడిక”

౩౦౧

వ॥ అని పర్వతుం బ్రార్థించి యట్లు మనుష్యుడై పుట్టి వానప్రస్థాశ్రమంబున దేవశర్మాఖ్య వర్తిలు నతనిభార్యయం దవతరించినది. యీవిధంబున నయ్యధ్వరంపు టైనవరాత్రి యాదుంబర్యుత్సవంబతో నతిక్రాంతమగుటయు నాయమ జనకుడగు పర్వతుం గాంచి

౩౦౨

క॥ రేపకడ నిచట నవధృఢ. మోపిత ! తీర్థంబులెల్ల నుండెడి నట. శ్ర

ద్ధోపేతత స్నాతులమై యాపయి మువ్వరముఁ జనుద మమరయుతముగక.

౩౦౩

ఉ॥ నాకు వరంబయైనయది నారదశాపము చూడ. దేవతా

నీకనుదుర్లభంబుగను నిర్మితమై తగు యాగభాగమే

నాకు లభించెఁ జక్కగను. నాయన ! యింకను బార్లమాసియఁ

దీకమలాక్షులెల్లరును నెంతయు నన్ను భజింపఁగాంచితిక.

౩౦౪

—• బ్రహ్మ, అవభృథస్నానమునకుఁ బోవుట •—

ప॥ అనివక్కాణించె. నిట్లు హాటకేశ్వరక్షేత్రంబున సర్వకామసమృద్ధిమంతమై
యాయజ్ఞంబు పంచరాత్రంబులు జరుగుటయుఁ దత్సమాప్తియందు ౫౦౪

సీ॥ విధిచోదితములైన విపులదక్షిణలచే ఋత్విష్కృతై నట్టి ఋషివరులను
విద్యత్తుకుం దగువిధమైన సత్కృతిం దక్కటి భూదేవతల్లజులను
నాచ్ఛాదనప్రదానాదికంబులచేత సంధపఁగ్వాదులౌ నగతికులను
బప్పన్నమున దీనభావంబువహించి పేరాఁకటంగుందు భిక్షుకులను
జాలఁదనిపి యంతఁ జాతుశ్చరణసంపదన్వితులును మఱియు నాగమజ్ఞు
లై రహించు నాగరావనీసురుల రావించి దోసిల్లాగ్ని వినయమునను ౫౦౬

కం॥ “కలికాలమువచ్చుటయును నిలఁగల తీర్థములు గుడులు నెంతయు మేచ్చా
దులచేత స్పృశింపఁగఁబడి విలయంబునుబొందు. లేదు విచికిత్స యిటుక. ౫౦౭

ఉ॥ కావున నేను భీతిపడి ఖస్థిత మామకపుష్కరంబు ముక్
దావక ధూమిఁ జేరిచితి. దానికి హాటకరా ణ్మనాత్తచేఁ
గావలులైన మేచ్చు లధికంబుగ మఱి కలికాలమందునే
నేవిధమైనహానియును నేర్పడకుండెడి నిశ్చయంబుగక. ౫౦౮

తే॥ తత్కృతంబుగ నకమిట మత్కృతంబు. కనుకఁ ద్వద్భూమినిష్క్రియంబునను మీకు
నేమివలయునో హాటకపుష్కరంబున నభ్యరంబుఫలంబు నా కచ్చినటుల” ౫౦౯

ప॥ అనివక్కాణించుటయు నాగరబ్రాహ్మణులిట్లనిరి. ౫౧౦

తే॥ “యజ్ఞదక్షిణయాయంగ నభిమతించి యదుగుఁడనెడేని చెప్పెద మవధరింపు.
మానినాసంబునను సదా మనుచునీవు పరమపావనముం జేయవలసియుండు. ౫౧౧

కం॥ నీవిచ్చుటస్థాపించినపావనపుష్కరమునత్త బాగుగఁజెపు మో
దేవ ! యదగూహనాదిక యావత్క్రియ లేమొనర్తు నుట శ్రద్ధమెయిక” ౫౧౨

ప॥ నావుడు బ్రహ్మదేవుండు. ౫౧౩

కం॥ “పుష్కరమార్గగతైతత్పుష్కరతీర్థంబు నేను బూర్వమున మహా
దుష్కృతసందోహంబులు శుష్కింప సృజించియుంటి నుచరితులారా ! ౫౧౪

తే॥ పుడమి నైమిశ మంబరంబునను బుష్కరము కురుక్షేత్ర మల జగత్రయని మిన్న
లగుచు నున్నవియని మీర లాలకింపరే పురాణంబులను సంయమింఁద్రులార ! ౫౧౫

తే॥ అట్లుగావున నామాట ననుసరించి కార్తికేశుక్ల పక్షగై కాదశిది
నమునఁ బుష్కర మవనికిన్వద్ధి యైదహంబులుండును యుష్మద్ధితార్థముగను. ౫౧౬

తే॥ అయిదునాశులలోపల నందునచ్చి స్నానమొనరించియో లేక శ్రాద్ధములను
బెట్టియో యక్షయంబై నయట్టిఫలముఁ బొందుదురు శ్రద్ధగల్గినభూమిసురులు. ౫౧౭

కం॥ నే సత్యలోకమందు నివాసము చాలించి యైదుపాసరములు నీ
భాసురతీర్థముదండను జేసెద సంత్రయము. వినుఁడు కీతిసురవక్త్రుల్ !” ౫౧౮

వ॥ అనిపలుకుటయు మరల బ్రహ్మణులిట్లనిరి.

౫౧౫

ఉ॥ “తావకమైనవిగ్రహము స్థాపనసేనెదమిందు. సర్వదా
నీవట నుండుచుకొ మఱియు నీదగుతీర్థముగూడ నిచ్చుటకొ
దా విలసిల్లఁజేయు మజ ! దాన నశించు జనాభుసంచయని.
బీవిడుయజ్ఞదక్షిణ యిదే ఘనమైనది యెంచ మాకిటకొ.”

౫౧౬

క॥ ఈవిధమునఁ గావించిన నీవొనరిచినట్టియజ్ఞ మింక సఫలంబౌఁ.
దావకమైనప్రతిజ్ఞయు వావిరి నెఱవేలు సత్యవచనంబగుచుకొ”

వ॥ అనవుడు వెండియు బ్రహ్మదేవుండు

౫౧౭

తే॥ “మంత్రమునఁ బిల్వఁగాఁబడి మహితమైన పుష్కరము వ్యోమముననుండి పుడమినున్న
చూటకేశ్వరమునకుఁ దా నరుగుదెంచి భూమినురులార ! యో జగత్పూజ్యులార !

ఆ॥ అస్మదగ్రమునఁ బయస్కులై శ్రద్ధతోఁ బైలమంత్రమాదిఁ బఠనసేసి

యవల జపముసేయ నఘమర్షణము శాల్మయజ్ఞములు జపించినంతయగును. ౫౧౮

తే॥ సత్యలోకంబునుండినే సరవివచ్చి జప్యమానంబులగు మంత్రచయములెల్ల

శ్రవణ మొనరించుచుండుదు డ్మొనిలింపవచ్చులార ! జగత్పూజ్యచర్యులార !” ౫౧౯

వ॥ అని వక్కాణించుటయుఁ దన్నాగరులందఱుం బుష్పదానపూర్వకంబుగా
యాగసమాప్తి కనుజ్ఞయిచ్చి. రింతలోపల నభ్యర్చ్యశ్రేష్ఠుడగు పులస్త్యుండు నాగరపరి
వారితుండగు బ్రహ్మపాలకిం జని.

౫౨౦

కా॥ “ప్రాయశ్చిత్తముపుట్టుటండ సరిగం బర్యాప్తమా దక్షిణకొ

నీయజ్ఞంబు సమాప్తమైనయదిపో నీరేజసంభూత ! యీ

చాయకొ జన్న మొనర్ప నేరికిని దుస్సాధ్యంబు. నీచేత నేఁ

జేయింపందగు కర్మశేష మింకఁ గొంచెంబుండే నాలింపుమా.

౫౨౧

తే॥ వారుణేష్టియు జపమును వరుస నవభృథమ్ము గావించవలె లెమ్ము తాత ! వాని

నాచరింపంగఁదగినట్టి యంబువుల, సకాశమున కేగుదము విప్రగణముతోడ. ౫౨౨

తే॥ బ్రహ్మమొదలైన ఋత్విక్ప్రవరులు నల్లు రేను హోతలునల్లురు నేగుదేర

యజ్ఞపాత్రలఁగై కొని యరిగి హోమమాచరింపుము వరుణత్పత్త్యర్థ మగ్ని. ౫౨౩

ఆ॥ వీతిహోత్రమందు వ్రేల్చినవిధముగా నెల్లఋత్విజులును నేగుదేర

నరిగి యవభృథంబు నాచరింపంగనా జలములం దరిష్టశాంతిగొఱుట. ౫౨౪

తే॥ మంత్రవక్తుగజరిగెడి మహితమైన యవభృథంబున నీతోడ నరుగుదెంచి

స్నాన మొనరించు నితరజనంబుగూడఁ బాపములనుండి విడువంగఁబడును నేడ.

చ॥ చర మచరంబుగా మనెడి సర్వజగంబుల నుండు తీర్థముల్

సరగున వారుణేష్టియగు స్థానముఁ జేరఁగవచ్చుఁ గాన భూ

సురులును క్షత్రియుల్ విశులు శూద్రులు దీక్షితుతోడఁగూడఁదా
మరిగి ప్రయత్న పూర్వముగ నం దవగానాన మాచరింపనా.

౮౩౧

అ॥ అట్లుగాన నాగరావనీదేవులతోడి భాషణంబు వీడుమింక.

వారుగూడ లేచి వత్తురు సితోడ సవభృథోత్సవమున నాడుపాంటె

౮౩౨

వ॥ అనినవిని వనజాసనుండు కృతకృత్యుడగుటకు సంతసిల్లి గాఢప్రసహితం
బుగఁ బయనమై జ్యేష్ఠకుండతీరంబునకుఁ జనియె. సురులును భూసురులును బులన్త్వం
డునుం బొంగుచుఁ బుత్రదారసమన్వితంబుగఁ బోవోగిరముతిండిపోతుతండ్రిపెంటఁ
బుణ్యజలాహనంబుపాంటెం బోయి. రట్లవభృథస్సా నాథ మటదెంచి యంబరంబునకు
వాస్తంబులెత్తెడి యఖిలజనులతోడఁ గూడి యా పుష్కరతటం బత్యంతసంబాధితం
బయ్యె. బ్రహ్మగాని బ్రాహ్మణులొనర్చు వారుజేష్టిగాని యొక్కింతయుం గనంబడక
యుండఁ దత్కర్మసమాప్తియందుఁ జతురాననుండు సర్వజనహితముగోరి సన్నిధిని సవిన
యంబుగా నిలిచియున్న శత్రుక్రతుం గనుంగొని

౮౩౩

క॥ “ ఏతత్సమ్మర్దమున స్నాతులుగా వచ్చి దవ్వునక వర్తించి నీ

భూతలవాసులు దీక్షాస్వీతుడనగు న న్నెలుంగ సేరరు గానక

౮౩౪

తే॥ వెల్లయెనుఁగువై నెక్కి వెదురుగడకుఁ జిహ్ం దగిలింపు మృదువై నజింకచర్మ

మవభృథస్సానవేళ నయ్యెణచర్మ ముదకములలోనఁ బడవేయు మోసురేశ! ౮౩౫

ఉ॥ స్నానముసేయువేళయని సర్వజనంబు నెఱింగి యయ్యెడక

స్నానముఁజేసి పొందుదురు శాస్త్రసమీరితమైన శ్రేయ. మెం

తేనియు దూరసంస్థుఁడును వృద్ధుఁడు బాలుఁడుగూడ నచ్చటక

దానముసేసి ప్రీతిమెయిఁ దత్ఫలమొందును వృత్రశాత్రవా!”

౮౩౬

వ॥ అనివాక్రచ్చుటయు నతండు వల్లెయని వడివడింజని యైరావతం బధిరోహించి
పొడవైన వెదురుగడచిహరఁ గృష్ణజనంబు దగిలించి జలమధ్యగుండ్లై తత్కర్మపరిసమాప్తి
యందుఁ బితౌపహుండు స్నాతు కాముడగుచుండ స్వయంబుగా నద్దాని జలంబులం
బడవైచె. నింతలో దేవగంధర్వగున్యాకులందఱును విశేషించి మనుష్యులును సమా
హితులై యందు స్నానమొనర్చి. రంతఁ గ్రతుభుజులతోడఁ గృతస్నాతుండ్లై సవిన
యంబుగా నొద్దనిలుచున్న శత్రుంజూచి బ్రహ్మ మఱియునిట్లనియె.

౮౩౭

— బ్రహ్మ యింద్రాదులకు వరములిచ్చుట. —

ఆ॥ “సీవు నమముగట్టి నిలుచుండి శ్రద్ధ నీక్రతువునందుఁ జాలఁ గవ్వపడితి.

కన్నెమిన్నయైన గాయత్రిఁ దోడ్చి నాకుఁ బెండ్లిచేసినావుగూడ.

౨౩౨

కం॥ కావున యమ్మదభీష్టంబౌవర మర్థింపు మిత్తు. నీగు భద్రము నీ.

కీ వడుగునది సుదుర్లభమై వర్తిలుఁగాక. తప్ప నాడినమాటక”

౨౩౩

వ॥ అనియిట్లు పలుకుటయు నిగ్రహించు

౨౪౦

ఉ॥ “ప్రీతుడవైతివేని కడు శ్రద్ధవరంబు నొసంగ నెంచితే

నేతదహంబునందుఁ బ్రతియేటను నేనుఁగుమీఁద నెక్కి వి

ద్యోతితమస్కరాగ్రమునఁ దోచు మృగాజిన మీనుతీర్థమం

దాతతభక్తిఁ జిమ్ము నృపుఁ డయ్యెఁడుగాక గతాఘుఁ డబ్బజా!

౨౪౧

ఆ॥ సకలశక్తువుల కజయ్యుండై యారాజు వ్యసనములకు నెపుడు వకుఁడుగాక

యొండవలయు నెంతయును నుఖంబుగ దేవ! యిదియే మాచుకీన మీఘీతంబు

తే॥ అన్యు లేవరేని యీతీర్థమందు వచ్చి తన్మృగాజిఁ యుతముగం దానమాడ

వర్షకృతమైనపాపంబు వారలకును లేకపోవుటగాక నిలింపవంద్య!”

౨౪౩

వ॥ అని ప్రార్థించుటయు బ్రహ్మదేవుండు వెండియు నిట్లునియె.

౨౪౪

ఆ॥ “ఈత్వదుక్తమెల్ల నీప్రకారంబుగా నగును. నేనునుం దధా సటంచుఁ

బలికినాడ. దీనబడటము సందేహ మెంతమాత్ర మింద్ర! యీవు మతిని.

౨౪౫

కా॥ ఈయాన రము నేలునట్టియొడయం దీనాడుకుండంబుదా

దాయకౌవచ్చి తటస్థుడైన నను వేడ్కం గొల్చి యేనుంగుపై

హాయిం జక్కగఁ గూరుచుండి జలమధ్యంబందునక జింకతోల్

వేయంగల్ల జయంబునొంది మిగులక విఖ్యాతుఁడౌ ధారుణిక.

౨౪౬

కం॥ ఇక్కార్యంబున కారయ నక్కార్తిక బహుళపక్షమందలి ప్రతిప

తైక్కుడు ప్రశస్త. మందునుజక్కగఁ గుతపంబెచూచి చలుపఁగవలయుక.

౨౪౭

కం॥ ఆమఱుదినమున జనములు నేమంబునవచ్చి యిచట నీరాడినవో

నామయముఁబొసి యొకసమఁ దామొనరిచినట్టికొలఁదలుముదు రవలక”

౨౪౮

వ॥ అని యిట్లుచెప్పుచుండుటయు

౨౪౯

నీ॥ దైవతంబులకును ధన్వంతరికిఁగూడ నచికిత్సమైయున్న యట్టిదియును

నల్లగా చీడిగిన్నవిధంబునం దోచు పుట్టంబు మెయినిండఁ గట్టినదియుఁ

ద్రోసినంతనపోయి తొంబదివోటులం బడునట్లు కృశించి మిడుకునదియు

నడవలే కడుగులో నడుగుపెట్టుచు నొక్క దండంబు నూతగాఁ దార్చినదియు

నైన యత్కృత్యరోగ మం దరుగుదెంచి తుమ్ముచును శ్లేష్మముం దనతోడనుంచి

తద్విరించి సమీపించి తనువు వంచియెంతయు నమస్కరించి తా నిట్లునియె.

౨౫౦

కం॥ “నీవిట యజ్ఞమొనర్చుట దేవా ! దూరమున నాకుఁ దెలియంబడుడుక
వావిరి నిప్పటి కెటులో యేవచ్చినవాడె నిటకు. నేమందు నికక.”

౮౫౧

ఉ॥ ఇందుఁడు దక్షపుత్రుల నిర్వధియేడ్చురఁ బెండియాడి ము
న్నం దొకరోహిణీసతి నె యమ్మనఁజేర్చి రమింప నల్లి యా
చందురునిక గ్రసింపుమని చయ్యన నన్ను సృజించె దక్షుఁ. డీ
చందమతండు చెప్పకొన శంకరుఁ డక్కటికంబుఁ జూపుచుక

౮౫౨

తే॥ ఒక్కపక్షమె చంద్రమునొడలునీకుఁ గబళమయ్యెడుఁ బొమ్మనెఁ గడమపక్ష
మునను దినుటకు నెదియును గనఁబడమిని బిట్టు కృశియించుచున్నాడె నిట్టు నేను.

కం॥ జన్నము ముగిసినపిదపం దిన్నగ బ్రాహ్మణుని దనిపి తృప్తోస్మియటం
చన్ననుడి తన్ముఖంబున విన్నఁగదా యమ్ముఖంబు వితగాతుండుక.

౮౫౪

అ॥ ఏమఖంబుచివర నెంతేని తర్పితుండై ద్విజుండు తృప్తయని యనందొ
యామఖంబు పుడమి వ్యర్థంబె యయ్యెడి నెన్నికోట్లధనము లీయఁబడిన.

౮౫౫

తే॥ అన్ని విధముల బాగుగానెనయట్టి యుమ్మదధ్వరమునను మృష్టోదనంబు
పెట్టి తృప్తోస్మియని యనిపింపుచున్య యాగమోక్తంబు నెంతయు నాదరించి”
వ॥ అనియిట్లు దీనవదనంబున యాచించుటయు నంబుజాసనండు

౮౫౬

చం॥ “ఇదిమొద లాహితాగ్నులగు నెల్లమహీనురులుక ధరాస్థలిక
ముదమున వైశ్వదేవవిధి ముక బలులిచ్చి యచుర్త్యకోటికిక
దమపరి నీకు నిచ్చెదరు. దాన నగుం బరితృప్తి. గాన నా
సదయుల తక్కులొద్భవుల చక్కికి నేగకు మెంతమాత్రముక”

౮౫౭

—॥ యత్కు తీర్థోత్సత్తి. —॥

వ॥ అని వాక్రచ్చుటయు మరల యత్కుమిట్లనియె.

౮౫౮

అ॥ “భారతీకళత్ర ! భవదీయమొనట్టి తీర్థ మందుఁజేరి తిన్న నేను
దపముఁ జేసికొనుచుఁ దనుయాత్రగడవెద. వాఙ్మయిమ్మువేగ నందుకొఱకు”

వ॥ ఆనవుడు బ్రహ్మదేవుండు వెండియు

అ॥ అట్టులైన సొంతయాత్రమం బన్యత్ర యమరిపించుకొనును యత్కుగదమ !

యడుగు మీద్విజాళి నభిమతస్థలమింత జన్నమునకు నేను మున్నవోరె”

౮౬౨

వ॥ అనినవిని చమత్కారపురధరణీనురులం బ్రార్థించి వారివలనఁ గొంతనేల
యార్జించి యం దాశ్రయంబు నేర్పఱచుకొనియె. నచట భానువాసరప్రయుక్త ప్రతిపద్దివ
స్సంబున స్నాతుండైన యత్కునేవితుం డద్దానిచే విడువంబడియెడు. నిప్పటికిని నందది
కనుపట్టు. సకలాహితాగ్నులకును విశేషించి నాగరులకును దానియెడల నమ్మకంబు
గలదు. కలికాలంబువచ్చినను వారికిని వారియింద్లనుండు చతుష్పాతులకును దత్తయ

రోగంబు శుంప్రాప్తింపదు. ప్రాప్తించినను దజ్జాద్యంబునకుఁ దత్కుండజలస్నానంబె
నివారకంబుగాని మందులతోడను మంత్రంబులతోడను వైద్యులతోడను బనిలేదని
యిట్లువక్కాణించుటయు శాసకాదులిట్లనిరి. ౮౬౩

— సావిత్రి యజ్ఞ మండపమునను రా నపశకునంబులగుట. —

సీ॥ “శౌంఠేనారదమాని కుటిలవాక్కులుచెప్పి సావిత్రి రాకుండసలిపెననియు
నల పులస్త్యుఁడుపోయి పిలుచునప్పటి కాపె పనిచేసికొను చింట మనియెననియు
నలిగి యంతట బ్రహ్మ యాభీరకన్యక నాక్షణముననె వెండ్లాడెననియు
నుగలు భూసురులు నా సుదతిఁ జెద్దగఁజేసి గాయత్రియని పిల్వఁగఁగిరినియు
నన్నియును నైనతరువాత యజ్ఞశాలకరుగుసావిత్రి భూదేవు లాఁగిరినియుఁ
జెప్పితివి.యందు సవతియున్న ప్పడటకు నెందులకుఁబోయెసావిత్రి యెటుఁగజెపుము”

వ॥ అనియిట్లుప్రశ్నించుటయు నూతుండు

౮౬౪

కం॥ “సావిత్రి తనకుఁ బెనిమిటి కైవసమైయుండెననుచుఁ గడునమ్మి సుహృ

ద్భావమున స్వర్థమానసయై విబుధాంగనలనెల్ల నాహ్వానించెన్.

౮౬౫

సీ॥ మంగళదేవతామహిళయు సర్వచంగళయు బిడౌజు నుగ్మలియు క్షమయు
స్వాహాభిధానయై స్వధము ననుంధతీసతియును మేధయన్ జలజముఖియుఁ
బుష్టి నామకయాను బుద్ధియుం గీర్తియు ధృతి నామధేయయా పతిరతయును
నూర్వశీ రంభా తిలొత్తమా ద్యప్పగోనారీజనంబుల వాగములును
హర్షమునను నుపామునహస్తలగుచు వచ్చుటయు లేచి సావిత్రి వారితోడఁ

బ్రీతి గంధర్వకిన్నరగీతవాద్యసహితముగను బ్రయాణమా సమయమందు

౮౬౬

వ॥ దక్షిణాక్షిచలించియు ఖగమ్మగగణంబులు కలకలంబొనరించుచు నపసవ్యం
బుగా నడచియు దక్షిణాంగంబు లదిరియు సావిత్రికి మనఃక్షోభంబుగావించె. నది
యెటుంగ కఖిలామరాంగనలును నాయమపార్శ్వంబునం దాడుచుం బాడుచు వాసిం
చుచు యథోత్సాహంబుగ యజ్ఞంబున కేనుముందుపోవలె నేనుముందుపోవలెననియనో
న్యస్పర్థమై నడవందొడంగి. రావాద్యధ్వనులు విని తనతల్లి వచ్చునదిగాఁ దలంచినారదుం
డెదుఁగి దీనవదనంబునఁ గనులనుండి నీళ్ళుగాలి గద్దరస్వరంబుతో నిట్లనియె. ౮౬౭

— సావిత్రికి నారసుఁడు గాయత్రీవివాహవృత్తాంతముచెప్పుట —

ఉ॥ “నేనరుదెంచిపిల్చితిని నిజ మొద. లంతఁ బులస్త్యుఁడున్ సమా

హ్వానముసేసె నెంతయును. నక్కట ! దీక్షవహించి కంకణం

బూ నెడివేళ కేని యటసుండుటకుం జనుదేరవైతి. వో

మానిని ! శ్రీస్వభావమున మంచియుఁ జెడ్డ యెటుంగవైతికా !

౮౬౮

- కం॥ దీక్షారంభముదాకను వీక్షించి త్వదాగమంబు వినుపెత్తుటచే
వాత్సలమ కన్యకాఁటకు ఋభుక్షుం బంపించె నాత్మభువు జనయిత్రీ! ౫౨౦
- ఆ॥ అతఁడుపోయి యొక్క యాభిరకన్యక దివ్యరూప బలిమిఁ దోడితెచ్చి
గోముఖమునఁద్రోసి గుహ్యమార్గంబునఁ దీసె శుద్ధయగుచుఁ దేజరిల్ల. ౫౨౧
- కా॥ దానిం బెండిలియాదుమంచు నెలమిన్ దైత్యారి వాక్రుచ్చె నీ
శానుం డాపెకుఁ బేరుపెట్టె సరిపోల్చున్ నీకు గాయత్రియం.
చానె లింపగణంబు బ్రాహ్మణులు నయ్యాభిరవంశోద్భవ
స్త్రీనిన్ బ్రాహ్మణిగాను బేర్కొనిరి. యేస్మత్పుక్తి యట్లుండెనో. ౫౨౨
- కా॥ పత్నీధర్మముచేత నంశ నతఁ డాపద్మాక్షి యోజించె నీ
యత్నంబంతయుఁ శ్మగ్ధమింక మఱియున్ యజ్ఞోపయోగంబుగన్
బత్నీశాలకుఁజేర్చి దర్భరశనాబద్ధంబుగంజేసె నా
నూత్నాభిరకుమారి మంజులకటన్. నూతల వాక్రుచ్చుటల్. ౫౨౩
- ఉ॥ నిందితమైనయప్పనిని నేను గనుంగొనలే కమర్షమున్
జెందుచు వెల్చినచ్చితి నీసీయని యధ్వరకాలనుండి. యీ
చందముగు కైటింగి. యెదిశక్యమొ నుయ్యడిచేయు. చుర్చుప
ద్యం దిగనాడు యజ్ఞభుజి కన్మరొ! యేకవో యేగ కాఁగదో ౫౨౪
- ప॥ అనినవిని సావిత్రీదేవి ౫౨౫
- సీ॥ మొదలంటఁదెగినట్టి మృదునల్లిచాడ్చిన మంచునఁదడియు పద్మలతభంగి
వల్లభమృత చక్రవాకివిధంబున జలవర్జితంబైన సరసిమాడ్కి
సంతుయంబునుజెందు చంద్రలేఖాకృతి మృగమునుబాసిన మృగిరడువున
నాతభూమిపతియైన తలసేనమాదిరి లుగంధి స్తృకయైన వెలదికరణి
నెండిపోయిన మలైపూదండపగిది దూడచచ్చిన యాఁబెయ్యళాడ మిగుల
వాడఁబాటిన మొగముతో వైమనస్య మెనసి కదలక నిలుచుండె నేమిగల ౫౨౬
- ప॥ అట్టియాయమ నవలోకించి యమరాంగనలు నారదునితో నిట్లనిరి. ౫౨౭
- కం॥ “చీచీ! కలహప్రియ! నీవాచాలత రాగయుతకు వైరాగ్యంబున్
మూచాపె. వీనఁ గలిగెడి నాచతురాస్యవకు నీపె కంతర మింకన్” ౫౨౮
- ప॥ అంత హైమవతి సావిత్రీకిక్కుమొగంబై ౫౨౯
- చం॥ “ఇతఁడు కలిప్రియుండు జగదీశ్వరి! సత్యమసత్య మాడెడిన్.
బ్రతిదిన మీకుకర్మమునఁ బ్రాణములన్ ధరియించుచున్నవా.
“డతివరొ! నీవు నావలన నాత్మహితంబును గోరెదేని సం
తతమును నారదర్శి నుడి నమ్మకు” మంచు వచించె శూలి మున్. ౫౩౦
- ఆ॥ అదియెయాది యీమహానుభావునిమాట యించుకంతయేని యేనునమ్మ.
నట్లుగాన నీదుప్రాణేభుఁడుండెడియెడక చనుద. మేల యేగుదెమ్ము. ౫౩౧

క॥ స్వయముగ నచటికిఁజని తత్త్రియమాణముగాంచి యర్హకృత్యంబును నా
రయవలయుఁగాని కలహప్రియు నుడివిని యట నెయుంట బేలతనంజా”

౧౮౨

— సావిత్రి బ్రహ్మచారికిఁబోయి దూషించుట. —

వ॥ అనిన విని సావిత్రి.

౧౮౩

సీ॥ మాటిమాటికి గీయమానమా గానంబు కర్ణశూలంబౌచు గాసివెట్టు
మర్దలానకముఖ్యమధురగానములెల్ల బంధ్యవాద్యంబుల భాతిదోపఁ
దత్రత్య సకలసందర్శనం బాత్మకుఁ బ్రేతదర్శనమట్లు భీతిగొలుప
స్వాంగసంగతమైన శృంగారమంతయు నంగారసదృశమై యగుపడంగ
హర్షరహితయయ్య నమనస్కతంగూరి ప్రతిపదమునఁ దొట్టుపడుచుఁ గరము
కనులనుండి నీళ్ళు కల్వలై పొజంగ నేడ్చుకొనుచుఁ బోయి యెట్లా తుదకు

వ॥ శారాగారంబునంబోలెఁ గ్రతుమండపంబునం బ్రవేశించి దృగ్గోచరంబగు
తద్విధమంతయుం దిలకింపఁజాలక దీనవదనయై నిల్వబడుటయు నాయమంగాంచి.

సీ॥ వంచినతల యెత్త వలఁతిగా కతిలజ్జ విధి మొగంబును నేలవేసికొనియె.
నట్లథోవదనుఁడై యటునిటుం గదలక స్థాయిండు పేరు సాగకముఁజేసి.
నేమియుం దెలియని ధీచుంతుకైవడిఁ గిమ్మని యనఁడయ్యెఁ దమ్మికంటి.
బొటమనప్రేలునం బుడమి గుంటపడంగ రాయంగఁజొచ్చె స్వారాట్టు విట్టు.
గోళ్ళు గిల్లుకొనుచుఁ గూర్చుండి రటుగల తక్కునమరులెల్లఁ దద్దభీతి.
జదువుచున్నయట్టి సస్వరవేదంబు నాఁగిమూఁగ మొద్దులెరి ద్విజులు.

౧౮౬

వ॥ అంత సావిత్రి సపత్నీ సహితుడగు స్వపతింగని కనులెఱ్ఱఁజేసి

౧౮౭

తే॥ “ముదకఁడా ! నీకు మిక్కిలిముగ్ధయైన గొల్లవానివానియొ గూడునొక్కొ ?

దాని యిరుపక్షముల స్త్రీల ధవులుగూడ మాటుమనువులబడసినవారు చూడ.

తే॥ పసరములువోలె యత్కులప్రభవపురుషు లక్కచెల్లెండ్రఁ దల్లులం దక్కుఁ దక్కు
స్త్రీలనందఱ నేవిం త్రిసీయనంగఁ దత్కులోద్భవఁ బెండ్లాడఁదగునె నీకు ?

మ॥ తృణముకొ పేయము నీరుద్రావెడిని తుత్తృష్ణోపశాంత్యర్థ మం
గణముకొ మూత్రపురీషముల్విడిచి నానాశ్రవ్యముంజేయు ను
ల్బణభారోద్వనానంబొనర్చు శ్రమముం బాటించుకుండం బనుకో.
కణమాత్రంబును నుండియుండ దరయకొ జ్ఞానంబు లెజ్జాతికికొ.

౧౮౮

ఉ॥ అట్లులె దీనిజాతియును నంబలిచల్లలఁ బొట్టనింపుటే
పుట్టుటకులగలట్టి పృథుభోగముగా మది నెంచి మూత్రముకొ
విట్టు నెట్టెట్లా భూమిపయి వీడెడుఁగాని యెటుంగ దెద్దియుకొ.
గట్టిడివెట్టిగొల్లలకొ జ్ఞాన మదెచ్చటినుండి వచ్చెడికొ.

౧౮౯

క॥ కడజాతివాండు సహితం బొడఁబడి యొనరింపలేని యొడుదుడుకుపనుల్
జడియక చేతురు గొలలు బడుగా ? యటుగాన నేమిపనిసేసి తిసి !

౧౯౦

తే॥ కొత్త పెండ్లముతోడ నే కూరుచుండి జన్మ మొనరింపవలెనన్న జగతి ఖ్యాత
యైన బ్రాహ్మణకన్యఁ బెండ్లాడరాదె మోసగాఁడవుపో వృధాముండ ! నీవు.

౧౯౩

—♦ సావిత్రీ బ్రహ్మను శపించుట. ♦—

- ఉ॥ శౌచవిహీన మున్న పలుశయ్యలఁజేరి తుతాత్మయోనియై
 రోచెలిమించియున్న యఘరూపిణి యాయెఁగొల్లపిల్ల. యా
 నీచను జెట్టుబట్టుటను నీకింకఁ బుట్టును గొల్లపిల్లయే.
 యోచతురాస్య ! యంత్యజయు నుద్భవిలుకై తుతయోని యో ర్తుటక. ౧౯౪
- క॥ పితృమాతృశ్వశురుల సంతతులను నుడికింపఁగలరు తత్కన్యలు. గ
 ర్హితమగు నీకృత్యంబున క్షీతిపయి నీకింకఁ బూజనేయరు మనుజుల్. ౧౯౫
- క॥ నామాటను యాధార్థ్యం జేమాత్రంబైన నుండేనేని నినుం బూ
 జామానితుఁజేసినజను లీమహిని దర్శింపగుదు రెంతయు వేధా ! ౧౯౬
- క॥ ఈరోతఁజేతయొనరిచి యేరితిని సిగ్గుపడక యింకనొక పెదగన్
 జేరోలగముందీర్చెద. వారా ! యెంతటికినైన నతిసాహసినే. ౧౯౭
- తే॥ పుత్రులయుఁ బౌత్రులయు నీదు మిత్రములగు తక్కుసురలయు భూసురతల్లజులయు
 దలలు నేలనుబడియై నీసరిపినట్టి సంకరపుంజైదమునఁజేసి సత్యముగను. ౧౯౮
- క॥ ఉండదు నీదోషం చిట ఖండితముగ. లజ్జలేదు కాముకులకు. నె
 ట్లుండును గృత్య మకృత్యము రెండును గురైఱుఁగనట్టి స్త్రీలొలలకున్. ౧౯౯
- ఆ॥ మిత్రు శత్రువునిగ శత్రుని మిత్రుఁగం గృత్యముం గరంబకృత్యముగ న
 కృత్యమైనదానిఁ గృత్యంబుగా నెంతు రకట ! కాముకులు జడాత్ములగుచు. ౨౦౦
- ఆ॥ జాదగానియెడల నూన్పతముంబోలెఁ గన్న గానియెడలఁ గరుణభంగి
 మేదినీకు నెడల మిత్రత్వముంబలెఁ గామియెడల సిగ్గు గగనసుమము. ౨౦౧
- క॥ లవణసముద్రము మధురంబవుఁగా కవుఁగాక చంద్రుఁ డత్యుష్ణతనుం
 డవుఁగాక యగ్ని చల్లని. దవునే కాముకుఁడు లజ్జ తాత్ముఁడు జగతిన్. ౨౦౨
- ఆ॥ సవతిపోయ నాకు సంఘటించుటకుఁగా వగవ నాత్మయందు మిగులనేను.
 బురుషనరులు వేలపూఁబోండ్లఁ బెండ్లాడుదురు స్వతంత్రులగుట దోష మేమి. ౨౦౩
- మ॥ వలపుం బట్టఁగలేకయున్నఁ జని సద్వంశంబునంబుట్టు కు
 డ్దల నీవున్ నిజజాతికన్యకల మీఁదం బక్కలన్ వేసికొ.
 మ్మిల వేశ్యాంగనకట్లు పెక్కురుమగం డిద్దానికిం నాడ. దు
 మ్మలజం చాద్యకఁ బెండ్లియాడి. తిదియే శోకంబు నా కెంతయున్. ౨౦౪
- ఆ॥ కాన సిగ్గువిడిచి కామలుబుండవై మనెడు నీదుపేరు మామకిన
 మైన క్రవణయుగళమందునఁ బడనట్టి స్థలముగూర్చి యేగుదాన నేను. ౨౦౫

- చ॥ ననుబిలిపించియిచ్చటికి నాసరివారగు వేల్పుటాండ్రయన్
ఘనులయినట్టి వేల్పులయు త్మోసురవర్ధ్యులయన్ సమక్షమం
దునఁ గడు మోసగించితివి తుందుడుకొప్పుఁగ. నట్లుగాన నే
జనుడును నీకుఁ బూజనము సల్పకయుండునుగా కిఁకన్ విధి! ౧౦౬
- ఆ॥ ఈయనాంబునుండి యేబ్రాహ్మణక్షత్రవైశ్యశూద్రజనము వచ్చినీకు
మంత్రపూజనేయు మహిని దారిద్ర్యసమన్వితంబగుం దదన్వయంబు. ౧౦౭
- క॥ ఈగొల్లపిల్ల చీయన నేఁగూర్చుండెడిస్థలముననే కూర్చుంటున్
దాఁ గనదు సంతకు. దివిజశ్రీగణముంబోరె శ్రీలు సేవింప రిలన్. ౧౦౮
- సీ॥ అగ్గలంబగుదుఃఖ మందెడు నిద్దాని సేవించినటువంటి సింహచుధ్య.
గొడ్డుదై యవమతింగుడిచెడు నిద్దానిఁబూజించినటువంటి పూవుఁబోడి.
మహితదౌర్భాగ్యయై మనియెడు నిద్దానిసర్పించినటువంటి యంబుజాశ్య.
యత్యంతపాపిష్ఠ యయ్యెడు నిద్దానిగౌరవించినయట్టి కలభయాన.
పంచభర్తృకయగు దీనిపగిది దీనిఁగొలుచుచెలి నవ్వవరితయై చెఱువుదొలఁగి
కర మపఖ్యాతిగాంచెడు ధరణిలోన నామకాపంబుదగిలి యానాఁటినుండి. ౧౦౯
- సీ॥ సత్యశౌచములకుం జాలదూరంబుగా వర్తించు నిద్దానివంశమెల్ల.
శిష్టపాంగత్యంబు స్పష్టంబుగానుండ దననిపై నిద్దానియన్వయమున.
కిల్లువాకిలిలేక యెల్లకాలంబును వనములమను దీనివంశసంబు.
ఆవులఁదెగఁజమ్మి యాత్మలం బోషింతు నిద్దానిజను లెద్దుమొద్దులగును.
బాపభూయిష్ఠులగుదు రిపంచభర్తృజాతిజనులందఱును. నట్టి నీతి నేను
మూరునుం చేరు లేని యవ్వారెనీకుఁ జుట్టములుపో నికాచర! కట్టుకదకు " ౧౧౦
- మ॥ అని బ్రహ్మను బతివ్రతయైన గాయత్రిని శేషించి ౧౧౧

— సావిత్రి ఇంద్రదాదుల శేషించుట. —

- కా॥ " ఓహోవాసవ! పంచభర్తృయగు నీయోషాధమం దాచ్చి బ
ల్సాహాయ్యంబునుజేసితివు విధికిన్. శత్రు ల్నినుం గెల్చి నీ
బాహుద్వంద్వము నుక్కుసంకెలలచే బంధించి కొంపోయి ని
ద్రాహారంబులులేకయుండునటు కారాగారమం దుంతుపో. ౧౧౨
- ఆ॥ వానుజేన! నీవువచ్చి నానుగనికిం బంచభర్తృతోడఁ బాణిపీడ
నమున కనుమతించివా. నట్లుగావున భృత్యుడగుముపోయి పెరల కింక. ౧౧౩
- చ॥ సువిధమునక వసించియును శంకర! యిప్పుని కూడదంచుఁ జె
ప్పవయితి. మూఢ! యిప్పుగిది భాగ్యమె యూరకయుంటు. కావునక

శ్రీకణమొనర్చు నాదునుడి. నాకు వియోగము జీవమానుడౌ

భవునిదేకాని నీకు మృతదారవియోగము సంభవించెడిక.

౯౧౪

ఆ॥ ఏ మఖంబులోన నీ పంచభర్తృక సోమిదమ్మయగుచు జేమమానె

దా మఖము హవిస్సు నత్యంతచపలత వడి గ్రహించుచుంటి వహ్ని ! నీవు. ౯౧౫

తే॥ కాన దుష్టసమాచార ! కమ్ము సర్వభక్షకుండవు. స్వభవోద స్వాహతోడఁ

కుడి దుఃఖందె సర్వదా కుడుతుగాని మునుపటట్టుల సౌఖ్యంబు నెనయవింక.

కా॥ ఈ భూజేవులు పంచభర్తృకను దా మెంతే ఘనంజేసి దు

ష్టోభావిష్టత బ్రాహ్మణీసతిగఁ జేర్కొంచుం గడుకా వ్రేల్చినా.

రాభీరాదిజఘన్యజోపపతులుకా స్వాభ్యాయవికేళి ల

ద్ధాభావంబుగలాగు నయ్యెదకు నీ రాదోషభూయిష్టతక.

౯౧౬

కం॥ ఓహోవిత్తపతీ ! ధనసాహాయ్యమునేసితివు సవవిష్ణవమం-

దీహీతువున నభోగ్యంచా హీనా ! పాము యుష్మదర్థము నీకుకా. ౯౧౭

మత్తకోకిల॥ ఆవిధంబునఁ బంచభర్తృక మైన యీ మఖమందు నే

జేవత ల్గురీతిఁ దోడ్పడి తృప్తిచెందినా యట్టి దు

ర్భావు లింతటినుండి తా మనపత్కులై కృశించుకొం

చేవడిక దమకాళిచేత జయింపఁగాఁబడుచుం ద్రిలకా. ౯౧౮

మ॥ మణి నాభీరి సపత్నియంచుఁ జెడునామంబు ల్లమించాల్చి యే

తెజవ ర్దినీ కలంకులందు శివదూతీపూర్వ బున్నానా యా

పరమద్యేవ్యులు వేలువేళఁ బరదృక్పాఠంబునుకా లేక యే

వ్యరికిం బోవఁగరాని గట్లకడలకా వర్తిం త్రభోగంబుగన్ ౯౧౯

—శ్రీ సావిత్రి యొంటికాలఁ గొండయెక్కుట. శ్రీ—

మ॥ అని యింద్రదాసులంగూర్చి పలికి కోపోపహతచేతస్కయగు సావిత్రి నూరెల

వర్తిల్లు నఖిలదేవపత్నుల విడనాడి లక్ష్మీప్రభృతులచే నివారింపఁబడుచున్నదయ్యు నీ

కాముకు నామంబుగూడ వినంబడనియెడకుఁ బోయెదనని యుదజ్ఞుఖంబుగం బయనమై

యెడమకాలు తటంబునమోపి కుడికాలఁ బర్వతం బధిరోహించె. నిప్పటికిని దద్వాసు

పాదంబు పాపహరంబును బుణ్యాప్రదంబును నగుచుఁ బర్వతకోధస్సునం బరిదృశ్యమా

నము. పాపసమాచారుడయ్యు నెకఁ డద్వానిఁ బూజించు వాడు పాతకనిర్ముక్తుడై

పరమపదంబుఁ బడయు. నెవ్వఁ డెయ్యది యర్థించి యయ్యది యర్పించు దుర్లభార్థ

మైనను వాఁ డవశ్య మద్వానిఁ జెందఁగలఁ డివ్విధంబునం బతిచేఁ బరాభూతయై సావిత్రి

దేవి పర్వతాశ్రయయ్యె. నెకఁడాయమ నిచ్చవచ్చిన దినంబునఁగాని విశేషించి పార్థ

మాస్యంగాని పూజించు వాడు మనోభీష్టంబుల నన్నింటిని బ్రాహ్మింను. భక్తిచే దద
గ్రంబునం దేవేచే వాజ్యంబువోసి రక్తతంతువీపంబు వెలిగింపబడు నెన్నితంతువు
లెన్నిముహూర్తములు వెలుంగునో యన్ని జన్మసహస్రములు

౯౨౧

సీ॥ సౌభాగ్యసహితయై క్షమఁజెలంగునుగాని వికృతస్వరూపయై వెలయదాపె.

పుత్రపౌత్రులతోడఁ బాలుపారెడుంగాని గొడ్డురాలై మదిం గుండదాపె.

యర్థసమృద్ధితో హవణించెడుంగాని దారిద్ర్యమున విధిం దూఱదాపె.

సచ్చీలయగుచుఁదా సంచరించునుగాని స్వైరిణియైమనం గొరదాపె.

యింక విధవయయ్య నేశ్రీ తదగ్రమం దాటయాడు నాకె యపుడు తనదు

తనువుబోలె నద్యతనపురాకృతదుష్కృతములఁ గరము పీడితములఁజేయు. ౯౨౨

మ॥ పాటఁబాటినబోటి యాపాట యెన్ని జంతువులు విను నన్ని వేలయేండ్లు స్వ
ర్గముఖం బనుభవించు. ఫలదానంబొనర్చినచెలువ ఫలసంఖ్యాప్రమాణంబులగు యుగం
బులు త్రిదివంబున వసించు. సావిత్రిదక్షిణపార్శ్వంబున బ్రాహ్మణులకును విశేషించి
ముత్తైదువులకును మృష్టాన్నంబువెట్టిన సింధుప్రమాణయుగంబులు త్రిదశాలయవాసంబు
చేతురెడి. నొక్కరసంబుతోడను నొక్కయన్నంబుతోడను శ్రీధాసమన్వితంబుగా
శ్రాద్ధంబువెట్టిన గయాశ్రాద్ధఫలంబుగలుగు. నాదేవి తుడిప్రక్కఁ గూరుచుండి నిజ
భార్యానీతంబులగు నీరంబులచే సాయంసంధ్యవార్చిన బ్రాహ్మణుఁడు పండ్రెండు
వత్సరంబులు సంధ్యోపాసనచేసిన ఫలంబు పడయఁగలిగెడి. సావిత్రియెదుట నుపవి
ష్టుడై జపించిన మాడువేలయుగంబులు నూటపదునొకొండు పుట్టువులం బొనర్చిన
పాతకంబు నశియించుఁ గావునఁ బ్రయత్నపూర్వకంబుగం జమత్కారపురమునకరిగి
యాదేవి నర్పించునది. విశేషించి నుతియించునది. యీసావిత్రిపాఖ్యానము చదివినను
వినినను సర్వాంశోనివారణంబును నుఖప్రాప్తియు నయ్యెడి. మీరడిగిన సావిత్రి
మాహాత్మ్య మంతయుం జెప్పితి. నీక నేమినుడువును"నని యనుటయు ఋషులిట్లనిరి.

మ॥ "అటు సావిత్రి సకాపయై చనినవై నాధాత గాయత్రి త

క్కటి యాదిత్యులు నేమిచేసిరి ? యుపేక్షం బూనిరా ! లేక యా

ర్భటి నేమేని పొనర్చిరా ! మఱియు శాపగ్రస్తురౌ వేల్పుల

చ్చట నెట్లుండినవార ? లార్య ! కరుణన్ సర్వంబు వాత్సవ్యచే "

౯౨౪

మ॥ అనియడుగుటయు సూతుండు

౯౨౫

—• గాయత్రి సావిత్రిశాపమును మరల్చుట. —•

క॥ "సావిత్రి యీవిధంబున దేవత లందఱిని బ్రువ్వఁదిట్టిచనుటయున్

వావనయా గాయత్రిదేవి సరవిలేచి యంత ధృతి నిట్లనియెన్.

౯౨౬

కం॥ “ సావిత్రియన్నమాటను నేవిధముననోయొనర్ప నెవ్వరివశమా.

దేవానురులాకటగుఁగా. కావాక్యము కార్యకారి యయియే తీరున్.

౯౨౭

సీ॥ భూరిపాతివ్రత్యమునకంతటికిఁగూడ ననపాయకరమైన యాశ్రయంబు
గలకపాథోనిధికన్యక మొదలైన తద్దేవతాంగనాతతికిఁ బెద్ద
స్వారాట్పురోగమ సర్వగీర్వాణులకన్వహం బత్యంత మర్చనీయ
స్తవనీయతమములౌ సద్గుణంబులకల్ల నబలాజనంబునం దగ్రగణ్య
యమ్మహాభాగ సావిత్రి. యాత్మధవుని దిట్టుటేలన నయ్యది శ్రీస్వభావ.
మలఘువజ్రప్రహారంబునై నఁగాని నైచు నాడుది. నైవదు సవతికథను.

౯౨౮

ఉ॥ నాకొఱకై కపింపఁబడినారు నురల్ ద్విజవర్యు. లట్టిను
శ్లోతుల ముప్పుదీర్పకయ చూచియఁజూడనియట్టులుంట యెం
తో కతినంపుఁజేత యది. యోవిబుధాగ్రణులార! కావునన్
మొకిపుడేను శక్యమగు మేలొనరించెద సంతసింపుఁడి.

౯౨౯

అ॥ వసుమతీనురాది వర్ణచతుష్టయప్రజ కపూజ్యుడనియె బ్రహ్మ నామె
ధర్మకర్మమెదియు ధరణి బ్రహ్మస్థానమునను బ్రహ్మలేక కనదు సిద్ధి.

౯౩౦

తే॥ కృష్ణునర్చనమున నేసుకృతముగలుగు లింగపూజను నెద్దిపొసంగుఫలము
సార్యకాలికబ్రహ్మదర్శనమువలన నబ్బు దానికిఁగోటిరె ట్లధికఫలము.

౯౩౧

తే॥ పర్వకాలంబులం జేయఁబడినయట్టి బ్రహ్మదర్శన మత్యంతఫలదమగును.
డెందమందున సందేహమొందవలసినంతపని గానఁబడ జేతదర్శమందు.

౯౩౨

కం॥ నీవును విష్వక్సేనా! యావిడయనినట్లు నరుఁడవైన నగుదుగా.

కావడిఁగూడఁ బరార్థమే నేవించెద వొరుల సొంతనేతరుఁగాకే.

౯౩౩

అ॥ రెండురూపములుగ వ్రేపల్లె పావనంబొనరుపంగ వృద్ధి నొంది దచట.

నొకటి గృష్ణనామ మొం డర్జునాఖ్యమై ద్వివిధరూపములును దేజరిల్లు.

౯౩౪

తే॥ ఆ భవద్రూపమేమైన యర్జునునకు సలిపి సారధ్యమును బార్థసారథియవి
పిలువఁబడియెడినీమీఁదఁ బ్రేమగలిగివ ర్తిలును మామకీనాన్యవాయమెల్ల.

౯౩౫

కా॥ దానంజేసి సుమ స్త్రాకదివివర్తనదోహసంక్లాఘ్యులై

కానల్ మన్నిగ నుండునాఁడును మదిం గవ్వంబు భావింప కం

తేనిం బాడియుఁ బంటయుం గలిగి హాయిన్ భూమి వ ర్తింతు ర

న్యూనక్రిని మదీయవంశజులు విష్ణూ! నీదు సంగంబునన్.

౯౩౬

కం॥ ఓహోహోశక్రా! నిను నానావమున గెల్చి వైరు లాదటఁ గారా

గేహంబునఁ ద్రోసెదరని సాహసమున నల్లి యనియె సావిత్రి పెసన్.

౯౩౭

ఆ॥ అపుడు బ్రహ్మ తానె యరుదెంచి వడినిన్ను బంధముత్తఃజేయు భయముపడకు.

మంతః బోరఁజొచ్చి యపజయంబునుబొంద. వింతనిశ్చయం బిఁకేమిభయము. ౯౩౮

క॥ అన్నింటితిండికాఁడుగ నిన్నును సావిత్రి గాలినెచ్చెలి! తిట్టెన్.

నిన్ను స్పృశించినయంతన యన్నియఁ బావనములగును నడలకుమింకన్. ౯౩౯

ఆ॥ స్వాహతోడనురల స్వధతోడఁబితరులం దనుపుకొనుచునీవు ధాత్రిలోనఁ

బూజవడయఁగలవుపో నావ్యవాహన! మామకీనవాక్యమహిమవలన. ౯౪౦

ఉ॥ రుద్ర! ప్రియావియోగమున రూపతెదంచు శపించెనామె ని.

న్నదికుమారి గౌరియనునాయమ వెన్నటిభార్య కెక్కుడౌ

భద్రగుణాఢ్య యింకనొకపంకజలోచన భార్యయై భవ

చ్ఛిద్రముల్లెఁబోనణఁచు. చింతిల కెంతయు సంతసింపుమా " ౯౪౧

వ॥ అని కాపగ్రస్తుల కందటికిని దన్నివృత్తిపూర్వకంబుగా వరంబులిచ్చి మరల

మానమవలంబించి గూరుచుండుటయు సర్వదేవరులును ౯౪౨

—• దేవతలు గాయత్రిని స్తుతించుట. •—

క॥ ఏతద్దేవినిగొలుతురు భూతలమున మనుజులింకఁ. బూర్వము ధాతన్

బ్రీతుంజేసి పిదప నీమాతం బూజింప మోక్షమార్గము దొగకున్. ౯౪౩

క॥ ఏవనిత మగనిఁగలసినయావల గాయత్రి కాళ్ళ కభివందనమున్

గావించునొ యావనితకుఁ గావలసినయంతసంతు గలుగును జగతిన్. ౯౪౪

తే॥ వంధ్య దుర్బల యయ్యు నేవనరుహాక్షి శ్రద్ధ గాయత్రి సేవించు సర్వకామ

సౌఖ్యయుతయును ధనధాన్యసహితయు నయి ధరణిఁ జెలఁగెడినాయమ తప్పకుండ" ౯౪౫

వ॥ అని ప్రశంసించి"రనిసూతుండు వక్కాణించుటయు

క॥ గోదానాదికతోషిత భూదివిషజ్జనసమూహ! పోషితదీనా

నాధాదికసందోహ! యాదవరగ్రామనిర్మితాత్మసుగేహ! ౯౪౬

గద్య॥ ఇది శ్రీమజ్జన్మగురుకరుణాకటాక్షసంప్రాప్తకవితాసాహిత్యనిధాన

వారితసగోత్రోద్భవ లక్ష్మీనారాయణ పేరమాంబికా గర్భకుక్తి

ముక్తాయమాన విద్యత్సభావిమక్మృతావధానవిధాన

జానపాటి పట్టాభిరామాభిధాన సమాంధి

కృతంబగు శ్రీస్కాందమహాపురాణాంత

గకాత నాగరఖండంబునందు

సప్తమాశ్వాసము





నాగరఖండము.

అష్టమాశ్వాసము.

కం॥ శ్రీరామభీమహనుమద్ధీరత్రయపితృపదీయ ! ధిక్కృతబలవ

ద్వైరిసముదాయ ! విద్యత్ప్రారంభసహాయ ! శ్రీ పరాంకుశరాయా ! ౧

కం॥ అవధారు. నూతుఁగనుగొని సవినయముగ శౌనకాదిసంయమివర్యుల్

నవనవముగ మది నుద్భవమవు సంశయ మెడల నిట్టులని రొక్కమొగిల్. ౨

కం॥ “ పంచాన్యుర దాక్షేత్రము నెంచి మహీదైవతముల కిచ్చిన వెనుకన్

బంబోత్తరశతసంఖ్యవిరించులు చని రిప్పటికి సరిగనని యనవే ? ౩

తే॥ అట్టు లాక్షేత్రమును నాగరావనీనురుల కొసంగిన దీశంకరుండొ లేక

యితరుడోయని సందేహమేరుపడియె. దానిఁ దీర్పంగదయ్య నూతా ! వినీత ! ౪

తే॥ అమ్మహేశ్వరు నాయుష్య మద్ది యెంతో యాలకింపంగ వేడుకయయ్యె మాకు.

నతనియాయువు నారాయాయు వజునియాయు వోజ వివరింపంగదవయ్య యుచితశయ్య”

వ॥ అనియిట్లుప్రశ్నించుటయు నూతుండు ౬

— నిమేషాది కల్పాంతపర్యంత కాలప్రమాణము —

తే॥ “ ఏనుమితువచింతు మునీంద్రులార ! యవహితులరయియందలు నాలకింపుఁ.

దజునియాయువు నారాయాయు వవిధమున శివునియాయువుఁ గీర్తననేయువాడ. ౭

వ॥ నిమిషములోని నాలవభాగము త్రుటియనంబడు. రెండుత్రుటులు లవమును రెండులవములు కలయుఁ బదియేనుకలలు కాన్దయు ముప్పదికాన్దలు కలయు ముప్పది కలలు త్షణమును బండ్రెండుక్షణములు ముహూర్తమును ముప్పదిముహూర్తము లహోరాత్రమును ముప్పదియహోరాత్రములు మాసమును రెండుమాసములు ఋతువును మాఁడుఋతువు లయనమును రెండయనములు సంవత్సరమును మానవుల కయ్యెడు. నా సంవత్సరములోని యుత్తరాయణము పథమును దక్షిణాయనము రాత్రియు నై దేవతల కొక్కయహోరాత్రమగుఁ. బదియేడులక్షల యరువదియెనిమిదివేల మనుష్యవత్సరముల మొదటిదగు కృతయుగంబును బండ్రెండులక్షల పదియేనువేల వత్సరంబుల రెండవది

యగు శ్రేతాయుగంబును నెనిమిదిలక్షల యలువదిసాలుగువేల వత్సరంబుల మూడవది
యగు ద్వాపరయుగంబును సాలుగులక్షల ముప్పదిరెండువేలవత్సరంబుల నాలువదియగు
కలియుగంబును నిర్దిష్టంబు. లీయుగచతుష్టయము వేయిమాలుబలిరిగివచ్చిన బ్రహ్మ
కొక్కదినంబగు. నట్టిదినంబుల ముప్పదింట నొకమాసంబును నట్టిమాసంబుల పండ్రెం
డింట నొకవత్సరంబును గా బ్రహ్మ యట్టిసంవత్సరములు నూగువఱకు జీవించు
బ్రహ్మసంవత్సరము విష్ణువున కొక్కదినమయ్యెడి. నాయనయు నిజమానంబున నూతేండ్లు
జీవించు. విష్ణుసంవత్సరము శివున కొక్కదినంబగు. నాశివుండును బూర్వోక్తక్రమం
బున వర్షశతంబుజీవించు. బ్రహ్మవిష్ణుచుహేశ్వరులకును గంధర్వోరగ రక్షఃప్రముఖ
సగ్వదేహులకును నొక్కొక్క యహోరాత్రమున కిరువదియొక్కవేయి యాఱునూఱు
ల యుక్వాసనిక్వాసములు నడుచుచుండు. నా ఱుక్వాసనిక్వాసము లొక్కపలమును
నలువదిపలము లొక్కనాడియు నలువదినాడు లొక్కయహోరాత్రమును నయ్యెడి.
సదాశివుని యుక్వాసనిక్వాసములకు లెక్కలే. దందువలన నతం డక్షయండ్లనంబడియెడి.
నెవరు బ్రహ్మజ్ఞాన సహితులై సదాశివుని బొందుదురో వారు నక్షయంబయ్యెదరు.
సత్యముచెప్పుచుంటి " నని నుడువుటయు శౌనకాదు లిట్లునిరి.

౮

కం॥ " నూతేండ్లునిండుటయు నజనారాయణఫాలలోచన ప్రముఖులకే

యారీతినాశమొదవిన నేరీతిని ముక్తిగలుగు నితరుల కింక ?

౯

ఆ॥ అల్పజీవులై నయట్టి మనుష్యులే ముక్తు లగుదురనుచు బుధులుసెప్ప

వారిమాటలెల్ల వమ్మయిపోవంగ నిట్లుచెప్పుచుంటి వేల యార్య ! "

౧౦

వ॥ అని యిట్లుడుగుటయు వెండియునూతుండు

౧౧

తే॥ " ఆదియంతములేక సంఖ్యావిహీనమగుచునుండెడి కాలమం దజహరీకు

లాత్మశతవర్ష సంపూర్తియగుడు నాశమొంది రెందఱో యణువులచందమునను. ౧౨

వ॥ బ్రహ్మజ్ఞానంబుపడసిరేని దేవతలకేకాదు మనుష్యులకును ముక్తిగలుగుటకు
సంశయములేదు. నల్లులు దోమలు మున్నగు పురువులు మనుష్యులచేత గణింపబడక
యెట్లు పుట్టి గిట్టుచుండునో యట్లు మనుష్యులును నింద్రాదిదేవతలచే గణింపబడక
పురువులునోలై జూడబడుచుందురు. దేవతలకు మనుష్యు లెట్లు కీటస్థానమందుండిరో
యవ్యక్త జన్మడగు బ్రహ్మకు దేవతలు నట్లుని యెఱుంగునది. బ్రహ్మయు విష్ణువున
కట్టుండెడు. బ్రహ్మవిష్ణువున కెట్లు కీటసదృశమో యట్లవిష్ణువును శివశక్తులచే దలం
పబడు. నెట్లు విష్ణువా శివశక్తులకుఁ గ్రిమితుల్యుడో సదాశివునకు వారును నట్లయ్యె
దరు. యజ్ఞాది సత్కర్మానుష్ఠానంబునఁ బూతచేతన్ములై బ్రహ్మజ్ఞానంబు గడించినఁ
బరాత్పరుడగు సదాశివుని జేరెదరు. సంపూర్ణదక్షిణలై నను గేవలాగ్నిష్టామాది యజ్ఞం
బుల వలన స్వర్గాది లోకంబులకుఁబోయి పృథగ్విధంబగు భోగంబు లనుభవించి తత్పు

ణ్యక్షయానంతరము తిరిగి మహాతలంబునకు వచ్చెదరు. బ్రహ్మజ్ఞానద్వారంబునఁ బరాత్పరుఁగలసిన వారికిఁ బునర్జన్మము సంభవింపదు కావునఁ బ్రయత్నపూర్వకంబుగా బ్రహ్మజ్ఞానము సంపాదించునది. యభ్యాసపరున కొకజన్మమండే జ్ఞానపరిపూర్తికాక కొఱతపడినను ద్వితీయజన్మంబున ద్విగుణమై తృతీయజన్మంబునఁ ద్రిగుణమై యట్లు ప్రతిజన్మంబున నేకోత్తరాభి వృద్ధియగుటయు మెల్లమెల్ల న బహుజన్మంబులకేని బ్రహ్మంబునఁగలయు " నని వాక్రచ్చుటయు మరల శౌనకాదు లిట్లునిరి. ౧౩

క॥ " నగులకు బ్రహ్మజ్ఞానము ధర నెవ్విధమునను గలుగుఁ ? దత్సంగతి నీ వెఱుఁగుదువేని వచింపుము కరుణాదృక్కులను మమ్ముఁ గాంచి మహాత్మా! " ౧౪

వ॥ అనియిట్లుప్రార్థించుటయు నక్కఱకుండు ౧౫

క॥ మానవులకు వెస బ్రహ్మజ్ఞాన మిటుల్లులుగుననుచుఁ జక్క వచింపం

గా నాకు శక్తియొక్కడి? దేనెఱుఁగక మీకుదాని నెట్లువచింతు? ౧౬

వ॥ ఆయినను మత్స్యిశ్రుపదిష్టంబగు బ్రహ్మజ్ఞానకారణంబు వచించెద వినుండు. హాటకేశ్వరక్షేత్రంబున బ్రాహ్మణక్షత్రియకన్యలచే నిర్మింపబడి బ్రహ్మజ్ఞానప్రదంబులగు రెండుతీర్థంబులుగలవు. తత్తీర్థద్వయంబునం దష్టమీచతుర్దశీదినంబుల నొక్కయేడాది నీరమాడి గర్తమధ్యంబున నుగు ప్తంబులై కుమారిచేఁ బూజింపబడుచు నుప్రసిద్ధంబులైయున్న పాదుకలఁ బూజించువానికి వత్సరాంతంబున బ్రహ్మజ్ఞానంబుగలుగు. స్వదర్శనఫలంబుగలుగుటకై యాపాద లందు శక్తిచే నుపయోగింపబడియుండె. ముక్తికాములగు లోకుల కవి బ్రహ్మజ్ఞానగుభావనాంబులు వాతండ్రి యచటికేగి జ్ఞానవంతుడయ్యె. దదాదేశంబున నే నచటికరిగి యొకసంవత్సరంబుండి పావుకోళ్ళ నర్చింప జ్ఞానంబుగలిగినది. తత్ప్రసాదంబున లోకులవలన నేనువినిన యత్కించిత్పురాణశ్రేష్ఠము నిలిచియున్న యది. భూతభవిష్యద్వర్తమానములఁ దెలిసికొనుచున్నవాడ. నూతత్వకారణంబున వేదపఠనంబొకటివిడిచి భర్తృయజ్ఞమునిచాక్షునఁ దదర్థమంతయుఁ దెలిసికొనుచుంటిఁ గావున ముక్తిగావలెనన్న నచటికరుగుఁడు. స్వర్గప్రదంబులై నను బునరావృత్తికారకంబులగు నీసత్రంబులవలన నేమిగానున్నది? సంవత్సరాంతంబున బ్రహ్మజ్ఞానంబుగలుగుఁ గాన నందుఁజని మనుష్యులకు సిద్ధిదంబులగు పాదుకలం గొల్వొడని యనుటయు మఱియు మహర్షులిట్లునిరి. ౧౭

ఉత్సాహము॥ బాగుబాగ హోమహాత్మా! ప్రాకటోపదేష్టవై

లాగితివి భవాద్ధినుండి లలిని దరికి మమ్ములక.

సాగుచున్నయట్టిదీర్ఘ సత్రముకొముగించి వే

వేగ మేముగూడ నటుకు వెళ్ళఁగలము ప్రీతిమై.

— • బ్రహ్మక్షత్రీయకన్యల వృత్తాంతము. • —

అ॥ హాటకేశ్వరమున నవనీనురావనీనాథపుత్రికలు ఘనంబులైన

తీర్థములను రెండు దిట్టలై నిర్మించిరని వచించియుంటి వనఘ ! నీవు. ౧౯

ఈ॥ కారణమేదో పెద్దగను గానఁగరావలెఁగాదె కన్యలై

ధీరులకే యశక్యమగు తీర్థములక రచియింపఁ. గాన న

వ్యారికభక్త సమగ్రముగ వర్ణనఁజేసి తదీయపాదుకా

భూరిషవాత్వమంతయు నుబోధముసేయుము రామహర్షణీ!” ౨౦

వ॥ అనవుడు వెండియుసూతుండిట్లనియె. ౨౧

తే॥ “ తొల్లి ఛాందోగ్యుడనుపేర దొడ్డబ్రాహ్మణుండొకండుండె నాగరతండమందుఁ.

దనదుగోత్రంబునంబుట్టు ధరణిదేవులెల్ల ఛాందోగ్యులను భ్యాతి నెనయుచుండ. ౨౨

వ॥ కృతస్మి సామవేదవిదుండై గృహస్థాశ్రమమందుండు నాభూసురున కపర
వయస్సున ౨౩

సీ॥ గుణములన్నింటికిం గుదురై నమణిపేటి యఖిలలక్షణముల కాలనాల

మరవిందనుందరాత్యంత వికలాక్షి లలితనితంబాంతలంబకేళ

పార్వికశర్వరీట్పురిమాన రుచిరాస్య యమృతనివ్వఁది బింబాధరోష్ఠి

విశ్వంభరోపమ విపులకటిభాగ యఖిలాంగసంగత హ్రస్వలోమ

పంచసూక్ష్మ త్రిగంభీర బహుశశోభ సప్తరక్తయు నగు కన్య జననమంది

శుక్ల పక్షియ శశిలేఖచొప్పనను జనులకు నానందకరయౌచు లలిఁ జెలంగె. ౨౪

వ॥ అపరవయస్సువచ్చెనని యనపత్యతం గుందుచు మండపాంతంబున బ్రాహ్మ
ణులఁ బూజింప వారు ప్రసాదించినది కావున ఛాందోగ్యుఁ డాదిడ్డకు బ్రాహ్మణి
యని నామకరణంబుగావించె. నాశిశువుదయించిన దినంబుననే యానర్తదేశాధి నాథు
నకును నట్టిదే యొకబిడ్డపుట్టి స్వీయ కాయప్రభాపటలంబుచే సూతికాగృహంబునంతయు
రత్నోఘంబునంబోలె నుప్రభంబొనర్చుటయు జనకుఁ డాయమను రత్నవతియని పిలు
వందొడంగె. నంత నయ్యిరువురు కన్నియలు నగ్గలంబగు స్నేహంబుఁజేసి యొకకంచ
మునఁ దించు నొక్కప్రక్కఁ బరుండుచు నొకరిజూడకున్న నొకరు బ్రదుకలేనంతటి
స్థితికి వచ్చిరి. పదపడి యెనిమిదవయేట వివాహంబుసేయుటకుఁ దండ్రి వరావ్వేన
జాదికంబున తుపక్రమించుటయు బ్రాహ్మణి తచ్చేష్టితంబెఱింగి సఖితోడి వియోగం
బునకు భీతిల్లి కన్నీళ్ళు గార్చుచుఁ గడుచీనవదనంబున గద్దదస్వరంబుతో రత్నవతిం
గూర్చి యిట్లనియె. ౨౫

క॥ “ చెలియ ! వివాహముసేయఁగఁ దలపెట్టినవాఁడు నాదుతండ్రి యపుడె. నీ

చ్చలు నీకునాకుఁ దొల్లి టినలఁ గలసియు మెలసియునికి వర్తింప దిశక” ౨౬

ప॥ అని యిట్లు నక్కాణించుటయు వజ్రపాతోపమంబగు తద్వాక్యంబు శ్రీరణించి సఖియైన రత్నవతి వ్యాకులించిరియ్యై బ్రాహ్మణిం గాఁగిరించుకొని రోదనంబు సేసె. దదాకృందనంబు విని యాపిల్లతల్లి మృగావతి సంభ్రమంబునం జను దెంచి

౨౭

తే॥ “ ఏలయేడ్చెద దిడ్డ ! నిన్నెవరుగొట్టి ? దెవరివలనను నీకేమి యేరుపడియె ?

జెప్పుమవ్వారి పేరులు శీఘ్రముగను. బట్టితెప్పించి కొట్టింతు. భయమడల ”

౨౮

ప॥ నావుడు రత్నవతి యిట్లునియె.

౨౯

మ॥ “ వినుమీ బ్రాహ్మణి నాకుఁ బ్రాణసఖి. యావేదండరాధ్యానకుఁ జనకుండియ్యెడఁ బెండ్లిసేయుటకుఁగా సంకల్పముంజేసె. నొ య్యన నత్తింటికిఁ గూడఁబంపునతఁ. దాయబ్బాననం బాసి యొ క్కనిమేషంబును నుండఁజాల జననీ ! కాఁబట్టి దుఃఖించెదఁ ”

౩౦

ప॥ అనవుడుమరలమృగావతి

౩౧

చ॥ “ ఇటులగుచోఁ గుమారి ! నినునిచ్చెడిరాజు పురోధ కుండఁడే వటువగు నొక్కపుత్రకుఁడు. నానికి నీసఖి నీయఁజేరు. న చ్చటను యధాక్రమంబుగను సఖ్యమువీడక నీవు నాపె యు త్కటనుఖమొందఁగాఁగలరు. కావున నేటికి రోదనంబింకఁ ”

౩౨

ప॥ అనిచెప్పి యారాజ్ఞి ఛాందోగ్యుఁ బిల్వబంచి సవినయంబుగా నిట్లునియె. ౩౩

కా॥ “ ఏతస్మత్సుత త్వత్సుతఁ విడిచి తా నేకక్షణంచేని సం ప్రీతిఁ వర్తిల. దట్లు నీనుతయు నాబిడ్డఁ విడంజాల. దీ రీతిఁ భేదములేక యొండొరులు వర్తింపంగ నవ్వారలఁ దాతా ! యెల్లడఁబాపఁగావలెనొ చిత్తంబందు యోజింపనే.

౩౪

ఉ॥ కావున నస్మదు క్తవిధిఁ గార్య. మదేమన మత్కుటుమారి నే బ్యావరనూతికిచ్చి యుపయామ మొనర్తుమొ తత్పురోహితుం దౌవసుధామరాత్మజున కర్పణసేయుము నీదుబిడ్డ. న ప్తీ వనజాక్షులిర్వురికి నెట్టివియోగము నుండకుండెడిఁ ”

౩౫

ప॥ అనియిట్లువాక్రుచ్చుటయు ఛాందోగ్యుండు

౩౬

క॥ “ నాగరునివదలి నాగరుఁ డేగుణవంతునకు నేని యాదగదు నుతఁ.

బాగగుననియిచ్చినచో నాగరుఁడే కాఁడువాఁడు. నరకమునఁ బడుఁ.

౩౭

అ॥ కాన మామకీనకన్యక సర్వధా యాయనేను నాగరేతరునకు.

నీవిధమున నిశ్చయించుకొనినవాఁడఁ. దలఁపవలవ దన్యధా నురాజ్ఞి ! ”

౩౮

ప॥ అనిన క్కాణించుటయు బ్రాహ్మణియిట్లునియె.

౩౯

చం॥ “ పతినిగ్రహింపనేను. నుతపంబునొనర్చెద. బ్రహ్మచర్యమే
వ్రతమింక నాకు. నిష్ఠుడగువానికి నిత్తురుగాక మత్స్యఖిణ్.”

గృతమగు నానివాస మటు. నీవు బలాత్కృతిమై ననుకొ వివా
హిత నొనరించెదేని త్యజియించెదబ్రాణము లేను నాయనా !

౪౦

కం॥ నిప్పుకలలోనదూకియొ యప్పులబడియొ విషాన్నితాన్నముదినియొ

తప్పుకప్రాణమువిడిచెద. నప్పా ! విని శక్యమైనయది చేయు మింకణ్ ”

౪౧

వ॥ అనియిట్లు ప్రతినపట్టుటయు నాపెనిశ్చయం బెఱింగి యాబ్రాహ్మణుండు
శ్రీనారాయణపాపభయంబున వందుగుచు మందిరంబునకరిగె. నాకె సంత్యక్తపితృసౌహృ
దయు సంప్రాప్తయౌవనయు నై సంతతంబును సఖియైన రత్నవతితోడం గూడి సంత
సించుచుండె. నంత యౌవనోపేతయు ననుపమానరూపయు నగు నాత్మజాత నవలొ
కించి యానర్తదేశాధిపతి

౪౨

— : బృహద్బలుండు చమత్కారపురమునకు వచ్చుట : —

తే॥ “ కార్యకారణలోభియై కర మనర్హుడైనవానికిఁ దనకూతురైన కన్య
నెవఁడొసంగునో వాఁడు రౌరవసమాఖ్యఘోరనరకంబునందునఁ గూలఁగలఁడు”

వ॥ అని కన్యాప్రదాన విషయమై పెద్దయుంబొద్దు చింతించియుఁ దగినవరుం
గానక సకలదేశస్థితులగు చిత్రకారుల రావించి

౪౪

చం॥ “ అరుగుండు సర్వదేశముల కచ్చటి రాచకొమాళ్ళ రూపముల్
సరిగలిఖించి చిత్రపటసంచయముం గొనితెండు. వానిఁ దా
వరుసగఁ జూచి యిష్టుడగువానివరించును మత్స్యమారి. యీ
కరణి నొనర్ప నుండదింక గట్టిగ నాయెడ దోస మింతయున్ ”

౪౫

వ॥ అనినవిని చిత్రకారులందఱుం బయనమై ధరణీతలంబునంగల సకలజ్ఞా
నాథుల గృహంబులకు నరిగి రూపాదార్య గుణోపేతులును యౌవనవంతులు నగు
రాజకుమారుల రూపంబులు లిఖించికొని యానర్తాధిపతి యాదేశంబునం గ్రమంబుగా
రత్నవతికిఁ గనఁబఱచుటయు వారిలో దక్కార్థాధిపతియగు బృహద్బలుం డాకచే వరింపఁ
బడియె. నంత నానర్తపతి సంతసించి బ్రాహ్మణులఁ గొందఱఁ దద్దక్కార్థ దేశంబునకుఁ
బ్రయాణంబుసేసి వారింగూర్చి యిట్లనియె.

౪౬

చం॥ “ అరిగిదక్కార్థ దేశమున కచ్చట నేలికయా బృహద్బలున్
గుఱిచి మదీయపుత్రికను గూరిమినిచ్చెదఁ, న త్రిలోకనుం
దరిని వివాహమాడఁ ద్వరితంబుగ రమ్మని నేనుజెప్పి న

ఔఱుగఁగజెప్పి లోదుకొని యిందరుదేరుండు భూసురోత్తముల్ ! ”

౪౭

వ॥ అని యిట్లుచెప్పిపుచ్చుటయు వారు బృహద్బలుం జేరనరిగి యానర్త నాథు
వాక్యంబులన్నియు వాక్రిచ్చిరి. బృహద్బలుండు సంతసించి చతురంగనైన్య సహితం
బుగం బయనమై యటకుఁ జనియె. దత్కలంబున వేదవేదాంగపారగుడగువిశ్వావను

— : పరావసువుజలభాగింతినిమద్యముదాగ్రుట : —

వను నాగరబ్రాహ్మణున కపరవసుస్సన జన్మించి యతనికిఁ బ్రాణసముండ్ల యున్న పరావసువనువాఁడు వేదాధ్యయనతత్పరుండ్ల యావనంబువచ్చుటయు హాస్యశిలురగు సంగడిండ్రంగూ డితిరుగుచు మాఖిమాసంబుననొక నాటిరేయి యుపాధ్యాయ గృహంబునుండి వేశ్యాగృహంబునకుఁ బోయి దానికేయ్యఁ బన్నుండి దర్పకాహవ పరిశ్రాంతి నేర్పడిన దగదీర్చుకొనుటకుఁగాఁ దన్మంచాధః ప్రదేశస్థమగు గురాభాండంబు నిజాచమనయోగ్యంబగు జలకలశభాగింతి నందుకొని నిద్రాస్థిసమోపేతుడగుట నిశాశేషంబునం దామద్యంబు నోటుబోసికొని యొక్క గుక్కెడుమింగి యెఱింగి యొక్కలశంబు నేలబడవై చి బిట్టు చింతించి

౪౮

కం॥ “కట్టా! నిద్దురమత్తున నెట్టివికారంపుజేత నేనొనరిచితిక.

ముట్టుకొనఁదగనిమద్యము పట్టుకొని స్వయంబు త్రావఁ బాల్పడినాడక.

౪౯

కం॥ ఏమియొనరింపవలెనిక. నేముఖమునఁ దగుదుననుచు నిలఁ దిరుగవలెక.

నే మును ప్రాయశ్చిత్త మదేమైన నొనర్చికొనుట హితమగు నింకక”

౫౦

వ॥ అని నిశ్చయించుకొని ప్రొద్దుపొడుపున శంఖతీర్థంబునం గురింకి సశిఖంబుగా క్షౌరంబుచేయించుకొని బ్రహ్మఘోషపరాయణుండై శిష్యసహితంబుగా బ్రహ్మసన మందున్న యుపాధ్యాయు డాయఁబోయి యంత్యజుడవోలె దూరంబున నిలుచుండు టయు సహాధ్యాయు లతని గేలిసేయుచు మాటిమాటికిం గొనవేళ్ళ బోడితలం గొట్టుఁ గడంగిరి. తత్ప్రహారంబులకుఁ దాళలేక కనులనిండ నీళ్ళుదెచ్చుకొని దీనవదనుండై యున్న యాతని విలోకించి యుపాధ్యాయుండు

౫౧

కం॥ “ఏమోయితండ్రీ! నీమొగ మీమాదిరినున్న? దెవ్వ రేమనినారలో?

సామీప్యమునకువచ్చి యథామతిఁగూర్చుండు మేల దవ్వరి గె దిటుల్ ”

౫౨

వ॥ అనియోదార్చుటయుఁ బరావసువిట్టనియె.

౫౩

ఉ॥ “బోగముకొంపకేగి జలపూర్ణఘటభ్రమ మద్యభాండముక

జేగొవిత్రాఁగి నీదు పదనేవ కయోగ్యుడనై నవాడ నే

నోగురువర్య! కాన నెదియు క్తమొ నిష్కృతి చెప్పు. మద్ది వే

వేగమ చేసికొందుఁ బృథివీసుమనఃపరివత్తునందునక ”

౫౪

వ॥ అనియిట్లువాక్రుచ్చుచుండుటయుఁ దత్సవయన్ములగు బ్రహ్మచారు లతని వేశ్యాలంపటతం బరిహసించుచు

౫౫

అ॥ “రాజుకూతురైన రత్న వతింజేరి యాపెచనులురెండు నమరబట్టి

వెదవిఁగొలుకుదేని పెద్దప్రాయశ్చిత్తమగును. దుష్కృతంబు నంతమొందు ”

౫౬

వ॥ అనివక్కాణించుటయుఁ బరావసువిట్టనియె.

౫౭

ఉ॥ “కాదువయస్కులార! యిది కాలము గేలియొనర్పమీకున

న్నే దురన్ధ్రలోనబడి యేడుచుచుంటిని. శాల్యమైతి ను

త్వాదితమైన మికరుణ తద్దయు నాపయి నుండేననియు

రీతివిభాళిఁ గూడుకొని వేగమచెప్పుఁడు తగ్గనిమ్మతిన్ "

గీ॥

న॥ అనియిట్లునక్కాణించుటయుఁ దామును జింతించుచుఁ దత్సవయనుక్కులు
విశ్వావసువు పాలి కరిగి యాసమాచారంబువాక్రుచ్చి. రతండును గర్జకతోరంబగు
నవ్వార్త విని దుఃఖించి భార్యకుఁజెప్పి తత్సహితంబుగం బెత్తనమువలనఁ బ్రతిపదంబునం
బడఁబోవుచుఁ గొడుకుకడ కరిగి బాష్పగద్గదవాక్యంబుల హాపుత్రా! యేమిపనిచేసితి
విరాయని పెద్దపేరెలుంగున నార్పుటయు నతం డఖిలంబును నివేదించి యాత్మపరి
శుద్ధికి పోయిశ్చిత్తము చేసికొందుననియె. నంత విశ్వావసువు వేదవిదులగు విపులం
దదర్శమై రావించె. బదంపడి పరావను వాబ్రాహ్మణుల యెదుట నిల్వఁబడి దోసిల్పొగ్గి
తే॥ మత్కమండలువను భ్రాంతి మద్యరసము ధనసతీభాండమందుండఁ ద్రానినాడఁ.

దెలియ కీరాత్రిసలిపిన కలువమిద్ది. తగిననిమ్మతిసెప్పుఁడు శుద్ధత ఘటింప "

౬౦

న॥ అని వచించుటయు వారు ధర్మశాస్త్రములఁ దిలకించి

౬౧

నీ॥ ఎవరు నా కనగారు భువిలోననని మదిం బర్వచుండిన మహాగర్వమునను
నెదోప్రిస కిని నుదయించి క్రమంబుగాఁ గొండంతయైయుండు శ్రోధమునను
దోసిలోఁ దనకుఁ బ్రాదుగూభతమైయున్న చిరకాలికంపు నున్నేహమునను
ఖండితంబుగఁజెప్పఁగా నడ్డుగలిగించు ప్రభవసిద్ధ భయస్వభావమునను
హెచ్చుతగ్గుచేసి యెట్లా పోయిశ్చిత్తమును వచించువాని నెనయుఁగలువ.
మట్లుగానఁ దగినయది చెప్పునుము మేము. చేతనైనఁ బోయి చేసికొనుము "

౬౨

న॥ అనినుడువుటయుఁ బరావను విట్లనియె.

౬౩

మ॥ " భవదు క్తంబు నొనర్పకుండిన మిముం బ్రశ్నింపఁగానేటికి ?

ఔవరీక్షించిరి మద్యపాయినగు న ? నిల్లఁజాటఁ బ్రాణాంతకం
బవుఁగా కయ్యది. మీరు యుక్తమగు ప్రాయశ్చిత్తమే చెప్పండి
యననీదేవులు ! లేకయున్నయెడ మీ కత్యంతపాపంబగున్ "

౬౪

న॥ అనవుడు బ్రాహ్మణులు

౬౫

క॥ తెలిసి కలుద్రావ నంతటి సలసలకాగెడి పయిండి స్వాద్యము. మఱియున్

దెలియకత్రావినఁ దప్తజ్వలనాభాజ్యంబు ద్రావఁజను నంతయ తాళ.

౬౬

క॥ ఓయగ్రజన్మ మాచేఁ బ్రాయశ్చిత్తంబు నీకుఁ బరికీర్తిత. మీ

చాయం జేయంగలిగినఁ బోయి వెసం జేసికొనుము. పొందెడుశుద్ధిన్ "

౬౭

న॥ నావుడు మరలఁ బరావనువిట్లనియె.

౬౮

తే॥ " ఒక్కగంధూపముం గ్రోలియుంటి మద్య. మార్మలార ! త్వదాదేశ మవధరించి.

యగ్నికుల్యంబుగావించి యంతనెయ్యి గ్రోతెద శరీరసంశుద్ధిగోరి యిపుడె "

౬౯

—* పరావసువు ప్రాయశ్చిత్తమునకుఁ దలదండ్రు లాక్రొశించుట *—

వ॥ అనియిట్లు పలుకుటయు వజ్రపాతోపమంగు భూసురులయుఁ బుత్రునియు
వాక్యంబువిని విశ్వావసువు కన్నీళ్లువిడుచుచు గద్గదస్వరంబున 20

క॥ ఉన్నధనమెల్లనిమ్మనియన్నం దనయుండు శుద్ధుడగుటకు నిత్తుక.

మన్నింప కిదియెపాచిత మన్నను మీ కొక్కగవ్వయైనను నీయక. 21

తే॥ శ్రాద్ధములఁ బిల్వకున్నను సరియె. పంక్తిదూరుఁజేసిన మాబాగె. యూరువిడిచి

పొమ్మనంబోయెదను సహపుత్రకముగఁ. గొడుక! యిక్కార్యమునుమానుకొనుమునీవు”

వ॥ అని ప్రాయశ్చిత్తమునకు విఘ్న కరంబుగాఁబల్కు జనకువాక్యంబువిని కుమా
రుఁ డిట్లనియె. 23

క॥ “విడువిడు తండ్రీ! యింక నాయెడలంగల న్నేనాబంధ. మేఁజేయుపనిక

బడఁగొట్టకు. పాచిత మియ్యెడఁ గావించుకొన నిశ్చయించినవాడక ” 24

వ॥ అనియిట్లు వచించుటయుఁ దన్మాత 25

మ॥ “ అనుఁగుంబుత్ర! పవిత్రతాప్తికయి ప్రాయశ్చిత్తముం జేసెదక

జని నీతండ్రీయు నేను దూఁకెదము తజ్జాబ్యల్యమానాగ్నిలోఁ.

గనుగోఁజాలము క్రాఁగుచున్నఘృతముం గంఠస్థముంజేసి వెం

టనె ప్రాణంబులువాయు నిన్నుఁగొడుకా! నాతోడునూ చెప్పితిక ” 26

వ॥ అనినుడువుటయుఁ దండ్రీ కొడుకు నుద్దేశించి మఱియు నిట్లనియె. 27

క॥ “కొడుకా! నీయమ యీనుడి కడుబాగుగనున్న దెన్నఁగరముహితంబాఁ.

దడయక నేనును దీనికి నొడఁబడియున్నాఁడ. నేమియున్నది యింకక. ” 28

వ॥ అని యీ ప్రకారంబునఁ దన్మాతాపితరు లాక్రొశించుచుండుటయుఁ దద్వృ
త్తాంతంబువిని బ్రాహ్మణులందఱుం జనుదెంచి పుత్రకోకసంతపుండ్రై పత్ని సహితంబుగా
మరణంబునకుఁ గృతనిశ్చయఁడైయున్న విశ్వావసువును నానావిధవాక్యంబుల నోదార్చి
పుత్రునకును బోధించిరికాని ప్రాయశ్చిత్తమును నివారించుటకు శక్తులుకారెరి. తండ్రీ
కొడుకు లిరువురును బ్రాణత్యాగమునకు వెనువీయమిని సర్వజ్ఞుండును సర్వసందేహా
రకుండును నగుభర్తృయజ్ఞుఁ డుండు వాస్తుపదంబున కరిగి పరావసువు నురాపానంబు
సేసి ప్రాయశ్చిత్తమును వేడుటయుఁ బరిహాసమునకుఁ దన్మిత్రు లెద్దియో చెప్పుటయు
ధర్మకాశ్రమంబులుచూచి బ్రాహ్మణులు తప్తఘృతప్రాశనవిధించుటయు విశ్వావసువు
సపత్నీకంబుగా నగ్నిం బ్రవేశింపనుండుటయుఁ దన్మిత్రులు దుఃఖించుచుండుటయు
మున్నగు సకలసమాచారంబును నివేదించి వినయవినమితో తమాంగులై మఱియు నిట్లనిరి.

క॥ “ భూతభవిష్యత్ప్రకృతము లోతాపసవర! యొకింతయును నీమదికిక

జ్ఞాతములుకాని వుండవు. భ్యాతంబిది. మాకుఁదెలియు నంతయు సరిగక. ౨౯

తే॥ ఈనగరమంతయును నేడు మానిచంద్ర! వినుము విశ్వావసుద్వారమునను సంక

యంబునం బడియున్నది. యందుకొఱకె వచ్చివారముమేము నీవద్ద కిపుడు, ౮౧

కం॥ మఱియొకప్రాయశ్చిత్తము సురద్రావిన యిమ్మహీసురుని కుద్ధికి నె

కరుణను వాక్రువ్వవె. యీవెఱుఁగని దించుకయునుండ దెన్నఁగ క్రుతులక" ౮౨

—* రత్నవతిస్తనంబులనుండి పాలుగాఱుట *

అని యిట్లువక్రాఁగించుటయు భర్తృయజ్ఞుండు పక్కుననవి ౮౩

తే॥ "ఈద్విజన్ముండు సంకుద్ధినెనయుపొంటె నున్న దొక్కనుభోపాయ మన్నలార!

యున్నదయ్యను లేనిదే యెన్న నద్ది. యివిధంబునదోచె నాన్పాదయమునకు" ౮౪

వ॥ అనిపలుకుటయు బ్రాహ్మణు లిట్లునిరి. ౮౫

కం॥ "పూర్వాపరవైరుధ్యముపర్వి కనంబడెడిఁ జూడ భవమక్తమునక.

సర్వజ్ఞ! యుండెనెటులది? మార్వలుకకమున్నెయెటల మఱి లేకుండెన్" ౮౬

వ॥ అనియిట్లువచ్చించుటయును మరల భర్తృయజ్ఞుండు ౮౭

కం॥ "సచ్చిద్రంబగుజపమును సచ్చిద్రంబగుతపంబు సచ్చిద్రమఖం

బచ్చిద్రంబగు బ్రాహ్మణు నిచ్చామాత్రింబుచేక. నేమందునికక. ౮౮

కా॥ అచ్చిద్రంబని బ్రాహ్మణాస్యమున నందా నాగరాస్యంబునక

స్వచ్ఛంబానుడి నిర్గమింప నది యట్లొఁగాని కా దస్యధా.

సచ్చిలంబగుబ్రహ్మకాల మనుచుక జ్ఞాదేవతావంశజుం

డిచ్చక ధర్మనిబంధ మారయక యక హేలోక్తియుక సత్యమా. ౮౯

మత్తకోకిల॥ ఈపరావసువుకగుఁజించి తదిష్టమిత్రులు ప్రాయపుక

బాప లెంతయు నవ్వలాటకుఁ బట్టిరత్నవతికుచం

బావెనాలెఱుగొక్క కుద్దుడవెదువంచని. రిద్దియే

యాపరాశరుసన్మతం. బదె యాను నిమ్మకొత్తి కుద్ధికిక" ౯౦

వ॥ అనివాక్రుచ్చుటయు బ్రాహ్మణులిట్లునిరి. ౯౧

క॥ "రాజిదివిన్న నీర్ష్యమెయి రమ్మని పట్టి వధించుచుమ్మ. నీ

యోజన చూచినం గర మయొక్తము. గానఁ బరావసుండు ని

ర్వాన్యజపుఁ బాచితంబుననె ప్పాణములక వేసఁ గోలుపోవుఁగా.

కోజను మేము నిండ్ల కయయోయని యేగెద. మేమిచేయనా." ౯౨

వ॥ అనవుడు వెండియు భర్తృయజ్ఞుండు ౯౩

సీ॥ ఆరాజచంద్రముం డఖిలధర్మంబుల నొనరించి ధన్యుడైయున్నవాఁడు

అమ్మహీవల్లభుం డఖిలకామ్రములందుఁ గోవిదుండై మఱింగొన్నవాఁడు

ఆజననాయకుం డతివిస్తృతంచైన నీతిమాగ్గుంబున నిల్చువాఁడు.

ఆబ్రహ్మవిదుఁడు జేవబ్రాహ్మణులయెడ భక్తివిశ్వాసము ల్పరఁగువాఁడు.

గాన నేనును మీరును గలసి యాన్యపాటునింటికిఁబోదము బయలుదేరుఁ

డయ్యవాగరులార! యాయార్యుఁడైన మధ్యగునిద్వారమున దీని మనవి నేను. ౯౪

సీ॥ ఆదిఁ బరావసు వవ్వేశ్యయింటిలో దాహంబుగొని సుగం ద్రావుటయును

గుయ్యడు చతఁడంత గురుసన్నిధికివచ్చి యర్హప్రాయశ్చిత్త మడుగుటయును

నతని మిత్రులు రత్నవతి చను ల్గిహించి యధరంబుగోలుమం చాడుటయును

యు కమియ్యదియంచు నొగిని బరాశరస్మృతి దానిఁ గడు రూఢి నేయుటయును

నొకటి తరువాత నొక్కటి యొయ్యనొయ్య మధ్యగునిద్వారమునఁబోయి మనవి నేత.

మద్దినియాతఁ డాగ్రహ మందెనేని సరిగ దాకిఁ దెచ్చెడి భరము నాది " ౯౫

వ॥ అని వక్కాణించుటయుఁ బరమసంతోష భరితస్వాంతులై భర్తృయజ్ఞ మేలుమేలని పొగడి ౯౬

సీ॥ స్వర్గచ్యుతుండైన సత్యసంఘ చేత బ్రాహ్మణార్థం బుంచఁబడియె నెవఁడు

భీచమత్కారపురీజన కార్యము ల్సిద్ధించు నెవ్వని చేత నెపుడు

నెవఁడు గర్తారీర్థభవుడయి పరియించె వేదవేదాంగము ల్వీపులమేధ

భర్తృయజ్ఞని యజ్ఞ బహుయజ్ఞములుచేసి యెవఁ డాహితాగ్నియై యెనసె యశము

నట్టి నారిభద్రుఁడేరి మధ్యగుని మధ్యమందుఁ జేరిచికొని భర్తృయజ్ఞ సహిత

ముగఁ బరావసుఁ డన్మాత ముదకఁడైన తత్పితం గొంచు వాగరు ల్తక్షణంబు ౯౭

వ॥ రాజద్వారంబు సొచ్చుటయు ద్వారపాలకుండు పోయి రాజునకు నివే

దించె. నయ్యాన ర్తదేశాధిపతి పురోహిత పురస్సరంబుగం దలవాకిటనుండు తన్నాగ

రుల కభిముఖంబుగా నడచి ప్రథమము భర్తృయజ్ఞనకును నావల హరిభద్రునకును ముద్గ

నాస్తులగు నలుపురకును నితర భూనురులకును సర్వ మధుపర్క విష్టర గోప్రదానంబు

లొనరించి పదపడి కర్దత్తాశీర్వాదంబులం గైకొని వారి నందఱును సభామండపమునకుఁ

గొంపోయి యథాక్రమంబుగా బంగరుగద్దీయలం గూర్చుండఁజెట్టి తదనంతరంబునఁ

దాను ధరాతలంబున నుపవిష్టుండై దోసిలిఁబట్టి ౯౮

కం॥ "సనాథ భర్తృయజ్ఞులై మద్భూమామునకుఁ నాగరాలి యేలెంచెనునే.

డవాహా! ధన్యుండను. ననుగృహీతుడనువైనవాడఁ గృతకృత్యుండఁ ౯౯

డ॥ కావున నేనుజేయఁదగు కార్య మదేదో యనుజ్ఞయిండు భూ

దేవతలార! చేసెద. నజేయము నేనియు నిచ్చిపంపెదఁ

బోవఁగరానిచోటికిని బోయెద మాటలువేయునేల మీ

కావలెనన్న సర్వవిధ కార్యములక నెరవేర్తుఁ జెప్పుదా " ౧౦౦

మ॥ అనినవిని హరిభక్తులందు సత్వరంబుగాలేచి యాదియం దాద్యులను బడపడి
బహ్వచులను ననంతర మధ్యయులను సక్రమంబుగా ఛాందోగ్యులను దత్త దర్శనంబు
బ్రశ్నించి తదనుజ్ఞపడసి ౧౦౧

ఆ॥ పాణిరుద్రములను బరియింపుఁదాద్యులు! జీవనూక్తములను జెప్పుఁడు బహ్వ
చులును! దొల్లిమీరు లలిఁ బృథివ్యాదిసవనము చేసియుంటవలన నిపుడు. ౧౦౨

తే॥ “చదువుఁడధ్యయ్యలార! మీ రదియెఱింగి వేలువేలుగ ఛాందోగ్యులార! మీరు
చదువుఁడి తేనెబొలుకంగ సామములను సిద్ధికోటకయి యందలుం జేయుడిటుల. ”

వ॥ భర్తృయజ్ఞమతానుసారంబుగా నిట్లాద్విజోత్తములకుఁ జెప్పటయు నవియు
న్నియు వారు పఠించిరి. తత్పాఠావసానంబున మధ్యగుండు ౧౦౩

నీ॥ ఎటు పరావసుచే నెఱుంగక మధ్యంబు పానంబు సేయఁగాఁ బడినయదియొ
యేమని యవ్వాని హితసమాహముచేతఁ బ్రధమంబు వాక్యవ్యబడినయదియొ
యెటు స్మృతివిదులచే నటు ఘృతపానంబు పాడితంబుగఁ జెప్పఁబడినయదియొ
యెటు భర్తృయజ్ఞచే నెల్లమహీనురు ల్పదపడి తోడితేబడినవాఁ
యంతయును భూమిపాలున కమరఁజెప్ప నద్దివిని యాతఁడత్యంతహృదయమునను
సంజలిఘటించి మెయివరిచి యాదరమున నెంతయు నయంబుదోషఁ దానిట్టులనియె.

ఉ॥ “ధన్యుఁడనెతి. నాగరులు తన్మహిదేవుల మువ్వరక జగ
స్మాన్యుల రక్షసేయ రహి నాకుఁ బ్రసాదముసేసివారు. నా
కన్యయు ధన్యయాను మృతిగైకొననుండిన బ్రాహ్మణత్రయిక్
హైన్యమునాక తా మనిచి. యంతకుమిక్కిలి యేమికావలెక.” ౧౦౬

మ॥ అనియిట్లువలికి యతఁడు తత్తణంబ యాకన్యను కావించి బ్రాహ్మణులకు
సమర్పించి ౧౦౭

క॥ “మీమాటవలన నిచటికి నాముద్దులబిడ్డఁ బిలిచినాఁడను గనుఁ దో
హ్మమరులు! భర్తృయజ్ఞం దేమనె నదిచేయుగాక యివిపుడికక ” ౧౦౮

మ॥ అనిచెప్పటయు భర్తృయజ్ఞఁ డప్పరావసువు చేయిపట్టుకొని రత్నవతివిన నిట్లు
నియె. ౧౦౯

చ॥ “ అధరముగ్రోలువేళ భవదంబుగఁ జూచెదవేని యాయమక
మధురములైనక్షీరములు మాటికి నందుస్రవించు. నీకునె
వ్విధమగుహానిలేక యగు పెంటనె సిద్ధి. వికారమొందెదేక
రుధిరము నోటినిండఁబడి యాపఁజివీపు పరావనూ | వెనక. ౧౧౦

కం॥ చనుమొనలపైని నీకరమును వైచిత్ర్యోన శ్రీరములు గాతెడిచో
మనమున శుద్ధినిబొందితినిని యనుకొని సంతసింపుమయ్య ద్విజన్మా! ”

౧౧౧

వ॥ అని యిట్లాతనింగూర్చిపలికి కన్యకంజూచి

౧౧౨

చం॥ ఇతని సుతుకౌగిలజూడవలె నీవు కుమారి! త్వదోష్ఠపానమి

క్షీతిసురు శుద్ధుఁజేయుఁ బరికింపు. కుచగ్రహణంబుచేత పా

చితమగునంచుఁ దత్సఖులుఁచెప్పిరి నవ్వుల. కట్టుగాన స

మ్మతిపడనాను దీని. కనుమానమునొందినఁ బాటుఁ డీలైడిక. ”

౧౧౩

వ॥ అని నొడువుటయు నాపె వల్లెయని సప్రీడంబుగం బరావసువుతో నిట్లునియె

ఆ॥ “ రమ్మవత్స! వచ్చి రయమ ప్రియశ్చిత్త మాచరించుకొనుమ యాత్మశుద్ధి

కమ్మగందలంపు మనుమానపడకన. నీవు కొడుకవైతి వింక నాకు. ”

౧౧౪

వ॥ అనియిట్లునుడువుటయు నతండును దల్లిగందలంచి తత్సన్నిధింజేరి యఖిలజను

లును నవలొకింప నాపె పరమోధరంబులు పట్టుకొనియెఁబట్టుకొనుటయే తడవుగాఁ బా

లిండ్లనుండి కుండేందుహిమసన్నిధింబులగు శ్రీరధారలు వెలువడియె. నంత నథరాస్వాద

నమాచరించుటయు నదేబిధంబుగా నానుమ యాననంబునుండి పయస్సు బయలువెడలె.

బదపడి పార్థివుండును బ్రాహ్మణులును బరావసువు పరిశుద్ధుడయ్యెనని పలుమాటలు

కరతాళంబులు వాయించి. రతండును ననేకపర్యాయము లక్కన్యకుఁ బ్రదక్షిణనమస్కా

రంబులుసేసి “ మాతా! నీవు పుత్రవత్సలవు. నన్ను త్సమింపు ” మని ప్రార్థించె. నది

యవలొకించి యానకుఁ డాశ్చర్యపడుచుఁ బ్రాయశ్చిత్తప్రమేదగు భర్తయజ్ఞ

ప్రకరించి

౧౧౬

కం॥ “ ఇట్టిచమత్కారపురిం బుట్టిన బ్రాహ్మణులు గేహమున కరుదేరక.

బిట్టుభజింపంగలిగినయట్టిఁడ నాభాగ్యమెంత దరరేయరయక. ”

౧౧౭

కం॥ ధన్యయగుగాని యామత్కన్యయు సామాన్యరాలుగాదు తలంపక.

మున్యధిసాధులవలెఁ గడుమాన్య. మహాభాగ. నిరుపమాన సతులలా. ”

౧౧౮

ఆ॥ ఈపరావసువును నెన్న నసామాన్యఁ డట్లుగాకయున్న నలవియగునె

యిట్టియువతియొద్ద కేగి వికారముం బొరయకుండుటకును మురలకైన. ”

౧౧౯

వ॥ అని పాథివోత్తముం డావిపులి సాగనంపి కన్నియందోడ్కొని యంతిపు

రంబునకుఁజనియె. నంత నాగరులందఱును

౧౨౦

చం॥ “ మురయును మాంసముక మెసవి చొక్కుచు సోలుచు వేళ్య రిప్పరిక

నిరతము నాగరాత్మజుల నిందితులం బొనరించు టెంతయుక

దురితముకాన నేటినుత దూన్యములొనవి యుంచఁగూడ దీ

తరుణులు మందిరంబులను. దప్పిన శిక్ష విధింపఁగాఁబడుక. ”

౧౨౧

కం॥ ఏపడపుఁజెలియ యీపురిఁ గాఁపురముం జేయఁజూచుఁ గాదనకదితా

నీపగిది నుండవలయును లేపఁగఁబడుఁ బురమునుండి లేకుండినచో ॥ ౧౨౨

వ॥ అని వ్యవస్థచేయుటయు నాదుంబరియు మధ్యగుండును ద్రివారంబులు కర
తాళంబులు వైచిరి. యీసందర్భమున రత్నవతిం బెండ్లియాడ నటకు వచ్చియున్న దశా
ణకజేకాధిపతి పూర్వోక్త వృత్తాంతంబువిని విరక్తుడై స్వపురంబునకుఁ బయనమయ్యె.
నతఁడు వెడలిపోవుటవిని యానర్తుఁ డతని వెంటఁబడి ౧౨౩

—* రత్నవతి వివాహమును మానుకొనుట *—

అ॥ “ నాదుముద్దుబిడ్డ నర్మిలిఁబెండ్లాడఁ బిలువఁబడితివిటకుఁ బృథివిపాల !

వచ్చియున్న కార్య మిచ్చ నొనర్పకే యేలయేగదయ్య యివ్వధమున ? ” ౧౨౪

వ॥ అనివాక్రుచ్చుటయు దశార్ణుం డిట్లనియె ౧౨౫

ఉ॥ “నిందితురాలు నీదుసుత. నిక్కము. కన్నెఱికంబు గోలుపో

యెం. దనవాఁతెఱంగఱచి యేడొ పయోధరమర్దనంబుసే

యం దగునంచు నిష్టపడువాపె కెటుండును గన్యకార్వ. మిం

కందురుపో పునర్బుకని యందలు నీదుతనూజ భూపతి ! ౧౨౬

కం॥ ఎవఁడు పునర్బుకడుపున భవమొందునో వాని తొంటిపదితరములవా

రవతలిపదితరములవా రవిచారితముగను బడుదు రతిదుర్గుతులకా. ౧౨౭

కం॥ ఇరువదియొకటవపురుషుని వఱకు నధఃపాతముండు. వాఁ డాకల్పం

బురుసరక మొందుఁ. గావున వరియింప భవత్తనూజ వసుధాధీశా ! ” ౧౨౮

వ॥ అనియిట్లు నిర్దాక్షిణ్యంబుగా వాక్రుచ్చి నాస్త్యశ్వకథపూర్వకబహూపాయన
దానంబున హృదయ మాకర్షించుచున్న ను నానర్తు నవమానించి యాత్మీయనగరంబునకు
వెడలిపోయె. నతఁడ నానర్తుఁ డింటికేగి వ్యాకులపడుచు బృహద్భలుండన్నమాట లర్థాంగి
కిని నమాత్యులకును వినుచుటయు వారలు ౧౨౯

ఉ॥ “చక్కనిరాకుమారకులు స్యందనఘోటకహస్తయుక్తులై

తెక్కకు మించియుండిరిల. లేవడి యేమియులేదు. వారిలో

నొక్కనిఁ బిల్వఁబంచి భవదుత్తమకన్యనొసంగు. మీతఁడే

దిక్కటె లోకమంతటికి ? తీరినిదుఃఖముగూఁచె జేలయో” ౧౩౦

వ॥ అనినవిని యతండు కన్నియదిక్కు మొగంబై ౧౩౧

తే॥ “ పుత్రి! చిత్తరువులలోని భూమిపతుల నెల్లరం జూచియుంటివి యీవుమున్నె.

వారిలోపలఁ ద్వన్మనస్సారసమును వికసితముఁజేయు మతియొక్క విభవరింపు ”

వ॥ అనవుడు రత్నవతి యిట్లనియె. ౧౩౩

కం॥ “వరియింప దశార్ణాధీశ్వరునిడిచి వఱొక్కభూమివడు నెన్నటికికా.

ధరణీక ! యేలయనుచో నెఱింగించెదవినుము దానిహేతువు నీకున్. ౧౩౪

కం॥ ఒకపరికాసింతురున్యపు. లొకపరివచియింతు రెదియొ యర్వీసురు. ల

ట్లొకపరియూఁబడుఁగన్యక. యొకపరియేయగుచునుండు నొగి నీమూఁడున్. ౧౩౫

ఆ॥ ఇదియెఱింగినన్ను నింకనొక్కచున్నీని కీయకుండవలయు నీవుతండ్రీ !
యీవొనర్చెదేని యిది యే తిరంబగుఁ. గాదుధర్మమిద్దీ కనుమెడంద

౧౩౬

వ॥ అనియిట్లువక్కాణించుటయు నానర్తుండు

౧౩౭

కా॥ “నాచేనీవు దక్కాల్లభూమిపతికి స్వత్కాలపుందొందరన్

నాచాదత్తవ యైతి కాని కుచివిప్రప్రాజ్ఞచుధ్యంబునన్

నీచైయాతఁడు తాగ్రహింపఁ. డెటులన్ నీనాధుఁ డాతండికా

నో చెప్పంగదవమ్మ ధర్మమును బిట్టూహించి డెందంబునన్”

౧౩౮

వ॥ నావుడు వెండియు రత్నవతి

౧౩౯

చం॥ “మనమునఁ జింతనేయఁబడు మంచిగఁ గార్యము లాదిలోన. న
ల్లన నవి వాక్కుచేత నవలన్ బహిరు క్తములొచునుండు. వా
నినె తగువాతఁ జేయుదురు. నేను మదాత్మను మున్నె యన్న రేం
ద్రునకు మనస్సుచేనిడితిఁ. దోడనె వాక్కున నిచ్చితీవునన్.

౧౪౦

ఉ॥ కావున నెట్లునాకుఁ బతిగాఁడో యతం డీకఁ జెప్పుమీవ. యా
భూవిభుఁడప్ప నింకనొకపూరుషు మానసమందు నేనియున్

నావిభుఁగాఁదలంప. నిది నాదగునిశ్చయ. మవ్విభుండు నన్

దావరియింపకున్నఁ జని తాపసినయ్యెద నేను నిష్ఠమై”

౧౪౧

వ॥ అనినవిని తస్మాతయగు మృగావతి కనులనిండ నీశుదెచ్చుకాని

౧౪౨

చం॥ “తనయ! తపంబుసేతుని తద్దయు సానాసమాచరింప. కీ
వనయము సౌఖ్యమొందు మృదులాంగముగల్గినయట్టిబాల వే
యనువునఁ గందమూలఫలహార మొనర్చుచు నారచీరలన్
దనువునఁదాల్చి భూరనుగు తత్తపముంబొనరింతు కానలన్.

౧౪౩

ఉ॥ కావున ముఖ్యుడైన యొకత్మోపతికిచ్చెద నీక. గుమారికా
భావమునాశ్రయించి యల బ్రాహ్మణి నీపరమాపురాణు నీ
వేదిధుఁ బెండ్లిచేసికొని యేగెదో వాని పురోహితాత్మజుడొ
దా వరియింపనున్నయది తప్పక రత్నవతి ! సుఖంపడక ”

౧౪౪

వ॥ అని వాక్రమ్యుటయు మఱియు రత్నవతియిట్లునియె.

౧౪౫

ఉ॥ “కూఁతురిమీఁద నీకుఁ గడుఁ గూరిమియుండిన నిట్టిమాటలకొ
మాతరొ ! చెప్ప కెప్పటికి. మత్తపముం జెడఁగొట్టెదేని త
ర్వాత విషాన్నముందినియొ వహ్నినిజొచ్చియొ జిహ్వఁ జీల్చియొ
యీతనువుం ద్యజించెదను. నేల బలాత్కరిసేసె దివ్యధిక ”

౧౪౬

వ॥ అనియిట్లు దృఢంబుగాఁబలికి పరమాత్మరాలగు బ్రాహ్మణిం గొంగలించు

కొని యంజలిఁబట్టి

౧౪౭

కం॥ “చనుమీ జనకునియింటికిఁ బనుపుచునున్నాను నేను బ్రాణసఖీ! తా
ఘనుడైన నాగరున కిచ్చునునిన్ను. వివాహమాడి సుఖపడు మింకణ్. ౧౪౮

తే॥ ఎన్నడైనను నీతోడ నేను బరుసమాడియుండిన క్షమియింపుమమ్మ దాని.
నీవునుడివినపరుసం బెడేని యున్న నేను క్షమియించుచున్నాను నిశ్చయముగ ”

వ॥ అనవుడు బ్రాహ్మణియిట్లనియె. ౧౪౯

తే॥ “ఎనిమిదేండ్లది గౌరినా నెన్నఁబడెడి. నగును రోహిణి తొమ్మిదియబ్దములది.
దశశరత్పూర్తియ కన్య. యంతకునుమించినది రజస్వల. యిటు లార్యు లాడుచుండ్రు.

కా॥ కామార్థ్యంబుగతించె నీదు చిరసాంగత్యంబున న్నాకు. స
ద్భామాధర్మయుతంబు పోదశశరత్పూర్తియంబు వచ్చెక. స్మృతి
ప్రామాణ్యంబునెఱింగియున్నయెడ మత్పాణిగ్రహం బుర్వి నే
ధీమంతుండునుజేయనొల్ల. డటుపై దిక్కేమి రత్నావతీ! ౧౫౦

పృథ్వీ॥ రజస్వలవివాహమై రమణ దానిగర్భంబునక
బ్రజంగన స్వపూర్వరౌ పదుగు లొందుదు దుర్గతిక.
రజస్వలకుఁ బెండిలిక రహినొనర్చు నాతండ్రియుక
నిజాన్వయజవింశతిక నిరయమందునం ద్రోసెడిక. ౧౫౧

కం॥ కావున నేనును నీతోఁ గావించెద నుగ్రతపముఁ గల్యాణిరొ! యిం
కేవిధమగుపనియునులే దావృద్ధులతోడ నమ్మయశ్శయ్యలతోడక. ” ౧౫౨

వ॥ అని నిశ్చయించి యాకన్యలిరువురును ౧౫౩

సీ॥ ముంగిస ల్పాములు మోము మోమునఁజేర్చి ముద్దాడు నెద్దానిముంగిళులను
నెలుకలు పిల్లలుం జెలిమిమై నెచ్చోట నాటలాడుచునుండు నన్వహంబుఁ
బులులును జింకలుం బూర్వవై రమువీడి క్రీడించు నెచ్చటం గూడిమిగులఁ
గాకము ల్పూకము ల్లలసి యన్యోన్యంబు విహరించు నెచ్చోటి వృక్షవాటి
భర్తృయజ్ఞా తపఃప్రభావమున నిట్లు సత్వములకుఁ బరస్పరస్పర్ధలేని
అట్టివాస్తుపదంబున కఖిలతీర్థసహితమున కేగి యట సుఖాసనముపైని. ౧౫౪

వ॥ కూరుచుండియున్న భర్తృయజ్ఞా సమీపించి కృతాంజలిపుటలై యందు
బ్రాహ్మణి సవినయంబుగా నిట్లనియె. ౧౫౫

అ॥ “ఏను సఖియయైన యారాజకన్యతోఁ దపముఁజేయుపాంఠెఁ ద్వత్పదబ్ద
సవిధమునకు భక్తిఁ జనుదెంచియుంటిని. దద్విధికవచింపు తాపసేంద్ర!” ౧౫౬

వ॥ అని యిట్లుడుగుటయు భర్తృయజ్ఞుండు. ౧౫౭

కం॥ చాన! తపశ్శ్రయ్యావిధి నేను వచించెదను వినుము నిశ్చేయస మ
ద్దాన నొనఁగూడు. స్వర్గమయైనం జెప్పునదియేమి. నాస్తగతంచే. ౧౫౮

—♦ బ్రాహ్మణీరత్న చతులు తపస్సుచేయుట. ♦—

సీ॥ చాంద్రాయణంబులు చరియించుటయుఁ దప్తకృత్రంబులొనరించి కృశులగుటయు
సాంతపనంబులు సరిగ సల్పుటయును వృత్తకాలంబున సాపడుటయు
నొకవూఁటునే తిని యూరనుండుటయును రెన్నాళ్ళకొక్కసారి తుడుచుటయు
మూన్నాళ్ళకొకమాటు భుజియించుటయు నయాచితమైనదాని బోచేయుటయును
దపమునకు ద్వారములుగాఁగ ధాతచేతఁ జేయఁబడినవి-వీనిలోఁ జేతనైన
వాని రాగంబు ద్వేషంబు వదలిచలుపఁ గాంక్షితంబులు సిద్ధింపఁగలవు బిడ్డ! ౧౬౧

తే॥ శత్రులందును నత్యంతమిత్రులందు రాలయందును రతనపుకొ జాలమందు
నెపుడు సనుమైనభావన యేరుపడునో యపుడ యయ్యెడు మోక్షంబు హస్తగతము
తే॥ ఎవఁడు లింగంబు గ్రహియించి యవల మరలఁ బాపరతుడగు వాని సర్వంబు భస్మ
మందు హుతమగునదివోలె వ్యర్థమగును-దపమువిధ మేమిచ్చెప్పుడుఁ దనయ! నీకు "

వ॥ ఆనపుడు బ్రాహ్మణి వల్లెయని గత్తువతీసహితంబుగా స్వచ్ఛోదకపూరితం
బును బద్ధినీమండనుండితంబును నగు నొక్క జలాశయంబు సమీపించి ౧౬౨

సీ॥ చాంద్రాయణంబును జరియించె మునుమున్ను-తరువాతఁ గృత్రసాంతపనములును
దదుపరి నత్సరత్రయము బద్ధశ్రద్ధ నాటవకాలమం చారగించె-
మూడేండ్లు పదఁపడి మూన్నాళ్ళ కొకపరి యుపవాసముల సెంతయును గృశించె-
నొకనాఁడుగాక యింకొకనాఁడు పిమ్మట నొగిని నిరాహారయగుచునుండఁ
గడఁగి హేమంతమున వారినడుమనిలిచె-నుండఁ బంచాగ్ని మధ్యమం దెండవేళ-
బట్టబయలున వసియించె వర్షములను బ్రాహ్మణి తపంబుఁజేసెడిపట్ల నిట్లు, ౧౬౩

వ॥ దేవదేవుడగు చంద్రశేఖరు ధ్యానించుచు రేయంబవళ్ళు నాపె యట్లుంట
తిలకించి రాజకుమారి పరమసంతోషంబున ౧౬౪

సీ॥ నూటయేఁబదియేండ్లు నూటి గాఁ దపముండె ఫలభక్షణంబును సలుపుకొనుచుఁ-
బండుటాకులఁదిఁచుఁ బదఁపడి యన్నియేండ్లాత్మలో ధ్యానించె నంధకారి-
నట్లుతరువాతఁగా నాటునూటులయేడు బదకపానముతోడ నుండె నిష్ఠ-
నావల బెయ్యయేడు లత్యంతనియతిమైఁ బవమానభక్షణ పరతమనియె.

నెట్టులెట్టులఁ దపముండె నట్టులట్టు లాపెకుం దేజ మభివృద్ధియగుడు నపుడు
చంద్రశేఖరుఁ డందికాసహితుడగుచు దరిసెనందిచ్చి బ్రాహ్మణిగఁగుటచి ప్రేమ

క॥ "తనయా! యస్మద్వాక్యము విని చాలింపు మింకఁ దపము- వేగ నభీష్టం
బును వచియింపు మొసంగెద- ననుమానమువలన దేతదర్థ మెడంద" ౧౬౫

వ॥ అని ప్రసాదించుటయు బ్రాహ్మణి యిట్లునియె.

౧౬౯

తే॥ “ఏమి కావలెనింకను నీశ ! నాకు- దర్శనంబునొసంగితి దయనువచ్చి-

స్వప్నమునఁగూడఁ దావకదర్శనంబు దొరకు తెంతయు దుర్లభ మరయ ధరణి”

వ॥ అని యిట్లుపలుకుటయు మరల భగవానుండు

౧౭౦

క॥ “కా దస్మదీయదర్శన మేషినము వృథాగఁ దాపనీ ! కావున నీ

వేదేని వరముగోరుము- కాదనకది యిచ్చిపోవఁగాఁగలవాఁడ౯”

౧౭౧

వ॥ అని వక్కాణించుటయు బ్రాహ్మణి మణియు నిట్లునియె-

౧౭౨

క॥ “రత్నవతీసమాఖ్యఁ గడు రాణవహించిన యీన్యపాత్మజా

రత్నము నాకుఁ బ్రాణసఖ- రాజశిరస్కు ! చతుర్థయయ్యఁదాఁ

బ్రత్నముగం బొనర్చెడిఁ దపంబును నేనుబొనర్చినట్లు- లీ

యత్నము పూర్వ మచ్చటనె యాచరితవ్యము నీకుఁ బూర్తిగ౯-

౧౭౩

క॥ చాలింపం దప మీ పె తత్తుణమ నేఁ జాలించెద౯- సంశయం

చే లే దిందుల- కీకచెల్మి నిదలే కేఁ బెండ్లియు౯ మాని యీ

లీల౯ మేలితపంబునేయుటకు శూలీ ! పూనుకొన్నాను- నా

పాల౯ నీవు కృపాశువైన నిడు మీ పద్మాక్షి యిష్టార్థముల్”

౧౭౪

వ॥ అనినవిని భగవంతుఁడగు శశి శేఖరుండు రాజపుత్రినుద్దేశించి మేఘగంధీర భావణంబుల నిట్లునియె.

౧౭౫

తే॥ పుత్రి ! నామాటవిని తపఁబును ద్యజించి చిత్తముననుండుకోరిక చెప్పకొనుమ-

యీయరానట్టిదై నను నిపుడుదాని నీయనున్నాడనీకు నేఁ దోయజాక్షి !

౧౭౬

వ॥ అనియిట్లునుడువుటయు రత్నవతి

౧౭౭

ఉ॥ “తామరతీవె మొత్తములఁ దద్దయు రాజులు నేది యెద్ది శ్రీ

యోమహితంబు బిట్టు తపముండెను బ్రాహ్మణి యత్తటంబునం

దామహనీయమైనవ్రాద మానుమపేరటఁ దీర్థరాజమై

యీమహి ఖ్యాతిఁజెందవలె నెంతయు హైమవతీమనోధవా !

౧౭౮

క॥ ఎవఁ డీతీర్థంబునఁదా నవగాహనమాచరించు నెవ్వఁడు సదా

దివమున వసింపవలయును భవదీయంబగు వరప్రభావమువలన౯-

౧౭౯

క॥ నేనుదపమున్నయది శూద్రానామముతోడఁగూడి తత్సమమహిమ౯

దానొకతీర్థోత్సమమై యేనన్ను వారింపవలయు నీశ్వర ! సరవి౯-

౧౮౦

క॥ ఈమహితతీర్థములకడఁ గౌమార్యంబునఁ దపంబు గావింపవలె౯-

స్వామీ ! యట నారాధ్యుడవై మనవలె నీవ తపనులందటిచేత౯”

౧౮౧

వ॥ అని కోరుసమయమ్మునకుఁ బుడమిం బగుల్చుకొని సూర్యసన్నిభంబగు శివ
లింగంబు బయలువెడలె-నంత భక్తవత్సలుండగు మహేశ్వరుండు తత్కన్యకల తపంబు
నకు మెచ్చి

౧౮౩

అ॥ “శూద్రునినఁగనీది మందరీ ! బ్రాహ్మణినినఁగ నీదు చెలిది యనఘచుయిన

తీర్థయుగళమగుచుఁ ద్రిజగంబులందును బేరుగాంచఁగలవు-వెక్కులేల-

౧౮౪

తే॥ చైత్రశుక్లచతుర్దశీచంద్రవాసరమున నిటనాడి నాదులింగమున కధిక

భక్తి నభిషేక మొనరించి పంకజముల నర్చనముసేయ దీర్ఘాయువగు నరుండు ” ౧౮౫

వ॥ అనిపలికి యంతర్ధానంబుఁజెందుటయు బ్రాహ్మణీరత్న వతు లిరువురును దత్తీ
గ్రసవిధంబునఁ దపస్సుఁజేయుచు జరామరణవర్జితలై కల్పశతంబుండి యిప్పటికిని నక్షత్ర
రూపలై తారాపథంబునఁ గనబడుచున్న వా-రదిమొదలుకొని యాతీర్థములు రెండును
బ్రసిద్ధికివచ్చె-దవ్వుదవ్వులనుండి ప్రజలువచ్చి వానిలో స్నానమొనర్చి యాలింగంబును
బూజించి పంచమహాపాతకములుచేసినవారై నను దీర్ఘప్రభావంబున స్వర్గంబున కరుగఁ
జొచ్చి-రింతలోపల భూలోకంబున యజ్ఞదానదేవతాపూజనాదిపూపమైన ధర్మకర్మం
బులు నష్టంబులయ్యె-ద్రదివమంతయు విమానస్థులును నప్పకోగణసేవితులును నగు దేవ
తలతో స్వర్గఁజేసెడి మానవులచే వ్యాప్తమయ్యె-నట్టితఱిం బరేతరాట్టు బ్రహ్మలోకం
బునకుఁబోయి రెండుపత్రంబులు బ్రహ్మముందటం బెట్టిచింతను వెలిపుచ్చుచు

౧౮౬

అ॥ “ఒకటఁ బాపములు మఱొక్కటఁ బుణ్యము ల్లలవు వీనిలోనఁ గమలజన్మ !

యొకటి చిత్తుచే మఱొకటి విచిత్తుచే వ్రాయఁబడినవివి మదీయసభను-

౧౮౭

తే॥ శూద్ర బ్రాహ్మణి యనుపేళ్ళ శుద్ధతీర్థములు గలవు హాటకేశ్వరమునను రెండు-

పుణ్యతమమైన శివలింగమును జెలంగు నమ్మహాత్రైతమధ్యమం దవ్విధమున-

౧౮౮

క॥ అమూఁడింటిమవార్తను హేమ స్తేయాది దారుణేనోరతులు

వైమానికులుంబలె స్వర్ధాములుకాఁజొచ్చి-రేటిధర్మము లింకఁ-

౧౮౯

తే॥ రారవముదొట్టి యత్యంతరౌద్రములగు నారకములెల్ల నుండెడివారులేక

పాడువడియున్నయవి ప్రజాపతి ! యిఁకేమిచెప్పుకొందును నీతోడ సిగ్గువిడిచి-

సీ॥ ఆత్మలోపలనేని యధ్వరంబులమాట తలవెట్టఁ దొక్కఁడు- నీ విలయమేమె-

పిడికెడుగింజలేళ్ల బీదసాదలకుఁదాఁ బెట్టఁ దొక్కఁడు- నేమిపట్టుదలయ్యె-

దంభంబునకునేని దైవతంబులఁగూర్చి నతిసేయఁ దొక్కఁడు నాస్తికతను-

కార్ధంబునాఁడేని స్వపితృతర్పణమును విడువఁ దొక్కఁడు దుందుడుకుమిగులఁ-

గాన పదలుకొంటి నే నీదునుద్యోగ- మిమ్ము శత్రుఁడైన యింకనొకని-

కేమిటికిలిఖించు టీకమ్మలం దింక జమ్మిక్రిందివ్రాఁతచాయఁ దోడ-

౧౯౦

వ॥ అనినవిని పంకజాసనుండు పాకకాసనుంబిలిచి

౧౯౨

తే॥ “శక! నామాటవినినీవు త్కృష్ణలమునకేగి యిప్పుడ శ్రీహాటకేశ్వరమున

శూది బ్రాహ్మణి యనుపేళ్ళ శుద్ధతీర్థములను శివలింగమును బాంసువులను నింపు”

వ॥ అనినవిని శక్రుండు సత్వరంబుగా త్కృష్ణలంబునకుఁజని యా తీర్థములను దల్లింగమును బరాగములచేఁ గప్పివైచె- నీకలికాలంబునసహితము సకలపాతకనివృత్తికై యాతీర్థంబులలోని మృత్తికతీసి నీరమాడి తిలకంబు ధరించునది- చతుర్దశి సోమవాస రంబునఁ తత్తీర్థద్వయసవిధంబున శ్రీద్వాయుతంబుగా శ్రాద్ధంబుపెట్టినవానికి గయా శ్రాద్ధంబుతోఁ బనిలేదని స్వాయంభువమనువు వక్కాణించె- మీరలడిగిన బ్రాహ్మణి శూద్రీతీర్థవృత్తాంతముం జెప్పినవాడ- నియ్యది చదివినను విన్నను నిస్సంశయంబుగా నానాఁటి పాతకంబు నశియించు- నిట్లు తల్లింగపూజనంబున సిద్ధుండును జిరాయువును గాని నరుఁ డీలోకంబునఁ గానంబడఁడని వచించుటయు ఋషులిట్లనిరి.

౧౯౪

—* నాగరాష్ట్రకుల శ్రైష్ఠ్యవర్ణనము. *

తే॥ “మూఁడునరకొట్లతీర్థము ల్మును సకృత్స్నిముగను శ్రవణించియుంటిమి మునులవలన నఖిలతీర్థంబులందాడ నబ్బుఫల మెటుల లభించును నల్పాయువులకుఁ గలిసి ” ౧౯౫

వ॥ అనియిట్లుప్రశ్నించుటయు నూతుండిట్లనియె-

౧౯౬

సీ॥ “ముఖ్యంబు లందులో మూఁడు తీర్థంబులు-రాణనొప్పును మూఁడరణ్యములును- ముక్తిప్రదాయకమ్ములు మూఁడు త్రేతముల్-మునుమున్ను వాచ్యము ల్మూఁడుపురులు- మూర్ధంబులనబెడు మూఁడు పర్వతములు-కడు శస్త్రములు మూఁడుగ్రామములును- మురిపెంబునొడఁగూర్చు మూఁడుతరంగిణుల్-మునివాసయోగ్యము ల్మూఁడువనము- లఖిలపాపహరములై మర్త్యలోకమందున్నయట్టి వానియన్నీటను నె వండు స్నాతుడగునో వాడు తా సర్వతీర్థావగాహఫలము వందఁగలఁడు. ౧౯౭

వ॥ ఈయిరువదినాలుగింటను నొక్కొక్కమూఁడింట నీరమాడిన సర్వతీర్థస్నాన ఫలంబు గలుగు”నని యిట్లువక్కాణించుటయు శౌనకానులు

౧౯౮

సీ॥ “ముఖ్యంబులైన యామూఁడుతీర్థములెవ్వి? రాణనొప్పెడి మూఁడరణ్యములెవి? ముక్తిప్రదాయకములౌ మూఁడు త్రేతములెవ్వి? పూర్వవాచ్యములైన పురుములెవ్వి? మూర్ధంబులనబెడు మూఁడుశైలములెవ్వి? కడు శస్త్రమౌ మూఁడుగ్రామములెవి? మురిపెంబునొడఁగూర్చు మూఁడుప్రదేశములెవ్వి? మునివాసయోగ్యమౌ వనములెవ్వి? యఖిలపాపహరమై మర్త్యలోకమందున్నయట్టి వాని నొక్కటొకటి యాసతీయు”మనుడు నారౌమహర్షణి యెలమిమీఱ వారి కిట్లులనియె-

౧౯౯

మ॥ కురుక్షేత్రంబును హాటకేశ్వరంబును బ్రాభాసికంబును బుణ్యక్షేత్రంబులు
సర్వపాతకనాశకంబులు- నీక్షేత్రత్రయంబున స్నానమొనరింప నభీష్టసిద్ధియగుటయు
కాక చతుర్వింశతిస్నానఫలంబు పొందించెడి- బుష్కరంబును నైమిశంబును ధర్మా
రణ్యంబును నరణ్యంబు- లీమూడింటను స్నాతుడగువాడు చతుర్వింశతిస్నానఫల
భాక్కయ్యెడు- వారాణసియు ద్వారకయు నవంతియుఁ బురంబు- లీమూడింటనాడు
వాడును జతుర్వింశతిస్నానఫలభాక్క- బృందయు ఖాండవంబును ద్వైతంబును
వనంబు- లీమూడింటఁ గుంకువాడును జతుర్వింశతిస్నాతయ- కల్పగ్రామంబును
కాలిగ్రామంబును నందిగ్రామంబును గ్రామంబులు- వీనిమూడింట స్నానమొనర్చినఁ
జతుర్వింశతిస్నానఫలంబుగలుగు- నగ్నితీర్థంబును శుక్లతీర్థంబును చిత్రతీర్థంబును
దీర్థంబులు- వీనిమూడింటఁ దీర్థమాడఁ జతుర్వింశతిస్నానమండగు- శ్రీకైలంబును నర్మ
దంబును కైవతంబును బర్వతంబులు- వీనిమూడింట నీరమాడినఁ జతుర్వింశతిస్నాన
ఫలంబు చేతురెడిని- గంగయు నర్మదయు సరస్వతియు నదులు- వీనిమూడింటనాడు
వాడును జతుర్వింశతిస్నానఫలభాక్కయ్యెడు- నీయిరువదినాలిగింట స్నానమొనర్చిన
సార్థకొటితీర్థస్నానఫలంబు సమకూరు- నొకదాన మునుంగ మూడింటమునింగినంత
యగు- మీచే నడుగఁబడిన దంతయు వాక్రుచ్చితి-మతియు నేమివిసవలకు"రనుటయు
శౌన కాదులిట్లనిరి-

౨౧౦

తే॥ "హాటకేశ్వరమున నసంఖ్యాకములయి యలరుతీర్థంబు లాఘ్యదేవాలయములు

వినిచినాడవు నీవు సవిస్తరముగ మాకు సూతాత్మజా! మంచిమాటె కాని ౨౧౧

తే॥ వర్ష శతమునకేక విధివంతముగను వానియన్నింట మునుగంగ వశముగాదు-

అవిధంబున దేవతాయతనములను నరుల కవశోకనమునేయఁ దరముకాదు- ౨౧౨

తే॥ అల్పమాయు వుక్యతయుగమందుఁగూడ మనుజులకుఁ-ద్రోత ద్వాపరమునను నటుతె-

కలియుగంబునఁ జెప్పంగవలసిలేదు వారియాయుష్యముంగూర్చి వసుధలోన- ౨౧౩

తే॥ ఇట్లు లబ్ధాయువులుగాఁగ నెఱిగి నరుల నధనులకుఁగూడ సర్వతీర్థావగాహ

బహుశదై వతదర్శనఫలముగలుగ నొకయుపాయంబువచియింపు ముత్తమంబు" ౨౧౪

మ॥ అనవుడు సూతుండు

౨౧౫

క॥ "ఈవిషయంబును బూర్వం బా విశ్వామిత్రహాని యాశ్రమమునకుఁ

దావచ్చి యడిగె నానర్తావన్యధివాధుఁ డిటుల నార్యులు! వినుఁడి-

౨౧౬

అ॥ "అనఘ! తెక్కలేని ఘనతీర్థములు వాన సలుపఁదగినయట్టి స్నానవిధులు

నేదినమున చుటియు నేవారమున నెట నాడవలసినదియు నదియుఁగాక

౨౧౭

అ॥ దానములును దేవతాదర్శనంబులు మునిముఖంబునుండి వినినవాడ-

వర్ష శతమునకును వానియన్నింటి ఫలంబుఁ బడయ నెట్టిలావరికిని

౨౦౮

అ॥ అలవికాదుకాన నులభ మైనయపాయమునను నొక్కదాన మునుఁగుమాత్ర

సకలతీర్థఫలము సమకూరువిధమును నానతీయమయ్య యార్యవర్య!

౨౦౯

క॥ ఒక దేవతదరిసించిన సకలామరదర్శనమున సమకూరుఫలం

బకలంక ! కలుగువిధమును బ్రక టింపఁగదయ్య నిన్నుఁ బ్రస్తుతిసేతుకా

౨౧౦

వ॥ అనినవిని విశ్వామిత్రుండు పెద్దయుంబొద్దు విచారించి

౨౧౧

వ॥ “విను సరవాస్య మోయధిప ! వేనమునింగిన సర్వతీర్థముల్

చని మునుగక లభించు ఫలసంచయ మబ్బునో యట్టితీర్థముల్

తనరెడి నందు నాలు- గటులక సకలాఘహరంబులై న చ

క్కని శివలింగము ల్కరము గాత్రెడి నిర్వదియేడు తత్ఫలిక-

౨౧౨

క॥ అలింగంబులనన్ని టి నోలిని దరిసించిన సకలోత్తమమదివిష

జ్ఞాలముదరిసించిననగు మేలైన ఫలంబుగలుగు మేదిన్యధిపా !

౨౧౩

క॥ ఏదేవతదర్శించిన నేదేవతఁ గొల్చినను మహిపాలమణి !

యీదివ్యలింగపూజకుఁ గాదెన- యింకేమిచెప్పఁగావలె నీకుకా

౨౧౪

వ॥ అని పలుకుటయు రాజిట్లనియె-

౨౧౫

తే॥ “వేన స్నానంబుఁచేసినచో నరుండు బహుళతీర్థావగాహనఫలమువడయు

నట్టిపావనతమములౌ ననఘతీర్థములను దయతోడ వాక్రువ్వవలయు నార్య ! ”

వ॥ అనియిట్లుప్రశ్నించుటయు విశ్వామిత్రుండు

౨౧౬

తే॥ “జ్ఞాజనక్రియమాణమా శ్రాద్ధములఁ గరంబు నిర్విణ్ణయై బహుళంబునందు

వచ్చెడి చతుర్దశిని నమావాస్యయందు మఱియుఁ బితృపక్షమున గయ యరుగుదెంచి

క॥ తనలో నివసించుటచేతను నొకకూపిక సతంబు తత్తేత్రమునక

ఘనతీర్థంబయి వెలసెను- ననఘా ! నాల్గింటిలోన నది యొక్కటిమా-

౨౧౭

క॥ ఎవఁ డతిభక్తిశ్రద్ధలఁ దవిలి యిదంతేత్రమందుఁ దానాడునొ త

ద్దివసంబున నే యవ్వఁ డవుఁ బితృసంతారకుం డిలాధిప ! వినుమా-

౨౧౮

అ॥ అట్లు శంఖతీర్థమగు రెండవది-తపఃప్రథమదివసమందు భక్తి దాన

స్నానమాచరించి శంఖేశ్వరుం గొల్వ సకలతీర్థఫలము సరవిఁ గలుగు-

౨౧౯

అ॥ అట్లు నాడుపేర నలరెడితీర్థంబు మూడవది మహిళ ! చూడు-భాద్ర

పదసితావృషిని సభక్తి నటం గ్రుంకి యేనువలిపినట్టి యీశుఁ గొలువ

౨౨౦

- అ॥ సర్వతీర్థఫలము సమకూరు- శక్రతీర్థాభిధానమునను ఖ్యాతమగుచు
బాలమండనంబు పరఁగుఁ జతుర్థమై హోటకేశ్వరమున నవనిశాధ ! ౨౨౩
- ఆ॥ దాన నాశ్వయుజములోని పితౄష్టమిదినముమొదలు పంచదివసములును
స్నానమాచరించి శక్రేశ్వరుంగొల్ప సర్వతీర్థఫలము సంభవించు " ౨౨౪
- వ॥ అనినుడువుటయు మఱియు రాజిట్లనియె- ౨౨౫
- క॥ నాపయి నత్యంతము శ్రద్ధోపేతుడ వైతివేని యుర్విశ ! గయా
కూపస్నానవిధానం బోపికతోఁ జెప్పుమయ్య యుండినరీతికా " ౨౨౬
- వ॥ అనియి ట్లమగుటయు వెండియు విశ్వామిత్రుండు ౨౨౭
- క॥ " రవి కన్యారాశిగతుం డవునెడ నమవసను భర్తృయజ్ఞోక్తవిధికా
దవిలియట హోటకేశ్వరభవులుం బరిశుద్ధులు నగు బాపలతోడకా ౨౨౮
- క॥ శ్రద్ధాపూతమనస్కుత శ్రాద్ధంబుం బెట్టునతఁడు స్వపితరులను సం
శుద్ధులఁజేయం గలుగును బుద్ధిమద్రేసరా ! విభూ ! నిక్కముగకా- ౨౨౯
- ఆ॥ భర్తృయజ్ఞవిధిని బాటింపకుండఁ దత్త్వానబాతులైన ధరణిసురుల
వదలిపెట్టికాని వారిలోనైనను ఖలుఁగని శ్రాద్ధకర్మమునను ౨౩౦
- ఆ॥ పిలువఁగూడ- దట్లుపిలిచి పెట్టుంబడు శ్రాద్ధ మన్నిటను సమృద్ధమయ్యుఁ
జవిటి నేలవిత్తు సస్యంబునుంబోలె వ్యర్థమగును భూప ! వాస్తవముగ- ౨౩౧
- ఆ॥ అంధు నెదుటజరుపు నభినయంబులువోలె బధిరు నెదుటఁ జేయఁబడెడి గాన
రవముభంగి స్థానభవులై నవిపుల వదలి చేయుపనులు వ్యర్థమధిప ! ౨౩౨
- తే॥ అజ్ఞులైనను స్థానికు లర్హు లగుదు- రాగమజ్ఞులుసేనినియుఁ చ్ఛాజ్ఞులన్యు-
లవనిశాయక ! పితృదేవతార్చనములఁ దమి విశేషించి సోమపానమున- వింటె- ౨౩౩
- క॥ స్థానికుఁడుదొరకకుండినవో ననలమొ దర్భలో త్రిశుద్ధిగ నొక ను
స్థానమునఁజేర్చి శ్రాద్ధను వాని పురస్థులమునందు వసియించి యొగికా ౨౩౪
- ఆ॥ శ్రాద్ధమాచరించి చాలకాలమునకేకా స్థానికుఁడు లభింప వానిఁ బిలిచి
తగ భుజింపఁజేసి దక్షిణయాయనా- స్థానికేతరునకుఁ దగదుతగదు- ౨౩౫
- తే॥ స్థానికులెక్కురున్న నుజాలు నొక్కబాహ్యుఁడలశ్రాద్ధమును దోవభాక్కుఁజేయ
పంచగవ్యంబుచే నింపఁబడినపాత్ర నొక్క కలుబొట్టుపడికాదె యొగిని జేలుచు- ౨౩౬
- సీ॥ ఓ కెన్ని వంకరలున్నవో యెఱుంగని యత్యంతమూర్ఖుడె యగునుగాక
ముకుచెవుల్మొదలైన ముఖ్యావయవముల హ్రస్వంబుగలయట్టిఁ డగునుగాక
కాల్లో ప్రేళ్ళో యధికంబయియుండుచు నతివికారశరీగుఁ డగునుగాక- ౨౩౭
- దేవభావలలోన విద్వద్వ్రజంబుచే ననయంబు దూషితం డగునుగాక- ౨౩౮

- స్థానికుల నె పిల్వనగుఁజూచి శ్రాద్ధకృతిని నుత్తముండు లభింపకయన్నయపుడు-
 కన్యకాదానమున శ్రాద్ధకర్మమునఁ గులీను నార్జింపవలెఁ గోరెనేని తుభము-
 సీ॥ మ్రాఁకులలో రావిమాడ్కి నాయుధముల వజ్రమ ధ్వజేశ్వ దేవనదివోరె
 మురలలో వారివలె సరనుల శరధిలా గడవిజంతువుల సింహంబుపోల్కి
 గ్రహముల నాదిత్యువహిఁ జుక్కలం జంద్రులలి నద్రులను నురాలయముభాతి
 వాజుల నుచ్చైశ్రవంబువిధంబున ద్విపదంబులందున ద్విజునికరణిఁ
 గరుల నై రావతముమాద్రఁ గామినీజనంబులోన నరుంధతిభంగిఁ బక్షి
 సంఘమునఁ దాద్యుచాడ్చున స్థానజాతవిప్రులం దప్తకులజుండు పెద్దయగును-
 కం॥ ఈవిధమెఱింగి శ్రాద్ధముగావించెడిసమయమునను గన్యకనొనఁగజ్
 బోవువడి నధ్వరమునను గావలెనని యప్తకులజు గడియింపవలెజ్- ౨౩౬
- ఆ॥ అప్తకులుఁడువచ్చి యరుగుపై నెక్కువోఁ బ్రీతి నాడఁదొడఁగుఁ బితృగణంబు-
 గర్జనంబొనర్చుఁ గడుఁ బ్రీతిమైఁ బితృమహాగణంబు-వింటె మనుజనాథ : ౨౪౦
 తే॥ జందె మపఁవ్యముగదొడ్డి సరిగమాకు లలెని పిలవచ్చుసహితమా సలిలములను
 విడుచు దౌహిత్రుడని కడువేడ్కతోడఁ జెప్పుకొందురు పితరు లోక్షితివ ! మఱియె-
 వ॥ అనివక్కాఁగించుటయు రాజేట్లునియె- ౨౪౨
- తే॥ “ అప్తకులజులు తన్నా గరాళియందు శ్రేష్ఠులని స్పష్టముగనీవు చెప్పినాడ-
 వల్పుమెయిండ దిట హేతు వరసిచూడ-వినుచు మయ్యది నాకు సవిస్తరముగ ”
 వ॥ అనియిట్లుప్రశ్నించుటయు విశ్వామిత్రుండు ౨౪౪
- ఉ॥ “ సత్యము నీవుపక్కినది డ్మోలననాయక ! సాంగవేదమున్
 నిత్యము వల్లవేయఁగల నేర్పరు లింకను నున్నవారు సఁ
 మ్మత్యులె నాగరుల్-సకనభూర్వహాణంబునయందు శ్రాద్ధపుం
 గృత్యమునందుఁ గన్యకలనిచ్చెడిపట్లను వారు యోగ్యులే- ౨౪౫
- ఆ॥ ఇంక నేమియనిన నింద్రుండు వారియం దప్తకులులఁజేసె నగ్రణులుగ-
 నన్యవాగరులును ననుమతించిరిదాని-కప్తకులులు శ్రేష్ఠులైకి యిట్లు- ౨౪౬
- తే॥ అట్లుగావున శ్రాద్ధమం దప్తకులులు భోజ్య-లవ్వారు దొరకకపోయినప్పు
 డన్యవాగరులను బిల్చినది-మఱొక్క స్థానమునఁబుట్టిసట్టిరు తగరు వాన- ౨౪౭
- కం॥ శ్రుతులను నాల్గిఁజదివిన మతిమద్వరులైనఁగాని మాన్యులు గారిం
 దితరద్విజు-లీనియమము కృతమయ్యెను భర్తృయజ్ఞకృతిచేతను ముజ్- ౨౪౮
- తే॥ నాగరద్విజుఁబిల్వ కన్యద్విజన్ముఁ బిలిచి శ్రాద్ధంబొ యజ్ఞంబొ సలుపునెడల -
 వ్యర్థమగుఁగాని యయ్యది సార్థకంబుగాదు భూపాల ! యింక నేమికలదు చెప్ప-

— నాగరబ్రాహ్మణులు పతితులైనవిధము —

వ॥ అని విశ్వామిత్రుండు వాక్యమృతయు నానర్తమహీవల్లభుం డిట్లనియె.

ఆ॥ “భర్తృయజ్ఞచేతః బలుమంది బ్రాహ్మణుల్ శ్రాద్ధయజ్ఞముల నిషిద్ధులైరి-

విబుధవరులు వేదవేదాంగపారగుల్ తీర్థజులును సన్యదేశజులును-

౨౫౧

సీ॥ ముకుచేవుల్మాదలైన ముఖ్యావయవముల హ్రాస్యంబుగలిగిన యట్టివారుఁ

గాళ్ళో పేళ్ళో యధికంబయియుంటచే నతివికారశరీరు లైనవారు

వర్ణాశ్రమాచారవర్జితన ల్విడనాడి శ్రాత్తపద్ధతిద్రోక్కుఁ గోరువారు

నో కెన్నివంకర లున్నవో యెఱుంగక యగ్గలంబును మూఁతులైనవారుఁ

గునఱులైనవారుఁ గుస్తాసుయమువారు శ్రాద్ధయోగ్యులనుచుఁ బాటిచెప్పి

మంచిమంచివారి మర్యాదపోవ ననర్హులనఁగ నేటిన్యామయ్య ? ”

౨౫౨

క॥ అని యిట్లుడుగుటయు విశ్వామిత్రమహర్షి

౨౫౩

ఆ॥ “కలవు కారణములు కావలసినయన్ని - వినుము చెప్పెదను సవిస్తరముగ-

మహినురాంగనలు చతుర్త్కారభూనానుపదతి దానములను బతితలైరి-

౨౫౪

చ॥ మగలు ప్రివాసమేగుతటి మంచిగవచ్చి మహీశుభార్ద్య మేల్

నగల నొసంగఁ దీసికొనినారు తదంగన- లా కతంబునకె

మిగులఁ బృథక్త్వమేర్పడియె మీఁదను లోపలఁగూడవారి- క

ట్లాగిని దదన్వయస్థుల కయోగ్యతయేర్పడె శ్రాద్ధపుంగ్రియక-

౨౫౫

క॥ పదపడి విద్యాధనముల మదయుతులై తన్నుఁజూచి మాటాడమి వి

ట్టదయుండై దుర్వాసుఁడు ముదమేద శపించి పతితముఖ్యులఁజేసెక-

౨౫౬

తే॥ కుకుఁడురాజ్యంబుసేయుచోఁ గూళ్లలైన రక్కసుజవచ్చి భయపెట్ట నొక్కమొగిని

బ్రజలు భీతిని మన్ననిపాలికరిగి చెప్పకొనిరి మహీశ ! తచ్చేష్టితంబు-

౨౫౭

చ॥ అతఁడు విభీషణుకగుటిచి యంపెను లంకకు వార్తయంత- నా

దితిసుతుఁ డయ్యుదంతమును దెచ్చినదూతకు జోతవెట్టి త

త్పితయగు బాసకీపతి పవిత్రచరిత్ర స్మరించుకొంచు శో

ధిత తదనిష్టకారుడయి దిమ్మలఁ బాఱఁగఁదోలె వారలక-

౨౫౮

ఆ॥ కరముభీతిఁజెంది గంధర్వలోకంబుఁ జేరి రసురు లంతఁ- జేరికూడ

రావణానుజన్ము రాపిడిపడలేక మనుజులొకమునకుఁ జనిరి పిదప-

౨౫౯

చ॥ కుశధరణీకుదాడి నటఁగూడ వసింపఁగలేక యెంతయుక

గ్యకులయి బ్రాహ్మణాకృతులఁ బృథ్విఁ జరించిరి- విప్రసర్తచే

వశపడదయ్యె నుండుటకు వారలలోన- ననంతరంబు వా

- రళనవిహీనులౌచ భృశ మయ్యయిచోటుల కేగి యేగియున్ ౨౬౦
- కం॥ పతితులకున్ సంస్థానము తలము చమత్కారపురము దర్శించి యటన్ ౨౬౧
- గృతవసతులైరి రక్ష స్తరి తత్త్రిత్యులకునడుమ ధాతీరమణా ! ౨౬౨
- కం॥ మాయావికారదులయిన యాయసురులు విద్యచేత నర్థముచేతన్ ౨౬౩
- బోయి సగ మాకృమించిరి యాయుర్వీపాల ! యాపురోత్తమ మోజన్ ౨౬౪
- కా॥ నాటంగోలెను నాగరద్విజులు భూనాథా ! నిలింపాహితే ౨౬౫
- టోక్కిటిక దాటిరి మాటిమాటికి నెవో కూరికరియల్సేయుచె ౨౬౬
- పాటక వారిక నర్హులౌదు రవనీబర్హి యుఖులెట్టు స ౨౬౭
- చ్చాటిదానముఖప్రశంసితములౌ శాద్ధింబులం గొల్వంగన్ ౨౬౮
- ఆ॥ అట్లుగాన నరకమందునఁ బడఁద్రోయు వీరి శాద్ధిక్యతుల విడువవలయు- ౨౬౯
- యత్న పూర్వకముగ నధ్వరంబులఁగూడఁ దగదు వీరిఁబిలిచి యొగిని గొలువ- ౨౭౦
- చం॥ మఱియొకదోషముం గలదు మానవనాయక ! విన్ము- గూఢపా ౨౭౧
- ద్దరళ మడంచుహేతువున స్థాపితులైరి త్రిజాతు లప్పరి ౨౭౨
- వరమున- నాటంగోలెనది వాడఁబడె న్నగరాఖ్య- నెల్లనా ౨౭౩
- గరులుఁ ద్రిజాతులైరి- యటుగావున వారలు భర్తృయజ్ఞుచే ౨౭౪
- ఈ॥ కర్మతులైరి శాద్ధిమున- వారి స్పృశించినవారె కుద్ధికిన్ ౨౭౫
- మార్జనఁజేసికొవలయు- మాలనిమూలమునం బొసంగె నీ ౨౭౬
- దుర్జనతాప్రసక్తి సవధూర్వహులైనను నాగరాఖి- కొ ౨౭౭
- యార్జితభూరివైభవ ! సమర్థు లెటయ్యెద రట్టివారికన్ ? ” ౨౭౮
- వ॥ అని వక్కాణించుటయు నానర్తమహీవల్లభుండు వెండియునిట్లునియె- ౨౭౯
- కం॥ “ఈకారణమును దయతో వాకొనవలయును మునీంద్ర ! వరగుణసాంద్రా ! ౨౮౦
- నీకుఁ జరాచరరూపక లోకజ్ఞానంబులోన లోపములేమిన్ ” ౨౮౧
- వ॥ అనియిట్లు పృచ్ఛఁజేయుటయు మఱియు నగ్గాధిసూనుండు ౨౮౨
- కం॥ “ఇక్కడవాట్రొచ్చెద నీ కొక్కపురావృత్తమును నృపోత్తమ ! వినుమా- ౨౮౩
- మిక్కిలిగ భర్తృయజ్ఞన్యక్కుతులౌ విపులైవరొ యదియు వచింతున్- ౨౮౪
- * { విప్రవేషముతో నొక చండాలుఁడు చమత్కార } *—
* { పురిఁ బ్రవేశించుట. } *
- తే॥ వర్ధమానపురంబున వరికలె నొకయంత్యజుఁడు మును కుంభకుండ నెడిపేరఁ ౨౮౫
- గతినచిత్తుండు నత్యంత కలువకృతుఁ బిల్లికనులుగలాఁడును నల్లమొద్దు- ౨౮౬

తే॥ కొంత కాలమునకు వాడు కొడుకుగనుడు వాడుమాత్రము కడురూపవంతుడయ్యె
నఖిలలక్షణలక్షితుం డఖిలకార్యదక్షుడుం గూడ నై శుక్లపక్షచంద్రుఁ ౨౭౨

తే॥ అనుకరించుచుఁ బెంపొందు నతని చక్కదనము నగ్నింపఁజొచ్చె భూజనము కరము-
బుద్ధిఁదెలిసి కుటుంబంపు శుద్ధిగనుడు నాత్మను విరక్తియందయించె నతని కకట !

తే॥ అంతఁ జింతావృతస్వాంతుడగుచునతఁడు దేశదేశంబులకుఁబోయి తిరిగితిరిగి
శ్మశానురాకృతితోఁ జమత్కారపురముఁ జేరి ముహూట స్నానము లేసికొనుచు

సీ॥ ఛాందోగ్యుడను పేరి సన్మానిగోత్రమం దత్యంతమగు ఖ్యాతినందినట్టిఁ
డేప్రాద్దుఁజూచిన నేదియోవ్రతమును బొనరించుచుండెడి పూతచరితుఁ
డఖిలవేదములుఁ దదంగంబులును బేర్పిఁ గొనవెళ్ళఁజదివిన కోవిదుండు
ప్రతివర్షమునను వైభవసమేతంబుగా యాగంబుఁజేసెడి రాగరహితుఁ
డగు సుభద్రాఖ్యుఁ డవ్వీట నలరుచుండ మాధుకరమెత్తుకొనుచుఁ దన్మందిరంబు
“భవతి భిక్షాం దదా” తని సవినయముగఁ జని ప్రవేశించె- నింక నేమనివచింతు-

తే॥ తత్సుభద్రాఖ్య నాగరధారుణీనురునకు నొకకూతు- రది మూడుచనులుగలది-
పంటిపైఁ బల్లు మఱి పృష్ఠభాగమందు సుడియొకండును నుండఁ దత్సుతకు ష్టిప!

ఉ॥ పుట్టుదరిదుఁడుం గులముపోయినవాడు విపత్తులోన ను
న్నట్టిఁడుగూడఁ జచ్చెదనటన్న భయంబునఁ దండ్రివచ్చి “యీ
పట్టిని నీకొసంగదను, బాణిగ్రహింపు” మటంచు దండముల్
వెట్టి కరంబువేడినను బెండిలిసేసికొనం డిఁకేమనన్- ౨౭౩

కం॥ దేనిపలువరుస యిమ్ముడిగానుండునో యాటునెలలు గడియకమునుపే
దానిపతి ధుతశరీరుండొనని సాముదిక్విదులందురు ధరణిన్- ౨౭౪

తే॥ మూడుపాలిండ్లుగలిగిన యాడుపడుచు మామవంగసమంతయు మాయఁజేయు-
లేదు సందేహ మిద్దాన లేశమేని- గాన దూరంబునను వీడనాను దాని- ౨౭౫

తే॥ పృష్ఠమందున సుడిగలపిల్ల రయమ కులటయై పాపముం జాలఁ గూడఁబెట్టు-
నట్లుగావున భూపాల ! యట్టికన్యఁ బరివారింపంగవలయు సత్పురుషులెపుడు-

కం॥ అంతనది దినదినంబున కింతింత పెరుంగుటయును నీక్షించి కడున్
జింతించి యానుభదుఁడు శాంతిం గనలేకపోయె ! స్వాంతములోనన్- ౨౭౬

తే॥ “ఏమిసేయుదు- నేనింక నెటకుఁజనుదు- నెట్లు దీనికి మగఁడింక నేలుపడును-
మాటిమాటికి సంప్రార్థ్యమానుభయ్యు వీనబధిరాంధపంగులున్ దీనిఁగొనరు- ౨౭౭

తే॥ ఎనిమిదేండది గౌరినా నెన్నఁబడెడి- నగును గోహిణి లొమ్మిదియబ్దములది-
దశశరత్ప్రాయ కన్య- యంతకునుమించినది రజస్వల- స్మృతికాదు లందురట్లు-

శ్లో॥ “మాతాచైవ పితాచైవ జ్యేష్ఠభ్రాతా తథైవచ
త్రయ స్తే నరకం యాంతి దృష్ట్వా కన్యాం రజస్వలాం- ౨౭౮

చ॥ అనియిటు ధర్మశాస్త్రముల నార్యులువ్రాసి" రటంచు నెంతయున్

మనమునఁ జింతసేయునెడ మాధుకర్తామము తన్ని పాదుఁ డా
తనియిటు సేరవచ్చుటయుఁ దద్రమణీయతఁగాంచి బ్రాహ్మణుం

డని మది నిశ్చయించుకొని యబ్బురమంది సుభద్రుఁ డిట్లునున్-

౨౦౫

ఉ॥ "ఎచ్చటినుండివచ్చితివి ? తెచ్చటికేగుచునుంటి వియ్యెడన్ ?

ముచ్చటయ్యె నిన్నఁగన ముద్దులుగాటెడి మోమువాడవై

బిచ్చము పెట్టుమంచు నిటువేదవిధంబున న్నడదేల ? నీ

యచ్చపుగోత్రమేది ? చెపుమయ్య భవత్ప్రవరాభిధానమున్"

౨౦౬

చ॥ అనవుడు వాఁడు "గౌడవిషయంబున భోజకటాభిధానమై

తనరెడి మామకీసమగు స్థాన- మటం బలుమంది బ్రాహ్మణుల్

మనుదురు- వారిలోపలను మాధవనామక వేదపారగుం

డనఘుఁడు నాదుతండ్రి- యతఁ డార్య ! వసిష్ఠసగోత్రుఁడయ్యెడిక-

౨౦౭

అ॥ ఎంతయునునుండు- నేకప్రవరనూచితుఁడు- మదీయనామ మడిగెదో

జ్ఞానురాగ్రగణ్య ! చంద్రప్రభుండందు- రవ్వమాబ్దమునన యయ్యె వడుగు-

క॥ నడివడి వడుగుంబొసరిచి మడిసెను నాజనకుఁ- డంత మాయమ్మయుఁదాఁ

బడియెం దచ్చితివై న న్నడవులపాల్సేసి- యేమియడిగెద వింకన్-

౨౦౮

ఉ॥ అంత విరక్తిగల్గుటయు నయ్యయితీర్థములందుఁ గురింతు చ

త్యంతము సంచరించి యిటు కాగతుఁడైతిఁ- బ్రభాసతీర్థ మీ

ప్రాంతమునం జెలంగునట- యచ్చటికేగద నేడో రేపా- నా

కింతకుమించుకర్జ మిఁక నెయ్యది గానఁగరాదు చాచినన్-

౨౦౯

చ॥ చదువఁగలేదు వేదములు- శాస్త్రము లంతకుమున్నె సున్న- య

య్యదియకతంబుగా నటుల యాత్రలుసేయుచు భిక్షుకుండైన

బ్రహ్మకుచునున్న వాడ- నెదో పద్ధతిదొక్కక కూరుచుండినన్

జదువును సంభ్య లేని పకుసన్నిభు నెవ్వఁడు గౌరవించెడిన్ ? "

౨౧౦

—♦ సుభద్రుఁడను బ్రాహ్మణుఁడు చండాలునకుఁ దనబిడ్డనిచ్చుట —

చ॥ అనవిని యాసుభద్రుఁడు ప్రసన్న ముఁజెంది "సుదేశసంభవుం-

డనుపచుసుందరాకృతియు- నందును బ్రాహ్మణుఁ- డట్లుగాన నీ

తనికి మదీయకన్యకను దప్పకయిత్తుఁ బ్రతిగ్రహించువో-

ననఘకులంబు పుష్పవతియై యది దూష్యము సేయులోపలన్"

౨౧౧

మ॥ అనిచింతించి ద్వితీయకుం జెలిపి యాచుంతో ధృవం గూర్చి "వా

తనయన్ నీకు గ్రహించువో నొసఁగ సిద్ధంబున్న వాడన్ ద్విజా !

నిను నీపెండ్లము నింటనుంచుకొనుచున్ నిత్యంబుఁ బోషింతు నే॥

నని వాక్కుచ్చి యతండు సంతసిలి బిట్టదాని కిష్టంపడన్

౨౦౩

సీ॥ వేయినూటపదాఱు వివిధమా నాణెముల్ కనకంపుఁదలియలోఁ గాన్క వెట్టి

ప్రీహిగోధుచుముఖ్య విశ్రుతధాన్యముల్ కొలిపించి లలిని గాదెలకు నింపి

యత్యున్నతంబైన హర్మ్యంబునొకదానిఁ గాఁపురంబంటుకుఁగాను జూపి

యేఁటేటనుం దప్ప కేటినీట ఫలించు పల్లంపుభూమి నర్పణముచేసి

మంచియావులమందఁ దోలించి యింటి కపుడు గృహశోక్త విధమున నాత్మభార

నంత్యజునకిచ్చి యుద్వాహమాచరించి తనుఁ గృతార్థునిగా నెంచుకొనియె ద్విజుఁడు-

సీ॥ తీరుతీరగుపండ్లు తెప్పించుకొనితిండు బలుపిండివంటలు సలుపుకొనుచు

ఫలరసంబులు నల్లుపట్టినతేనియల్ గోక్షీరములు దధి గోలుకొనుచు

సాల్బోక్తుగప్పుచు సకీఁగూడియొప్పుచు గడకొక్కతీర్చుట్ట గట్టుకొనుచు

సిగఁ బూలుచుట్టుచు శ్రీగంధమలదుచు మెయినిండఁ గొన్న గల్పెట్టుకొనుచుఁ

దత్సుభద్రాశ్రయ నాగరధరణిసురుని పట్టిఁ బెండ్లాడుపిదప నాపంచముండు

కడువిలాసంబుగా నుండఁగడఁగెఁగాని యొకవిశేషంబు వానిని బ్రకటపఱచె-

కం॥ అతఁడేగుదారివెంబడి జతజతలై కుక్క లఱవసాగెను- మఱియున్

శ్రుతిపాఠముసలిపెడిచో నతులీతముగఁ బడియె రక్త మాస్యమువెంటన్ -

౨౦౬

చం॥ అదిగనిసంశయించి ప్రజ “యంత్యజుఁడీతఁ” డటంచుఁజెప్పుకొ

మొదలిడఁ దత్సుభద్రుఁడెవి ముల్కులువోలెఁ బడెం దదుక్తు- ల

య్యదనునఁ బెద్దపెద్ద లకటా! యని యయ్యపచాదపోకకై

యెదొయొక నిమ్మింజలుప నెంతయు యోజనచేసి యంతటన్

౨౦౭

కం॥ చని బ్రహ్మస్థానమునకు జనునొక్కనిబంపి యల్ల చండాలుని జ

య్యనఁ బిలిపించుడు వానికి ఘనభయమున మొగమునందుఁ గళ లోపించెన్ -

౨౦౮

తే॥ మధ్యగునిద్వారమున సరత మహినుపర్వ లతని కులమును స్థలమును నడుగుటయును

గడగడవడఁకి గద్దదకంపుడగుచుఁ బట్టిదోసిలి మెలమెల్ల నిట్టులనియె-

౨౦౯

చం॥ “ఎనిమిదియెండ్లవాడనయి యే మన నా తలిదండ్రు లిర్వవన్

దనువునుబాసిపోయిరి. పదంపడి తద్వ్యధతోడ లేచి స

న్మునితలివెంటఁ దీర్థముల మన్దుచుఁ గ్రుమ్మలుచుండ మీపురం

బునను సుభద్రుడెన్ ద్విజుఁడు పుత్రికనిచ్చి సమాదరించె నన్ -

౩౦౦

కం॥ ఏకప్రవరుడ. భువనప్రాకటవాసిష్ఠగోత్రధవుడ. వినుఁడు సు

శ్లోకులు! గాడాభిధమా శ్రీకరదేశమున మధుపురిన్ మనువాడెన్ ”

౩౦౧

కం॥ అని యిటువక్కాణించుడు విని “ నీదుకొలంబు మాకు విచిత్రస్వంత్రై
కనుపట్టెగాన ఘటశోధనముం గావించి తెలుపడగు నద్దానిన్ - 30౨

తే॥ అట్లుగావున ఘటమెక్కు మడ్డుచెప్ప. కివ్వధంబున సంకుద్ధి నెనసి యవల
నఖిలభోగంబు లిచటన యనుభవింపు” మని ద్విజాతులు పలుకుడు నతఁడు మఱియు

తే॥ “ మూసలోఁగాఁగు బంగారమునుగ్రసింతు. దూఁకుదునుమండునిప్పులందొట్టుపడక
విసమునేనియు భక్షింతు విప్రులార! యింక ఘటశోధనముసేయ నేమిలెక్క - 30౪

కం॥ ఉండిన నా బ్రాహ్మణ్యము పండితసభ నిలుపుకొనఁగ భయమేమి? ద్విజుల్!
రండు ఘటశోధనము మీదండన సుఖముగ నొనర్తు. దయఁగన కొడలిన్ - ” 30౫

కం॥ అని సాహసమొనరించుడుఁ గని రవివాసరమునందు ఘటశోధనపున్
బని నిర్దేశించి వెసం జని రిండ్లకు భూమిసురులు. చ నె మాదిగయున్ - 30౬

మ॥ చనివాడంతట భార్యతోడను రహస్యస్థానముంజేరి “ యో
ననబోడి! నను మాలడంచుఁ గనుగొన్నా రీపురీబ్రాహ్మణుల్

మననీరింకిట. నట్లుగాన నిపుడే మాయూరికిఁబోద. మీ
వనుమానింపక లెమ్ము ” నాఁగ విని యాయబ్బాక్షి కోపంబునన్ - 30౭

కం॥ “ నర కాగ్నిఁగూలుకంటెను దురితాత్మా! యగ్నిలోన దూఁకుట మేల.
నెఱిఁగియు మాలనివెంబడి యరుదెంతు నె యింకఁగూడ నడుగులనొత్తన్ - 30౮

కా॥ ఏతత్ స్థానమునంతయుం జెఱిచితి. వింకన్ శరద్యాజియై
ఖ్యాతిఁగాంచిన తాతపాదునిలు దూష్యంబానటుల్నేసి. తీ

హేతుద్వంద్వముచేత నెవ్వఁడును దా నీక్షింపకుండంగ నే
పో. తర్వాత విపత్సముద్రమున నన్ ముంపంగలా రందలున్ - 30౯

— చండాలస్పృష్టామలకుఁ బ్రాయశ్చిత్తము. —

చం॥ అనియిటు లుచ్చరించుటయు నప్పురవాసులు గాఢనిద్రలో
మనునెడ గోచివెట్టుకొని మాలఁడు చచ్చితిరాయటంచు భీ

తిని జనె నిష్టమాకడకుఁ దీక్షకరుం డుదయాద్రినెక్కువోఁ
గనుగొని దీక్షితాత్మభవ కన్నుల నక్రుకణంబు లుల్లఁగన్ - 3౧౦

ఉ॥ ఏడుచుకొంచుఁ దండ్రికడకేగి “ పితా! యిదియేమిషాప? మె
వ్యాడొ మహీసురుండనని వచ్చినయంతన నన్నొసంగి, త

వ్యాడిపు “ దంత్యజుండ ” నని వాకొని నా కెటా పోయెఁ గాన నీ
నాఁడె ప్రదీప్తపావకమునంబడి వీడెద నేను బ్రాణముల్ ” 3౧౧

- చ॥ అనవిని దీక్షితుండయిన యల్ల సుభద్రుడు వాతధూతమా
ఘనతరుఫట్లు చేప్తులుడుగన్ మహిమైబడి శీతవారిసే
చనమునఁ గొంతసేపటికి సంజనుబొంది సఖాంధవంబుగ
మొప్పనరుచుచున్ విలాపములు మూర్ధము మోచుకొనెన్ మహిపతీ ! 3౧౨
- తే॥ అంత సంపర్కదూషితులైనయట్టి యెల్లపాటులు నచ్చోటి కేగుదెంచి
యాసుభద్రుని నాతని యాత్మజాతఁగొంచుఁ దద్భర్తృయజ్ఞుని పంచకరిగి- 3౧౩
- పృథ్వీ॥ “ సుభద్రుఁ డవిచారతన్ నుతనొసంగి చంద్రప్రభున్
సభార్యకముగా రహిన్ స్వగృహమందుఁ బోషించినాఁ.
దభాజనుఁడు నంత్యజుం డనుచు వాఁ డెటుంగంబడెన్
విభావరినిలేచితా వెడలిపోయె నెచ్చోటికో. 3౧౪
- తే॥ సార్థసంవత్సరంబు నయ్యంత్యజుండు దైవపితృకార్యములలోనఁ దర్పితుండు.
తెలిసికొనఁడయ్యె నెవఁడు నీకలుషమతిని. బ్రకటమయ్యెను నేటికిఁబంచముఁడుగ- 3౧౫
- తే॥ ఆగమయ్యెను నీస్థాన మంతయును సుభద్రసంబంధమునఁజేసి భర్తృయజ్ఞ !
నీవె దత్తుఁడ విద్వాని నిగ్రహింప. నేమిచేసెదవో చేయు. మేల తడవు ? 3౧౬
- క॥ కొందఱు భుజియించిరి తన్మందిరమున. నింకఁగొంతమందియు నుదకం
బుం ద్రావిరి. మఱి కొందఱు విందొనరిచి రతనిఁబిలిచి వేళ్మంబులలోన్- 3౧౭
- క॥ తత్పాపసంభవంబగు నుత్పాతమువాతఁబడకయుండినవాఁ డే
తత్పురమునఁ గనఁబడఁ. డో సత్పురుషా ! యేల పెక్కుసంభాషణముల్- 3౧౮
- క॥ నీవే పుణ్యస్థానముఁగావించితి మున్నుదీనిఁ గరుణాశూ ! మా
కీ వందఱును గురుఁడవు. కావున శుద్ధులనొసర్చి కావఁగవలయున్ ” 3౧౯
- క॥ అని మొఱపెట్టుటయును దద్ధనుఁడు శ్రుతుల్పాస్త్రములును గలయవెదకి వా
కొనియెం బ్రాయశ్చిత్తము జననాథా ! బ్రాహ్మణులకు సముచితభంగిన్- 3౨౦
- సీ॥ చాంద్రాయణంబును శతముపర్యాయము ల్లితమతిరి దాఁ జరియించుటొకటి
తనయింటిలోపలఁ దనరారునటువంటి యభిలభాండంబుల త్యాగమొకటి
ఆదిఁ దాఁజేసిన యాధానమును వెండి విద్యుక్తముగను గావించుటొకటి
లక్షహోమవిధానదీక్షావిచక్షణుండయి నూత్నదీప్తితో నలరుటొకటి
భర్తృయజ్ఞఁ డర్హభంగిఁ బ్రాయశ్చిత్త మాసుభద్రకునకు నానతిచ్చి
యతనియాత్మజాత కన్నిప్రవేశంబు తప్పదనుచుఁ బాఁటి చెప్పినకట ! 3౨౧
- అ॥ ఎవ్వరెన్ని సారు లేగి సుభద్రునియింటఁగుడిచి తృప్తినెనసినారొ
యన్ని కృత్రములను నాచరించుకొనుం డటంచుఁ జెప్పె వారి కందఱికిని- 3౨౨
- అ॥ అట్లురెన్ని మాఱు లాతనిలోగిట సలిపానమెవరు సలిపియుండి.
రన్ని పరులు వారి నరిగి ప్రాజాపత్యమును బొనర్చుకొనఁగ ముదలయిడియె- 3౨౩

సీ॥ తత్ స్థానగతులకుం దత్ స్పృష్టలకును నొక్కొక్కప్రాజాపత్యమొగి విధించి
చెప్పి తదర్థంబు శ్రీశూద్రులకుఁ దదర్థము బాలవృద్ధుల కమరఁజెప్పి
మొగిని బ్రహ్మస్థానమునఁ గోటిహోమంబు స్థానసంశుద్ధికై సలుపఁబనిచి
రసజాతియంతయు వెస వీడనియమించి పాటవేయించి మృత్యాత్రములను
మాస్తమెత్తిమీఁది కఖిలనాగరులను బేరలుంగుతోడఁ బిలిచిపిలిచి
భర్తృయజ్ఞుడపుడు “బ్రాహ్మణుల్! యను” డంచు నింకనొక్కమాట యిట్లులనియె

సీ॥ తనయింటఁగల యెల్లధనసంచయంబును లక్షగాయత్రియు దీక్షితుఁడును
నర్థదతుర్ధాంశ మంతగాయత్రియు నతనియింటభుజించినట్టివారు
అష్టభాగధనంబు నంత తన్మంత్రముం దద్వహంబున నీరుద్రావినట్టి
రాత్మశక్తికొలంది నయ్యుధయంబును దుశ్శ్వపచస్సర్వధూషితంబును
తృసురుల కొసంగి జపియించుచో శుద్ధియగును. వినుఁడుమఱియు నందఱకును
దప్పకుండ గోప్రవాసంబు కార్యంబు స్పర్శదోషమెల్ల సమసిపోవ-

3౨౫

కం॥ నేనును బ్రాణాయామము లూని శతత్రయము నిత్య మొనరుచుకొనుచున్
మానెద దివాళనం. బిలులై నన్ శుద్ధుండనగును నబ్ధులనకున్ ”

3౨౬

ఆ॥ అని యిటు ల్వచించి యాభిర్తృయజ్ఞుండు మధ్యగాన్యమునను మరలఁబిలిచి
యాద్యులైనయట్టి యల్ల బ్రహ్మస్థాన మొనసియుండు ద్విజుల కిట్లులనియె-

3౨౭

కం॥ “ ఏతద్దివసంబాదిగ భ్యాతుండగు నాగరునక కన్నియనిడనా.
నీతీ రెఱుంగక యిచ్చినియాతనిఁ బతితునిగ నెన్ననగు ద్విజులారా !

3౨౮

ఉ॥ ఎవ్వఁడు నాగరేతరుని నింటికిఁ దోడ్కొనిపోయి శ్రాద్ధమం
దవ్యసుధాచురోత్రమునె యర్చితుఁజేయునో తత్పితృవ్రజం
బవ్యడి దేవయుక్తముగ నావలకుంజను. నాగరున్వివా
యెవ్విధిఁజేయఁగాబడియు నీపయి శ్రాద్ధము వ్యర్థచుయ్యెడిన్-

3౨౯

కం॥ యాగముల సోమపానము బాగుగ నే యాచరింపఁబడుఁగాక మహిన్
నాగరుఁడులేనిచోనది వేగ సురాపానమగును వినుఁడు ద్విజాతుల్ !

3౩౦

తే॥ శుద్ధిలేనట్టి నాగరు శ్రాద్ధమందుఁ గుడువఁబెట్టినచో నదిగూడ వ్యర్థ
మెల్లనాగరజనులకు నెడఁదెసరసి యేరుపఱచితి మర్యాద యిట్లు నేను-

3౩౧

కం॥ కాన నిజస్థానంబును బూని విశుద్ధంబు నేయుపాంఠె ద్విజమ్ముల్
మానక శుద్ధిం బొనరుచుకొనా నేఁటేట ” ననుచుఁ గ్రొత్తగ నిటులన్-

3౩౨

తే॥ భర్తృయజ్ఞుండు నాగరబ్రాహ్మణాళి కొక్క మర్యాదగావించె నోయిరేళ !
తానకంబైన ప్రశ్నకుఁ దగినయంత్రరంబువచ్చెను. దదనంతరంబ మఱియు-

3౩౩

— నాగరప్రశ్న నిర్ణయము —

తే॥ పుడమివేలుపు తెల్లరు బుద్ధిశాలియై రహించెడి యల భర్తృయజ్ఞఁగూర్చి
దోయిలిఘటించి కరము సంస్తుతులొనర్చి బిట్టువినయంబుదోపదా మిట్టులనిరి.

ఉ॥ “శోధితుడైన నాగరుడె సోమముద్రావగఁ గన్యనీయ శ్రా
ద్ధాధిక్యము బొనర్చును సమర్థులటంటి. కులంబు గోత్రముకా
బోధయొనర్పఁజాలని ప్రబుద్ధులు మున్నగువారిపట్ల నా
శోధన మేవిధింబొసఁగు. జూచి వచింపఁగదే మహామతీ ! ”

33౫

చ॥ అనియిటు ప్రశ్న సేయుటయు నా ద్విజులఁగని భర్తృయజ్ఞఁ డి
ట్లనియెను. “బ్రశ్న కూపపు మహాభర మీరలు నాదుశీర్షముం
చునిచితి. రానుగాక. నశినోద్భవుఁ గూరిచి కేలుమోడ్చి మీ
మనసులఁ బట్టునట్టులు సచుస్తము చెప్పెద నాలకింపుడీ.

33౬

మాలిని॥ “అవిదితపితృవంశుం డన్యదేశాగతుండుక

సవినయముగ మీతో నాగరుం డేటన్నక

దవుగతిఁ బరిశుద్ధిక నల్పి పంపుండు గర్తా

భవసహతులరై యో బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠులారా !

33౭

సీ॥ అధికమాదక్షిణ యార్జించుటకుఁగాను బిటుసువాతొడి కోర్కె పేర్కొఁగాని
యపకృష్టమొడికిం గృహణతం బరు వెత్తు వ్యర్థమా కోపంబువలనఁగాని
యెదొయొక్క యత్యల్పహేతువునంజేసి యుదితమా ద్వేషంబునుండికాని
శుద్ధియిచ్చినవైని చ్యుతిగల్గునని మదిం బీటవెట్టినయట్టి భీతిఁగాని
పాచితంబును యాచించు పతితజనుని శుద్ధుఁజేయని నాగరతోడినురుల
బ్రాహ్మహత్యోద్భవంబగు పాపమెనయు. గాన నెటువంటివారికిం గార్య ముద్ది.

ఆ॥ అస్మదుక్తమైనయట్టి ముతైఱఁగులశుద్ధి వడయునెకఁడు శ్రద్ధతోడ

వాఁడు దూరదేశవాసియే యగుఁగాక నాగరునిగ నెఱుఁగనొ గులమున.

33౮

క॥ మును జనయితృవంశంబును జనయిత్రీవంశ మవల సంశోధితముక

బొందరిచి శీలంబును నటువెనుకను శోధింపఁదగు వివేకముతోడక.

3౪౦

క॥ ఈ మూఁడింటను శుద్ధుఁడు సామాన్యపదార్థుఁడగును. సకల ద్విజులుక

నేమమున నేటికొకపరి తామును శుద్ధులగుటొప్పు స్థానం బటుకాక.

3౪౧

ఆ॥ అందుకొఱకుఁబూర్వ మబ్ధాంతమున శుభముతువునందునను జితేంద్రియులయి

కాంతి దాంతి గలిగి చాతుశ్చరణసంపదన్యైతులయియున్న యవనినురుల

3౪౨

అ॥ వారిమధ్యమందు వాసి గర్భాతీర్థ వాసి భూసురుని సభ క్తి గూరు
చుండఁబెట్టి నాలుగు త్తమపీఠికల్ వారియెదుట వేయవలయు సరిగ. ౩౪౩

సీ॥ ప్రధమపీఠం బందు బహ్వచుకొఱకును. నన్యమాపీఠంబు యాజుషునకు.
మఱి తృతీయంబు సామగునిమిత్తము తరువాతి దాద్యుండు తావసింప.
వేటొక్కపీఠంబు వేయనా నహోప ముద్రికార్థము విప్రముఖ్యులార !
శ్రీనూక్త కాకున శ్రీవిష్ణుదైవత పారావతంబులు పావమాన
జీవనూక్తములును జెప్పనా బహ్వచుఁ డపుడు శాంతికముగ. నటు చతుఃప్ర
కారమైన ఋషులకల్పంబు మండలబ్రాహ్మణంబును మధుబ్రాహ్మణంబు ౩౪౪

కం॥ గాయత్రీబ్రాహ్మణమును శ్రేయస్కర పురుషనూక్త శివసంకల్ప
లా యంగపంచకంబును బాయని రుద్రములు నిష్ఠఁ బరియించి వెసక ౩౪౫

సీ॥ అధ్వర్యుఁ డొనరించునది శాంతికంబును. ఛందోగుఁడును బేర్మి సావ్రతంబు
దేవవ్రతంబును దినమణి చంద్రమోవ్రతములు విష్ణుసంహితయు జ్యేష్ఠ
సామము నేకవింశతివాఁకనా రథంతరమును గాయత్రి మఱియుబనుఁడు
భారుండసామసంపన్నంబులౌ సామరుద్రము ల్చదువనా మాఘముగను.
స్కందనూక్తమును బ్రశస్త గర్భోపనిషత్తు నీలరుద్రసహిత ప్రాణ
రుద్రములు మఱి నవరుద్రముల్ తురిక నాద్యుఁడు పరిపవలయు యుక్తఫణితి.

తే॥ అంతఁ బుణ్యాహూష గీతాదికములు సెలఁగ శ్వేతాంబరంబులు లలి ధరించి
శ్వేతగంధము మెయిఁబూసి శ్వేతపుష్పమాల మెడవైచి యాధరామరులకడకు
మ॥ చని కేల్మొడిచి శుద్ధి కామజనుఁ “ డీక్షాదేవులక నీవు ప్రా
ర్థనమాంజేయుము నానిమిత్తము మహాత్మా ! శుద్ధిగావింతువా ”
రని యమృత్యుగుఁగూర్చి పల్కనగు. న ప్తాశండు గోచర్మముక
దన కాయంబునఁ దాల్చి యివ్విధమునం దా వేడనా వారలక. ౩౪౬

కం॥ “ ఏతన్నా గరభూసురుఁ డేతెంచినవాఁడు శుద్ధి నీప్సించి. భవ
చ్ఛేతమునకు రుచియించినఁ బ్రీతి నొసంగుండు శుద్ధి పృథివీదేవుల్ ! ” ౩౪౭

చం॥ అనియిటు ప్రార్థ్యమానులయి యమృహిదేవులు వేదనూక్తవా
చనమున శుద్ధుసల్పుటయొ సల్పకయుంటయొ చెప్పనాను. వా
క్కున నది శుద్ధి కామజనుఁగూర్చి వచింపఁగరా. దదఃప్రకా
రనియతి నేనచేసితిని బ్రాహ్మణు ! లిరికను నాలకింపుడీ. ౩౪౮

అ॥ అంత శుద్ధి కాముఁ డధ్వర్యు ఛాందోగ్య నాద్యు నన్యఁ జూచునది క్రమముగ.
వారు మదిని దృష్టివడినచో నూక్తముల్ సౌమ్యములును భద్రసంయుతములు ౩౪౯

- సీ॥ మాంగల్యజనకముల్ మంత్రలింగములును వృద్ధికుష్టిదములు శ్రేష్ఠములును
నైంద్రవారుణములు నై విరాజిల్లెడి వాక్యము ల్వచియింపవలయు నెలమి.
మనమున సంత్సృప్తి యొనరకయున్నచో నైరుత్యములును వినాశకరము
లాగ్నేయములు మఱి యామృతము ల్కడు రౌద్రములును ననిష్ఠము ల్పలుకవలయు-
మదిని సంత్సృప్తిపడిన యమృహినుపయ్య లచట శ్రుతిపాఠగతిలేని యజ్ఞతతికిఁ
బుష్పదానంబు నేయనా భూమిదేవవయ్యలార ! జగద్ధితచయ్యలార ! 3౧౧
- ఆ॥ కుష్టిపడక యలుకతోడ వర్తించెడివా రిసీయటంచు వదలవలయు.
నెల్లకృత్యములను నీప్రకారంబునఁ జనదు నిర్ణయింపఁ గనుఁడు ద్విజులు ! 3౧౩
- తే॥ పాక్యతోక్తులచేత నే ప్రజలుచేయుమాడ్కి నిర్ణయమైనపై మధ్యగుండు
చక్కఁ దాశత్రయంబు నొసంగవలయు నందటికిఁగూడ నిర్ణయమగుట దెలియ "

— • భర్తృయజ్ఞవాక్యనిర్ణయము • —

- కం॥ అనవిని బ్రాహ్మణులందఱు మునివరుడగు భర్తృయజ్ఞముందఱి వినయా
వనతులయి నిల్వఁబడి యిట్లని రదివిను చెప్పవాడ నవనీనాథా ! 3౧౫
- తే॥ “మనుజభాషను గాక యాహ్వానభాష భూసురేంద్రులు మధ్యముం బొందియున్న
యెవనికిం దాము నిర్ణయమియవలయు? నెటు త్రితాళాలమధ్యగుం డేయవలయు? ”
- ఆ॥ అనుడు భర్తృయజ్ఞుఁ డనియె “బ్రాహ్మస్థానమునను గూరుచుండి ఘనులు నాగ
రులు వచించువాక్యములు దబ్బఱలుగావు కుభముగాని లే కకుభముగాని 3౧౭
- తే॥ అట్లుగావున వేదవాక్యములచేతఁ జూపుచుందురు కుభమో యకుభమో వార.
లర్థియై వచ్చి ప్రశ్నించునట్టి వాని కోమహీనురులార ! యింకేమిగలదు. 3౧౮
- తే॥ కాన మాటికిమాటికిఁ గార్యనిర్ణయంబు గావించువకకును నడుగవలయు
శుద్ధికామునిమి త్తమై తోడిదేవులార ! మధ్యస్థుఁ డవహితుండగుచు మిగుల 3౧౯
- తే॥ బ్రాహ్మకాలాప్రవిష్టుల భాషితంబు వ్యర్థమైన నశించు మహత్వమెల్ల.
దానఁ గ్రోధంబుగలుగు నద్దాన ద్రోహ. మఁతఁ గలుషము. గాన నిట్లనుగఁబడెడు
- తే॥ అందఱుం గుమిగూడ మధ్యగుండు లేచి యిచ్చుఁ దాశత్రయంబు శుద్ధీచ్ఛువునకుఁ
గామముహారించు మొదటిది కడకుఁద్రోయుఁగ్రోధముచు రెండవది. లోభగుణమునెల్ల
- ఆ॥ పాయఁజేయు మాడవది గాన ముమ్మాఱు తాశములను నీయఁడగు” నటంచు
భర్తృయజ్ఞచేతఁ బలుకంగఁబడుటయు నెలమి ద్విజులు మఱియు నిట్లులనిరి. 3౨౦
- తే॥ “క్షమను నాధర్వణ బ్రాహ్మణము చతుర్థముగను గీర్తింపఁబడియెడిఁబూర్వమందు.
నాగరప్రాహ్మణుల కది యేగతిం బ్రథమపుత్రులంబు దానయ్యె యమికులేంద్ర !

- క॥ అనియిటు ప్రశ్నించుటయును విని యమ్ముని “యచట నీర్వచిడువుం చేత
ద్వినిమయము నేనచేసితిఁ గని స్వస్థానము విశుద్ధిగలిగి రహింపజే. 3౬౪
- తే॥ ఋగ్వజుస్సామ సంజ్ఞల నెసఁగునట్టి కృతువులెల్లను బాదత్రికములుగాని
యైహికములయి వెలసెడి యాభిచారికములుగావు వినుండు నాగరులు! మీరు
- తే॥ సర్వలోకహితార్థమై సృష్టచేత నాభిచారికమంతయు నార్యులార!
యొగి నధర్వణవేదమం దు క్తమయ్యెఁ. గార్యసిద్ధికి నది యగుం గారణంబు. 3౬౬
- క॥ ఏతద్దేతువుచేతను భూతలమున నది చతుర్థముగనున్నను నా
చేతం బ్రథమంబుదిగా నీతటిఁ గావింపఁబడె మహీసురులగా! ” 3౬౭
- ప॥ అనివాక్రుచ్చెనని విశ్వామిత్రభవార్షి వక్కాణించుటయు నానర్థమహీ
రమణుండు 3౬౮
- తే॥ “ ఈవిధంబున శుభ్యర్థమేగుదెంచి నాగరులమ్రోలనుండిన నాగరుండు
తా నెటు ల్బుద్ధిగాంచునో తత్ప్రకార మానతీయుము వాచయమాగగణ్య! ”
- ప॥ అనిప్రశ్నించుటయు నమ్మహాముని యిట్లనియె. 3౭౦
- తే॥ “ ఈవిధంబున సముదాయ మేరుపడుడు ‘ నీదుగోత్రం జెదా ? నేని నీదుప్రవర ?
నాయనమయెవ ? రాయమా నాయనయెవ ? ’ రమచందచ్చుద్ధి కాముని నడుగవలయు.
- తే॥ అటు సగోత్రప్రవరమగు నతనియన్వయము నెఱింగి యనంతర మతనితల్లి
నామెతల్లిని మఱియును నాపెతల్లి శుద్ధికృత్యుం దెలుంగనా ఊఁగిసురులు! 3౭౨
- సీ॥ పితను బితామహుఁ బితృపితామహుఁగూడ నెవరంచుఁ బ్రశ్నించి యెఱుంగవలయు
మాతఁ బితామహి మఱిఁ బ్రపితామహిం గ్రమముగాఁ దెలిసికొఁ గడఁగవలయు.
మాతామహుని వెండి మాతృపితామహుం దత్ప్రపితామహుం దలుచవలయు.
మాతామహియు నోజ మాతృపితామహి ప్రపితామహి గెఱుంగఁబడఁగవలయు.
నిటు మహావిటపింబోలి యెదుఁగుచున్న యెఱు తద్వంశకృత్తముం దెలిసికొనుచుఁ
బ్రీతి సిందూరతిలకముం జెట్టినొసట శుద్ధినీయఁగనలఁజుమీ ఊఁగినాధ! 3౭౩
- క॥ చాతుశ్చరణసుమంత్రవ్రాతంబున దీననములు వరుసగ నిడి సరి
ప్రీతిమెయి నంత మధ్యగుచేతఁ ద్రతాశముల నీయఁజేయఁగవలయుజ. 3౭౪
- క॥ పదపడి తద్వారమునన సహయత “ నీ నాగరుండు సామాన్యపదా
స్పృహడయ్యె శుద్ధిఁగని ” యని పదుగురువిసఁ జెప్పవలయు బాగుగ భూషా! 3౭౫
- తే॥ అవల నగ్నిగృహంబున కరిగి సరవిఁ దృప్తి నొందించి మిగుల నాదేవు భక్తిఁ
“ బంచవక్త్రేణ ” యనుమంత్రపఠనముననునిచ్చి పూర్ణాహుతిని భూసురేంద్రులకును
- తే॥ అన్న దానంబు గావించి యంత శక్తికొలది దక్షిణ యాయంగవలయు రాజ!
ద్విజులు తమమ్రోల సిందూరతిలకకలిరు సలిపి పరిశుద్ధుఁ డితఁడందఁబలుకుటయును

కం॥ “మానంశము నిల్వంబడె నీవడి” నని తత్పితరులు నెంతయు నాత్మక

భావించి తృప్తిపడుదురు భూవల్లభ! యపుడె శుద్ధి పూర్తియగుంగా. 32౮

ఉ॥ ఎవ్వఁడు వంశభూమిరుహ మెంతయు శోధితముం బొనర్చి తా

నివ్వధి శుద్ధిజేసికొన నెంచఁడొ వానికిఁ దగ్గరీతిగక

నెవ్వఁగఁ గూర్చఁగావలయు నేర్పగులొచు మహీసుగాళి యిం

కెవ్వఁడునుం బ్రచుత్తుడయి యీవిధ ముండకయుండఁ బార్థివా! 32౯

కం॥ అష్టకులార్థపుఁడైనను స్పష్టంబుగ నివ్వధముగ సంశోధితుఁడే

యష్టవ్యండు శ్రాద్ధమున. నశిష్టునియెడ నింక నేమి చెప్పఁగలయున్. 3౩౦

కం॥ శుద్ధుండు కానిద్విజుఁ డే శ్రాద్ధమునం దధిక్యతుఁడుగ నల్పంబడుఁ ద

చ్చార్థంబు బూదినిడిన సమృద్ధి గవీభృతమువోలె వృధయగు నధిపా! 3౩౧

తే॥ అట్లు గావున విశ్వప్రయత్న ముగను శోధనీయులు నాగరక్షోణిసురులు

ఆత్మకులమెల్లఁ బరిశుద్ధుగుటపాఁపె నటులె స్వస్థానమును శుద్ధమగుటకొఱకు ”

— ప్రేత శ్రాద్ధము —

ప॥ అనియిట్లు వక్కాణించుటయు వెండియు నాభూవల్లభుండఁ. 3౩౩

ఉ॥ “నాగరవంశశుద్ధిఁగి నాకు వచించితి విస్తరించి కా

నీ గ్రహచారమాలమున నెంతయు నన్వనిహన్వవాయుఁడై

బాగుగఁ దల్లిదండ్రులనె బ్రాహ్మణసన్నిధిఁ జెప్పలేని యా

నాగరుఁ డెట్లుశుద్ధుడగు? న్యాయదగ్గఁగి! యానతీయుమా ” 3౩౪

ప॥ అని యడుగుటయు మఱియు నమ్ముని యిట్లనియె 3౩౫

తే॥ “నన్ను నీవడిగినమాడ్కి నాగరులును భర్తృయజ్ఞుని నడిగి రీప్రశ్న మున్న.

నన్వవంశునిమిత్తమై న్యాయమార్గ మెడఁద యోజించి యతఁడప్పు డిట్లులనియె 3౩౬

తే॥ నన్వవంశుండువచ్చి నే నాగరుండననుచు సభలోనఁ జెప్పచో నతని శిల

మును బరీక్షించి ప్రథమంబు వెనుక శుద్ధినిఁగవలెనాని యవలకుం ద్రోయఁజనదు.

కం॥ నాగరధర్మములుం గడుబాగగు వ్యవహారములును బరికించి యటన్

దాఁగూడఁ బ్రవర్తించెడి నాగరు మన్నింపవలయు నయమార్గమునన్. 3౩౭

తే॥ అతనిశుద్ధినిమిత్త మీయంగవలయు ఘటము. నది శుద్ధమైనచో గర మతండు

శుద్ధుండును శ్రాద్ధయోగ్యుండు సోమపానయోగ్యుండుం గన్యకాయోగ్యుండుర్వియందు

తే॥ అఖిలమా స్థానకర్మమందతఁడు మఱియునగును సామాన్యపదయోగ్యుఁడనుచునిటుల

భర్తృయజ్ఞుండు నాగరబ్రాహ్మణులకుఁ జెప్పె. నది యేను నీకును జెప్పినాడ.

ఆ॥ నన్వవంశుఁడైన నాగరునెడలనా నిది ద్వితీయశుద్ధి సదయహృదయ !

కనుక మఱియు నేమిదిన నిచ్చగించెదో యడుగు ముత్తరంబు నుడువనుంటి ” 3౪౧

వ॥ అని యిట్లు వాక్రుచ్చుటయు వెండియు నానర్తధరాఖండముండు ౩౯౨

సీ॥ “ అగ్గలం బుగ్రమై యనయ మవ్యగ్రమా తపముపెంపున మహాధన్యులైగో ?
బహుదక్షిణాకమై పాపముంటాకమా మఖములనొసరించి మాన్యులైగో ?
వేదశాస్త్రాభ్యమై విధ్వస్తమాభ్యమా చదువున లబ్ధసౌజన్యులైగో ?
యపగతలౌభ్యమై యనితరాలభ్యమా త్యాగంబుననె ధూతహైన్యులైగో ?
యూర్జితంబైన యెదోహేతు వుండకున్న శుద్ధినెనసిన నాగఁగోణిసురుల
యందఱులేనియాక్రౌచ్చ్య చప్టమఱుల కెట్టులేర్పడె ? చెపుము మునీంద్ర! నాకు”

వ॥ అని పృచ్ఛజేయుటయుఁ గుశికనందముండు మఱియునిట్లునియె. ౩౯౪

ఉ॥ “నాగరులందఱుఁ గుణసనాధులై యైనను వీరికిఁక మహా
యోగమొకండుపట్టి పురుహూతునిచేరిను సుప్రతిష్ఠితుల్
గాఁగనొనర్చె. నియ్యదియె కారణ ముష్టమల ప్రసూతులే
నాగరధారుజీసురజనంబున గౌరవభావ్యులై చునన్” ౩౯౫

వ॥ అని యిట్లు వచించుటయు నానర్తదేశవిభుండు ౩౯౬

తే॥ “ఎప్పుడావనుధా మరు లింగుచేత సంప్రతిష్ఠితులైరి యా క్థలమునందు ?
బలిమి కేల ప్రతిష్ఠింపకలసివచ్చె ? విస్తరంబుగ వాక్రువ్వవే మహాత్మ! ” ౩౯౭

వ॥ అని ప్రశ్నించుటయు గాధినూనుం డిట్లునియె. ౩౯౮

శిశురిణి॥ “హిరణ్యాక్షుండన్ రాక్షసునకును నయ్యుంగునకు సం
గరం బెంతో ఘోరంబుగ నగుడుఁ బ్రాక్కల్పమున నో
ధరాజానీ! యం దెందఱో పడిరిపో దైత్యులు సురల్
చిరం బనోన్యంబుం గడుఁదెనఁగి యోలిన్ నివాతులై ౩౯౯

తే॥ అంత నింద్రనివాతులైన యనులెల్ల స్వగురువిద్యాబలంబున బ్రదుకఁగొచ్చి-
రొక్కలేనియు జీవంబునొందరైరి వేదపులు. బానిఁబూచిత వెఱఁగుపడుచు

క॥ ఒకనాఁ డొచ్చుఁ డుపేంగుని నికటంబున కరిగి యిట్లునెను “లోకోద్ధా
రక ! ధారాతీర్థంబునఁ బ్రకటప్రహరణములకును భయపడ కడఁదన్” ౪౦౦

ఆ॥ ఎరులునడచుకొని కేగతిగల్గునో ప్రాణభీతిచేతఁ బాటపోయి
మృతినిగాంచువారి కేగతిగల్గునో నాకు క్రి జనార్దనా ! వచింపు” ౪౦౧

క॥ అనియడుగుడు మగుసూదనుఁ “దని ధారాతీర్థభూమి నభిముఖులై యీ
ల్లినవారు పునర్జన్మంబును జొందరు యిన్న బీజుపోల్కి సురేశా ! ౪౦౩

చ॥ భయమునఁ బాటుచున్ రిపుల పాణతెరిన్ నిజపుష్కమందునన్
రయమునఁ గొట్టగాఁబడి ప్రణవ్తక శేఖరులైన భృత్యు లెం
తయు నిలఁ బ్రేతలయ్యెదరు” నాఁ యరుహూడుఁడు వెండియుం గడున్
నయమునఁ గేలుమోడిచి జనార్దనుగూరిచి భక్తి నిట్లుకన్. ౪౦౪

- అ॥ “కొంతమంది యమరు లెంతయు శూరులై పగర కెదులునడచి ప్రాణములను విడిచి. రెంతొమంది వెన్నిచ్చిపాటుచు నిహతులైరి యుద్ధమహిని దేవ ! ౪౦౫
- క॥ కావునఁ బ్రేతత్వం బీదేవతలకుఁగూడఁ గలిగితీరునో లేకా కావలులగు దానవులకె యేవంవిధనియతిగలదో యెఱిఁగింపు ” మనన్ ౪౦౬
- క॥ “సం దేహములేమండఁ బురందర ! వెన్నిచ్చిపాటి రణమున హతులౌ నందఱునుం బ్రేతత్వమునందుదు రెఱ్ఱె ననేమి. యదిగాక మఱిన్ ౪౦౭
- తే॥ విషముద్రావియై లేక యవ్వీతిహోత్రమంచు దూకియై మడిసిన యాత్మఘాత కులు కృతఘ్నులుగూడ నోకుధరభేది ! యధిగతప్రేతవిగ్రహు లగుదు రవని ౪౦౮
- తే॥ పసులకొమ్ములచేతఁ బొడ్వంగఁబడియై వన్యుగములకొఱల వ్రన్చఁబడియై మృతినిగాంచినయట్టియెక వృత్రహరణ ! ప్రేతలయ్యెద రున్ముతప్రీతులగుచు ” ౪౦౯
- క॥ అని మధునూదనుఁ డనుటయు విని లేళ్ళర్న భుండు మరల “విష్ణూ ! యత్నిం తునుగావునఁ బ్రేతత్వంబును వారు దొరంగులెఱుఁగు బోధింపు” మనన్ ౪౧౦
- అ॥ “భాద్రపదమునందు బహుళచతుర్దశీతిథిని వారిఁగూర్చి దేవనాథ ! గయను భక్తిపూర్వకముగ శ్రాద్ధముఁబెట్ట ముక్తిగలుగు నిక్కముగను నపుడే ” ౪౧౧
- క॥ అని వారి పల్కుడు శత్రుం “డని శస్త్రుచ్చిన్న దేహులగువారికి నీ దినమే యెటయ్యె శ్రాద్ధమునకై యన్నింటిలోన ముఖ్యం ” బనఁగన్. ౪౧౨
- క॥ “భూతప్రేతపిశాచము లాతతకూక్మాండములును నమరారులుఁ దా మేతద్వాసరమందున భూతేశుసకాశమునకుఁ బోయి యదృచ్ఛన్ ౪౧౩
- క॥ “అరుణుఁడు కన్యారాశికిఁదిరిగిన యీసమయమందు నీమలహా మా కొఱకై యొకదిన మీయవె కరుణను వంశజులు శ్రాద్ధకర్మము నేయన్. ౪౧౪
- ఉ॥ తద్దినమందుఁ బెట్టుబడు తద్దినమంచు భుజించి వెండి మే మద్దినమేగుదెంచుకఱ కాత్మమ దృప్తినిబొందియఁడు ” మగ చొద్దికతోడ వేడుటయు నుగ్రుడనున్ “వినుఁ డీచతుర్దశిన్ దద్దయు భక్తి శ్రాద్ధమును ద్వత్కులసంజనితుండు పెట్టుచోన్. ౪౧౫
- క॥ ఏడాదివఱకు తుధచేఁ బీడితులగు గారుమారు. ప్రేతలు ! చనుఁడి. యేఁడేని భవద్వంశపువాఁడు గయం బిందమిడిన వడిముక్తులరే. ౪౧౬
- అ॥ శస్త్రువినిహతులగు స్వర్ణమేన్ బ్రాప్తిండు నిశ్చయముగఁ ప్రేత నేతలార ! యీదినమున శ్రాద్ధ మెవరికి నకృతమా నబ్దమెల్ల వారి కంగలార్చె. ౪౧౭
- క॥ ఎవఁడీదినమున శ్రాద్ధముఁ దనిలి యొనర్పఁడో భువిని దత్పితరులు తు ద్వివకులయి వత్సరాంతము నవయుచునుండెదరటంచు నలువ వచించెన్. ౪౧౮
- తే॥ అట్లుగావున సర్వప్రయత్నములను సలుపఁదగు నీచతుర్దశి శ్రాద్ధకర్మ మద్ది యెవరినిగూర్చియే యగునుగాక ప్రేతలకుఁజెంది యధికమాప్రీతిఁజేయు ”

కం॥ అనియిట్లు చంద్రమాడుడు మును ప్రేతశ్రాద్ధమునకు ముఖ్యంబుగ నీ
దినము విధించెను. జని నీకనుగులె యగుచో నొనర్పు మది వారలకున్. ౪౨౦

—• గ యా శ్రా ద్ధ ఫ ల ము •—

మ॥ భవదర్థంబయి యుధ్యమానులయియో ప్రాణాలు గాపాడుకో
నవలం బాటుమఁ గొట్టఁగాఁబడియొ యత్యంతంబు పృష్ఠంబునం
దెవ రాలంబున మి త్తివాతఁబడిరో యీవేగి యవ్వారికిన్
సవిధానంబుగ నాచరింపుము గయాశ్రాద్ధంబు వృద్ధశవా! ” ౪౨౧

ఆ॥ వారు తృప్తులగుచు వరుసగాఁ బ్రేతత్వమునను ముక్తులగుదు ” రని మురారి
యానతీయుటయును హరిహాయం డింకను నెదియొ తెలియఁగోరి యిట్లులనియె.

మ॥ “ ప్రతివర్షంబును నీదినంబె గయకుం బచ్చాసనుం డేగి త
త్పితృదేవాగ్రము శ్రాద్ధముం జలుపు గోవిందా! యటుల్లాన నే
విత మేన్ శ్రాద్ధముఁబెట్టుపాంటె నటకుం బ్రీతుండనై పోదు. నీ
క్షీతి నింకొక్కమహాస్థలంబు చెపుమా శ్రేయఃప్రదం బేగదన్ ” ౪౨౩

కం॥ అని యారీతి వచించుడు మనమున ధ్యానించి చిక్షము మాధవుఁడవుడి
ట్లను. “ గలదు వానికంటెను ఘనమగు తీర్థంబె కూపికామధ్యమునన్. ౪౨౪

ఆ॥ హాటకేశ్వరమున నదియుండు. దానిలో నఖిలతీర్థసహితమగుచువచ్చి
సంక్రమించుగయ వృషా! తచ్చతుర్దశీదర్శితథులయందుఁ దద్దమహిమ. ౪౨౫

మ॥ రవి కన్యన్ మన నష్టవంశభవప్రశ్రేష్టులంబిల్చి యం
దెవఁడేన్ శ్రాద్ధముఁబెట్టుచో వితన లెంతేనిం దరిం త్రింద్ర! యి
భృవిఁ బ్రేతత్వము నొందినట్టిరె కడుం బూతత్వముందాల్పు నా
దివమందుండెడి వారిసంగతి యింకం దెల్పంగ నేమండెడిన్. ౪౨౬

తే॥ తన్మహాక్షేత్రమున సముద్భవముఁజెందినట్టి యష్టకులోద్భవు లనఘులగుటఁ
జేసి యానర్తపతియిచ్చు భూసువర్ణములను బట్టుట కొల్లక తొలఁగిపోయి. ౪౨౭

ఆ॥ మంఘఁగొండపై నచంచలులై తపంబున్న వారు. వారియొద్దకరిగి
సామపూర్వమైన సదుపాయములచేత గౌరవంబుఁజూపి కడుజవమున. ౪౨౮

తే॥ తోడుకొనివచ్చి వారియెదుట యధావిధిగను శ్రాద్ధంబుఁబెట్టుము. తీరు నీదు
నభిమతము. వచ్చినటువంటియష్టకులజు లచట సుఖముండుదురు త్రిదివాధిశాఘ! ౪౨౯

కం॥ నీతోపాటుగ మేమును నేతద్భాసురుల శ్రాద్ధహేతువుచేతన్
బ్రీతిం బూజించెద ” మని యాతీరునఁబల్కి యంబుజేక్షణుఁ డంతన్. ౪౩౦

ఆ॥ పాలకడలికరిగె. బరమహర్షముఁజెంది తత్తణంబులేచి తద్బలారి
హిమనగంబుఁజేరి యాక్షింఛెదత్రత్యులై న యష్టకులుల వగ్రజనుల. ౪౩౧

—• ఇంద్రః డవ్వుకులవాగరులః దోడ్కొనివచ్చుట —

అ॥ నియమసంయమములు నిత్యసదాచారములును గలిగి కామమును సహించి
క్రోధము ద్యజించి గురుత వాసప్రస్థులగుచు మనిరిచూ తదవ్వుకులులు. ౪౩౨

సీ॥ చాంద్రాయణవ్రతాచరణులు వెక్కొడు వస్త్రకాలశను ల్పాలచుండి.
యే కాంతరితభుక్తు లింకనుం గొందలు. కొందలు పాషాణకుటకులును.
దలఁప దంతోలూఖులు మఱికొందలు సబ్బక్షకులుకొంద అందఱొక
నెండినయాకులనే తినువాకొంద. తేకఁగొంద అనిలభకులు మఱియు.
నట్టి యయ్యవ్వుకులజుల కమరవిభుఁడు కిన్నరులచేత నెంతయు గేయమానుఁ
డగుచు నైరావతంబెక్కి యరుగుదెంచు టంతయును దత్సమిపస్థులైనజనులు.

క॥ 'మియాశ్రమమున కింద్రుం దాయాతుండు ద్విజులార ! యాయనకు యథా
శ్వాయమయినట్టిపూజను జేయుం' దని చెప్పుటయును జెంది విరాటకు ౪౩౪

క॥ పులకితవిగ్రహులై యంజణులం బట్టుకొని యెదులుచని వినయమునన్
"దలఁప నిరీహుఁడ. వైనను గలకతమెది యిటకురాను. గౌతుకమయ్యెక". ౪౩౫

చ॥ అనుడు మహేంద్రుఁ డోమహినురాగ్రణులార ! త్వదగ్ని హోత్రమున్
ఘనముగ సాగుచున్న వె ? సుఖంబుగ మీరలు వేదకాస్త్రమున్
దినదినముం బరించెదరె ? దేవను విఘ్నములేకయుండఁగ
బొనరుచుచున్న వారె తపముక ? మహనీయులు ! చెప్పఁడి దమన్. ౪౩౬

లే॥ హటకేశ్వరమన్నను సఖలతీర్థమయము. దానినివిడిచి యిమ్ముండుకొంద
కేలయరుదెంచితిరి చలి కిడుములొందఁ ? జనుద మరుదెందుమరలఁ దత్త్వానమునకు.

తే॥ తామరసనేత్రు వాసతి తలధరించి యట గయాకూపికను భవనగ్రమందు
భక్తి శ్రాద్ధంబుఁబెట్టుదుఁ బాటులార ! రండు. మీకందఱకు భేదరత్న మబ్బ

క॥ పిల్లల నిల్లండను ముదుసళ్ళకు శ్రౌతాగ్ని దేవసహితంబుగ శో
భిల్లుచుఁ దోడ్కొని నాతోఁ జల్లగ నరుదెండు గగనచారులగుచున్. ౪౩౭

అ॥ భద్రమగునుమీకుఁ బదపడి యచ్యుహోస్థలమునంద యవ్వుకులజులార !
ప్రేతతృప్తికొఱకుఁ బితృపక్షపుం జతుర్దశిని బెట్టుచుండు శ్రాద్ధమేను. ౪౩౮

చ॥ అనవుడుఁ బాటులిట్లనిరి. 'యచ్చౌటు క్రమము మేము తొక్క. మీ
కను నట వేదకాస్త్రములు గట్టిగఁ బాదముపేసి స్థాపింప

చును ఘనయాగ్నికు లులరు. నమ్మున వేదఁగ నేల. శ్రద్ధయుం
దినఁ జని వారిముందఱఁ బనిన్ నెఱవేటిచిక్కొమ్మ నెమ్మదిన్'. ౪౪౦

సీ॥ నావుడు దేవశాధుఁడను. నాగరులే మఱికొంతమంది భూ
దేవు లటం గలారని మఱించితి రవ్వుకులగ్రుహులార ! మీ.

రావిధ మంగయుక్తముగ నన్ని కుక్తు ల్పరియించి యాజ్ఞకుల్
గావుటయన్న వాస్తవమే కాని గుణంబు ఖిపువ్వు మచ్చటకో॥

౪౪౨

సీ॥ ఒంగొరు త్విద్యేషమాని తామెంతయుఁ దగవులాడుటలోన దత్తులెపుడు.
నికర గట్టెవీటివి పొయ్యినిబెట్టిన్నట్టే మాటలాడిన. లేదు మాగ్గవంబు.
మఱి దుఃపాంశారపరిభ్రాదు. లాత్కలో నొకరినొక్కరు గెల్పు నూహచాలఁ.
దపముమాటఁదలంపఁ దలనొప్పి. భోగలాలసులును. మఱియు స్త్రీలంపటుబును.
నిట్టి దుష్గుణములకెల్ల నిరవువారి. లభిలనగుణములును మీయందుఁగలవు
వారి ప్రశంసించె మిమ్ముల. నట్లుగాన రావలయుమీరు వాతోడ రమణ నటకు "

సే॥ అని యిటు ల్వచియించుచు "నదెకలెముగ విడిచితిమిమేము స్వస్థాన మడుగనేల
కానినో స్వగ్గమాగ్గంబుఁ గానఁబఱచు బహుసుతీర్థంబు నద్వారె బాయఁగలమె.

కా॥ నీతో నచ్చటి కేము వచ్చునెడలకో నిత్యంబు నీర్వాసమా
పేతుల్ ద్వేషపరీతులైన స్వజనుల్ వెల్లాగముంజేతు. రా
చేత ల్కాంతలు కోపహేతువులు. మాచేతం గృతంబైన యెం
తో తీర్చింబగు తత్తపంబు శ్చయమా నోయింద్ర! యద్దానిచే. ౪౪౫

ఆ॥ అంత మోక్షమునకు నంతరాయముగల్గు. నట్లుగాన నెట్టులగుదురేతు ?
మదియుఁగాక యచట వానగ్గూఢాశాలుఁ దె తయునుఁ బ్రకృతుఁ డీగియంచు.

ఉ॥ గుణము లేనుఁగు ల్పగలు గోవులు మున్నగువాని స్వవా
యొట్టుగనిచ్చుచుండు నలఁ. దొల్లచుటన్న నమగ్గమూను. నా
వెట్టిమనీనికోపమును వీరి విరోధము నెంచి యొక్కటే
బిట్టినఁ జేయఁజాలరుటఁ బెద్దతపంబు పురోమజాధవా ! ౪౪౬

చం॥ మనము చలించినది దపము మంచిగ నిచ్చినిబొందనేర. దం
దునఁ ద్యజియింపఁగావలసె దొడ్దదిమ్మన నీనినుభామముతో.
జనపతియిచ్చువానిని వెనకఁ గలిపియించినచోఁ దపంబు నా
శనసుగుఁడప్పకంచు నును సగ్రవ్వు వచించుట యీవెలుంగవే. ౪౪౭

సీ॥ నీ దశననవాత్సల్యం దశలికావించిన కటికకుఁ దుల తిలుపూలటంచు.
తత్తులఘాతకదశకంబునకు నిటు కలుగీయు నల వృక్షఘాతకుండు.

శ్లో॥ నీ దశననాసయే శ్చక్రే దశచక్రిసమా భ్యజీ
దశధ్వజసమా వేశ్యా దశవేశ్యాసమా నృపః.

ఈ శ్లోకము ద్వితీయాశ్వాసము కెం వ పుటలోఁగూడఁ దెనిఁగింపఁబడినది. కాని
యక్కడ సాం పదాయ శాశ్వాతము గ్రహింపలేక వచోకరీరి వ్రాసితిని. అచటఁగూడ
నీపైపద్యమునే చదువుకొనునది. ఈ పదమున వ్రాసుఁబడిన టీక ననుసరించి పైపద్య
మున్నదిగఁగలుగు.

తద్వృక్షఘాతకదళకంబునకుఁ దుల్య విటసమూహః కాంత వేశ్యకాంత.

తద్దళవేశ్యకాంతలకు సమానుండు శిక్షకుండగు నృపశేఖరుండు.

కాన లోభమునకుఁ గైవసంబైయున్న సకలవాగరులకు జతగ మేము.

రమణ రాజౌసంగు రత్నాదికమ్ముల నెటుగ్రహింపవలయు నింద్ర! యనుడు ౪౪౬

సీ॥ “తంద్రియాజ్ఞ కొడుకు తలఁదాల్చుకుంటుకుం గోడుకులవైఁ దంద్రి కూర్పమికిని

నత్తవైఁ గోడలు బత్తిమాపమికిని గోడలి నత్త పోరాడుటకును

మగనికిఁ బెండ్లాము మార్మసంగుటకును బెండ్లమున్ మగఁ డేడిపించుటకును

నన్నతోఁ దమ్మున కానుకూల్యములేమి కన్న తమ్మునితప్పు లెన్నుటకును

నక్క చెల్లెలిసేచుంబు నరయమికిని జెల్లె లక్కను గరము ద్వేషించుటకును

జుట్టములు నొండొరు బ్బట్టు కొట్టుకొనుట కమ్మహాక్షేత్రపుం మహాత్వమ్మె కతము.

ఆ॥ ఆపురంబుక్రింద హాటకేశ్వరదేవుఁ డున్నవాఁడు. వాని యురుప్రతాప

తపనుఁ డభిలజనులఁ దపియింపఁజేయుటం బో రొకశ్యకొకరి కేరుపడెడు. ౪౪౭

కం॥ వినరే సీతాలక్ష్మణు లనఘుండగు దాశరథియు నరుదెంచి యటన్

మనసులుగలియక యొండొరు లనుకోదగనట్టిమాట లనుకొను టలుకన్. ౪౪౮

చం॥ అయినను నొక్కమాస మట నాగ్రహవర్జితుఁడై వసింపిం

గయివఁమాను మోక్షము. సుఖంపడు స్వర్గతుఁడై యదేవిధం

బయిదుదినంబులున్న. ననఘాత్ములు! కావున రండు పోద మ

య్యయనముఁగూర్చి. కల్గినెక నచ్చటిపాణుల కీర్ష్య మీపయన్. ౪౪౯

ఉ॥ వారలు మిమ్ముఁగన్గొనియు వారలఁగన్గొని మీరు నొకఁ గ్రో

ధారుణితాక్షులౌదురని యాత్మఁ దలంపకుఁ డాద్యుఁడన్! మీ

కేరికి వసువావానము లీయఁడు బల్మియొనర్చి సామి. యీ

తీరగు నుత్ప్రసాదమున. పేరికి నుదియమ్ముండ ని తెయిన్. ౪౫౦

కం॥ మీ పుత్రులకుం బాత్రుల కేపురుషులు కన్యకలను నీయంగలగో

యాపురుషులకున్ వెయిరెట్లొ పుణ్యము గలుగు బ్రాహ్మణాగ్రణులారా! ౪౫౧

కం॥ రవి కన్యాగతుఁడగునెడ నెవఁడు గమాకూపి రాక నెంతయు శ్రాద్ధం

బు విధించెడినో గయాశ్రాద్ధవిధికి వెయిరెట్లఫలము తక్కురగతిమా. ౪౫౨

ఆ॥ శ్రాద్ధమునకుమీరు చనుదెంచరేని నాతోడనిప్పుడటకుఁ జూడుఁ డేను

దపము భంగమొంద శపియించియేగుదు. నెఱిగి సత్వరముగ నరుగుదొడు” ౪౫౩

కం॥ అనియీవిధమున ననియని కొన కింద్రుఁడు తనదు కనులకొన లెఱ్ఱఁగఁజే

సినఁ గని చనుదే లేచిరి యెనమండ్రుకొలాలపెద్ద. లెవరన వారల్ — ౪౫౪

సీ॥ కళ్యపుడను పేరఁ గ్రాలెనుఁ బ్రభుమందు కాండిన్యడన ద్వితీయుండుపరఁగు.
నక్షాశనామకుం దొగిని దృతీయుండు. శార్కపుడగుఁ జతుస్సంఖ్యవాఁడు.
ద్విషుండునాబడియెడిధీరుఁ డైదనయాతఁ. డగును బైజానాపుఁ డాటవతఁడు.
కాశిష్టలాభిష్యగలవాఁడు సప్తముం. డగు ద్వికసంజ్ఞకుం డవ్వముండు.
నీటలాప్తకమునుగాక యగ్నిస్వాత్మముఖరులౌ పితాశ్వ మొట్టమొదలె.
యర్చనీయులైన యల్ల విశ్వేదేవతలను బిలువబంచెఁ గులిశేధరుఁడు.

౪౫౯

తే॥ అవిధంబున వారి కాహ్వానమంపి కదలఁ గడుశ్రద్ధమై జమత్కారనగరి.
కపుడె లోకపితామహుండైన బ్రహ్మ చనియె శ్రాద్ధార్థమైతాను సరిగ గయకు.
కం॥ ఆయనచేఁ బిలువబడి యాయమరేంద్రుండుపెట్టనగు శ్రాద్ధమునం
దాయానంబొనరింపక వే యరిగిరి గయకుఁ దాము విశ్వేదేవుల్.

౪౬౦

— ఇంద్రుఁడు విశ్వేదేవతల శపించుట —

కం॥ వేగంటియుఁ దత్పురమున కేగి గయాకూపి నాడి యెంతయుశ్రద్ధన్
గాఁ గుతపకాలమందున “నాగచ్ఛంతు పితర” యని యాహ్వానింపన్.
అ॥ దేవరూపులగుచు తీవిమై గొందఱుఁ శ్రేతరూపులగుచుఁ బ్రీతిఁ గొంద
ఱంద రరుగుదెంచి యవ్వకులబ్రాహ్మణుల సకాశమందు నిలువబడిరి.
కం॥ కానీ విశ్వేదేవులు కానంబడరైరియందుఁ గాలవిలంబం
జేని సహించి తిదీయాయానంబున కదులుమాచె నారిసాయుఁ డచటన్.

౪౬౧

౪౬౩

౪౬౪

అ॥ అగ్రపూజ్యులగుట నవ్వారిరాకక యెదురుమాడఁజూడ నివ్వధమున
నింతలోన నారదగ్గి యేతెంచి యయ్యుండ్రుతోడ సరవి నిట్టులనియె.
కం॥ “విశ్వేదేవులు గయకున్ విశ్వస్పదాహూతులగుచు వేంచేయఁగ నా
కేశ్వర ! మాచితి నీపై విశ్వాసమెయింప నేలవెడలుదు రటకున్”.

౪౬౫

౪౬౬

కం॥ అనియివ్వధమునఁ గలహాశనముని రచియించుటయును శతమఖుఁ డటనుం
డినభూమిదేవులెల్లరువిన కోపవిష్టుడగుచు వే యట్లనియెన్.

౪౬౭

కా॥ “విశ్వేదేవులులేక పెట్టుమను నీవేళం బిత్తకాగ్ని. మీ
విశ్వంబందున నిట్లై యెల్లరును గావింపంగలా. రిందుఁ ద
ద్విశ్వేదేవుల కగ్రపూజయిడి యానెన్కం గృతశ్రాద్ధ మా
క్తశ్వశేయసమీయ మానవభువిం దాబుడ్డ వర్షంబటుల్”.

౪౬౮

కం॥ అనియిట్లుపలికి స్వారాట్టరి మును నాటలైన దివిజులందఱకుం దా
నొనరిచె నేకోద్దిష్టములను సాకల్యముగ నొ యిలావిభుచంద్రా !

౪౬౯

అ॥ ఇట్టితఱిని నెవ్వరెవరికిఁ బిండంబు వైవఁబడెనో వారివారిదైన

యితనువాణియొకటివారిహయా ! వినుమంచు బయలునుండి సరవి బయలువెడలె.

క॥ “ప్రేతలగుచు నపగతసంప్రీతినిచునువారికెల్లఁ బిండములిడి యా
ప్రేతిత్వంబునుబాపితి దైతేయివూ ! త్వదీయ దనుయెంతదయా.

౪౨౧

అ॥ యుధ్యమానులగుచు నొరగి స్వర్గంబున దివ్యరూపములను దేజరిల్లు
వారు ముక్తులైరి వాసవా ! నీవెట్టుశ్రాద్ధమునను నీప్రసాదమునను.”

౪౨౨

క॥ అనియిట్లుబయలువెడలుడు విని యనిమిషపతి ప్రమాదవినశత వాహః
యని తత్త్వమహాత్వము వినుతించెఁగరంబు. నట్టివేళకు సరిగన్.

౪౨౩

కా॥ వేదశ్రాద్ధముపూర్తిచేసి గయ విశ్వేదేవతస్త్రితి స్స

ర్నాధున్ దాయఁగవచ్చి “వెండియును గార్యం బింద్ర ! శ్రాద్ధంబు. ని
ర్బాసంబానది మత్సనాధచయినం. బాడొను లేకున్నచో.

నీధర్మంబు గ్రహించి శ్రాద్ధఫల మెంతే నొంద నూహింపుమా.

౪౨౪

అ॥ తాత మొట్టమొదలు తాచిల్పుటంజేసి గయకునేగి శ్రాద్ధకర్మమును ము
గించి నీకుశ్రాద్ధకృత్యంబునకు దవ్వునుండి వచ్చియుంట మో మహేంద్ర ! ”

౪౨౫

చ॥ అనఁచి మాశేచీచునుఁ దాగ్రవాపూరితుడై “ధర్మత్రినీ
దినముమొదల నెంతయును దీనత మిమ్ములబిల్చి శ్రద్ధమై
బాసరుపఁబడ్డశ్రాద్ధ మటుపూర్వముపెట్టినశ్రాద్ధముకొ ఫలం
బును నివఁజాల వీరలు కుబుద్ధినిజేసిన చేతవెల్లునకొ.

౪౨౬

క॥ ఏకోద్దిష్టంబుల నరలోకంబున నెల్లవారలుం జేయఁగలా

రీకరిణిఁ గట్టుచేసితి. మీ కిటుఁబనిలేమపొందు మీ యింద్లకిఁకకొ.

౪౨౭

క॥ భూతప్రేతాదికమగు నేతచ్ఛ్రాద్ధక్రియలకు హేతువయిన యే

జాతము విశ్వేదేవులు ప్రోతురొ యద్దాని నేనుబ్రోచెద నింకకొ.

౪౨౮

అ॥ యత్నపూర్వకముగ యజమానుమేన సంయోజనంబొనర్చి యోజ శ్రాద్ధ
మేను హతమొనగ్గు నేగెడు నయ్యవి మాదూరమునకు ద్రుతముగాను ”

౪౨౯

క॥ అని గంభీరంబగువాణిని విశ్వేదేవతలకు నిఘోరముగ వా

కొని వాటి “వీరలులేకుండ నె శ్రాద్ధమువెట్టుడింక వాగరు ! లనుడుకొ

౪౩౦

అ॥ అట్లెనునిరివార. లంత విశ్వేదేవతలు కుగభిమునిగి పలవరింపఁ

గనులనుండి నీళ్ళు కాలవలై పాతెను ధరణితలమునెల్లఁ దడుపుకొనుచు.

౪౩౧

క॥ అనెచ్చనికన్నీటం బ్లావితమగు నేలపైని బ్రభవించెను భూ

తావళియు నందములు సంఖ్యావర్జితముగను వింటె యానర్తపతి !

౪౩౨

సీ॥ కప్పువెచినయట్టు కంటికింగనుపట్టు బహువీగ నుగు కోటపగడ్డతోడఁ
గఱకుకొయ్యలమాడ్కిఁ గడునిక్కసాడిచి వంచిన వంగనటువంటి చెవులతోడఁ
గొసలువోడ్రుంచిన తుశలవిధంబుగాఁ జక్కనిల్చిన శిరోజములతోడ
నగ్నికణంబుల ననుకరించుచు బిట్టు రక్తంబుగ్రుక్కు శ్లేతములతోడ
నతిభయంకరంబులొ ప్రాణు లొకకొన్ని యండములను జననమందిలేచి
శాపనిహతులైన సకలవిశ్వేదేవతలగుఱించి యిట్లుపలికెనుపుడు. ౪౮౩

కం॥ “మాకందటికినిమిక్కిలి యాఁకలియగుచున్నదితరచుడుగంబో. మీ
వా కవధరించి వేగను మాకుకా భోజనమునిడుట మంచిదిమీకుకా”. ౪౮౪

కం॥ అనియిటువాక్రుచ్చుటయూను విని వారల కిట్టులనిర విశ్వేదేవుల్.
జనలోకంబున మమ్ములవివాగ శ్రాద్ధములు శ్రద్ధఁ బెట్టెనరికన్. ౪౮౫

అ॥ వానియందొసంగు వరభోజనంబులఁ గుడుపుఁ దేగిమీయి కొడుకులారా!
యనియిటుల్యచించి యరిగిరి బ్రహ్మలోకమునకపుడు వాని కష్టముగను ౪౮౬

అ॥ అరిగి కేలుమోడ్చి“యార్య! నీచేమేము ప్రాజ్ఞి నుంత్రితులము శ్రాద్ధచండుఁ.
గాన నున్నెచ్చి గయలోని శ్రాద్ధనిర్వృతనంబు సేయవలసినచ్చె. ౪౮౭

కం॥ తనశ్రాద్ధమునకెముందుఁ జనుదేరము మేరుటంచు సక్రొధుండై
ఘనవాహనండు మమ్ములఁ బొకవ శిషియైచే శ్రాద్ధబాహ్మ్యం గాఁగన్. ౪౮౮

కం॥ నీఁన్నిధి కరుదెంచితి మోసప్తా! మమ్ము శ్రాద్ధమోగ్యులుగాఁగన్.
జేసి కరుణింపు మనుటయు నాసారసయోని యతికృపాశుండగుచున్. ౪౮౯

కం॥ సహతప్తిశ్వేదేవుడు సహకూశ్మాండగణుడగుచు శక్రునికడకున్.
రహిఁ బయనమయ్యె. నా కృత్రహుడదట దివోకసులకు శ్రాద్ధక్రియలన్. ౪౯౦

—• బ్రహ్మ విశ్వేదేవతల ననుగ్రహించుట •—

కం॥ నిర్వర్తించినవాడై సర్వంసహా వీధయాత్ర సలుపఁగడఁచె. న
ప్తిర్వురు నొకచోఁగూడ సుపశ్వేశుడు సరవి సర్వపాద్యంబులతోన్. ౪౯౧

అ॥ ఎదులుగానుబోయి యిచ్చియవ్వాని సాష్టాంగముగనుమొక్కి ప్రాంజలియయి .
స్వాగతంబునీకుఁ జతురాశ్య! నా జనుస్త్రయముగూడ నీదుదర్శనమున. ౪౯౨

కం॥ తెలియఁగబడినది. పూర్వము సలిపితి కుభికర్మమేను. సలుపుచునుంటివా.
సలుపుడుఁ బరలోకంబునఁ గలదంశయు వ్యక్తమయ్యె గట్టిగ నాకున్. ౪౯౩

తే॥ అంతయును నిర్వహించెద. నట్లుగాన నిస్సృహుడైన నీవును నేడిటేల
రావలసినచ్చెనో చెప్పు రయమయనుడు నింద్రుతోడఁ జతుర్ముఖుం డిట్టులనియె.

అ॥ “ఏరిచ్చికుండ నేనును శ్రాద్ధంబుఁ బెట్టవలనుపడదొ ప్రీతితోడ
సగ్రహజ్యులైన యట్టి విశ్వేదేవతలను శ్రాద్ధబాహ్యతములుగాను.

౪౯౫

తే॥ చేసితివిగాన నటువంటిచేతఁజేసినట్టి నీచే నమంగళ మాచరితము.

అప్రమాదముగావించి తభిలమైశ్రుతుల స్మృతులను. నిక నేమిగతియొనెఱుంగ

కా॥ వీరింబూర్వము నేనుబిచ్చితిని. నావెన్నన్ నిచుంఁదించితి.

వీరీతిం బరికింప వీరియెడఁ దప్పేలేదు. కానన్ బహి

ష్కారంబున్ జరిలింపు. శ్రాద్ధమున యోగ్యత్వంబు గోల్పోకకున్

వీర ల్వందురుచున్న వారు మిగులన్ వీక్షింపు మాఖండలా !

౪౯౬

కం॥ ఏతర్పూర్వకముగనగు నాతతశ్రాద్ధంబు సఫలమగునని మును సం

ప్రీతివచ్చించితి బ్రాహ్మణజాతమున. కసత్యమెట్లుసలిపెను దానిన్”.

౪౯౭

కం॥ “నియిటువక్కాణించుడు “ననఘా ! నేనును దురాగ్రహంబున శపియిం

చినవాడఁ. గాన నానుడి యన్యతంబెటుగాకయుండు నటుచేయుమిశన్”.

కం॥ అనవుడు వెండియు వనబాసనుఁడిట్లను. “యొమ్మడు క్తి సత్యంబగున

ట్లొసరించెద విశ్వేదేవమిత్రం బాలకింపు వాసవ ! దానిన్.

౫౦౦

కం॥ ఏకోద్దిష్టంబుని కడువీక్షను నేశ్రాద్ధమీవు విశ్వేదేవుల్

లేకుండఁ బెట్టుమంటివో పాకారీ ! యద్ది పెట్టుబడు లోకులజే.

౫౦౧

అ॥ కాని ప్రేతపక్షగతమౌచతుర్దశియందె శస్త్రవాతుల కది సచున్.

మామృతాహమునను నట్లు విశ్వేదేవతావివర్జితముగఁ దద్విజాలి.

౫౦౨

కం॥ సలిపినశ్రాద్ధమునను ఫలమొలయును మద్వాక్యమహిమ. నొరు వీరీతిన్.

సలిపిన ఫలముండదు నాపలుకున నిస్సంశయముగ బల్యభియాతీ !

౫౦౩

అ॥ శస్త్రనిహతిఁజచ్చు జనునకుఁ దచ్చతుర్దశిగాక యితరతరుణమునను

సలుపఁదగదుశ్రాద్ధ మలఘువిశ్వేదేవతావివర్జితముగ దేవనాథ !

౫౦౪

కం॥ సలుపంబడువో భూతంబులు తచ్చాన్ధాన్నమెల్ల భుజియించు”నటం

చల బ్రహ్మ యీవిధంబునఁ బలుకుటయును సమ్మతించె వజ్రధరుండున్.

౫౦౫

కం॥ లోకపితామహుడగు తన్నాకిశ్వేష్ఠునిగుఱిఁచి వినయసంయుతులై

వాకొనిరి యీవిధంబున వీక్షను దదనంతరంబ విశ్వేదేవుల్,

౫౦౬

కం॥ “మాకన్నీటం బుట్టిరి యీకొడుకులు తుంధికులగుచు. నిచ్చితి మేమున్

బాకారిమీదియలుకను మాకుంజెడినట్టి శ్రాద్ధమఖముల దేవా !

- కం॥ కావున నస్మద్వాక్యము నా వాసవువాక్యమును యథాగ్రంథగు న
ట్టి వాలోచించి కరుణ మావారందఱికిఁ దృప్తి మఱిమఱిఁగలుగఁ
- తే॥ మంచియాహారమును నిరూపించిప్రోవు” మని కరంబిటుప్రార్థింప వినివిధాత
“బ్రాహ్మణులు శ్రాద్ధవేళలఁ బాత్రములకుఁజుట్టు భిక్షుంపురేఖలం బెట్టుచుండ్రు.
- కం॥ ఏకోద్దిష్టమౌ పార్వణమౌ కా కింకొక్కశ్రాద్ధమౌ యగుఁగా కా
రేకలు లేకుండినచో మీఁనాడుకులు గుడుచునది సమృద్ధిగ నచటన్.
- ఆ॥ బాష్పములను దడుపఁబడుట భూమి కుశేబ్దవాచ్యయయ్యె. దానివలనఁబుట్టె
నందఁగణము. దాననైది వీ ర్కానఁ గూర్కాండులనుచు ఖ్యాతినందఁగలరు”
- కం॥ అనిపేరువెట్టివారల కొనరిచి ముతైఱఁగులుగను నొగి నగ్నికి వా
యున కాదిత్యున కర్పించినవాడయి యావిధమునఁ జెప్పెను మరలన్.
- మ॥ “యజురాఖ్యంబగువేదమండఁగల యా“యద్దేవ” యన్ము క్త్రయిన్
బ్రజ లవ్వారికి భాగమియనగు. నింకం గోటిహోమంబులొ
నిజభాగంబున వీరు తృప్తులగుచున్ నిర్వీర్యమైనుండు” రం
చజుడీరీతివచించి తత్తే ణమునం దంతర్ధఁజెందెంజుమి.
- కం॥ ఆవిధముగాను విశ్వేదవతములు ప్రీతులైరి. తత్కూర్కాండా
ఖ్యావళియు విశేషించి ముదావృతమయ్యెను సరేంద్ర ! యాలించితొకో.
- తే॥ అట్లుకూర్కాండజంబగు నగడువలన బ్రాహ్మణులు శ్రాద్ధములయందు భిక్షుకతు
సలుపఁగడఁగిరి. నాగరత్మౌనురాళి కీదృశంబగురత్నలే. దేలయనిన
- ఆ॥ వారిస్థానమందె మీఱి కూర్కాండముల్ జననమందుకతన సదయమగుచు
వారిశ్రాద్ధములను గోరవు ఛిద్రముల్. భర్తృయజ్ఞుఁడుడివె భిక్షురత్న.
- తే॥ హరిహాయుండును బరమేష్ఠియగుగుపిదపఁ దచ్చమత్కారనగరస్థ ధరణిమరుల
కండఱిని గృతాంజలియగుచు వినయ మెంతయునుదోప భక్తిమై నిట్టులనియె.
- తే॥ వినుఁడునామాట నాగరవిప్రులార ! వినినతరువాతఁ జేయుఁ డవ్వీరదాని,
దేవదేవుడయిన శూలి దివ్యలింగ మేను స్థాపింపఁదలఁచితి నీ పురమున”
- చం॥ అనియిటులన్వచించుటయు నర్హతమంబగుస్థానమెక్కడ
య్యనిమిష నేతకున్ మహినురావళి చూపెను. దత్తలంబునన్
ఘనమగులింగమున్ని లిపి కైవసముం బొనరించివారికిన్.
జనఁ ద్రిదివాలయంబునకు స్వాంతము రంజిల నమ్మహేంద్రుఁడున్.

—♦ ఇంద్రుడు బాలమండనమున లింగప్రతిష్ఠ సేయుట. ♦—

౪॥ అనవుడు శానర్తమహిపతి.

౫౨౦

అ॥ “అర్య! చెప్పితివి గయాకూపికామనాత్మము సవిస్తరముగఁ గ్రమముగాను.

బాలమండనము ప్రభావంబుగూడ మా కెఱుంగఁజేయుమయ్య కరుణయుంచి.

క॥ పతీయును నేస్తానమున స్సరపతి లింగప్రతిష్ఠ నూతనముగఁదా

జరి వెను? దత్తుజనమున ధరణిజనులు పారయఁగలుగు తత్ఫల మేమా”.

౫౨౧

౫॥ అనిప్రశ్నించుటయు విశ్వామిత్రుం డిట్లనియె.

౫౨౩

క॥ “శివలింగము నిలుపుటకై పవిత్రయఁ డాత్మేత్రమధ్యభాగంబున నె

ష్టవనీబర్హిర్ముఖులను బవిత్రమగుస్థలమువేడె బాగుగనపుడే

౫౨౪

సీ॥ ఎచట దితిదేవి యెంతయుం దపముండె సుకలగెల్వఁగఁజాలు నుతునిగోరి

మరుదాన్వాసుములతో గరిచుమై నెచట నా దితి కుద్భవించిరి నుతులుపెక్కు

రెచటఁ దత్సుతులెల్ల రింద్రుచే హతులయ్యు వృద్ధి నొందిరిచాల మృతులుగాక

యెది మేధ్యతమమైన యిద్ధపదంబందు మేటికీరితి గాంచె వాఁటఁగోలె

నట్టి బాలమండనాఖ్యమా స్థాన మా బాప లేగుదెంచి చూపుటయును

గ్రతుభుగీశ్వరుండు కలకు విలోకించి యిజ్యతోడ భక్తి నిట్టులనియె.

౫౨౫

తే॥ “సద్గురూ! శివలింగసంస్థాపనంబు నలుపఁదలఁచినవాఁడ నీస్తానమందుఁ

బ్రశయమునఁగూడ త్పతిలేనిభంగిదాని కొకముహూర్తంబు పెట్టు మత్యుత్తమంబు”.

క॥ అనియిటువక్కాణించుడుఁ దనమనమునఁ బెద్దప్రాద్దు ధ్యానించి యతం

డను “మాఖసితత్రయోదశి యనవాసరయంతముఁ బువ్యఋతౌన్వితముఁ.

౫౨౬

క॥ అయి కడుబాగుగనున్నది. స్వయముగ శివలింగమిచ్చు స్థాపింపుము. సం

త్వయమందకుండునది. హరిహయ! యాకల్పాంత మధిగతాభ్యుదయంబై.”

౫౨౭

క॥ అనవిని యానందాంబుధి మునిఁగి శునాసీరుఁ డదియెమూర్తంబున గా

యనవాదనములతోడను మొనయుచుఁ బుణ్యాహూహములు నెలఁగంగఁ.

అ॥ బాలమండనంబు పజ్జఁ దల్లింగ ప్రతిష్ఠఁజేసి భూమిదేవతలకుఁ

దనియఁ గుడువఁబెట్టి దక్షిణ యాఘాటమనెడి స్థాన మిడియె నర్హభంగి.

౫౩౦

క॥ మౌంకూలమునందుండెడి, దింకం జుట్టును గరంబు నింపగుగోడల్

పాంకముగఁ గలిగినది నుగుణాంకా! యాస్తానమదె సమర్పితమయ్యెఁ.

౫౩౧

తే॥ ఇట్లు సామాన్యముగనిచ్చి యెల్ల ద్విజుల కష్టకులజులఁబిలిచి “చంద్రార్కకాలి

కంబుగా మీకుఁ బండ్రెండు గ్రామముల సమర్పణముసేతుఁ గైకొనుఁ దార్యలార!

కం॥ కైకొనియవి యాలింగము వీకం జింతించు చెవును విపులు ! మనుఁ " దం
చీకరణిని వాకొనుటయుఁ బాకారింగూర్చి యట్లుపలికిరి వారల్. ౫౩౩

అ॥ " విప్రధనము మఱియు విబుధులధనమును నటు తటాకభవము నల్పమేని
యెవఁడుతిననొ వాని యేడేడుతరముల ప్రాక్తనులును గిరిందఁబడఁగలారు. ౫౩౪

తే॥ అస్మదన్వయభవుఁడెవఁడైన వానిఁ గుడుచుచో మే మధస్థులిం గూలఁగల, మ
టుచు భయమందుచున్నార, మందువలన యమ్మగు క్తముగావింప నొప్పుకొనము "

చం॥ అనియిటు లేడ్డు రాడుటయు కష్టముఁడుం బ్రహరత్రయాప్త కీ
ర్తనుఁడగు దేవశర్మ కృతప్రాగుపకారుఁడు శక్రుఁ డేదియో
మనమున నుండియుండు టనుమానముఁజేసి భయంబు భక్తియుక
దెనఁగొన దోసిల్లాగ్గి యతిపేశలభావలతోడ నిట్లునుక ౫౩౬

పంచచామరము॥ " అపుత్రకుండనైన నాదు నన్వయంబు వర్ధిలక
గృపం గృతజ్ఞుఁ డింక దేవరికకకక కుండునా
సుపుత్రు ధర్మవేత్త నిచ్చుచోఁ ద్వవీయ శంభులిం
గపూజసేతు " నా నరిండు కారుకఁబునొందుచుక ౫౩౭

సీ॥ సకలప్రపంచంబు త్నయముగాంచెడి దాఁకఁ దనసంతతిని నిల్పి ధక్షుఁడగుచు
మనుజులెల్లరుగూడఁ దనుజూచి నేర్చుకొ వ్రతముఁబూని యథార్థవాదియగుచు
దుష్కృతి యెంతయు గూరంబునకుఁబోవ ననవరతంబు ధర్మాత్ముఁడగుచు
దేవస్వమును దానుదినకుండుటేకాక ప్రజల కయ్యది బోధపఱచుకొనుచుఁ
జెలఁగునట్టి ముతుఁడు గలిగెడునీకుఁ, దదన్వయమునఁబుట్టు నాత్మజాతు
లందఱుం గడు న్మహాత్ముత వేదపారగతఁ దత్సమానులగుదు రిలను ౫౩౮

కం॥ మఱియొకవ్యాహారంబును ధరణీసురవర్య ! వినుము, తద్విధమున నిం
దరుదెంచియున్న భూసురవరులందఱుఁగూడ వినుఁడు. వక్కాణింతుక. ౫౩౯

అ॥ కాలమండనాఖ్యఁ బరఁగు నీతీర్థమం దీచతుర్ముఖముల నెసఁగునట్టి
యలఘులింగ మనఘ మస్మత్ప్రతిష్ఠితంబైనయది చతుర్ముఖాజ్ఞ కలన. ౫౪౦

కం॥ ఎవరీతీర్థంబునఁదా మవగావానమాచరించి యాహ్నికమగువై
నవహితులై పితృతర్పణము విధింతుకొ తత్పితలకు మోక్షముగలుగుక. ౫౪౧

తే॥ ఈ మహాదేవునకు భక్తి నేనొసఁగిన ద్వాదశగ్రామములనుండు మేదినీసు
రులు పితృశ్రాద్ధమున ముందు సలుపవలయు నీమహేశ్వరుశ్రాద్ధంబు నేమమునను.

తే॥ అట్లు ప్రథమంబు కావించి యధికభక్తి నిజపితృశ్రాద్ధకృత్యము త్నెఱపుకొనెన
విఘ్నములులేక యెంతయు వృద్ధిగలుగుఁ గాకయుండిన విఘ్నము ల్లిగితిఱు.

తే॥ మాఘశుక్లత్రయోదశి మహనకుండ వచ్చి యిచ్చటి కాగ్రామవాసిజనులు
బాలమండనమునఁగ్రుంకి భక్తి నేతదాధ్యలింగంబుఁ బూజింప నబ్బు నుగతి.

క॥ మామకలింగార్పిత సద్దామస్థద్విజుల కెంతకాలంబున కేక

మైమఱచి పీడనలిపెడి పామరు లగుదురు వినాశభాజులు ధరణిలో.

గీ४గీ

తే॥ ఆసముద్రసరస్సులౌ నవనిమిద మను సుతీర్థంబులన్నియు మాఘమాస
మందు శుక్లత్రయోదశి నరుగుదెంచు బాలమండనమునకు నోపాటులార " ! గీ४౩

ఆ॥ ఆనియుపస్యసించి యగ్రమందున్నట్టి యష్టకుటులఁగాంచి యాగ్రహమున
వీరలేడుగురును వినక నామాట కృతఘ్నులైరి. కాన దండ్య లింక.

గీ४౪

—* ఇంద్రుం డష్టకులనాగరుల కప్పించుట. *

క॥ కృతఘ్నునుపఱచిన సకలక్షీతిజనముం గూర్చి యిటులఁజెప్పినవాఁ డా
ఋతవాదియును స్వయంభూసుకుండును నగు మనువు మున్ను-చూడుండు దానిలో

న్లో॥ కృతఘ్నుచ సురాపేచ చారే భగ్నవ్రతే శత

నిష్కృతి ర్విహితా శ్చిభిః కృతఘ్నాస్తా నిష్కృతిః.

గీ४౫

సీ॥ సర్గాదిగా వేదకాస్త్రంబులన్నింటిఁ బాలించుకొనివచ్చు బ్రాహ్మణులను
దధిపయోఘృతముల ధరణీజనంబును దృప్తిపెట్టుచునుండు ధేనువులను
సృష్టికృత్యమునఁ దత్సప్తకు బాసఁజై ప్రజ వృద్ధిజేసెడి భామినులను
బిట్టజతంగూరి కట్టినఁ గొట్టినం బ్రతిసేయలేనట్టి బాలకులను
నెవరి తెరువుఁబోక యెచటనో హుచ్చుండి ధ్యానమునుబొనర్చు తాపసులను
దునుచుదగదు. కాన దోషులేయగుదురు గాక, వీరి దునుచుఁగడఁగ నేను " గీ४౬

మ॥ అనివాక్రుచ్చి సదృశ్యమైన జలముతో వాస్త్రంబునం బట్టి " ని
ర్ధనులై పోఁగలవారు వీరు, నతియూం దద్వంశజుల్లాడ నే
జనులతో యాచనఁజేసి యన్నమును వస్త్రంబుతో సమర్పించి జీ
వనముంజేతుకొ నన్నుఁబోలె దుద కవ్వారిలో విసర్జించుచున్.

గీ४౭

ఆ॥ కఠినమానసులును గరుణావిహీనులుం దిండిపోతు లగుచుఁ దిరుగుచుందు "
రనిశపించి మరల నవశిష్ట నాగరధట్టులనుగుఱించి యిట్టులనియె.

గీ४౮

ఆ॥ " ఇచ్ఛుహేకు మిచ్ఛుశ్చెల్లరఁ బూజించి భూతలీయసుఖము పొందుపొంటె
నై దుదినములుండు నబ్దాంతమందిందుఁ, జూపుడయ్యనాకుఁ జోటాకండు " . గీ४౯

క॥ అనియిటు వాక్రుచ్చుటయును ననుకూలంబై నస్థలము నగుపఱచివెసన్
మనముల నుప్పొంగుచు నిట్లునిరి శునాసీరుతోడ నవనీదేవుల్.

గీ५౦

ఆ॥ “ బ్రహ్మకాలమనుమఁ బంచరాత్రములును మనుజులొక సుఖము ననుభవింపు,
మలఘుగీతనాద్యములతోడ నీకు మహోత్సవంబు సేయుమందు మచట ” ౫౫౫

క॥ అనవిని యత్యంతంబును మనమున సంతోషమంది మఘవంతుండ
య్యనఘద్విజులకుఁ బూజనమొనరిచి స్వర్లోకమునకు నొయ్యనఁ జనియెన్. ౫౫౬

ఉ॥ మాఘసితత్రయోదశిని మర్త్యులు దేనమునింగి యొక్కమా
తా ఘనమైనతీర్థముల యన్నిట మున్ని గడించునట్టి సం
క్లాఘనయోగ్యపుణ్యమును జక్క గడింతురా తాదృశప్రభూ
తాఘనా బాలమండన మహాత్మ్యము సర్వము నీకుఁ జెప్పితికా ” ౫౫౭

— గౌతముఁ డింద్రదాహాల్యుల శపించుట. —

ఈ॥ అనియిట్లు నొడువుటయు నానర్హురాపురందరుండు. ౫౫౮

తే॥ “ ఏలఘాలోకమందున నింద్రునినికి యేనుదినములవఱకెయం చేరుపడియెఁ ?
దక్కువేలుపులుంబోలెఁ బెక్కునాళ్ళు మనుటకభ్యంతరంబేమి ? యనఘ! చెపుమా

ఆ॥ వత్సరాంతమందు వచ్చి యాపాకారి యవనినుండునట్టి యహములెవ్వి ?
యిందుకొఱకుఁగాను నేనేల నిర్దిష్ట ? మంతయును వచింపవయ్య నాకు. ” ౫౬౦

ఈ॥ అనియడుగుటయు విశ్వామిత్రుండు వెండియునిట్లునియె. ౫౬౧

ఆ॥ “ పంచరాత్రములకుఁబైని ధర్మ స్థలి నేలయునికిలేదొ యింద్రునకును
వినిచెదం దదర్శ మనఘాత్మ ! యొకగాధ. యవహితుండవగుచు నాలకింపు ౫౬౨

క॥ అలరె బృహత్కల్పంబున నెలమి బృహత్సేనుడనెడి యింద్రుఁడు త్రిజగం
బులకు దొరయయి యటం బూజలఁగెకొను చనువదర్శసంహరకతన్. ౫౬౩

క॥ ఒకసమయంబున నాతం డకుటిలుడగు గౌతమర్షి యబల నహాల్యన్
సకలాంగసుందరిం గని ప్రకటంబగుమోహమునను బ్రతిదివసంబన్. ౫౬౪

చ॥ సమిధలకున్ ఫలంబులకు సంయమి మిత్రులతోడఁ దా నర
ణ్యమునకుఁబోవువేళలను నాకమునుండి ధరిత్రి డిగ్గి యా
శమలదళాక్షి నెంతయును గొఁగిటఁజేర్చి రమించుచుండుదాన్
సమిదశనుండు గౌతముని సన్నిధి కేగి వచించె నంతయున్. ౫౬౫

చ॥ అదివిని తత్త్వ ణంబ యకఁ దాత్యగృహంబునకేగి చూచుడున్
మదవతిఁగూడియుండు శతమన్యుఁడు దిగ్గనలేచి భీతిమైఁ
జెదరినవస్త్ర మేని సరిచేసికొనం దడవుండకున్కి న
య్యదియెలలిం బలాయనపరాయణుడయ్యె. నికేమి చెప్పుదున్. ౫౬౬

పంచచామరము॥ అహల్యగూడ నచ్చినట్టి యాత్మనాథుఁ జూచితా
మహాభయంబుతోడ లేచి మ్లానమైనయాస్యమున్
మహింబడంగ వంచి మాటుమాటలేకయుండ నా
గ్రహంబుఁబెంచి గౌతముండు కన్నుల్పైఁజేయుచున్.

౫౬౭

శా॥ “ శక్రా ! నాప్రియభామినిఁజెఱచి-తీచెదంబు దూష్యంబు కా
దే. కూరా ! వృషణంబు లూడిపడు నీ కీడుష్కృతింజేసి-యా
వక్రత్వంబున కిద్ది చాలమిని నీవక్త్రాంబుజం బింకయో
న్యాక్రాంతంబగు-వేయియోసులకు నీ నాధారమై తేకుమా.

గీ౬౮

తే॥ మూఁడుజగములదొంగని ముఠియఁబోకు ఖలుడ ! వాననె యాపద ల్గునునీకు-
నందు భూలోకమునను నీ వడుగువెట్టుఁ బగిలి తల తత్తణు వేయిబద్దలగును ”

మ॥ అని యింద్రున్ శపియించి పత్ని దేస కాన్యంబున్ వెసం ద్రిప్పి క
న్దొనలన్ నిప్పులురాలఁ జూచుచును నెగ్గుల్వల్కి- భర్జించుచున్
“ జనదూష్యులగుచేత చేసితివి-కాన్ దొయియైవదాండు పా ”
మ్మని యిచ్చిఁగి శపించుటే తడవుగా నయ్యోను తొమ్మిపడెన్.

౫౭౦

క॥ వృషయాను దచ్చాపంబున వృషణమాలం గోలుపోయి వే నిక్త్రము వే
యును కేతునిండ్లుగలదయి మషిఁబూసిన కాగితంబుమాదిరి గాఁగన్.

గీ౭౧

అ॥ వ్రేడతోడ నేగి విజనమా మేరుకందగముఁజొచ్చె దనదుపురికిఁజనక-

తెలియఁజాలకరి నెఱగఁటు లాతండు కొండపిలముగోన నుండియుండు.

౫౭౨

క॥ నాక మరాజకమగుటకు భీకరదానవులచేతఁ చేడితులగుచున్

బా కాభిమాతిలేమికి శోకించిరి వార-లతనిసుదతియు నలులన్

గీ౭౩

చ॥ భయపడుచున్ సుపర్వగురుపార్శ్వముఁజేరి “ మహాత్మా ! మామక
ప్రియుఁ జేతుకే గెనయ్య ” యని పృచ్ఛయొనర్చుటయుఁ జిరంబు ధ్యా
నయుతకనుఁచి జ్ఞాననయనంబున వీక్షణఁజేసి చక్కగన్
రయముగ దేనయుక్తము పురందరుసన్నిధి కేగి యిట్లునున్.

గీ౭౪

ఉ॥ “ ఏమిది రాజ్యభోగములనెల్ల విసర్జనఁజేసి నిర్జనం

జామహి నాశ్రయించితివి-యన్నియఁగల్గియు ధ్యానమూనితీ-

నేమినిమిత్త ? ముగ్రతప మీగతిఁజేయుచునుంటి-వెండినీ

కేమితటస్థుయ్యో ? ” ననియెంతయుఁ బ్రశ్నముఁజేయఁ జేయఁగన్

౫౭౫

క॥ భగవదవతఁ గడుసిగ్గున మొగమెత్తఁగలేక బాష్పములఁ దడిసి యెడల్

విగతాభముగా ద్దన్యం బగుపఱచుచు జంభ భేది యపుడిట్లునియెన్-

గీ౭౬

కం॥ “ ఏల నిక సెంతమాత్రము త్రైలోక్యముగూడఁజూడు తద్దౌతమరు

ఋలంబుగ నాకియ్యెడ నేలీలలుగలయాపస్థ యేర్పడినదియో.

౫౭౭

కం॥ వేయొనిచివ్వాముల్లల యాయాననమునను బోయి యేమని యాదై

తేయారుల సంభాషనఁజేయంగలవాడ ? నీవెచెపు మాచార్య !

౫౭౮

కం॥ శోభాయమాన యాశచి, నాభార్య, తదంగవాజనమతల్లి, ముఖం

బీభగముఖమునఁజని నే నేర్థంగిని ముద్దులాడి యిష్టముదీర్తున్ ?

౫౭౯

అ॥ మర్త్యలోకమునను మహనీయులెల్లరు నాకుఁజేయుపూజ నష్టమయ్యె

నొక్కకారణమున నుగ్రుండై గౌతమసంయమిందుఁగి డిచ్చు శాపమునను” ౫౮౦

కం॥ అనియిటువాక్కుచ్చుడుఁ గడుఁ బసపుచు వేలుపులతోడఁ బయనంబై య

మ్మునిశాస్త్రాలముపాలికిఁ గొనకొని పనివిని స్వయంబ గురుఁ డిట్లనియెన్.

౫౮౧

చం॥ “ వారినాయుచేత వీడఁబడినట్టి జగంబులు మూఁడుగూడ న

ధ్వరములులేక దానవులబాధల కగ్గములయ్యె, సిగ్గునన్

మరల స్వకీయరాజ్యమును మానసమందునఁ గోరఁడాతఁ డె

త్తెఱఁగుననెని శాపమును ద్రిప్పు మనుగ్రహముంచి సన్మునీ ! ”

౫౮౨

చం॥ అనవిని గౌతమర్షి “ యయధార్థముగాదు మదుక్తి, నోటవా

కొనఁబడు దానిలోన నికఁ గొంచెమొనర్ప ” ననన్ నురేఞ్చుఁ “ డీ

యనిమిషులెల్లరున్ వారియు నట్లు స్వయంబుగ నమ్మపేకుండన్

వినయముతోడవచ్చి నిను వేడుచునుండినవారు చూడమా.

౫౮౩

తే॥ నలువనుడి కన్యధా నీవు నడవఁగూడ, దట్లుగావున విప్రేంద్ర ! యమరపతికి

శాపమోక్షము గావించి సత్కరింపు ” మనుచు నతని మనోదాగ్ధ్యమును నెఱింగి

ఉ॥ వెన్నుఁడు మున్ను గాఁగలుగు వేల్పులతోడ విరించిమోలకున్

గగ్గిన్ననఁబోయి “ వాసపుని గౌతముఁ డల్లి శపించె, నీనడిన్

గన్ననిశాచరాళి త్రిజగంబుల వ్యాటలవెట్టుఁ జొచ్చె, నే

మున్నది యింక, సిగ్గుపడి యెల్లఁడు రాజ్య మతండు ” నావుమన్

౫౮౪

అ॥ పద్మజుండు త్యక్తుపవ్యాక్షసహితుడై కుందు చింద్రుఁడున్న గుహకుఁబోయ

రయమ గౌతమర్షి రావించి యతనితో నెల్ల రాలకింప నిట్టులనియె.

౫౮౫

కం॥ “ కామారురుండై యింద్రుఁడు నీనుడఁటిం దెఱచుటన్న నింద్యమె-నీత

ప్పేమియు నుండదు తాదృగ్గీమంతులఁబట్టి బిట్టు దిట్టుటలోనన్.

౫౮౬

తే॥ కాని తపసుల కోరుపు కడుఁబ్రశస్య-మెల్లత్రైలోక్యరాజ్యంబు నితఁడుచరలఁ

జేయునట్లు ప్రసాదంబు సేయుమయ్య గౌతమా ! యింక నీ కేమికఱపవలయు.

అ॥ ఇచ్చి యండములను నితనికిఁ గ్రమ్మఱ నాననమును రహితయొనిఁజేసి

భూతలమున కెపుడుఁ బోవఁదా నభ్యంతరంబుగలుగకుండ రయమ నలుపు ” గీ॥౯

క॥ అనియిట్లుబోధపఱచిన విని యనిమిషనిష్ఠమైన విశ్వాసముతోఁ

గొనితెచ్చి మేవవృషణము లునిచె నహల్యోపపతికి నుర్వీరమణా ! గీ॥౧౦

క॥ ఆయ్యాడుగులులమీఁదం జయ్యనఁ జెయివై చుటయును జత్తుస్సులుగా

నయ్యె నవన్ని యుంబదపడి నెయ్యమునను గౌతముం దనిమిషులతోడన్ గీ॥౧౧

కా॥ “ వేగంటిం బొసరించి నాఁడ మఘపున్-వేజ్పుల్ ! వినుం-డెంతయున్

బాగా వీక్షణశోభగల్గి మను నీపై నేతదాస్యంబు-దు

శ్చాగాండుండయికూడఁ దొంటిదగు పుంస్త్యంబందు లోపంబులే

కీగండండు స్వరాజ్యమున్ నలుపుఁగానీ యేగలేఁ దుర్వికిన్ ” గీ॥౧౨

—శ్రీ ఇంద్రగౌతమసంవాదము. శ్రీ—

మ॥ అనివాక్రచ్చుచు నింతలోపలఁ ద్రిశోణాకీర్ణ మా వేల్పురా

యని మో మయ్యె మునీంద్రున త్తను నవాసాత్మంబు నోభాయుతం

బును-నప్రావేడు గౌతమర్షి చరణాంభోజంబులన్ వ్రాలి “ యో

యనఘా ! శుక్త్యమునందు నాకగు సపత్య ల్పల దుష్ప్రకృత్యముల్. ” గీ॥౧౩

క॥ వానికి భంగమువాటిలే నేని త్రిలోకేశసంజ్ఞ యెడలెడి-నటులన్

గానటులఁ బ్రసాదింపుము ” నా నాతం దక్క-టికమునను విన నమరుల్ గీ॥౧౪

తే॥ ఆయిగురాత్తులు భూలోకమందు నీకు భక్తి జరుపంగఁబడుఁ బూజ ప్రజలచేత.

నెంతయుం దృష్టినొందెద వీవుదాన నొక్కవత్సరమగుదాన నొందినట్లు. గీ॥౧౫

సీ॥ ఏదేశమున నానొ యాయుత్సవంబుదా నాదేశమునఁ గలి వడుగువెట్ట.

దేవురి నైదునా శ్చిమ్మహోత్సవమగు నాపురివొర కగు నక్షయంబు

ఏగావజనులెల్ల కీమహంబునుజేతు రాగావజనులకు వ్యాధులుండ

వేపల్లెలోపల నీపండు వగుచుండు నాపల్లియం జొత లాశ్రయింప

వెడటఁ బంచరాత్ర మీక్రమం బలగాను నచట నావుపాడి కతిసమృద్ధి,

యధికమేల యిట్టలగుచోటు లొకయట్ట మఖిలనుఖములకును నాస్పదములు ”

క॥ అనియిట్లు కక్కాణిగుడు వనమున యోజించిచాల మఖవంతుఁడి

ట్లను, “ నాదునుత్సవంబున కనఘా ! ప్రాశస్త్యమిడితి, వట్లగు నెడలన్. ” గీ॥౧౬

సీ॥ ఏడాకులరంటుల నెంతయురమ్యమై బాజీపూవాసన ల్పలఁగలిగి

మంకనపూలచే మఱిమఱివ్యాప్తమై కలుగలు రామర ల్కరమెసంగి

కుమ్మెద లెల్లడ జుమ్మని కడుప్రమోదుఁ బండువెన్నెలల రే ల్నిండియుండఁ

- బచ్చనిపైరులం బంటవలంతిదా నఖిలసత్వములకు హర్షమిడఁగ
నలరునట్టి శరత్కాలమందుమనుజులమ్మరుత్సవ మొనరించునట్లుచేయు,
మిగతిని బాలవృద్ధుల కెల్లర కది మిగుల నానందదాయకం బగునుగాక " గీ॥౮
క॥ అనివక్కాణించుటయును మునినాథుఁడు శ్రవణఋతుమున నీకు జనుల్
పొనరించెదరు మహాత్మన, మెనయముసంతృప్తి నిగ్ధ రేశ్వర! మఱియున్ గీ॥౯
తే॥ రేవతీఋతుమందున నానాధూటి మానభంగంబుఁజేసితి గాన నీదు
కుక్కతి ప్రకటికృతంబుగా వికృతభంగిఁ బటనమయ్యెడునీకుఁ దద్భంబునందు. ౬౦౦
ఆ॥ దాన మామకేసధవశయశోజ్యోత్స్న యలము మూడఁడఁలోకములనుగూడ,
నితరుఁడెవఁడు నిట్టి యేనమ్ము గావింప భయమునొందు భంగపడుదుననుచు. ౬౦౧
క॥ శ్రవణాదిపంచతారలు భువిపయి వేర్వేటి నీదుపూజనమునకున్
సవనసమానములగు వాసవ! తీర్థమయంబులును నసందేహముగన్. ౬౦౨
క॥ ఎవఁడేర్పొర్కినిగోరుదు భవదర్శన సేయు మఱియుఫలపుష్పములన్
బవిధర! వానికి లబ్ధములవు నవి, కానీ త్వదర్చయ యనన్వయమెటన్. ౬౦౩
శా॥ ఈ వస్మత్ప్రియ బ్రాహ్మణిం వెఱచివా-విచ్చాక్షుఁ డెట్లన్ భవం
బా విచ్చిన్న సుయప్తి వేదవిదవన్యానిత్యవయ్య ల్కాశున్
నీవిం దావకసర్వమంత్రములచే నిల్పంగలా-రంచునీ
ప్రాపిణ్యంబునఁ జొచ్చి మానవకృతార్పణం గొన్ము-సంతృప్తియకా. ౬౦౪
క॥ ఎవఁడేవిధి సుప్తంబగు భవదీయంబైన యప్తి బాగుగ లేవున్
భువి వాని కాదిధంబున నవు నల్లలమైనసిద్ధి యన్వప్తు పతి! ౬౦౫
తే॥ పంచరాత్రవ్రతస్థుఁడు బ్రహ్మచర్యమూనినట్టిఁడు నగుచు శాస్త్రోద్దిత ఫల
పుష్పములతోడ నీపూజ పొనరుచుననుఁ దిలకపత్నీరతాఘముం జితుపఁగలుగు.
శ్లో॥ " నమ శ్శక్రాయ దేవాయ శునాసీరాయ తే నమః
నమస్తే వజ్రహస్తాయ నమస్తే వజ్రపాణయే " ౬౦౬
క॥ అనునీమనువున నెవ్వఁడు నినుఁగూరిచి యర్ఘ్యమిడునో నిష్ఠమెయిని వాఁ
డును నన్యదా రసంగమఘనపాపమునుండి తొలఁగుఁ గ్రతువుగధీశా! ౬౦౭
ఆ॥ ఎవఁడు నీకు నాకు నిపుడైన సంవాద మధికభక్తిజదువు నాలకించు
వాఁడు వత్సరంబువఱకాచరించిన వృజిన మంతరించు వేల్పుతొడ! " ౬౦౮
తే॥ అనినవిని తెఱగఁటులు హర్ష పడుచుఁ జనిరి యమరావతికి శక్రసహితులగుచు-
గౌతముండును గ్రోధసంకలితుఁడగుచుఁ దనదునాశ్రయభూమికిం జనియె నపుడు.

—• అహల్యా శాపవిమోచనము •—

కం॥ చని గౌతమముని యాగతి యనుఁగుం గొడుకయిన యా శతానందునకుఁ
వినుచుడు జరిగినసంగతి వినయావసతుఁడయి యతఁడు వే యిట్లునియెడ.

తే॥ “తండ్రి! యంతయు సరియె. నాతల్లి కేల శాపమోచన మబ్బంగి సలుపవైతి?

నాపెలేపెడిపనికూడ నరసిచూడ నలవి కానిది కాదునీ. కట్లుగాన.

౬౧౨

కం॥ దీనుఁడ నుత్కంఠితుఁడను నా నాట మదంబతో సమాగమ మగున

ట్లోనాయన! కరుణించుమ నానతియి మ్మాకె శుద్ధయగు పాచితయుడ.

౬౧౩

కం॥ అనియిట్లు వేడుకొనుటయు మునియిట్లును. మద్యభాండమును శుద్ధముఁజే

యను సాధ్యమైన నగు విటజనరేలస్సిక్తభగవంతుండు సంకుద్ధియిడఁడ.

౬౧౪

కం॥ కలుద్రావినబ్రాహ్మణుఁడును నిల మాంజీహోమమునను నెనయు విశుద్ధిఁ

బలు తింగిని సాధించియుఁ గులటాంగన శుద్ధగాడు కొంచెముగూడఁడ.

౬౧౫

కం॥ తఱచుగను సురాభాండము పరిశుద్ధినిగాంచు నహ్నిఁ బతితంబై. య

క్కడఁజే బరపుమ రేతఃపరిపూరితభగయు నగ్నిఁబడి శుద్ధయగుట.

౬౧౬

కం॥ ఈ కారణమునఁజేసియె యొకాడు కా యుష్మదంబ కొనఁగితి శాపం

బేకృతములవలనను నాకె విశుద్ధాత్మగా దింకని నొడువుటయుడ.

౬౧౭

అ॥ అట్లులైన నగ్ని యుండైన మాఁకుడు. బడుడు బోయి వెద్ద వాని నేని.

గరిశ మేనితిందు. గాని మాతృవియోగమును నహింపఁబాల జనక! నేను.

౬౧౮

మ॥ మనుహోతృపురోగమర్చి కృత ధర్మగ్రంథము లేవె? యిం

కను నైతిహ్యపురాణము ల్లలవు వీరకొ వాని హోధించి నా

యన! మాయమ్మకుఁ బూ మేదొ యొకప్రాచుఁచ్చిత్త. మద్దానిచే

తను శుద్ధంబొనరింతు. గాదనిన సంత్యక్తంబులౌ బ్రాణముల్. ”

౬౧౯

తే॥ అని శతానందుఁ డనుటయు విని మహర్షి వెద్దయుంబొద్దు ధ్యానించి ప్రేమ నతని

గౌఁగిటనుగ్రుచ్చి బాహుయుగ్మమున మఱియు నెలమి మూర్ఖుని తచ్చిరం

[దిట్టులనియె. ౬౨౦

అ॥ “తనయ! యాత్మహత్య యొనరించికొని యిట్లు కలుస మేల మాటగట్టుకొనెద

వింతసాహసంబు నేల కావించెద? వాలకింపుమయ్య యస్మదుత్తి.

౬౨౧

కం॥ పుత్రా! నీజనయిత్రి పవిత్రయగుమ మామకీన వేశ్యములొనన్

రాత్రిందివములు మను. జిన్నేత్రమునం గంటి దీని నేను నిజముగన్.

౬౨౨

ఉ॥ రావణసంహరించుటకు రాముఁడునాఁగ నరాకృతన్ ధరన్

శ్రీవిభుఁ డర్కవంశమునఁ జెల్వగఁబుట్టుఁ దదంఘ్రిసోకునన్

బావనయాచు నీప్రసూపు మానవరూపముదాల్చుఁ గ్రమ్మఱన్.

గావున నంతదాఁక తుమగల్గి నిరీక్షణసేయు మాతృభా! ”

౬౨౩

- కం॥ అనవిని మంచిదియని యమ్మునినూనుడు జనని శాపమోచనకాల
మ్మున కెదురుచూచుచుండెను. దనయుల కుండదె యపేక్ష తల్లులమీదన్. ౬౨౪
- తే॥ అంత బహుకాలమునకు జనార్దనుండు పంక్తికంతనధార్థమై పంక్తిరథుని
యింట రామావతారంబు నెత్తియుండ బాల్యచుందునె యాభగవాను నేను. ౬౨౫
- చం॥ క్రతువును సాగనీక బహుకష్టముపెట్టెడి దుష్టరాక్షస
ప్రతతిని రూపుమాపుటకు బల్మిని దోడ్కొనిరాగ నేడ్జెజన్
నాత మొనరించె వారల. మదభ్వరముం బరిపూర్ణమయ్యె నో
క్షితిపతి వీనులంబడియె సీత స్వయంవరమాట యయ్యెడన్. ౬౨౬
- ఉ॥ ఏలిక లంద ఊ దరుగ నేనును దద్రవివంశభూమిభృ
ద్బాలకుడైన పంక్తిరథుపట్టినె దోడ్కొనిపోతి. బోవం బో
నోలిని గౌతమాశ్రమమునొద్ద విశాలశిలాస్వరూపయై
నేలం బరుండియున్న సువిసీత యహల్య గనుంగొనంబడెన్. ౬౨౭
- చం॥ పదపడి రాముగన్గొని “కృపామతి నియ్యుపలంబుమీద నీ
పదవనజంబు మోపుచుయ పంచజనత్వమునొందు. గౌతమ
ర్షిదయితయీపె. యల్కబలిచేత శపింపగం బడ్డదె యిటన్
బెద శిలయైన” దంచు నిటు నేను వచించినవాడ భూధవా ! ౬౨౮
- అ॥ అటు మదుక్తమగుడు నవికల్పముగ నతం దతికుతూహలమున నట్లుచేయ
నపుడెయ్యది మానవాకృతిధరియించి దివ్యరూపయగుచుం దేజరిలై. ౬౨౯
- కం॥ అంతం దా మునుసలిపిన మంతువు స్వాంతంబు నంచు స్మరణమునకురా
నెంతయు బిడియంపడు చక్కంత జోహారుల్పావర్చి గౌతమమునికిన్. ౬౩౦
- కం॥ “పరపురుషునితో సురతము జరిపినగరితకు విరించి సముచితమని యే
ర్పఱచిన ప్రాయశ్చిత్తము సకవినివచియింపవయ్య స్వామీ ! నాకున్. ౬౩౧
- కం॥ నేనది దుష్కరమైనను బూని యొనర్చికొని శుద్ధిబొందెద”నన న
హ్మనియుం బెద్దయుబ్రా దైవ ధ్యానించి తదబ్జముఖికిఁ దా నిట్లనియెన్. ౬౩౨
- తే॥ అటువదెనిమిదితీర్థంబులందుఁగ్రుంకు చాచరింపుము నూలు చాంద్రాయణములు
వేయికృత్రంబులును. వాన వీన నుండి యీవు సంశుద్ధవయ్యెద విందువదన ! ౬౩౩
- మ॥ అని యిబ్బంగి వచింప నాపె “యటులే” యంచుం బ్రతిజ్ఞన్ వహించి
చినదై తత్ఫలవర్తింగముల నన్నింటిన్ సమర్పించు చొ
య్యన వారాణసియాదిగాఁగలుగు నా యష్టోత్తరంబైన మ
వ్యసనుక్షేత్రములం జరించె బృథివీకా ! యెంతయున్ భక్తితోన్. ౬౩౪

ఆ॥ అవిధంబునఁజరియించు చవ్యధూటి హాటకేశ్వరమున కేగి యట్టైకనుడు
నాగరుం డొక్కరుఁడు వచ్చి నాగలోకపుం బభంబగు నాగబిలంబు పూడ్చి.

తే॥ తత్పథంబుననేగి పాతాళమునకు నఖిలదేవాదిదేవుఁ డాహాటకేశు
పూజ నేయుచునుండిరి పూర్వమందుఁ దీర్థయాత్రికులౌమును ల్పార్థివేంద్ర ! ౬౩౬

ఉత్సాహము॥ అంత “ దేవదేవుఁడైన హాటకేశు దగ్ధనం
బింతదవ్యురచ్చిఁగూడ నేను జేయకున్నచో
సుంతయేని యాత్రవలని సుఫలముండ. దందుచే
నెంతయుం దపంబొనర్తు నేతదర్థ మిచ్చుటన్. ” ౬౩౭

తే॥ అనివిచారించి కర ముగ్రమగు తపంబు నలుపుచును శివలింగసంస్థాపనంబు
చేసి ముహూటంబును సమర్పించుకొనుచు గౌతమునిగోల యటఁ జాలకాలముండె

ఆ॥ మంచియెందవేళఁ బంచాగ్ని సుధ్యమం దారుబయట వానకారులోనఁ
గొంతుబంటినీటఁ గ్రుంకి హేమంతమం దాయహాల్య తపమునాచరించె. ౬౩౮

కం॥ అంతంత శ్రమలకోరిచి యింత తపించినను హాటకేశ్వలింగం
బింత కనబడదు ధాత్రీకాంతా ! యంతటను గొంతకాలంబునకున్. ౬౪౦

కం॥ మరుడెత్తఁ దల్లిమీఁదం దగలి శతానందమాని తత్త త్తీర్థో
త్తరముల నన్వేషించుచు సరిగెను శ్రీహాటకేశ్వరాహ్వాయమునకున్. ౬౪౧

ఆ॥ అరిగి ఘోరతపము చరియించుజనయిత్రఁ గాంచి మానసంబు కరఁగి నీర
మగుడుఁ గరయుగంబు మొగిచి దైన్యంబుతో బిట్టుదుఃఖపడుచు నిట్టులనియె.

ఆ॥ “ ఇచటఁజేరి కాయ మేటికి శుష్కింపఁజేసె దుగ్రతపముఁ జేసికొనుచుఁ
దిరిగి తఱువదేదఃతీర్థంబు. లటనుండు శంభులింగములను జక్కఁగంటి. ౬౪౩

తే॥ ఈరసాతలగత హాటకేశలింగ మేనరుండును వీక్షించియెఱుంగఁ దవని.
నొకటి దర్శింపఁబడకున్న నుండుఁ గాక. నాదుతండ్రియె నీకిచ్చివాఁడు శుద్ధి.

తే॥ అట్లుగావున నేగుద మరుగుదెమ్ము జనకువాశ్రమమునకు నోజనని యింక.
దారులం జూచుచున్నాఁ డతండు నీదురాకకై కర్నకుండు వర్షమునుబోలె. ”

ఆ॥ అనుడు “ నెంతవఱకు హాటకేశ్వరదేవ దర్శనంబు నాకుఁ దనయ ! కాదో
యంతవఱకుఁగూడ నరుదేర నాదేవుదరిసెనంబొనర్చి యరుగుదెంతు ” ౬౪౬

కం॥ అనుడు శతానందుం “ నోజననీ ! యిది గట్టియైన జనకుఁ కాశం
బున కేనును నీతోడన చనియెద ” నని శంభులింగసంస్థాపకుఁడై ౬౪౭

కా॥ ముహూటం బునుచందనాదికములం బూజించు చాలింగమున్
బప్పుం బువ్వయుఁ బాలు నెయ్యి పెరుగు న్నైవేద్యములెట్టుకొం

చుప్పుం గారము లేని యోగిరము నూర్వ్యుండేగుపైఁ దానుదిం
చిప్పాటం దపముండె నాతఁడును నెంతేగాల మోయేలికా !

౬౪౮

కా॥ వేదోక్తంబగునూక్తము ల్బడువు చవ్విప్రోత్తముం డెంతయో
యాదేవున్ భజియించెఁగాని యెటులున్ వార్షంపడం దాతఁడా
మీదన్ గౌతముఁ డెంతోకాలమునకుం బ్రేమాస్పదుండో నుతున్
దా దర్శింపఁగఁబోయి యందు నిజమాతంగూడి యుగ్రంబుగన్

౬౪౯

కం॥ తపమున్న కొడుకుఁగని మొదల పరిమితంబైన వార్షమందియు మగుడన్
నృప మానవసహజంబగు నపథమునఁ బ్రవిష్టుడగుచు నాత్మగతమునన్

౬౫౦

ఉ॥ “ కష్టముకష్ట మౌర ! యధికంబు తపంబు చరించుకొంచు మై
పుష్టినిబాసె నాదు వరపుత్రుఁ డెట్లుల్లానిపోదు నింటికిన్ ?
నష్టనిబాసనాభయగు నాసహధర్మిణి దర్భకఱ్ఱనాఁ
జేవ్వలుదక్కియున్నయది చేయఁగఁదగ్గదియెద్ది నాకికన్ ?

౬౫౧

మ॥ అని చింతించి “ తపంబు చాలు నిక లెండా. యింటికింబోద ” నుం
చని వాక్రుచ్చుడుఁ దత్తనూభవుఁడు “ లాలా ! యీపనిన్ మాన్పఁగన్
జననింగూర్చి యనేక ధా నుడివీరిం. దన్ధాటకేళుం గనుం
గొనకే రాదట. యామెవచ్చునట కేనన్ రాను పొమ్మింటికిన్.

౬౫౨

ఉ॥ ఈయది నాదునిర్ణయ. మిఁకేయది యుక్తమటంచుదోచునీ
కాయది యాచరింపుము మహామహా ! ” . నావుడు గౌతముఁడు “ తం
డ్రీ ! యిది నీదునిశ్చయమయేనియుఁ జూపెద హాటకేశ్వరున్
నీయమకుం దపోమహిమ నే”నిచెప్పి యనంతరంబునన్

౬౫౩

సీ॥ ఆటవకాలమం దారగించుటకుఁగా వ్రతమూసె మును నూఱువత్సరములు.
ఒకనాఁడుమాని వేటొకనాఁడు తుడువంగ సావాసిం చెను నూఱుసమలు పిదప.
మూన్నాళ్ళకొకసారి భుజియింపదొరకొనె సంత నింకొక నూఱుహాయనములు
ఫలభక్షణముతోన నిలిపె శరీరంబు నటుపైని మటియొక్కయబ్బకేతము.
నీళ్ళుత్రాఁగియుండె నివ్వమై నూత్రొండ్లు. గాలితినియె తుదకు గడపెఁ గాల.
మద్విధమున వేయియబ్బము ల్తపముండె గౌతవర్షి గూడఁ గాశ్యపీశ !

౬౫౪

చం॥ అపుడు భువిం బగుల్చుకొని యర్కసమద్యుతి సర్వలక్షణం
బు పయికివచ్చె లింగ- మదెమూర్తమునన్ భగవానుఁడైన ఖం
డపరశువుం దదీయనయనంబులకుం దగ గోచరించి స
త్కృపమెయి దానుబోయి తనకేలునఁ గేలు గ్రహించి యిట్లునన్-

౬౫౫

ఉ॥ “ గౌతమ ! నీవ్రతంబునను గల్గెఁ బ్రమోదము- హాటకేశ్వర
ఖ్యాతము మామకీనమును నై మను నేత దనాదిలింగము

ద్యోతితనాగలోకముననుండి మహీస్థలి కేగుదెంచె నీ

చేతఁ జరింపఁగాఁబడెడి శ్రేష్ఠతపంబు కతంబున న్మునీ !

౬౫౬

చం॥ ఎదిమదిఁగోరి నీవు సుతుఁ డింతి తపంబు చరించుచుంటిరో

యది లభియించె- నీదుసతి యర్వదియెన్నిది తేత్రరాజముల్

వదలక సంచరించుటను వచ్చినయట్టిఫలంబు గాంచుఁగా-

కిదియునుగాక వేటయొక డీవును గోరు వరం- బొసంగెదన్ - ”

౬౫౭

చం॥ అనియిటుపల్కు గౌతమమహాముని “ దేవ ! రసాతలంబునన్

మనునెడ హాటకేశు నొకమాటు గనుంగొనఁ గల్గుపుణ్యమే

జనముల కీస్థలంబునను జక్కఁగఁ గన్గొనఁ గల్గఁజేయు- మిం

కను గర మెక్కుడై యొలయఁగావలయున్ ఫల మేతదర్శనన్ -

౬౫౮

తే॥ చైత్రకుద్ధచతుర్దశి సరిగవచ్చి యొక్కుడగుభక్తి నీ హాటకేశలింగ

మునకుఁ బూజన మొనరించునునాటెల్ల రరుగవలయును ద్రిదశాలయమున కెలమి-

తే॥ నాదుసతిచేత సుతుచేత నవ్యముగఁ బ్రతిష్ఠితములగు లింగము ల్నిష్ఠతోడ

నదెదినంబునఁ బూజించునట్టిప్రజయుఁ గలుషములనుండి తొలఁగంగవలయు గిరిశ ! ”

కం॥ అని కోరుకొనుడు “ నగుఁగాకని యాఖండేంద్రుమాలి మంత్రార్థానం

బునుజెందె- నాటఁగోలెను జనులకుఁ దద్దర్శనమున సమసే నఘంటుల్ -

౬౬౦

కం॥ నరులు శతానందేశ్వరు మఱియు నహార్యేశ్వరుం గ్రమంబుగఁ బూజిం

చి రహిం ద్రిదివాలయమున కరిగిరి పరసతులఁగూడినట్టిరుగూడన్ -

౬౬౧

తే॥ అంతలో స్వర్గమంతయు వ్యాప్తమయ్యెఁ గలుషతరమగు మానవగణముచేత-

నికను నీవెంతయనిన నీవెంతయనుచు సరకు సేయకయుండి రామరల నరులు-

సీ॥ క్రతుకర్మమొనరింపఁ గడఁగెనే యొకఁడేని తల్లింగదర్శనతత్పరతను-

సుప్రతంబొనరింపఁ జూచెనే యొకఁడేని లింగత్రయిం గొంగలించుకొనుచు-

దానంబుసలుపంగఁ దలఁచెనే యొకఁడేని యాలింగములమూటి యర్చవిడిచి-

తీర్థ సేవయొనర్పఁ దిరిగెనే యొకఁడేని యాహాట కేశంబు నవలకరిగి-

యట్లు లింగదర్శనాదికంబులచేత స్వర్గమాక్రమించి జనచయంబు

స్వర్ధ సేయ సురలు భయపడి వృధతోడ నింద్రునొద్దకేగి యిట్టులనిరి-

౬౬౪

శా॥ “ భూలోకంబున సర్వధర్మములును బోకాడె బాకారి ! దు

శ్శీలంబయ్యును వచ్చి యచ్చటికి నుశ్రీయందు మాతోడనే

పోలంజూచెడిఁ బూరుషాళి సతతంబున్ గర్వసంయుక్తమై-

క్రూరుం బాలఁగ హాటకేశ్వరమునాఁగన్ తేత్ర మొక్కుం డటన్ -

౬౬౫

ఉ॥ అం దల గౌతమర్షి యుఁ దదంగనయైన యహల్యయున్ శతా

నందుఁడునాఁగఁబిల్వఁబడు నందనుఁడుం దపముండి పెద్దప్రా

ద్వందలు నన్నిలింగముల హాయన స్థాపనచేసినారు- త
త్సందరలింగభూజనమ చూ కత మిందులకుం బురందరా !

౬౬౬

కం॥ గౌతముఁ డీతరునఁ దనుఁ బ్రీతుం గావింపఁ దపము పెల్లున మఱియున్
బాతాశంబుననుండియు నేలెంచినవాఁడు హాటకేశ్వరుఁ డటకున్

౬౬౭

మత్తకోకిల॥ తత్ప్రభావముచేత నేర్పడె ధాత్రి నీవ్యవహార. మీ
పత్ప్రయోజనమేనిలేడిక శ్రాద్ధజేవున కారయన్-
ద త్ప్రసిద్ధములైన నారకతండ ముత్తదియయ్యె- నే
తత్ప్రకార మెఱింగి చేయుము దానినాఁడి చెదమున్-

౬౬౮

ఆ॥ యజ్ఞవిధులు మగుడ నవసీతలంబున సాగవలయు జేరతాగణేశ !
వానివలనిత్పత్తి వేననుం గలుగదు మనకు నెంతమాత్రమనుడు నతఁడు

౬౬౯

కం॥ కామా ద్యంతశ్శత్రుస్తోమంబును కీలిచి " మీరు తొందరగం ద
దూభిమిపయికి దిగి యందలు సాచ్యముకొలఁది నేనుకాసింమవిధిన్-

౬౭౦

ఆ॥ గౌతమేశ్వరునకు ఘన శతానందేశ్వరునకు నల్లై మఱియు ననఘుఁడౌచు
నచటనుండియున్న యయ్యహార్యేశ్వరునకును నికను బూజనంబు లెలమి

౬౭౧

చం॥ జరుపకయుండ మానవుల స్వాంతములన్ మరలింపుఁడన్న నా
హరిహాయకాసనంబు తలయందునఁదాలిచి వారు గౌతమే
శ్వరముఖజేవతాత్రితయభక్తమనంబులఁ దొచ్చి యాజమత్
జరిపెడిపూజ లాఁగి, రరిపట్కముపూనినఁ గానిదేది"నాన్

౬౭౨

—గ్రీ సిద్ధసేనుఁడు రాజ్యభ్రష్టుడై చింతించుట. గ్రీ—

ఉత్సాహము॥ " ఏమిక్షేత్ర మేమిక్షేత్ర మెన్న హాటకేశ్వరం
బోమనీంద్ర ! తృప్తిగా దహోయహో ! వినన్ వినన్-
నామనోరథంబుదీర నవ్వకల్మషుఁడనుగాఁ
బ్రేమ శంఖతీర్థమహిమ విస్తరించిచెపుమికన్"

౬౭౩

కం॥ అనియాన ర్తనృపాలుఁడు వినయంబున నడుగుటయును విశ్వామిత్రుం
డను. "వినుము శంఖతీర్థమునకుం గతమగు మచొక్క మునుపటిగాధన్.

౬౭౪

కా॥ అనర్తంబున కీవు ప్రస్తుతమునం దైనట్లై యన్యుండు మున్
దా నాధుండయి కొంతకాల మవనిం బాలించి యామీఁద నెం
తో నింద్యంబగు కువ్వరోగముననే యొలిం గృశించెన్ ధరా
భానీ ! యాతఁడు-పెక్కులేల-పలుకష్టంబుల్పడెంబో తుదన్-

౬౭౫

సీ॥ తనుజూచి భూజను ల్లవుదవ్వలంబోపఁ బెద్దవ్యాధికెఁ బీటఁబెట్టినాఁడు,
కాలుసేతులు కార్యకారులుకానట్లు లూడిపోయినవేళ్ళ నుండినాఁడు,
పడెడివో వడి లేవఁబట్టుటకై నను గొడుగులులేకుండఁ గుండినాఁడు
పరరాజులరుదెంచి పురమాక్రమింపంగ హాయంచు గడగడలాడినాఁడు,
రణముసేయలేక రాజ్యంబు గోల్పోయి పాతీ రైవతాద్రి దూటినాఁడు,
అచటఁగూడ ననుదినాగతప్రతిరోధిబాధ్యమానుడగుచుఁ బనవినాఁడు,

౬౭౬

చ॥ అతఁడపు డాండ్రఁగూడ నటు నాటవికు ల్లరియించుచున్కిన్
మతి నెది కార్యమంచుఁ బలుమాటులు చింతిలి నారదుండు స్వ
స్మృతిస్మృతిగోచరింప మెలమెల్ల గఁ దా హరివాసరంబునం
దతనిగుఱించియే గె, నపు డమ్మునివయ్యఁడు తీర్థయాత్రలన్

౬౭౭

ఉ॥ చేయుచు విష్ణుమందిరముచెంతకురాఁ దిలకించి యాతనిన్
దాయఁగఁబోయి మెల్ల నచటం గడువీనతఁ గూరుచుండి కై
దోయిమొగిడ్చి యిట్టులను “ దుష్టదనీకతిరస్కృతుండనై
యీయచలంబుఁజేరితి, నెఁకేమనిచెప్పుచు సంయమిశ్వరా !

౬౭౮

సీ॥ అస్మదీయములైన నా స్త్యశ్వరథములే యిపు డాటవికులు లా మెక్కితిరుగు,
అస్మదీయహిరణ్మయమూల్యభూషణే చెంచుతలిపుడు కై సేసికొనుట,
యస్మదార్జితమైన యగ్ధంబె ప్రస్తుతం బనుభూయమాన మంద్రాళిచేత,
నస్మదుద్వాహితరాశ్రీలె యీనాఁడు దాసీలు తురకల తలిరుబోండ్ల,
కరిన్పపాలురు రాజ్యంబు నాక్రమించు చపహరింపంగమిగిలిన యాయొకింత
నై భవముగూడ జడవారివలతిఁజేడ కై వసంబయ్యె వల్లడికాండ్ర కిటుల.

౬౭౯

ఉ॥ ఇట్టివిపత్సరంపరల కే గుఱియకాటకుఁ బూర్వజన్మమం
దెట్టియఘంబు సేసితిన్ యీపు వచింపు మహానుభావ ! ” నా
నట్టెనిమిలితాక్షుడయి ధ్యానమొనర్చి చిరంబు దివ్యమై
నట్టికనుంగవన్ సకల మాతృ నెఱింగి మునీంద్రుఁ డిట్లునున్.

౬౮౦

సీ॥ సకలకాశ్రమంబులుం జదివినాడవుగాని కా వేదియెఱుఁగని కాటుదున్న,
వధ్వరంబులుసెక్కు లాదరించితిగాని సంఘసంస్కరణ ముల్పలుపఁగడఁగ-
వనయంబు దానంబు లొనరించితివి కాని బెదరించిపంపవు బిచ్చగాండ్రఁ-
బుడమివేల్పుల భక్తిఁ బూజించితివి కాని దూటియుండ వెవేనొ కాటులఱచి-
యట్లుసిద్ధపన్న గాహ్వానపురమునం జంద్రవంశ్యరాజచంద్రుడనయి
యించుకంతసాపమేన్ జేసియెఱుఁగవు పూర్వభవమునందుభూష ! నీవు”

౬౮౧

చ॥ అనవుడు భూమిపాలుఁడటలై నను నీజననంబునందు నా
యొనరిచియున్న యట్టియఘ మొక్కటియుం గనుపట్ట-దేలయి
ట్లానరెనురాజ్యవిప్లవ మహోముని ! యిప్పుడెటుంగనయ్యెఁబో
ధనరహితుండు లోకమునఁ దా మను పెంతయు వ్యర్థముం చెదన్. ౬౮౨

సీ॥ ధనహీనుఁడై నయాతండు జీవించియు మృతుఁడపో-యవ్వాని నెవ్వఁడడుగు ?
రాజునుగోల్పోవురాష్ట్ర మున్నదియయ్యు లేనిదే-యెవఁడొందు దాన నుఖము ?
నశ్రోత్రియునకిచ్చునది యాయనియదయా-నెననిచే నయ్యది యెన్నబడును ?
దక్షిణాహీనమై ధరనై నయజ్ఞంబు కానిదే-యట వేనికాను దృష్టి ?
ధనహీనునిచుట్టంబ త న్నెదేని యడుగుననుభీతిఁ బెట్టును బెడమొగంబు
వెనుక నాచేత సంశ్చప్తివెట్టుబడియుఁ గాంచినన్నిపు దవ్వేగు ఘనులభంగి- ౬౮౩

తే॥ ఉత్తమాన్వయసంభూతు యోగ్యునైన విత్తహీనుని స్వజనంబు విడిచిపోవు-
సుందర రసాలమైనను కుమ్మవృక్షమును బులుంగులు విడనాడి చనువిధమున-౬౮౪

క॥ తనకార్యంబునుగూరిచి ధనహీనుఁడు ధనికునిల్లు తాఁ జొచ్చెడిచోఁ
గని చీదఱపడుఁగానీ మనసిచ్చి రవంతయేని మాటాడఁడహో ! ౬౮౫

క॥ ఎంచఁదగులోభియైనను సంచితధనుఁడయ్యెనేని చని వానినె యా
చించుచునుందురుమనుజులు కొంచెమొ గొప్పయొ యొసంగఁ గొనునూహమెయిన్- ౬౮౬

కా॥ “ నాకుం దొల్లి టిచుట్టమీవు-వెనుకన్ నాతండ్రి నీతండ్రి య
స్తోకన్నేహముగల్గివర్తిలిరి.యిచ్చో నేలొకో నాపయిన్
నీకేలేదది”యంచ విత్తయుతుసాన్నిధ్యంబునంజేరి యే
మో కోలాహల మాచరింతు ద్విజులయ్యున్ లోకు లగ్ధాశతోన్- ౬౮౭

క॥ దారిద్ర్యసహితుఁడెవ్వఁడు తా రాజ్యం బెవఁడుసేయుఁ దన్మనుజుల హృ
న్నీరజములకుఁ బ్రశోమం బారూఢిగ నగుచునుండు నమరమునీంద్రా ! ౬౮౮

ఆ॥ అధనుఁడయ్యు నెవ్వఁ డడియాసపడుచుండు నెవఁడు కుపితుఁడగు ననీకుఁడయ్యు
నా విచారశూన్యులగువార లిరువురే కాయశోమఁజేయు కఱకుముండు. ౬౮౯

క॥ ధనబుద్ధు లర్థరాత్రు మ కనుకని సేవింతు వల్లకాడునుగూడన్-
జనయితనువదలియేనియు ననయము బహుదూరమునకు నరుగుదు రకటా ! ౬౯౦

చ॥ ధనికుఁడు మూర్ఖుఁడయ్యు నగు దండిమనీషి-మనీషియయ్యు ని
ర్ధనపురుషుండు మూర్ఖుఁడగు-ద ధనవంతుకులంబు నీచమ
య్యును ఘనమో-గులీనుఁడయియుం గులహీనుఁడగున్ దరిద్రుఁడీ
ధనమప్రభావ మేమనుదు-దానులఁజేసెడి నెంతవారలన్. ౬౯౧

—♦ లిఖతుఁడు శంఖునిచేతులు తెగఁగొట్టుట. ♦—

చ॥ అనవినివారదుండు కరుణాశుతఁ బెద్దయుఁబ్రొద్దు ధ్యానమున్
బొనరిచి సాదరంబుగను “ భూధవ ! నీకు విశుద్ధియావిధం
బును నిజరాజ్యమున్ మగుడఁ బొందువిధంబునుగూడఁ జెప్పెదన్.
విను. మిల హాట కేశమన విశ్రుతమా నొక త్కేత్ర ముండెడిన్.

౬౯౨

తే॥ మూఁడుజగములవారికిం బూజ్యమైన తన్మహాత్కేత్రమునను దీర్ఘంబు నొకటి
యఖిలసాపవిశాశకంబగుచునుండు. శంఖతీర్ఘంబుటందురు జనులు దాని.

౬౯౩

తే॥ అచట నై శాఖమాసమం దాదివారయు క్తకుక్లాప్తమిని భాస్కరోదయమున
స్నానమొనరించుమనుజుండు సకలకవ్వములను దొలఁగి యినద్యుతిగలిగి యొప్పు.

తే॥ అన్నిటం దుర్లభంబైన యద్యదిష్ట మఖిలపించునొ నిస్సంశయముగ దాని
నపుడ పడయును శంఖేశ్వరాభిధానతత్త్వస్థితశివలింగదర్శనమున.

౬౯౪

ఆ॥ ఇంతదవ్యవచ్చి తీవు స్వదేశస్థశంఖతీర్ఘవిధమే సరిగవినవె ?
శంఖతీర్ఘవిధము శంఖేశ్వరునివిధ మెఱుకపఱువిను మహేశ ! నీకు.

౬౯౬

ఉ॥ ఉండిరి శంఖుఁడున్ లిఖితుఁ దుర్విని ము న్నొకతల్లిబిడ్డలు
ద్దండులు వేదకాస్త్రముల. ధాత్ర్యమఁగేంద్రులు. వా ర్విభక్తులై
దండిగ వాశ్రమంబులను దొదవులన్ రచియించి యప్పుడ
ప్రాండొరు చూచుకొంచుఁగర ముగ్రతపంబు చరించి కోప్రభూ !

౬౯౭

ఉ॥ అమునిజంటలో లిఖితుఁ డగ్రజుఁ. దాతనిఁ జూచిరా మదిన్
బ్రేచుజనింపశంఖునకుఁ బ్రీతి నొకానొక నాఁడు మెల్లఁద
ద్ధామమునొద్దకుంజని యతం డటలేమిని బ్రొద్దుపోక కా
రామవిహారమున్నలుపు చందలి పక్వఫలంబులం గనెన్.

౬౯౮

క॥ కని యగ్రజునెడలంగలచనువున నొకకొన్ని త్రెంపుసమయంబునకున్
జనుదెంచిలిఖితుఁడచటికిఁ దను నడుగకెత్రెంపినట్టితమ్మునిమీఁదన్.

౬౯౯

చ॥ అలిగి “ దురాత్మ ! యేమిపనిరాయది ? పెంచుచుఁబెద్దఁజేయు శా
ఫలములఁగొన్న వాడవు తపఃక్షయమాసటు. భూమిదేవతా
కులమునఁబుట్టి చార్యమునకుం దలపడ్డవిధంబుఁజూచి పె
ద్దలు నిను నిందసేయ దురితంబు గడించితివీవు ” నావునున్.

౭౦౦

ఆ॥ “ ఏకగర్భభవులమిరువుర, మదియానుంగాక జ్యేష్ఠుడవును నాకు నీవు
పుణివి నందువిన్నఁ “ బిత్తసమైజ్యేన్ ” యగ్రశ్రుతి ప్రసిద్ధయగుచు శ్రుతులఁబడెడి

ఆ॥ కానఁ బిత్పథనమున నూనున కథికార ముండియుండదొక్కొ పండితేంద్ర!

చార్యమిదియటంచుఁ జాలఁ గఠోరోక్తులాడుచున్నవాడె " వనుడు నతఁడు.

చ॥ ఇరువురుఁజీలిపోక యొకయింటన యుండినయపు తండ్రిసా

మృరయక తీయవచ్చుఁగొడు. కందున దోషమురాదు కానియె

వ్యరిగ్నహమందువారు స్థిరవాసమునేయుచు వేటుపోయియుం

మరలఁ దదీయవి త మణుమాత్రముగొన్న ను జౌర్యమయ్యెడిక.

203

తే॥ కొడుకుసాత్తు విభిక్తుడై కూడఁ దండ్రి కొనునుగాకది యొక దొంగతనముగాదు

మనువు దీనికిఁ జెప్పెఁ బ్రమాణముగను శ్లోక మొక్కటి. యద్వానిఁ జూచుకొనుము.

శ్లో॥ త్రయవీవాధనాగప్రోక్తా భార్యా దాస స్తథానుతః

యత్రే సహధిగచ్ఛంతి. యస్యతే తస్య తద్దనం. "

204

చ॥ అనవుడు శంఖుఁ " దీయ్యది మహా త్తచాగ్యమ యయ్యెనేని నా

యొనరిచియున్నయట్టి యలఘూగ్రతపంబు నశింపకుండఁగక

నను మును శిక్షితుంజలుపు " నా లిఖితుండు దయానపేరుడై

యనుజు భుజద్వయిక నతిక నక్కట! స్వచ్ఛతగానీవేటునక.

205

ఆ॥అనానా! యాబ్రాహ్మణుఁడు ఛిన్నహస్తయుగళుడై వ్యధంపడుచుంగూడ నదినిజాగ్ర

జుని ప్రసాదంబుగా మదిం జూచెఁగాని యన్యధాయెంచఁ దెంతసహనమొ కనుమా.

క॥ అంతట సకలేష్టదమని యెంతయు భావించి హాటకేశ్వరమునకుక

జిఁతలక పోయి యటనొక కాంతిసరఃప్రాంతమందుఁ గడునివ్వమెయిన్.

సీ॥ వర్ష రువునఁ బెద్దవర్షంబులందుండి శతమద్రములఁజాల జపమొనర్చె.

జలికాలమున శతజలవలనిలుచుండి సామరుద్రముల హృత్థములఁజలిపె.

నలఘుగ్రీవమునఁ బంచాగ్ని మధ్యస్థుడై భవరుద్రములలెస్సఁ బరనసేసె.

వష్టకాలమునఁ బసాపడుచుం బ్రీతిఁ బ్రాణరుద్రముల స్తోత్రంబునలిపె.

నొగిని స్కందనూక్తయుత నీరుద్రపారాయణంబుమిగులనాచరించె

దాసునిలిపినట్టి స్థానుభాస్కరవిగ్రహములయెదుటఁజేరి యాద్యజుండు.

206

ఆ॥ అంత వేయియేండ్ల కాదిత్యముఖిరాష్ట్రమూర్తియొనయట్టి మూడుకనుల

సామి దర్శనంబొసంగి " శంఖా! నీమతపము నన్నుఁ జాలఁ దనియఁజేసె.

207

చ॥ ఎదిమదిఁగోరి యాతపము నీవు చరించుచునుంటా దాని ని

చ్చెదఁజెపు"మన్న నాద్యజుఁడు చేతులుమోడ్చి " మహేశ! నీవు స

మ్ముదమునుబొంది యిష్టచరముక దయసేయఁదలంచెదేని నా

కుదితిమలెనుగాక మునుపుండినభంగి మదీయహస్తమల్.

208

కా॥ నావె నక్కటికంబుజాపుచును గంగాజాట ! యీలింగమం
దేప్రాద్దుఁ రహి సంక్రమించిమను. మింకేత జ్జలాధారముక
నాపేగం బ్రథితంబొనర్చి యొగి దీనక స్నాతులౌవారి దు
ప్రాపాగ్ధంబును బెద్దఁజేసి యిడు చాచంద్రార్క మిందుంచు " నాక. 2౧౨

మ॥ " ఇది వై శాఖసితాష్టమిదినము. న న్నీనాఁడు దర్శించితీ.
వదియే హేతువుగాఁగ నేతదురులింగాకారముంచొచ్చి యుం
డెద నీయొక్కదినంబు. వచ్చి యెవఁడేనిక భానువారాన్వితై
తదహోవస్సునఁ దావకీనఘనతీగ్ధంబుందు నుస్నాతుఁడై 2౧౩

తే॥ త్వత్ప్రతిష్ఠితమన్మూర్తి తద్దభక్తితోడఁ బూజింపఁగలిగినఁ దోడుతోడ
వాఁడు కుస్థాదిగదముల వీడి నాను లోక మొందును. వలదిందు నీకుశంక. 2౧౪

కం॥ మఱియొకనాఁడేనియు నీకరణిని ద్వత్తీగజలవగానా మదర్చా
పరిచర్యల జరిపిననరు లెఱుఁగకచేసినయఘంబు లెల్ల నశించుక. 2౧౫

కా॥ ఆమాడ్కిం దెగఁగొట్టుబడ్డ భవదీయంబైన కైదోయియుక
దా మత్తోక్త సమస్తలక్షణయులైతద్యోగనుస్నాతవా
చో మున్నున్నటులుందు వెడి. యిపుడే చూపింతు. నిందాడియీ
నామూర్తిన్ విధిచోదితంబుగ వెసక ట్మోపాల ! పూజింపుమా. 2౧౬

కా॥ ఈవై శాఖసితాష్టమిదినమునం దిందాడి మన్మూర్తి సం
సేవింపక వికలాంగులైన యొరులున్ శీఘ్రంబుగన్ముక్తి గం
ద్రోవిప్రా ! " యని యవ్వమూర్తి నిజభద్యోతస్ఫురన్మూర్తిచే
దా వాక్రుచ్చి యదృశ్యఁడౌటయును నాతం దప్పు శుద్ధాత్మతన్. 2౧౭

మ॥ అభిషేకం బొనరించి యాసరసిలో నాదిత్యు నర్పించియున్
శుభమాఁగాకని తన్నుఁదాను గలయంజూడన్ యథాపూర్వమా
ద్విభుజంబు ల్కనుపట్టె దేహామనఁ బృథ్వీపాల ! యమ్మేదిని
ఋభుఁ డబ్రంపడి నాటఁగోలెఁ దప మందే చేసి ముక్తింగనెన్. 2౧౮

కం॥ కావున నీవును భూవర ! యా వై శాఖీయమగు సితాష్టమిదినమం
దావిధముననే స్నానము గావించి యజింపు ముష్ణకరవిగ్రహమున్. 2౧౯

కం॥ ఎవఁడియ్యది ప్రతిదినమును రవిముందఱఁగూరుచుండి రహిఁ బరియించున్
శ్రవణించుఁ దదన్యమసంభవులుం గున్యంబుబాటిఁ బడ నొక్కపుడున్. " 2౨౦

— తాం బూ ల ప్ర భా వ ము. —

మ॥ అని దేర్పరి వచించుదున్ విని నృపుండౌ సిద్ధసేనుండు త
ద్భువై శాఖసితాష్టమితిథియఁ మాఁగఁడేయవారమ్ముగూ

డను రాఁ గల్యమునంద పోయి కడువేడ్కఁ శంఖతీర్థంబులొ
మునుకన్ వైచి యినార్చనంబు నెఱపంబో యెట్లొ కన్పంబుగన్.

౨౨౧

అ॥ అంతఁ దత్తుణంబ యపగతకుఁడై దివ్యదేహుఁడగుచుఁ దేజరిలుచు
ధరణిపాల ! యతఁడు పరమసంతోషంబు పడసే. నంతకన్న భాగ్యమున్నె.

తే॥ అవలఁ దాంబూలచర్వణప్రాప్తమైనకొలకుఁ బాచితమొసరించుకొని యతఁడు
స్వపితృవైతామహంబగు సకలరాజ్య మాక్రమించుచు శ్రీమంతుఁడై చెలంగె.

అ॥ నాగవల్లివైనె నలిగియో చినిగియో చూర్ణ మయియొ యున్న పర్ణములను
భక్షణంబుసేత పాపంబుగావున దానిఁగూర్చి పాచితంబు వలయు

౨౨౪

అ॥ శంఖతీర్థరాజసంబంధమై నట్టి దీని నీకు వినిచినాను సరిగ
నికను నేమివినుట కిష్టంబుగలదో వచింపవయ్య. చెప్ప సిద్ధముంటి. ”

౨౨౫

వ॥ అనివక్కాఁడించుటయు నాన గన్పపాలుండు.

౨౨౬

ఉత్సాహము. — “ చూర్ణపర్ణభక్షణమున తోఁచినాధునింట వి
స్తీగమైయెసంగులక్ష్మి చెదరిపోయెననుట యా
కర్ణనంబుసేయ నయ్యెఁ గరమువింత. యెటులికన్
నిర యిం చెఁబాచితంబు ? నీవనుడువు మద్దియన్. ”

౨౨౭

వ॥ అనియడుగుటయు విశ్వామిత్రుండిట్లనియె.

౨౨౮

చ॥ “ తములపుటాకు పావనము. ధర్మదమున్ విధితోడ దాని వ
క్రమమునఁ బ్రవేశింపెట్టనగుఁ దప్పిన దోషము. గావునం బ్రయ
త్నమునను నంతో యింతో మును దానముజేసి యనంతరంబునన్
దములముసేయుటొప్పును సహతనపద్ధతి నుండువారికిన్. ”

౨౨౯

వ॥ అనియిట్లు నొడువుటయు వెండియు నమ్మహివల్లభుండు.

౨౩౦

క॥ “ తాంబూలి యేప్రకారమునం బుట్టెను ? దాని చర్వణంబు నకాశ్రీ
యంబుగఁ జేసెడిచో దోషం చెటులఘటిల్లు. జెపుము సంయమివర్యా ! ”

వ॥ అనిప్రశ్నించుటయు మఱియువిశ్వామిత్రుం డిట్లనియె.

౨౩౧

తే॥ “ ప్రశ్నభారంబుఁడితి నాపైని గాని యుత్తరంబిత్తుఁ గౌతుకంబున్న నీకుఁ
జూరదళభక్షణంబునఁ బూర్ణదోష మేలప్రాప్తించునదియును నోలి వినుతు.

చ॥ అమృతముఁగూర్చి పూర్వము నురాసురు లబ్ధి వధించి. రఘు క
వ్యముగనొనర్చి మందరము వాసుకి యొక్తముగానుజేసి పు
చ్చము నచురుల్ ముఖంబు బలి చక్కగఁబట్టిరి. విష్ణువాజ్ఞచే
గమతము మోయనొప్పునా నెఁ గన్పమునోడిచి కన్యపుంసులన్.

౨౩౪

కం॥ తరిగొండ యంత బలిమిని గిరిగిరఁ ద్రిప్పంగఁబడుదు ధీరసముద్రాం

తరమునఁ బ్రభువించెను మొద లురుతరరత్న ములుమూఁ డహోయన, మఱియున్.

సీ॥ అగ్గలంబును నల్లనైనబట్టలతోడ దడమైన యదెవన్నె యొడలితోడఁ
బల్లకీబొంగుఁ బోల్పఁగఁడగు ముకుతోడఁ గడుఁ బెద్దదగు తలకాయతోడఁ

బోలుగఱ్ఱనుబోలు పొడవైన మెడతోడ గుట్టువెళ్ళెడి బాసపొట్టతోడ

నటుకులయం తేసి యలఁతికన్నులతోడఁ గంచిచేటలవంటి కాళ్ళతోడఁ

గప్పుపండ్లతోడఁ గర మడల్లలిగించు చొకఁడు నట్టిరూపె యొలసి వ్రేలఁ

గొడుకుఁగుఱ్ఱఁ బట్టుకొని చూలుబరువుననుండు వానిపెండ్ల ముట్టిపడిరి.

231

కం॥ తరుచుచుఁ దరుచుచు నుండిన గిరివరముఁ బరిత్యజించి గీర్వాణులు నా

శర లంతకుమిక్కిలి యా వరరత్న ములను గ్రహింపఁ బరువెత్తి రటన్.

232

కం॥ పరువెత్తి యచటనుండిన పరమవికారంపుటాడలి భార్యను భర్తన్

సరిగం గనుగొని వెనుకకు నరుదెంచిరి బిట్టు నవ్వు చన్మోన్యంబున్.

233

కం॥ పదపడి బలి సాంజలియయి యదితిజులప మారు ముఖ్యుడగుపాతువుచే

నెదిమొదలుపుట్టు నవ్యుది త్రిదశజ్యేష్ఠుండు పొందితీరఁగవలయున్.

234

ఆ॥ తత్సమర్పణమునఁ దప్పక యీచుంధనమున నిష్ఠసిద్ధి యుచునునటఁ.

గాన నయ్యజుండు కైకొనుఁగాక యీమూఁడురత్న ములనుగూడ " ననుడు.

సీ॥ బలిపల్కినది చాల బాగుగానున్నదం మరరీకరించె నాయుక్తి కౌరి.

బాగుబాగని పనిబదిగఁ బ్రశంసించె రూఢి బోలాళంకరుండు దాని

నింతకంటెవిశేష మేమియుండునటంచుఁ బురుహూతుఁడొట్టివేల్పులు పొగడిరి.

మాదొర యెంతయు మంచియోజనచేసెనని విశేషించి వాకొనిరి యనురు.

లంతలోన బ్రహ్మ యనభిలాషుండయ్యా వారిమాటమీఁది గౌరవమున

రత్న ములనుమూఁడు రమణమై గ్రహియించె. మరల నెల్ల రద్ది తరిచి రంత.

సీ॥ సుడియొక్క డొలయుడుఁ బొడమె వారుణి. బలిరహి దానిఁగొనె బలారాతియెదులు

నికనొక్కయావర్త మేర్పడఁ గొస్తుభం బుదయించె. వారి దాని నెద ధరించె.

మఱియొక్కయుదకభ్రమంబురా జాబిల్లి కలిగె. నాతని శూలి తలనుజేర్చె.

జేతొక్కటంబుటైఁ బారిజాతము. నందనమున వేల్పులు దాని నాటుకొనిరి.

వత్సయుత కామధేను వాపయిని బుట్టి చనియె గోలోకమునకు ద్యోసరణిఁబట్టి

వైద్యరాజయినట్టి ధన్వంతరియును నమృతకలశంబు కైకొని యవలవెడలె.

235

ఉ॥ అంతట నొక్కమాటై సుర లాళరు లీయది మాది మాది యం

చెంతయు గుంజులాడుడు మహేశ్వర! వైద్యుడు దేవతాభికిన్

- గాంతసుధాకరచంద్రులు క్రవ్యభుగాళికై జేతఁజిక్క. న
త్యంతము లబ్ధులై తరిచి రంబుధి యందఱుఁగూడి వెండియున్. 283
- చ॥ పదపడి కుభ్రవస్త్రయును బంకజనాస్తయు నై వెలుంగు శ్రీ
యుదయమునొంది తానచని యోగ్యుడటంచు వారిజ్ వరించె. స
మ్మదమునఁ గ్రమ్మఱం దరువ మండుచు లేచెను గాలకూట. మ
య్యదిగని దేవదానవులు హేయని దూరముపాటి రేమనన్. 284
- ఆ॥ తీవ్రమైనదానిఁ దీవ్రపరాక్రమండగు కృళానురేతుఁ డందుకొనుచు
భక్షణంబు సేసెఁ బదపడి. యదేహేతు వతఁడు నీలకంఠుడై రహింప. 285
- ఉ॥ మందరవాసుకిప్రభృతి మంథనసాధనముల్ త్యజించి య
ల్కం దదనంతరంబున నిలాపరిపాల ! సుధానిమిత్తమై
యందఱుఁ బోగొనర్చిరి సురాసురు లొండొరు. యోషివాక్యతిన్
బొంది యుపేంద్రుఁ డస్రపుల మోహపరొనిధి ముంచె నాదటన్. 286
- ఉ॥ ఆవగలాడిముచ్చటల కగ్గలమున్ బలి మోసపోయి గో
త్రావర ! పొందుసేసి యమృతంబునొసంగెను. దానిఁగొంచు నిం
ద్రావరజుండు స్వాకృతి రయంబుగ జేల్పులఁజేరి “ తృప్తిగన్
ద్రావుఁడు చావులేకమని దైత్యులగెల్తు ” రటంచుఁ బల్కుడున్. 287
- తే॥ వారు నుంచిదియని యటం గూరుచుండి క్రోలి గచ్ఛతంబు నందఱుఁగూడి కరుసఁ
బడసి యమరత్వముం ద త్రృభావమునను ననురవీరులఁ బరిమార్చి రాలమందు.
- ఉ॥ పానవిధిన్ విధుంతుదుఁడు బాగుగ దైవతవేషధారియై
తానును గూరుచుండి సుద ద్రావఁగడంగును గుర్తుకట్టి రా
భానుఁడు చంద్రుఁ డయ్యనురుఁ. బద్మదళాక్షునకున్ వచించి. రా
ధీనిధి వానిశీర్షమును ద్రెంచె సుదర్శనచక్రధారలన్. 288
- క॥ తలదెగఁగొట్టఁగఁబడియును నిలవాలక యమరభావమెనసిన యామొ
క్కలుండగు రక్కసుఁ గనుగొని వలమురిదా ల్పపుడు సాంత్యవాక్యంబులచేన్.
- క॥ “ పదలుము రాహూ ! దైత్యులఁ. ద్రిదళులకున్ సమృతముగఁ దేజరిలుము. ని
న్నిదిమొదలుగ గ్రహమండలిఁ బదిలముగంజేర్చి భక్తిఁ బ్రజ పూజించున్. ”
- చ॥ అనిపడియింప వల్లెయని యాదితీనూనుల నుజ్జగించి య
ల్లన గ్రహమండలస్థుడయి లాభమొ నప్తియొ చేసికొంచు భూ
జనుల సమర్పనంబులను జాలగ్రహించుచునుండెనాతఁ. డ
య్యనిమిషు లెంకయున్ విజయమంది రహింపతిమఁధనరంబునన్. 289

- తే॥ త్రాసఁగామిగిలిన యేమృతమును సురలు సందనమునకుఁగొనిపోయి నాగరాజు
కట్టుకంబముమొదటను బెట్టుటయు నహర్నిశములు వదలఁసానియైన దాని. 2౪౩
- ఉ॥ ప్రేటులకుం గమండలుపు భిన్నముగా నటు నంటరించెదా
వాటపుడీవయొక్క. దది వైశమ తద్దజబంధనంబుపై
నీటుగఁ బ్రాఁకుచుం గరము నివృటిలం బాడఁగాంచి దేశభక్
గాటు సుగంధముం గలిగి క్రాలుచునుండు తదీయపక్షముల్. 2౪౪
- తే॥ తెంపి భక్షింపఁడఁగిరి. దేవవైద్యుడైన ధన్వంతరియు దాని నరసిసరిగ
నాగబంధోద్భవంబౌట నాగకల్లియన స్మగ్ధస్థానమగునిది యంచుఁ బలికె. 2౪౫
- తే॥ తమలంబయ్యెడివిధమునఁ గ్రముకంబులతోడ మతీయు భాదిరపుం జూ
రముతోడఁగూడ సంయుక్తముఁజేసెనతండుదానిఁ గడుఁ జతురుండై 2౪౬
- అ॥ అంతఁ గొంతకాల మరుగుపై వాణికత్సరిక నామధేయధరణినాథుఁ
డింద్రుఁగూర్చితపము నెంతయుఁగావింప మెచ్చియచటికపుడు వచ్చియతఁడు
తే॥ “ఓయిధరణీశ! నీచేయు నుగ్రతపమువలన విక్కిరిసంతోష మొలసెనాట.
నీదుమదిఁ గోరుకోరిక యేదొచ్చెప్పు మిచ్చిపోయెద ” ననవుడు నెలమివొంది 2౪౭
- కం॥ ఆరాజన్యండిట్లును. “గోరాజా! మెచ్చి నాదుకోరిక యిడెదేన్
సారెకు నీలోకమునకు నే రా సువిమానమొకటి యీఁగదవయ్యా.” 2౪౮
- కం॥ అనియిట్లుచేడుకొనుటయు మనఁజుగజేగమైన మహాతవిమానం
బును గరుణ నొసఁగె నింద్రుఁడూ. దినదిన మదియెక్కియతఁడు త్రిమృతఁగలిగెన్. 2౪౯
- కం॥ చనుదెంచిత్రిదివమునకుం దను దర్శించి చనునపుడు దైవతవిభుఁడా
యనకుం దాంబూలించిడి యనిపెడివాఁ డతనిమీఁది యక్కటికమునన్. 2౫౦
- అ॥ పరమహర్షమునను భక్షింప నద్దాని వృద్ధునకును గాచవృద్ధియయ్యె.
నంత నింద్రునడిగి యవనికిం గొంపోయి నాటెఁ దనదుతోట నాగవల్లి. 2౫౧
- అ॥ అది క్రమక్రమముగ నఖిలదేశంబుల వ్యాప్తమగుడు దాని భక్షణమున
నఖిలజనులుగూడ నయిరి కామాత్ములు. యజనయాజనాను లంతరించె. 2౫౨
- కం॥ అంతం గ్రతుభుక్సంతతి చింతిలుచుం దమ్మిచూలి చెంతకుఁజని యా
వింత నివేదించిరి. యశ్శతరముననే యతండు యజనార్థముగన్ 2౫౩
- తే॥ పుష్కరత్రేత్రమునకుఁదాఁ బోవుటయు దరిద్రదేవత కడు దేవురింపుతోడ
నతనికడ కేగి యభివాదమాచరించి యెంతయును వినయంబుతో నిట్టులనియె.
తే॥ “బ్రాహ్మణులయింద్దలోనుండి పనవుచుంటిఁ గాన ధనికులగృహములం గాఁపురంబు
సేయ గొక స్థానముం జూపవే. మచటను దృష్టితోడ పసిఁగు నోడేద! నేను ”

కం॥ అనియిటునాట్రుచ్చుటయును వనజాసనుఁ డాత్మఁ గొంతవడి ధ్యానంబున్
బొనరిచి దరిద్రదేవతఁ గనుగొని యోదాచ్చుకొనుచుఁ గడ కిట్లునియెన్. 2౬౭

సీ॥ “ నలుగుడువడినట్టి వాగవల్లిదళాలు స్థానంబులగునీకు జడియకొయి.
పర్ణాగ్రములు నీదుభాగ్యకు నీకును విడుదులగును దుఃఖపడకుమోయి.
తొడిమలన్నియు నీదు కొడుకునకును నీకు నెలవులయ్యెడు మదిం గలఁగకొయి.
రాత్రివేళల ఖాదిరంబగుపొడి మీకు ముగుగకుం డెంకియా వగవకొయి.
యేరుపఱచినాడ నీవాలిగింటిని మీకుఁగా దరిద్ర ! వీఁక నేగి
భాగ్యవద్దహములు ప్రభువులగృహములం బొచ్చి ఛిద్రములను జూచుకొనుము ”

కం॥ అనియీగతివచియించెను జనశాధ ! దరిద్రుఁగూర్చి చతురాన్యుఁడు. దీ
ని నెఱుంగక యా భూపతి యొనరిచెఁ దాంబూల మవిధి నొగి సిరి తొలఁగన్.

కం॥ తాదృగ్విధతాంబూలాస్వాదనముననైన దొసఁగు సకలంబును నా
భూదయితుఁడు పాచితమునఁ దాఁ దొలఁగంద్రోసికొనియె ధారుణిశాధా !

అ॥ పర్వకాలమునను బండిరబ్రాహ్మణుఁ బిలిచి యతని పాదములను గడిగి
కట్టఁ గప్ప రెండు పుట్టంబు లర్పించి యర్హభంగిఁ బూజ లాచరించి 2౭౦

అ॥ స్వర్ణపల్లములను స్వచ్ఛమా ముత్తైంపుఁ జూగ్గ మలఁది చాల శుభ్రమైన
రౌప్యఖాదిరమున రమ్యవైడూర్యపుం గ్రముకములను విడెముగట్టి దాని. 2౭౧

శ్లో॥ యన్మయాభక్షితం పూర్వం వృంతం పత్రసముద్భవం

చూర్ణపత్రం తథైవాన్య ద్రాతౌ ఖాదిరమేవచ

తస్యపాపస్య శుభ్యర్థం తాంబూలం ప్రతిగృహ్యతాం. 2౭౩

కం॥ అనుమంత్రంబున నన్విప్రునకు సమర్పింపవలయు ముదమున. విప్రుం
డును వక్ష్యమాణమంత్రంబును నుడివి గ్రహింపవలయు భూవర ! దానిన్. 2౭౪

శ్లో॥ యజమానహితార్థాయ సర్వపాపవిశుద్ధయే

అజ్ఞావాత్ జ్ఞానతోవాపి కుతాంబూలం ప్రభక్షితం 2౭౫

భక్షయిష్యసి యచ్ఛాన్య త్కదాచిన్మే ప్రసాదనాత్

తస్యదోషో నతేభావీ మమవాక్యా దసంశయం. 2౭౬

తే॥ ఈవిధంబునఁ దాంబూల మిచ్చెనేని చనుఁ గుతాంబూలభక్షణజనితదోష

వట్టువడించి నాడదుఁ దననిపటికిఁ బాచితంబునుజేయించి పాపె నభుము. 2౭౭

—♦ సిద్ధసేనుఁడు నాగరబ్రాహ్మణుల సన్మానించుట. ♦—

అ॥ అట్లు నారదర్శి యాతని దారిద్ర్యమునకుఁ గువ్వరుజకు ముఖ్యమైన
కారణములఁజెప్పి క్రమ్ము ధరణీశ! యెక్కుడైనప్రేమ నిట్లులనియె. 222

తే॥ “ నీదు దారిద్ర్యమునకును నిష్ఠురంపుఁ గువ్వరుజకును నుంచిన ఘోరకార
ణమును దివ్యాక్షి గురుతెరింగి మహినాథ! వినిచినాడను నీకు సవిస్తరముగ.

కం॥ ఇకనీకుఁ బగరచలనం బ్రకటంబగు పరిభవంబు ప్రాప్తించుట కే
కుక్కుతము కారణమయ్యెనొ ప్రకటించెద నాంకింపు పార్థివ దానికొ. 22౯

కం॥ అనర్తరాజ్యమందున వేనికిఁ బట్టాభిషేకవిధి జరిగెడినో
యానరనాథుఁడు ప్రథమము తా నాగరసవిధమునకుఁ దరలెడు భక్తికొ. 2౩౦

కం॥ నీవు ప్రమాదచశంబున నావిధముగ జరుపవైతి. వదియునుగా కా
భూవిబుధుల కవమానము గావించితి యాచ్చ సేయఁగాఁబడి కూడకొ. 2౩౧

తే॥ తండ్రితాతలనాటి యాధరణీసురుల కాసనంబులు క్షిించి తీసుమెయిని.
దాన మార్తురు ని స్సవమానపఱచి. రిమ్ము తచ్చాసనంబుల నీవు మరల ” 2౩౨

కం॥ అనియిటు వక్కాణించుడుఁ జనియాతఁడు శంఖతీర్థసవిధంబునకుకొ
మునిఁగియట సమర్థగమగు ఘననాగరభూమిదేవగణమును భక్తికొ. 2౩౩

అ॥ పిలిచి కాళ్ళుగడిగి యలఘు శంఖాదిత్యునెదుఱఁజేరి నూటయిరువదాట
కాసనంబులిచ్చె. సమసెను దచ్చత్రుసంచయంబు తత్ప్రసాదమునను. 2౩౪

కం॥ ఈశంఖతీర్థమహిమ మితేశా! యంతయును నీకు నేఁ జెప్పితి. నిం
కేకుభచరితము వినెదొ త్వదాశయ మెఱిఁగిపు” మనుచు నమ్ముని మఱియుకొ.

వ॥ బహువిధేతిహాసంబులు వచించె” నని వాక్రచుచ్చుటయు. 2౩౬

అ॥ “ హాటకేశ్వరమున నలరారునటువంటి పెక్కుతీర్థములను బ్రీతితోడ
నీముఖమున వింటి మే, మిక గాధేయతీర్థపుంమహాత్త తెలుపవయ్య ” 2౩౭

కం॥ అనియిటువాక్రచుచ్చుటయును మనమున నొకకొంతసే పుమాసహచరు నె
క్కునఁజేసి శౌనకాదులఁ గనుగొని నూతుండు మృదువుగా నిట్లనియెకొ. 2౩౮

—♦ రత్నాక్షోపాఖ్యానము. ♦—

వ॥ పారావారపారంబును నవనీతలాంతంబును నక్షత్రసంఖ్యయుఁ గనుగొన నగుంగాని
విశ్వామిత్రు గుణగణంబు లెక్కంప నొక్కనికిని వశంబుగాదు. క్షత్రియుఁడయ్య
నెవ్వఁడు బ్రహ్మత్వము సాధించె నెవఁడు చండాల భావంచెనసిన త్రిశంకునిచే యజ్ఞం
బుసేయించి యందు దేవతలకు హవిర్భాగంబు లిప్పించె నెవఁడు బ్రహ్మతోడి స్వర్థమై
పృథ్వి కుపక్రమించి క్రతుభూతలు కాళ్ళుపట్టుకొన మగుడఁ జాలించె నా గాధేయ

కం॥ “పెద్దలు పిన్నలుగూడం దద్దయు వాపోవ ముదముదక్కి యనూనా
పద్దశనున్నది యీపుర. మెద్దియొకత మిటులనునికి కెలుగం జెపుమా.”

౨౯౭

వ॥ అనియడుగుటయు నతం డిట్లనియె.

౨౯౮

ఉ॥ “ఈపురమేలునట్టిదొర యెంతయుఁ గువ్వుముతోడ సంయుతుం
డై పడలేక బాధ జ్వలదగ్నిఁ బ్రవేశముసేయనున్నవాఁ.
దోపధికా ! యతండు నుగునోదధి. యట్టిని వీడియుండలే
కీపగిదిక్ జనంబు తపియించెడిఁ. జెల్లుటనిక్క మందఱుకొ.”

౨౯౯

వ॥ అనినవిని యా కార్పటికుండు ద్వరితంబ రాజుపాలికింజని.

౩౦౦

చం॥ “నృప ! సకలామయంబులను నిర్వృతిసేసెడి తీర్థముండఁగా
నిపు దొక ట్టాద్యమున కెంతయుఁ జింతిలి పావకంబునకొ
వపువు దహింపఁజేయకుము. నాయొడలుకొ భవదంగమల్లెకా
నపుడట స్నానముకొనలిపి యైతినిటు ల్మఱి దివ్యదేహుడొక.

౩౦౧

తే॥ సప్తమీభానువారమా సవితృమదయచందుఁ బోయి రుజాగ్రస్తుఁ డచట స్నాన
మాచరించిన నీరోగుడగును నపుడ. యట్లు పాపవినిర్ముక్తుఁ డగును మఱియు”

వ॥ అనిచెప్పటయు రాజిట్లనియె.

౩౦౩

సావిత్రి॥ “ఏదేశంబుండెం దాదృక్తీర్థశ్రేష్ఠం.

బోదివ్యాంగా ! నాకీ వాదేశంబి మృత్యా”

౩౦౪

వ॥ అనియడుగుటయు మఱియు నా కార్పటికుండు.

౩౦౫

చం॥ “కలదిల నాగరాఖ్యఁ గడు ఖ్యాతము త్రేత్రము. కువ్వరోగసం
కలితుండనై తదంతర మొకానొక కాలమునందుఁ దీర్థయా
త్రల నొనరించుచుం జనుడుఁ దత్స్థలవర్తి తపస్వియొక్కఁ డి
బ్బులురుజనొంది కుండునను బాగుగఁజూచి కృపావిశిష్టుడై.

౩౦౬

అ॥ ‘జలములనుశయించు చక్రికిఁ బశ్చిమోత్తరదిశం జెలంగుఁ గరముపుణ్య
మైన తీర్థమొకటి యనఘవిక్వామిత్రమునివినిర్మితంబు మోక్షదంబు.

౩౦౭

అ॥ చనుము మాఖకుక సప్తమీభానువాసరమునందునీవు సరిగ నటకుఁ
జని యి నోదయమున స్నానంబుగావింపు. నీదుకువృజాడ్యమేదునంత.’

౩౦౮

చం॥ అనినవిని యాదివారయతమా నల సప్తమి నేను దత్ఫలం
బున కతిథి క్తితోడఁ జని పుణ్యతమంబగు తద్ధృదంబునకొ
మునిఁగి వినిర్గతుండనయి మూర్తి కనుంగొన నీదృశంబుగకొ
గనఁబడియెకొ. యథార్థమును త్కృపరిపాలక ! నీకుఁ జెప్పితికొ.

౩౦౯

అ॥ అట్లుగాన నీవు నరిగి యాసప్తమిభానువాసరంపు భాస్కరోద

యమున నచటఁ దీర్థమాడుము. నీవ్యాధియడఁగుఁ బాతకంబు నంతమొందు "

వ॥ అనినవిని యాక్షణంబ రత్నాక్షుఁ డాకాశికావడివానివెంటఁ జని మాఖికుద్ధ సప్తమిభానువాసరంబున విశ్వామిత్రతీర్థమందుఁ గృతావగాహుండై వ్యంబున విడువం బడి సంతసంబునం బొంగుమఁ గార్పటిడునకు మూడఁకొట్టమాడలర్పించి,

ఉత్సాహముఁ—“భవదనుగ్రహమునఁజేసి భయదమైనయట్టియీ

తెవులువోయెఁగానఁ బొమ్మ తీర్థవాహ! నేనిటకా

దవిలి తపము సేసికొందు దాఁతోడఁగూడి-యి

య్యవనికీక విభుండు తనయుఁ డతఁడు దక్షుఁ డోమఁగల్గె.” ౨౫౧

వ॥ అనివచ్చించి యాయనను సేవకులను నిండ్లకుఁబనిచి యాశ్రమంబుగట్టించివాని కశత్రుసహితంబుగా నచట వసించి సిద్ధిబొందె. నతనిపేరవెలసినతీర్థంబు సర్వవ్యాధి హరంబును సకలపాతకశాశకంబును నయ్యె. దేవదేవుడగు దివాకరుం డతనిచే నటఁ బ్రతిష్ఠితుండై రత్నాదిత్యనామంబునఁ బ్రసిద్ధికివచ్చె. సప్తమిభానువాసరంబునం దాతీర్థంబునం గ్రుంకి యయ్యాదిత్యు దర్శించినఁ బాపంబులనుండి తొలఁగి సూర్య లోకంబునకుఁ జను. షటియొకక్షేత్రం బచట వర్తిలెడి. తత్త్వదేశంబున గ్రామ్యుం డగు నొకజనుండు కుష్ఠరోగంబున బాధపడుచుండియుఁ బశువులంగాచి జీవించుచు నొకనాఁడు కొండక్రిందిభాగమం దప్పుసులమేపుచుండ నందొక్కటి తృణలోభంబున యూధంబువిడిచి చని సప్తమిరవివాహంబున నమ్మడుఁగునం బడుటయు నదియెఱుంగక నాఁడు తక్కువసులం దోలుకొని సాయంసమయమం దింటికిఁజనఁ ద్పదకుస్వామి వానిపాలికింబోయి గద్దించుచు

కం॥ “రాతే దేలక భల! యీవేశమ నూ పాడియావు వేశ్యంబునకున్

దోలుకొనినమ్మి. దానిని మాలోఁగిలిఁ జేర్చుకున్న వననీ నికనిన్.” ౨౫౨

వ॥ అనినవిని నాఁడు భయపడి యాక్షణమ పగ లది తిరిగిన మార్గంబువట్టిపోయి రాత్రివేళయగుట గాఢాంధకారంబునఁ తెనుగోతింబడి కొట్టుకొనుచున్న దాని యటపు దూరమున వినరా నందు దూకి పంకంబునుండి వైకిలాగి మెలమెల్ల నతనియింటికిం దోలుకొనిపోయి యప్పగించి స్వగృహంబునకుఁజని పండుకొని తెల్లవారినపిదప లేచి స్వశరీరంబుఁ జూచుకొని కుష్ఠవియ్యక్తమై మంచిచాయనుండుట కాశ్చర్యపడి

కం॥ “ఏమిది యాకస్మికముగ నాయు మెడలినది. నిశ్చయంబుగ నిది వి

శ్వామిత్రతీర్థమహిమమ. నే మనిగితి దానఁ బశువు నెమటుచు రాత్రిన్.” ౨౫౩

వ॥ అనివిచారించి యపగతకంఠూతియై యధిక తేజంబునం బొనలు నప్పకుపాల
కుండు మరల నాతీర్థంబున కరిగి యయ్యటవీచుధ్యస్థికుండగు నాదిత్యు ధ్యానించుచు
నందుఁ దపంబుండి పరచుసిద్ధిం బ్రాపించె. గాన సర్వప్రయత్నములచేతను నందుఁ దీర్థ
మాడి భాస్కరుం బూజించునని. యక్కలి కాలంబునఁగూడ సప్తమిభానువాసరంబునఁ
దత్తుణ్యతీర్థజలస్నానంబున శుచియై యెవఁ డాదేవు భక్తిచేఁ బూజించు వాఁడు
విముక్తపాతకుండగుఁ. డదగ్రంబునం గూరుచుండి యెనిమిదివేలగాయత్రీమంత్రంబు
జపించిన నీరోగుండును నిమ్మలమ్మమండును నగుఁ డదుద్దేశంబుతో శ్రద్ధమై నెవఁడు
గోదానంబొనరించు వానినంశికుండుసహితము వ్యాధిచే స్పృశింపబడఁడు. కువ్య
వ్యాధిచేఁ గుమిలికుమిలి పూర్వ మొకభూనురుం డందు రక్తచందనంబున నాదిత్య
ప్రతిమ యనుర్చి యర్చించుటయు వేయియేండ్లకు దేవుండు ప్రీతుండై దర్శనంబిచ్చి
వరంబడుగుమన నతం జిట్టనియె. ౧౧౭

తే॥ “ సంతసించితివేని యోసవిత ! నాడు కువ్యరోగము హరియించి కూర్పుమయ్య
యట్లు కాకుండ స్వర్గరాజ్యము నిడినను మన్మథప్రేతిసేయ దీమాట నిజము ” ౧౧౮

వ॥ అనియిట్లు వాక్రుచ్చుటయు సూర్యభగవానుండు ౧౧౯

తే॥ “ సప్తమిభానువాసము సరిగనీవు పావనహృదమున నాడి పండ్లు చేతఁ
బట్టుకొని నూటయెనుబదిపరులు నాకు వలగొనుము కువ్యబాధ్యంబు వదలిపోవు.

క॥ భూతలగతుఁ డెవఁడైనను నేర్పద్యతముం జరింప నెల్లగదంబుల్

ధూతంబులగునునానికీ. వాతవ్యాధిను లభి. మ సస్మత్పదమున్. ” ౧౨౦

వ॥ అనినవిని యాబ్రాహ్మణుం డట్లాచరించి నప్తకష్టండును సవ్యకాంతియుతుండును
నయ్యె. నట్టియాతని నశలోకించి వెండియు సూర్యభగవానుండు

పంక్తి॥ “ ఏమిప్రియంబు న్నే మణిచేతున్ నీమతపేదయ్యా మహిదేవా! ” ౧౨౧

వ॥ అనిప్రశ్నించుటయు బ్రాహ్మణుం జిట్టనియె. ౧౨౩

పంక్తి॥ “ ఎప్పుటికిన్ని విప్పదమండే తప్పుఁ దయఁదన్ మెప్పుగుదేవా! ”

వ॥ అనియిట్లునొడువుటయు మరల సూర్యభగవానుండు ౧౨౪

మధుమతి॥ “ మహినురేంద్ర ! యికకా రహివసింతు నిటకా.

గుహరవానుండునా విహితసంజ్ఞుడనై. ” ౧౨౬

వ॥ అని తదిష్టవరంబిచ్చి యంతర్ధానంబునొందె. నంతఁ గొంతకాలంబునకు
శ్రీకృష్ణుండు సారిబురిగనుటయు నతఁడు రాజమార్గంబునఁ జనుచోఁ బురస్త్రీలు
మోహించి గవాక్షంబులెక్కి కాంచుచుండెడివారు. ౧౨౭

— సాంబోపాఖ్యానము —

—

సీ॥ సగ మలందినయట్టి మృగమదంబులతోనె పరువెత్తిపోయెడిఁ దరుణియోర్త
యొకకంటి కిడిన మేల్లకపుఁగాటుకతోనె వడివడినడలెంచుఁ బడఁతియోర్త
కలయదువ్వనియట్టి తలవెండ్రుకలతోనె వేజేగనరుదంచు వెలఁదియోర్త
సవ్యమిచ్చుచుఁగూడ సంత్యక్తబాలయై శీఘ్రంబు చనుదెంచుఁ జెలియయోర్త
యొక్కకాలి తుపాసహ మెక్కఁదొడిగి తక్కుకాలునఁ బాదుకం ద్రొక్కుకొనుచు
జనును దొరతొర నోరుక చంటిబిడ్డ లేడ్వ నత్తులు మామ లెంతేని యఱుక.

సీ॥ కదలక మెదల కొక్కరుక నిలుచుండుఁ జిత్రంబునందలి స్త్రీవిధమున.
వేడినిట్టూర్పులు విడుచు నొక్కరుక బుసకొట్టుచును బిట్టు భుజగమట్టు.
పడు గవాక్షమునుండి పడఁతి యొక్కరుక క్షీతిమీఁద నెంతయుం జేష్టులుడిగి.
చెప్పు నొక్కరుక చెలికత్తెతోడ సాతనిఁగూడినదియె తా ధన్యయనుచు.
నట్లు నవచున్మథా కారుఁడైన సొంబు రూపరేఖావిలాసంబు లాపురాంగ
నలు గనుంగొని మోహ ముగ్ధలముగాఁగఁ బరవశతఁ నంది కోనిరావారులార !

సీ॥ పీతాంబరునిచేతఁ బెండ్లాడఁబడి సవత్ని మాతలై నట్టి కామినులును
నవ్వారియందు శ్రీహరివలనం గల్గి యక్కసెల్లెండ్రొన యంగనలును
నన్నదమ్ములచేత నగ్ని సాక్షికముగాఁ బరిహరిలై నట్టి భామినులును
గులగురులై నట్టి కుంభినీదేవుల పాణిగ్న్యూతలౌ పతిరతులును
మోహ మాఁగ లేక యాహోయటంచు సాయదుకుమారుఁజూడ నరుగుచుండి.
రదియటుండనిండు. పెదపెద్దలౌ పూరుషులె భ్రమించి రతనిఁ జూచిమిగుల. ౮౩౦
వ॥ అట్లుభ్రమించి విశాకుపడువారును నధాఁపేక్ష లేకయే యతని సేవింప నెంచు

వారును నతనియాననంబు నకలొకింపఁగోరువారును సౌందర్యంబు వర్ణించువారును నై-
వర్తించుచుండిరి. అంతఁ గొంతవడికి తుపాసమయంబున నందినియను నతని సవతితల్లి
తత్పత్ని వేషంబు చేసికొని తచ్చయ్యం బయండియందుటయు నతండు రతిక్రియలం
బరిత్య పినొంది తచ్చేష్టితంబు లనుమానాస్పదంబులుగా ౮౩౧
లే॥ “ నాదుప్రాణాలకన్న నెంతయుఁ బ్రియయగు నంగ రాజతనూజ యీయదియె టుంగు
రతిచమత్కృతు లెఱుంగ. దొర ! గణికలకు నిట్టి రతిచాకచక్యంబు పట్టువడచు ”
వ॥ అని వికల్పించి దీపంబుదెచ్చి విలొకించి నందినింగాఁ దెలిసికొని ౮౩౩

తే॥ “ అఖిలజనులు తత్కాయని యాననమున నుమియ యమభటు లగ్గలం బుగ్రముగను
దుర్గతిశతంబునం బడఁద్రోయ నకట ! యేమిపనిసేసినావె యిసీ కుకిల ! ” ౨౩౦

ప॥ అని గర్హించుటయు నాచిడ తత్తుణంబ లేచిపోయె, నంత నతం డార్తనా
దంబునం బ్రలపించి కూర్మసెందక పర్వతతోపమంబుగా రాత్రిశేషంబు వెళ్ళించి
సూర్యోదయంబున నావశ్యకకార్యంబులుసహిత మవలద్రోసి ధర్మశాస్త్రవిదుం
బిలువఁబంచి ౨౩౧

తే॥ “ అక్కసెల్లెండ్రతోడను నలబతోడఁ గన్న కూఁతుండ్రతోడను గలసినతని
కవ్యధము శుద్ధియగునో వాక్రువ్యవయ్య ధర్మశాస్త్రంబులన్నియుఁ దగఁబఱిించి. ”
ప॥ అనిపలుకుటయుఁ దద్రాహ్మణ్యంబుం డిట్లునియె. ౨౩౨

క॥ “ పరవారీసంభోగము జరిపినపురుషులకు సర్వసాధారణమై
యొకలెడిఁ బ్రాముశ్చిత్తము ధరణీవర ! పగ్గతారతప్యముతోడఁ. ” ౨౩౩

తే॥ అప్పసెల్లెండ్రతోడను నమలతోడఁ గన్న కూఁతుండ్రతోడను గలసినతఁడు
తింగినిగాక వేటొక్కతీరుగా విశుద్ధిగాఁచుట యెటఁగూడఁ జూచియెఱుఁగ.

తే॥ ధర్మశాస్త్రంబులందు నేతద్వినిర్ణయంబునకు భిన్నముండ. దియ్యది నిజంబు.
స్మృతుల నన్నింటిఁ బలుచుఱుం దిరుగవైచియే వచించితి నివ్యధ మేను నీకు.

తే॥ పాచితంబునుగూరిచి ప్రశ్న సేయఁబడి యథేచ్ఛగ నన్యధా నుడువువాఁడు
పాపమునఁ దాను భాగముం బంచుకొనుచుఁ గర్తవ్యంబును బడును దుర్గుతుల వత్స ! ”

క॥ తనలోతుగోతిలోనం గొనకొని నిలుచుండి యెందుగోమయచూర్ణం
బును నాగళముం బోయించి నిజాంఘ్రప్రాంతమందు నిష్పంచఁగనా. ౨౪౦

తే॥ కాలుచుకొంచువచ్చునది గాత్రము మెల్లగ. నైన దానికిఁ
దాతిమిఁబూని యించుకయుఁ దాఁ జలియింపక యేడ్వ కారమా
లోలుని ధ్యాసతోడఁ బరలోకముఁజేరిన శుద్ధగాత్రుఁడై
యోలి నఘంబునాయాను విభూ ! యిదె తింగినినాఁబడున్ ధరన్ ” ౨౪౩

ప॥ అనినవిని సాంబుండు తింగిని సాధించుటకు నిశ్చయించి వానుడేవుఁజేరంబోయి
మ॥ “ జనకా ! నీప్రియభార్య నందిని ధృతాస్మద్ధారసేపధ్యయై

నను వంచించె నఘాత్మురాలు. మదిలోనన్ భార్యగానెంచి యా
తను నేఁ జీకటియింటఁ గూడితిని. దర్శ్యత్యంబు లీక్షించువై
ననుమానంపడి గుర్రటింగితి. నిసీయం చావలంద్రోసితిన్, ౨౪౫

కా॥ నాటంగోలెను గువ్వమేరుపడి యెన్నాదేహమఁ. దంత ని
వీటున్ వర్తిలు ధర్మకాస్త్రవిదులం బిల్పించి ప్రశ్నింప నా
మేటుల్ "తింగినినా చరించుకొను, మామీదన్ విశుద్ధుండవై
దాటంగల్లు దఘాబ్ధి" యంచనిరి తాతా! దాని సాధించెదన్.

౮౪౬

ఉ॥ నే నెదియేని కూడనిపనిం బొనరించిన బాల్యమందునకే
దాని క్షమించి వేగముగఁ దండ్రడి! యనుజయింపంగు. మేగెదన్
దీవత నన్నుఁగూర్చి పరిదేవనసేయు మదంబ. యామె దుః
ఖానల మాత్పుమీవు సమదాహరణంబులుచెప్పి మెప్పుగన్ "

౮౪౭

చ॥ అనినవిని శ్రీకృష్ణుండు గద్గదస్వరంబున నతని కిట్లనియె.

౮౪౮

ఉ॥ "ఈపని కాముకుండవయి యీవొనరింప. వెటింగిచేయ వ
ప్పా! పొరపాటునన్ జరిగె. నందున నీకొల యల్పచయ్యెడిన్.
తృప్తి యగ్న దండవము సల్పకయున్న నెటింగిచేయు నా
పాపముమాత్ర మగ్గలము. సాచిత మాచరితక్య మెంతయున్.

౮౪౯

ఆ॥ కాన నీదు చువ్వగద మేది సంకుడ్లి యొకరఁ బాచితంబు నుచ్చరింతు.
దానమును వచింతుఁ దనయ! యాకరించి యవిధమునఁజేయుమా రయంబ.

ఆ॥ పాపములకుఁ దగినభంగిఁ బ్రాయశ్చిత్తములు విధింపఁబడియు మునలచేత
నవి నిషిద్ధమయ్యె సాపేక్షనిరపేక్ష భేదములనుబట్టి బిడ్డ! మరల.

౮౫౦

కం॥ కావునఁ బ్రాయశ్చిత్తము కావింపు మదుక్రీతిఁ. గలఁ డీహపరసా
ఖ్యానహుఁడై మాతాకాండండుఁడు శ్రీవిశ్వామిత్రమానికే స్థాపితుఁడై.

౮౫౧

ఆ॥ హాట కేశ్వరమున నలరెడి యాదేవు మాఖికుక్లపక్షమధ్యగమగు
సప్తమి రవివారసహితముం బితృదేవతాకథింబు నగుచుఁ దనరుతటిని.

౮౫౨

ఆ॥ ప్రొద్దువొడువ శ్రద్ధఁ బోయి యష్టాక్షరశతఫలములుగొంచు సరిగ నొక్క
టాకటి పశ్చేరమున నుంచుచు పలగొను మన్ని పరులు. కున్ద మపుడ యెడలు.

తే॥ రోగమును నొప్పి లేని పూరుషుఁడు పోయి యెన్ని సారులువలగొన నన్ని యుగము
లాదివాకరులోకమం దధిపసించు. నేమివచియింతునీకుఁ తత్స్వామిమహిమ.

ఆ॥ ఆదివాసరమున నాదేవునకుఁ బ్రదక్షిణము లాచరించి కేలుమోడ్చు
నాఁడుగూడ రోగవర్జితుఁడగుఁగానఁ గొలువు మధికభక్తి గొడుక! యతని.

ఆ॥ కున్దమెడలు, నీదు కొలవాయు. దివ్యదేహుఁడవు నగుదు. దుఃఖపడకు కొడుక!

హాట కేశ్వరమున నా కుహరాశ్రయస్వామియుండియుండ నేమిభయము." ౮౫౩

చ॥ అనినవిని యర్జుదాచలమార్గంబున, హాట కేశ్వరంబున కరుగుటకు నిశ్చ
యించి సాంబుండు కుభదినంబున చాస్త్యశ్వరధపదాతిసహితంబుగాఁ బ్రయాణంబు
సేయుటయు.

౮౫౪

— సాంబుని దీర్ఘయాత్రకుఁ బంపుచుఁ గృష్ణామలు దుఃఖించుట. —

సీ॥ కొడుకా ! యటంచు వానిని యేడ్పుచుం బ్రేమఁ దరలిరి తోడ్తోడఁ దల్లులెల్ల.

రరిగెదా వెనువెంట నశ్రుపూర్ణాక్షుఁడై కుంచుచు దేవకీఁదనమండు,

దిగులుదెల్పఁగఁజాలు దీనాననంబుతో ననుగమించెనుదమ్ము నలరువిల్లుఁ.

దశ్శీలశంకమై నదలించు చందఱఁ గదియ నేగెఁగుమారుఁ గానుపాలుఁ.

దట్లు చాలదూర మరుగువో నాతని ప్రసవ బాంబవతి పరరివిధమున

విధిని దూటిదూటి విలపించుచుం బట్టి బిట్టుకొఁగలించి యిట్టులనియె.

౫౪౯

ఆ॥ “ హా ! వాతాశనైతి-దేహంబువాసితి-చందభాగ్యనైతి నుతీయు నేను.

ఏకపుత్రనైన నాకీవిపద్దశ యనుభవింపవలసె నక్కటకట ! ”

౫౫౦

వ॥ అని యిట్లు విలపించు నాయమంగని వాసుదేవుండు

౫౫౧

కం॥ “ తల విరియఁబోసికొని కనుకొలఁకుల నీరంబునింపి కుయ్యిడదేమే

లలిఁ బయనమైన నుతునకు జలజాక్షి ! యమంగళంబు సంపాదింపక.

౫౫౨

తే॥ కున్దమునుబాపుకొని నీదుకొడుకు మరలఁ దీర్ఘయాత్రాఫలంబును దీసికొనుచు

నచ్చు నీయంతికమున నోవనబగంధి ! యేలయేడ్చెద వుజకుండు మింకనీవు ”

వ॥ అని చెప్పుచుండుటయు యానంబునుండి డిగ్గి సాంబుండు త్వరితంబుగం

దల్లికడకరిగి యెరఁగి నవ్వుచు

౫౫౪

ఆ॥ “ తీర్ఘయాత్రజేసి తిరిగి శీఘ్రంబుగా నరుగుదెంచువాడ నంబ ! నేను.

అస్మదర్థముగను కృష్ణంబుగానీవు భేదపడకుము క్షేమమోక్షు ”

౫౫౫

వ॥ అని వాక్రచ్చుటయు బాంబవతి

౫౫౬

కం॥ “ పులులుం బికాచములు నిను బలిమిని బాధింపనుండఁ బవలునే రేయక

బలుపూనికిఁ బాలించుతే మల వనదేవతలు గాఢమగు ననుకంపక.

౫౫౭

సీ॥ తావకశీర్షంబు గోవిందుఁ డోముత-చాధునూదనుఁడు గ్రీవ మనుచుఁ గాతఁ.

గేలుదోయిని హృషీ కేకుండు కామత-దైశ్యనాశనుఁడు హృత్కన్తి నిలుమతఁ-

బుండరీ కాక్షుండు పోషించుతక గర్భ-మరయుత శ్రీగదాధరుఁడు కటిని-

జానువుల్ కృష్ణుండు తాను రక్షించుత-ధరణీధరుం డేలుతం బదంబు ”

అని కరంబున స్పృశియించి యంగములను గ్రుచ్చికొనిట శిరముమూర్కొని కరంబు

పనిచి తనయుని శుద్ధాంతబనముతోడ మరలె నిట్టూర్పులక విడ్చు చురగమట్లు.

వ॥ భగవంతుఁడైన కృష్ణుండును వాలాయుధౌ దృఢిల పుత్ర పౌత్ర మిత్ర యాదవ

పురస్సరంబుగా నశ్రుపూర్ణాక్షుండును నతిదీనవదనుండును నై యాత్మీయనగరంబు

ప్రవేశించె. సాంబుండు ద్వారకనుండి బయలు వెదలి యంబరీషప్రతిష్ఠితుండై యఖిల జంతువుల యఘంబు లడంచుచు హరియుండిన సింధుసాగరసంగమంబుఁ జేరనరిగి స్నాతుండై శార్జి నర్పించి ద్విజదీనాంధకృపణాదులకు నస్త్రురత్నా ద్యనేకదానంబు లొనరించి త్రిరాత్రంబులుండి చ్యవనాశ్రమంబునకుం జని యటఁగూడ యథాపూర్వం బుగా నన్నియు నివ్వర్పించి మెలమెల్లఁ బుష్కరాదితీర్థంబులం గ్రుంతుచుఁ బోయి పోయి సప్తమిభానువాసరంబున స్వపితృసూచితుండగు కుమారాశ్రయ దర్శించి పూజించి ఫలహస్తుడై ప్రదక్షిణంబు లొనరించుచు నూర్యగాయత్రి జపియించుటయుఁ గుప్తంబు నవ్వచుయ్యె. నంత నెనిమిదివేల గుఱ్ఱంబులను నాటునూటుల రథంబులను మూడునూటుల యేనుంగులను నైదు గ్రామంబులను ననేక రత్నంబులను నాగరుల కర్పించి గృహంబునకుఁబోయె. నీసాంబోపాఖ్యానంబుఁ జదివినను విన్నను వానివంశం బునఁ గుప్తకోగ మేర్పడదు.

౨౧౭

—: విశ్వమిత్రుఁడు బ్రాహ్మణ్యమును సాధించుట. :—

అ॥ అవిధమున మఱియు నలఘువిశ్వమిత్రయమిప్రతిష్ఠితుండు నఖిలసిద్ధి కరుఁడు నైనయట్టి గణనాథుఁ డుండె నాత్మేత్రమందు మానిసింహులార ! ”

అ॥ అనుడు శౌనకాదు “ లార్య ! యాగణనాథుఁ డెవిధమున నచట వేరుపడియె ? నెట్టి దతనిచుహిమ ? మిపుడు మాకు వచింపుమి ” యటన్న నూతుఁ డిట్లుబనియె.

సీ॥ చేటలయందేసిచెవులుఁ దొడఁచును మృగఁగంగ నేనుఁగుమొగమువెట్టి పరశువిక్రమ్మ మై పరగంగ రచియించి బాగుగా నాలుగు బాహువులను గరమువినోదంబుగాఁ గనంబడుటకై యొక్కించి సంప్రీతి నెలుకమీఁదఁ గుడుములు నుండ్రాళ్ళుఁ గొనకొని భక్షింప నఖిలసిద్ధివదంబై రహింప గట్టుపట్టి యొడలిచుట్టిచే నొకబొమ్మ యమరుచుటయుఁ దొల్లి యగ్నియులేచి తార్దకాసురునకు దైవతములకైన పోరఁజొచ్చి డిట్లు పోరె నార !

౨౧౮

మ॥ ఎవరునుండేయని యుద్ధమొనరించి లెక్కలేని రక్కసుల యుక్కడంచు టయు క్షతవిక్షతసర్వాంగుండును రుధిఁ పరిపుటుండును దత్సంగ్రామరంగాధికారియు నగు శత్రుండు సంతసించి

౨౧౯

ఉ॥ “ మాకొకవేపు యుద్ధ మతిమాత్రము సల్పి యసంఖ్యదానవా నీకము గూలఁద్రోసి గణనీయుడవైతి విభాస్య ! కావునకా నీచు నను సప్తదేవతలు నిశ్చలభ క్తిని బూజసేయుదు గ్గాక-యిఁకెంత విఘ్నములఁ గష్టములొంది తపించు భూప్రజల్.

౨౨౦

కం॥ కార్యారంభంబులనీ కార్యుడవని పూజసేయు నవ్వారల కో
యార్యాకుమార ! తత్తత్కార్యంబులు సిద్ధిబొందఁగల విఁకమిఁదఁజ్జ " ౮౭౫

వ॥ అని బహుమానించి గౌరీశంకరపార్శ్వంబున వదలివెట్టె. సర్వవిఘ్నవిశా
కార్థమై పూర్వము ధీమంతుడగు రోహితాశ్వండు మార్కండేయమహామునింగూర్చి

కం॥ " భగవానుడ ! జనులెల్లరుఁ దగుగతి కుచులయియు వేయు ధగ్మక్రియలం
దగపడియెడు విఘ్నంబులు నుగముగ నారబ్ధపూర్తి చూడకయ్యుండజ్జ. ౮౭౬

సీ॥ దేవతారాధనాదికముతోడంగూడి వర్తించునటువంటి క్రతముగాని
కుడుపున ముడుపునంగూడ యథేచ్ఛమై మననీని వెను నియమంబుగాని
హృదయంబునకు నిత్య మేకాగ్రతఁగూర్చి తను కార్యమొనరించు తపముగాని
గోభూహిరణ్య రత్నాభరణాఘోషా నానాప్రకార దానంబుగాని
యన్న శాపై ననుగ్రహముంచి దాని నానతియుము వాచంశుమాగ్రగణ్య !
భక్తి సక్యవాచరితమైన బ్రతికినంతకాల మెటువంటివిఘ్నము ల్లుగకుండ "

వ॥ అని ప్రశ్నించుటయు నతం డిట్లునియె. ౮౭౭

కం॥ " ఈవిషయంబున నీ కుర్వీకర ! కీర్తింతు సకలవిఘ్నవిశాశం
బై వివిధపాపహరమగు శ్రీవిశ్వామిత్రమానిచ్చీగ్రతముజ్జ. ౮౭౮

కం॥ విశ్వామిత్రుండని మును విశ్వభ్యాతినివహించి విలసిలెనొకఁడీ
విశ్వంభరకుం దానొక యీశ్వరుడగు గాధిసుతుఁ డహీనగుఁబుండై. ౮౭౯

కం॥ మహనీయుడగువసిష్ఠున కహితుండయ్యెను నతం-డహా ! యతఁ డతనిజ్జ
మహిసురుడని యనఁ-డందున బహుశంబగు వైర మేరుపడె నిరువురకుజ్జ "

వ॥ అనియిట్లు వచించుటయు రోహితాశ్వండు ౮౮౦

కం॥ " స్వయముగ బ్రహ్మాదులె యెంతయు బ్రాహ్మణుడనఁగ నతనిఁ దానేలనఁ డా
నయవిదుడైన వసిష్ఠుం ? డయయో ! యటువంటికచ్చె యతనికిఁ దగునే ? "

వ॥ నావుడు మార్కండేయుండు వెండియు నిట్లునియె. ౮౮౧

తే॥ " క్షత్రియుఁడు పూర్వ మాతఁడు-క్షాత్రిభరంబు నూనియాండు చొకప్పుడు కాననమున
కరిగి వేటాడి క్షుత్పిపాసార్తుడగుచు నవ్వసిష్ఠునియాశ్రమం బాశ్రయింప ౮౮౨

ఆ॥ ప్రభువటంచెటింగి బలముల కతనికిం గుడువఁబెట్టి యతఁడు గొప్పజేసెఁ-
గోరుదానినిచ్చి గో వొక్క డాత్మీయ మందిరంబునందు మనుటఁజేసి. ౮౮౩

తే॥ గాధిజుఁడు తత్ప్రభావంబు గాంచియపుడు " హయగజాదులనిచ్చెద నావుని"మ్ము
టంచుఁ బరిపరివిధముల నడిగియడిగి సాహమున దానమునఁగూడ సాధ్యపడమి.

అ॥ అలుకఁబెంచియంత నద్దానిఁ బట్టించుకొని చనక వసివ్వుమునినిగాంచి

“ యీమహీశ్వరునకు నిచ్చితోకోన ” న్నటంచుఁ బృచ్ఛసేయ నాతఁడపుడు
క॥ “ నేని న్నన్యుల కిత్తునె ? తా నె బలాత్కారముగ నితఁడు కొంపోవక

బూనినవాఁడటు గావున దానికిఁ దగుపనియొనర్పఁ దలపడు మింకక ” ౨౫౦

తే॥ అనినవిని నందినీధేను వాన్మసాలబలము గని యావలించుడు బయలువెడలె

వక్త్రముననుండి పొగ-లటువైని భయదమగుచు మంటలులేచె-నేనునివచ్చితు ౨౫౧

సీ॥ విల్లమ్ములందాల్చి వీరులై యనిల్చి పోరి వైరులఁగూర్చి బోయవాండ్రు

వశ్యక్రియల్పేర్చి వ్యర్థత సచకూర్చి దాయలం దెగటార్చు కోయవాండ్రు

ముతకగోచులువెట్టి మొలను లిడ్కులుగట్టి యరుల నావలనెట్టు నెఱుకవాండ్రు

కత్తులుధరియించి గడ్డము ల్పవరించి దురమున విహరించు తురకవాండ్రు

వేనవేలుగఁ దద్వక్త్రవివరమున జనించి యచుకింకరులవలెఁ బెంచి యొడఁగు

“ లేమిటికిచుమ్మ సృజించితి ” ఁటంచు నేకముఖముగ నడుగ నా విట్టులనియె.

క॥ ఈరాజభటులు బలిమిం గ్రూరత నను గట్టి పట్టుకొని చనుచుండక

వేతేమికలదు-తత్సంహారము సేయుండు మీర లందఱు నొకటై ” ౨౫౩

క॥ అనియి ట్లానతియిచ్చుడుఁ జని విశ్వామిత్ర రాజసైన్యంబులతో

ననియొనరిచి వారలు పదిదినములలో మిగులకుండఁ దెగటార్చి రవణా ! ౨౫౪

క॥ విశ్వామిత్రుఁడు కనుగొని యాశ్శ్వర్థదమైనయట్టి యాబ్రహ్మబలం

బుశ్వాసంబులువిడిచి మహీశ్వర ! యెల్లరును విన నహీనరవమునక.

౨౫౫

ఉ॥ “ ఇట్టిమహాత్మ్య మేరుపడ నేనును నయ్యెద బ్రాహ్మణుండ-నా

పట్టికి మోయుమంచు మహిభారమునంతయు సంసపీఠివైఁ

బెట్టి నుపర్యకోటికిని బెట్టిదమా తప మాచరింతునిం-

కొట్టె యటు ల్పొనర్ప కటులో చరియించిన నిశ్చయంబుగక ” ౨౫౬

అ॥ అని ప్రతిజ్ఞవట్టి యత్యంతభీకరంబైన తపము సేయఁబూనెఁ గాని

పడయఁజాలఁదయ్యె బ్రాహ్మణ్యచతుఁడంత నాననంబు వెల్లనయ్యె-నకట. ౨౫౭

క॥ పదకడి కైలాసంబున మదవతి హైమవతిఁగూడి మనుచుండెడి యా

త్రిదశారాధ్యు మహీశ్వరు పదవనజములను భజించి బహుధి క్తిమెయిక. ౨౫౮

తే॥ “ నేను బ్రహ్మత్వకాంక్షి నై నీదుశిఖరిఁ దపము సేసెద-ఘోరమా త త్రపంబు

విఘ్నములులేక పూర్తిగా వృషపతాక ! నీవురక్షింపు-శరణుఁబొందితిని వచ్చి ”

క॥ నావుడు భగవానుండను - “ నోవనుధానాథ ! సిద్ధి నొందునిమిత్తం

నీవు విశాయకపూజను గావింపుము-బ్రాహ్మణుఁడవు కాఁగల వంతక ” ౨౫౯

౬॥ అనవుడు విశ్వామిత్రుం డను- “ దేవా ! తద్విధంబు నానతియి-మ్మే
జనిమొదలు విఘ్న నాశంబున కాపారంబడేవు పూజయొనర్తుక ” ౯౦౧

క॥ అనుటయు శివుడను- “ బావ్యతి కొనకొని మును నలుగువెట్టుకొని రాలిన యా
మనుచేతఁ జేసె నొకబామ్మను-దనయుడటంచుఁజెప్పి మఱి గ్రీడించెన్. ౯౦౨

సీ॥ గండ్రగొడ్డలిదొట్టి కఱకుటస్త్రాల్వెట్టి యొప్పారు శాల్మబాహువులతోడ
నంభిఃకలశతుల్య తుండ్లస్థలముఁచే రాజిల్లు దంతవక్త్రంబుతోడ
గచ్చుఁజేసినమాదిఁ గరము నున్న గనౌచుఁ బరగుచుండెడి మహాదరముతోడఁ
జూచువారికిఁ జాలఁ జోద్యముం గలిగించు నతిమాత్రమైన దేవాంబుతోడఁ
పొట్టిమోకాళ్ళతోడ నాబామ్మదీర్చి “ యిది సజీవంబు గానుండి యెపుడు నాకుఁ
బుత్రుఁడుగనుఁడ లోకులు పూజనలుపఁ గరుణసేయుము ” నా నేను గరము పీఠి.

౩॥ సృష్టిసూక్తము మఱియును జీవసూక్తముం బఠించి స్పృశించుడు భూమిపాల !
ప్రాణములువచ్చె నూతనప్రతిమ-కపుడు గట్టుపట్టినిగుఱిచి నే నిట్టులంటి. ౯౦౪
“ జీవసూక్తమహిమ దేవి ! నిర్మించితి నీభవత్కుమారు నేఁ జతుర్థి
నితఁడు నాగణముల కేలికయై గణనాధుడనబరంగు నీధరితి. ౯౦౫

౪॥ చదువుచు జీవసూక్తమును జాన ! చతుర్థి నెవండు వీనికిఁ
జెదరనిభక్తిఁ బూజనము నేయునొ వాఁడొనరించునట్టి బె
ట్టిదమగు నెల్లచైదములు తీవి సమాప్తములౌను విఘ్నమున్
మొదటికి నాశమొనరఁ క్రుతిమూర్త్యుదయంబునఁ జీకటుల్యలెన్. ౯౦౬

శ్లో॥ “ నమో లంబోదరాయేతి నమో గణవిభో రథా
మతారధారిణే నిత్యం రథా వాక్సంగతాయచ
నమో మోదకభక్షయే నమో దంతైకధారిణే ” ౯౦౭

౭ క॥ అనుమత్రంబులచేతను మును పూజయొనర్చి యంత మోదకములతో
డను నై వేద్యము నర్ఘ్యము ఘనముగ నర్పించి యవలఁ గడుభక్తిమెయిన్. ౯౦౮

క॥ “ నేనొకకుభ కార్యంబును బూని యొనర్చెదను శంభుపుత్రా ! కరుణన్
దాని సమాప్తముఁజేయఁగనా నిర్విఘ్నంబుగాఁగ ” నని వేడి యటన్ ౯౦౯

తే॥ విత్తకార్యములేకుండ విధియుతముగ శక్తికొలఁదిని మోదకసంయుతమగు
భోజనంబును బెట్టినా భూమినురుల ” కనుచు నిబ్బంగి నందిక యగ్రమందు. ౯౧౦

చ॥ పలికితి నేను బూర్వమునఁ బార్థివ ! దానికి సంతసించి యా
యలికులవేణి “ నేటినుత యస్మదభీష్టసుతున్, వినాయకున్

దొలత నిద్రేక నుంబుగను దోరపుభక్తి జతుధిఁ గొల్చినన్

దొలఁగును విఘ్న సంచయము-తోడనే కార్యములెల్ల నయ్యెడిన్.

౯౧

కం॥ గజవదనుని స్మరియించియొ ధిజియించియొ మొదలువెట్టు పనులన్నియు నే

గజవిజిలేకుండనేవే విజయంబును గాంచు-నచట వెలసెడి సిరియన్ "

౯౧.

కం॥ అనినొడివెఁగాన నీవును జని గణపతిపూజనే యు చవితి-నభీష్టం

బెనసెద"నని పరమేశ్వరుఁ డనుటయు నగ్గాధితనయుఁ డాగజనాథున్.

౯౧

తే॥ విధియుతంబుగఁ బూజించి విఘ్న వజ్రతముగ నత్యంతఘోరమా తపమొనర్చి

పడసె బ్రాహ్మణ్యమును గానఁ బడమిఁటేడ ! కొలువుము వినాయకుఁ

[జతుధిఁ గోర్కెదీరు. ౯౧]

ఉ॥ పుత్రులఁగాం త్రపుత్రులు భూరిధనంబును గాంతు నిర్ధనుల్

శత్రులగెల్తు రేలికలు శ్రద్ధ వినాయకజేవుఁ గొల్చినన్-

ధాత్రి నెవండు దేని మదిఁ దా స్మరియించి తదర్చనేయునో

పుత్రక ! వాఁడు దాని వెసఁ బొందు గిరికుండు చెప్పినట్లుగన్.

౯

అ॥ అందగల్గె గామిఁ బ్రాణేశ్వరునిచేత వెడలఁగొట్టఁబడిన వెలఁది యీ గ

ణేశు పూజనేయు నెంతయు సౌభాగ్య మెనయఁగలదు ధాతుణీక ! తాను.

౯౧

కం॥ ఎగఁడియాభ్యానము ప్రతిదివసము చదివియును వినియుఁ దెలిసికొనునొ వై

భయముతముగ వాఁడొనరుచు నివిధార్థములును ఫలించు-విఘ్నము లెడలున్."

వ॥ అని మార్కండేయుండు శోహితాశ్వునకుఁ జెప్పెనని నూతుండు వాఁడొ
చ్చుటయు.

౯౧౦

గ ద్య

ఇది శ్రీమ జ్జగద్గురు గురుకరుణాకటాక్షసంప్రాప్తాభయభాషాపాండిత్య రసవత్కవిత్వ

విధాన హరితసగోత్రోద్భవ లక్ష్మీనారాయణ పేరమాంబికా గర్భకుక్తిముక్తాయ

మాన విద్యత్సభావిష్కృతావధానవిధాన జానపాటి పట్టాభిరామాభిధాన

సమాంధ్రీకృతంబగు శ్రీ స్కాందమహాపురాణాంతర్గత

నాగరఖండంబునం దవ్వమాశ్వాసము.